

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

**OTOMATİK BİLGİ DEĞİŞİM ANLAŞMALARI
VE OLASI ETKİLERİ**

Aziz ÖZBEK

Doktora Tezi

Ankara, 2023

OTOMATİK BİLGİ DEĞİŞİM ANLAŞMALARI
VE OLASI ETKİLERİ

Aziz ÖZBEK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

Aziz ÖZBEK tarafından hazırlanan "Otomatik Bilgi Değişim Anlaşmaları ve Olası Etkileri" başlıklı bu çalışma, 18/12/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ (Başkan)

Prof. Dr. A. Burçin YERELİ (Üye)

Prof. Dr. Hakkı ODABAŞ (Üye)

Doç. Dr. A. Nil TOSUN (Danışman)

Doç. Dr. İrem DİDİNMEZ (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

18/12/2023

Aziz ÖZBEK

¹“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) *Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*
- (2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*
- (3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* *Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.*

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç Dr. A. Nil TOSUN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Aziz ÖZBEK

TEŞEKKÜR

Tez alıŐması sűrecinde deęerli katkı ve gűrűŐleriyle beni yűnlendiren, çalıŐmanın yűrűtűlmesi ve tamamlanabilmesi için teŐvik eden, ilgi ve desteęini esirgemeyen danıŐman hocam Doç. Dr. A. Nil TOSUN'a, tez konusunun seçiminde, konunun iŐlenmesinde ve sűrecin yűnlendirilmesinde engin bilgi ve tecrűbelerinden yararlandıęım Prof. Dr. Nurettin BİLİCİ ve Prof. Dr. A. Burçin YERELİ hocalarıma, verdięi deęerli fikir ve űnerileriyle tezin içerik olarak zenginleŐmesine ve akademik olarak geliŐmesine katkı saęlayan Prof. Dr. Erdem SEÇİLMİŐ hocama, yazım aŐamasında gűrűŐ, tecrűbe ve űnerileriyle beni destekleyen Őmer KAYA'ya, uzun sűren tez çalıŐmam sırasında her tűrlű fedakârlıęı gűsteren, ilgi ve desteklerini esirgemeyen sevgili eŐim Zeliha ŐZBEK ile kızlarım AyŐegűl ve Sueda'ya teŐekkűrlerimi sunarım.

ÖZET

ÖZBEK, Aziz. *Otomatik Bilgi Değişim Anlaşmaları ve Olası Etkileri*, Doktora Tezi, Ankara, 2023.

Uluslararası vergilendirme alanındaki en önemli sorunlardan biri, devletlerin mukimlerinin yurtdışında bulunan vergiye tabi varlık ve gelirleri hakkında yeterince bilgi sahibi olamamalarıdır. Bu eksikliği giderebilmek amacıyla, zaman içerisinde hukuki dayanağını çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının bilgi değişim maddelerinden alan farklı yöntemler kullanılmış, ancak otomatik bilgi değişiminin (AEOI) uygulamaya girdiği döneme kadar etkili ve başarılı sonuçlar elde edilememiştir.

Günümüzde uluslararası alanda AEOI, ABD'nin uyguladığı FATCA ve OECD tarafından geliştirilen ve tüm ülkelere açık olan Ortak Raporlama Standardı (CRS) çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. OECD sekreteryasında 2018 yılından itibaren CRS'nin devreye alınmasıyla beraber küresel ölçekte bir bilgi paylaşım ağının temelleri atılmıştır. Bu kapsamda CRS'nin, ister gönüllü olarak isterse uluslararası baskıyla olsun, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında hızlı bir şekilde yayılması ve ilk aşamadan itibaren önemli tutar ve mahiyette bilgi paylaşımının gerçekleştirilebilmiş olması, başarı umutlarını artırmıştır. ABD tarafından 2012 yılında uygulanmaya başlanılan FATCA ve yaygınlaşan CRS sayesinde son yıllarda vergi cennetlerine olan fon akımının tersine dönmüş olması, vergi mükelleflerinin ciddi sayı ve tutarlarda gönüllü beyanda bulunuyor olmaları ve ilk bulguların vergi gelirleri üzerinde olumlu etkiyi işaret etmesi AEOI'nın kapsamının daha da genişletilmesi ve yaygınlaştırılmasını teşvik etmektedir. Ancak bu durum her şeyin yolunda olduğu ve uygulamaların hatasız ve eksiksiz olduğu anlamına da gelmemektedir.

Çalışmamızda; öncelikle AEOI uygulamaları hakkında bilgi verilmiş, konuyla ilgili literatür taranmış, önceki çalışmalar değerlendirilmiş, Küresel Forum'un gözden geçirme faaliyetlerinin sonuçları paylaşılmış, söz konusu uygulamalar analiz edilerek, eksiklik ve yetersizlikleri tespit edilmiş, bu uygulamalardan kaçma yöntemleri araştırılmış, olası etkileri ayrıntılı şekilde saptanarak değerlendirilmiş ve daha etkili bir uygulama için öneriler geliştirilmiştir. Ayrıca, hipotez olarak ortaya konan AEOI'nın olası etkilerinin, uygulama sahasında görülüp görülmediğinin tespiti amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle veri toplanmış ve sonuçları analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi değişimi, CRS, çifte vergilendirme, FATCA, ortak raporlama standardı, uluslararası vergilendirme, vergi cennetleri.

ABSTRACT

ÖZBEK, Aziz. *Automatic Exchange of Information Agreements and Possible Effects*, PhD Thesis, Ankara, 2023.

The most significant challenge in international taxation is the inability of states to have sufficient information about the taxable assets of their residents located abroad. To address this deficiency, various methods have been employed over time from the information exchange provisions of tax treaties to alleviate it. However, effective and successful results were not achieved until the implementation of Automatic Exchange of Information (AEOI).

In today's, AEOI is carried out within the framework of FATCA implemented by the USA and CRS developed by the OECD, which is open to all countries. Since the implementation of CRS in 2018, the foundations of a global information-sharing network have been laid. The rapid spread of CRS among all countries, whether voluntarily or under international pressure, and the successful exchange of substantial information from the initial stages have increased hopes of success. The implementation of FATCA in 2012 and the widespread adoption of CRS have resulted in a reversal of the flow of funds to tax havens in recent years. Taxpayers are voluntarily making substantial disclosures, and initial findings indicate a positive impact on tax revenues. This encourages the further expansion and dissemination of AEOI. However, this situation does not imply that everything is perfect and the implementations are flawless and complete.

In this study, we have provided an overview of AEOI, identified shortcomings and inadequacies, conducted a review of literature, analyzed the results of the Global Forum's review activities, explored methods of evasion from AEOI, and comprehensively determined and evaluated their potential impacts. Furthermore, we have developed recommendations for more effective implementation. Additionally, we collected data using a semi-structured interview method to determine whether the hypothesized impacts of AEOI are observed in the field, and we have analyzed the results.

Keywords: CRS, FATCA, information exchange, international taxation, tax havens and tax treaty.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
TABLolar DİZİNİ	xiv
ŞEKİLLER DİZİNİ	xvi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	10
1.1. ÇİFTE VERGİLENDİRME	10
1.2. ÇİFTE VERGİLENDİRMEYİ ÖNLEMeye YÖNELİK MODEL ANLAŞMALAR	12
1.3. OECD MODEL ANLAŞMASININ 26'NCI MADDESİ	14
1.4. (ZARARLI) VERGİ REKABETİ	18
1.5. VERGİ CENNETLERİ	21
1.6. VERGİLENDİRMEYLE İLGİLİ GÜNDEMDEKİ ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ ÇALIŞMALARI	27
1.6.1. Matrahın Aşındırılması ve Karın Aktarılması Eylem Planı (BEPS).....	28
1.6.1.1. BEPS ve Otomatik Bilgi Değişimi.....	28
1.6.1.2. BEPS'e Yönelik Türkiye'deki İç Mevzuat Düzenlemeleri.....	32
1.6.2. Küresel Asgari Kurumlar Vergisi.....	33
1.6.3. Avrupa Birliği Ortak (Konsolide) Kurumlar Vergisi Matrahı.....	34
1.7. GENEL OLARAK BİLGİ DEĞİŞİMİ	36
1.8. BİLGİ DEĞİŞİM YÖNTEMLERİNİN HUKUKİ DAYANAKLARI	37
1.9. GELENEKSEL BİLGİ DEĞİŞİM YÖNTEMLERİ	38
1.9.1. Talep (on Request) Üzerine Bilgi Değişimi.....	39
1.9.2. Kendiliğinden (Spontaneously) Bilgi Değişimi.....	41
1.9.3. Otomatik (Automatic, Routine) Bilgi Değişimi (Kavram Olarak).....	43
1.9.4. Vergi İncelemesine Dayalı Bilgi Değişim Yöntemleri.....	44
1.10. VERGİ BİLGİ DEĞİŞİM ANLAŞMALARI	45
1.11. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BİLGİ DEĞİŞİMİ	48

1.12.	AEOI ANLAŞMALARININ AMAÇ VE FAYDALARI	51
1.13.	TALEP ÜZERİNE BİLGİ DEĞİŞİMİNDEN OTOMATİK BİLGİ DEĞİŞİMİNE GEÇİŞİN NEDENLERİ.....	54
1.14.	KÜRESEL FORUM.....	56
1.15.	TÜRKİYE'DE ULUSAL MEVZUATTA BİLGİ DEĞİŞİMİ.....	57
1.16.	BAŞARILI BİR OTOMATİK BİLGİ DEĞİŞİM MODELİ: FATCA.....	59
1.17.	TÜRKİYE'NİN FATCA ANLAŞMASI	64
1.18.	CRS'NİN TARİHSEL GELİŞİMİ	70
1.19.	AEOI'NİN YASAL VE OPERASYONEL TEMELİ.....	72
1.20.	VERGİ ALANINDA KARŞILIKLI İDARİ YARDIMLAŞMA SÖZLEŞMESİ (CMAA)	73
1.21.	SÖZLEŞMENİN (CMAA) TÜRKİYE UYGULAMASI	75
1.22.	OTOMATİK BİLGİ DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN ÇOK TARAFLI YETKİLİ MAKAM ANLAŞMALARI (CRS MCAA).....	77
1.22.1.	Ülke Bazlı Raporların Değişimine İlişkin Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması (CbC MCAA)	78
1.22.2.	Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimine İlişkin Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması (CRS MCAA).....	80
1.22.3.	Türkiye'nin CRS MCAA Onayı.....	80
1.23.	VERGİSEL KONULARDA FİNANSAL HESAP BİLGİLERİNİN OTOMATİK DEĞİŞİMİ STANDARDI (CRS).....	81
1.23.1.	Raporlama, Durum Tespiti ve Bilgi Değişimine İlişkin Ortak Standart Bilgi 86	
1.23.2.	CRS'nin Teknik Boyutu	88
1.23.3.	XML Şeması	89
1.24.	FATCA İLE CRS ARASINDAKİ FARKLAR	89
2.	BÖLÜM: CRS'DE MEVCUT DURUM VE TÜRKİYE UYGULAMASI	92
2.1.	AEOI (CRS) KAPSAMINDA TAAHHÜTTE BULUNAN ÜLKELER....	94
2.2.	AEOI (CRS) KAPSAMINDA TAAHHÜTTE BULUNMAYAN ÜLKELER	100
2.3.	BİLGİ DEĞİŞİMİNE TABİ TUTULAN HESAP BİLGİLERİ	102
2.4.	KÜRESEL FORUM'UN ÜLKE DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ..	103
2.5.	ÜLKELER BAZINDA 2022 YILI GÖZDEN GEÇİRME SONUÇLAR	105
2.5.1.	Yasal Çerçeve Zorunluluğu İle İlgili Sonuçlar	110
2.5.2.	Uygulamada Etkinlik Zorunluluğu İle İlgili Sonuçlar.....	112
2.6.	RAPORDAKİ TÜRKİYE İLE İLGİLİ TESPİTLER	115
2.7.	AEOI TÜRKİYE UYGULAMASI	125
2.8.	TÜRKİYE'DE FİNANSAL RAPORLAMA YAPMAYACAK KURULUŞLAR.....	130

2.9.	AEOI KAPSAMINDA BİLDİRİLECEK GELİR TÜRLERİ.....	131
2.10.	TESPİT EDİLEN YURTDIŞI SERVETİN TÜRKİYE'DE VERGİLENDİRİLMESİNDE SORUN.....	133
2.11.	BİLDİRİME TABİ (FAİZ, TEMETTÜ VB.) GELİRLERİN VERGİLENDİRİLMESİ	136
2.12.	AEOI'DA HATALI VEYA EKSİK BİLGİ VERİLMESİ DURUMUNDA UYGULANACAK MÜEYYİDE.....	138
2.13.	ULUSLARARASI ANLAŞMALAR GEREĞİNCE BİLGİ DEĞİŞİMİ YETKİSİ VE CEZA UYGULAMASINDA TEREDDÜT	139
2.14.	BİREYSEL EMEKLİLİK SÖZLEŞMELERİNİN (BES) DURUMU.....	142
3.	BÖLÜM: AEOI ANLAŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ, YETERSİZLİKLERİ VE KAÇMA YÖNTEMLERİ	144
3.1.	AEOI ANLAŞMALARINA UYUMSUZ OLMANIN SONUÇLARI: KARA LİSTEYE ALINMA.....	144
3.2.	ŞEFFAFLIK VE VERİ GİZLİLİĞİ ARASINDA DENGENİN KORUNMASI	147
3.3.	AEOI'NIN VERGİDE BEYAN VE MASUMİYET İLKELERİYLE MÜKELLEF HAKLARINA AYKIRI OLDUĞU İDDİASI.....	149
3.4.	AEOI VERİLERİNİN DELİL OLMA NİTELİĞİ.....	150
3.5.	YABANCI HESAPLARIN SAHİPLİK TÜRÜNE GÖRE DAĞILIMLARI 153	
3.6.	FİNANSAL KURULUŞLARIN AEOI ANLAŞMALARINA UYUM MALİYETLERİNİN YÜKSEKLİĞİ.....	158
3.7.	FİNANSAL KURULUŞLARIN AEOI ANLAŞMALARINA UYUMA KARŞI DİRENMELERİ	159
3.8.	AEOI ANLAŞMALARININ KAPSAMININ DAR, İÇERİĞİNİN ÇOK SIĞ OLMASI	161
3.9.	AEOI ANLAŞMALARININ ÇOK BÜYÜK HACİMDE BİLGİYİ İÇERMESİ	163
3.10.	CEZAI MÜEYYİDELERİN YETERSİZLİĞİ.....	164
3.11.	ÇOKLU MUKİMLİK SORUNU.....	165
3.12.	KONTROL EDEN KİŞİ TESPİTİNİN ZORLUĞU VE FİNANSAL KURULUŞLARIN TESPİTTE BULUNMADA GÖNÜLSÜZLÜĞÜ.....	166
3.13.	BAZI ÜLKELERİN CRS'E GÖNÜLSÜZ KATILIMI	167
3.14.	AEOI ANLAŞMALARININ UYGULAMA SONUÇLARINDA TESPİT EDİLEN EKSİKLİK VE ENGELLER	169
3.15.	ABD'NİN CRS'E DÂHİL OLMAMASI VE VERGİ CENNETİ OLMA YOLUNDA İLERLEMESİ.....	172
3.16.	KRİPTO VARLIKLAR VE CRS	174

3.17. DİĞER BAZI SORUNLAR	177
3.17.1. “Kazara Amerikalı” Sorunu	177
3.17.2. Bilgilerin Kötüye Kullanılma İhtimali.....	178
3.17.3. Alınan Bilgilerin Vergi Dışı Amaçlarla Kullanılmaması.....	178
3.18. AEOI ANLAŞMALARINDAN KAÇMA YÖNTEMLERİ	179
3.18.1. “Altın Vize” Programları	180
3.18.2. İkametgâhı Kapsam dışı Ülkelere Taşıma	184
3.18.3. Kapsam dışı Ülkelere Kaydırma	185
3.18.4. Kapsam dışı Finansal Kuruluşlara/Hesaplara Aktarma	186
3.18.5. Finansal Olmayan Varlıklara Dönüştürme	187
3.18.6. Hesapları Mukim Kişi Ve Kurumlara Aktarma	188
3.18.7. Hesapları Vakıf, Trust vb. Kurumlara Aktarma.....	189
3.18.8. AEOI Anlaşmalarından Kaçma Yöntemlerine İlişkin Özet.....	189
4. BÖLÜM: AEOI ANLAŞMALARININ OLASI ETKİLERİ VE YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME YÖNTEMİ.....	192
4.1. EGEMEN DEVLET ALGISINA ETKİSİ.....	195
4.2. VERGİ POLİTİKASI OLUŞTURMA ESNEKLİĞİNE ETKİSİ	197
4.3. VERGİLEMEDE ŞEFFAFLIĞA ETKİSİ.....	200
4.4. VERGİ GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	201
4.4.1. Vergiye Gönüllü Uyumu Olumlu Etkileyecektir	201
4.4.2. Vergi Gelirlerini Artırması Beklenmektedir	206
4.4.3. Daha Az Maliyetle Daha Fazla Vergi Toplanacaktır	211
4.4.4. Vergi Denetiminde Etkinlik Artacaktır.....	212
4.5. GELİR VE SERVET DAĞILIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	213
4.6. VERGİ KAÇAKÇILIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	218
4.7. YURTDIŞI VARLIKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	222
4.8. VARLIKLARI KAPSAMDIŞI ÜLKELERE KAYDIRMA ETKİSİ.....	224
4.9. ÇİFTE MUKİMLİĞE ETKİSİ.....	228
4.10. ÇVÖA’LAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	229
4.11. YURTDIŞINDA YAŞAYAN TÜRK VATANDAŞLARI ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL ETKİLERİ	230
4.12. VERİ TOPLAMA: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME.....	231
4.12.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme (Mülakat).....	233
4.12.2. Uygulama Aşamaları	234
4.12.3. Görüşmeler	235
4.12.3.1. Araştırmanın Çalışma Grubu	235
4.12.3.2. Araştırmanın Katılımcıları	235
4.12.3.3. Araştırmacı.....	237
4.12.3.4. Görüşme Ortamı	237

4.12.3.5.	Verilerin Güvenilirliği ve Araştırma Etiği	238
4.12.3.6.	Sorular	238
4.12.3.7.	Görüşme Süreci	239
4.12.4.	Bulgular	240
4.12.4.1.	AEOI'nın Gönüllü Uyuma Etkisi	243
4.12.4.2.	AEOI'nın Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi	245
4.12.4.3.	AEOI'nın Gelir ve Servet Dağılımı Üzerindeki Etkisi	246
4.12.4.4.	AEOI'nın Yurtdışı Varlıkların Kayda Alınmasına Etkisi	249
4.12.4.5.	AEOI'nın Vergi Rekabetine Etkisi	251
4.12.4.6.	AEOI'nın Vergi Cenneti Olmayan Ülkelerden Vergi Cennetlerine Doğru Olan Finansal Fon Akışlarına Etkisi	254
4.12.4.7.	AEOI'nın ÇVÖA'lara Etkisi	256
4.12.4.8.	AEOI'nın Yurtdışında Mukim Mükelleflerin Türkiye'deki Varlıkları Üzerindeki Etkisi	258
4.12.4.9.	AEOI'nın Yurtdışındaki Türk Vatandaşlarının Vergi Yükleri ve Aldıkları Sosyal Yardımlar Üzerindeki Etkisi	261
4.12.4.10.	AEOI'nın Yurtdışında Bulunan Varlıklar Üzerindeki Etkisi	262
4.12.4.11.	Açık Uçlu Soru	264
4.12.5.	Görüşmelerin Özeti ve Değerlendirilmesi	267
5.	BÖLÜM: ÖNERİLER	273
5.1.	ABD CRS KAPSAMINA DÂHİL EDİLMELİDİR	273
5.2.	GÖZDEN GEÇİRME SÜREÇLERİ ETKİNLEŞTİRİLMELİDİR	274
5.3.	ÜLKELERİN GÖZETİMİ FATF BENZERİ BİR ULUSLARARASI KURULUŞLA SAĞLANMALIDIR	275
5.4.	KÜRESEL BİR VERGİ KİMLİK NUMARASI KULLANILMALIDIR 276	
5.5.	FİNANSAL KURULUŞLAR VERGİ KİMLİK NUMARALARINI TEMİN ETMEYE ZORLANMALIDIR	277
5.6.	RAPORLANACAK BİLGİNİN KAPSAMI GENİŞLETİLMELİ, İÇERİĞİ ZENGİNLEŞTİRİLMELİDİR	279
5.7.	YAPTIRIMLAR ARTIRILMALI VE KAPSAMI GENİŞLETİLMELİDİR 280	
5.8.	GELİŞMEKTE OLAN VE AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER İÇİN TEKNİK VE MALİ DESTEK SAĞLANMALIDIR	281
5.9.	BEPS EYLEM PLANI VE KÜRESEL ASGARİ KURUMLAR VERGİSİ BENZERİ ÇALIŞMALAR HIZLANDIRILMALIDIR	282
5.10.	Diğer Öneriler	283
	SONUÇ	284
	KAYNAKÇA	304

EK 1: ETİK KOMİSYONU KARARI.....	321
EK 2: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU VE GÖRÜŞME SORULARI.....	322
EK:3: ORJİNALLİK RAPORU	324
EK 4: TÜRKİYE’NİN YÜRÜRLÜKTE BULUNAN ÇVÖA’LARI	326
EK 5: VERGİ KONULARINDA KARŞILIKLI İDARİ YARDIMLAŞMA SÖZLEŞMESİNE KATILAN ÜLKELER – 22 MART 2023	329
EK 6: CRS MCAA’YI İMZALAYAN ÜLKELER.....	333

KISALTMALAR DİZİNİ

- AB : Avrupa Birliği
- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
- AEOI : Automatic Exchange of Information (Otomatik Bilgi Değişimi)
- BEPS : Base Erosion and Profit Shifting (Matrah Aşındırma ve Kar Aktarımı)
- BIS : The Bank of International Settlements (Uluslararası Ödemeler Bankası)
- BM : Birleşmiş Milletler
- CARF : Crypto-Asset Reporting Framework (Kripto Varlık Raporlama Çerçevesi)
- CbC MCAA: The Multilateral Competent Authority Agreement on the Exchange of CbC Reports (Ülke Bazlı Raporların Değişimine İlişkin Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması)
- CCCTB : The Common Consolidated Corporate Tax Base (Ortak (Konsolide Kurumlar Vergisi Matrahı)
- CMAA : Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters (Vergi Alanında Karşılıklı İdari Yardımlaşma Sözleşmesi)
- CRS : The Common Reporting Standard (Ortak Raporlama Standardı)
- CRS MCAA: The Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information (Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimine Dair Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması)
- ÇVÖA : Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması
- DAC : Directive on Administrative Cooperation (İdari İşbirliği Direktifi)
- FATCA : The Foreign Account Tax Compliance Act (Yabancı Hesapların Vergi Uyumu Kanunu)
- FATF : Financial Action Task Force (Malî Eylem Görev Gücü)
- GİB : Gelir İdaresi Başkanlığı
- GSYİH : Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
- GVK : Gelir Vergisi Kanunu
- IGA : Intergovernmental Agreement (Hükümetlerarası Anlaşma)
- IRS : Internal Revenue Service (ABD Dâhili Gelir İdaresi)
- KDV : Katma Değer Vergisi
- KVK : Kurumlar Vergisi Kanunu
- MCAA : Multilateral Competent Authority Agreement (Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması)
- OECD : Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
- SEOI : Spontane Exchange of Information (Kendiliğinden Bilgi Değişimi)
- UCITS : Undertakings for Collective Investments in Transferable Securities (Devredilebilir Menkul Kıymetlerde Kollektif Yatırım Taahhütleri)
- VKN : Vergi Kimlik Numarası
- VUK : Vergi Usul Kanunu
- XML : Extensible Markup Language (Genişletilebilir İşaretleme Dili)

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1: OECD'ye Göre Vergi Cennetleri.....	22
Tablo 2: BEPS Eylem Konuları.....	30
Tablo 3: Yürürlükte Bulunan Vergi Bilgi Değişimi Anlaşmaları (19/03/2018)	48
Tablo 4: OECD İkili Anlaşmaları Kapsamında Gönderilen Bilgi Talebi Sayısı	56
Tablo 5: Finansal Kuruluşlarca FATCA 8966 Formlarıyla Yapılan Raporlamalar	64
Tablo 6: FATCA ve CRS Arasındaki Temel Farklar	90
Tablo 7: Otomatik Bilgi Değişimi (AEOI): Taahhütlerin Durumu	94
Tablo 8: 2018'den 2022 Yılına Kadar Her Yıl Bilgi Değişiminde Bulunan Ülkeler	96
Tablo 9: CRS Kapsamında Taahhütte Bulunmayan Ülkeler Listesi	101
Tablo 10: CRS Kapsamındaki Bilgi Değişimi Verileri	102
Tablo 11: AEOI Yasal Çerçevesinin İncelenmesine İlişkin Tespitler	106
Tablo 12: AEOI'nin Uygulamadaki Etkinliğinin İlk İncelemesine İlişkin Derecelendirmeler.....	106
Tablo 13: Değerlendirilen Ülkeler için Yasal Çerçevesine İlişkin Tespitlere ve Uygulamadaki Etkinliğe İlişkin Derecelendirmelere Genel Bakış.....	107
Tablo 14: Raporlanan Finansal Kuruluşların ve Finansal Hesapların Sayısı.....	115
Tablo 15: Raporlanan Ülke, Finansal Kuruluş ve Finansal Hesap Sayılarına Örnekler	116
Tablo 16: Bilgilerin Başarıyla Gönderildiği Değişim Ortaklarının Sayısı.....	117
Tablo 17: 2022 Gözden Geçirme Raporundaki Türkiye Tespit ve Değerlendirmeleri	119

Tablo 18: OECD Model Anlaşmasına Göre Vergilendirme Yetkisi	132
Tablo 19: Sahiplik Türüne Göre Dağılım (2018)	154
Tablo 20: Sahiplik Türü ve Ükelere Göre Dağılım (2018, adet).....	156
Tablo 21: Sahiplik Türü ve Ükelere Göre Toplam Varlıklar (2018, milyar dolar)	156
Tablo 22: Altın Vize (CBI/RBI) Programları.....	181
Tablo 23: AEOI'dan Kaçma Yöntemleri	190
Tablo 24: AEOI Anlaşmalarına İlişkin Yapılan Araştırmalar.....	193
Tablo 25: Gönüllü Beyan Programları.....	203
Tablo 26: Ülke Türüne Göre Toplam Varlıklar ve Gelirler(2018).....	208
Tablo 27: Katılımcı Bilgileri	236
Tablo 28: Katılımcıların Görüşmelerde Aktardıkları Düşüncelerinin Kısa Özetleri....	241
Tablo 29: Görüşmelerdeki Cevapların Dağılımı	267

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: 1000 Kişi Başına Yıllık Şirket Sayısı (Beş Yıllık Hareketli Ortalama)	24
Şekil 2: En Sık Kullanılan İlk %10'daki Adreslerdeki Şirketlerin Payı	25
Şekil 3: AB'de DAC3 Kapsamındaki Bilgi Değişim Sayıları (2013-2019)	51
Şekil 4: Otomatik Bilgi Değişim Süreci	85
Şekil 5: AEOI Anlaşma Sayıları.....	95
Şekil 6: Yıllar İtibariyle Bildirilen Hesap Sayıları ve Tutarları	102
Şekil 7: Yasal Çerçevesiyle İlgili Genel Tespitler	111
Şekil 8: Uygulama Etkinliğiyle İlgili Genel Derecelendirmeler	114
Şekil 9: ABD Eyaletlerinde Her 1.000 Kişiye Düşen Yıllık Şirket Sayısı	174
Şekil 10: FATCA Etkisi: Gelir Durumlarına Göre Servet ve Sahiplerinin Dağılımı ..	215
Şekil 11: GSYİH'nın Yüzdesi Olarak Offshore Servetleri	216
Şekil 12: Offshore Servetin En Üst %0,01'lik Dilim Üzerindeki Etkisi	217
Şekil 13: Yabancı Mevduatların Gelişimi (GSYİH'nın yüzdesi olarak)	226
Şekil 14: Vergi Cennetlerindeki Diğer Ülkelerin Varlıkları	227
Şekil 15: Diğer Ülkelerin Diğer Ülkelerdeki Varlıkları.....	228

GİRİŞ

Sosyal refah düzeyinin artırılabilmesi iktisadi kalkınmanın gerçekleşmesine, kalkınmanın sağlanması ise istikrarlı bir büyüme trendinin yakalanmasına bağlıdır. Kalkınma için ekonomik büyüme zorunlu ancak yeterli olmayıp bunun yanısıra sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda da kalıcı yapısal dönüşümlerin yaşanması gerekmektedir. Bir ülkede hukuki güvenlik, mülkiyet hakkı, sözleşme serbestisi ve insan hakları gibi alanlarda kurumsal gelişmeler yaşanmadıkça veya ekonomik büyümeden elde edilen gelir geniş toplum kesimlerinin refahını artıracak şekilde kullanılmadıkça kalkınmadan bahsetmek mümkün değildir.

Kamu maliyesi yoluyla ekonomik büyümeye katkı sağlanabilmesi, çok genel olarak ya kamu harcamaları yoluyla devletin piyasaya daha fazla müdahil olması ya da uygulanan vergi politikaları yoluyla gerçekleştirilebilir. Tarihsel süreç içerisinde kamu harcamalarının ekonomideki payı sürekli artmış, devletler de artan kamu harcamalarının finansmanı için vergi yüklerini kalıcı olarak artırmak durumunda kalmışlardır. Vergi gelirlerine olan daimi ihtiyaç devletleri yeni kaynak arayışlarına yönlendirmektedir. Buna karşın artan vergi yüküne tepki gösteren gerçek kişi ve tüzel kişi mükellefler, yurtiçinde ve son 40 yılda artan şekilde yurtdışında gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetler ve işlemlerle vergi yüklerini azaltmaya çalışmaktadırlar.

Günümüzde, küreselleşme ve gelişen teknoloji sermaye üzerindeki coğrafi kısıtları kaldırarak, ülkeler arasında hızlı bir şekilde serbestçe dolaşma imkânı sağlarken, Avrupa Birliği'nin (AB'nin) ekonomik bir birlikten siyasi birliğe dönüşmesi ve vizesiz seyahat gibi imkânların artmasıyla kısmen de olsa emeğin de serbest dolaşımı sağlanmıştır. Bunun yanısıra, çok uluslu şirketler ve vergi cennetleri nedeniyle uluslararası sermaye hareketliği artmış, ülkelere yabancı sermaye yatırımı çekmek isteyen devletler arasında ciddi rekabetler yaşanmıştır. Devletler, yabancı sermayeyi çekebilmek amacıyla vergi oranlarını düşürmek veya sıfırlamak, istisna ve muafiyetler tanımak veya bedelsiz arazi temin etmek gibi politika araçlarını sıklıkla kullanmaktadırlar. Yatırımı teşvik için parasal teşvik vermek veya yapılması muhtemel yatırımlar için altyapı yatırımı yapmak bir devlet için hem maliyetli hem de risklidir. Oysa ülkede zaten olmayan bir yatırım ve üretim üzerinden tahsil edilebilecek olan vergiden

vazgeçmek siyasi karar alıcılar açısından her açıdan maliyetsiz bir tercihtir. Bu nedenle yabancı sermaye yatırımlarının teşvikinde vergi politikası araçları önemli hale gelmiştir.

Gelişmiş ülkeler sermaye birikimlerini ve vergi matrahlarını koruyabilmek, gelişmekte olan ülkeler ise tasarruf açıklarını kapatarak ekonomik büyümelerine katkı sağlamak amacıyla (indirim, istisna ve muafiyetler yoluyla) vergi indirimlerini bir politika aracı haline getirmişlerdir. Ülkeler arasında yaşanan bu vergi rekabeti, zamanla “dibe doğru bir yarışa” dönüşerek kazanç üzerinden alınan vergilerin oranlarında kalıcı düşüşlere sebep olmuştur.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında bu rekabet yaşanırken, genellikle ada devletleri olan offshore merkezleri, dünyadaki tüm vergi mükelleflerine neredeyse hiç vergi ödememe fırsatları sunarak dünyayı vergi cennetleri gerçeğiyle tanıştırdı.

Çok uzun süredir tahvil, bono, hisse senedi gibi finansal varlıklar, servet kavramı içerisine girmişlerdir. Başta finans kesiminin geliştiği Amerika Birleşik Devletleri (ABD) (New York), İngiltere (Londra) ve Almanya (Frankfurt) gibi batı ülkelerinde olmak üzere Tokyo, Hong Kong, Singapur gibi dünyanın pek çok ülke ve bölgesinde bu servet unsurlarının uluslararası alışverişinin yapıldığı borsalar oluşmuştur. Ancak özellikle 1980’lerden itibaren başlayıp 1990’larda yaygınlaşan bir şekilde servet unsurlarının finansallaşması ve dijitalleşmesi hızlanmış ve toplam servetin çok önemli bir kısmı finansal varlık haline dönüşmüştür. Bu süreçte türev ürünlerinin gelişmesinin de önemli katkısı olmuştur. Böylece başta geleneksel servet unsuru olan gayrimenkuller olmak üzere şirket ortaklıkları, tahviller ve emtianın türev ürünleri ortaya çıkmıştır. Bunlar önce menkul kıymet olarak kâğıt ortamında işlem görmekte iken zamanla dijital ortama kaymışlardır. Günümüzde artık, paranın da sanallaştığı (dijital para) ve kamu otoritelerinin de kontrolünde çıktığı (kripto varlıklar), servet unsurlarının uluslararası alanda dolaşımının kolay ama denetiminin çok zor olduğu bir ortam oluşmuştur.

Bu süreçte, uzun yıllar banka sırlarını korumasıyla meşhur (İsviçre, Lüksemburg gibi) ülkelerin bu sayede çok ciddi kazançlar elde ederek ekonomik varlıklarını artırmaları ve vergi cennetlerinin (offshore merkezlerinin) ortaya çıkması, vergiden veya takipten kaçırılan servetlerle bunların mülkiyet sahipleri arasındaki bağlantıları koparacak, aralarında ilişki kurulmasını zorlaştıracak yeni imkânların doğmasını sağlamıştır. Aslında

olayı tersinden yorumladığımızda da netice anlamlıdır. Yani gelinen nokta itibariyle servet sahiplerinin; kayıtdışı gelir elde etme, konusu suç teşkil eden gelirini saklama veya siyasi nedenler gibi gerekçelerle, söz konusu servet ile kendileri arasındaki ilişkiyi gizleme gayretleri, bazı ülkelerin bankacılık sırrı gerekçesiyle diğer ülkelere bilgi vermemesine veya vergi cenneti olmalarına neden olmuştur.

Özellikle 1980’li yıllardan sonra hızlanan küreselleşme, büyük çok uluslu şirketlerin ortaya çıkmasına neden olmuş, bunların kazançlarının kavranması ve vergilendirilmesi de gelir idareleri için önemli sorunlardan biri haline gelmiştir. Sermayenin uluslararası alanda hareketliliğinin artması, kurum merkezlerinin çok rahat bir şekilde ülke değiştirebilmesi, bu şirketlerin elde ettikleri kazançları ortalama vergi oranlarının yüksek olduğu ülkelere kayda değer ölçüde düşük olduğu ülkelere kaydırmalarına, hatta tamamen vergi dışı kalmalarına neden olmuştur. Bu süreç vergi cenneti olarak ifade edilen ülke ve bölgeleri ortaya çıkarmış ve kazançlar asıl elde edildikleri ülkelere buralara taşınarak vergi dışı bırakılmıştır. Yaşanan süreç vergi cennetleri, vergi rekabeti ve transfer fiyatlandırması kavramlarını uluslararası vergilendirmenin öncelikli konuları arasına sokmuştur.

Teknolojik gelişmelerin sağladığı imkânlar sadece sermayenin değil aynı zamanda emeğin, bilginin ve girişimcinin de uluslararası hareketliliğini artırmış ve takip edilmelerini güçleştirmiştir. Örneğin Almanya merkezli bir şirketin Türkiye’deki iştiraki, Çin’de üretim tesisi kurabilmekte ve İtalyan tasarımcılar ile Hollandalı yazılımcılar Yunanistan’daki yazlıklarında, bu tesis için uzaktan çalışabilmektedirler. Böyle bir durumda; Yunanistan’da yerleşik bir Hollandalının, Türkiye’deki bir şirketin Çin’deki işletmesinden elde ettiği ücret geliri (veya serbest meslek kazancı) nasıl tespit edilecek ve nerede vergilendirilecektir? Bu tür sorunlara önceleri çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarıyla (ÇVÖA) çözüm bulunmaya çalışılmış ve belli ölçüde teorik açıdan sorun çözülmüştür. Ancak pratikte gelir elde edilip edilmediği, ne zaman ve kadar gelir elde edildiği, kimden elde edildiği ve bu bilgilerin nasıl elde edileceği gibi sorular havada kalmaktadır. Hukuki altyapısı olsa dahi, bahse konu bilgiler olmadan bu şahsın herhangi bir ülkede vergilendirilebilmesi mümkün değildir.

Çok uluslu şirketler ve büyük fon sahibi kişiler, uluslararası alanda gerek hukuki gerekse fiili boşluklardan ve gelişen teknolojiden yararlanarak servetlerini ve gelirlerini mukim oldukları ülkeler açısından kayıtdışı (vergi dışı) bırakmışlardır. Devletlerin kendi başlarına ulusal mevzuatlarıyla bunları takip edebilmeleri ve vergilendirebilmeleri imkânsız hale gelmiştir.

Uluslararası vergi kaçakçılığını önlemek amacıyla, ÇVÖA'larının bilgi değişim hükümlerine dayanarak geleneksel bilgi edinme yöntemleriyle (talep üzerine bilgi değişimi, kendiliğinden bilgi değişimi, vergi incelemeleri esnasında bilgi değişimi) de yeterli bilgi edinilemediğinden sonuç alınamamıştır.

Piketty dünya çapında ses getiren çalışmasında, demokratik düzenin korunabilmesi için, küreselleşmiş finansal kapitalizmin kontrol altına alınması gerektiğini, bunun için de günümüzün sorunlarına uygun yeni araçların bulunması gerektiğini savunmuştur. Önerdiği en ideal araçlar ise, sermayenin artan oranlı şekilde vergilendirilmesi ve uluslararası alanda finansal şeffaflığın en üst seviyede sağlanmasıdır (2013, s.559). Böylece, gelir ve servet dağılımını bozan, küresel çapta yoğunlaşmaya ve kontrolsüz bir güç birikmesine neden olan servetlerin katlanarak artan büyümesi denetim altına alınabilecektir.

Uluslararası yatırımcıların güvenli liman olarak gördükleri vergi cennetleri özellikle 1990'larda yaygınlaşmış ve gerçek kişilerle küçük işletmelerin dahi başvurabildikleri kaçış yollarından biri haline gelmişlerdir. Ancak, 1990'lardan itibaren Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD-Organisation for Economic Co-Operation and Development) ve AB gibi uluslararası kuruluşlarının bunlara yönelik politika geliştirme çabaları ve 2010'lu yıllarda ortaya çıkmaya başlayan Sızıntı Skandallarıyla (2013 yılında Offshore Leaks, 2016 yılında Panama Leaks ve Bahamalar Leaks, 2017 yılında Paradise Belgeleri vb.) vergi cennetlerinde bulunan varlıklara ait kayıtların bir kısmının ortaya çıkması, bu konuların geniş toplum kesimlerinin ilgi ve bilgi alanına girmesini sağlamıştır.

Uluslararası vergi kaçakçılığına veya vergiden kaçınma operasyonlarına zemin sağlayan en önemli hususları; "banka sırları"nı koruyan, bunu bir devlet politikası olarak benimsemiş olan ülkelerin varlığı, ülkelerin vergi idareleri arasında yeterli

yardımlaşmanın, bilgi değişiminin olmaması ve muhtelif nedenlerle ülkelerin uyguladıkları rekabetçi vergi politikaları olarak saymak mümkündür. Bu nedenle geçtiğimiz süreçte en kritik aşamalardan biri 2009 Nisan ayında G20 Platformunun, dünyada “banka gizliliği çağının sona erdiğine” ve ülkelerin kamu maliyesini ve mali sistemlerini dürüst olmayan kuruluşlardan korumak için yaptırımlar uygulamaya kararlı olduklarına ilişkin duyurusu olmuştur (Johannesen ve Zucman, 2014, s. 65-68).

Bahsettiğimiz süreçte vergi tabanlarının ülkelerinden gittiğini gören gelişmiş ülkeler, OECD, AB, Global Forum ve G-20 benzeri uluslararası platform ve kuruluşlar vasıtasıyla bu eğilimle mücadele etmeye çalışmışlardır. Bu mücadele çerçevesinde son yıllarda uluslararası alanda en çok gündemde olan vergisel kavram ve olguları; transfer fiyatlandırması, vergi rekabeti, matrah aşındırma ve kar aktarımıyla mücadele (BEPS - Base Erosion and Profit Shifting), otomatik bilgi değişimi (AEOI- Automatic Exchange of Information) anlaşmaları, Yabancı Hesaplar Vergi Uyum Yasası (FATCA - Foreign Accounts Tax Compliance Act), küresel asgari kurumlar vergisi ve ortak konsolide kurumlar vergisi matrahı (CCCTB - The Common Consolidated Corporate Tax Base) olarak sıralamak mümkündür. Söz konusu çalışmaların tümünün ortak amacının uluslararası alanda şeffaflığın sağlanarak elde edilen kar üzerinden alınacak verginin ülkeler arasında adil dağılımının sağlanması olduğu ifade edilebilir. Tabi bu dağılımın nasıl olacağıyla ilgili tartışmaların uzun süre devam etmesi beklenmektedir. Bunlardan AEOI, BEPS ve küresel asgari kurumlar vergisi uygulamaları özellikle çok uluslu şirketleri farklı açılardan yakalayarak vergilendirme gayretindedirler.

1990’lı yıllardan itibaren OECD ve AB gibi uluslararası kuruluşların koordinasyonunda yapılan transfer fiyatlandırmasıyla mücadele, vergi rekabetinin önlenmesi ve vergi cennetlerine yapılan ödemeler için stopaj zorunluluğu getirilmesi gibi çalışmalardan istenen sonuçlar elde edilememiştir. Bu başarısızlığın arkasında her ülkenin kendi öznel durumuna göre bağımsız politikalar oluşturması, ülkeler arasındaki çıkar çatışmaları, uluslararası ticaretteki gelişmenin engellenmek istenmemesi ve mutabık kalınan etkili mücadele enstrümanlarının bulunamaması gibi faktörler etkili olmuştur.

Uluslararası vergi kaçakçılığı veya vergiden kaçınmayla mücadeledeki belki de en önemli husus, devletlerin kendi vergi mükelleflerinin sınır ötesi finansal işlemleri hakkında bilgi

sahibi olabilmeleridir, bu da ancak uluslararası şeffaflığın sağlanması ile mümkündür. Bu şeffaflığı sağlamak amacıyla OECD başta olmak üzere çok sayıda uluslararası kuruluş ve devlet, yetkili vergi idareleri arasında otomatik olarak işleyen sürekli bir bilgi değişim mekanizması kurulması yönünde çalışma yürütmüşlerdir.

Uluslararası alandaki bu arayış ABD'nin diğer ülkelerden bağımsız olarak FATCA anlaşmalarını uygulamaya başlaması ve bunlardan etkili sonuçlar elde etmesiyle farklı bir kulvara girmiştir. ABD FATCA'yla, vergi mükelleflerinin yurtdışındaki finansal hesaplarda bulunan ancak beyan etmedikleri servet ve gelirlerini tespit edebilmek amacıyla yabancı finansal kuruluşlarla işbirliği yapılmasını öngörmüştür. Kanun kapsamında bilgi değişiminin gerçekleştirilebilmesi için ABD ile diğer ülkeler arasında otomatik bilgi değişimi anlaşmaları imzalanmıştır (Öz, 2021, s.9).

FATCA sonrasında, G-20 Platformunun yönlendirmesiyle OECD'nin Ortak Raporlama Standardını (CRS - The Common Reporting Standard) gündeme getirmesi ve bunun genel kabul görmesiyle birlikte, AEOI anlaşmaları tüm dünya genelinde yaygınlaşarak uygulanmaya başlamıştır. FATCA'nın başarılı sonuçlar üretebilecek potansiyele sahip olduğunun anlaşılması, CRS'in tüm dünyada genel kabul görmesinde etkili olmuştur.

Otomatik bilgi değişimi (AEOI); bir ülkede mukim olmayan yabancı vergi mükelleflerince elde edilen temettü, faiz, değer artış kazancı gibi gelirlere ilişkin bilgilerin, bunların elde edildiği kaynak ülke gelir idaresi tarafından, önceden belirlenmiş standartlarda, belli dönemler itibarıyla, elektronik ortamda, bu kişilerin mukim oldukları ülkelerin gelir idarelerine otomatik şekilde aktarılmasıdır. CRS'de ve FATCA'da bu aktarma işleminin, bilgilerin ait olduğu yılı takip eden Eylül ayı sonuna kadar gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

2022 yılında, 2021 yılına ilişkin olarak toplam 111 milyon finansal hesaptaki yaklaşık 11 trilyon Euro tutarındaki finansal servet hakkındaki bilgiler 109 ülke¹ arasında otomatik olarak paylaşılmıştır (OECD, 2022/c). 2023 yılı Ağustos ayı itibarıyla, CRS kapsamına

---

¹ OECD literatüründe egemen (yargı yetkisine sahip olunan) ülke ve bölgeleri ifade etmek amacıyla kullanılan "jurisdiction" kelimesi, anlaşılmayı kolaylaştırma amacıyla çalışmamızda sadece "ülke" olarak kullanılmıştır.

girmeyi kabul ederek otomatik bilgi değişim taahhüdünde bulunan ülke sayısı toplam 123'e ulaşmıştır (OECD, 2023/g).

Vergi cennetlerinde tutulan finansal varlıkların tutarını ve ülke ekonomileri açısından büyüklüklerini ölçmeye, yurtdışına çıkarılan varlıkların sebep olduğu vergi kaybını araştırmaya ve AEOI'nın vergi cennetlerinde tutulan servetler üzerindeki etkisini anlamaya yönelik olarak, dünyada bazı akademik araştırma yapılmış ve yapılmaktadır (Zucman, 2013; Alstadsaeter, Johannesen ve Zucman, 2018; Ahrens ve Bothner, 2019; Menkhoff ve Miethe, 2019; Casi, Spengel ve Stage, 2019; De Simone, Lester ve Markle, 2019; Chiocchetti, 2020 vb.). Fakat bunlar çoğunlukla Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS - The Bank of International Settlements) verileri, İsviçre banka verileri ve/veya OECD istatistikleri gibi daha genel ve konuyla ilgisi dolaylı olan verilere dayandığından ve AEOI uygulamaları öncesi verilere dayandıklarından sonuçlar ağırlıklı olarak tahmin olarak ele alınmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla, bugüne kadar doğrudan AEOI verileri üzerinden yapılan ilk ve tek çalışma, Johannesen ve diğerlerinin (2023) ABD Dâhili Gelir İdaresi'nin (IRS - Internal Revenue Service) 2015-2018 dönemi FATCA verileri üzerinden yaptıkları araştırmadır. Bu araştırmanın ekibinde IRS yetkilileri de bulunmuştur.

AEOI uygulama sonuçlarıyla ilgili en güncel çalışma ise 2013-2021 yıllarına ait BIS verileri üzerinden yapılan bir yüksek lisans tezidir (Ottøy, 2023). Ancak bu araştırma da BIS verilerine dayandığından AEOI'nın vergi gelirleri, vergi kaçakçılığı ve gelir dağılımı üzerindeki spesifik etkileri tespit edilememiş, offshore finans merkezlerindeki servetler üzerindeki etkisi araştırılarak, vergi kaçakçılığını azalttığı varsayılmıştır.

Söz konusu çalışmalar esas olarak, AEOI anlaşmaları öncesinde ve sonrasında diğer ülkelerden vergi cennetlerine doğru veya vergi cennetlerinden diğer ülkelere doğru olan sermaye akımlarında ne gibi değişiklikler olduğu ve vergi cennetlerinde tutulan servet miktarını ölçmeye yönelik yapılmıştır. Yürüttüğümüz çalışmada ise, daha önce yapılanlar da dikkate alınmak suretiyle; AEOI uygulamalarının amaçları, işleyişleri ve sonuçları değerlendirilmeye, eksik ve hatalı yönleri tespit edilmeye ve olası siyasi, ekonomik ve sosyal etkileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca yeri geldikçe bu anlaşmaların Türkiye

uygulamaları ve sonuçları hakkında bilgi verilerek, Türkiye'nin mevcut durumu anlaşmalar açısından değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda somut verilerden faydalanabilmek amacıyla, Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan (GİB) CRS kapsamında diğer ülkelerden gelen ve GİB tarafından gönderilen bilgilere ait istatistikler istenilmiş, ancak maalesef talebimiz idare tarafından uygun görülmemiştir. Bu nedenle gerek önceki çalışmalardan gerekse kendi araştırma ve analizlerimiz neticesinde tespit edebildiğimiz AEOI'nın olası etkilerinin, sahada da algılanıp algılanmadığının tespiti amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle veri toplanmış ve analiz edilmiştir.

2010 yılında kabul edilip 2012 yılından itibaren uygulanmaya başlayan FATCA'nın ve 2014 yılında onaylanıp 2018 yılından itibaren bilgi değişimine başlanan CRS'in uygulama sonuçlarına ilişkin uzun vadeli veriler yeni oluşmaya başlamıştır. AEOI'nın somut verileri üzerinden araştırma yapma imkânı yeni oluştuğundan, spesifik verilere dayanan akademik çalışmaların bundan sonra yapılmaya başlanması beklenmektedir.

Konuyla ilgili en geniş kapsamlı araştırmalar doğal olarak OECD ve Sekreteryasını OECD'nin yaptığı Vergi Amaçlı Şeffaflık ve Bilgi Alışverişi Küresel Forumu (Küresel Forum) tarafından gerçekleştirilmektedir. Küresel Forum, her yıl yayınladığı Gözden Geçirme Raporlarıyla (Peer Review of the Automatic Exchange of Financial Account Information²), CRS'se uyma taahhüdünde bulunan ülkelerin mevzuat ve pratiklerini gözlemleyerek, uygulamaları (veya uygulanmayan taahhütleri) önceden belirlenmiş olan kural ve standartlar açısından raporlamaktadır.

Yapılan literatür çalışmasında, otomatik bilgi değişim anlaşmalarının olası etkilerinin analiz edildiği ve değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bugüne kadar Türkiye'de yapılan az sayıdaki çalışmada, bu anlaşmalar sadece uluslararası çifte vergilendirme açısından sınırlı olarak incelenmiştir. Bu anlaşmalarla ilgili kapsamlı

---

² Orijinal adı "Peer Review of the Automatic Exchange of Financial Account Information" olan raporların ismi, kullanım ve anlaşılma kolaylığı dikkate alınarak bundan sonra Gözden Geçirme Raporu olarak kullanılacaktır.

bilgilendirmenin olduğu, sonuçlarının analiz edildiği ve taraflar üzerindeki etkilerinin ölçüldüğü ve değerlendirildiği bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Yapılan çalışmayla; öncelikle AEOI'nın ne olduğu, neden uluslararası çapta bir bilgi değişimine ihtiyaç olduğu, hangi zorunluluktan dolayı böyle bir uygulamanın doğduğu, kapsamına hangi ülkelerin girdiği, hangilerinin girmediği, bu anlaşmalar sayesinde nasıl bir küresel bir bilgi ağının olduğu, bu ağın potansiyeli gibi konularda bilgi verilmiş ve yapılan bilgi değişimleri neticesinde hangi sonuçların elde edildiği, küresel sermaye hareketleri, vergi gelirleri, servet ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri analiz edilmiş, netice olarak bu anlaşmaların olası etkileri olduğunu iddia ettiğimiz hususlar ortaya konularak değerlendirilmiş ve bazı öneriler geliştirilmiştir. Bu bağlamda, çalışmada hipotez olarak ortaya konan olası etkilerin kontrolü amacıyla, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle konunun uzmanlarından veri toplanarak analiz edilmiştir.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çifte vergilendirme, vergi cennetleri, zararlı vergi rekabeti, dibe doğru yarış, matrah aşındırma ve kar aktarımı gibi uluslararası vergilendirme sorunlarının çözülebilmesi amacıyla BM, AB, OECD ve G20 gibi birçok uluslararası kuruluş ve oluşum çok uzun yıllardır çaba göstermektedirler. Özellikle OECD uzun bir süre çifte vergilendirmeyi önleme konusunda çalıştıktan sonra, 1990'lardan itibaren artık ciddi bir sorun oluşturmaya başlayan vergi cennetleri ve zararlı vergi rekabeti alanında çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bugün geldiğimiz nokta itibariyle vergi cenneti olarak kabul edilen pek çok ülke ve bölge gönüllü (!) olarak bilgi değişim anlaşmalarını imzalamak suretiyle bir ölçüde kayıt altına girmeyi ve diğer ülkelerle işbirliği yapmayı kabul etmişlerdir. OECD, G-20 Platformu ve ABD'nin son yıllarda uygulamaya koymaya başladığı AEOI Anlaşmaları (CRS ve FATCA) ve BEPS Eylem Planı gibi projelerin, çok uluslu şirketlerin yanı sıra yabancı ülkelerde yerleşik olan vergi mükelleflerinin de servet, gelir ve ortaklıklarını kavramaya yönelik etkili sonuçlar üretmesi beklenmektedir. Söz konusu çalışmaların başarıya ulaşması, uluslararası alanda vergi alanında şeffaflığa ve hesap verebilirliğe katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, çalışmaların olumlu sonuçlanması halinde bir müddet sonra vergi cennetleri, vergi rekabeti ve transfer fiyatlandırması gibi konuların gündemin arka sıralarına düşmesi muhtemeldir.

Bu bölümde otomatik bilgi değişim anlaşmalarına giden yolda bilinmesi gereken kavram ve çalışmalar hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

1.1.ÇİFTE VERGİLENDİRME

Tarihsel süreç içerisinde; devletin kamu giderlerini karşılamak amacıyla, egemenlik gücüne dayanarak, gerektiğinde tek taraflı olarak zorla aldığı, en önemli gelir kaynağı olan vergide, kamuya aktarılan gelir ile kamu hizmetleri arasında doğrudan bir ilişki bulunması şartı da aranmamaktadır (Bilici, 2012, s. 9; Edizdoğan, 2007, s. 123; Uluatam, 1999, s. 269). Vergileri çok genel olarak dolaylı ve dolaysız olarak sınıflandırdığımızda, mükelleflerin uluslararası hareketlilikte bulunarak, çoğunlukla ithalat ve tüketim

aşamasında alınan dolaylı vergilerden kolayca kaçınmaları zor iken, belli bir dönemde elde edilen geliri vergilendiren dolaysız vergilerden, gelirin kaynağını gizleyerek veya yerleşik olduğu ülkeyi değiştirerek kaçınmaları nisbeten daha kolaydır. Tipik dolaysız vergiler, bireylerin elde ettiği gelirlere alınan gelir vergisi ile şirket ve benzeri kurumların kazançlarından alınan kurumlar vergisidir. Bu vergilerin mükellefleri asıl olarak mukim (yerleşik) oldukları ülkede vergilendirilirken, farklı bir ülkede gelir veya kazanç elde ettiklerinde, gelirin veya kazancın doğduğu ülkenin de vergilendirme yetkisi olduğundan çifte vergilendirme diye adlandırılan sorun ortaya çıkabilmektedir.

Çifte vergilendirme, çok genel bir ifadeyle aynı vergi konusunun (kaynağının) benzer mahiyetteki vergilerle iki defa vergilendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Nadaroğlu, 1998, s.283). Soydan (1995, s.3) kavramı, OECD tanımına (2015, s. 7) benzer şekilde ve daha detaylı olarak; birden fazla devlete ait olan vergilendirme yetkisinin çakışmasından veya aynı vergilendirme yetkisinin birden fazla kez kullanılmasından dolayı, aynı vergilendirme dönemi içinde, aynı vergi mükellefi ve/veya aynı vergi konusundan aynı veya benzer nitelikte birden fazla kez vergi alınması şeklinde tanımlamıştır. Farklı iki devlet tarafından, aynı vergi konusunun vergilendirilmek istenilmesi halinde ise uluslararası çifte vergilendirme sorunu ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası hukuki çifte vergilendirme olarak da tanımlanan uluslararası çifte vergilendirme, iki ayrı devletin aynı konu, kişi ve vergiyle ilgili kaynak ve/veya ikamet ilkelerini aynı anda uygulamaları durumunda ortaya çıkmaktadır. Uluslararası çifte vergilendirmenin önlenmesi ile ilgili çalışmalar, konuyu hukuki boyutuyla ele almaktadır. Yükümlünün iki ayrı devletin vergilendirme yetkisini kullanması dolayısıyla aşırı vergi yüküne maruz kalması durumunda ortaya çıkan çifte vergilendirmenin önlenmesi için devletler, tek taraflı olarak önlemler alabildikleri gibi diğer devletlerle yaptıkları ikili ya da çok taraflı anlaşmalar yoluyla da önlem alabilmektedirler (Öz, 2013, s.158).

Uluslararası alanda çifte vergilendirmeye yol açan temel neden kaynak ilkesi ve mukimlik ilkelerinin çatışmasıdır. Kaynak ilkesine göre vergilendirme yapan bir ülke, yalnızca kendi ülkesinden kaynaklanan gelirleri vergilendirirken, mükellefin nerede yerleşik olduğuna bakmamaktadır. Mukimlik ilkesini uygulayan diğer ülke ise kendisinde yerleşik olan bir mükellefin birinci ülkede kaynak ilkesine göre vergilendirilmiş kazanç

ve iradını tekrar vergilendirmek istemektedir. Bunun sonucunda da aynı mükellefe ait olan aynı vergi konusu iki ayrı ülkede vergilendirilmiş olmaktadır (Balcı, 2003, s. 16). Uluslararası çifte vergilendirme sorununun ortadan kaldırılması için alınan ulusal çaptaki önlemler, devletin tek taraflı olarak, yabancı kaynaklı gelirler üzerindeki vergilendirme yetkisini yasal düzenlemelerle sınırlandırmasına dayanmaktadır. Devletin, kendi mukimlerinin yurtdışında elde ettikleri gelirleri vergiden “istisna” tutması bu önlemlerden biridir. Diğer bir yöntem ise yurtdışında ödenen verginin, mukim olunan ülkedeki vergiye “mahsup” edilmesidir. Bunların dışında çifte vergilendirmeyi önleyebilmek için “vergi oranında indirim” veya “matrahtan indirim” yöntemleri de kullanılabilir (Soydan, 1994).

Sermaye ve emeğin dolaşımının artmasıyla birlikte uluslararası çifte vergilendirme sorunları artmaya başlamış ve bunun çözümü olarak uzun yıllar boyunca ÇVÖA’ları kullanılmıştır. Söz konusu anlaşmalar, vergi mükellefinin mukim olduğu ülkeyle, vergiye tabi gelirin elde edildiği ya da vergi konusunun bulunduğu kaynak ülke arasında yetki çatışmalarını çözmek amacıyla imzalanmaktadır (Batırel, 2014, s. 44).

Yapılan ÇVÖA’larında; gelirin, ikamet veya kaynak ülkelerden sadece birinde vergiye tabi tutulması veya vergilendirme hakkının taraf ülkeler arasında paylaşılması hususunda düzenlemeler bulunmaktadır. Bu yolla gelir unsurlarının her iki taraf ülkede birden vergilendirilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır (Aydın, 2010, s. 63).

1.2.ÇIFTE VERGİLENDİRMEYİ ÖNLEMENE YÖNELİK MODEL ANLAŞMALAR

Uluslararası çifte vergilendirme sorununun ortadan kaldırılması için ulusal çapta alınan önlemlerin yetersizliği, devletleri uluslararası önlemlere başvurmaya yönlendirmiştir. Çifte vergilendirmenin ortadan kaldırılmasında, devletlerin vergilendirme yetkilerini iki taraflı uluslararası anlaşmalar yoluyla karşılıklı olarak sınırlandırmaları, ulusal tedbirlere nazaran daha etkin bir yol olarak kabul edilmiştir. Bu amaçla akdedilen vergi anlaşmaları, iki uluslararası örgüt, OECD ve BM tarafından yapılan kapsamlı çalışmalara da konu olmuş ve bu çalışmalar neticesinde iki farklı model ortaya çıkmıştır (Soydan, 1994).

Günümüzde uluslararası çifte vergilendirmenin önlenmesi konusunda genel kabul görmüş bu iki model anlaşma emsal oluşturmakta, devletler kendi aralarında yaptıkları anlaşmalarda bu modelleri esas almaktadırlar. 1963 yılında OECD Anlaşma Modeli ilk olarak “Gelir ve Servet Vergilerinde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması Taslağı” adıyla oluşturulmuştur. 30/07/1963 tarihinde, OECD Konseyi çifte vergilendirmenin önlenmesine ilişkin bir Tavsiye Kararı almış ve üye ülke Hükümetlerinden, kendi aralarında yapacakları ikili anlaşmalarda veya mevcut anlaşmaları revize ederken anılan Taslağa uymalarını istemiştir (OECD, 2014, s. 8). Model Anlaşma daha sonra 1977 yılında ve takip eden yıllar içerisinde çeşitli tarihlerde revize edilmiştir. OECD Model Anlaşması, günümüzde dünya genelinde 3.000’den fazla anlaşmaya dayanak oluşturmaktadır. Anılan Model, taraf ülkeler arasındaki vergilendirme yetkisinin paylaşımında sermaye ihraç eden ülkelere daha fazla öncelik (ayrıcılık) tanımaktadır. Bu yöndeki eleştiriler nedeniyle BM 1980 yılında, vergilendirme yetkisi paylaşımında gelişmekte olan ülkelere daha fazla öncelik vermeyi amaçlayan BM Anlaşma Modelini oluşturmuştur. Bu iki Model Anlaşmada, iki ayrı devletin vergilendirme yetkisi alanında olan gelir ve servet unsurlarının hangi devlet tarafından vergilendirileceği ve çifte vergilendirmenin nasıl önleneceği konuları düzenlenmektedir. Bu temel konulara ilave olarak anlaşmalarda ayrıca devletlerarasında bilgi değişimi ve vergi tahsilatı konularında yardımlaşma düzenlemeleri de bulunmaktadır (Öz, 2013, s. 158-159). Çifte vergilendirmenin önlenmesi amacıyla geliştirilen bu modeller sayesinde, anılan uluslararası kuruluşlar tarafından hazırlanan standart metinler üzerinden değerlendirmeler yapılarak, devletlerarasında vergi anlaşmalarının daha kolay bir şekilde sonuçlandırılması ve imzalanması amaçlanmaktadır. Böylece devletlerin, teker teker tüm anlaşma maddelerini görüşmek ve düzenlemek gibi işlerle uğraşmasının önüne geçilebilmektedir (Karabulut, 2014, s. 90). Netice olarak anlaşma modelleri sayesinde, her ülkeye özgü ayrı bir model iddiasının ortaya çıkması engellenmiş ve taraflar bir Modeli esas alarak görüşmelere başlamak suretiyle uzun ve yorucu müzakere süreçlerinden kurtulmuşlardır.

Resmi adı “Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilere İlişkin Model Vergi Anlaşması” olan OECD Model Anlaşması en son 2017 yılında güncellenmiş olup 32 maddeden oluşmaktadır. OECD, Model Anlaşma hükümlerinin nasıl anlaşılması gerektiğine ilişkin bir de Yorum Kitabı (2017/a) hazırlayarak yayınlamıştır.

Model Anlaşma 7 ana bölümden oluşmaktadır. Anlaşma hükümlerinde; kapsadığı kişi ve vergiler, kullanılan kavramların tanımları, anlaşma hükümlerinin uygulanacağı 16 farklı gelir türü, çifte vergilendirmenin nasıl önleneceği, ayırım yapılmaması ilkesi, vergilerin tahsilatında yardımlaşma, karşılıklı anlaşma hükümleri, bilgi değişimi, diplomatik temsilcilikler ve konsolosluk memurlarının durumları, yürürlüğe girme, yürürlükten kalkma ve diğer hususlar düzenlenmiştir. Modele göre yapılan Anlaşmalar ayrıca ek protokoller içerebilmekte veya zaman içinde yapılan ek protokollerle değiştirilebilmektedir.

Çifte vergilendirmeden kaynaklanan olumsuz etkileri giderebilmek amacıyla OECD'nin yanısıra BM de model anlaşma çalışmaları yapmıştır. OECD Modeli, kaynak ülke olarak tanımlanan gelirin elde edildiği ülkede hazine kaybına neden olduğundan, gelişmekte olan ülkeler nezdinde yeterince ilgi çekmemiştir. Bu durum karşısında BM, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında tüm tarafların menfaatlerini sağlayacak yöntemlerin oluşturulması ve çifte vergilendirmeyi önlemeye yönelik vergi anlaşmalarının yapılmasını kolaylaştırılmak amacıyla bir Model Anlaşma çalışması yapmıştır (Kızılgül, 2019, s. 310). Bu iki model dışında ABD'nin de kullandığı kendine özgü bir ÇVÖA Modeli bulunsa da bu Model üçüncü ülkelerin kendi aralarında yaptıkları anlaşmalara esas olmadığından bu çalışmada ihmal edilmiştir.

Türkiye de yapmış olduğu çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarında esas olarak OECD Modelini kullanmıştır. Türkiye'nin 04/01/2022 tarihi itibarıyla imzaladığı 89 adet ÇVÖA'sı yürürlüğe girmiş olup bunların listesi EK:4'deki gibidir.

Taraflar arasındaki bilgi değişimini düzenleyen hükümler her iki model anlaşmada da 26'ncı maddede yer almaktadır. Çalışmamızda, gerek daha yaygın olarak kullanılmış olması gerekse AEOI'nın hukuki dayanağını oluşturması nedeniyle OECD Modelinin 26'ncı maddesi üzerinde durulacaktır.

1.3.OECD MODEL ANLAŞMASININ 26'NCI MADDESİ

Model Anlaşmanın 26'ncı maddesinin Türkçe metni aşağıdaki gibidir:

“Bilgi Değişimi

1. *Akit Devletlerin yetkili makamları, bu Anlaşma hükümlerinin uygulanmasıyla ilgili veya, Anlaşma ile uyumsuzluk göstermediği sürece, Akit Devletler, politik alt bölümleri veya mahalli idareleri adına alınan her tür ve tanımdaki vergilerle ilgili iç mevzuat hükümlerinin uygulanması veya idaresi ile ilgili olduğu öngörülen bilgileri değişime tabi tutacaklardır. Bilgi değişimi 1'inci ve 2'nci maddelerle sınırlı değildir.*

2. *Bir Akit Devlet tarafından 1'inci fıkra uyarınca alınan her türlü bilgi, o Devletin kendi iç mevzuatı çerçevesinde elde ettiği bilgiler gibi gizli tutulacak ve yalnızca 1'inci fıkrada bahsedilen vergilerin tahakkuk veya tahsilleri veya cebri icra ya da kovuşturmasıyla veya bu hususlardaki itirazlara bakmakla görevli kişi veya makamlara (adli makamlar ve idari kuruluşlar dâhil) veya bunları denetlemekle görevli olan kişilere verilebilecektir. Bu kişi veya makamlar söz konusu bilgileri yalnızca bu amaçlar doğrultusunda kullanacaklardır. Bu kişi veya makamlar, söz konusu bilgileri mahkeme duruşmalarında veya adli kararlar alınırken açıklayabilirler. Yukarıda belirtilenlere bakılmaksızın, bir Akit Devlet tarafından alınan bilgi, söz konusu bilgi her iki Devletin yasaları uyarınca başka amaçlarla kullanılabilir ve bilgiyi sağlayan Devletin bu türden bir kullanıma izin vermesi halinde, başka amaçlarla kullanılabilir.*

3. *1'inci ve 2'nci fıkra hükümleri hiçbir surette bir Akit Devleti:*

- a) *kendisinin veya diğer Akit Devletin mevzuatına ve idari uygulamalarına aykırı idari önlemler alma;*
- b) *kendisinin veya diğer Akit Devletin mevzuatı veya normal idari işlemleri çerçevesinde elde edilemeyen bilgileri sunma;*
- c) *herhangi bir ticari, sınai, mesleki sırrı veya ticari işlemi aleni hale getiren bilgileri veya aleniyeti kamu düzenine aykırı düşen bilgileri verme yükümlülüğü altına sokacak şekilde yorumlanamaz.*

4. *Bir Akit Devlet tarafından bu Madde uyarınca bilgi talep edilmesi durumunda, diğer Akit Devlet, kendi vergi amaçları yönünden bu bilgilere ihtiyacı olmasa bile, talep edilen bilgiyi sağlamak için kendi bilgi toplama yöntemlerini kullanacaktır. Önceki cümlede yer alan yükümlülük, 3'üncü fıkradaki sınırlamalara tabi olmakla birlikte, bu sınırlamalar hiçbir surette bir Akit Devlete, yalnızca ulusal çıkarları olmadığı gerekçesiyle bilgi sağlamayı reddetme hakkı verecek şekilde yorumlanmayacaktır.*

5. *3'üncü fıkra hükümleri hiçbir surette bir Akit Devlete, bilginin yalnızca bir banka, diğer finansal kurum, temsilci veya bir acente ya da yediemin gibi hareket eden bir kişide bulunması veya bir kişinin sermaye payları ile ilgili olması nedeniyle bu bilgiyi sağlamayı reddetme hakkı verecek şekilde yorumlanmayacaktır” (OECD, 2015, s. 36-37).*

OECD'nin Model Anlaşmanın uygulanmasına ilişkin olarak yayınlamış olduğu Yorum Kitabında (2014, s. 364-380), 26'ncı maddenin, zaman içinde gerçekleştirilen değişikliklerle birlikte, özetle aşağıdaki şekilde yorumlanması gerektiği açıklanmıştır:

- Anlaşmaya taraf devletlerin yetkili otoriteleri, Anlaşma hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla, taraf devletler, taraf devletlerin politik alt bölümleri veya bunların mahalli idareleri adına tahsil edilen her türlü vergiyle ilgili gerekli görülen bilginin değişimini yapacaklardır.

- Maddenin ilk halinde yer alan “gerekli görülen bilgi” ibaresi zamanla yerini “öngörülebilir ilgili bilgi” ifadesine bırakmıştır. Bu değişiklikle, bir devlet tarafından istenilen bilginin (Anlaşmadaki sınırlar dâhilinde) muhatabı diğer devlet tarafından olabildiğince geniş şekilde yorumlanmasının istenildiği anlaşılmaktadır.
- Madde kapsamında sadece gelir ve servet üzerinden alınan vergilerle ilgili bilgiler değil tüm diğer vergileri ilgilendiren bilgiler talep edilebilecektir.
- Talep edilen bilgi, verginin tarhı, tahakkuku veya tahsili ile görevli yetkililere verilebilecek ve yalnızca vergisel amaçlarla kullanılabilir. Ancak vergisel amaçlar için değişimi yapılan bilgi; yolsuzluk, suçtan doğan gelirlerin (karaparanın) aklanması ile mücadele, terörizmin finansmanının engellenmesi gibi belli bazı yüksek öncelikli hususları da ilgilendiriyorsa, bilgiyi alan taraf devletin vergi otoriteleri (gelir idareleri) tarafından ilgili diğer taraf devletin diğer kolluk/güvenlik güçleri ve adli makamları ile paylaşılmasına da olanak sağlanmıştır. Bilgiyi alan taraf devlet vergisel amaçlar dışında farklı bir amaçla bu bilgiyi değerlendirmek istediğinde, söz konusu bilgiyi temin edecek devlete bilgiyi değerlendirmek istediği vergidışı amacı bildirmeli ve alacağı bilgiyi kendi mevzuatı gereğince bu diğer vergidışı amaç için kullanabileceği hususunu teyit etmelidir.
- “Öngörülebilir şekilde ilgili” olarak ifade edilen standart vergiyle ilgili konularda bilgi değişimini mümkün olan en geniş çerçevede öngörmeyi gerektirirken, aynı zamanda anlaşmaya taraf olan devletlerin, “rastgele inceleme”de bulunamayacaklarını ve mükelleflerin vergisel olmayan bilgilerini talep etme özgürlüğüne sahip olmadıklarını açıklamaya çalışmaktadır.
- Anlaşmaya taraf olan vergi idarelerinin karşılıklı yardımlaşması, ancak her bir idarenin, diğer taraf idaresinin işbirliği esnasında alacağı bilgiyi makul bir gizlilik ortamında ele alacağından emin olduğunda uygulanabilecektir. Bilgiyi alan devlette gizlilik kendi iç mevzuat hükümleriyle sağlanacaktır. 26’ncı maddede, Anlaşma kapsamında elde edilen bilginin, bilgiyi alan taraf devlette, bu devletin kendi iç mevzuatı çerçevesinde elde ettiği diğer bilgilerle aynı şartlardaki gizlilik ortamında değerlendirilebileceği açıklanmıştır.

- Anlaşmaya taraf devletlerden biri kendisinden istenen bilgiyi temin ederken ve diğer taraf devletin kullanımına sunarken, kendi mevzuatının ve idari düzenleme ve uygulamalarını aşmak zorunda değildir. Ancak bu durum, vergi mahremiyetine ilişkin iç mevzuattaki hükümlerin bilgi değişimine bir engel oluşturduğu şeklinde de değerlendirilmemelidir. Ayrıca maddede taraf devletin hangi hallerde kendisinden istenilen bilgiyi vermeyi reddedebileceği de düzenlenmiştir. Örneğin kendisinden bilgi talebinde bulunulan anlaşmaya taraf devletlerden biri, hukuk müşaviri, avukat ve benzeri hukuki vekillerle bunları müvekkilleri arasındaki (görevleriyle ilgili) gizli iletişime ait bilgileri, bu bilgilerin o ülkenin kendi iç mevzuatındaki koruma hükümleri çerçevesinde açıklamayı reddedebilir.
- Bilgi talep edilen bir devlet, kendisinin vergisel hedefler açısından istenen bu bilgilere ihtiyaç duymasa dahi, istenilen söz konusu bilgiyi temin etmek için kendi mevzuatındaki bilgi toplama yöntemlerini kullanmalıdır.
- Maddenin 3'üncü fıkrasındaki sınırlamalar, mülkiyet bilgisinin yanısıra banka ve diğer finansal kuruluşlar ile vekiller, yedieminler ve temsilcilerde bulunan bilgilerin ülkeler arasında değişimini engellemek amacıyla kullanılmayacaktır.
- Madde, vergi tahsilatı amacıyla bilgi değişimi ile karşılıklı anlaşma usulü amacıyla bilgi değişimini de içerdiği gibi otomatik bilgi değişimi standardı gibi son zamanlarda geliştirilen yöntemleri de dikkate almaktadır.

OECD'nin Yorum Kitabında (2014) bilgi değişim maddesinin uygulanmasına ilişkin çok sayıda örneğe de yer vermiştir.

Maddenin ilk halinden sonra, zaman içerisinde farklı ihtiyaçlara cevap olarak yapılan değişiklikler neticesinde, 26'ncı maddenin kapsamının Model Anlaşmanın genel kapsamından daha geniş bir alanı içerir hale geldiği görülmektedir.

Bu madde Model Anlaşmanın çok sık değiştirilen maddelerinden biridir. Sık değişiklik yapılmasının en önemli sebeplerinden biri, 1998 senesinde OECD'nin başlatmış olduğu zararlı vergi rekabetiyle mücadele kapsamında vergi cennetleriyle ilgili yaptığı çalışmalarıdır. OECD'nin bu çalışmalarında, vergi cenneti olarak adlandırılan ülkelerde

gerçekleştirilen iktisadi faaliyetlere ilişkin bilgi alma konusu daha çok önceliklendirilmiştir. Aynı durum, çok sayıda farklı ülkede faaliyette bulunan ve ortak bir gider havuzu oluşturan çok uluslu şirketlerin uluslararası alanda gerçekleştirdikleri faaliyetlerin izlenmesi için de geçerlidir. Bu nedenle genel olarak vergi cennetlerinde gerçekleştirilen ve/veya çok uluslu şirketlerce gerçekleştirilen faaliyetlerin izlenmesi gereği ve çabaları bilgi değişimini önemli hale getirmiştir. OECD'nin zararlı vergi rekabeti çalışmaları çerçevesinde gerçekleştirilen Küresel Forum toplantıları ile daha sonra gerçekleştirilen G20 ve BM Vergi Konusunda Uluslararası İşbirliği Uzmanlar Toplantılarında vergi konusunda saydamlık ve bilgi değişimi üzerinde uzlaşılan uluslararası standartların yansımalarını, Model Anlaşmanın 26'ncı maddesinde yapılan değişikliklerde görmek mümkündür (Öz, 2013, s. 159).

1.4. (ZARARLI) VERGİ REKABETİ

Saraç (2006, s.390-391), vergi rekabetinin; vergilendirme yetkisi olan farklı kamu otoriteleri arasında ortaya çıkan, hareketli üretim faktörlerini hedefleyen, mükellef üzerindeki vergi yükünün azaltılabilmesi için çok sayıda enstrümanın kullanılabildiği ve piyasa rekabetine benzer şekilde kazanma güdüsünün ön planda olduğu fakat farklı olarak arz tarafının değil, talep tarafının yöneldiği bir çalıma mekanizmasına sahip olduğunu ifade ederek genel olarak özelliklerini saymıştır. O'na göre bu rekabetten amaçlanan ise çok genel bir ifadeyle mobil üretim faktörlerinden biraz daha fazla hisse alabilmektir. Dünyada yaşanmakta olan küreselleşmeye bağlı olarak, serbestleşen sermaye hareketlerinin piyasalarda hâkimiyet kurması, küresel piyasaların oluşmasına neden olmuştur. Sermaye hareketliliğine bağlı olarak doğrudan yabancı yatırımları günümüzde, küresel çaptaki rekabetin en önemli odak değişkeni haline gelmiştir. Vergi rekabeti daha açık bir ifadeyle, şirketlerin ve ulusal seviyede rekabet gücünü artırmayı hedefleyen gelir idarelerinin vergilendirme yetkisine sahip oldukları konularda rakip konumunda olan diğer gelir idarelerine nazaran mükelleflerinin üzerindeki vergi yüklerini azaltarak potansiyel olarak hareket kabiliyeti yüksek sermaye ve nitelikli işgücü gibi üretim faktörleri için kendi ülkesini cazip hale getirme gayretidir (Aktan ve Vural, 2012, s.273-274).

Farklı bir açıdan bakıldığında, ülkelerin kalkınma ve büyüme aşamalarında, vergi politikalarının daha etkili ve yararlı bir şekilde kullanılmasını hedefleyen vergi rekabeti, birçok bakımdan faydalı da olabilecektir. Uygulandığı ülkelerde vergi sistemlerinin daha etkin kullanılabilmesini sağlayan bahse konu rekabet, kaynak yaratma, doğrudan veya dolaylı yabancı yatırımları çekebilme noktasında etkili bir enstrüman olarak da kullanılabilir. Bu uygulama sayesinde, özel kesimin yaptığı yatırımlardaki artış nedeniyle kamu kesimi üzerindeki yatırım yapma zorunluluğu da azalabilmektedir (Doğan ve Kabayel, 2016, s. 94).

Uluslararası vergi rekabeti genellikle bir ülkenin, diğer ülkelerdeki sermayeyi kendi ülkesine çekebilmek için kendi vergi oranlarını indirmesiyle başlamaktadır. Uygulanan bu politika, hükümetleri kamu harcamalarını azaltmaya zorlarken bireylerin yerleşme yerlerini seçmesine de yardımcı olduğu için faydalı olabilir. Ancak yaşanan bu vergi rekabeti hiç de adil olmayan bir şekilde gerçekleştirildiğinde, kendisinden sermaye çıkışı olan diğer ülkelerin vergi tabanına zarar vermektedir. Bu zararlı vergi rekabeti uygulamaları, genel olarak hem yatırım kararlarının hem de mali istikrarın bozulmasına ve diğer ülkelerdeki vergi tabanlarının erimesine sebep olmaktadır. Bu politikalar sonucunda vergi tabanı aşınan ve vergi gelirleri düşen devletler, kendi ülkelerinde ücretler üzerindeki vergi yükünü artırmak zorunda kalabilmektedir. Ayrıca zararlı vergi rekabetinin, saydam olmayan, ayrımcı nitelik taşıyan yönleri olduğu gibi kişi ve kuruluşları gerçekte, fiilen bulunmadıkları yerleşim alanlarına çekmek, vergi kaçakçılığını ve diğer yasa dışı davranışları kolaylaştırmak gibi olumsuz özellikleri de olabilmektedir (Özdemir, 2006, s. 41).

Bu bağlamda zararlı vergi rekabeti, bazı ülkelerin takip ettikleri rekabetçi vergi politikalarının sermaye ve emek gibi hareketli üretim faktörleri üzerinde saptırıcı etkiler oluşturması ve buna bağlı olarak da bazı devletlerin uyguladıkları bu politikaların birbirleri üzerinde olumsuz mali dışsallıklara neden olması şeklinde de tanımlanabilmektedir. Konu bu açıdan ele alındığında vergi rekabetinin en önemli hedef değişkenleri doğrudan yabancı yatırımlar ve nitelikli işgücüdür. (Saraç, 2006, s.140). Ancak bu konuda birincil öncelik mümkün olduğunca fazla doğrudan yabancı yatırımcının ülkeye çekilmesi ve teknoloji transferidir.

Vergi rekabetinde devletler tarafından kullanılan en önemli eylem vergi yükünün hafifletilmesidir. Bu amaçla; ülkeden ülkeye değişmekle birlikte bazı vergilerin kaldırılması, hızlandırılmış amortisman ayrılması, yatırımlar için çeşitli istisna ve muafiyetler tanınması, faiz gelirleri üzerindeki vergilerin azaltılması ve vergi iadesi verilmesi gibi muhtelif politika araçları kullanılmaktadır. Bu açıklamalar çerçevesinde vergi rekabeti araçları olarak aşağıdakiler sayılabilir (Saraç, 2006, s.125-133);

- Vergi oranlarının indirilmesi
- Genel amaçlı teşvikler,
- Özel amaçlı teşvikler (vergi tatilleri, serbest bölgeler, ikili gelir vergisi sistemleri, sosyal dampingler (işçi haklarının kısıtlanması, çevre korumaya önem verilmemesi vb.))

Saraç (2006, s.397), küresel vergi rekabetiyle ilgili çalışmasında OECD ve üyelerinin konuyla ilgili yapmış olduğu çalışmaları ve politikaları da incelemiş ve OECD'nin, gittikçe artan vergi rekabetinin ülkelerin vergi tabanlarının önemli ölçüde aşınmasına neden olacağını iddia ettiğini ama ülkeler arasındaki vergi oranları farklılıkları ortaya konulduğunda aslında vergi rekabetini OECD üyelerinin de bir araç olarak kullandığı sonucuna varmıştır. Yazar, OECD'nin düşük oranlı vergilemeye dayanan bir vergi rekabetine karşı çıkmasını tarihi bir çifte standart uygulaması olarak değerlendirmiştir. Zira uygulanan politikalar neticesinde ortaya çıkan zararlı sonuçlar ülke grupları itibariyle farklılıklar göstermekte olup, bunlar daha çok gelişmiş ülkelerle ilgilidir. Buna karşın gelişmekte olan ülkeler ise daha fazla sermaye, daha hızlı büyüme, daha fazla istihdam elde ederek bu süreçten olumlu etkilenmektedirler. OECD, aslında kendi üyeleri aleyhine gelişen bu süreci sanki tüm dünyanın aleyhineymiş gibi ilişkilendirerek ciddi bir illüzyon oluşturmaktadır. Saraç'a bu yönüyle katılmamak mümkün değildir, ancak uluslararası alanda yaşanan vergi rekabetinin zamanla gelişmekte olan ülkeleri de olumsuz etkilediği ve kurumlar vergisi oranını dahi yurtdışı gelişmelerden bağımsız olarak belirleyemez hale geldikleri de kabul edilmelidir. Belki de bu nedenle, gelişmekte olan ülkeler de OECD'nin çalışmalarına ister istemez katılmak ve desteklemek durumunda kalmışlardır.

1.5. VERGİ CENNETLERİ³

Haksız vergi rekabeti uygulamalarının en zararlısı ve sonuçları en kötü olanı vergi cennetleridir. OECD de yaklaşık 40 yılı bulan zararlı vergi rekabetiyle mücadelesinde en öncelikli hedef olarak bunları dikkate almıştır. Bu merkezler sadece vergiden kaçınma ve vergi kaçırma açısından değil aynı zamanda yolsuzlukla mücadele, kara para aklama, terörizmin finansmanı faaliyetleri nedeniyle de uluslararası kamuoyunun hedefine girmişlerdir.

Vergi cenneti olarak bilinen ülkelerin vergi politikaları ve hukuki altyapıları incelendiğinde hepsinin ortak noktasının, yabancı şirketlere kendi ülkelerinden daha uygun yatırım zemini hazırlamak olduğu görülmektedir. Küresel çaptaki finansal varlıkların çok büyük bölümünü elinde bulunduran çok uluslu şirketlerin yatırımlarını vergi cennetlerine yönlendirmeleri özellikle gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerine zarar vermektedir (Yılmaz, 2018, s. 220).

OECD (1998, s. 23), ülkeler arasında zararlı vergi rekabetine sebep olan vergi cennetlerini tanımlarken aşağıdaki dört önemli hususu vurgulamaktadır:

- i. Verginin olmaması veya sadece düşük vergilerin olması
- ii. Etkin bilgi değişiminin eksikliği (banka ve müşteri gizliliği)
- iii. Vergi kanunlarının şeffaf olmaması
- iv. Gerçek olmayan faaliyetlerde bulunulması

Uluslararası alanda artan zararlı vergi rekabeti neticesinde bazı devletlerin kendi bilinçli tercihleri doğrultusunda, yabancı yatırımcı, sermayedar ve şirketlere normalin üzerinde vergi avantajının (istisna, muafiyet, indirim vb.) sunulduğu ülke ve bölgeler vergi cenneti olarak adlandırılmaktadır. Bu ülke ve bölgelerde çok sayıda vergi avantajı sunulmasının amacı, yabancı şirketlerin vergi merkezlerini veya yatırımlarını kendi topraklarına çekebilmektir (Bilici, 2013, s. 97).

---

³ Kıyı bankacılığı (offshore banking), finansal varlıklarını vergi cennetlerine kaçırmak isteyenlerin kullandıkları bir bankacılık türüdür. Bu tür bankaların kurulduğu ve yoğunlaştığı merkezler de offshore merkezi olarak adlandırılmaktadır. Çalışmamızda, literatürde offshore merkezi olarak geçen yerler özel bir amacı olmadığı sürece vergi cenneti kavramı içerisinde değerlendirilmiştir.

Günümüzde vergi cennetlerindeki hesapların ezici çoğunluğu paravan şirketler, trustlar veya vakıflar aracılığıyla tutulmakta ve bunların hepsi aynı amaca hizmet etmektedirler: parayı gerçek sahiplerinden ayrı göstermek, yani paranın asıl sahibini gizlemek (Zucman, 2015, s. 66).

Piketty, Zucman'ın eseri (2015) için yazdığı önsözde; şeffaf olmayan vergi cennetlerinin; artan servet eşitsizliğinin arkasındaki temel itici güçlerden biri olduğunu ve aynı zamanda demokratik toplumlar için büyük bir tehdit oluşturduğunu ifade etmektedir. Bunun nedeni olarak da, modern demokrasilerin temelde bir sosyal sözleşmeye dayandıklarını, bu sözleşme gereğince de bir dizi kamu mal ve hizmetinin finanse edilebilmesi için herkesin adil ve şeffaf bir temelde vergi ödemek zorunda olduğu tespitinde bulunmaktadır. Ancak üst gelir grubuna mensup bireylerle çok uluslu şirketler, vergi cennetlerini kullanarak vergi ödemekten kaçınırlarsa, bu durum toplum sözleşmesini tehlikeye atacaktır. Şayet düşük ve orta gelir gruplarının mensupları, üst gelir gruplarından daha fazla vergi ödediklerini hissedersen, modern demokrasilerin temeli olan, “mali onay” ortadan kalkabilir ve neticede düşük ve orta gelir grupları sistemin kendileri için çalışmadığı düşüncesiyle sınıflar arası dayanışma ve adil bir mali ve sosyal devlet kavramını reddedebilirler. Piketty'e göre, bu sürecin sonunda toplumun bir kesimi milliyetçi çözümler, etnik bölünmeler ve nefret siyasetinin cazibesine bile kapılabilir.

Tablo 1: OECD'ye Göre Vergi Cennetleri

1	Andorra	13	Grenada	25	Niue – Yeni Zelanda
2	Anguilla - İngiltere	14	Guernsey – İngiltere	26	Panama
3	Antigua ve Barbuda	15	Man Adası - İngiltere	27	Samoa
4	Aruba – Hollanda	16	Jersey - İngiltere	28	Sejšeller
5	Bahamalar	17	Liberya	29	Aziz Lucia
6	Bahreyn	18	Lihtenştayn	30	Aziz Christopher ve Nevis
7	Barbados	19	Maldivler	31	St. Vincent ve Grenadinler
8	Belize	20	Marshall Adaları	32	Tonga
9	İngiliz Virjin Adaları	21	Monako	33	Turks & Caicos – İngiltere
10	Cook Adaları – Yeni Zelanda	22	Montserrat - İngiltere	34	ABD Virjin Adaları
11	Dominika	23	Nauru	35	Vanuatu Cumhuriyeti
12	Cebelitarık – İngiltere	24	Hollanda Antilleri		

Kaynak: OECD, 2000, s.17.

Vergi cennetleriyle ilgili yapılan pek çok akademik çalışmada ve uluslararası kuruluşların çalışmalarında farklı ama birbirine yakın vergi cennetleri listesi oluşturulmuştur. OECD'nin (2000, s.17) yayınladığı vergi cennetleri listesindeki ülke ve bölgeler örnek olması için yukarıda gösterilmiştir. Listelerde zaman içinde ve değişen kriterlere göre

değişiklikler olabilmektedir. Mesela Gravelle'nin (2022) hazırladığı ve en son 2022 Ocak ayında güncellediği daha geniş kapsamlı listede İsviçre, İrlanda, Lüksemburg, Kıbrıs ve Malta gibi Avrupa ülkeleri de bulunmaktadır.

Çok düşük oranlı vergi tahsil eden ve diğer ülkelerdeki gelirler ve sermaye için vergiden kaçırma imkânları sunacak şekilde sahte vergisel adresler sağlayan vergi cennetleri, bu politikalar nedeniyle kendilerine akan sermaye üzerinden tahsil ettikleri çok az tutardaki vergi ve ücretlerden gelir sağlarken, buralara akan sermayenin sahipleri elde ettikleri gelirleri beyan etmediklerinden, asıl gelirin elde edildiği yani sermayenin doğduğu ülkelerde ciddi vergi kayıpları yaşanmaktadır (Aktan ve Vural, 2012, s. 284).

Vergi cennetlerinin birçoğunda yasal ve meşru olan faaliyetler yürütülebildiği gibi şirket ve varlıklı kişilerin vergi kaçırmasına imkân sağlayan organizasyonlar da yapılabilmektedir. En bilinen faaliyetler; yatırım fonu işletmeciliği (Lüksemburg, İrlanda), gölge bankacılık (Caymans), hazine yönetimi (ABD-Cayman), kişisel servet yönetimi (İsviçre, Singapur) sayılabilir. Vergi kaçakçılığı faaliyetinde sık kullanılan araçlar ise, paravan (shell) şirketler, sahte faturalar, offshore hesapları, yasal ve gerçek faydalanıcı bağlantısının kesilmesi sayılabilir (Zucman, 2015).

Banka gizliliğini sağlaması sayesinde 1980'lere kadar İsviçre neredeyse tek finansal servet merkezi iken, 1986'da Londra'nın daha sonra ise Hong Kong, Singapur, Jersey, Lüksemburg ve Bahamalar gibi merkezlerin ortaya çıkmasıyla eski cazibesini kaybetmeye başlamıştır. ancak hala önemini korumaktadır. Tüm yeni merkezler vergi cenneti olarak, yabancı müşterileri için hisse senedi ve tahvil portföyleri tutmak, temettü ve faiz sağlamak, yatırım tavsiyesinde bulunmak gibi finansal hizmetleri sağlamaktadır. Ancak bunların da ötesinde yabancı vergi makamlarıyla işbirliği yapmamaları sayesinde, temettü, faiz, sermaye kazançları, servet veya miraslar üzerinden herhangi bir vergi ödememe imkânı sağlayarak yüksek talep görmektedirler. Ancak yine de İsviçre eskisi kadar olmasa da önemini korumaktadır. Örneğin 2015 baharında İsviçre'deki yabancı servet tutarı 2,3 trilyon ABD dolarına⁴ ulaşmış olup bunun yaklaşık 1,3 trilyon doları

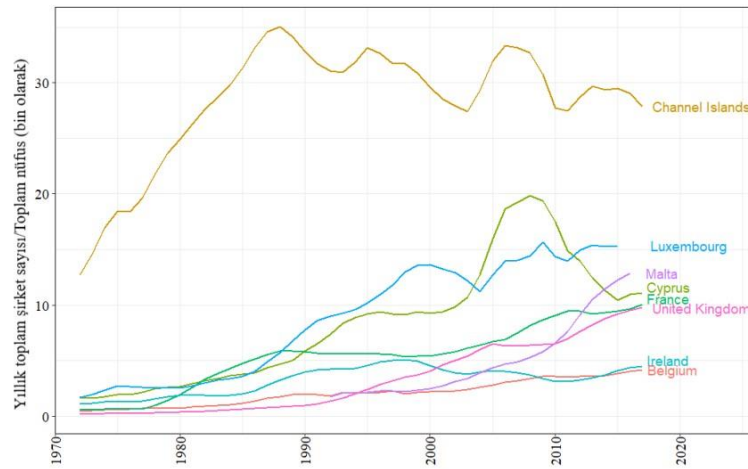
---

⁴ Metindeki "dolar" ibareleri, ABD Dolarını ifade etmektedir.

Avrupalı'lara aittir, bu tutar AB hanehalklarının mali varlıklarının %6'sına denk gelmektedir (Zucman, 2015, s. 24-25).

Aşağıdaki Şekilde, vergi cenneti olarak bilinen bazı ülkelerle bazı batı Avrupa ülkelerinde, 1970 ila 2020 yılları arasında, her 1.000 kişi başına kurulan şirket sayıları görülmektedir. Buna göre, özellikle 1980'lerden itibaren vergi cenneti olarak kabul edilen ülkelerde kurulan şirket sayıları, diğer ülkelere kıyasla daha yüksek oranda artmıştır (Chiocchetti, 2020, s. 19).

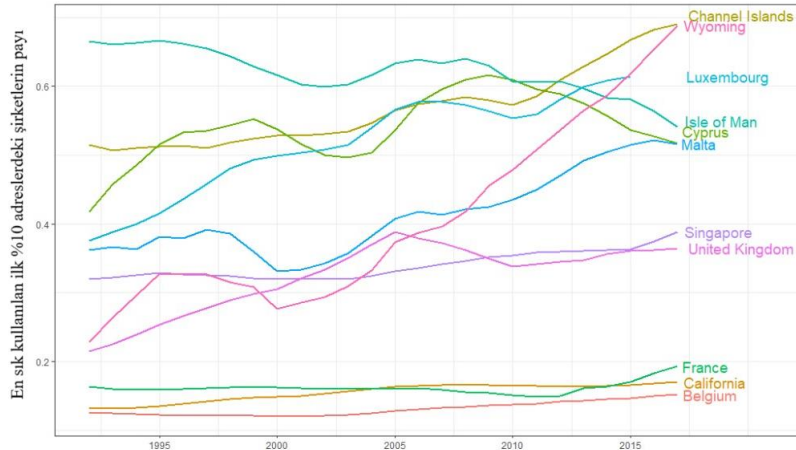
Şekil 1: 1000 Kişi Başına Yıllık Şirket Sayısı (Beş Yıllık Hareketli Ortalama)

Kaynak: Chiocchetti, 2020, s. 19.

Bir ülkenin vergi cenneti olabileceğini gösteren kriterlerden biri aynı adrese kayıtlı şirket sayısındaki artıştır. Bilindiği üzere vergi cennetlerinde şirket kuruluşuna aracılık eden firmalar paravan şirketlerin adresi olarak ya kendi adreslerini ya da ortak bir adresi kaydetmektedirler. Örneğin, Channel Adaları'nda (Jersey ve Guernsey), şirketlerin %75'inden fazlası mevcut adreslerin %25'inde kayıtlıyken, Birleşik Krallık'ta bu oran %50'dir. Seçilen bir yılda en az bir şirket kurulan adreslerden, en çok şirket kurulan ilk %10'unda her yıl kurulan şirketlerin payı çizildiğinde aşağıdaki grafik elde edilmektedir (Chiocchetti, 2020, s. 19-21). Şekilden vergi cenneti olarak tanımlanan bölge ve ülkelerle vergi cenneti olmayan ülkeler arasında açık bir fark olduğu görülmektedir.

Şekil 2: En Sık Kullanılan İlk %10'daki Adreslerdeki Şirketlerin Payı

Kaynak: Chiocchetti, 2020, s.19-21.

Vergi cennetlerinin en bilinenleri offshore merkezleridir. Geçtiğimiz dönemde vergi cennetleriyle mücadele çalışmaları ivme kazanmış olsa da offshore merkezleri hızla büyümeye devam etmiştir. 2018 yılında BCG Global Wealth tarafından yayımlanan Rapora göre, 2017 yılı itibariyle offshore hesaplardaki servet tutarı 8,3 trilyon dolara ulaşmış olup, söz konusu tutar 2016 yılına göre %6 daha büyüktür. Bu tutarın 2,3 trilyon dolarının İsviçre’de, 0,9 trilyon dolarının Singapur’da, 1,1 trilyon dolarının Hong Kong’da, 0,7 trilyon dolarının ABD’de ve diğer kısımlarının ise genel olarak Birleşik Arap Emirlikleri, Monaco, Lüksemburg ve Bahreyn’de bulunduğu iddia edilmektedir (Çakmakçı, t.y.).

Vergi cennetlerindeki zenginliklerle ilgili çalışmalarıyla tanınan Zucman’a (2015) göre ise; 2015’den önceki son beş yılda, vergi cennetlerindeki servet miktarı %25’in üzerinde artmıştır ve bu gizli zenginlik, en az 7,6 trilyon doları değerinde olup, bu tutar dünya hanehalklarının tüm finansal varlıklarının %8’ine denk gelmektedir. Daha güncel bir çalışmaya göre ise; dünya gayrisafi yurt içi hasılasının (GSYİH’nın) yaklaşık %10’una eşdeğer varlık vergi cennetlerinde tutulmakta olup, bu oran İskandinav ülkelerinde GSYİH’nın yüzde bir ikisini geçmezken Kıta Avrupası’nda yaklaşık %15’e, Rusya’da, Körfez ülkelerinde ve bazı Latin Amerika ülkelerinde %60’a kadar çıkabilmektedir (Alstadsaeter, Johannesen ve Zucman, 2018).

Vergi cennetlerinde (offshore merkezlerinde) ne kadarlık finansal varlığın tutulduğuna ilişkin resmi veriler yayınlanmasa da çeşitli çalışmalarda tahmin edilen rakamlar ve

basında çıkan haberlerde ifade edilen tutarlar konunun ihmal edilemeyecek derecede önemli olduğunu işaret etmektedir. Örneğin:

- OECD'nin, İsviçre bankalarındaki gizli hesaplarda 2 trilyon dolar bulunduğunu tahmin ettiği, paralarını İsviçre bankalarında tutan 100 binin üzerinde Alman vatandaşının bulunduğu, zenginlerin vergilendirilmemiş sermayelerini İsviçre bankalarına yatırması sebebiyle sadece Almanya'nın, her yıl yaklaşık 5 milyar Euro vergi geliri kaybına uğradığını savunduğu, bunlardan 1.500'nün isimleri ve banka hesaplarıyla ilgili bilgileri içeren bir listenin (CD'nin) Alman yetkililerince 2,5 milyon Euro'ya satın alındığı, söz konusu CD'deki verilere göre tespit edilen vergi kaçakçılığının boyutunun ise 400 milyon Euro'ya ulaşabileceğinin tahmin edildiği (VOA, 2010).
- Küresel çapta işadamı, siyasetçi ve tanınmış ünlülerin de aralarında bulunduğu toplam 130 bin kişinin, yaklaşık 32 trilyon dolara ulaşan offshore hesaplarıyla vergi kaçakçılığı ve usulsüzlük yaptığının ortaya çıktığı, merkezi İngiltere'de bulunan "Tax Justice Network" adlı bağımsız kuruluşun gerçekleştirdiği araştırmada, offshore hesaplarda 2012 yılında 21 ila 32 trilyon dolar yatırıldığı ve bahse konu hesapların büyük kısmında vergi kaçakçılığı yapıldığının tespit edildiği (Karakuş, 2013),
- Dünya genelinde 19 "vergi cennetini" içeren ve son 70 yılda yapılan işlemlerin bulunduğu, yaklaşık 1,4 terrabaytlık devasa bir veri büyüklüğüne ulaşan ve sayısı yaklaşık toplam 13,4 milyon belgeye ulaşan "Cennet (Paradise) Belgeleri"nin, daha önceki "Panama Belgeleri"nden sonra ikinci en büyük veri sızdırma olayı olarak nitelendirildiği (TRT, 2017)

haberleri ciddi şekilde uluslararası kamuoyunun dikkatini vergi cennetlerine çekmiştir.

Bu tür haberlerin ve yapılan çalışmaların da etkisiyle bu sermaye hareketlerinden en çok olumsuz etkilenen Almanya gibi ülkelerde mükelleflerin kendilerini ihbar ederek vergi beyanlarını düzeltmelerine yönelik teşvik ve zorlama programları gerçekleştirilirken Türkiye'de de son yıllarda çok sık şekilde yurtdışı varlıkların "millileştirilmesine" yönelik Kanunlar (örneğin 5811, 6486, 7186, 7256, 7326, 7417 sayılı Kanunlar) çıkarılmıştır.

İşin doğası gereği, vergi cennetlerinde tutanlar sermayenin çok büyük kısmı üst gelir grubuna mensup kişilere aittir. Nitekim konuyla ilgili IRS'in resmi FATCA verilerine dayanan bir çalışmada, ABD'de gelir dağılımının en üst %0,01'lik diliminde yer alan bireylerin %60'ından fazlasının, doğrudan veya dolaylı olarak bir aracı kuruluş aracılığıyla yurtdışında hesaplarının olduğu tespit edilmiştir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 4). Aynı çalışmada, offshore varlıkların gelir dağılımının en tepesinde güçlü bir şekilde yoğunlaştığı ve ABD vergi mükelleflerinin vergi cennetlerinde bulunan tüm yabancı varlıklarının yaklaşık %30'unun en üstteki %0,01'lik dilime ait olduğu, tespit edilmiştir.

Vergi cennetlerinin nasıl kullanılabildiğine ilişkin son olarak araştırmacının mesleki deneyiminden örnek verebilir. 2000 yılında gerçekleştirilen karapara aklama bağlantılı bir vergi incelemesinde; İstanbul mukim bir şahsın, İngiliz Virjin Adaları'nda kurduğu paravan bir şirket aracılığıyla 1997 ve 1998 yıllarında Türkiye'de faaliyette bulunan bazı şirketlere sahte yurtdışı kredi sağladığı, aynı yıllarda gerçekte Çin'den ithal ettiği malları aynı paravan şirket üzerinden daha yüksek faturalandırarak ithal etmek suretiyle de vergi kaçırdığı tespit edilmiştir. Türkiye'de faaliyette bulunan bazı şirketler kayıtdışı gelirlerini, bu şahıs yardımıyla sahte isimler adına açılan hesaplardan İsviçre'deki bir bankaya transfer etmekte, transfer edilen bu paralar paravan şirketin İsviçre'deki hesabına aktarılmakta ve sonunda paravan şirketle Türkiye'deki şirketler arasında düzenlenmiş görünen kredi sözleşmelerine istinaden şirketlerin hesabına aktararak tekrar yurda sokulmakta ve kredi bilgisi borç kütüğü dâhil her türlü resmi kayda alınmaktadır. Böylece şirketler, zaten özsermayelerinin bir unsuru olması gereken parayı (karlarını) kredi adı altında rahatça kullanabilmekte, faiz ve kur farklarını giderleştirebilmekte hepsinden önemlisi istediği an resmi yollardan yurtdışına göndererek İngiliz Virjin Adaları merkezli bir paravan şirketin İsviçre hesabında tasarruf edebilmektedirler.

1.6.VERGİLENDİRMEYLE İLGİLİ GÜNDEMDEKİ ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ ÇALIŞMALARI

Devletler önceleri iki taraflı olarak yaptıkları ÇVÖA'larıyla birden fazla ülkede mukim olan veya gelir elde eden mükelleflerin vergilendirilmesinde ortaya çıkan mükerrer vergilendirme, yetki çakışması gibi sorunları çözmeye çalışırken, yaşanan gelişmeler

neticesinde günümüzde, gelirlerini ve servetlerini hiçbir ülkenin takip edemediği ve kavrayamadığı, bu nedenle de tamamen vergi dışı kalan kişi ve kurumlar ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra şirketler adreslerini, elde edilen gelir veya kazanç üzerinden sembolik maktu vergilerin alındığı vergi cennetlerine taşımak suretiyle vergilendirilemez hale getirerek, gelir ve kazançların elde edildiği asıl ülkelerin vergi gelirlerinin düşmesine neden olmuşlardır.

Devletlerin yasadışı sınır ötesi yatırımları engellemeye yönelik girişimleri, kararlı birkaç yaklaşıma rağmen, uzun bir süre boyunca büyük ölçüde etkisiz kalmıştır (Ahrens ve Bothran, 2020, s.853). Yaşanan gelişmelere bağlı olarak başta gelişmiş ülkeler gelmek üzere çok sayıda ülke ciddi vergi kayıplarına uğramışlardır. Özellikle büyük ticari pazarları olan, ekonomik potansiyeli yüksek ülkelerde elde edilen kazançların bu ülkelerde vergilendirilememesi ciddi rahatsızlık oluşturmuştur. Ancak bu uluslararası sorunun çözümüne yönelik olarak ülke bazında çalışma veya önlem almanın anlamsızlığı ortada olduğundan AB, OECD ve G20 Platformu gibi uluslararası kurum ve oluşumlar uzun süredir sorunlu alanlarda çalışmalar yapmaktadırlar.

Bu bölümde; son yıllarda vergilendirme alanında gündemde olan ve AEOI anlaşmalarını da ilgilendiren uluslararası çalışmalardan; BEPS Eylem Planı, küresel asgari kurumlar vergisi ve AB ortak kurumlar vergisi matrahına ilişkin kısaca bilgi verilecektir.

1.6.1. Matrahın Aşındırılması ve Karın Aktarılması Eylem Planı (BEPS)

1.6.1.1. BEPS ve Otomatik Bilgi Değişimi

Günümüzde teknolojinin sağladığı imkânlar küreselleşmenin etkilerini zirveye çıkarmış ve bu durum çok uluslu şirketlerin vergi yüklerini kayda değer ölçüde azaltabilmeleri için yeni fırsatlar doğurmuştur. Çok farklı coğrafya ve ülkelerde faaliyette bulunan bu şirketler, ulusal mevzuat ve ÇVÖA'larındaki farklılıklardan ve boşluklardan faydalanarak dünya çapında gerçekleştirdikleri vergi planlamaları ve oluşturdukları şirket oluşumlarıyla karlarını vergi oran ve tutarlarının düşük olduğu, istisna ve muafiyetlerin bol bulunduğu veya verginin hiç alınmadığı ülkelere kaydırmaktadırlar. Bu durum bir taraftan, gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, ülkelerin vergi gelirlerini azaltırken diğer

tarafından vergi adaletini olumsuz etkilemiş ve çok uluslu şirketlerin yaptığı vergiyi azaltmaya yönelik planlamalar ciddi tepkilere neden olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler, gelirleri düşen ve yeni vergi kaynağı arayışında olan gelişmiş (ABD, G20 üyeleri, AB üyeleri vb.) ülkeleri, uluslararası vergi alanlarında yeni ve geniş kapsamlı küresel bir proje geliştirmeye zorlamıştır. 2013 yılının Eylül'ünde Rusya'da toplanan G20 ülkelerinin liderleri, OECD'nin geliştirdiği BEPS Eylem Planı'nı kabul etmiş ve üye ülkelerden BEPS çerçevesinde ulusal kanunlarını gözden geçirmelerini istemişlerdir (Kara ve Öz, 2016, s.173). Birçok ülke yüksek borç stokları ve yaşanmakta olan mali krizle mücadele ederken diğer taraftan çok uluslu şirketlerin agresif vergi planlamalarıyla ülkelerin kamu gelirlerini azaltmaları, toplumsal baskı oluşturmuş ve bir reform çalışması olarak BEPS'i ortaya çıkarmıştır (Köse, 2022, s. 268).

Çok uluslu şirketlere hizmet veren uygulayıcılar BEPS Eylem Planı'nın neden ortaya çıktığıyla ilgili olarak; son yıllardaki küreselleşmenin etkisiyle tüm ülkelerin ulusal vergi kanunlarındaki kurallar ve sağladıkları vergisel ve mali ayrıcalıklarla uluslararası alanda bir vergi rekabetinin içine girdiklerini ve bu rekabetin bazı zamanlarda "zararlı vergi uygulamaları" şeklinde kendini gösterdiğini ifade ederek, bu zararlı vergi uygulamalarına neden olan tetikleyici ekonomik, mali, ticari faktörlerden bazılarının aşağıdaki gibi olduğunu tespit etmektedirler (Yılmaz, 2015; Deloitte, 2015, s. 1-2):

- Küreselleşme ve kurumlar arasında artan ilişkili işlemler
- Vergi mükelleflerinin agresif vergi planlama eğilimleri
- "Zararlı Vergi Rekabeti"ne giren bölge ve ülkelerin varlığı
- Ülkelerin vergi mevzuatlarındaki boşluklar
- Vergi arbitrajı yapmaya imkân veren işlem ve enstrümanlar
- Entegre hale gelen tedarik zincirleri
- Matrix organizasyonlar
- Gayri maddi hakların değer yaratma kapasitelerinin artması
- Zamanla yaygınlaşan, gelişen ve daha karmaşık bir görüntü sergileyen "dijital ticari faaliyetler"
- ÇVÖA'larının bazı hükümleri

OECD, BEPS Eylem Planı'yla; karların yapay olarak, ekonomik faaliyetin hiç olmadığı veya çok az olduğu, vergi tutar ve oranlarının da düşük olduğu veya hiç olmadığı ülke ve bölgelere kaydırılmasının önlenmesi ve faaliyet nerede icra edilmişse, katma değer nerede oluşturulmuşsa karın da orada vergilendirilmesinin sağlanmasını amaçlamaktadır.

Çok uluslu şirketler BEPS'e konu olan işlemler aracılığıyla, vergi sistemlerinin adaletini ve bütünlüğünü baltalamakta ve yerel düzeyde faaliyet gösteren şirketlere göre rekabet avantajı elde edebilmektedirler. Ayrıca, vergi mükellefleri çok uluslu şirketlerin yasal olarak gelir üzerinden alınan vergilerden kaçındığını gördüklerinde, bu durum tüm vergi mükelleflerinin gönüllü uyumunu baltalamaktadır. OECD, BEPS'e konu olan uygulamaların ülkelere yılda yaklaşık 100 ila 240 milyar dolar arasında gelir kaybına sebep olduğunu, bunun da toplam küresel kurumlar vergisi gelirlerinin yaklaşık %4 ila %10'una denk geldiğini tahmin etmektedir. Günümüzde 135'den fazla ülke, BEPS Eylem Planı kapsamında aşağıda sayılan 15 adet eylem konusunda işbirliği yapmaktadır (OECD, 2023/c).

Tablo 2: BEPS Eylem Konuları

No	Eylem Konusu
1	Dijitalleşmeden (dijital ekonomiden) kaynaklanan vergisel sorunların küresel ölçekte çözülmesine ilişkin öneriler
2	Ülkelerin ulusal mevzuatlarındaki farklılıklardan kaynaklanan karma (hibrit) uyumsuzluk düzenlemelerin olumsuz etkilerinin giderilmesi
3	Kontrol edilen yabancı kurum (Controlled Foreign Company- CFC) kurallarının güçlendirilmesi/iyileştirilmesi
4	Faiz ve diğer finansal enstrümanlar sayesinde matrahın aşındırılmasının engellenmesi
5	Özün önceliği ve şeffaflık ilkeleri çerçevesinde zararlı vergi uygulamalarının önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması
6	Vergi anlaşmalarının (çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının) kötüye kullanılmasının önlenmesine yönelik tedbirler
7	Daimi işyeri statüsü; vergi dışı kalmak için yapay olarak işyeri oluşturmamaya yönelik işlemlere ilişkin tedbirler
8	Transfer Fiyatlandırması: Gayrimaddi varlıklar aracılığıyla matrahın aşındırılması ve karın aktarılmasının önlenmesi (Değerin olduğu yer esas alınır)
9	Transfer Fiyatlandırması: Risklerin ve sermayenin sözleşmeye dayalı tahsisi ve gerçekte yürütülen faaliyetlerle örtüşmeyen riskler ve sermaye için kâr tahsisinin önlenmesi (Değerin olduğu yer esas alınır)
10	Transfer Fiyatlandırması: Yüksek riskli işlemler. Rasyonel olmayan kontrollü işlemlerden kaynaklanan kâr dağıtımlarının önlenmesi (Değerin olduğu yer esastır.)
11	BEPS Eylem Planı'na ilişkin verilerin toplanması, analiz edilmesi ve verilerin ve analitik araçların kalitesinin artırılması (metodoloji)
12	Zorunlu Bilgilendirme Kuralları: Vergi mükelleflerinin ve danışmanların agresif vergi planlamalarını idarelere bildirmeye zorlamaya ilişkin öneriler
13	Ülke Bazlı Raporlama: Tüm büyük çok uluslu şirketlerin faaliyet gösterdikleri ülke ve bölgelerde gelir, kâr, ödenen vergiler ve ekonomik faaliyetin küresel dağılımına ilişkin toplu verileri içeren raporları ülkelere vermelerinin sağlanması
14	Karşılıklı Anlaşma Usulü ve Zorunlu Tahkim: Ülke ve bölgeler arasındaki çifte vergilendirmeye ilgili ihtilafların çözümünü iyileştirmeye yönelik öneriler
15	Çok Taraflı Araç: BEPS Eylem Planı'nın sonuçlarının dünya çapında ikili vergi anlaşmalarına aktararak ülkelere uluslararası vergi anlaşmalarındaki boşlukları kapatmaları için somut çözümler önerir. Böylece ülkeler mevcut ikili vergi anlaşmalarını senkronize ve verimli bir şekilde değiştirebilirler.

Kaynak: OECD, 2023/c.

Sayılan 15 Eylemin hayata geçirilmesinde OECD 3 temel ilkeyi referans almaktadır (2022/a:2):

- Uyumun, tutarlılığın sağlanması
- Özün önceliği
- Şeffaflığın artırılması

BEPS Eylem Planı kapsamında ortaya konulan adımların, öngörülen takvim çerçevesinde sonuçlandırılması ve AEOI çalışmalarının beklenildiği gibi devam etmesi halinde vergi alanındaki pek çok uluslararası sorunun çözüme kavuşturulması, en azından düzeltilerek ıslah edilmesi hedeflenmektedir. Son yıllarda; vergi alanında şeffaflığın ve bilgi değişiminin sağlanması ve karın elde edildiği kaynak ülkede vergilendirilmesi gerektiği hususları genel olarak kabul görmektedir (Kara ve Öz, 2016, s. 181).

BEPS'in ülke bazlı raporlamaya ilişkin 13 Numaralı Eylem Planı'ndaki transfer fiyatlandırması dokümantasyon gereksinimleriyle, AEOI yükümlülüğü arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. 13 Numaralı Eylem Planı, transfer fiyatlandırması işlemleri için üç aşamalı bir belgeleme/dosyalama standardı (ana dosya, yerel dosya ve ülke bazlı raporlama) oluşturulmasını istemektedir. İşletmelerce hazırlanacak olan ana dosya; vergi idarelerine uluslararası işletmelerin küresel düzeydeki faaliyetleri ve transfer fiyatlandırması politikalarına ilişkin genel bir bilgi sağlarken, yerel dosya; transfer fiyatlandırması işlemlerinin detaylarını yerel vergi idarelerine göstermektedir. Ülke bazlı raporlamayla da, şirketlerin faaliyet bilgileri, unvanları, gelir tutarları, çalışan sayıları gibi bazı gerekli bilgilerin yıllık bir raporla yetkili vergi otoritelerine bildirilmesi sağlanmaktadır. Eylem Planıyla oluşturulan belgeleme standardı, çok uluslu şirketlerin transfer fiyatlandırmasına ilişkin faaliyetlerinin geniş kapsamlı bir resmini ortaya koymak suretiyle, ilgili vergi otoritelerine vergi amaçlı kâr aktarımlarını önlemek için etkin araçları kullanma imkânı sunmaktadır. Eylem Planıyla istenen ve otomatik bilgi değişiminin farklı bir türünü oluşturan transfer fiyatlandırmasına ilişkin zorunlu bir şekilde kendiliğinden bilgi değişimiyle ülke bazlı raporlama sorumluluğu birbirlerini desteklemekte ve mükellefler tarafından yetkili vergi idarelerine sağlanan bilgilerle farklı bir vergi idaresinden sağladığı bilgileri çapraz denetleme olanağı sağlamaktadır (Yayman, 2018, s.674).

BEPS'in 13 Numaralı Eylemi kapsamında ülkelerin çok uluslu şirketler hakkında AEOI bulunmaya zorlanmalarının, onları transfer fiyatlandırması mekanizmasından kaynaklanan vergi kaçakçılığına karşı koruduğu varsayılmıştır. Böyle bir otomatik değişimin olmamasının, bağlı kuruluşlar için vergi optimizasyonu için alan yarattığı, bunun da ülkeler için vergi tabanını azaltmak ve dolayısıyla vergi gelirini azaltmak anlamına geldiği fark edilmiştir. Çok uluslu şirketler tarafından verilen verilerin raporlanması ve ardından toplanan bilgilerin değiştirilmesinin, ülkeler arasındaki gelir transferi üzerinde etkin bir kontrolü garanti etmesi beklenmektedir (Maçzyński, 2018, s.138).

OECD ve G20 ülkeleri, BEPS tavsiyelerinin tutarlı ve koordineli bir şekilde uygulanmasını sağlamak ve projeyi daha kapsayıcı hale getirmek için birlikte çalışmak üzere bir OECD/G20 Kapsayıcı BEPS Çerçevesini (the OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS – (Kapsayıcı Çerçeve) oluşturdu. Kapsayıcı Çerçeve, 08/10/2021 tarihi itibarıyla dünya GSYİH'nın %95'ini oluşturan 135 ülkeyi içermekte ve BEPS'e ilişkin minimum standartların uygulanmasını izleyerek üyelerinin faaliyetlerini yıllık olarak gözden geçirmektedir (OECD, 2022/e).

1.6.1.2. BEPS'e Yönelik Türkiye'deki İç Mevzuat Düzenlemeleri

BEPS'in konusunu oluşturan, vergiye tabi matrahın aşındırılması veya daha az vergi ödeyebilmek amacıyla kazancın ilişkili şirketler arasında aktarılmasını önlemeye yönelik olarak Türk vergi hukukunda yeterince hukuki düzenleme bulunduğunu değerlendirmekteyiz. Bunlara; kontrol edilen yabancı kurum kazancı (KVK 7. mad.), kabul edilmeyen indirimler (KVK 11. mad.), örtülü sermaye (KVK 12. mad.), transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı (KVK 13. mad.) ve dar mükellefiyette vergi kesintisi (KVK 30/7. mad.) düzenlemeleri örnek olarak verilebilir. Bu hükümlerin çoğu vergi güvenlik mekanizması olarak uzun yıllardır eski ve yeni Kanunlarda bulunmuştur. Kaldı ki bu düzenlemeler dışında; "*Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır*" (VUK, 3. mad.) şeklindeki düzenleme, bir taraftan bu vergi güvenlik müesseselerini desteklerken, diğer taraftan doğabilecek boşlukları kapatmaktadır (Yayman, 2018, s. 362).

1.6.2.Küresel Asgari Kurumlar Vergisi

Çok uluslu şirketlerin küresel bazda elde ettikleri kazançlar için toplamda ödemeleri gereken kurumlar vergisinin ödenmediği yönünde yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Ancak ülkeler arasında bugüne kadar konuyla ilgili bir bilgi paylaşımı söz konusu olmadığından bu durum yapılan vergi incelemeleri dışında sistematik olarak ortaya konulamıyordu. Bu sebeple gelişmiş ülkeler tarafından küresel bazda bir asgari kurumlar vergisi alınması gerektiği tezi gündeme getirildiğinde çok geniş bir kabul görmüştür. 2021 yılında OECD, toplam 136 ülkenin (Amazon, Apple, Facebook ve Google gibi) çok uluslu şirketlerden, faaliyet gösterdikleri ülkelerde, 2023 yılından itibaren en az yüzde 15 oranında kurumlar vergisi alınması konusunda anlaşmalarını duyurmuştur. Müzakere sürecine katılan 140 ülkeden sadece Pakistan, Nijerya, Kenya ve Sri Lanka anlaşmaya hemen dâhil olmamıştır (Euronews, 2021).

Bahse konu anlaşma, uluslararası vergilendirme alanında günümüzdeki en önemli gelişmelerden biri olup G20 ülkelerinin öncülüğünde, dünya ekonomisinin %95'ini oluşturan 136 ülke tarafından 08/10/2021 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşmayla, iki aylık bir reform paketinin hayata geçirilmesi öngörülmüştür. Bu paket aslında bir nevi BEPS Eylem Planının devamı niteliğindedir. İlk ayakta, tanımlanan koşulları taşıyan çok uluslu şirketlerden dünya genelinde elde edilen vergi gelirlerinin belirli kurallar çerçevesinde yeniden dağıtımını ele alınmaktadır. Bu ayak uyarınca, taahhütte bulunan tüm ülkelerin uygulamakta oldukları dijital vergileri 2023 sonuna kadar kaldırmaları gerekmektedir. İlk aşamada 20 milyar Euro'nun üzerinde cirosu olan ve vergi öncesi kar marjı asgari %10 olan şirketlerin karlarına uygulanması düşünülen yeniden dağıtım sonucunda, yapılacak düzenlemeyle, mal ve hizmetlerin sunulduğu pazar ülkelerinde, %10 kar marjını aşan karların %25'inin pazar ülkelerinin vergilendirme hakkı olarak kabul edilmektedir. Böylece gelişmekte olan ülkelerin vergi gelirlerinin de artacağı düşünülmektedir. Aslında Paketin en önemli kısmı, ikinci ayağı oluşturan dünya genelinde bir asgari kurumlar vergisinin uygulamaya alınmasıdır. Asgari kurumlar vergisi olarak belirlenen %15 oranının uygulanmasıyla, efektif vergi oranı bunun altında olan ülkelerden, çok uluslu şirket merkezinin olduğu ana ülkeye doğru bir matrah akışı olması beklenmektedir. Öngörülen sistemde, şirket merkezinin olduğu ülkeye avantajlı vergi oranı uygulayan ülkeler için bir tamamlama vergisi uygulama hakkı tanımlanmıştır. Kapsama ilk aşamada

dört yıl içinde en az iki yıl 750 milyon Euro'nun üzerinde gelir elde eden çok uluslu şirketler girecektir. Asgari vergiye tabi olan matrah hesaplanırken, şirketin ülkedeki tüm ilişkili şirketlerinin vergi yükü dikkate alınacaktır. Ayrıca, eğer ilişkili şirketler %15'den düşük oranda verginin olduğu bir ülkede faaliyetteyse ve bu şirketlerin sahibi asgari kurumlar vergisini uygulamayan bir ülkede yerleşikse, diğer ilişkili şirketlerin yerleşik olduğu ülkeler asgari vergi (%15) uygulama hakkına sahiptir. OECD'nin tahminlerine göre; birinci ayak düzenlemeleri doğrultusunda yaklaşık 125 milyar dolar vergi geliri yeniden dağıtılabilecektir. İkinci ayakla da ülkelere yaklaşık 150 milyar dolar vergi geliri sağlanabileceği değerlendirilmektedir (Erol, 2022).

OECD, küresel asgari verginin vergi gelirlerine etkisiyle ilgili tahminlerini kamuoyuyla paylaşmıştır. Buna göre; küresel asgari vergi oranının yüzde 12,5 olması halinde yılda 81 milyar dolar ek kaynak yaratılacaktır. Avrupa Vergi Kontrol Birimi'nin yaptığı tahminlere göre ise çok uluslu şirketlerden yüzde 25 asgari vergi alınması durumunda, AB ülkelerinin mevcut kurumlar vergisi gelirleri yaklaşık yarısı kadar artacaktır. Aynı tahminlere göre, asgari vergi oranının yüzde 25 olması halinde Avrupa'da bankalar yüzde 44 daha fazla vergi ödemek zorunda kalacaktır. Örneğin bir İngiltere-Hollanda ortaklığı olan Shell veya Alman sigorta şirketi Allianz'ın da ödeyecekleri vergi tutarları yaklaşık yüzde 35 ile 50 arasında artabilecektir (Deutsche Welle Türkçe, 2021).

Piketty, ünlü eserinde (2013) kısaca; zaman içerisinde zenginliğin dar bir kesim üzerinde yoğunlaşmasının ve katlanarak artmasının, zarar verici bir büyümeye neden olduğu, yeniliğe engel olup demokratik kurumlara zarar verdiği, bu durumun aşırı seviyelere ulaşması halinde bir servet vergisinin belirli zaman ve yerlerde istenebilir hale geleceğini belirtmektedir. Böyle bir verginin tahsili ütöpik görülse de, AEOI'nın küresel bir ağ haline gelmesi ve içeriğinin zenginleşmesi, küresel bir servet veya kurumlar vergisi için gerekli bilgiyi sağlayabilir.

1.6.3. Avrupa Birliği Ortak (Konsolide) Kurumlar Vergisi Matrahı

İdeal bir vergi sisteminde kazanç nerede elde ediliyorsa vergi de orada ödenmelidir. Ancak günümüzde çok uluslu şirketler uyguladıkları agresif vergi planlarıyla ülkeler arasındaki vergi farklılıklarından da yararlanarak neredeyse hiç vergi ödememe

eğilimindedirler. AB’de yalnızca kurumlar vergisi açısından bu yolla kaybedilen vergi gelirleri tutarının yılda 50 ila 70 milyar Euro arasında olduğu tahmin edilmektedir. Özel vergi düzenlemeleri ve vergi toplama verimsizlikleri gibi diğer faktörler dâhil edilirse, bu rakam yaklaşık 190 milyar Euro’ya çıkabilmektedir ki bu tutar AB GSYİH’sının yaklaşık %1,7’sine denk düşmektedir (ECA, (European Union), 2021, s. 7).

Bu nedenle, uluslararası şirketlerin ülkeler arasındaki vergi sistem ve oranlarındaki farklılıklardan faydalanarak, toplamda daha az vergi ödemelerini engellemek amacıyla çalışma yapan kurumlardan biri de AB Komisyonudur. Komisyon tarafından “Ortak (Konsolide) Kurumlar Vergisi Matrahı” (The Common Consolidated Corporate Tax Base - CCCTB) Taslağı çalışması yapılmış ve 2011 yılında kamuoyuna duyurulmuştur.

CCCTB, şirketlerin AB’deki kurumlar vergisine tabi matrahlarını hesaplamak için kullanılacak bir kurallar setidir. AB Komisyonu bu çalışmayla, uluslararası şirketlerin vergiye esas matrahlarını tespit edebilmek için birbirinden farklı yerel mevzuatları yerine genel kabul görmüş bir AB sistemi oluşturulmasını hedeflemektedir. Taslağa göre, bu tür şirketler, AB genelindeki faaliyetleri için tek bir beyanname düzenleyecekler ve kapsama giren bir devletteki zararlarını diğer ülkelerdeki karlarından düşebileceklerdir. Birleştirilmiş olan vergilendirilebilir kar, bir dağıtım anahtarı kullanılarak, şirketin faaliyette bulunduğu ülkeler arasında paylaşılacaktır. Daha sonra her üye devlet, kendi hissesine düşen karı ulusal vergi oranı üzerinden vergilendirebilecektir (European Commission, 2016). Böylelikle uluslararası şirketlerin faaliyette buldukları ülkelerdeki kayıtları ve hesaplamaları birbiri ile uyumlu hale gelecek ve vergi idareleri grup şirketleri arasındaki ticari ilişkileri daha iyi anlayabileceklerdir. Netice olarak bir çok uluslu şirketin Birlik bünyesindeki faaliyetlerden elde ettiği kazanç olması gerektiği şekilde vergilendirilebilecektir.

Komisyon CCCTB Taslağıyla, bir vergi reformu gerçekleştirerek, AB genelinde basit ama etkin bir kurumlar vergisi sistemi uygulamayı hedeflemektedir. Yapılan çalışmalarda, CCCTB Taslağının onaylanarak tüm AB üye devletlerinde uygulanması durumunda, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve İrlanda haricindeki diğer devletlerde kurumlar vergisi matrahlarında artış olacağı, üye devletlerin ortalama matrahlarında ise büyük ölçekli şirketler için % 6,2 oranında artış gerçekleşebileceği öngörülmüştür. (Kaya,

2023, s.190-191). Son Direktif Taslağı 2016 yılında yayınlanmış olmasına karşın 2023 yılına kadar yürürlüğe girmemiştir. Bunda üye ülkelerin mali alandaki egemenliklerini elden bırakmak istememelerinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

1.7.GENEL OLARAK BİLGİ DEĞİŞİMİ

Bir tarafta kişilerin/kurumların mukim oldukları ülkenin tespiti, diğer tarafta bir ülke mukiminin diğer ülkelerdeki servet ve gelirlerinin tespiti ve takibi, özellikle birden çok ülkede faaliyette bulunan çok uluslu şirketlerin vergi yüklerini azaltmak veya sıfıra indirmek için yapmış oldukları vergi kaçırma/vergiden kaçınma operasyonları, vergi gelirleri hızla düşen ülkeleri ve bu ülkelerin oluşturduğu uluslararası organizasyonları soruna kesin çözüm bulmak hususunda çaba göstermeye zorlamıştır.

Ülkeleri arayışa zorlayan nedenler sadece vergisel alandaki sorunlar değil aynı zamanda yabancı sermayeyi çekmek amacıyla uygulanan (zararlı) vergi rekabeti, karapara aklanmasıyla mücadele, rüşvet, zimmet vb. yolsuzluklarla mücadele, terörün finansmanı veya muhtelif siyasi nedenlerle insanların sermaye ve varlıklarını mukim oldukları ülkelere çıkarmak istemeleri, ülkeleri uluslararası bir işbirliğine girmek zorunda bırakmaktadır.

Bu işbirliği alanlarından biri de ülkeler arası bilgi değişiminin sağlanmasıdır. OECD'ye göre, bilgi değişimi genellikle iki amaçtan biri için yapılmaktadır: İlk olarak, bir ÇVÖA'nın hükümlerinin uygulanacağı gerçek durumları tespit etmek için bilgi alışverişi yapılır. İkinci olarak ise, anlaşmaya taraf Devletlerden birinin kendi yerel vergi mevzuatını uygulayabilmesine yardımcı olmak amacıyla bilgi değişimi yapılır. İlk durum, yalnızca ikili bir ÇVÖA temelinde bilgi değişimi olarak ortaya çıkarken, ikincisi, iki taraflı ÇVÖA ve/veya iki taraflı/çok taraflı karşılıklı yardımlaşma veya bilgi değişim anlaşması bağlamında ortaya çıkabilir (2006/d:4).

Türkiye'de uygulayıcılar bilgi değişiminin amaçlarını (Öz, 2021);

- Ödenmesi gereken verginin daha doğru tespit edilmesi
- Vergi mükellefleri arasındaki vergi eşitsizliğinin giderilmesi
- Uluslararası sermaye hareketlerindeki sapmaların azaltılması
- Haksız vergi rekabetinin engellenmesi

- Vergi şeffaflığının sağlanması
- Daha fazla ve daha az maliyetli vergi toplanması

olarak saymaktadırlar.

Çalışmamızda, bilgi değişiminde AEOI öncesi uygulanan yöntemler geleneksel bilgi değişim yöntemleri olarak tasnif edilecek ve açıklanacaktır.

1.8. BİLGİ DEĞİŞİM YÖNTEMLERİNİN HUKUKİ DAYANAKLARI

Öner tarafından 2008 yılında, AEOI anlaşmaları olan FATCA ve CRS'nin henüz yürürlüğe girmediği bir dönemde, yapılan kapsamlı çalışmada; vergi alanındaki uluslararası bilgi değişiminin hukuki temelleri sayılmıştır. Sayılan belgeler, gelinen aşama itibariyle tarafımızdan geleneksel bilgi değişim yöntemleri olarak adlandırılan yöntemlerin hukuki temellerini oluşturmaktadır. FATCA ve CRS'in yürürlüğe girmesiyle artık bilgi değişiminde geleneksel yöntemlerden çok daha farklı ve kapsamlı bir aşamaya geçilmiştir. Öner'in çalışmasında sayılan ve daha sonra Balcı tarafından da tekrarlanan (2010, s.35), OECD raporlarında da atıf yapılan (2006/d, s.5) vergisel alanda bilgi değişiminin hukuki temellerini oluşturan uluslararası belgeler şunlardır (2008, s.25-26):

- i. OECD ve BM Modeli ÇVÖA'ların bilgi değişim hükümleri (26'ncı maddeleri)
- ii. İki taraflı bilgi değişimi anlaşmaları
- iii. Özellikle vergi alanındaki uluslararası idari yardımlaşma ve işbirliğine yönelik olan ve vergisel bilgilerin değişimini düzenlemeyi amaçlayan uluslararası anlaşmalar;
  - Avrupa Konseyi/OECD Konvansiyonu
  - Avrupa Konseyi/OECD'nin Vergi Konularında Bilgi Değişimini Düzenleyen Model Anlaşması (2002)
  - İskandinavya (Kuzey Avrupa) Yardımlaşma Konvansiyonu
  - Amerika Kıtası Vergi İdareleri Model Anlaşması
  - Rusya tarafından hazırlanan Vergi Konularında Karşılıklı Yardımlaşma ve İşbirliği Konulu Model Anlaşma
- iv. Karşılıklı Yardımlaşmayı Düzenleyen Avrupa Topluluğu Direktifi (77/799 EEC), Katma Değer Vergisi Alanında Bilgi Değişimini Düzenleyen Tüzük (No: 1798/2003) ve Tüketim Vergileri Hakkındaki (No: 2073/2004) Tüzük

- v. Adli Yardımlaşmayı Düzenleyen Uluslararası Anlaşmalar. Örneğin: 17/03/1978 tarihli Ek Protokolle, “Cezai Konularda ve Vergi Suçlarının Kovuşturulması Hakkında Karşılıklı Yardımlaşma Üzerine Avrupa Konvansiyonu” vergisel meseleleri de kapsar hale getirilmiştir. Ayrıca 23/05/1992 tarihinde, “Cezai Konularda Karşılıklı Yardımlaşma Üzerine Inter-Amerikan Konvansiyonu” bir protokolle vergiyle ilgili konuları da içerecek hale getirilmiştir.

Çalışmamızı ilgilendiren yönleri itibariyle bunlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir. Türkiye’nin yapmış olduğu ÇVÖA’larında OECD Modeli esas alındığından, bu geleneksel bilgi değişim yöntemleri için geçerli olan esas hukuki dayanak Modelin 26’ncı maddesidir. Aslında ÇVÖA’ların 26’ncı maddeleri AEOI’ya ilişkin uygulamaların da en önemli dayanak noktalarından birisidir. Örneğin Türkiye’nin ABD ile yapmış olduğu FATCA Anlaşmasının da temeli iki ülke arasındaki ÇVÖA’sının 26’ncı maddesidir. OECD Model Anlaşmasının ilgili maddesi hakkında ilgili bölümde ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır.

Güncel durumda ülkeler arasında gerçekleştirilen bilgi değişim uygulamaları ise aşağıdaki hukuki araçlara dayanılarak yapılmaktadır (OECD, 2023/h):

- Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimine Dair Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması (The Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information - CRS MCAA). (Bu Anlaşma, Vergi Konularında Karşılıklı İdari Yardımlaşmaya İlişkin Çok Taraflı Sözleşme’nin 6’ncı maddesine dayanmaktadır).
- 09/12/2014 tarih ve 2014/107/EU sayılı Konsey Direktifi (AB Üye Devletleri arasındaki bilgi değişimi için) ve AB ile Andorra, İsviçre, Lihtenştayn, Monako ve San Marino arasındaki ikili anlaşmalar.
- Birleşik Krallık ile Kraliyet Bağımlılıkları ve Denizaşırı Toprakları arasındaki ikili anlaşmalar.

1.9. GELENEKSEL BİLGİ DEĞİŞİM YÖNTEMLERİ

Gerek literatürde gerekse OECD tarafından hazırlanan OECD Model Anlaşmasının 26’ncı Maddesi ve Açıklaması (Şerhi) (Article 26 of the OECD Model Tax Convention

and Its Commentary) kitapçığında, geleneksel bilgi değişim yöntemleri aşağıdaki şekilde tasnif edilmiştir (Gedikli, 2018, s. 10-39; OECD, 2012 s. 7-8; Öner, 2008, s. 63-89):

- i. Talep (on Request) Üzerine Bilgi Değişimi
- ii. Kendiliğinden (Spontaneously) Bilgi Değişimi
- iii. Otomatik (Automatically or Routine) Bilgi Değişimi
- iv. Vergi İncelemesi Üzerine Bilgi Değişimi
  - a. Eşzamanlı vergi incelemesi
  - b. Yurtdışında vergi incelemesi
  - c. Endüstri (sektör) çapında vergi incelemesi (bilgi değişimi)

İlk üç yöntem OECD Model Anlaşmasının genel uygulamadaki bilgi değişim yöntemleri iken dördüncü yöntem ülkelerin vergi incelemeleri esnasında veya vergi incelemesi yapmak suretiyle başvurabilecekleri bilgi edinme yöntemlerini ifade etmektedir.

2006 yılında OECD tarafından, vergisel amaçlı bilgi değişimi yapacak vergi yetkililerine, Model Anlaşmadaki bilgi değişim hükümlerinin işleyişine ilişkin genel bir bakış sunmak ve bu tür bilgi değişimlerinin etkinliğini artırmak için bazı teknik ve pratik rehberlik sağlamak amacıyla Vergi Amaçlı Bilgi Değişimi Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin El Kitabı (Manual On The Implementation of Exchange Of Information Provisions For Tax Purposes) yayınlanmıştır. Bu el kitabıyla birlikte; biri bilgi değişiminin genel ve hukuki yönlerine ilişkin Genel Modül, 6'sı yukarıda sayılan bilgi değişim yöntemlerine ilişkin, biri ülke profillerine ilişkin, sonuncusu ise bilgi değişim araçları ve modellerine ilişkin olmak üzere toplam 9 Modül daha ülkelerin vergi yetkililerinin kullanımına sunulmuştur. Söz konusu Modüllerin, eğitim için ve ülkelerin yerel kılavuzlarını tasarlamak veya güncellemek için kullanılması beklenmektedir.

1.9.1. Talep (on Request) Üzerine Bilgi Değişimi

Talep üzerine bilgi değişimi (exchange of information on request – EOIR), vergi konularında yetkili bir makamın, karşılıklı anlaşma yapmış olduğu, başka bir yetkili makamdan belirli bilgileri talep ettiği bir durumu tanımlar. Genel olarak talep edilen bilgiler, belirli bir vergi mükellefinin yine belirli vergi dönemleri için vergi yükümlülüğünün incelenmesi, araştırılması veya soruşturulması ile ilgilidir. Talep üzerine bilgi değişimi aşağıdaki aşamalardan oluşmaktadır (OECD, 2006/b, s. 2):

- 1.Adım: İstek hazırlama ve gönderme
- 2.Adım: Bir talebin alınması ve kontrol edilmesi
- 3.Adım: İstenen bilgilerin toplanması
- 4.Adım: İsteği yanıtlama
- 5.Adım: Geri bildirim sağlama

Anlaşmaya taraf Devletlerden birinin, özel bir vergisel durumdan dolayı, diğer Devletten bilgi talebinde bulunulabilmesi için talep edeceği bilgiyi kendi iç vergilendirme uygulamaları kapsamında elde edemiyor olması gerekmektedir. Bu şart, talepte bulunan Devletin kendi ülkesinde ve diğer ülkede kendi imkânlarıyla gerekli araştırmaları yaparak ihtiyaç duyduğu bilgiyi elde edemeyeceği bir durumu ifade etmektedir(OECD, 2012, s.7).

Talep üzerine bilgi değişimi, AEOI yöntemi uygulamaya girinceye kadar en çok kullanılan yöntem olmuştur. Her iki Model Anlaşmanın esas bilgi değişim yöntemi olarak uzun süre kullanılmış, halen de kullanılmaya devam etmektedir. Bu yöntemin geleneksel uygulamasının, sınırlı sayıda vergi mükellefiyle ilgili kısıtlı bilgilerin alınabilmesi, bilgi edinme sürecinin uzun sürmesi ve bazı durumlarda gelen bilginin talebi karşılamaması gibi nedenlerle çok da etkili sonuçlar doğurduğu söylenemez. Ancak yöntemin etkin olarak kullanılabilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Küresel Forum, vergi şeffaflığı ve bilgi paylaşımına yönelik çok taraflı uluslararası bir çerçevedir ve 168 ülke ve bölgenin eşit şartlarda katıldığı bir platformdur. Forum, uluslararası talep üzerine bilgi değişimi (EOIR) standardının ve AEOI uygulamalarını gözden geçirmekte ve üyelerini izlemektedir. EOIR, talepte bulunan bir tarafın yerel vergi kanunlarının idaresi veya icrası için öngörülebilir şekilde ilgili bilgilerin talebi üzerine uluslararası değişimi sağlar. Tüm Küresel Forum üyeleri, EOIR standardını uygulamalarının değerlendirilmesini ve raporlanmasını kabul etmişlerdir (OECDiLibrary, 2023/a).

Yakın zamana kadar otomatik olarak değişilen bilgiler dışlandığında, devletlerarasında vergisel alanda fiilen gerçekleştirilen bilgi değişimi tahmin edildiği ya da öngörüldüğü kadar kapsamlı ve fazla sayıda değildi. Mesela Almanya diğer taraf devletlerden (2008 öncesinde) yılda ortalama 150 kadar talepte bulunmakta iken genellikle muhataplarından aynı sayıda talep gelmemektedir. ABD'den ise (2008 öncesi) son 10 yılda ortalama yılda 370 adet bilgi değişimi talebinde bulunulmuş, kendisi ise 163 talepte bulunmuştur.

Türkiye için söz konusu sayıların çok daha az olduğu söylenebilir. Eldeki verilere göre (2008 öncesinde) yılda ortalama 15 adet bilgi değişim talebinde bulunulmuştur (Öner, 2008, s.70).

Fakat bilgi talep sayıları günümüzde artmış durumdadır. 2023 Mayıs ayı itibarıyla sayıları 168'e ulaşan Küresel Forum üyeleri, 2009'dan bu yana 370.000'in üzerinde bilgi talebi almış ve bu, en az 11 milyar Euro ek verginin tespit edilmesini veya tahsil edilmesini sağlamıştır (OECD, 2023/1).

Konuyla ilgili olarak Küresel Forumun 2013 yılında tamamlanan Türkiye nezdindeki ilk gözden geçirme raporu kısmen uyumlu (partially compliant) olarak kabul edilirken, 2022 yılında tamamlanan ikinci gözden geçirmede büyük ölçüde uyumlu (largely compliant) olarak kabul edilmiştir (OECD, 2022/b, s.11).

İkinci gözden geçirme dönemi olan 01/07/2018 ile 30/06/2021 tarihleri arasında, Türkiye'den 43 bilgi değişim ortağı muhatabından toplam 672 adet bilgi talebi bulunmuş iken aynı dönemde Türkiye karşı taraflardan 94 bilgi talebinde bulunmuştur. Bir önceki gözden geçirme döneminde, 2009 ile 2011 yıllarında Türkiye'ye 37 muhatap ülkeden iletilen talep sayısı 518'e göre, gelen talep sayısında artış görülmüştür (OECD, 2022/b, s.138).

Türkiye'de vergi incelemeleri için, incelemeye başlama tarihinden itibaren, tam incelemelerde bir yıllık, sınırlı incelemelerde altı aylık ve KDV iade incelemelerinde ise üç aylık azami kanuni süre tahditlerinin (VUK, 140. mad.) getirildiği dikkate alındığında, yapılan vergi incelemesi esnasında yurtdışından bilgi alınması ihtiyacı hasıl olduğunda, bu süreler içerisinde bilgi temini oldukça güçtür. Her ne kadar süreler (en fazla altı veya iki ay) uzatılabilecek olsa da bu durum vergi denetim elemanlarının zorunlu olmadıkça yurtdışından bilgi talebinde bulunmamaya sevk etmektedir.

1.9.2.Kendiliğinden (Spontaneously) Bilgi Değişimi

Kendiliğinden bilgi değişimi (spontane exchange of information – SEOI); anlaşmaya taraf bir Devletin, diğer taraf Devletçe talep edilmemiş olmasına rağmen, gerekli olduğunu öngördüğü bir bilginin bu diğer taraf Devlete kendiliğinden aktarmasıdır.

Kendiliğinden bilgi değişimi doğası gereği, yerel vergi denetim elemanlarının aktif katılımını ve işbirliğini gerektirmektedir. Spontane olarak aktarılan bilgiler, bilgiyi sağlayan ülkenin vergi yetkililerince vergi denetimleri veya soruşturmaları sırasında veya sonrasında tespit edilen, seçilmiş bilgiler olduğundan genellikle etkili ve verimlidir (OECD, 2006/c, s. 3).

OECD'nin hazırladığı Kılavuza (2006/c, s. 4) göre aşağıdaki durumlarda vergi yetkilileri kendiliğinden bilgi vermeyi düşünmelidirler:

- Başka bir ülkede önemli bir vergi kaybı olabileceğinden şüphelenmek için gerekçelerin olması
- Başka bir ülkede mukim olanlara yapılan ve o ülkede beyan dışı bırakıldığından şüphelenilen ödemelerin tespit edilmesi
- Vergi mükellefi bir kişinin bir ülkede elde ettiği vergi indirimi veya muafiyetinin, başka bir ülkedeki vergi yükümlülüğünde artışa neden olması
- Bir ülkedeki vergi mükellefi ile başka bir ülkedeki vergi mükellefi arasındaki ticari işlerin, bir veya birden fazla ülke üzerinden, diğer ülkelerden birinde veya her ikisinde vergi tasarrufu sağlayacak şekilde yürütülmesi
- Bir şirketler grubunda gerçekleştirilen sun'i kar transferleriyle ödenecek vergiyi azalttıklarından şüphelenilmesi
- Diğer vergi mükellefleri tarafından vergiden kaçınmak veya kaçırmak için belli bir planın kullanılma olasılığının olduğu durumlar

Bu yöntem herhangi bir zorunluluk içermemekte olup daha çok yetkili vergi idareleri arasındaki iyi ilişkilere ve bilgiyi veren ülkenin beklentilerine paralel şekilde gerçekleşebilmektedir. Ancak bilgiyi veren ülke somut olay ve bilgilerden hareketle paylaşımda bulunduğu genellelikle gönderilen bilgi alan açısından verimli olarak kullanılabilir türdedir. Konu Türkiye açısından değerlendirildiğinde herhangi bir istatistiki bilgi bulunmamasıyla birlikte çok nadir kullanılan bir yol olduğu ifade edilebilir.

Almanya kendiliğinden bilgi değişimi için (2008 öncesinde) diğer AB ülkeleri ve ABD'yle her yıl ortalama 150 – 200 kez iletişime geçmiştir. ABD ise aynı dönemde 770 adet kendiliğinden bilgi değişimi gerçekleştirirken, kendisinden 252 adet talepte bulunulmuştur (Öner, 2008, s. 70).

1.9.3.Otomatik (Automatic, Routine) Bilgi Değişimi (Kavram Olarak)

Bazı ülkelerde rutin bilgi değişimi olarak da adlandırılan otomatik bilgi değişimi (Automatic Exchange of Information - AEOI); kaynak ülke tarafından mükelleflerin mukim olduğu ülkelere (temettüler, faiz, telif hakları, maaşlar, emekli maaşları gibi) çeşitli gelir unsurları hakkında belli dönemler itibariyle sistematik olarak bilgi aktarılmasıdır. Aktarılan bilgiler genellikle, mükelleflere ödeme yapan kurumlar (finansal kuruluşlar, işverenler vb.) tarafından buldukları kaynak ülkede raporlanmaları nedeniyle, bu ülkede rutin olarak elde edilmektedirler (OECD, 2006/d, s. 3).

Anlaşmaya taraf kaynak ülkeden manyetik veya elektronik ortamda aktarılan vergisel bilgiler, mükelleflerin mukim oldukları ülkenin vergi otoritesinin oluşturduğu veri tabanına aktarılmakta ve elde edilen bu bilgiler mükelleflerin mukim oldukları ülkedeki vergi beyanları ile karşılaştırılmaktadır. Bu işlemler köprü programı olarak adlandırılan bilgisayar yazılımları kullanılarak yapıldığından bilgi işleme maliyetleri de düşük olmaktadır. Manyetik veya elektronik ortamda aktarılan bilgilerin prosedüre uygun olarak veya otomatik olarak eşleştirilemediği durumlarda işlemler manuel olarak da gerçekleştirilebilmektedir. Bu şekilde gerçekleştirilen AEOI, mukim ülke vergi otoritelerinin veri tabanlarını güçlendirerek risk analizi yapabilmelerine ve bilgileri ilgili birimlere daha etkin ve verimli bir şekilde dağıtabilmelerine imkân sağlamaktadır (OECD, 2006/d, s. 3).

OECD, henüz AEOI'ya yönelik CRS'yi uygulamaya başlamadığı dönemlerde (2001), Yetkili Makamlar Arasında Vergisel Amaçlı Otomatik Bilgi Değişimine İlişkin Model Mutabakat Zaptını (Model Memorandum of Understanding between Competent Authorities on Automatic Exchange of Information for Tax Purposes – Model MOU) tasarlamıştır. OECD Model MOU'da, ülkeler arasında AEOI'ya konu olabilecek bilgiler aşağıdaki şekilde sayılmıştır (2006/d, s. 4-5):

- i. İkamet adresinin bir devletten diğer devlete değiştirilmesi
- ii. Faiz
- iii. Temettüler
- iv. Sermaye kazançları
- v. Telif ücretleri

- vi. Taşınmaz malların mülkiyeti ve gelirleri
- vii. Çalışanlara ilişkin maaşlar, ücretler ve diğer benzeri ödemeler
- viii. Yönetici ücretleri ve diğer benzer ödemeler
- ix. Sanatçı ve sporculardan elde edilen gelirler, devlet hizmetleri için maaş, ücret ve diğer benzeri ödemeler, emekli maaşları ve diğer benzeri ödemeler, kumar gelirleri gibi diğer gelirler, KDV/satış vergisi ve ÖTV gibi dolaylı vergilere ilişkin kalemler dâhil diğer kalemler ve sosyal güvenlik ödemeleri
- x. Komisyonlar ve diğer benzer ödemeler

2010 yılında ABD’de FATCA kabul edilip 2012 yılında uygulamaya girinceye kadar ülkeler arasında, vergisel amaçlı olarak, kapsamlı AEOI gerçekleştirildiğine ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır. ABD tarafından uygulamaya konulan FATCA ve OECD’nin üyeleri dışında da küresel bir ağ olarak kullanıma sunduğu CRS hakkında aşağıdaki bölümlerde detaylı açıklamalar yapılmıştır.

1.9.4.Vergi İncelemesine Dayalı Bilgi Değişim Yöntemleri

Model Anlaşmanın bilgi değişimine ilişkin 26’ncı maddesinin daha iyi anlaşılabilmesi ve uygulamalarda standardı sağlamaya yönelik hazırlanan OECD Şerhinde; yukarıda sayılan üç farklı (talep üzerine, otomatik olarak ve kendiliğinden) bilgi değişim yönteminin birleştirilebileceği, ayrıca 26’ncı maddenin bilgi değişimini bu 3 yöntemle sınırlamadığı ve taraf Devletlerin bunlar dışında, eş zamanlı vergi incelemeleri, yurtdışında vergi incelemeleri ve endüstri (sektör) bilgilerinin değişimi yollarıyla da geniş bir şekilde bilgi alışverişinde bulunabilecekleri açıklanmıştır. Bu yöntemler Şerh de özet olarak şöyle açıklanmıştır (OECD, 2012):

- **Eşzamanlı inceleme;** iki veya daha fazla devletin, birbiriyle ilişkili vergi mükelleflerini, kendi ülkelerinde eş zamanlı ancak birbirinden ayrı olarak vergi incelemesine alması ve bu incelemelerden elde ettikleri bilgileri birbirleriyle paylaşmaları şeklinde gerçekleşmektedir. Buradaki amaç, devletlerin ortak veya ilişkili yararlarının bulunduğu, incelenen mükelleflere ait vergisel işlemlerin araştırılması ve araştırmadan elde edilen sonuçların karşılıklı olarak değiştirilmesidir (Öner, 2008, s. 79).

- **Yurtdışında vergi incelemesi;** talepte bulunan taraf devletin yetkililerinin, diğer devletin yetkili temsilcilerinin huzurunda bilgi edinmesi imkânı sağlamaktadır. Bu yönteme göre bir taraf devlet; iç hukukunun izin verdiği ölçüde, diğer taraf devletin yetkili temsilcilerinin, mükelleflerle görüşmek, mükelleflerin defterlerini ve kayıtlarını incelemek veya kendi yetkilileri tarafından gerçekleştirilen incelemelerde hazır bulunmak üzere ülkesine girmesine izin verebilmektedir. Bu yöntemde uygulamanın nasıl gerçekleştirileceği taraf devletlerin vergiyle ilgili yetkili makamları tarafından karşılıklı olarak kararlaştırılmaktadır. Uygulamada yabancı vergi memurlarına tanınan hakların kapsamı, ülke mevzuatlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Mesela, yabancı bir vergi yetkilisinin bir ülkenin topraklarında bir soruşturmaya veya incelemeye aktif katılımının engelleneceği devletler olduğu gibi, böyle bir katılımın yalnızca ilgili vergi mükellefinin rızası veya onayıyla mümkün olabileceği devletler de bulunmaktadır.
- **Endüstri (sektörel) çapta bilgi değişimi;** belirli vergi mükelleflerini değil, özellikle (petrol, ilaç endüstrisi, bankacılık sektörü gibi) bütün bir ekonomik sektörü ilgilendiren vergi bilgilerinin değişimidir.

Eş zamanlı vergi inceleme yöntemi çok yaygın olarak kullanılmamakla beraber bu yöntemi yıllardır uygulayan bazı ülkeler yöntemin oldukça faydalı ve verimli sonuçlar çıkardığını bildirmektedirler. Özellikle Nordik (İskandinav) ülkeleri söz konusu yöntemi uzun süredir kullandıklarını ve dolaysız vergiler ile KDV alanlarında oldukça olumlu sonuçlar elde ettiklerini bildirmişlerdir (OECD, 2006/e, s. 4).

1.10.VERGİ BİLGİ DEĞİŞİM ANLAŞMALARI

ÇVÖA'lar çerçevesinde yapılanlar dışında ülkeler arasında bilgi değişimi için kullanılan yöntemlerden biri de, vergisel alanda bilgi değişimi anlaşmalarıdır. Vergi Bilgi Değişim Anlaşmaları (Tax Information Exchange Agreements- TIEA); genellikle ülkelerin, verginin hiç alınmadığı veya çok düşük vergi oranlarının uygulandığı vergi cennetleriyle sadece vergisel alanda bilgi değişimini sağlamak amacıyla yaptıkları anlaşmalardır. OECD bu mahiyetteki TIEA Modelini ilk defa 2002 yılında oluşturmuştur. Modelinin oluşturulmasındaki amaç, ülkeler arasında etkin bilgi değişimini sağlama konusunda

uluslararası işbirliğini teşvik edebilmektir. OECD Model Anlaşmasının 26'ncı maddesi çerçevesinde hazırlanana Modelin ilk örneği, talep üzerine bilgi değişimini sağlamaya yöneliktir. Anılan Anlaşma modelinde, taraf olan devletlerin iç mevzuatlarının idaresi ve uygulanmasına ilişkin anlaşma kapsamındaki öngörülebilir bilgilerin değiştirilmesi öngörülmüştür. Kapsama giren vergilerse; sermaye üzerinden alınan vergiler, net servet üzerinden alınan vergiler, gelir veya kar üzerinden alınan vergilerle emlak ve veraset ve intikal vergileridir (Öz, 2021, s. 4). Bu anlaşma modeli, OECD tarafından yürütülen zararlı vergi uygulamalarıyla mücadelede, bu girişimin amaçları doğrultusunda etkin bir bilgi değişim standardının tesisi amacıyla oluşturulmuştur. Anlaşmalar, vergi otoritelerinin kendi ülke mukimlerinin vergi cennetlerinde ve bu cennetler aracılığıyla yaptıkları offshore yatırım faaliyetleri hakkında bilgi edinilmesini amaçlamaktadır. Hem çok taraflı bir araç hem de ikili anlaşmalar veya sözleşmeler için bir model olarak sunulmaktadır. (OECD, 2002, s. 2-3).

OECD'ye üye ülkeler, özellikle zararlı vergi rekabetiyle mücadele için geliştirilen TIEA Modeli'ni esas alarak başta 2009 yılında olmak üzere vergi cennetleriyle çok sayıda anlaşma yapmışlardır. Türkiye'de ise 2010 yılı itibarıyla bu anlaşmalara önem atfedilmeye başlanılmıştır. Yapılan anlaşmalarla çok geniş kapsamlı bir bilgi değişimi amaçlanmıştır. Zira anlaşmalar her türdeki ve tanımdaki vergiyi kapsamına almakta ve yetkili otoriteler gerek gördüğü takdirde vergi denetim elemanlarının ilgili konuda inceleme yapabilmesine imkân sağlamaktadır (Çelikkaya ve Bişgin, 2012, s. 91).

Söz konusu bilgi değişim anlaşmalarıyla, ÇVÖA'larındaki sınırlı bilgi değişimi dışında da olabilen aşağıdaki bilgiler talep edilebilmektedir (Yayman, 2018, s.657):

- Talep edilen vergisel bilginin herhangi bir suç soruşturması veya araştırmasıyla ilgili olması mecburiyeti bulunmamaktadır.
- Bilgiyi temin edecek olan ülke, vergiyle ilgili olması şartıyla istenen bilgiyi mümkün olan her türlü yolu kullanarak, delilleriyle birlikte sağlamaya çalışacaktır.
- Gereken durumlarda istenen bilgi; bankalar ve diğer finansal kuruluşlar, vakıflar, dernekler, her türlü şirket ve bunların yöneticileriyle temsilcilerinden istenmesi mümkündür.
- Bilgiyi talep yazısında, incelenen/soruşturulan mükellefe (kişi ya da kuruma) ilişkin kimlik bilgileri, hangi vergisel amaçla incelemenin/soruşturmanın

yapıldığı, incelenen/soruşturulan konu, istenen bilginin nezdinde inceleme/soruşturma yapılan kişiyle ilişkisi, adres vb. bilgilere yer verilmelidir.

- Talep yazısını alan ülke bu talebi hemen cevaplamak mecburiyetindedir. Bunu sağlamak için bilgiyi isteyen ülkeye en geç 60 gün içinde talep yazısının alındığını, varsa talep formundaki eksikliklerin neler olduğunu bildirmeli, şayet 90 gün içinde cevap verilemezse gerekçelerinin neler olduğunu da bildirmesi gerekmektedir.
- Söz konusu anlaşma hükümleri, bilgiyi isteyen ülkeye bu bilgiyi, vergi incelemesi (denetimi) yoluyla elde etme hakkı da tanıyabilmektedir.
- Söz konusu Anlaşmada, elde edilen bilgilerin gizliliğini sağlamak için sadece vergi mahremiyeti çerçevesinde kullanılabilmesi de hüküm altına alınmıştır.

Anlaşma hükümlerinden de anlaşılacağı üzere, vergi konularında bilgi değişim anlaşmaları talep üzerine bilgi değişim modeline dayalı olarak bilgi paylaşımını düzenlemektedir. Standartları önceden belirlenmiş otomatik bir değişim söz konusu değildir. Ancak taraf ülkelerin istemesi halinde anlaşmaya AEOI'ya imkân sağlayan hükümlerin de eklenmesi mümkündür. Nitekim OECD'nin oluşturduğu TIEA Model Protokolünde gerek kendiliğinden gerekse AEOI'yı sağlamaya yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Bu nitelikte bir anlaşma yapmak isteyen taraf ülkeler dilerse anlaşmanın kapsamını tüm bilgi değişim modellerini kapsayacak şekilde belirleyebileceklerdir.

TIEA Modelinde bir vergi cennetinin OECD standartlarına uyum sağlamış sayılması için diğer ülkelerle en az 12 TIEA imzalaması gerekmektedir. 2008-2011 yıllarında vergi cennetleri tarafından imzalanan 555 TIEA'nın incelenmesinden, ortalama olarak vergi cennetlerinin daha güçlü ekonomik bağlantılara sahip oldukları ülkelerle daha fazla TIEA imzaladığı, dolayısıyla ilgisiz ülkelerle TIEA'lar imzalayarak vergi bilgisi değişimini sistematik olarak baltamadıkları anlaşılmıştır. Bu sonuçlar, vergi konularında daha fazla bilgi değişimine yönelik OECD girişiminin, vergi cennetlerini ortalama olarak doğru ülkelerle TIEA'lar imzalamaya teşvik etmesi açısından başarılı olduğunu göstermektedir (Bilicka ve Fuest, 2012).

Türkiye otomatik bilgi değişim uygulamasına başlayıncaya kadar imzalamış olduğu ÇVÖA'ların 26'ncı maddeleri çerçevesinde bilgi değişiminde/talebinde bulunmuştur. Aralarında ÇVÖA bulunmayan (özellikle de vergi cenneti olan) ülkelerle ise bağımsız

TIEA'lar imzalamıştır. 2010-2012 yılları arasında, vergi kesintisi⁵ uygulama tehdidiyle imzalanan ve halen yürürlükte bulunan bu anlaşmaların listesi aşağıdaki gibidir.

Tablo 3: Yürürlükte Bulunan Vergi Bilgi Değişimi Anlaşmaları (19/03/2018)

Taraf Ülke	Anlaşmanın İmzalandığı Tarih	Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih ve No	Yürürlük Tarihi
Bermuda	23.01.2012	27.04.2013 – 28630	18.09.2013
Cebelitarık	04.12.2012	23.11.2018 – 30604	15.02.2018
Guernsey	13.03.2012	02.08.2017 – 30142(m.)	06.10.2017
Jersey	24.11.2010	25.07.2013 – 28718(m.)	11.09.2013
Man Adası	21.09.2012	23.11.2018 – 30604	07.10.2017

Kaynak: GİB. 2023. Erişim: 18 Mart 2023, https://www.gib.gov.tr/sites/default/files/uluslararası_mevzuat/BILGIDEGISIMIANLASMALISTESI.htm

1.11.AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BİLGİ DEĞİŞİMİ

Devletlerarasında sınır aşan vergisel bilgi değişimini gerçekleştirebilmek için gelişmiş kurumsal ve hukuksal altyapıların bulunduğu mekanizmalar ilk olarak AB'de ortaya çıkmıştır (Ateş, 2015, s. 672). OECD'nin zararlı vergi rekabetiyle ilgili projesinin dışında, bilgi değişiminin gelişmesinin önündeki yerel/ulusal engelleri bertaraf etmek ve uluslararası alanda daha gelişmiş bir bilgi değişim ağının kurulabilmesi için en önemli çalışma tasarruflarla ilgili AB Direktifidir (European Union Savings Tax Directive - EUSTD). Avrupa Komisyonunun 19/12/1977 tarihli Doğrudan Vergilendirme Alanında Üye Devletlerin Yetkili Makamları Arasında Karşılıklı Yardımlaşmaya İlişkin 77/799EEC sayılı Konsey Direktifi, AB üyesi devletlerarasında dolaysız ve bazı (KDV ve harcama vergileri gibi) dolaylı vergiler bakımından bilgi değişimini düzenlemektedir. Anılan Direktif, vergilerin kapsamı açısından OECD ve ABD Modellerinden daha geniş

⁵ 2006 yılında yürürlüğe giren 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre;

“Kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Cumhurbaşkanınca (Bakanlar Kurulunca) ilan edilen ülkelerde yerleşik olan veya faaliyette bulunan kurumlara (tam mükellef kurumların bu nitelikteki ülkelerde bulunan iş yerleri dâhil) nakden veya hesaben yapılan veya tahakkuk ettirilen her türlü ödemeler üzerinden, bu ödemelerin verginin konusuna girip girmediğine veya ödeme yapılan kurumun mükellef olup olmadığına bakılmaksızın %30 oranında vergi kesintisi yapılacaktır” (KVK, 30. Mad.).

Ancak günümüze kadar Cumhurbaşkanlığı (Bakanlar Kurulu) tarafından buna ilişkin bir ilanda bulunulmamıştır.

bir çerçeve belirlemesinin yanısıra dış ülke vergi denetim elemanlarının başka bir ülkede gerekli olan vergi incelemesi, soruşturması ya da araştırmaları yapabilmesine de imkân tanımaktadır (Öner, 2008, s.110). Ayrıca Konsey’ce kabul edilen muhtelif direktiflerle zaman içerisinde, hem dolaylı vergilendirmede KDV ve ÖTV’lere ilişkin bilgilerin, hem de dolaysız vergilendirme alanında ücretler, yönetim kurulu üyesi ücretleri (huzur hakları), emekli maaşları, hayat sigortası ürünleri, faiz vb. tasarruf gelirleri ile taşınmaz sahipliği ve iratlarına ilişkin bilgilerin üye devletlerarasında otomatik olarak değişimi mecburi tutulmuştur (Aktaran: Ateş, 2015, s.672; Parida, s. 428-430).

Açıklanan bilgiler çerçevesinde (AB) Tasarruflar Direktifi’nin, tasarruflarla ilgili verilerin değişimi açısından şimdiye kadar uygulanmış olan diğer anlaşmalardan çok daha kapsamlı bir sistem geliştirdiği ifade edilebilir. Bahse konu Direktif, taraflar arasında paylaşılması gereken bilgilerin ayrıntılarıyla ilgili olarak (belli periyodlarla, senede en az bir kez) düzenli bilgi değişimi ve talep üzerine bilgi değişiminden ziyade otomatik bilgi değişimini öngören bilgi değişimi yöntemleri konusunda ortak düzenlemeler içermektedir (Öner, 2008, s.113).

AB, ilk versiyonu 2011’de kabul edilen İdari İşbirliği Direktifi (Directive on Administrative Cooperation – DAC1) (2011/16/EU) ve ilk finansal hesap bilgileri değişimi 2017 yılı Eylül ayında gerçekleşen “DAC2” kapsamında kendi bilgi değişim yöntemini geliştirerek yasal altyapısını oluşturmuştur.

Konsey Direktifi 2011/16/EU, 2015/2376 No.lu Konsey Direktifiyle tadil edilerek kapsamını genişletilmiş ve “DAC3” halini almıştır, bu Direktifle zorunlu AEOI öngörülmüştür. Bilgi değişimi, Komisyon tarafından kurulan ve sürdürülen merkezi bir AB birimi aracılığıyla gerçekleştirilecektir. Üye devletler değişime tabi bilgileri, tüm diğer üyelerin de ulaşabileceği bu birime yüklemelidirler (ECA, 2021, s. 33-34).

2011’den bu yana, Avrupa Parlamentosu ve Konsey, üye devletlerin vergi bilgilerini farklı şekillerde paylaşmasını sağlayan bir dizi yasama girişimi üzerinde anlaşmaya varmıştır. Bu mevzuat; EOIR, kendiliğinden bilgi paylaşımı ve geri bildirim, AEOI, bir ülkeden vergi görevlilerinin başka bir vergi makamının idari ofislerinde bulunması ve idari soruşturmalara katılımları ve diğer idari işbirliği araçları için çerçeve oluşturmaktadır (ECA, 2019, s. 5).

İdari İşbirliği Direktifi (DAC) olarak da bilinen Konsey Direktifi 2011/16/EU, doğrudan vergilendirmede idari işbirliğine ilişkin AB mevzuatının temel unsurudur. Avrupa Denetçiler Mahkemesi 2019'da yayınladığı Avrupa'da bilgi değişimiyle ilgili raporda:

- DAC'ın, 2014, 2015, 2016 ve 2018'de tadil edilerek kapsamının kademeli olarak genişletildiği
- Kabul edildiği yıl olan 2011 gibi erken bir tarihte, DAC'ın, beş özel gelir kategorisine otomatik bilgi değişimi uygulamasını içerecek şekilde değiştirildiği (istihdam geliri, emeklilik geliri, yönetici ücretleri, gelir ve gayrimenkul mülkiyeti ve yaşam sigorta ürünleri)
- Otomatik bilgi değişimi kapsamının 2014 yılında finansal hesap bilgilerini içerecek şekilde genişletildiği ve 2015 yılında ise gelişmiş sınır ötesi vergi muktezalara ve peşin fiyatlandırma düzenlemelerini içerecek şekilde yayıldığı, yapılan bu değişikliklerde, başta OECD olmak üzere uluslararası düzeyde vergi idareleri tarafından kabul edilen ortak küresel standartların dikkate alındığı
- 2016'da uygulamaya konulan ülke bazında raporlama süreciyle, büyük çok uluslu şirketlerin AB'de ülke bazında nerede kar elde ettikleri ve vergilerini nereye ödedikleri hakkında önemli bilgileri yayınlamalarının istenildiği, ayrıca bu şirketlerin AB dışında yürüttükleri işler için ne kadar vergi ödediklerini de açıklamak zorunda kaldıkları

bilgileri verilmektedir.

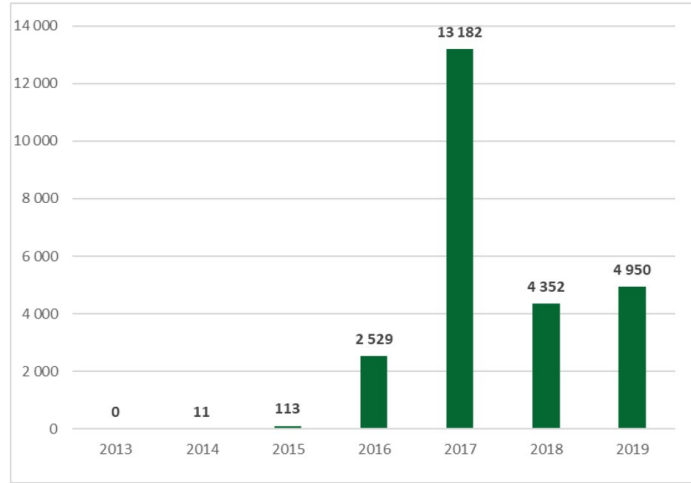
AB, OECD'nin otomatik bilgi değişimi sürecindeki gelişmelere paralel olarak kendi aşamalarını geliştirmiş ve eş zamanlı olarak sürece dâhil olmuştur. Birlik ülkelerinin tamamının OECD üyesi olduğu dikkate alındığında bu durum normal karşılanmalıdır.

Avrupa Komisyonu'nun vergilendirme stratejisine göre; şeffaflık, hem AB'de hem de uluslararası alanda daha adil vergilendirmeyi güvence altına almak için çok önemli bir unsurdur ve vergi suistimali ile mücadele etmek ve vergilendirmenin ekonomik faaliyetin gerçekleştiği yeri yansıtmasını sağlamak açısından önemlidir. Komisyon, Tek Pazar'da vergi şeffaflığının geliştirilmesine yüksek öncelik vermektedir (European Commission, 2018).

Şekilde de görüldüğü üzere, 2016 yılından önce AB'ye üye devletler ileri derecedeki sınır ötesi işlemler ve fiyatlandırma ayarlamalarıyla ilgili neredeyse hiçbir bilgi değişiminde

bulunmaz iken bilgi değişimi zorunlu hale geldikten çok kısa bir süre sonra bilgi değişimi talebi sayısı zirveye ulaşmıştır (ECA, 2021, s. 34).

Şekil 3: AB’de DAC3 Kapsamındaki Bilgi Değişim Sayıları (2013-2019)

Kaynak: ECA, 2021, s.34.

1.12.AEOI ANLAŞMALARININ AMAÇ VE FAYDALARI

Devletlerin kendi sınırları içerisinde vergilendirme alanında sahip oldukları geniş yetkiler, ülke sınırlarını aşan sorunların tek başlarına çözümünde çoğu zaman yetersiz kalmaktadır. Bu durumun tek istisnası sonraki bölümlerde açıklanacak olan, ABD’nin muhataplarından vergi kesintisi tehdidiyle bilgi aldığı FATCA uygulamasıdır. Ülkeler söz konusu yetersizliği aşabilmek ve vergiye tabi mükelleflerinin sınır ötesi işlemlerini takip edebilmek amacıyla, ÇVÖA’lara bilgi değişim hükümleri koymuşlardır. Ancak bu hükümler kapsamındaki bilgi talebi, genellikle ilgili ülkenin talebi üzerine ve belli bir konuya, incelemeye veya mükellefe özgü sınırlı verileri içerebilmektedir. Nitekim AEOI’ya kadar ki uygulamalarda genel ve yaygın bir bilgi paylaşımı gerçekleştirilememiştir.

Ülkeler arasında yapılan ÇVÖA’lar çerçevesinde, talep üzerine gerçekleştirilen bilgi değişimi uygulamalarında, sıklıkla bilginin geç gelmesi veya hiç gelmemesi, istenilen bilgilerden farklı mahiyette bilgi gelmesi, yanlış bilgi gelmesi ve bürokratik/diplomatik yazışmaların uzun sürmesi gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Yurtdışından bilgi teminin de yaşanan bu zorluklar, vergi denetim elemanlarının da zorunlu olmadıkça bu yöntemle

bilgi istemelerinde isteksizliğe neden olmuştur. Sonuç olarak uzun süredir uygulamada olmasına rağmen yakın zamana kadar, hukuki dayanağını iki taraflı anlaşmalardan alan, talebe bağlı bilgi değişim uygulamalarından istenilen verim alınamamıştır. Yaşanan sorunlar ülkelerin münferit veya iki taraflı çalışmalarının vergi kaybını önlemede yeterli olmayacağını ortaya koymuştur.

Aşağıdaki gibi bazı sansasyonel haberlerin çıkması konunun gündem oluşturmaya neden olmuştur:

- ABD'nin de içinde bulunduğu Kuzey Amerika ülkelerinde bulunan toplam 38,2 trilyon dolar varlığın yaklaşık yüzde 2'sine denk gelen 700 milyar doların, Avrupa'daki toplam varlığın yaklaşık yüzde 8'ine isabet eden 3 trilyon doların, Latin Amerika'daki varlığın yüzde 25'ine isabet eden 900 milyar doların, Orta Doğu ve Afrika'daki varlığın yaklaşık yüzde 33'üne isabet eden 1,4 trilyon doların offshore hesaplarda tutulduğu tahmin edilmektedir (Grinberg, 2012, s. 317-318).
- Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu'nun (International Consortium of Investigative Journalist - ICIJ) yayınladığı İsviçre Sızıntıları (Swiss Leaks) Raporuna göre: 2005-2007 yılları arasında, 203 ülkeden yaklaşık 106 bin varlıklı kişi, 100 milyar doları aşan servetlerini saklayabilmek ve vergiden kaçmak amacıyla İsviçre'deki bir bankada (HSBC Bankası'nda) hesap açmışlardır. Bu servetler arasında 3.105 Türk müşteriye ait 4.584 hesapta yaklaşık 3,5 milyar dolar mevduat da bulunmaktadır (ICIJ, 2012).
- 2020 yılında OECD tarafından yapılan bir araştırmaya göre, offshore hesaplarda asgari 11,3 trilyon dolar tutulmaktadır. Offshore sisteminin gizli ve karmaşık olması sebebiyle, bu servetin ne kadarlık kısmının vergi kaçakçılığına ve diğer suçlara bağlı olduğunu ve ne kadarlık kısmının meşru kaynaklardan gelen ve yetkili makamlara bildirilen fonları içerdiğini bilmek mümkün değildir (ICIJ, 2021).

Bunlar ve benzeri haber ve gelişmeler uluslararası kamuoyunun da gündeminde önemli yer tutmuştur. Bunun üzerine; yukarıda açıklanan küreselleşmenin bir yan etkisi olarak ortaya çıkan vergi kayıplarını önlemek amacıyla OECD, AB ve G20 Platformu gibi uluslararası kurum ve oluşumlar tarafından vergisel alanda bilgi paylaşımı için uluslararası idari yardımlaşma ve işbirliği yapılması gerektiği gündeme getirilmiştir.

Kıyı ötesi (offshore) finansal merkezler ve vergi cennetleri, zararlı vergi rekabeti olarak bilinen uluslararası vergileme uygulamalarının en kötüsü olarak karşımıza çıkmaktadır. Batirel tarafından “... *bir gelişmiş ve yüksek vergi alan ülke işbirliği örgütü...*” (2014, s. 44) olarak nitelenen OECD, kurduğu Küresel Forum vasıtasıyla bu zararlı vergi uygulamalarını vergisel işbirliği anlaşmalarıyla önlemeye çalışmaktadır. Söz konusu bölge ve ülkeler, OECD tarafından anılan anlaşmaları imzalamaya ve işbirliği yapmaya zorlanarak uluslararası alanda şeffaflığa katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

AEOI anlaşmaları, devlet gelirleri üzerinde olumlu etkisi olacak şekilde vergiden kaçınma eylemlerinin azaltılabilmesi için açık düzenlemeler içermektedir. Temel amacı vergi kayıplarını telafi etmek olan, ülkeler arası bilgi değişim anlaşmalarının, ulusal ve uluslararası birçok faydası bulunmaktadır. Bu çerçevede AEOI’ların amaçları kısaca şu şekilde sıralanabilir (Pohan ve diğerleri, 2020, s. 128; Yayman, 2018, s. 644-697):

- i. Vergiden kaçınma uygulamalarının önlenmesi
- ii. Vergi yükümlülüklerine ilişkin gerekli bilgilerin zamanında sağlanarak vergi kaçakçılığının önlenmesi
- iii. Mükelleflerin diğer vergi yükümlülüklerinin yerine getirilmesine ilişkin bilgi almak
- iv. Uluslararası çifte vergileme sorununun çözülmesi
- v. Anlaşmalı alışveriş (gerçek faydalanıcı), transfer fiyatlandırması veya mali suç vakalarını çözmek için bilgi toplamak
- vi. Yurtdışı kaynaklı gelirlere ilişkin yetkili vergi makamları tarafından yürütülen “özdeğerlendirme” yükümlülüğünü test etmek
- vii. Dünya çapında gelir kavramının uygulanmasını test etmek için bilgi sağlamak
- viii. Mükelleflerin bilgi değişiminden haberdar olmasıyla, yükümlülüklerine dair gerekli beyanlarda bulunmalarının sağlanmasıyla vergilendirmede gönüllü uyumun arttırması
- ix. Netice olarak, bu kapsamdaki teşvik ve tedbirler sayesinde ilgili vergi otoritelerinin, kendi mükelleflerinin yükümlülükleri hakkında zamanında yeterli bilgileri elde etmeleriyle, vergi gelirlerinin artırılması ve vergilendirmede adaletin sağlanmasına yardımcı olmasıdır.

AEOI yöntemiyle, vergi daireleri bilgi edinmek için herhangi bir ilave gayrette bulunmadan, düzenli periyodlarla vergi mükelleflerinin sınır ötesi varlıkları hakkında bilgi sahibi olabilmektedirler. Bu açıdan talep üzerine bilgi değişimi yönteminin eksik kaldığı hususlarda, bu yolla daha hızlı bir şekilde bilgi sağlanması mümkün olabilmektedir (Öner, 2008, s. 74).

1.13.TALEP ÜZERİNE BİLGİ DEĞİŞİMİNDEN OTOMATİK BİLGİ DEĞİŞİMİNE GEÇİŞİN NEDENLERİ

Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda; ikili anlaşmalar ile vergi bilgi değişim anlaşmaları gibi geleneksel bilgi edinme yöntemlerinin genel olarak uluslararası vergi kaçakçılığını azaltmadığı, bunun yerine yurtdışı varlıkların, diğer ülkelerle işbirliği yapan vergi cennetlerinden, bu tür bir anlaşma yapmayan yani işbirliğine yanaşmayan ülkelere doğru kaydırıldığı sonucun ulaşılmıştır (De Simone ve diğerleri, 2018; Johannesen ve diğerleri, 2023; Johannesen ve Zucman, 2014).

Yıllar boyunca uluslararası vergilemede bilgi sağlama yöntemi olarak çoğunlukla talep üzerine bilgi değişimi kullanılmıştır. Kendiliğinden ve otomatik bilgi değişimi zaman içerisinde Model Anlaşmalara girmiş olsa da yakın zamana kadar yeterince uygulama imkânı bulamamışlardır.

Geleneksel talep üzerine bilgi değişim modeli (EOIR), mahiyeti itibariyle bir dizi sınırlamaya tabidir (Beer ve diğerleri, 2019, s. 7-8):

- i. İlk olarak, yöntemin önceki uygulamalarında taraf devletin kendi yerel vergi amaçları için talep edilen bilgilerde bir çıkarı yoksa başka bir ülke tarafından talep edilen bilgileri sağlama yükümlülüğü yoktu. OECD bu sorunu aşabilmek amacıyla 2005 yılında 26'ncı maddeye yeni bir paragraf (4.pr.) ekleyerek Modeli değiştirmiştir.
- ii. İkinci olarak EOIR, talepte bulunan ülkenin, talep edilen (yerel vergi idaresi veya vergi mevzuatının icrasıyla ilgili olduğu tahmin edilebilir) bilgiler için yeterince ayrıntılı bir talep sunmasını şart koşmaktadır. Karmaşık vergi kaçakçılığı organizasyonları, tasarımları gereğince bilgilerin yerel otoritelerden gizlenmesini sağlamayı amaçladığından, bu şekildeki bir subjektif eşiği (şartı) karşılama ihtiyacı, EOIR'nin potansiyel faydalarını önemli ölçüde sınırlamıştır.
- iii. Üçüncüsü, EOIR kapsamında bir bilgi değişiminin gerçekleştirilmesi için yasal dayanak olarak yürürlükte olan bir ÇVÖA'ya veya vergi bilgi değişim anlaşmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Dolayısıyla bu yöntemle bilgiye erişim, uygulamaya başlaması yıllarca sürebilecek olan bu anlaşmalardan birinin başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasını gerektirmektedir.

Bunların yanısıra EOIR yönteminde; sürecin ağır işlemesi ve çok uzun süre gerektirmesi, talep edilen bilginin tam ve eksiksiz olarak elde edilememesi, sınır ötesi işlem tesis eden

tüm vergi mükelleflerini kapsamaması, istenilen bilgi sürekli değişebildiğinden standardize edilememesi ve vergi denetim elemanlarının bu usulü kullanmaya ilişkin isteksizlikleri yöntemin geniş bir uygulama alanı bulmasını zorlaştırmıştır. Buna karşın yıllar içerisinde sınır ötesi varlığa sahip kişi ve kurumların sayılarının giderek artması, bireylerin ikametgâhlarını kolayca farklı ülke ve bölgelere taşıyabilmeleri, devletleri bunlara ilişkin bireysel değil toplu bilgi edinmeye sevk etmiştir. Teknoloji de yaşanan gelişmeler (elektronik haberleşmenin ve özellikle XML (Extensible Markup Language - Genişletilebilir İşaretleme Dili) uygulamasının gelişmesi, değişimi yapılacak bilgilerin standardize edilmesini kolaylaştırarak AEOI'nın yolunu açmıştır.

İki değişim yöntemi arasındaki önemli farklardan biri de; AEOI'da vergi idaresinin beyan edilmemiş varlıklara ilişkin delil elde etmesi (bilgi alması) için önceden şüpheye gerek olmamasına karşın, EOIR'nın önceden konuyla ilgili bir inceleme veya şüphenin varlığını gerektirmesidir. Bu fark bilgi edinme yöntemlerinde eskisine kıyasla vergi işbirliği alanında önemli bir gelişmeyi göstermektedir (Chiocchetti, 2020, s. 4).

Tablo 4'de, OECD ikili anlaşmaları kapsamında 2014-2017 döneminde gönderilen bilgi isteme taleplerinin sayıları yer almaktadır (Chiocchetti, 2020, s. 4). Tablo incelendiğinde, birkaç ülke dışında EOIR'nın sınırlı sayıda gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. İsviçre (1.898 adet) ve Lüksemburg'tan (2.309 adet) talep edilen bilgi sayılarının nispeten yüksek olması dikkat çekicidir. Lüksemburg'tan 2014-2017 yılları arasında toplam 2.309 adet bilgi isteme talebinde bulunulmasına karşın, 2017/Eylül ile 2018/Mart ayları arasında Lüksemburg Avrupa ülkelerine AEOI kapsamında, toplam tutarı yaklaşık 2,5 milyar Euro'ya varan 1,5 milyon finansal hesap hakkında bilgi göndermiştir (Chiocchetti, 2020, s. 4). Küresel Forum'un 2022 Gözden Geçirme Raporu'nda (OECD, 2022/c) ise Lüksemburg'un 2021 yılında 6.730 adet finansal kuruluştan topladığı toplam 2.868.125 adet finansal hesap hakkında bilgi sağladığı bilgisi yer almaktadır. Aynı rakamlar İsviçre için 4.348 adet finansal kurum ve 3.403.874 adet hesap olarak raporlanmıştır.

Uzun yıllar boyunca EOIR yönteminden beklenen faydalar elde edilememiştir. Ancak Küresel Forum'un oluşturulması ve AEOI'nın başlamasıyla birlikte, 2016 yılından sonra, başta AB ülkeleri arasında olmak üzere bu yöntem aracılığıyla istenilen bilgi sayısında

patlama yaşanmıştır (Şekil:3). Ancak yine de hiçbir zaman bu yöntemle, AEOI'dan elde edilen büyüklükte verinin alınması beklenmemelidir.

Tablo 4: OECD İkili Anlaşmaları Kapsamında Gönderilen Bilgi Talebi Sayısı

Ülke	Üç Yıl İçinde Alınan Talep Sayısı	Bir Yıldan Kısa Sürede Cevaplanma Oranı
Aruba	9	89%
Avusturya	1534	93%
Bahamalar	88	60%
Barbados	27	52%
Belçika	1850	94%
Bermuda	77	94%
Cayman Adaları	161	97%
Şili	40	95%
Kosta Rika	52	92%
Curaçao	138	20%
Guernsey	136	78%
İrlanda	573	95%
Man Adası	291	87%
Jersey	262	89%
Lübnan	77	87%
Lihtenştayn	275	66.9%
Lüksemburg	2309	84%
Malezya	155	74%
Mauritius	479	97.5%
Monako	329	98.4%
Hollanda	2241	95.5%
Panama	302	75%
Samoa	16	38%
Seyşeller	162	73%
Singapur	167	95%
İsviçre	1898	83%
ABD	2633	76.5%
Birleşik Krallık	5206	85.7%

Not: Veriler, OECD Gözden Geçirme Raporları'ndan elde edilmiştir, 2013 ve 2018 yılları arasındaki süreyi içerir. Her istek birden fazla hesaplama ile ilgili olabilir.

Kaynak: Chiochetti, 2020, s. 44-45.

1.14.KÜRESEL FORUM

OECD'nin ev sahipliği yaptığı Vergi Amaçlı Şeffaflık ve Bilgi Alışverişi Küresel Forumu (Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes - Küresel

Forum), offshore vergi kaçakçılığıyla mücadele için oluşturulmuş çok taraflı bir organizasyondur. Dünya genelinde, küresel şeffaflık ve vergi amaçlı bilgi değişim standartlarının oluşturulması ve uygulanması konularında çalışmak üzere 2009 yılında kurulmuştur. Bu çerçevede, EOIR ve AEOI uluslararası standartlarının uygulanmasını izlemekte ve gözden geçirmektedir (OECD, 2022/c, s. 3). 2023 yılı Mayıs ayı itibariyle 168 üyesi bulunmaktadır (OECD, 2023/1). Küresel Forumun gündemindeki vergi amaçlı şeffaflık ve bilgi alışverişi, küresel vergi işbirliği yoluyla banka gizliliğine ve vergi kaçakçılığına son vermekle ilgilidir. Forum, izleme ve gözden geçirme faaliyetleri aracılığıyla bu yüksek standartların dünya çapında yürürlükte olmasını sağlamak üzere faaliyette bulunmaktadır. G20'nin 2009'da bankacılık gizliliğinin sona erdiğini ilan etmesinden bu yana, uluslararası toplum offshore vergi kaçakçılığına karşı mücadelede büyük başarı elde etmiştir. Forum aracılığıyla çalışan ülkeler, vergi konularında benzeri görülmemiş bir şeffaflık düzeyine yol açan sağlam standartlar uygulamaktadırlar (OECD, 2016/b).

Küresel Forum, uygulamada olan mevcut EOIR Standardının tamamlanması anlamında, AEOI Standardının (CRS) hızlı ve yaygın bir şekilde uygulanmasının potansiyel faydalarını hızlı bir şekilde fark ederek vergi uyumluluğunu sağlamak için gelir idarelerine güçlü bir araç seti oluşturmuştur. Forum, tüm üyelerinin AEOI Standardını belirli zaman çizelgelerine göre uygulamaya başlamasını sağlamak için hemen bir süreç başlatmış ve üye ülkelerden;

- AEOI Standardını uygulamalarını
- Bilgi almak isteyen ve gizlilik ve verilerin korunmasıyla ilgili istenen standartları sağlayan tüm ülkelerle AEOI'da bulunmalarını ve
- 2017 veya 2018'de yıllarından itibaren bilgi değişimine başlamalarını

istemiştir (OECD, 2022/c, s. 11).

1.15.TÜRKİYE'DE ULUSAL MEVZUATTA BİLGİ DEĞİŞİMİ

Türkiye'de ulusal düzeyde bilgi talebine ilişkin hukuki düzenlemeler 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda (VUK'ta) düzenlenmiştir. Vergi idaresinin genel olarak bilgi toplamaya ilişkin yetkileri Kanunun Birinci Kitap Yedinci Kısımının "Bilgi Toplama"

başlıklı Dördüncü Bölümünde (148 ila 152/A maddelerinde) sayılmıştır. Bunlar daha çok mükelleflerden ve üçüncü taraflardan bilgi toplanmasına ilişkindir. 148’inci maddeye göre; “... kamu idare ve müesseseleri, mükellefler veya mükelleflerle muamelede bulunan diğer gerçek ve tüzel kişiler, Hazine ve Maliye Bakanlığının veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanların isteyecekleri bilgileri vermeye mecburdurlar” (VUK, 148. mad.) (talep üzerine bilgi verme).

Devamlı bilgi vermeyle ilgili yükümlülüklerin düzenlendiği 149’uncu maddeye göre ise, “... kamu kurumları ile gerçek ve tüzel kişiler vergilendirmeye ilişkin olaylarla ilgili olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı ve vergi dairesince kendilerinden yazı ile istenecek bilgileri belli fasılalarla ve devamlı olarak yazı ile vermeye mecburdurlar” (VUK, 149. mad.) (otomatik bilgi verme).

“135’inci maddede sayılan vergi incelemesine yetkili olanlar, 148’inci madde gereğince bilgi istemeye yetkilidirler” (VUK, 149. mad.) (vergi incelemesi esnasında bilgi verme).

150’nci maddede hâkimler, icra, nüfus ve tapu memurları, muhtarlar, bankalar vb. için getirilen “Ölüm Vakalarını ve İntikalleri Bildirme” zorunluluğu, memurun öğrendiği suçu bildirme zorunluluğu ve sair mevzuatta düzenlenen diğer bildirim zorunlulukları dikkate alındığında, (hukuki zorunlulukla da olsa) kendiliğinden bilgi verme müessesesi kapsamında değerlendirilebilir.

Bilinçli olarak yapılmamış olsa da, Türk ulusal mevzuatında işin doğası gereği zaman içerisinde yapılmış olan bilgi edinmeye ilişkin bu düzenlemeler, yukarıda açıklanan uluslararası geleneksel bilgi değişim yöntemlerinin bir şekilde iç mevzuatımıza da yansıdığını göstermektedir. Fakat bunlar doğal olarak yurt içinde bilgi edinmeye ilişkindir.

Türkiye’nin ulusal mevzuatında, uzun süre uluslararası düzeyde bilgi paylaşımına ilişkin yasal bir düzenleme bulunmamıştır. Bu eksiklik, 6487 sayılı Bazı Kanunlar ile 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 2’inci maddesiyle VUK’a eklenen ve 11/06/2013 tarihinde yürürlüğü giren 152/A maddeyle giderilmiştir. Böylece uluslararası vergilendirmenin son yıllardaki en önemli gündemlerin biri olan şeffaflık ilkesine ilişkin iç mevzuatta hukuki bir altyapı

oluşturulmuş ve bu yönde gelebilecek muhtemel eleştiriler de engellenmiştir. “*Uluslararası anlaşmalar gereğince bilgi değişimi*” başlığını taşıyan yeni düzenlemeye göre; “*Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlar, usulüne uygun olarak yürürlüğe girmiş uluslararası anlaşmalarda yer alan bilgi değişimi hükümleri çerçevesinde, Maliye Bakanlığınca tespit edilecek usullere göre Kanunun 1’inci maddesinde belirlenen şümulle sınırlı olmaksızın bilgi toplayabilecektir*” (VUK, 152/A Mad.).

Bilindiği üzere VUK’un kapsamına (gümrük vergi ve resimleri dışındaki) “... *genel bütçeye giren vergi, resim ve harçlar ile il özel idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim ve harçlar ...*” (VUK, 1. Mad.) girmektedir. Yapılan yeni düzenlemeyle, vergi idaresine bu kapsama girmeyen konularda da bilgi toplayabilme yetkisi tanınmıştır.

VUK’un 152/A maddesine ilişkin değerlendirme ve analizlerimize sonraki bölümlerde ayrıntılı şekilde yer verilmiştir.

1.16.BAŞARILI BİR OTOMATİK BİLGİ DEĞİŞİM MODELİ: FATCA

2008 küresel krizinden sonra ABD, kendi vergi mükelleflerinin yurtdışında bulunan hesaplarını takip ve tespit edebilmek amacıyla, uluslararası işbirliklerinden bağımsız olarak kendine özgü bir bilgi edinme sistemi geliştirmeye çalışmıştır. Bunu yaparken küresel finansal piyasalar üzerindeki kontrol ve yaptırım gücünden yararlanmışır.

Bu manada ilk uygulanabilir uluslararası otomatik bilgi değişim sistemini ABD, 18/03/2010 tarihinde İstihdam Düzenlemeleri İçin İşe Teşvik Kanununun (Hiring Incentives to Restore Employment - HIRE) bir bölümü olarak düzenlenen Yabancı Hesapların Vergi Uyumu Kanununu (The Foreign Account Tax Compliance Act - FATCA) kabul ederek gerçekleştirmiştir. Söz konusu Kanunla, ABD vergi mükelleflerinin yurtdışındaki finansal hesapları aracılığıyla vergi dışı bıraktıkları gelirlerinin ve servetlerinin tespiti amacıyla yabancı finansal kuruluşlara (Foreign Financial Institutions - FFIs), yaptırım (vergi kesintisi) tehdidiyle bazı bildirim yükümlülükleri getirilmiştir.

FATCA, ABD vatandaşlarının vergi ödememek amacıyla bazı yabancı ülkelerde bulunan banka hesaplarında yüklü miktarlarda finansal servet tutulmasının yaygınlaşmasına karşı bir tepki olarak yasalaşmıştır. FATCA'nın yabancı finansal kuruluşlar tarafından uygulanmaya başlaması, yurtdışında hesabı olan ABD vergi mükelleflerine, IRS'nin toplanan yabancı hesap bilgilerini kullanmaya başladığında, kaçak tespit riskinin önemli ölçüde artacağı mesajını vermiştir (De Simone ve diğerleri, 2019, s. 14). Kanun uygulamaya girmeden önce ABD'nin, offshore hesaplar nedeniyle yıllık yaklaşık 100 milyar dolar kaybı olduğu hesaplanmıştır. FATCA ile bu suiistimalin önüne geçilmesi planlanmış ve Vergilendirme Ortak Komitesi (Joint Committee on Taxation - JCT) 2010-2020 yıllarında toplam 9 milyar dolara yakın ek gelir elde edilebileceğini tahmin etmiştir. 2020 yılı itibariyle elde edilen gelirin net tutarını gösteren istatistiksel bir veri bulunmamakla birlikte, Kanunun, bir sıfırdan büyüktür mantığı ile ABD'ye kazanım sağladığı ifade edilebilir (Hınçal, 2020). Aslında uygulamanın ilk yıllarında FATCA'dan beklenen tahmini geliri daha da düşük hesaplayanlar olmuştur. Onlara göre, düzenlemeyle IRS'nin vergi gelirlerinde yaklaşık olarak yılda 1 milyar dolar artış beklenmiştir (Yurdakul, 2013, s. 99).

2023 yılı Mart ayına kadar FATCA dâhil hiçbir bilgi değişim anlaşmasının resmi verileri üzerinden yapılmış bir çalışma kamuoyuna yansımamıştır. Ancak bu tarihte IRS yetkililerinin de bulunduğu bir araştırma grubunun (Johannesen ve diğerlerinin), IRS ve FATCA verileri üzerinde yaptıkları analizlerin sonuçları yayınlanmıştır. Buna göre; 2018 yılında yaklaşık 1,5 milyon ABD vergi mükellefinin yurtdışındaki yabancı finansal hesaplardaki toplam varlıklarının tutarının yaklaşık 4 trilyon doları bulduğu hesaplanmıştır. Bu tutar, resmi mali verilere göre ABD'deki hanehalklarının toplam finansal varlıklarının kabaca 80 trilyon dolar olduğu düşünüldüğünde oldukça önemlidir. Bu yabancı hesaplardaki varlıkların yaklaşık yarısı (2 trilyon dolara yakın kısmı) İsviçre, Lüksemburg ve Cayman Adaları gibi vergi cenneti olarak kabul edilen ülke ve bölgelerde bulunmaktadır. Vergi cennetlerindeki her bir hesapta tutulan rakamlar genellikle, ortalamanın üzerinde olduğundan, toplam varlıkların yaklaşık yarısı, hesapların ise adet olarak yalnızca %14'ü vergi cennetlerinde bulunmaktadır (2023, s. 3).

FATCA'yla, yurtdışındaki yabancı finansal kuruluşlara, ABD kişisi olan müşterileriyle bu kişilerin belirli bir yüzdeyi geçen oranda sahip oldukları şirketlerin yurtdışında

bulunan finansal varlıklarını IRS'e bildirme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu yükümlülüğe aykırı hareket eden yabancı finansal kuruluşların ABD kaynaklı gelirleri üzerinden %30 oranında vergi kesintisi yapılması öngörülmüştür. Yasanın yürürlüğe girmesinden sonra Amerikan Hazinesi, FATCA'nın etkin bir biçimde uygulanabilmesini sağlamak için diğer ülkeler için anlaşma modelleri hazırlamış olup, birçok ülke ile bu anlaşmaları imzalamışlardır (Deloitte, 2015, s. 1).

ABD, ilk aşamada doğrudan yabancı finansal kuruluşlardan bilgi alınması yaklaşımının önemli yasal ve maliyet sorunları olduğunu değerlendirerek, öncelikle OECD (ve AB) üye ülkesi olan Almanya, Birleşik Krallık, Fransa, İtalya ve İspanya ile birlikte FATCA'nın hükümetler arası uygulaması için bir model geliştirmiştir (Model I: FATCA IGA - Intergovernmental Agreements). Model FATCA IGA'da, yabancı finans kuruluşları finansal bilgileri kendi yerel vergi makamlarına rapor etmekte, yerel vergi makamları da bunları ABD vergi makamlarıyla otomatik olarak bilgi değişimine tabi tutmaktadır (OECD, 2016/a, s. 5).

ABD'nin, otomatik bilgi değişimi yapılmasını sağlamaya yönelik olarak muhtelif ülke politikaları ve hukuki rejimleri gözeterik FATCA çerçevesinde geliştirdiği ikinci model, anlaşmaya taraf olan ülkelerde bulunan finansal kuruluşların otomatik bilgi değişimini gerçekleştirebilmek amacıyla doğrudan IRS ile anlaşmaya gitmelerini, yetkili vergi otoritelerinin ise ABD ile talep üzerine bilgi değişimi yapmasını öngören "İşbirliği Anlaşması"dır (Model II) (GİB, 2020).

18/04/2023 tarihi itibarıyla ABD'nin anlaşmaya vardığı ülke sayısı 113'ü bulmuştur. Bunlardan 99'u Model I'i, 14'ü ise Model II yi tercih ederek ABD ile otomatik bilgi değişimi konusunda anlaşmaya varmışlardır (USA Treasury, 2023).

Model I (FATCA IGA), yalnızca FATCA'nın uygulanması için tercih edilen bir yöntem olmakla kalmamış, aynı zamanda OECD bünyesinde yürütülen AEOI çalışmalarındaki ortak model için bir şablon görevi de görmüştür (OECD, 2016/a, s. 6).

IRS, FATCA ile uyumlu yabancı finansal kuruluşları gösteren bir listeyi her ayın ilk günü sitesinde yayınlamaktadır. Liste, hazırlandığı tarihte bir Küresel Aracı Kimlik Numarası (Global Intermediary Identification Number - GIIN) atanan ve bir kayıt sunmuş olan tüm

finansal kuruluşları, şubeleri, doğrudan raporlama yapan finansal olmayan yabancı kuruluşları, sponsorlu kuruluşları ve sponsorlu bağlı şirket şubelerini içermektedir. 2023 Temmuz itibarıyla yayında olan listede toplam 442.229 adet yabancı finansal kuruluş listelenmiş durumdadır (IRS, 2023).

Bir yabancı finansal kuruluşun FATCA çerçevesindeki en önemli yükümlülükleri aşağıdaki 3 başlıkta sayılabilir:

- i. Hesap sahiplerinin kimlik tespiti ve belgelenmesi
- ii. Bilgi raporlama ve
- iii. Yukarıda belirtilen stopaj kurallarının uygulanması için katılımcı olmayan yabancı finansal kuruluşta yapılan ödemelerde stopaj yapılması

Yabancı finansal kuruluşları ayrıca, hesap sahibinin veya alacaklının “belirli bir ABD kişisi”, bir yabancı kişi, katılımcı olmayan bir yabancı finansal kuruluşu veya “inatçı bir hesap sahibi” olup olmadığını da belirlemelidir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 7-8).

Yabancı finansal kuruluşları, anlaşma kapsamında raporlanması gereken her hesapla ilgili olarak, hesap sahibi, hesap bakiyesi ve yıl boyunca hesaba yatan dört gelir kategorisi hakkında tanımlayıcı bilgiler içeren bir Form (Form 8966) sunmalıdır. Bu dört gelir türü; faiz, temettüer, mülk satışından veya itfadan elde edilen brüt gelirler ve diğer gelirlerdir. Müşterek hesaplar veya finansal olmayan yabancı varlık (Non-Financial Foreign Entities – NFFE) hesabı sahipleri için yabancı finansal kuruluşlarının, her hesap sahibi için ayrı ayrı aynı bilgileri rapor etmesi gerekir. Bu durumda finansal olmayan yabancı varlık, offshore hesabına sahip olan yabancı şirket, ortaklık veya trustta %10’dan fazla hisseye sahip olan veya ilişkili olanlar ayrı olarak raporlanacak belirli ABD kişisi anlamına gelmektedir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s.8).

Mevcut durumda ABD ile FATCA Anlaşması yapmayan veya uyumsuz olan bir ülkenin finansal kuruluşları başta olmak üzere şirketlerinin ABD ile ticari ilişkide bulunabilmesi son derece zor olacaktır. Özellikle günümüzde uluslararası ödemeler sisteminin dolara bağlılığının yüksek olduğu ve bir ABD muhabir bankası olmadan dolar cinsinden transferlerin gerçekleştirilemediği dikkate alındığında, uluslararası arenada yer almak isteyen şirketlerin bir şekilde ABD ile uyumlu çalışmaya zorlandığı anlaşılmaktadır. IRS, FATCA düzenlemeleri sayesinde, finansal kuruluşlardan bilgi paylaşımı yapmak istemeyen müşterilerinin hesaplarının anlaşmada öngörülen makul bir süre içerisinde

kapatılmasını talep etmekte ve doğrudan işbirliği yapmayan finansal kuruluşlarla muhabir bankacılık çerçevesinde iletişim kurulmasını yasaklamamaktadır. Fakat gerçek yararlanıcısına dair bilgi alınmayan bir para transferi işlemi için ABD finansal kuruluşları (bankaları) provizyon vermeyecek, bunun yanısıra işbirliği yapmaya yanaşmayan yabancı finansal kuruluşun risk primi de artacaktır. ABD'nin geliştirdiği bu yaklaşımın arka planında, hiçbir ülkenin ve finansal kuruluşun dolar cinsinden işlem yapamama riskini göze alamayacağı düşüncesi yatmaktadır (Yurdakul, 2013, s. 101).

FATCA kapsamındaki ABD vergi mükellefleri tarafından kontrol edilen belirli finansal hesaplar hakkındaki bilgilerin, Form 8966 adlı belgeyle IRS'ye bildirilmesi zorunludur. Bu noktaki önemli bir husus, bildirim yükümlülüklerinin, örneğin hesabın doğrudan sahibi yabancı bir şirket olsa bile gerçek lehdarın (faydalanıcının) ABD'li bir vergi mükellefi olduğu tespit edilen hesapları da içermesidir. 2018 yılında, 190 ülkedeki yaklaşık 45.000 yabancı finansal kuruluş, ABD'li vergi mükelleflerine ait 4,5 milyondan fazla hesap için finansal bilgi sağlamışlardır (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 2).

Yabancı finansal kuruluşlar tarafından IRS'e verilen FATCA formlarındaki (Form 8966) veriler üzerinden yapılan çalışma sonucunda hazırlanan Tablo:5'te de görüldüğü üzere, 2015 yılından 2018 yılına kadar;

- Bilgi değişiminde bulunan ülke sayısı 178'den 190'a artmış
- Raporlamada bulunan yabancı finansal kuruluş sayısı 26.652'den 45.308'e artmış
- Raporlanan (banka vb.) hesap sayısı 2.008.607'den 4.566.774'e artmış
- Kimliği tespit edilen ABD hesap sahibi sayısı 789.785'den 1.477.183'e artmış
- Pozitif bakiyesi bulunan hesap sayısı 1.928.824'den 4.310.329'ye artmış
- Hesaplarda bulunan mevduat tutarı 1.646 milyon dolardan 3.982 milyon dolara artmış ve
- Üzerinden pozitif gelir elde edilen hesap sayısı 1.103.668'den 2.377.143'e artmıştır.

Tablo 5: Finansal Kuruluşlarca FATCA 8966 Formlarıyla Yapılan Raporlamalar

	Vergi Yılı			
	2015	2016	2017	2018
Raporlama Yapan Ülke sayısı	178	179	188	190
Raporlama Yapan Yab. Fin. Kuruluş Sayısı	26.652	36.056	41.829	45.308
Hesap Sayısı	2.008.607	3.703.159	4.225.689	4.566.774
ABD’li Sahip Tanımlaması Yapılmayan Hesap Sayısı	706.292	1.318.291	1.594.459	1.664.587
ABD’li Sahip Tanımlaması Yapılanların Sayısı	789.785	1.223.115	1.296.462	1.477.183
Pozitif Bakiyesi Olan Hesap Sayısı	1.928.824	3.574.365	4.044.289	4.310.249
Toplam Bakiye Tutarı (mlyr, dolar)	1.646	3.648	3.233	3.982
Pozitif Geliri Olan Hesap Sayısı	1.103.668	1.696.113	2.421.580	2.377.143
Toplam Faiz (mlyr, dolar)	7,9	8,9	13,3	13,2
Toplam Kar Payı (mlyr, dolar)	5,3	7,9	26,9	28,5
Toplam Brüt Gelirler/İtfalar (mlyr, dolar)	89,9	218,7	237,4	274,5
Toplam Diğer Gelirler (mlyr, dolar)	126,7	196,0	290,7	208,0

Kaynak: Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 11.

Görüldüğü üzere rakamlarda sürekli bir artış eğilimi vardır. 2018 yılı itibariyle toplam 190 ülkeden vergisel bilgi alınabilir hale gelmiş olması ve diğer rakamlar ABD’nin FATCA aracılığıyla tüm dünya genelinde kendisi için bir bilgi değişim ağı kurduğunu işaret etmektedir.

Netice olarak FATCA’nın; gerek bildirim yükümlülüklerine uymayanlara karşı içerdiği bazı müeyyidelerin neden olabileceği zorlayıcı güçle gerekse ABD hükümetinin bu uygulamayla kendi vergi mükelleflerinin yabancı finansal kuruluşları ve finansal araçları kullanmak suretiyle vergiden kaçmaları/kaçınmaları sonucunda oluşabilecek vergi kayıplarını önlemeye odaklanmış bakış açısıyla ileriki zamanlarda hayata geçirilebilecek uluslararası düzeydeki vergi anlaşmaları ve bu mahiyetteki düzenlemelerde belirleyici bir etkisinin olacağı beklenmiştir (Kahriman ve Tepekule, 2014, s. 105).

1.17. TÜRKİYE’NİN FATCA ANLAŞMASI

Türkiye, biraz da ABD’nin zorlamasıyla, uluslararası vergilendirme alanında şeffaflığı sağlamaya yönelik işbirliğine gitmek için, yerel finans kuruluşlarıyla yaptığı görüşmeler neticesinde Model I (FATCA IGA) kapsamında karşılıklılık esasına dayalı bir anlaşma yapma kararı almıştır.

ABD’nin vergiyle ilgili uluslararası bilgi değişim politikasına 2014 yılında prensipte dâhil olunmuş ve FATCA Anlaşması olarak da bilinen “Genişletilmiş Bilgi Değişimi

Yoluyla Uluslararası Vergi Uyumunun Artırılması Anlaşması”, Türkiye ile ABD arasında 29/07/2015 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşma, aslında iki ülke arasında 28/03/1996 tarihinde imzalanan “Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması”nın (ÇVÖA) 26’ncı maddesindeki bilgi değişim hükümlerine dayanmaktadır. Söz konusu bilgi değişim Anlaşması Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’nde 25/02/2016 tarihinde kabul edilen 6677 sayılı Kanunla uygun bulunmuş ve 05/10/2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 2016/9229 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’yla da onaylanmıştır. Anlaşma 14/06/2021 tarihinde yürürlüğe girmiş ve bu kapsamda ilk bilgi değişimi 2022 yılı sonunda gerçekleştirilmiştir.

Uygun bulma Kanununun gerekçesinde;

“ABD tarafından öncülük edilen, ikili anlaşmalar akdedilerek uluslararası bir bilgi değişimi ağı kurulması ve böylece genişletilmiş bilgi değişimi yoluyla uluslararası vergi uyumunun artırılması çalışmalarının çok sayıda ülke tarafından olumlu karşılandığı ve desteklendiği, bu kapsamda aralarında OECD’ye ve AB’ye üye devletler ile G-20 ülkelerinin tamamına yakınının da bulunduğu 100’den fazla ülkenin, ABD ile uluslararası anlaşma akdedilmesi yoluna gittiği” (6677 sayılı Kanunun Gerekçesi)

bilgisine yer verilmiştir.

ABD ile imzalanan Anlaşmada, mütekabiliyet esasına bağlı olarak, bir ülkedeki finansal kuruluşlarda açılmış olan diğer ülke vergi mükelleflerinin bildirimine konu olabilecek hesaplarının, kaynak ülkenin yetkili vergi otoritesince mukim ülke yetkili vergi otoritesine periyodik (yıllık) olarak paylaşılması düzenlenmektedir. Diğer bir ifadeyle, Türkiye’deki finansal kuruluşlarda açılmış olan ABD vergi mükelleflerine ait finansal hesaplar ile ABD’deki finansal kuruluşlar nezdinde açılmış olan Türkiye mukimlerine ait finansal hesaplara ilişkin bilgiler, iki taraf ülke arasında mütekabiliyet esas çerçevesinde bilgi değişimine konu olacaktır.

ABD ve Türkiye arasında yapılan FATCA Anlaşması’nın 3’üncü maddesinin 6’ncı fıkrası gereğince “ABD ve Türkiye Cumhuriyeti Yetkili Makamları Arasındaki Yetkili Makam Düzenlemesi” yapılmış ve kamuoyuna duyurulmuştur. Bu düzenleme, iki ülke arasındaki ÇVÖA’nın 25’inci maddesinde öngörülen karşılıklı anlaşma usulü uyarınca;

- Anlaşmanın 2'nci maddesinde sayılan otomatik bilgi değişim mükellefiyetlerine ilişkin yöntemler
- 5'nci maddesinin uygulanmasını sağlamaya yönelik kural ve yöntemler ve
- 4/1-b bendi uyarınca bildirim konu olan bilgilerin değiştirilebilmesi için lüzumlu olan yöntemleri

oluşturmak ve belirtmek amacıyla yapılmıştır.

Türkiye tarafında Yetkili Makam olarak belirlenen GİB, yapılan Anlaşmayla ilgili olarak özellikle finansal kuruluşları bilgilendirmek amacıyla “FATCA Anlaşmasıyla İlgili Sıkça Sorulan Sorular” başlıklı bilgilendirme çalışması yapmış ve yayınlamıştır. ABD-Türkiye arasındaki FATCA Anlaşması ve söz konusu metne göre Anlaşma kapsamında bilgi değişimi kısaca aşağıdaki şekilde gerçekleştirilecektir (GİB, 2020):

- Anlaşmanın konusu, önceden belirlenmiş bazı finansal bilgilerin anlaşmaya taraf olan ülkeler arasında, otomatik bir şekilde, karşılıklı olarak değiştirilmesidir. FATCA Anlaşması da neticede bir bilgi değişim anlaşması olduğundan konusu, kapsamı ve nasıl işlediği özel olarak belirlenmiştir.
- Anlaşmanın ABD tarafı için getirdiği yükümlülükler:
  - Bildirim Yapan ABD Finansal Kuruluşu tarafından tutulan finansal hesaplar;
    - a) Mevduat hesabı ise, hesabın sahibi Türkiye mukimi olan bir gerçek kişiye ve herhangi bir takvim yılı içerisinde hesaba 10 dolardan daha fazla faiz ödenmesi yapılmışsa veya
    - b) Mevduat hesabı dışında farklı bir finansal hesapsa, ABD GVK'nın “A” alt başlıklı 3'üncü veya “F” alt başlıklı 61'inci bölümü gereğince bildirim konu olan ABD kaynaklı gelirlerin ödenmesi veya alacak kaydedilmesi açısından ve vergisel yönden Türkiye mukimi olduğunu tevsik eden kurumlar dâhil olmak üzere, hesap sahibi Türkiye'de mukim ise, anılan hesaplar “Bildirimi Zorunlu Türk Hesabı” kabul edilecektir.
  - ABD açısından, her bir Bildirimi Yapan ABD Finansal Kuruluşu her bir Bildirimi Zorunlu Türk Hesabıyla ilişkili:
    - a. Türkiye'de mukim ve hesabın sahibi olan kişilerin adı, vergi kimlik numarası (VKN) ve adresi;
    - b. Bildirimi Yapan ABD Finansal Kuruluşunun unvanı veya adı ve kimlik numarası;
    - c. Hesap numarası (veya hesap numarası yoksa işlevsel eşdeğeri);

- d. Hesaba yatan veya alacak kaydedilen ABD'den kaynaklı kar paylarının (temettülerin) brüt tutarı ve
- e. Mevduat hesabına yapılan faiz tahakkukunun brüt tutarı;
- f. ABD GVK'nın "A" alt başlıklı 3'üncü veya "F" alt başlıklı 61'inci bölümü uyarınca bildirim tabi olan, hesaba yatan veya alacak kayıt edilen diğer ABD kaynaklı gelirlerin brüt tutarı sağlanarak

Türk GİB'yle paylaşılacaktır (GİB, 2020).

- Anlaşmanın Türkiye tarafı için getirdiği yükümlülükler:
  - Bildirim yapacak olan Türk Finansal Kuruluşunda bulunan ve bir veya birden fazla belirli ABD kişisine ait olan veya belirli ABD kişisi olan bir veya birden fazla kontrol eden kişisi bulunan ABD dışındaki bir kuruma ait olan finansal hesaplar anlaşma gereğince "Bildirimi Zorunlu ABD Hesabı" olarak kabul edilecektir.
  - Türkiye açısından, her bir Bildirimi Yapan Türk Finansal Kuruluşunun her bir Bildirimi Zorunlu ABD Hesabıyla ilişkili:
    - a. Tanımlanan türde hesapları olan ABD kişilerinin adı, ABD vergi kimlik numarası (TIN) ve adresleriyle, (Anlaşmanın) Ek I'inde açıklanmış olan durum tespiti usullerinin uygulanması neticesinde, belirli ABD kişisi tanımına uyan bir ya da daha fazla kontrol eden kişisi/kişileri bulunduğu anlaşılan bir ABD dışı finansal kuruluşun tespiti durumunda, anılan kuruluşun ve ilgili ABD kişilerinin adı, (varsa) ABD vergi kimlik numarası (TIN) ve adresleri;
    - b. Bildirimi yapan Türk Finansal Kuruluşunun unvanı veya adı ve kimlik numarası;
    - c. Hesap numarası (veya hesap numarası yoksa işlevsel eşdeğeri);
    - d. İlgili oldukları takvim yılının sonunda veya diğer uygun bildirim döneminin sonunda veya eğer hesap yıl içinde kapatılmışsa kapatılmadan hemen önceki son gün hesap bakiyesi veya (düzenli ödeme sözleşmesi ya da nakdi değer sigorta sözleşmesi durumunda vazgeçme değeri ya da nakit değer dâhil) değeri;
    - e. Saklama Hesabı açısından:
      - i. Hesapta tutulan varlıklara ilişkin olarak ilgili takvim yılında veya diğer uygun bildirim dönemi içinde, hesaba her bir işlemde ödenen veya hesaba alacak kaydedilen faizin toplam brüt tutarı, kar payının (temettünün) toplam brüt tutarıyla diğer gelirlerin toplam brüt tutarları ve
      - ii. Bildirim Yapan Türk Finansal Kuruluşunun bir saklamacı, temsilci, simsar veya hesap sahibi için başka şekilde bir aracılığı

gibi hareket ettiği hesaba, ilgili takvim yılı içinde veya diğer uygun bildirim dönemi içinde ödenen veya hesaba alacak kaydedilen, malvarlığı satışından veya itfasından elde edilen toplam brüt hasılat;

- f. Mevduat hesabı açısından, takvim yılı içinde veya diğer uygun bildirim dönemi içinde finansal hesaba yatırılan veya hesaba alacak kaydedilen faiz gelirin toplam brüt tutarı ve
- g. Anlaşmanın 2'nci maddesinin (2/a-5) veya (2/a-6)'ncı alt bentlerinde yer almayan herhangi bir finansal hesap açısından, Bildirimi Yapan Türk Finansal Kuruluşunun borçlusu ya da yükümlüsü olduğu hesap sahibinin hesabına ilişkin olarak takvim yılı içinde veya diğer uygun bildirim dönemi içinde hesap sahibine ödenen veya hesaba alacak kaydedilen, takvim yılı içinde veya diğer uygun bildirim dönemi içinde anılan hesap sahibine gerçekleştirilen itfa ödemelerinin toplam tutarı dâhil, toplam brüt tutar

elde edilerek Amerikan Gelir İdaresi'ne (IRS) iletilecektir (GİB, 2020).

- Anlaşma kapsamında paylaşılacak bilgiler aşağıdaki şekilde tespit edilecektir:
  - Bildirim Yapan Türk Finansal Kuruluşlarınca, bireysel hesaplarda bir hesap sahibinin ABD mukimi veya ABD vatandaşı olarak tespit edilebilmesi için genel olarak; 30/06//2014 tarihi itibarıyla bakiyesi veya ekonomik değeri 50.000 doları aşan mevcut bireysel hesaplar ile 30/06/2014 tarihi itibarıyla bakiyesi veya ekonomik değeri 250.000 doları aşan düzenli ödeme sözleşmesi veya nakdi değer sigorta sözleşmesi niteliğinde olan mevcut bireysel hesaplar açısından tarama gerçekleştirilecektir.
  - 01/07/2014 tarihi itibarıyla veya bu tarih sonrasında açılan yeni bireysel hesaplarda ise belirlenen parasal eşiklere ve hadlere bakılmaksızın tarama yapılacaktır.
  - Bildirim Yapan Türk Finansal Kuruluşlarınca bir kurum hesabının bildirim zorunlu bir ABD kurum hesabı olarak tespit edilebilmesi için genel olarak; 30/06/2014 tarihindeki bakiyesi veya ekonomik değeri 250.000 doları aşan mevcuttaki kurum hesapları için tarama yapılacaktır.
  - 01/07/2014 tarihi itibarıyla veya bu tarih sonrasında açılan yeni kurum hesaplarında ise belirlenen parasal eşiklere ve hadlere bakılmaksızın tarama yapılacaktır.
  - Hem bireysel hem de kurum hesaplardaki istisnai durumlar için de Anlaşmanın Ek I'ine bakılması gerekmektedir.

- Bildirim Yapan ABD Finansal Kuruluşlarınca, Amerikan Gelir İdaresi (IRS) aracılığıyla Türk GİB'ine bildirilecek olan Türkiye'deki mukimlere ait olan finansal hesaplara ait bilgilerin tespit edilmesi amacıyla anılan hesaplar Amerikan iç mevzuatında belirtilen hükümler doğrultusunda taranacaktır.
- ABD ve Türkiye karşılıklı olarak, birbirlerinin uygun altyapı ve koruma yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamak suretiyle paylaşım tabi tutulan bilgilerin gizliliği ile mükelleflerin menfaatlerinin korunmasını sağlamaktadırlar.
- ÇVÖA'sının "Bilgi Değişimi"ni düzenleyen 26'ncı maddesi gereğince, FATCA Anlaşması kapsamında değişime tabi tutulacak finansal bilgiler, taraf ülkelerce sadece vergisel amaçlarla kullanılabilir.

OECD Model Anlaşmasının 26'ncı maddesinde, bir taraf Devlet tarafından diğer taraf Devletten alınan bilginin, bahse konu bilgi her iki taraf Devletin kanunları gereğince vergidışı başka amaçlarla da kullanılabilmesi mümkünse ve bilgiyi sağlayan taraf Devletin bu türden bir bilgi kullanımına müsaade etmesi halinde, alınan bilginin vergidışı başka amaçlarla da kullanılabilmesi hükmüne bağlanmış iken Türkiye-ABD ÇVÖA'nın 26'ncı maddesinde bu yönde bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle FATCA kapsamında alınan bilgiler verginin tahakkuku, tahsili veya cebri takibi gibi amaçlar dışında kullanılamayacaktır.

Anlaşmanın imzalanmasından sonra Türkiye'de GİB'e bildirimde bulunacak finansal kuruluşlar; müşterilerine internet, mail, telefon, mesaj vb. yollarla bilgilendirme yapmışlardır. Bankacılık uygulamalarında Türkiye'deki finansal kuruluşlar tarafından bilgi değişimine konu edilecek ABD kişileri;

- ABD ile bir şekilde ilişkisi bulunan gerçek kişiler (bu ülke vatandaşları, ABD'de doğanlar, ABD yerleşikleri, Green Card sahipleri, düzenli ödeme emirleriyle ABD'ye para transferinde bulunanlar, anılan ülkede iletişim/ikametgâh adresi veya telefon numarası olanlar, ABD ile ilişkili kişiye verilen vekâletnamesi bulunanlar),
- ABD ile bir şekilde ilişkisi bulunan tüzel kişiler (adresi bu ülkede olanlar, kuruluş adresi veya kanuni merkezi ABD'de olanlar, anlaşmada pasif nitelikli kurum olarak tanımlanan tüzel kişiler için kontrol eden gerçek kişilerden en az biri bu ülkenin vatandaşı veya mukimi olanlar) ile
- Yatırım şirketleri veya bankalar gibi müşterileri adına nezdinde hesap bulundurabilen finansal kuruluşlar

olarak tasnif edilmiştir (Akbank, 2023; Denizbank, 2023).

1.18. CRS'İN TARİHSEL GELİŞİMİ

Sistematik bir şekilde ve periyodik olarak mükellefin vergisel bilgilerinin kaynak ülkelerinden, mükellefin mukim olduğu ülkelere gönderilmesini düzenleyen AEOI mekanizması, halihazırda ülkelerin vergisel bilgilere tam ve doğru olarak ulaşabilmesi için en etkin yöntem olarak bilinmektedir (Kahriman ve Tepekule, 2014, s. 104).

OECD, uzun yıllar boyunca ülkeler arasında vergisel anlamdaki bilgi değişiminin hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için çaba sarfetmiştir. Önceleri geliştirdiği Model Anlaşma çerçevesinde bilgi değişiminin yapılabilmesini teminen usul ve standartlar belirlemiş, bunları zaman içinde güncellemiştir. Bu anlamda uluslararası alanda öncü bir rol üstlendiği görülmektedir.

Günümüzde aktif ve yoğun şekilde kullanılmaya başlayan AEOI, 20 yıllık bir süreçte hızlı bir şekilde gelişmiştir. 1997 yılı itibariyle on yılı aşkın bir süre OECD'ye üye ülkeler, vergi bilgilerinin değişimi için Standart Manyetik Formatı (Standard Magnetic Format - SMF) kullanmışlar, AB 2003 yılında çok uluslu ilk otomatik bilgi değişim sistemi olan Tasarruf Yönergesi'ni kabul etmiş, yaşanan küresel finansal krizden sonra, ABD Kongresi tarafından 2010 yılında FATCA kabul edilmiştir. FATCA'nın uygulamaya girmesiyle, küresel bir otomatik bilgi değişim standardının uygulamaya konması için önemli bir siyasi destek oluşmuş ve 2012 yılında beş büyük Avrupa ülkesinin (Almanya, Birleşik Krallık, İspanya, Fransa ve İtalya), ayrı ayrı yaptıkları hükümetlerarası anlaşmalar (IGA'lar) kapsamında FATCA bilgilerinin karşılıklı değişimi konusunda ABD ile anlaşmışlardır. Aynı yıl OECD'nin, vergi bilgilerinin otomatik değişimine ilişkin olarak hazırladığı ve mevcut uygulama ve geleceğe dönük önerileri içeren geniş yelpazeli raporu G20 tarafından Los Cabos zirvesinde kabul edilmiştir (OECD, 2016/a).

G20 Platformu, 2013 yılı Eylül ayında küresel bir otomatik bilgi değişim standardı uygulamaya konulabilmesi için OECD'den ortak bir raporlama standardı geliştirmesi için resmi bir talepte bulunmuştur. OECD'nin hazırladığı Ortak Raporlama Standardı (Common Reporting Standard - CRS) metni 2014 yılı Şubat ayında kabul edilmiş ve kısa

süre içinde Standardı benimseyen 44 ülke tarafından hemen uygulama taahhüdünde bulunulmuştur. Taahhütte bulunanlar arasında OECD üyeleri ile üye olmayan 14 ülke bulunmaktaydı. Geliştirilen CRS, Şerhi (Yorumları) ve XML Şeması 2014 yılı Haziran ayında OECD tarafından, 2014 yılı Eylül'ünde ise G20 tarafından onaylanmıştır (OECD, 2016/a). CRS, ülkeleri finansal kuruluşlarından bilgi almaya ve bu bilgileri diğer ülkelerle yıllık bazda otomatik olarak değiştirmeye davet etmektedir. Standart, değiştirilecek finansal hesap bilgilerinin, raporlanması gereken finansal kuruluşları, kapsanan farklı hesap türlerini, vergi mükelleflerini ve finansal kuruluşlar tarafından izlenecek ortak durum tespiti (due diligence) prosedürlerini belirlemektedir (OECD, 2017/b).

2014 yılı Ekim ayında imzalanan CRS Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması'nın (The Multilateral Competent Authority Agreement - CRS MCAA) imzalanmasıyla uluslararası yasal çerçevenin oluşturulmasına yönelik önemli bir adım atılmıştır. Anlaşma, Vergi Konularında Karşılıklı İdari Yardımlaşmaya İlişkin Çok Taraflı Sözleşme (Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters) temelinde otomatik bilgi değişimini işlevselleştirmekte ve uygulamaya geçilmesini sağlamaktadır.

Uluslararası yasal çerçevenin oluşmasıyla ülkeler düzeyinde bilgi değişimi gerçekleştirilebilir hale gelmiş, bu gelişmelere paralel olarak AB de kendi bilgi değişim programını, OECD'ninkiyle uyumlaştırmıştır. Bu bağlamda 14/10/2014 tarihinde, AB'ye üye 28 devlet, yeni Standardın değiştirilmiş halinin Birlik'te uygulanmasını sağlayacak bir Direktif üzerinde siyasi bir anlaşmaya vardılar. Bu siyasi anlaşma, 09/12/2014 tarihinde Ekonomik ve Mali İşler Konseyi (ECOFIN - Economic and Financial Affairs Council) tarafından değiştirilen AB İdari İşbirliği Direktifi'nin (DAC2) kabul edilmesiyle resmileştirilmiş ve fiili uygulamaya geçilebilir hale gelmiştir (OECD, 2016/a, s.3).

Eşzamanlı olarak, OECD ve Küresel Forum, CRS'nin küresel çapta zamanında ve tekdüze bir şekilde uygulanmasının sağlanmasında aktif bir rol üstlenmişlerdir. Günümüzde CRS kapsamında 123 ülke otomatik bilgi değişiminde bulunma taahhüdünde bulunmuş olup sayı her geçen gün artmaktadır (OECD, 2023/g). Küresel Forum, CRS kapsamındaki vergisel bilgilerinin otomatik olarak değişiminin güvenli bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak amacıyla, taahhütte bulunan ülkelerde yürürlükte olan gizlilik kurallarını ve uygulamalarını gözden geçirmektedir.

1.19.AEOI'NIN YASAL VE OPERASYONEL TEMELİ

Günümüzde uygulanmakta olan otomatik bilgi değişimlerinin iki temel hukuki dayanağı bulunmaktadır. Bunlardan ilki yukarıda ayrıntılı olarak açıklanan OECD Model Anlaşması'nın bilgi değişimiyle ilgili 26'ncı maddesidir (ABD-FATCA bakımından ise kendi ÇVÖA'larının bilgi değişim maddesidir). Ancak bu madde tüm anlaşmalarda bulunmasına ve çok uzun süredir yürürlükte olan anlaşmalar olmasına rağmen yakın zamana kadar anılan maddeye dayalı bilgi değişimi son derece sınırlı olmuştur. ABD'nin Türkiye'yle yapmış olduğu FATCA Anlaşması da bu iki ülke arasındaki ÇVÖA'nın 26'ncı maddesine dayanmaktadır. ÇVÖA'nın bilgi değişim maddesi dışında, özellikle vergi cenneti ülkelerle yapılan ve sadece vergisel alanda bilgi değişimine ilişkin hükümleri içeren Vergi Bilgi Değişim Anlaşmaları da diğer bir hukuki dayanaktır. Ancak bu anlaşmaların etkisi sınırlı olmuştur.

26'ncı maddeye bağlı bilgi değişiminde istenen sonucun alınmaması üzerine zamanla çok taraflı bilgi değişim anlaşmaları gündeme gelmiş ve ayrıntıları aşağıda açıklanan Sözleşme (CMAA) uygulamaya girmiştir. Bu çok taraflı Sözleşme, vergisel alanda birden fazla ülke arasında eşzamanlı bilgi değişimini ve idari işbirliğini sağlarken, gizlilik ve değişilen bilgilerin doğru kullanımının sağlanmasına yönelik ciddi kurallara uyulmasını istemektedir.

Çok taraflı Sözleşme uyarınca bilgi değişimini çok sayıda ülke taahhüt etmiş ve uygulamakla birlikte nihayetinde bilgi değişimi iki ülke arasında gerçekleşmektedir. Bir taraf Devlet bu sözleşmeyi imzalamakla, çok sayıda ülke ile yapacağı uzun ve yorucu müzakere süreçlerinden kurtulmakta ve ayrı ayrı kural ve standartlar belirleyerek anlaşma yaptığı her ülke için ayrı sistem kurma ve prosedür belirme yükünden kurtulmaktadır.

Sisteme dâhil olmak isteyen bir Devletin aynı zamanda Anlaşmayı da (CRS MCAA) imzalaması gerekmektedir. Anılan Anlaşmayı imzalamak suretiyle otomatik bilgi değişim ağına dâhil olunmakta ve sistem kullanılabilir hale getirilmiş olmaktadır. Günümüzde uygulanmakta olan bilgi değişiminin hukuki dayanağını Sözleşme'nin (CMAA) 6'ncı maddesiyle Anlaşma (CRS MCAA) hükümleri oluşturmaktadır. Ayrıca ilgili AB Direktifi de, AB ile üçüncü ülkeler arasındaki ikili anlaşmalar temelinde belirli CRS değişimlerine dayanak oluşturabilmektedir.

Tüm anlaşmalar ve bilgi değişim araçları, değişime konu edilen bilgilerin gizli tutulmasını gerektiren ve bilgilerin ifşa edilebileceği kişileri ve bilgilerin kullanılma amaçlarını sınırlayan katı hükümler içermektedir. OECD, gizlilikle ilgili iyi uygulama örneklerini ortaya koyan ve yeterli düzeyde korumanın nasıl sağlanacağına dair pratik rehberlik sağlayan bir Gizlilik Rehberi yayınlamıştır. Bir devletin otomatik bilgi değişimine yönelik anlaşma yapabilmesi için, bilgileri alacak devlet olarak, bilgilerin gizliliğini sağlamak için uygun bir yasal çerçeveye, idari kapasiteye ve süreçlere sahip olması ve bu tür bilgilerin yalnızca belirtilen amaçlar için kullanılması gerekmektedir (OECD, 2017/b, s.13).

Bu bağlamda, Anlaşma kapsamında oluşturulan teknik raporlama formatı da; bilgilerin hızlı ve verimli bir şekilde ve uygun maliyetli bir şekilde yakalanabilmesi, değişime konu edilebilmesi ve işlenebilmesi için standartlaştırılmalı ve güvenli ve uyumlu veri aktarım ve şifreleme yöntemleri yürürlükte olmalıdır. (OECD, 2017/b:14).

1.20.VERGİ ALANINDA KARŞILIKLI İDARİ YARDIMLAŞMA SÖZLEŞMESİ (CMAA)

Uzun süre ülkeler arasında OECD Model Anlaşmasının 26'ncı maddesi çerçevesinde ikili anlaşmalarla bilgi değişimi yapılmıştır. Fakat uluslararası vergilendirmede zaman içinde yaşanan sorunlar, çok taraflı bir bilgi değişim aracı yoluyla çok sayıda ülke arasında otomatik değişim ilişkileri kurmanın çok daha verimli olabileceğini göstermiştir. Güncellenmiş haliyle Vergi Alanında Karşılıklı İdari Yardımlaşma Sözleşmesi (Sözleşme) (Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters - CMAA) buna uygun bir araç olarak düzenlenmiştir. Sözleşme, devletlerarasında olası tüm idari işbirliği biçimlerini sağlamakta, gizlilik ve uygun kullanım konusunda katı kurallar içermekte ve otomatik bilgi değişimine imkân sağlamaktadır (OECD, 2016/a, s.4-5). Ülkeler, ÇVÖA'larının 26'ncı maddelerinin kendilerine sağladığı imkânlar dâhilinde, uzun yıllar boyunca talep üzerine bilgi değişimi yoluyla bilgi almaya çalışırken, OECD uluslararası alanda vergi kayıp ve kaçaklarını önlemeye ilişkin işbirliğine gidilerek, bilgi değişiminin çok taraflı ve otomatik olarak gerçekleşmesini sağlamak üzere Sözleşmeyi oluşturmuştur (GİB, 2021, s. 4).

Sözleşme, OECD ve Avrupa Konseyi tarafından ilk olarak 1988 yılında ortaklaşa geliştirilmiş ve 2010 yılında Protokol ile değiştirilmiş olup vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınma ile mücadelede her tür vergi ortaklığı için günümüzdeki en kapsamlı çok taraflı araçtır. Sözleşme; G20 Platformunun 2009 yılı Nisan ayında Londra Zirvesi'nde yapmış olduğu, talep üzerine bilgi değişimine ilişkin uluslararası standarda uyumlu hale getirilmesi ve özellikle gelişmekte olan ülkelerin yeni daha şeffaf bir ortamda Sözleşme'den yararlanabilmelerini sağlamak için tüm ülkelere açılması çağrısına yanıt verecek şekilde değiştirilmiştir. Sözleşmenin değiştirilmiş hali 01/06/2011 tarihinde imzaya açılmıştır (OECD, 2011).

Sözleşme, mükelleflerin temel haklarına saygı gösterirken, ulusal/yerel vergi kanunlarının daha iyi işleyebilmesi için uluslararası işbirliğini sağlamaktadır. Vergilerin tahakkuku ve tahsilinde devletlerarasında mümkün olan her türlü idari yardımlaşmayı sağlayan bu işbirliği, AEOI da dâhil olmak üzere bilgi değişiminden yabancı vergi alacaklarının tahsiline kadar uzanmaktadır. 28/03/2023 tarihine kadar Sözleşmeyi imzalayan 147 ülkeyi ve imzalanma ve yürürlüğe girme tarihlerini gösterir tablo EK:5'deki gibidir (OECD, 2023/j). Bu sayı, tüm OECD ve G20 ülkelerini, tüm BRICS (Brezilya, Rusya, Çin, Hindistan ve Güney Afrika) ülkelerini, büyük finans merkezleri ile artan sayıda gelişmekte olan ülkeleri içeren geniş bir ülke yelpazesini temsil etmektedir (OECD, 2023/a). Sözleşme, günümüzde artık yaygın olarak gerçekleştirilmekte olan ülkeler arası otomatik bilgi değişimlerinin en önemli hukuki dayanaklarından biri haline gelmiştir. Özellikle G20 Platformunun uluslararası kamuoyunu bilgi değişimi yapmaya yönelik çağrıları ve OECD'nin CRS'i geliştirmesinden sonra önemi ve uygulama alanı gittikçe artmaktadır.

Avrupa Konseyi ve OECD öncülüğünde hazırlanan ve çok sayıda ülke tarafından imzalanarak onaylanan söz konusu Sözleşme vergi kayıpları ve kaçakçılığıyla mücadelede, Sözleşmeye taraf olan ülkeler arasında bilgi değişimini, vergi incelemelerinde, tahsilatta ve tebligatta yardımlaşmayı ve kapsamlı bir işbirliğini öngörmektedir. Kapsamlı bir şekilde bilgi değişimi yapılmasını öngörülen Sözleşme hükümlerine göre (PWC, 2021):

- Başvuruda bulunan bir devletin talebi üzerine, muhatap talepte bulunulan taraf devlet, başvuran taraf devlete, sözleşme kapsamında olan her türlü

bilgiyi sağlamakla yükümlüdür. Kendisinden talepte bulunulan devlette mevcut bulunan bilgiler talebin karşılanması için yeterli olmazsa, bu devlet talep edilen bilgileri temin etmek için gerekli her türlü önlemi almakla yükümlüdür (talep üzerine bilgi değişimi).

- Taraf devletler, öngörülen belli bazı vergisel bilgileri otomatik olarak paylaşacaklardır (otomatik bilgi değişimi).
- Bazı durumlarda ise taraf devletler sahip oldukları taraf ülkelerle ilgili bilgileri önceden herhangi bir talep olmadan diğer taraf devlete iletacaktır (kendiliğinden bilgi değişimi).

Yürürlüğe giren Sözleşmenin “Otomatik Bilgi Değişimi” başlıklı 6’ncı maddesi gereğince, Sözleşmeye taraf olan Devletler, karşılıklı anlaşma yoluyla belirleyecekleri yöntemlerle, konu kategorileri itibariyle anlaşmada (4’üncü mad.) belirtilen bilgileri karşılıklı değiştireceklerdir. CRS çerçevesinde gerçekleştirilen bilgi paylaşımının dayanaklarından biri de 6’ncı maddedir.

1.21.SÖZLEŞMENİN (CMAA) TÜRKİYE UYGULAMASI

Türkiye, vergi kayıplarını önlemeye yönelik uluslararası çalışmalar kapsamında geliştirilen Sözleşmeyi uzunca bir süre imzalamamış, bilgi edinmek için, yapmış olduğu ikili ÇVÖA’ları yeterli görmüştür. 2010 yılında, anılan çok taraflı sözleşme protokolle değiştirilmiş ve sonrasında 03/11/2011 tarihinde Türkiye de imzamıştır (Taş, 2019).

Türkiye, Sözleşmeyi 2011 yılında imzalamasına rağmen oldukça uzun bir süre yürürlüğe koymamıştır. Sözleşme imzalandıktan yaklaşık 6 yıl sonra, 03/05/2017 tarih ve 7018 sayılı Vergi Konularında Karşılıklı İdari Yardımlaşma Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanunun TBMM’de kabul edilmesiyle uygun bulunmuştur. Sözleşmeye ilişkin olarak 30/10/2017 tarihli 2017/10969 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 26/11/2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmış ve Sözleşme’ye konulan bazı çekince ve beyanlarla birlikte onaylanmıştır. Konuyla ilgili olarak 26/06/2018 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 2018/11790 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla da yürürlük tarihi 01/07/2018 olarak belirlenmiştir.

Türkiye’nin imzalamış olduğu Sözleşme’de, tarafların vergiyle ilgili aşağıdaki konularda birbirlerine idari yardım sağlamayı taahhüt ettikleri ifade edilmektedir (1. mad.):

- Bilgi değişimi (bu değişim eş zamanlı vergi incelemeleriyle yurtdışında vergi incelemelerine katılımı da içermektedir)
- Koruma önlemlerini de içeren tahsilatta yardımlaşma ve
- Resmi belgelerin tebliği

Sağlanacak yardım uygun olması halinde yargı organlarının alacağı önlemleri de içerebilecektir.

Sözleşmenin 2'nci maddesinde, kapsama giren vergiler;

- Bir taraf adına (veya politik alt bölümleri veyahut mahalli idareleri tarafından) alınan (gümrük vergileri hariç);
  - Emlak vergisi, veraset veya ivazsız intikallerden alınan vergiler, taşınmaz mallardan alınan vergiler,
  - Gelir ve kazanç vergileri, net servetten alınan vergiler, sermaye değer artış kazançlarından alınan vergiler,
  - KDV, satış vergisi vb. genel tüketim vergileri, ÖTV gibi mal ve hizmetlerden üzerinden alınan özel vergiler, motorlu taşıtlar vergileri ve diğer her tür vergiler,
- Genel (merkezi) yönetime veya ülkedeki kamu hukukuna göre kurulmuş olan sosyal güvenlik kuruluşlarına ödenen sosyal güvenlik primleri

olarak sayılmıştır. Ancak özellikle belirtildiği üzere gümrük vergileri kapsama girmemektedir. Türkiye, Sözleşme'ye koyduğu beyan ve çekincelerle; Sözleşme kapsamına yalnızca KDV ile gelir ve kurumlar vergilerinin alınmasını kabul etmiş, diğer vergiler açısından karşı tarafların bilgi taleplerine cevap vermeme hakkını saklı tutmuştur. Dolayısıyla Türkiye açısından Sözleşme sadece bu sayılan üç vergiyle sınırlı olarak uygulanabilecektir.

Sözleşme'nin III-Yardımlaşma Şekilleri başlığı altında (4 ila 9'uncu maddelerinde) Bilgi Değişim yöntemleri olarak aşağıdaki usuller sayılmıştır:

- i. Talep üzerine bilgi değişimi (5. mad.)
- ii. Otomatik bilgi değişimi (6. mad.)
- iii. Kendiliğinden bilgi değişimi (7. mad.)
- iv. Eşzamanlı vergi incelemeleri (8. mad.)
- v. Yurtdışında vergi incelemeleri (9. mad.)

“Otomatik Bilgi Değişimi” başlıklı 6’ncı maddesi uyarınca; iki ve daha fazla taraf, konu kategorileri itibariyle ve karşılıklı anlaşma yoluyla belirleyecekleri yöntemler uyarınca anlaşmanın 4’üncü maddesinde belirtilen bilgileri karşılıklı değişime tabi tutacaklardır. 4’üncü maddede; tarafların, bu Sözleşme’nin kapsamına giren vergilere ilişkin iç mevzuat hükümlerinin yürütülmesi veya uygulanması ile ilgili olduğu öngörülen bilgileri paylaşımına tabi tutacakları açıklanmıştır. Aynı maddeye göre, taraflardan herhangi birinin, 5’inci ve 7’nci maddeye uygun olarak kendi mukimleri veya vatandaşlarına ait vergisel bilgileri paylaşmadan önce, yetkilileri, iç mevzuatları gereğince söz konusu mükellefleri bu durumdan haberdar edebilecekleri hususunda Depoziterlerden⁶ birine beyanda bulunabileceklerdir.

Türkiye Sözleşme ve ekli Protokol hükümlerini yalnızca diplomatik ilişkisinin bulunduğu taraf Devletlere uygulayacağını beyan ederek, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile bu kapsamda bir ilişkiye girmeyeceğini ve buna ilişkin bir yükümlülük altına girmediğini deklare etmiştir.

1.22.OTOMATİK BİLGİ DEĞİŞİMİNE İLİŞKİN ÇOK TARAFLI YETKİLİ MAKAM ANLAŞMALARI (CRS MCAA)

Yukarıda açıklanan Sözleşme’nin 6’ncı maddesi gereğince, Sözleşmeye taraf olan ülkelerin yetkili makamlarının AEOI’nın kapsamı ve uygulanacak prosedür üzerinde karşılıklı olarak da anlaşmaları gerekmektedir. OECD bu çerçevede; finansal hesap bilgilerinin CRS uyarınca otomatik olarak değişimi için Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimine Dair Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşmasını (The Multilateral Competent Authority Agreement on Automatic Exchange of Financial Account Information-CRS MCAA) ve ülke bazlı raporların otomatik olarak değişiminin sağlanabilmesi için Ülke Bazlı Raporların Değişimine İlişkin Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşmasını (The Multilateral Competent Authority Agreement on the Exchange of Country by Country Reports - CbC MCAA) geliştirmiştir (OECD, 2023/a).

---

⁶ Sözleşmede; Avrupa Konseyi Genel Sekreteri ve OECD Genel Sekreteri, Depoziter olarak tanımlanmıştır.

Vergi kayıp ve kaçacağını önlemek için tasarlanan ve küresel çapta bir bilgi ağı oluşturmaya başlayan AEOI anlaşmalarının iki kulvarda yürüdüğü görülmektedir. Birincisi, genel anlamda tüm mükelleflere ait finansal hesap bilgilerinin vergisel amaçlı olarak değişimini öngörürken diğeri, belirli nitelikteki büyük çok uluslu şirketlere ilişkin standartlaştırılmış bilgi ve raporların ülkeler arasında otomatik değişimini öngörmektedir. Çalışmamızın asıl konusunu AEOI olarak tanımladığımız ilk yükümlülükler oluştururken, meselenin daha iyi anlaşılabilmesi için ikinci kulvar olan ülke bazlı raporların otomatik değişimi hakkında da aşağıda kısaca bilgi verilecektir.

1.22.1. Ülke Bazlı Raporların Değişimine İlişkin Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması (CbC MCAA)

Kurumların vergilendirilmesine ilişkin kaliteli verilerin eksikliği, vergiden kaçınmanın mali ve ekonomik etkilerinin ölçülmesinde önemli bir sınırlama olmuştur. Bu durum, yetkililerin ilişkili şirketler arasındaki işlemler üzerinde transfer fiyatlandırması değerlendirmeleri yapmasını ve hatta denetimler gerçekleştirmesini zorlaştırmaktadır. Bu zorluğu aşabilmek amacıyla OECD, BEPS'in 13 No.lu Eylemi kapsamında, tüm büyük çok uluslu şirketlerin faaliyet gösterdikleri ülkeler arasında gelir, kâr, ödenen vergiler ve ekonomik faaliyetin küresel dağılımına ilişkin toplu verileri içeren ülke bazında (CbC) bir rapor hazırlanmasını öngörmüştür. Bu CbC raporu, üst düzey transfer fiyatlandırması ve BEPS risk değerlendirmelerinde kullanılmak üzere bu ülkelerdeki vergi idareleri ile paylaşılacaktır. Bu kapsamdaki ilk otomatik raporlama 2018 yılının Haziran ayında gerçekleşmiş olmasına rağmen 28/03/2023 tarihi itibarıyla sayıları 100'ü aşan ülke toplam 3.300'ün üzerinde iki taraflı değişim ilişkisi gerçekleştirmiştir (OECD, 2023/d).

CbC MCAA'nın amacı, BEPS 13 No.lu Eylemi uygulayan ülkelerdeki Yetkili Makamların, çok uluslu şirketler tüzel kişiliği tarafından hazırlanan ve vergi idarelerinde yıllık olarak dosyalanan CbC Raporlarının otomatik olarak değişime konu edilebilmesi için gerekli olabilecek kural ve prosedürleri belirlemektir (OECD, 2023/e).

Çok uluslu şirketin tüm dünya genelindeki iştiraklerinin standart bilgilerinin olduğu "ana dosya"; iştiraklerin yerel vergi mükellefiyetlerine ilişkin maddi işlemlerini içeren "yerel dosya" ve çok uluslu şirketin gelirinin ve ödenecek vergilerinin küresel dağılımına ilişkin bilgileri gösteren "ülke bazında rapor" şeklinde üç kademeli bir raporlama sistemi

öngörölmüştür. Bu yöntemle ölkelerarasında bilgi paylaşımının teşvik edilmesi hedeflenmiştir (Gedikli, 2018, s. 63).

Türkiye'nin iç mevzuatı açısından ölkemiz bazlı raporlamanın hukuki dayanağını, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13'üncü maddesinde düzenlenen ve 01.01.2007 tarihinden itibaren yürürlükte olan transfer fiyatlandırması hükümleri oluşturmaktadır.

Türkiye, CbC MCAA'yı 30/12/2019 tarihinde imzalamış, imzalanan Milletlerarası Anlaşma 01/10/2020 tarih ve 3038 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla onaylanmış ve Karar 01/10/2020 tarih ve 31261 mükerrer sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

OECD BEPS Eylem Planı kapsamında raporlamaya ilişkin yaklaşım doğrultusunda, 25/02/2020 tarih ve 31050 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2151 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'yla Transfer Fiyatlandırması Yoluyla Örtülü Kazanç Dağıtım Hakkında Karar'da Değişiklik yapılarak; yerel rapor (local file - yıllık transfer fiyatlandırması raporu), ölkemiz bazlı rapor (country- by-country reporting/CbCR) ve genel rapor (master file) şeklinde bir raporlamanın hukuki zemini belirlenmiştir.

OECD ile yürütölen sürece paralel olarak benzer bir anlaşma, Türkiye ile ABD arasında 17/11/2021 tarihinde imzalanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Yetkili Makamı ve Amerika Birleşik Devletleri Yetkili Makamı Arasında Ölkemiz Bazlı Raporların Değişimine İlişkin söz konusu Anlaşma 12/02/2022 tarih ve 5191 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararıyla onaylanmıştır. Karar, 14/02/2022 tarih ve 31750 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu anlaşmada hukuki dayanak olarak iki ölkemiz arasındaki ÇVÖA'nın bilgi değişimine ilişkin 26'ncı maddesine atıf yapılmıştır.

CbC MCAA kapsamında gerçekleştirilen raporların ölkemiz arasında otomatik değişimi de bir nevi otomatik bilgi değişimi olmakla beraber konumuz FATCA ve CRS kapsamındaki otomatik bilgi değişimine ilişkin olduğundan çalışmamızda AEOI anlaşmalarından kast edilen FATCA ve CRS MCAA anlaşmaları, otomatik bilgi değişiminden (AEOI) kastedilen ise bu anlaşmalar kapsamındaki bilgi değişim işlemleridir. Bu sebeple bundan sonraki bölümlerde, CRS MCAA üzerinde durulacaktır.

1.22.2. Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimine İlişkin Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması (CRS MCAA)

CRS MCAA, ilk olarak 51 ülke tarafından, Sözleşme'nin 6'ncı maddesine dayanarak, CRS kapsamında otomatik bilgi değişiminde bulunmak amacıyla 29/10/2014 tarihinde imzalanmıştır (OECD, 2016/a, s.3).

Anlaşmayla, taraf olan ülkeler, aralarında yapacakları otomatik bilgi değişiminde tek bir ortak (küresel) standardı uygulama taahhüdünde bulunmuşlardır. Küresel standart olarak kabul edilen CRS'nin öncelikli amacı, finansal kuruluş müşterilerinin vergisel açıdan mukim oldukları yerin tespit edilmesidir. Bu sayede müşterinin kişisel ilgi merkezinin nerede olduğu ve nerede vergilendirilmesi gerektiği soruları cevaplandırılabilir. Müşterinin kimliğini tespit etmek, vergi mukimliği beyanını istemek, hesaplarda tutulan bakiyelerle ilgili verileri toplamak ve verileri yetkili gelir idaresine iletmek finansal kuruluşların sorumluluğundadır (Matras, 2023, s.108).

CRS MCAA'yı imzalayan ülke sayısı 2023 yılı Ağustos ayı itibariyle 123'ü bulmuştur, imzacı ülkelerin ve taahhüt ettikleri ilk uygulama dönemine ilişkin listeye EK:6'de yer verilmiştir. Başta AB ülkeleri olmak üzere çok sayıda ülke 2017 veya 2018 yıllarından itibaren Anlaşmaya taraf olan diğer ülkelerle otomatik bilgi değişimi yapmaya başlamışlardır.

Sözleşme'nin 24'üncü maddesine göre, Sözleşme'nin uygulanması konusunda taraf devletler yetkili makamları vasıtasıyla birbirleriyle iletişimde bulunacaklardır. Yetkili makamlar bu amaçla doğrudan iletişim kurabilecek ve onların adlarına hareket etmeleri için alt birimlerini yetkilendirebileceklerdir. İki veya daha fazla tarafın yetkili makamı, kendi aralarında, Sözleşmenin uygulanma biçimi konusunda karşılıklı anlaşabilecektir. Sözleşmenin uygulanması konusunda iki veya daha fazla taraf arasında güçlük ya da tereddüt oluşması halinde, tarafların yetkili makamları sorunu karşılıklı anlaşmayla çözmek için gayret göstereceklerdir.

1.22.3. Türkiye'nin CRS MCAA Onayı

Türkiye 21/04/2017 tarihinde imzalamış olduğu CRS MCAA'yı, 31/12/2019 tarihli (5. Mükerrer) Resmi Gazete'de yayımlanan 1965 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle,

onaylamıştır. Otomatik bilgi değişimi için gerekli olan bilgileri finansal kurumlardan toplamaya ve anlaşma yapılan diğer muhatap ülkelerle paylaşmaya yetkili makam olarak GİB belirlenmiştir.

1.23.VERGİSEL KONULARDA FİNANSAL HESAP BİLGİLERİNİN OTOMATİK DEĞİŞİMİ STANDARDI (CRS)

OECD nin etkili sonuçlar doğurmasını beklediği AEOI anlaşmasının uygulanmasına ilişkin esaslar, OECD Konsey'inin 15/07/2014 tarihinde onayladığı "Vergisel Konularda Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimi Standardı"nda (Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters) düzenlenmiştir. Ortak Raporlama Standardı (The Common Reporting Standard CRS) olarak da adlandırılan esaslar, AEOI alanında OECD ve Küresel Forumun çalışmalarına kapsamlı bir genel bakış sağlamaktadır. G20 Platformunun talebi üzerine OECD Konseyi tarafından hazırlanıp onaylanan CRS (veya Standart), ülkeleri finansal kuruluşlarından bilgi almaya ve bu bilgileri yıllık bazda diğer ülkelerle otomatik olarak paylaşmayı öngörmektedir. Standart, değiştirilecek finansal hesap bilgilerini, rapor vermesi gereken finansal kuruluşları, kapsanan farklı hesap türleri ve vergi mükellefleri ile finansal kuruluşlar tarafından izlenecek genel durum tespiti prosedürlerini (common due diligence procedures) belirlemektedir. Standart, aşağıdaki dört ana bölümden oluşmaktadır (OECD, 2017/b, s.3)

- Otomatik bilgi değişiminin gerçekleştirilebilmesi için uluslararası hukuki bir zemin oluşturan Yetkili Makam Anlaşması Modeli (CRS CAA)
- Ortak Raporlama Standardı (CRS)
- CAA ve CRS'ye İlişkin Yorumlar ve
- CRS Genişletilebilir İşaretleme Dili (XML - Extensible Markup Language) Şeması Kullanıcı Kılavuzu

OECD tarafından geliştirilen Standart, kuruluşun AEOI alanında daha önce yaptığı kapsamlı çalışmalarına dayanmaktadır. Standart, küresel kara para aklama ile mücadele standartlarının yanı sıra AB bünyesinde kaydedilen ilerlemeyi ve çok taraflı bir ortamda AEOI'ya doğru hareket için katalizör görevi gören FATCA'nın hükümetler arası uygulamasını da içermektedir/birleştirmektedir (OECD, 2016/a, s. 3).

CRS; düzenlemeye taraf olan devletlerin, finansal hesaplara ilişkin bilgileri kendi finansal kuruluşlarından toplayarak, diğer taraf devletlerle her yıl otomatik olarak değişimde bulunmasını öngören standartlardır. Standart, mükelleflerin vergisel anlamda mukimi oldukları ülke bilgilerini esas alarak, ülkelerin karşılıklı olarak bilgi paylaşımında bulunmasını hedeflemektedir (Yayman, 2018, s. 660).

CRS, raporlanabilir hesapları tanımlamak için finansal kuruluşlar tarafından izlenmesi gereken durum tespiti prosedürlerini de açıklar. Ayrıca vergi mükelleflerinin standarttan kaçmalarını/kaçınmalarını önlemek için, aşağıdaki üç özellikli durumu içerecek şekilde geniş bir kapsamda tasarlanmıştır. (OECD, 2016/a, s. 3-4):

- Kapsamdaki hesaplara ilişkin raporlanacak finansal bilgiler, her türlü (faiz, temettü, belirli sigorta sözleşmelerinden elde edilen gelirleri ve diğer benzeri gelir türleri dâhil) yatırım geliriyle birlikte hesap bakiyelerini ve finansal varlıkların satış hasılatlarını içermektedir.
- Standart kapsamında rapor vermesi gereken finansal kuruluşların kapsamına, sadece bankalar ve saklama görevi verilen kurumlar değil, aynı zamanda aracı kurumlar, belirli toplu yatırım araçları ve belirli sigorta şirketleri gibi diğer finansal kuruluşlar da girmektedir.
- Raporlanabilir hesaplar, gerçek ve tüzel kişiler (trust ve vakıflar dâhil) tarafından tutulan hesapları içerdiği gibi Standart, aynı zamanda bu varlıkları (nihai olarak) kontrol eden bireyler hakkında rapor vermek için pasif kuruluşlara bakma gerekliliğini de içermektedir.

CRS, finansal hesap bilgilerinin otomatik paylaşımının esasını oluşturan raporlama kurallarıyla finansal kuruluşların raporlanacak hesaplarla ilgili olarak uymak zorunda oldukları durum tespiti standardını (due diligence procedures) içermektedir. CRS'yi uygulayan bir ülkenin, finansal kuruluşların Standartta belirtilen raporlama kapsamıyla tutarlı bilgileri raporlaması ve yine Standartta yer alan prosedürlerle tutarlı durum tespiti prosedürlerini izlemesini gerektiren kuralları olmalıdır (OECD, 2017/b, s. 15).

CRS'nin oluşturduğu küresel AEOI modeli, finansal hesap bilgilerine göre hazırlanmıştır. OECD'ye üye olan olmayan çok sayıda ülke ve bölgenin kullandığı standart halihazırda, değişim ortaklarıyla otomatik olarak ve ayrıca kısmi/bölgesel olarak (örn. mülkiyet, katma değer vergisi iadeleri, kaynakta stopaj vergisi vb.) bilgi değişimi için asgari kuralları belirlemektedir. Bilgi değişimi yapan ülkeler, bu Standartta belirtilen minimum standardın ötesinde de bilgi değişiminde bulunmayı seçebilirler (OECD, 2017/b, s.10).

CRS hazırlanırken, finansal kuruluşlar için verimliliği en üst düzeye çıkarmak ve maliyetleri azaltmak amacıyla, FATCA'nın uygulanmasına yönelik hükümetlerarası yaklaşımdan (the intergovernmental approach) büyük ölçüde yararlanılmıştır. FATCA raporlamasına yönelik hükümetlerarası yaklaşım, CRS'den bazı açılardan farklılık göstermektedir, ancak bu farklılıklar, CRS sisteminin çok taraflı doğasından ve FATCA'nın ABD'ye özgü bazı nitelikleri içermesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle de ABD'ye özgü vatandaşlık temelinde vergilendirme kavramı ve kapsamlı FATCA stopaj vergisi en önemli farklılıklardır (OECD, 2017/b, s. 10).

Maksimum sayıda ülke ve finansal kuruluştan yararlanacak şekilde kuralları belirlenmiş olan bir Standardın avantajı, ilgili tüm paydaşlar için süreci basitleştirmesi, daha yüksek etkinlik ve daha düşük maliyetlerdir. Farklı ve tutarsız modellerin çoğalmasa, gerekli bilgileri toplamak ve farklı modelleri çalıştırmak için potansiyel olarak hem devlete hem de finansal kuruluşlara önemli maliyetler getirecektir. Çelişkili gerekliliklerin ortaya çıkması, uyum maliyetlerinin daha da artmasına ve etkinliğin azalmasına, standartların parçalanmasına yol açabilir. Netice olarak, vergi kaçakçılığı küresel bir sorun olduğundan, modelin offshore vergi kaçakçılığı sorununu kesin olarak çözebilmesi ve sorunu çözmek yerine sorunu yalnızca yeniden konumlandırılmaması için küresel bir erişime sahip olması ve tüm ülkelerin katılımı gerekir. Uyumu teşvik edecek mekanizmalar da bu amaca ulaşmak için gerekli olabilir. Etkili otomatik finansal bilgi değişimi için ana başarı faktörleri şunlardır (OECD, 2017/b, s. 11):

- Bilgi raporlama, durum tespiti ve bilgi alışverişine ilişkin ortak bir standart
- Bilgi alışverişi için yasal ve operasyonel bir temel ve
- Ortak veya uyumlu teknik çözümler (sistemler)

Bir ülke CRS kapsamında diğer ülkelerle AEOI'da bulunmak istediğinde öncelikle Sözleşmeye (CMAA) katılmalı, sonra Anlaşmaları (CRS MCAA) imzalamalı ve bundan sonra yapacağı (aşağıdaki özellikteki) bildirimleri CRS MCAA'nın 7'nci Bölümü uyarınca dosyalamalıdır (OECD, 2022/d, s.1):

- Yerel CRS mevzuatının yürürlükte olduğuna ve ülkenin karşılıklı veya karşılıklı olmayan bir temelde değişim yapacağına dair bir teyit
- İletim ve şifreleme yöntemleri şartnamesi
- Ülke tarafından değişilen bilgilere ek olarak karşılanması gereken veri koruma gerekliliklerine ilişkin şartname

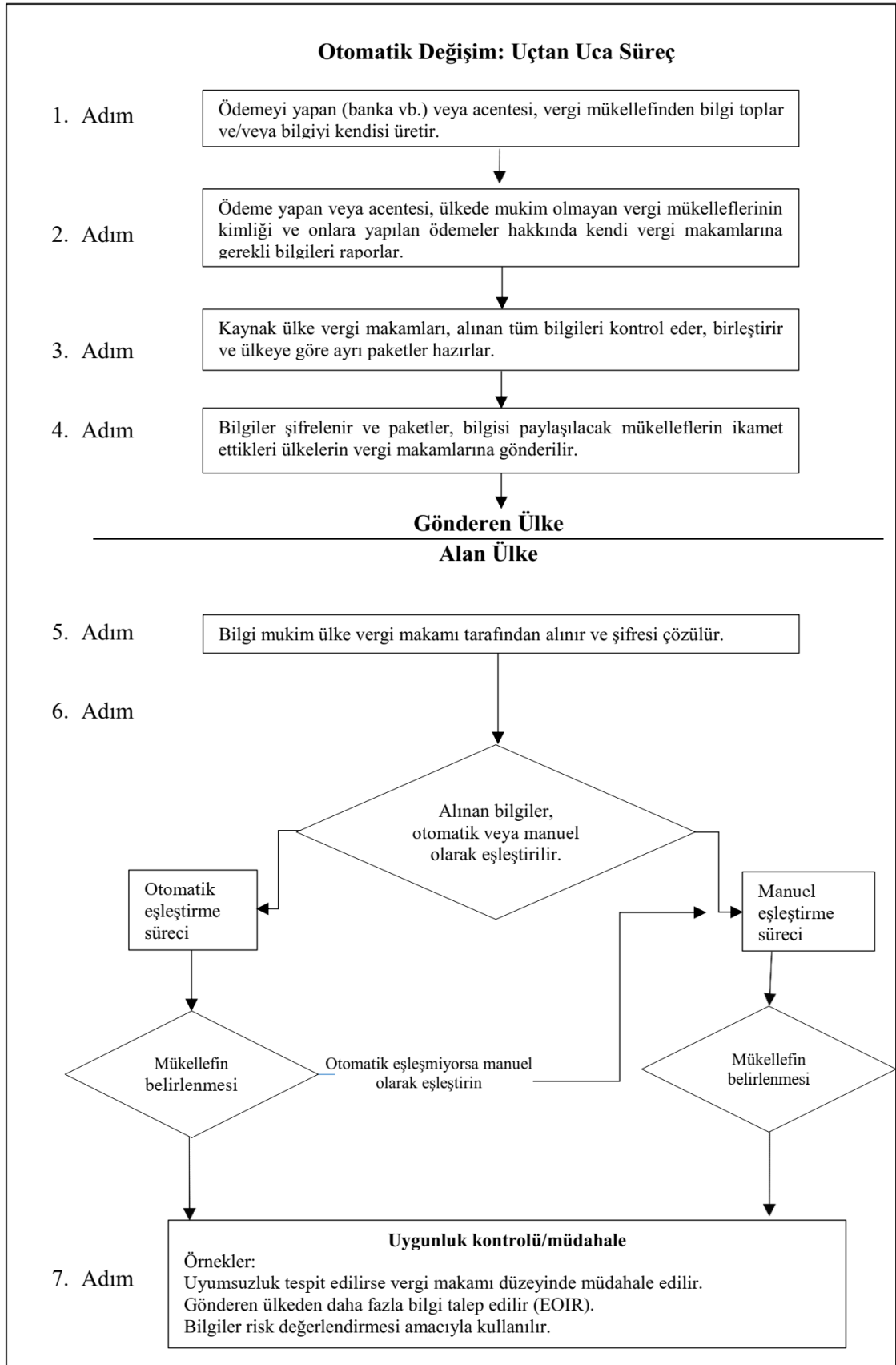
- Ülkenin uygun gizliliğe ve veri koruma önlemlerine sahip olduğunun teyidi ve
- CRS MCAA kapsamında bilgi değişimi yapılacak ortak ülkeler listesi

CRS MCAA kapsamında ikili bir ilişkiyle bilgi değişiminde bulunulabilmesi, her iki ülkede de Sözleşme'nin yürürlükte olması, yukarıdaki bildirimlerin tümünü sunmaları ve birbirini listelemeleri halinde geçerli olacaktır.

CRS'nin genel olarak yedi bölümden oluştuğu görülmektedir. İlk bölümde tanımlar, ikinci bölümde değişime konu finansal bilgilerin niteliği ve nev'ileri, ayrıca hesap sahiplerinin vergisel mükellefiyetlerinin saptanmasına yönelik hükümler, üçüncü bölümde bilgi paylaşımının yöntemi ve zamanı, bir yıla ilişkin bilgilerin değişiminin ilgili yılı takip eden yılın Eylül ayı sonuna kadar yetkili otoritelerce yapılacağı, dördüncü bölümde eksik veya yanlış raporlama olduğunda veya bir finansal kuruluşun uyumsuzluk göstermesi durumunda, ülkelerin birbirlerini konudan haberdar etmeleri gerekliliği ve Anlaşmaya taraf olan ülkelerin bu uyum sürecini başarıyla geçmesi ve uyumsuzluklara karşı yerel hukuk kurallarını uygulamasının beklendiği, beşinci bölümde gizliliğin ve bilgi muhafazasının sağlanması konuları, altıncı ve yedinci bölümlerde ise ülkelerin süreçleri ile anlaşmanın diğer şartları düzenlenmiştir (Gago ve diğerleri, 2015, s. 3).

Temel AEOI süreci yedi adımdan oluşmakta olup işleyişi aşağıdaki grafikte gösterilmiştir (OECD, 2012/b, s. 11).

Şekil 4: Otomatik Bilgi Değişim Süreci

1.23.1. Raporlama, Durum Tespiti ve Bilgi Değişimine İlişkin Ortak Standart Bilgi

OECD'nin geliştirdiği Yetkili Makam Anlaşması Modeli, CRS ve finansal hesap bilgileri için durum tespit süreci hep birlikte, finansal hesap bilgilerinin otomatik değişimi konusunda ortak bir standardı oluşturmaktadır.

Otomatik bilgi değişimi için etkili bir modelin oluşturulabilmesi için, finansal kuruluşlar tarafından raporlanacak ve mukim olunan ülkeye verilecek bilgiler konusunda ortak bir standardın olması gerekir. Böyle bir standart, finansal kuruluşlar tarafından yapılan raporlamaların mukim ülke tarafından uyumlu olarak alınıp etkin şekilde kullanılabilmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda, değişime konu edilen bilgilerin kalitesini ve tahmin edilebilirliğini de artıracaktır. Bunun sonucunda mukim olunan ülke, alınan bilgileri veri analizi ve kendinde bulunan (beyan vb.) bilgilerle otomatik olarak eşleştirebilecek ve bunları en iyi şekilde kullanabilecektir. (OECD, 2017/b, s. 11-12).

Vergi mükelleflerinin üzerlerinde bulunan varlıkları başka kurumlara aktararak veya modelin (CRS) kapsamadığı finansal ürünlere yatırım yaparak modeli atlatmalarını engellemek için, bir raporlama yönteminin üç boyutlu geniş bir kapsamının olması gerekmektedir (OECD, 2017/b, s. 12).

- **Raporlanan finansal bilgilerin kapsamı:** Kapsamlı bir raporlama yönteminin, temettü, faiz vb. gelir türleri de dâhil olmak üzere muhtelif yatırım gelirlerini içermesi gerekir. Böyle bir yöntem aynı zamanda, bir vergi mükellefinin, üzerinden gelir ettiği sermayeyi saklamaya yönelik çabalarını veya üzerinden vergi kaçırdığı varlıkları tespit etmeyi hedefler. (Bu işlem, örneğin hesap bakiyeleri hakkında bilgi istererek yapılabilir).
- **Bildirime tabi hesap sahiplerinin kapsamı:** Kapsamlı bir raporlama yöntemi, yalnızca bireylere göre bildirim yapılmasıyla yetinmemeli, aynı zamanda vergi mükelleflerinin araya giren tüzel kişilikler veya düzenlemeler kullanarak raporlamayı engelleme çabalarını da sınırlandırmalıdır. Bu durum finansal kuruluşların; vergi mükelleflerinin paravan şirketleri, trust veya benzerleri ile vergiye tabi kuruluşlar üzerinden, anaparayı gizlemeye çalıştığı ancak bunun geliri üzerinden vergi ödemeye istekli olduğu durumları incelemesini de zorunlu kılmaktadır.
- **Raporlama yapması gereken finansal kuruluşların kapsamı:** Kapsamlı bir raporlama yöntemi, sadece bankaları değil, aracı kurumlar, bazı toplu

yatırım araçları ve bazı sigorta şirketleri gibi diğer finansal kuruluşları da kapsamaktadır.

CRS gereğince, finansal kuruluşlar müşterileri tarafından kendilerine verilen veya kendileri tarafından müşterilerden alınması gereken bilgi ve belgeleri raporlamakla yükümlü olup, sorumlulukları da bunlarla sınırlıdır.

Ancak finansal bilgilerin otomatik değişiminde etkili bir model ayrıca, finansal kuruluşların raporlanabilir hesapları belirlemek ve bu tür hesaplar için raporlanması gereken hesap sahibini tanımlayan bilgileri elde etmek için takip edecekleri bir dizi sağlam durum tespiti (due diligence) prosedürlerine ilişkin ortak bir standart gerektirmektedir. Durum tespiti prosedürleri, raporlanan ve değişime tabi tutulan bilgilerin kalitesini sağlamaya yardımcı oldukları için kritik öneme sahiptir. Son olarak, alınan bilgilerdeki herhangi bir hatayla ilgili olarak alıcı (mukim olunan) ülke tarafından, kaynak ülkeye geri bildirimde bulunulması etkili bir otomatik değişim modeli için önemli olacaktır. Bu tür geri bildirimler, vergi otoriteleri arasındaki işbirliğinin başlı başına önemli bir yönü olan kendiliğinden bilgi değişimi şeklinde gerçekleştirilebilir (OECD, 2017/b, s. 12).

CRS'e göre, raporlamaya konu edilecek olan müşterilerin tespitinde öncelikle bir mukimlik testi yapılmalıdır. Bu test iki ülke arasındaki anlaşmaya ve bu ülkelerin kendi mevzuatlarına göre yapılmalıdır. Yani, finansal kuruluşlar tarafından öncelikle müşterinin tam mükellef statüsünde mi yoksa dar mükellef statüsünde mi olduğunun tespiti sonra eğer dar mükellef ise anlaşmaya taraf ülkelerin mukimi olup olmadığının araştırılması gerekmektedir. Bu süreçte, muhatap ülke otoriteleri tarafından verilen (pasaport, ikamet belgesi vb.) resmi belgeler bir ikamet adresi içermese bile tevsik edici belge olarak kabul edilmektedir (Gago ve diğerleri, 2015, s. 3).

Raporlamayla ilgili olarak son olarak, OECD 2023 yılında yayınladığı raporla (iLibraryOECD, 2023/b), kripto varlıkların CRS kapsamında nasıl bildirileceğini düzenlemiştir. Buna göre, kripto varlık borsaları ile komisyoncular, aracı kurumlar ve kripto varlık ATM operatörleri gibi borsa hizmetleri sunan diğer aracilar da bildirim yükümlülüğü altına alınmıştır. Bu konu ilgili bölümde daha detaylı açıklanmıştır.

CRS kapsamında sadece yabancı kişi ve kurumların değil bazı durumlarda yerel kurumların (şirketlerin) finansal bilgileri de raporlanabilecektir. Bu konudaki genel kural, eğer bir kurum aktif ticari faaliyette bulunuyorsa, kurumun mukim olduğu ülkedeki hesap bilgileri bu çerçevede değerlendirilmeyecek ve değişime konu edilmeyecektir. Ancak, kurumun gelirlerinin ağırlıklı olarak (%50'den fazlasının) faiz, temettü, katılım payı gibi pasif gelirlerden oluşması ve %25'den fazla hissesi olan bir veya daha fazla ortağının yabancı ülke mukimi olması halinde bu kurumun hesap bilgileri AEOI kapsamına girebilecektir. Bu uygulamada dikkat edilmesi gereken iki kriter; kurum gelirlerinin kaynağı/oluşumu ile yabancı ülke mukimi ortağın payının oranıdır (Akçura, 2020). Bu iki kriterin finansal kuruluş tarafından tespitinde güçlükler yaşanacağı ve finansal kuruluşların müşterisi olan kurumların herhangi bir kredi, sigorta, teminat mektubu vb. talebi olmadan bu bilgileri istemelerinin hem temin edilebilirlik hem de mahremiyet ilkeleri açısından tartışmalara neden olabileceği değerlendirilmektedir.

Standartta göre, son üç yıl içinde işlem yapılmamış olan ve son 6 yıldır iletişim kurulamayan pasif hesapların bakiyesi eğer 1.000 doları aşmıyorsa bildirilmeyecektir. Ancak söz konusu pasif hesabın sahibi, bu finansal kuruluşta başka bir hesapta işlem yaparsa bu pasif hesap da bildirim konusu olacaktır. Müşterek hesaplarda ise her bir hesap sahibi için gerekli tüm bilgiler bildirilecektir.

1.23.2. CRS'nin Teknik Boyutu

OECD'nin hazırlamış olduğu Standart, aynı zamanda konuyla ilgili teknik çözümler hakkında rehberlik içermektedir. Standart, otomatik bilgi değişimi için kullanılacak olan bir şemayı gösterir ve uygulayıcılara veri koruma ve gizliliğinin bilişim teknolojileri yönleri ile CRS kapsamında bilgilerin güvenli iletimi için iletim ve şifreleme ile ilgili bir standart sağlar. Anlaşmada (CRS MCAA) belirtildiği gibi, vergi konusunda yetkili otoriteler, raporlanacak bilgilerin değişimi amacıyla CRS şemasını kullanacaklardır. Veri koruma önlemleri ve gizliliği ile iletim ve şifreleme standartlarının bilişim teknolojileri yönleri, Model CAA'da yer almaktadır (OECD, 2017/b, s. 17).

1.23.3. XML Şeması

CRS'nin uygulanmasını destekleyen teknik çözümün bir parçası, bilgilerin CRS kapsamında bilişim teknolojileri tabanlı ve standartlaştırılmış bir şekilde raporlanmasına izin veren Genişletilebilir İşaretleme Dilinde (XML - Extensible Markup Language) bir şemadır. Şema, bilgileri elektronik olarak ve yığın halinde tutmak ve iletmek için kullanılan bir veri yapısı olup XML genellikle bu amaç için kullanılmaktadır. OECD'nin Standart İletim Formatı "STF" (Standart Transmission Format) veya Avrupa Tasarruf Direktifi için bilgi alışverişi için kullanılan Fisc 153 formatı buna örnek olarak verilebilir (OECD, 2019, s. 9).

CRS XML Şeması, finansal hesap bilgilerinin yetkili makamlar arasında otomatik olarak değişimi için kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Ayrıca, finansal kuruluşlar tarafından CRS kapsamında yerel vergi makamlarına yurt içi raporlama için de kullanılabilir. OECD yayınladığı Kullanıcı Kılavuzunda, CRS XML Şeması Sürüm 2.0'de raporlanacak her bir CRS veri ögesinde bulunması gereken bilgileri açıklamaktadır. Ayrıca, otomatik olarak işlenebilen bir dosyadaki veri öğelerinin nasıl düzeltileceğine ilişkin rehberlik içermektedir (OECD, 2019, s. 10).

1.24.FATCA İLE CRS ARASINDAKİ FARKLAR

ABD dışında kalan diğer ülkelerin çoğunluğu kendi aralarındaki AEOI'yi, CRS çerçevesinde gerçekleştirmektedirler. CRS de temelde FATCA'yı esas alarak geliştirilmiş ve uygulanıyor olsa da etki alanı, taraf sayısı ve müeyyide gücü gibi hususlardan dolayı aralarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklar tarafımızdan aşağıda tablolandırılmıştır.

CRS, FATCA'nın Model I yani hükümetlerarası anlaşma (IGA) modelini esas alarak oluşturulmuştur. Bazı ufak farklılıklar olsa da gerek raporlama yapacak finansal kuruluşların tanımı, bildirilecek finansal hesaplar, bildirim konu olacak finansal işlemler, finansal kuruluşların müşterileri için uygulayacakları durum tespit prosedürleri, bu kapsamda "gerçek faydalanıcıları" (beneficial owners) belirlemek için pasif varlıkları incelemesinin gerekmesi gibi bilgi değişiminin temelini oluşturan hususlar aynı veya benzerdir.

Tablo 6: FATCA ve CRS Arasındaki Temel Farklar

Konu	FATCA	CRS
Etki Alanı (Kapsamı)	Sadece ABD ve muhatabı ülkeleri veya finansal kuruluşları etkilemektedir	Küresel düzeyde tüm ülkeleri ve finansal kuruluşları hedeflemektedir.
Taraf Sayısı	İki taraflıdır. Sadece ABD ve anlaşma yapılan muhatabı ülkeyi (veya finansal kuruluşu) içerir.	Çift ve çok taraflı olabilir (isteğe bağlı). Tam mütakabiliyet esasına dayalı çok taraflı bir uygulama içerir.
Bilgi Verme Zorunluluğu	Her iki tarafın da karşılıklı bilgi değişiminde bulunulması zorunlu değildir. ABD'nin bilgi almasına odaklanılmıştır. Muhatap ülkeler/finansal kuruluşlar bilgi almayabilir.	Karşılıklılık ilkesi gereği, kural olarak her iki taraf da bilgi paylaşımında bulunur.
Uygulama Modelleri	Model I (IGA) ve Model II (İşbirliği Anlaşması) şeklinde iki temel modele göre anlaşma yapılmaktadır. Birinci model, hükümetlerarası (IGA) anlaşmayı gerektirirken, ikinci modelde yabancı finansal kuruluşlar doğrudan IRS ile anlaşma yapmaktadır. Duruma göre bu modeller de kendi içinde alt modeller oluşturabilmektedir.	Sadece hükümetlerarası bilgi değişim anlaşmalarını (IGA) içermektedir. Yabancı finansal kuruluşlarla doğrudan bir anlaşma modeli içermemektedir.
Bilgisi İstenilen Kişi	ABD vatandaşı veya ABD vergi mükelleflerine ait bilgilerin, yabancı finansal kuruluşlar tarafından, anlaşılan model çerçevesinde ABD'ye bildirilmesi istenmektedir.	Vatandaşlık şartı aranmıyor, bir ülkede mukim olan gerçek ve tüzel kişilere ait yurtdışındaki finansal hesaplara ait bilgilerin, finansal kuruluşlar tarafından yetkili gelir idareleri aracılığıyla bunların mukim oldukları ülkelere iletilmesini gerektiriyor.
Yaptırım	ABD'ye bilgi vermeyen finansal kuruluşların, ABD üzerinden elde ettikleri gelirlerden %30 vergi stopajı yapılmasını öngörür.	Taraf ülkelerin taahhüdü dışında herhangi bir yaptırım yok. Ancak (AB aracılığıyla) bilgi paylaşmayan ülkeler kara listeye alınmakla tehdit edilmektedir. Kara listeye alınma neticesinde; AB fonlarından yararlanamama, ülke bazı raporlama bakımından daha sıkı kurallara tabi tutulabilme, karaparayla mücadele kapsamında sıkı denetim ve gözetim kurallarına tabi kılınma gibi itibar kaybettiren uygulamalara maruz kalılabilmektedir. Ancak uyumsuz finansal kuruluşlar için yaptırım yetkisi taraf olan ülkelerin iç hukuk düzenlemelerine bırakılmıştır.
Karşılıklılık	ABD lehine karşılıksızlık söz konusu olabilir.	Çok taraflı anlaşmalarda karşılıklılık esastır, ancak iki taraflı anlaşmalarda karşılıklılık isteğe bağlıdır.
Yardım	Yoktur.	Gelişmekte olan ülkeler için kapasite geliştirmeye yönelik yardım taahhüdü olabilmektedir.
Hukuki Dayanağı	<ul style="list-style-type: none"> Yabancı Hesapların Vergi Uyumu Kanunu (Model I (IGA-Hükümetlerarası Anlaşma) ve Model II (İşbirliği Anlaşması) ÇVÖA (26. Mad.) 	<ul style="list-style-type: none"> Vergi Alanında Karşılıklı İdari Yardımlaşmaya İlişkin Çok Taraflı Sözleşme (CMAA) Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimine Dair Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması (CRS MCAA) İkili Anlaşmalar ÇVÖA (26. Mad.)

Her iki uygulamada da yetkili vergi makamları, belli bir yıla ilişkin olarak yabancı finansal kuruluşlardan topladıkları finansal hesap bilgilerini takip eden yılın Eylül ayına kadar muhatap ülkeye bildirmekle yükümlüdürler.

Türkiye'nin FATCA anlaşmasına göre, mevduatlar açısından ABD sadece finansal kuruluşlarda hesabı olan Türkiye mukimi gerçek kişilere ait bilgileri verecekken, Türkiye belirli niteliklere sahip (gerçek faydalanıcılar dâhil) gerçek ve tüzel kişilere ait bilgileri verecektir. ABD'nin yükümlülükleri arasında finansal kuruluşun gerçek faydalanıcıyı araştırması ve bildirmesi bulunmamaktadır.

2. BÖLÜM

CRS'DE MEVCUT DURUM VE TÜRKİYE UYGULAMASI

Sekretaryasını OECD'nin yaptığı Küresel Forum, AEOI Standardının etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla, her yıl, AEOI yapmayı kabul ve taahhüt eden ülkelerin iç ve uluslararası mevzuatlarını incelemekte, standardın etkin olarak olarak uygulanıp uygulanmadığını gözden geçirmekte, uygulamadaki hata ve eksiklikleri tespit ederek raporlamaktadır. Raporlamadaki amaçlardan biri de etkinliği en üst seviyeye çıkararak potansiyel bir sorun durumunda erken tespitte bulunup bunu çözebilmektir (OECD, 2022/c, s. 8). Forum, bu faaliyetlerin sonuçlarını ise 2019 yılından beri her yıl düzenlediği Finansal Hesap Bilgilerinin Otomatik Değişimine İlişkin Emsal Değerlendirmesi Raporlarıyla (Peer Review of the Automatic Exchange of Financial Account Information) ile duyurmaktadır. Bu raporların isimleri, çalışmamızda daha kolay bir anlatım için kısaca Gözden Geçirme Raporları olarak kullanılmıştır. Bugüne kadar 2020, 2021 ve 2022 yıllarına ilişkin raporlar yayınlanmıştır.

2023 yılı Ağustos itibarıyla toplam 123 ülke CRS kapsamında otomatik bilgi değişiminde bulunmak üzere taahhütte bulunmuştur (OECD, 2023/g), BM'in halihazırda 193 üyesinin bulunduğu dikkate alındığında bu sayı oldukça yüksektir. Özellikle de gelişmiş ülkelerin tamamının, gelişmekte olanların ise çok büyük bölümünün kapsama girmiş olması ekonomik büyüklük olarak oranın çok daha yüksek olduğunu göstermektedir. Taahhütte bulunmayan ülkeler ağırlıklı olarak (K.Kore, Küba gibi) dışa kapalı olan veya bazı Afrika ülkeleri gibi kayıtlı ekonominin ve güvenilir bankacılık sistemlerinin oluşmadığı, dolayısıyla da düzenli vergi sistemlerinin bulunmadığı az gelişmiş ekonomiler veyahut Suriye, Afganistan gibi iç savaş, terör gibi farklı sorunları olan ülkelerdir. Gürcistan gibi bazı ülkeler de başlangıçta taahhütte bulunmasalar da sonradan sisteme dâhil olmayı kabul etmişlerdir. Bu gecikmenin zaman kazanmak amacıyla kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

2022 yılı Raporundaki sonuçlara bakıldığında bilgi değişiminde gerçek anlamda büyük ölçüğe ulaşıldığı görülmektedir. Rapor, ülkelerin yasal çerçevelerinin %90'ın üzerinde ("Yürürlükte" veya "Yürürlükte Fakat Gelişmeye Açık" olarak) çok yüksek düzeyde

eksiksiz olduğunu göstermektedir. Buna göre, fiilen paylaşımında bulunan 110'dan fazla ülke, toplam değeri 11 trilyon Euro olan toplam 111 milyondan fazla finansal hesap hakkında otomatik bilgi değişiminde bulunmuştur. Üstelik önümüzdeki yıllarda 10 (13⁷) ülkenin daha bilgi değişimine başlaması beklenmektedir. Esas olarak yabancı vergi mukimlerine ait finansal hesap bilgilerini içeren bu bilgiler bazı durumlarda, yine yabancı vergi mukimleri tarafından kontrol edilen kuruluşlara ait finansal hesap bilgilerini de içerebilmektedir (2022/c, s. 8).

AEOI'nın ilk sonuçları; kapsama giren ülkelerin gerek finansal kuruluşlarının gerekse ülkelerin idari uygulamalarının uyum sağlama noktasında sorun yaşamadığını, ancak birçok ülkenin halen yasal ve idari çerçevenin oluşturulması ve uygulanmasında erken aşamalarda olduğunu, buna rağmen AEOI Standardının offshore merkezleri üzerinden vergi kaçırmayla mücadelede kilit bir role sahip olacağını göstermektedir (2022/c, s. 9).

Aynı Raporda AEOI'nın, vergi kaçırmak amacıyla offshore merkezlerindeki finansal işlemleri de ciddi şekilde etkilediği, yakalanma riskinin artmış olmasının bu hareketlilikte önemli bir rol oynadığı tespitine yer verilmiştir. Devletler bilgi değişiminin caydırıcı etkisinden hareketle, gönüllü ifşa programları (pişmanlıkla beyan, kendiliğinden beyan) ve vergi uyumuna yönelik diğer uygulamalar sayesinde yaklaşık 114 milyar Euro'nun üzerinde vergi, faiz ve ceza tahsilatı yapmışlardır. Ayrıca akademik çalışmalar, uluslararası finans (offshore) merkezlerinde tutulan finansal varlıkların aynı zaman diliminde %22 oranında azaldığını göstermiştir ki bu AEOI Standardının uygulanmasıyla bağlantılıdır (2022/c, s. 8). OECD, daha sonraki çalışmalarında gönüllü beyanla tahsil edilen gelir tutarının 126 milyar Euro'ya ulaştığını duyurmuştur (2023/b).

OECD, AEOI çalışmalarında ülkeleri esas olarak üç farklı grupta takip etmektedir. Birincisi CRS'i uygulayanlar, ikincisi CRS için taahhütte bulunanlar ancak henüz uygulamaya başlamayanlar ve sonuncusu ise herhangi bir taahhütte bulunmayanlardır. Bu gruplara ilişkin ülke listelerine aşağıdaki bölümlerde Tablo: 7, 8 ve 9'da yer verilmiştir.

---

⁷ 2023 Ağustos ayı itibarıyla taahhütte bulunan ülke sayısı 123'ye çıktığından, paylaşımaya başlayacak ülke sayısı tarafımızdan 10 yerine 13 olarak düzeltilmiştir.

2.1. AEOI (CRS) KAPSAMINDA TAAHHÜTTE BULUNAN ÜLKELER

İlk defa 2017 yılında uygulanmaya başlayan AEOI için taahhütte bulunan ülkelerin sayısı zaman içerisinde sürekli artmıştır. Yıllar itibariyle taahhütte bulunan ülkelerin listesine aşağıda yer verilmiştir. Buna göre ilk defa 2017 yılında 49 ülke ile başlayan uygulamaya, 2018’de 51, 2019’da 2, 2020’de 3, 2021’de 3, 2022’de 2, 2023’de 5, 2024’de 4, 2025’de 3 ve 2026’da 1 ülke daha ilk defa otomatik bilgi paylaşımında bulunma taahhüdünde bulunarak katılmışlardır (OECD, 2023/g).

Tablo 7: Otomatik Bilgi Değişimi (AEOI): Taahhütlerin Durumu

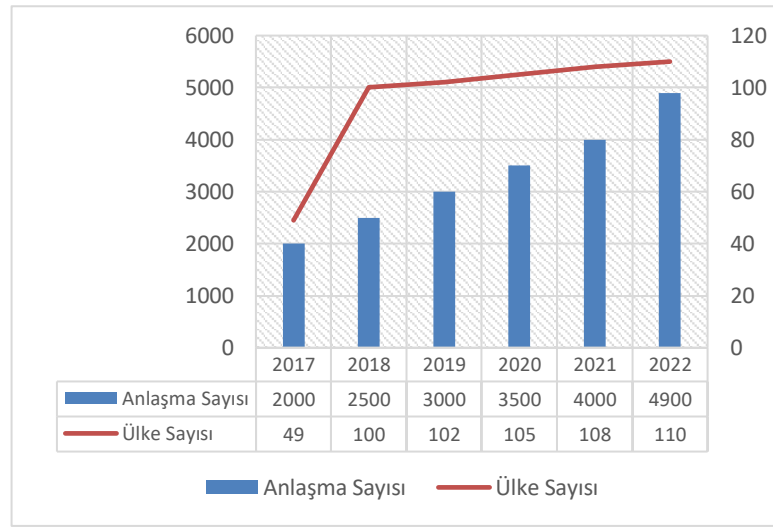
2017 Yılı İçin İlk Değişimlerini Yapan Ülkeler (49)
Almanya, Anguilla, Arjantin, Belçika, Bermuda, Bulgaristan, Cayman Adaları, Cebelitarık Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Faroe Adaları, Finlandiya, Fransa, Guernsey, Güney Afrika, Hırvatistan Hindistan, Hollanda, İngiliz Virjin Adaları, İngiltere (Birleşik Krallık), İrlanda, İsveç, İtalya, İzlanda, Jersey, Kıbrıs, Kore, Kolombiya, Letonya, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Man Adası, Meksika, Montserrat, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, San Marino, Seyşeller, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, İspanya, Turks ve Caicos Adaları, Yunanistan
2018 Yılına Kadar İlk Değişimlerini Yapan Ülkeler (51)
Andorra, Antigua ve Barbuda, Aruba, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Bahamalar, Bahreyn, Barbados, Belize, Birleşik Arap Emirlikleri, Brezilya, Brunei Sultanlığı, Cook Adaları, Çin, Curaçao, Dominika, Endonezya, Grönland, Grenada, Hong Kong (Çin), İsrail, İsviçre, Japonya, Kanada, Katar, Kosta Rika, Lübnan, Makao (Çin), Malezya, Marshall Adaları, Mauritius, Monako, Nauru, Niue, Pakistan, Panama, Rusya, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Samoa, Suudi Arabistan, Singapur, Sint Maarten, Şili, Trinidad ve Tobago, Türkiye, Uruguay, Vanuatu, Yeni Zelanda.
2019 Yılına Kadar İlk Değişimlerini Yapan Ülkeler (2)
Gana ve Kuveyt
2020 Yılına Kadar İlk Değişimlerini Yapan Ülkeler (3)
Nijerya, Umman ve Peru
2021 Yılına Kadar İlk Değişimlerini Yapan Ülkeler (3)
Arnavutluk, Ekvador ve Kazakistan
2022 Yılına Kadar İlk Değişimlerini Yapan Ülkeler (2)
Jamaika ve Maldivler
2023 Yılına Kadar İlk Değişimlerini Yapacak Ülkeler (5)
Ürdün, Karadağ, Tayland, Uganda ve Ukrayna
2024 Yılına Kadar İlk Değişimlerini Yapacak Ülkeler (4)
Gürcistan, Kenya, Moldova ve Tunus
2025 Yılına Kadar İlk Değişimlerini Yapacak Ülkeler (3)
Ermenistan, Fas ve Ruanda
2026 Yılına Kadar İlk Değişimlerini Yapacak Ülkeler (1)

Moğolistan
Taahhüt İstenmeyen ve Değişimlerinin Başlaması İçin Henüz Tarih Belirlemeyen Gelişmekte Olan Ülkeler (44)
Angola, Benin, Beyaz Rusya, Bosna Hersek, Botswana, Burkina Faso, Cabo Verde, Cezayir, Cibuti, Çad, Dominik Cumhuriyeti, El Salvador, Esvatini, Fildişi Sahili, Filipinler, Gabon, Gine, Guatemala, Guyana, Haiti, Honduras, Kamboçya, Kamerun, Kongo (Cumhuriyeti), Kuzey Makedonya, Lesoto, Liberya, Madagaskar, Mali, Mısır, Moritanya, Namibya, Nijer, Özbekistan, Palau, Papua Yeni Gine, Paraguay, Senegal, Sırbistan, Sierra Leone, Tanzanya, Togo, Vietnam, Zimbabve.

Kaynak: OECD, 2023/g.

AEOI kapsamında yapılan anlaşma ve ülke sayılarını gösteren şekil aşağıdaki gibidir:

Şekil 5: AEOI Anlaşma Sayıları

Kaynak: OECD Gözden Geçirme Raporları'ndan yararlanılarak oluşturulmuştur.

CRS'in uygulanmaya başladığı ilk iki yılda (2017-2018) gelişmiş ülkelerin tamamı ile çok sayıda gelişmekte olan ülkeden oluşan toplam 100 ülke bilgi paylaşımına başlamıştır. Diğer bazı ülkeler ise teknik ve yasal altyapının oluşturulabilmesine bağlı olarak ileri tarihlerde uygulamaya başlama taahhüdünde bulunmuşlardır.

Nadir de olsa uygulamaya hemen girmesi beklenen bazı ülkelerde taahhütte bulunma ve bilgi değişimine başlamada gecikmeler yaşanmış olmasına karşın; Ürdün, Kazakistan, Karadağ ve Tayland gibi AEOI Standardının uygulanmasıyla ilgili Küresel Forum sürecine tabi olan fakat ilgi derecelerine göre daha uzun vadede belli bir zaman çizelgesine göre bilgi değişimi yapmaları beklenen ülkeler, daha erken vadede gönüllü olarak AEOI Standardını uygulamayı taahhüt etmişlerdir (OECD, 2023/g).

Yukarıdaki ülke listesinde ABD'nin bulunmamasının nedeni, bu ülkenin kendi inisiyatifiyle geliştirdiği FATCA kapsamında diğer ülkelerle yaptığı ikili anlaşmalar çerçevesinde daha önceden otomatik bilgi değişimine başlamış olmasıdır.

24/05/2023 tarihine kadar herhangi bir taahhütte bulunması istenilmeyen ve otomatik bilgi değişiminin başlaması için henüz tarih vermeyen gelişmekte olan ülke sayısı ise 44'dür (OECD, 2023/g).

AEOI yapan ülkeler bazında, ilk değişimin yapıldığı yılı ve bilgilerin ait oldukları yıllar itibarıyla karşılıklı bilgi değişimi yapılan ülke sayısını gösteren (10/02/2023 tarihi itibarıyla) güncel liste aşağıdaki gibidir.

Tablo 8: 2018'den 2022 Yılına Kadar Her Yıl Bilgi Değişiminde Bulunan Ülkeler

	Ülke	İlk değişim için taahhüt yılı	2017 yılına ait verilerin 2018 yılında gönderildiği ülke sayısı	2018 yılına ait verilerin 2019 yılında gönderildiği ülke sayısı	2019 yılına ait verilerin 2020 yılında gönderildiği ülke sayısı	2020 yılına ait verilerin 2021 yılında gönderildiği ülke sayısı	2021 yılına ait verilerin 2022 yılında gönderildiği ülke sayısı
1	Almanya	2017	63	68	68	74	77
2	Andorra	2018	39	59	69	62	67
3	Anguilla	2017	4	52	52	55	--- (6)
4	Antigua ve Barbuda	2018	36	35	30	33	23
5	Arjantin	2017	56	67	71	76	78
6	Arnavutluk(1,5)	2021	N/A	N/A	59	69	75
7	Aruba	2018	50	58	66	64	65
8	Avustralya	2018	57	64	70	72	76
9	Avusturya	2018	46	61	68	71	77
10	Azerbaycan (1)	2018	33	53	48	67	74
11	Bahamalar	2018	36	48	56	60	66
12	Bahreyn	2018	38	50	59	63	65
13	Barbados	2018	57	53	61	64	62
14	Belçika	2017	66	69	72	77	80
15	Belize	2018	47	59	64	63	67
16	Bermuda	2017	52	61	60	64	70
17	Birleşik Arap E.	2018	43	53	68	70	75
18	Birleşik Krallık	2017	62	68	70	72	76
19	Brezilya	2018	56	67	69	76	76
20	Britanya Virjin A.	2017	50	64	67	65	61
21	Brunei	2018	27	27	33	41	61
22	Bulgaristan	2017	60	65	71	73	77
23	Cayman Adaları	2017	57	64	70	73	73
24	Cebelitarık	2017	51	59	69	72	73
25	Cook Adaları	2018	45	62	68	68	72
26	Curaçao	2018	57	57	66	51	71
27	Çek	2017	60	60	66	74	80

28	Çin (Halk Cum.)	2018	52	64	69	75	76
29	Danimarka	2017	66	69	73	76	78
30	Dominika	2018	0	0	0	56	65
31	Ekvador (1)	2021	N/A	N/A	N/A	46	65
32	Endonezya	2018	59	66	69	72	77
33	Estonya	2017	62	66	69	73	74
34	Faroe Adaları	2017	57	67	67	73	72
35	Finlandiya	2017	66	69	70	77	81
36	Fransa	2017	62	66	68	71	73
37	Gana (1)	2019	N/A	56	64	62	68
38	Grenada	2018	55	54	65	61	59
39	Grönland	2018	57	67	69	77	76
40	Guernsey	2017	61	64	70	73	78
41	Güney Afrika	2017	57	63	68	76	77
42	Hırvatistan	2017	60	65	70	76	77
43	Hindistan	2017	60	67	68	74	77
44	Hollanda	2017	61	65	68	70	77
45	Hong Kong	2018	36	45	50	67	71
46	İrlanda	2017	66	69	73	78	41 (8)
47	İspanya	2017	66	71	72	78	80
48	İsrail	2018	41	55	61	67	71
49	İsveç	2017	61	66	70	73	78
50	İsviçre	2018	36	62	66	72	73
51	İtalya	2017	64	67	71	76	75
52	İzlanda	2017	59	64	67	70	73
53	Jamaika (1)	2022	N/A	N/A	N/A	N/A	11
54	Japonya	2018	55	67	70	75	77
55	Jersey	2017	58	65	69	73	76
56	Kanada	2018	56	59	57	66	65
57	Katar	2018	9	49	49	58	59
58	Kazakistan (3)	2021	N/A	N/A	N/A	39	57
59	Kenya (1)	2022	N/A	N/A	N/A	N/A	--- (6)
60	Kıbrıs	2017	59	67	72	74	77
61	Kolombiya	2017	60	65	70	77	77
62	Kore	2017	59	67	70	74	76
63	Kosta Rika	2018	49	67	69	71	7
64	Kuveyt (2)	2019	34	52	67	62	72
65	Letonya	2017	56	66	69	75	78
66	Lihtenştayn	2017	50	60	68	75	74
67	Litvanya	2017	63	66	70	70	75
68	Lübnan	2018	27	59	50	60	--- (6)
69	Lüksemburg	2017	66	69	72	77	79
70	Macaristan	2017	57	66	72	72	73
71	Makao (Çin)	2018	36	48	60	67	70
72	Maldivler (1)	2022	N/A	N/A	N/A	N/A	35
73	Malezya	2018	42	64	65	69	73
74	Malta	2017	61	67	73	73	73
75	Man Adası	2017	57	64	68	75	78
76	Marshall	2018	1	57	59	60	58
77	Mauritius	2018	58	65	69	74	75
78	Meksika	2017	60	67	67	73	75
79	Monako	2018	34	58	63	65	66

80	Montserrat	2017	12	16	60	0	57
81	Nauru (4)	2018	RFI Yok	RFI Yok	RFI Yok	RFI Yok	RFI Yok
82	Nijerya (1)	2020	N/A	N/A	25	63	73
83	Niue (4)	2018	RFI Yok	RFI Yok	RFI Yok	RFI Yok	RFI Yok
84	Norveç	2017	64	68	71	75	77
85	Pakistan (1)	2018	40	55	57	61	55
86	Panama	2018	32	62	63	67	68
87	Peru (1)	2020	N/A	N/A	15	45	61
88	Polanya	2017	66	69	71	74	76
89	Portekiz	2017	66	69	71	76	75
90	Romanya	2017	59	65	67	71	77
91	Rusya	2018	50	58	63	69	Veri Yok
92	Saint Kitts ve	2018	25	62	57	59	61
93	Saint Lucia	2018	40	61	65	68	69
94	Saint Vincent ve the Grenadines	2018	65	56	0	0	21
95	Samoa	2018	45	59	64	66	63
96	San Marino	2017	57	63	68	71	74
97	Seychelles	2017	55	66	63	25	49
98	Singapur	2018	50	63	66	70	75
99	Sint Maarten	2018	0	0	0	0	49
100	Slovak	2017	62	67	68	77	77
101	Slovenya	2017	64	69	72	78	80
102	Suudi Arabistan	2018	56	65	68	74	72
103	Şili	2018	48	63	69	72	71
104	Turks and Caicos Adaları	2017	44	0	63	67	68
105	Türkiye	2018	1	1	34	55	73
106	Umman (2)	2020	N/A	N/A	28	28	39
107	Uruguay	2018	59	67	70	74	77
108	Vanuatu	2018	20	42	53	53	61
109	Yeni Kaledonya dâhil	2020	N/A	N/A	29	33	36
110	Yeni Zelanda	2018	55	65	66	73	77
111	Yunanistan	2017	67	68	69	74	76
Notlar:							
1. Bu ülkeler, AEOI Standardını belirli bir zaman çizelgesine göre uygulama taahhüdünde bulunmaları istenmeyen, ancak bunu gönüllü olarak yapan gelişmekte olan ülkelerdir.							
2. 2014 yılında taahhüt süreci yürütüldükten sonra Global Forum'a katılan gelişmiş ülkeler. Bu nedenle, katıldıktan sonra belirli bir zaman çizelgesine bağlı kalmaları istendi.							
3. Bu ülke, AEOI Standardının uygulanmasıyla ilgili ülkeleri belirlemeyi amaçlayan Küresel Forum süreci aracılığıyla belirlendi ve ardından gönüllü olarak AEOI Standardını uygulamaya karar verdi.							
4. Hakem değerlendirmesi süreciyle belirlendiği gibi, bu ülkelerde raporlama yapacak finansal kuruluşlar (RFI'ler) bulunmamaktadır.							
5. Arnavutluk gönüllü olarak 2021'de değişime başlamayı taahhüt etti, ancak bunu 2020'de yaptı.							
6. Bu ülkeler, Eylül 2022'nin sonuna kadar gerçekleşmesi gereken değişimleri gerçekleştirmekte gecikiyor. Yakın gelecekte değişimleri gerçekleştirmeleri bekleniyor.							
7. Kosta Rika, gizlilik ve veri koruma düzenlemelerini gözden geçirirken bilgi değişimini geçici olarak askıya aldı.							
8. İrlanda, 2022 bilgi değişimini etkileyen teknik zorluklar yaşıyor. Sorunu çözme çabaları devam ediyor ve 2022 yılına ilişkin değişim sayısının yakın gelecekte artması bekleniyor.							

Kaynak: OECD, 2022/c.

Taahhütte bulunan ülkeleri gösteren Tablo:8 incelendiğinde;

- AEOI Standardı kapsamında bilgi değişimine toplam 111 ülkenin fiilen katılım sağladığı
- 2022 yılına kadar bilgi değişim ağına katılan ülkelerin 2017 ila 2021 yıllarına ait vergisel bilgileri değişime konu ettikleri
- Kapsama giren ülkelere %98'inin, AEOI Standardı kapsamında bilgi değişimi yapma taahhüdünü yerine getirdiği
- Genel olarak tüm ülkelerin zaman içerisinde daha fazla sayıda ülkeyle karşılıklı olarak bilgi değişimi gerçekleştirdiği
- AB ve OECD gibi uluslararası kuruluşlara üye gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere kıyasla bilgi değişimine daha fazla katılım sağladıkları
- Vergi cennetleri olarak bilinen Cayman Adaları, Faroe Adaları ve İngiliz Virgin Adaları gibi ülke ve bölgelerin de bilgi değişimine önemli oranda katıldıkları
- Trinidad ve Tobago'nun yasal değişiklik çalışmaları devam ettiğinden henüz bilgi değişimine başlamadığı
- Arnavutluk, Azerbaycan, Ekvator, Gana, Jamaika, Maldivler, Nijerya, Pakistan ve Peru'nun, AEOI Standardını belirli bir zaman çizelgesine göre uygulamayı taahhüt etmediği, ancak buna gönüllü olarak katılım sağlayan gelişmekte olan ülkeler oldukları
- Ada devletleri olan Niue ve Nauru'da, raporlama yapacak finansal kuruluşların bulunmadığı, bu nedenle de bilgi değişiminin gerçekleştirilemediği
- Türkiye'nin 2018 ve 2019'da sadece bir ülkeyle bilgi paylaşımı yaparken 2020 yılından itibaren katılımını ciddi şekilde arttırdığı, bu bağlamda 2020'de 52, 2021'de 68 ve 2022'de 73 ülkeyle bilgi değişimi gerçekleştirdiği

tespitleri yapılabilmektedir.

Bazı ülkelerin, diğerlerine nazaran çok daha çabuk ve kapsamlı şekilde bilgi değişimine başladığı görülmektedir. Daha önce yaptığımız açıklamalar çerçevesinde bunun birkaç nedeni görünmektedir: Öncelikle AB'ye üye olan ülkelerin, CRS'yi uygulayan diğer AB üyeleriyle daha önceden başlamış oldukları bir bilgi değişim ilişkisinin olması; İngiltere'nin (Birleşik Krallık), CRS öncesinde de, siyasi olarak kendine bağımlı görünen, kraliyet bağımlılıkları ve deniz aşırı ülke ve bölgeleriyle ikili bilgi değişim ilişkilerinin zaten mevcut olması; az da olsa bazı ülkelerin diğer ülkelerle sınır ötesi yatırım ve bilgi

değişim ilişkilerine sahip olmaları gibi durumlar, bu ülkelerin bilgi değişim süreçlerine diğerlerine kıyasla daha hızlı ve kapsamlı olarak adapte olmalarını sağlamış olabilir.

Vergi cenneti olarak tanımlanan ülke ve bölgelerin çoğu da, gelişmiş ülkelerin (yaptırım ve vergi kesintisi uygulanması gibi) baskılarıyla otomatik bilgi değişimi taahhütlerinde bulunmuşlardır. Menkhoff ve Miethe tarafından literatürdeki listelerin harmanlanmasıyla oluşturulan vergi cennetlerinin tam listesindeki 61 bölge ve ülkeden (2019, 44-46), sadece dördü (Ürdün, Liberya, Tonga ve ABD Virjin Adaları) 2023 Nisan itibariyle CRS kapsamında taahhütte bulunmamış, diğerleri kapsama girmişlerdir. 2022 Gözden Geçirme Raporu'nda son olarak Maldivler'in de 2022 yılından itibaren taahhütte bulunduğu görülmektedir (Tablo:8). Ancak bu kapsamlı liste geniş bir tanıma dayalı oluşturulmuş olup Avustralya, İrlanda ve Belçika gibi ülkeleri de kapsamaktadır.

2.2. AEOI (CRS) KAPSAMINDA TAAHHÜTTE BULUNMAYAN ÜLKELER

Konuyla ilgili yapılan araştırmaların bazılarında CRS'in ancak tüm dünyada yaygınlaşmasıyla başarılı sonuçlar üretebileceği sonucuna varılmıştır. Örneğin Matras, OECD'nin resmi belgelerinde sunulan varsayımları karşılaştırılarak, karşılaştırmalı içerik analizi yöntemiyle yaptığı çalışmada; CRS'nin, ancak mümkün olduğu kadar çok ülkenin standarda katılması ve finansal bilgi değişiminde gereken özeni göstermesi durumunda başarılı olarak kabul edilebileceği hipotezini öne sürmüştür (2023, s. 107).

OECD de aynı anlayışla mümkün olduğu kadar çok sayıda ülkenin CRS'e katılımını sağlamaya çalışmaktadır. Buna rağmen farklı sebeplerle bazı ülkeler halen kapsamda bulunmamaktadır. BM'e üye (193) olup da CRS kapsamında taahhütte bulunmayan ülkeler aşağıdaki tabloda sıralanmıştır. Ancak listede sadece BM'ye üye ülkeler bulunmakta olup, BM üyesi olmayan ve CRS kapsamına da girmeyen ABD Virjin Adaları gibi bazı bölge ve ülkelerin de bulunduğu unutulmamalıdır. Ayrıca süreç devam ettiğinden kapsam sürekli değişmektedir.

193 adet BM üyesinin, 99'u CRS için taahhütte bulunurken, 94'ü bulunmamıştır. FATCA'yı dikkate aldığımızda ABD'nin de otomatik bilgi değişiminde bulunan ülkeler listesinde olduğu kabul edilebilir, böylece taahhütte bulunan BM'ye üye ülke sayısı 100

olacaktır. CRS taahhüdünde bulunan bölge ve ülkelerin bir kısmı aslında devlet statüsünde olmadığından, bir kısmı BM'ye üye olmadığından, bir kısmı da üye bir devletin bünyesinde (Hong Kong, İngiliz Virgin Adaları vb.) olduğundan rakamlar farklılık gösterebilmektedir.

Tablo 9: CRS Kapsamında Taahhütte Bulunmayan Ülkeler Listesi

1	ABD	25	Fiji	49	Lesoto	73	Sırbistan
2	Afganistan	26	Fildişi Sahili	50	Libya	74	Sierra Leone
3	Angola	27	Filipinler	51	Madagaskar	75	Solomon Adaları
4	Bangladeş	28	Gabon	52	Makedonya	76	Somali
5	Belarus	29	Gambiya	53	Malawi	77	Sri Lanka
6	Benin	30	Gine	54	Mali	78	Sudan
7	Bolivya	31	Gine-Bissau	55	Mısır	79	Surinam
8	Bosna Hersek	32	Guatemala	56	Mikronezya	80	Suriye
9	Botsvana	33	Guyana	57	Moğolistan	81	Tacikistan
10	Burkina Faso	34	Güney Sudan	58	Moritanya	82	Tanzanya
11	Burundi	35	Haiti	59	Mozambik	83	Togo
12	Butan	36	Honduras	60	Myanmar	84	Tonga
13	Cabo Verde	37	Irak	61	Namibya	85	Trinidad ve Tobago
14	Cezayir	38	İran	62	Nepal	86	Tunus
15	Cibuti	39	K. Kore	63	Nijer	87	Tuvalu
16	Çad	40	Kamboçya	64	Nikaragua	88	Türkmenistan
17	Doğu Timor	41	Kamerun	65	Orta Afrika	89	Ürdün
18	Dominika	42	Kırgızistan	66	Özbekistan	90	Venezuela
19	Ekvator Ginesi	43	Kiribati	67	Pakistan	91	Vietnam
20	El Salvador	44	Komorlar	68	Palau	92	Yemen
21	Eritre	45	Kongo	69	Papua Yeni	93	Zambiya
22	Ermenistan	46	Kongo	70	Paraguay	94	Zimbabve
23	Esvatini	47	Küba	71	São Tomé ve		
24	Etiyopya	48	Lao	72	Senegal		

Kaynak: Tablo:8'de yer alan taahhütte bulunan ülkeler listesi ile BM üye listesinin karşılaştırılmasından elde edilmiştir.

Liste incelendiğinde; hiçbir gelişmiş ülkenin listede bulunmadığı, daha çok Asya ve Afrika kıtalarındaki az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin bulunduğu, Avrupa kıtasında yer alan Bosna Hersek ve Sırbistan'ın da listede bulunduğu, Azerbaycan ve Kazakistan dışındaki Türki Cumhuriyetlerin (Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan'ın) listede oldukları, Türkiye'nin komşularından Irak, İran, Suriye ve Ermenistan'ın da listede oldukları görülmektedir. Listede yer alan ülkeler için genel olarak demokratik hukuk devleti anlamında sorun yaşayan ülkeler oldukları söylenebilir. Diğer bir önemli faktör de, listedeki bazı ülkelerin bilişim, güvenlik ve bankacılık gibi

CRS için zorunlu standartların olduğu alanlarda yeterli teknik altyapıya sahip olmadıkları ifade edilebilir.

2.3. BİLGİ DEĞİŞİMİNE TABİ TUTULAN HESAP BİLGİLERİ

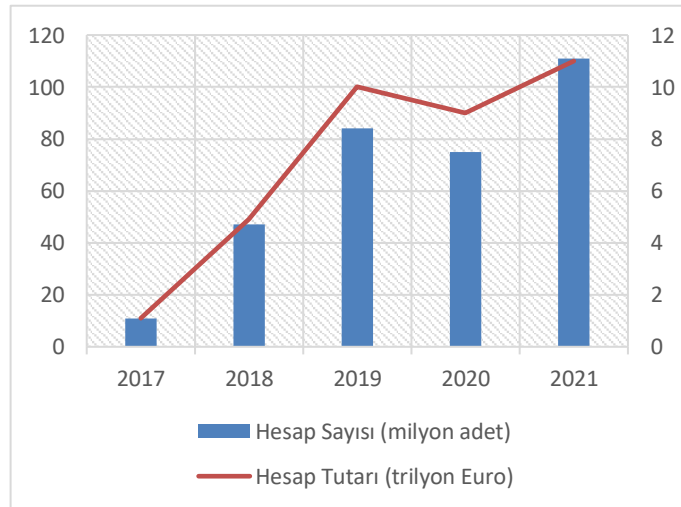
Küresel Forum'un 2022 Gözden Geçirme Raporu'na göre, 2021 yılına ilişkin yaklaşık 11 trilyon Euro'luk toplam varlığı kapsayan 111 milyon finansal hesap hakkındaki bilgiler 2022'de ülkeler arasında otomatik olarak değiştirilmiştir (OECD, 2022/c). Yine OECD kaynaklarından derlediğimiz bilgilere göre; CRS bilgi değişim ağına dâhil tüm ülkeler arasında yıllar itibariyle, değişimi yapılan hesap sayısı, kişi sayısı, hesaplardaki varlık tutarları aşağıdaki gibidir (aynı döneme ilişkin kaynaklar farklı tarihli olabildiklerinden ve bilgiler sürekli değişkenlik gösterdiğinden sayılarda küçük farklılıklar görülebilmektedir):

Tablo 10: CRS Kapsamındaki Bilgi Değişimi Verileri

	Ülke Sayısı	Bildirilen Hesap Sayısı (Adet)	Bildirilen Hesap (Varlık) Tutarı (Euro)	İkili İlişki Sayısı
2017	48	11 milyon	1,1 trilyon	2.600
2018	96	47 milyon	4,9 trilyon	4.500
2019	97	84 milyon	10 trilyon	6.100
2020	101	75 milyon	9 trilyon	v.y.
2021	109	111 milyon	11 trilyon	v.y.
2022	110	123 milyon	12 trilyon	4900

Kaynak: OECD, 2021/b, s. 12; Matras, 2023, s.109 ve OECD'nin Yıllık Raporlarından derlenmiştir.

Şekil 6: Yıllar İtibariyle Bildirilen Hesap Sayıları ve Tutarları

Kaynak: OECD, 2021/b, s. 12; Matras, 2023, s.109 ve OECD'nin Yıllık Raporlarından derlenmiştir.

Görüldüğü üzere, zaman içerisinde CRS taahhüdünde bulunan ülke sayısı, finansal hesap adedi ve tutarları hızlı bir şekilde artmaktadır. Sadece 2020 yılında geçici bir düşüş yaşanmış olup OECD raporlarında bunun nedeni olarak covid-19 salgını görülmüştür.

2.4. KÜRESEL FORUM'UN ÜLKE DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ

CRS uygulamaları hakkında değerlendirme yapabilmek için bilgi değişiminin yapıldığı yeterli bir sürenin geçmesi gerekir. Fakat bu sürenin beklenmesi, hata ve eksikliklerin tespitinde gecikmelere neden olabilecektir. Bu nedenle Küresel Forum, AEOI Standardının uygulamaya başlamasıyla birlikte izlenmesi, değerlendirilmesi ve uygulanmasına yardımcı olması için bir "Aşamalı Yaklaşım"ı uygulamaya koymuştur. Yaklaşımın merkezinde, uygulama sürecinin ilk aşamalarında, bilgi değişimi yapılmadan önce değerlendirilebilecek alanlara bakılarak, kilit alanlara ilişkin sorunların hızlı bir şekilde belirlenip ele alınması vardır. Bu sayede, AEOI Standardının en başından itibaren etkili bir şekilde uygulanması sağlanabilecektir. Bu bağlamda son yıllarda, gözden geçirme sürecinin aşağıdaki modüllere ayrılmasıyla birlikte Küresel Forum tarafından yürütülen çeşitli izleme ve yardım faaliyetlerine tanık olunmuştur (OECD, 2022/c, s.1111).

- Taahhütler ve izleme uygulaması
- Uzman gizliliği ve veri koruma değerlendirmeleri
- Düşük riskli listeler dâhil olmak üzere yasal değerlendirmeler
- Ağların ilgili tüm uygun ortakları içermesini sağlamak
- Teknik değişim gerekliliklerine uyum
- Teknik yardım
- AEOI Standardının uygulanmasının etkinliğine ilişkin incelemeler

Küresel Forum aşamalı yaklaşım sayesinde, ortaya çıkabilecek bir sorunu hemen tespit edip müdahale edebilmek için uygulama sürecinin erken aşamalarından itibaren yürürlükteki yasal çerçeveleri ve uygulamaları gözden geçirmeyi hedeflemektedir.

Küresel Forum ülke değerlendirmelerini yaparken, taahhütte bulunan ülkeleri iki ana konu üzerinden ele almaktadır: Birincisi yasal çerçevelere ilişkin gereksinimlerin yerine getirilip getirilmediği ikincisi ise uygulamanın etkin olarak yürütülüp yürütülmediğidir.

Forum, her iki ana konuyu da ayrı ayrı ikişer alt gereksinim açısından gözden geçirir (OECD, 2022/c):

1- Yasal Çerçeve Zorunluluğu: AEOI için öngörülen görev tanımı, yasal çerçevelere ilişkin zorunluluğu iki temel gereklilik halinde gruplandırmaktadır:

Temel Gereksinim 1 (İç Mevzuat Zorunluluğu) (Core Requirement 1-CR1):

Bilgi değişimi yapacak ülkelerin; öncelikle raporlama yapacak olan finansal kuruluşların AEOI Standardındaki durum tespiti ve raporlama prosedürlerini yürütmesini zorunlu kılan ve AEOI Standardının etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayan bir yerel (iç) mevzuat çerçevesi olmalıdır. Durum tespiti ve raporlama prosedürleri, finansal kuruluşların finansal hesaplar ve hesap sahiplerine ilişkin doğru bilgileri vergi dairesine tek tip şekilde bildirmelerini sağlamak için standartlaştırılmış prosedürlerdir. Bu kapsamda, ülkelere özgü bildirimde bulunmayacak finansal kuruluşlar ve kapsam dışı bırakılan hesaplar kontrol edilir. Ayrıca, gereksinimleri uygulamaya yönelik bir çerçevenin sağlanabilmesi için; AEOI Standardının atlanmasını önlemesi, raporlama yapacak finansal kuruluşların uygun kayıtları tutmasının zorunlu tutulması, gereklilikleri uygulamakla ilgili uyumsuzlukların tespitine yönelik tedbirlerin bulunması gerekir.

Temel Gereksinim 2 (Uluslararası Mevzuat Zorunluluğu) (Core Requirement 2-CR2):

Bilgi değişimi yapacak ülkelerin, CRS MCAA'ya uygun olarak bilgi değişimini sağlayan ve taahhüt edildiği şekilde ilgili tüm ortaklarla yürürlükte olan değişim anlaşmaları olmalıdır. Bu gereksinim, hem bilgi değişiminde kullanılan uluslararası anlaşmaların içeriğine hem de değişim ilişkileri ağlarının kapsamına ilişkin gereklilikleri içermektedir. Bu kapsamda; her ülkenin değişim ağlarının eksiksiz olarak tüm ilgili ortakları (yani, bir ülkeden bilgi almakla ilgilenen ve gizlilik ve veri korumalarına ilişkin beklenen standartları karşılayan ülkeleri) içermesi sağlanır.

2- Uygulamada Etkinlik Zorunluluğu: AEOI görev tanımı, uygulamadaki etkinliğe ilişkin zorunluluğu da iki temel gereklilikte gruplandırmaktadır:

Temel Gereksinim 1 (Raporlamada Etkinlik) (Core Requirement 1-CR1):

Ülkeler; finansal kuruluşların AEOI Standardını etkili bir şekilde uygulamalarını sağlamak için idari bir çerçeveye sahip olmalı ve etkili bir uygulama için gereklilikleri içeren durum tespiti ve raporlama prosedürlerinin pratikte doğru bir şekilde uygulanmasını sağlamalıdır.

Temel Gereksinim 2 (Paylaşımında Etkinlik) (Core Requirement 2-CR2):

Ülkeler, finansal kuruluşlar tarafından raporlanan bilgiyi, AEOI Standardına uygun olarak tasnif etme, hazırlama, doğrulama ve iletme dâhil olmak üzere zamanında ve etkin bir şekilde pratikte değişime tabi tutmalıdır.

Temel gereksinimlere ait çok sayıda alt gereksinim de belirlenmiş olup temel ve alt gereksinimlere ilişkin tanım ve açıklamalara Gözden Geçirme Raporu'unun ekinde yer verilmiştir.

2.5. ÜLKELER BAZINDA 2022 YILI GÖZDEN GEÇİRME SONUÇLARI

Küresel Forum, 2014 yılından itibaren AEOI uygulamalarını ve sonuçlarını yıllık olarak izlemekte, değerlendirmekte ve ülkelere yardımcı olmaktadır. Bunların sonuçlarını; 2017-2019 döneminde AEOI Uygulama Raporu (AEOI Implementation Report) olarak yayınlamış iken 2020-2022 döneminde yıllık olarak kısaca Gözden Geçirme Raporu (Peer Review of the Automatic Exchange of Financial Account Information) olarak adlandırabileceğimiz dokümanları yayınlamıştır. Forum, AEOI Standardının etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak için üç yönlü bir yaklaşım sergilemektedir (OECD, 2023/k):

- i. AEOI Standardının uygulanmasına yönelik taahhütlerin verilmesi ve ardından bunların uygulanmasının gerçek zamanlı olarak izlenmesi
- ii. Uygulamadaki etkinliği de dâhil olmak üzere AEOI Standardının uygulanmasının gözden geçirilmesi
- iii. AEOI Standardının uygulanmasında yardım sağlanması

2022 yılında yapılan gözden geçirme faaliyetlerinin ülkeler bazındaki genel değerlendirme sonuçlarının özeti Tablo 13'deki gibidir (OECD, 2022/c, s. 23-34). Gözden Geçirme Raporu, AEOI Standardının uygulanmasının sahadaki etkinliğine ilişkin ilk analizleri, sonuçları ve derecelendirmeleri içermektedir.

Tabloda yer alan değerlendirmelerde; ülkelerin yasal çerçeve zorunluluklarına ilişkin gerekliliklere uyumları “In Place-Yürürlükte”, “In Place But Needs Improvement-Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekiyor” veya “Not In Place-Yürürlükte Değil” şeklinde tasnif edilmiştir. Bu derecelerin açıklamaları aşağıdaki gibidir:

Tablo 11: AEOI Yasal Çerçevelerinin İncelenmesine İlişkin Tespitler

Durumu	Tanım
Yürürlükte	Bir ülkenin yasal çerçevesinin AEOI görev tanımına uygunluğuyla ilgili herhangi bir eksiklik tespit edilemezse "Yürürlükte" olarak belirlenir. Kavram, gözden geçirme süreçlerinin herhangi bir tavsiyeyle sonuçlanmadığı durumu ifade eder. Alışılmadık olmakla birlikte, bir tavsiyenin olduğu durumlarda bile yasal bir çerçevenin yürürlükte olması mümkündür. Bu, yalnızca boşluğun AEOI Standardının işleyişi üzerinde oldukça sınırlı bir etkiye sahip olacak kadar küçük görüldüğü durumdur.
Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekiyor	Bir ülkenin yasal çerçevesinin yürürlükte olduğu ancak AEOI görev tanımına tam olarak uygun olması için bazı yönlerin iyileştirilmesi gerektiği sonucuna varıldığında, “Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekiyor” olarak belirlenir. AEOI Standardının öğelerinin düzgün işleyişine yönelik bir veya daha fazla eksikliğin gözden geçirme süreçleri tarafından tespit edildiği bir durumu ifade eder. Bu nedenle de geniş bir kategoridir.
Yürürlükte Değil	Bir ülkenin yasal çerçevesinin, AEOI görev tanımına uygun hale gelmesi için önemli ölçüde iyileştirilmesi gerektiğini gösteren bir durumdur. Uç bir durumda, bir ülkenin ilgili yasal çerçeveyi uygulamadığını ifade eder. Daha yaygın olarak ise, AEOI Standardının genel işleyişi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülen tavsiyelerin yapıldığı bir durumdur. Yasal bir çerçeve uygulamamış olan ülkeler dışında, bir ülkenin durumunun “Yürürlükte Değil” olarak belirlenmesi, ülkenin yasal çerçevesinin yürürlükte olmadığı anlamına gelmemektedir. Aslında, bu durumda yasal çerçevenin çeşitli yönlerinin gerektiği gibi yürürlükte olmaması muhtemeldir. Bu durum tespiti, bulunan eksikliklerin etkisinin AEOI Standardının genel olarak düzgün işleyişine yönelik önemli bir risk oluşturduğu şeklinde görüldüğü anlamına gelir (örneğin, durum tespiti gerekliliklerini uygulamak için bir ülkenin yasal çerçevesi önemli ölçüde eksik olması gibi).

Kaynak: OECD, 2022/c, s. 22.

Gözden geçirme raporlarında ülkelerin uygulamadaki etkinlik zorunluluklarına ilişkin gerekliliklere uyumları “On Track-Uygulamada”, “Partially Compliant-Kısmen Uyumlu” veya “Non Compliant-Uyumlu Değil” şeklinde tasnif edilmiştir. Bu bölüme ilişkin derecelendirmeler henüz tam olarak olgunlaşmadığından, Tabloda yasal çerçeveden ayrı olarak verilmektedir. Bu derecelerin açıklamaları aşağıdaki gibidir:

Tablo 12: AEOI'nin Uygulamadaki Etkinliğinin İlk İncelemesine İlişkin Derecelendirmeler

Derece	Tanım
Uygulamada	Aşağıdaki durumlardan biri varsa durumu “Uygulamada” olarak derecelendirilir: (i) Finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama yükümlülüklerini etkili bir şekilde yerine getirmelerini sağlamak için, ülkenin eksiksiz bir idari uyum çerçevesi geliştirdiği

	ve uygulamaya başladığı ve bunun uygulamada etkili olmayacağını gösteren hiçbir kanıt bulunmazsa ve (ii) Bilgi değişimleri, teknik gerekliliklere uygun olarak ve zamanında başarılı bir şekilde gerçekleştiriliyorsa veya sorun ortaya çıkması durumunda bunlar zamanında ele alınıyorsa.
Kısmen Uyumlu	Aşağıdaki durumlardan biri varsa durumu “Kısmen Uyumlu” olarak derecelendirilir: (i) Ülke, finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama yükümlülüklerini etkin bir şekilde yerine getirmesini sağlamak için eksiksiz bir idari uyum çerçevesi geliştirmiştir, ancak henüz tam olarak uygulamaya başlamamıştır ve/veya (ii) Bilgi değişimleri genellikle başarılı bir şekilde gerçekleştirilmektedir, ancak çoğu zaman zamanında çözülmeyen önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu derece, bir bütün olarak AEOI Standardının temel gereksinimlerinin düzgün işlemesi için önemli eksiklikler bulunursa verilmektedir.
Uyumlu Değil	Aşağıdaki durumlardan biri varsa durumu “Uyumlu Değil” olarak derecelendirilir: (i) Ülke, finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama yükümlülüklerini etkili bir şekilde yerine getirmesini sağlamak için henüz eksiksiz bir idari uyum çerçevesi geliştirmemiştir ve/veya (ii) Bilgi değişimleri genellikle başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiyor ve çoğu zaman zamanında çözülmeyen temel sorunlar ortaya çıkıyor. Bu derece, bir bütün olarak AEOI Standardının temel gereksinimlerinin düzgün işlemesi için esas olan eksiklikler bulunursa verilmektedir.

Kaynak: OECD, 2022/c, s. 23.

Tablo 13: Değerlendirilen Ülkeler için Yasal Çerçvelere İlişkin Tespitlere ve Uygulamadaki Etkinliğe İlişkin Derecelendirmelere Genel Bakış

Ülke	AEOI Yasal Çerçvelerinin Gözden Geçirilmesi			AEOI Uygulamasında Etkinliğin İlk Değerlendirilmesi		
	Temel Gereksinim (CR 1) (İç Mevzuat Zorunluluğu)	Temel Gereksinim (CR 2) (Uluslararası Mevzuat Zorunluluğu)	Genel Belirleme	Temel Gereksinim (CR 1) (İç Bilgi Toplama ve Raporlama)	Temel Gereksinim (CR 2) (Uluslararası Bilgi Değişimi)	Genel Değerlendirme
Almanya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Andorra	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Anguilla	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Antigua ve Barbuda	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Uyumlu Değil	Kısmen Uyumlu	Uyumlu Değil
Arjantin	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Aruba	Yürürlükte Değil	Yürürlükte	Yürürlükte Değil	Uyumlu Değil	Uygulamada	Uyumlu Değil
Avustralya	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Avusturya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Azerbaycan	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Saint Lucia	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Bahamalar	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekli	Uyumlu Değil	Uygulamada	Uyumlu Değil
Bahreyn	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada

Barbados	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uygulamada	Kısmen Uyumlu	Uygulamada
Belçika	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Belize	Yürürlükte Değil	Yürürlükte	Yürürlükte Değil	Uyumlu Değil	Uygulamada	Uyumlu Değil
Bermuda	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Birleşik Arap Emirlikleri	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Birleşik Krallık	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Brezilya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Britanya Virjin Adaları	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Brunei Sultanlığı	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Bulgaristan	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Cayman Adaları	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Cebelitarık	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Cook Adaları	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uyumlu Değil	Uygulamada	Uyumlu Değil
Curacao	Yürürlükte Değil	Yürürlükte	Yürürlükte Değil	Uyumlu Değil	Kısmen Uyumlu	Uyumlu Değil
Çek Cum.	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Çin	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Danimarka	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Dominika	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uyumlu Değil	Kısmen Uyumlu	Uyumlu Değil
Endonezya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Estonya	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Faroe Adaları	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Finlandiya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Fransa	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Kısmen Uyumlu	Uygulamada
Gana	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Henüz gözden geçirilmedi		
Grenada	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uyumlu Değil	Kısmen Uyumlu	Uyumlu Değil
Grönland	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Guernsey	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Güney Afrika	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Hırvatistan	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uyumlu Değil	Uygulamada	Uyumlu Değil
Hindistan	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Hollanda	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Hong Kong, (Çin)	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
İrlanda	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
İspanya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
İsrail	Yürürlükte Değil	Yürürlükte	Yürürlükte Değil	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
İsveç	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
İsviçre	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
İtalya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
İzlanda	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Japonya	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada

Jersey	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Kanada	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Katar	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Kıbrıs-GKRY	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Kolombiya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Kore	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Kosta Rika	Yürürlükte Değil	Yürürlükte	Yürürlükte Değil	Uyumlu Değil	Kısmen Uyumlu	Uyumlu Değil
Kuveyt	Yürürlükte Değil	Yürürlükte	Yürürlükte Değil	Henüz gözden geçirilmedi		
Letonya	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Lichtenşayn	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Litvanya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Lübnan	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Lüksemburg	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Macaristan	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Makao (Çin)	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Malezya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Malta	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Man Adası	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Marshall Adaları	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Mauritius	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Meksika	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Kısmen Uyumlu	Kısmen Uyumlu
Monako	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Montserrat	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uyumlu Değil	Uyumlu Değil	Uyumlu Değil
Nauru	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Nijerya	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Henüz gözden geçirilmedi		
Niue	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Norveç	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Pakistan	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Kısmen Uyumlu	Kısmen Uyumlu
Panama	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uyumlu Değil	Kısmen Uyumlu	Uyumlu Değil
Peru	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Henüz gözden geçirilmedi		
Polonya	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Portekiz	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Romanya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Uygulamada	Kısmen Uyumlu
Rusya	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Veri yok		
Saint Kitts ve Nevis	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Saint Vincent ve Grenadinler	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uyumlu Değil	Uyumlu Değil	Uyumlu Değil
Samoa	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
San Marino	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Sejšeller	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uyumlu Değil	Uyumlu Değil	Uyumlu Değil
Singapur	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Sint Maarten	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uyumlu Değil	Uyumlu Değil	Uyumlu Değil

Slovak Cumh.	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Slovenya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Suudi Arabistan	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Şili	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uyumlu Değil	Kısmen Uyumlu	Uyumlu Değil
Trinidad ve Tobago	Yürürlükte Değil	Yürürlükte Değil	Yürürlükte Değil	Uyumlu Değil	Uyumlu Değil	Uyumlu Değil
Turks ve Caicos Adaları	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uyumlu Değil	Uygulamada	Uyumlu Değil
Türkiye	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Kısmen Uyumlu	Kısmen Uyumlu	Kısmen Uyumlu
Umman	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Henüz gözden geçirilmedi		
Uruguay	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Yürürlükte	Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Vanuatu	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uyumlu Değil	Uygulamada	Uyumlu Değil
Yeni Kaledonya	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Henüz gözden geçirilmedi		
Yeni Zelanda	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada
Yunanistan	Yürürlükte	Yürürlükte	Yürürlükte	Uygulamada	Uygulamada	Uygulamada

Kaynak: OECD, 2022/c, s. 23.

2.5.1. Yasal Çerçeve Zorunluluğu İle İlgili Sonuçlar

2022 yılı gözden geçirmesinin neticesinde taahhütte bulunan ülkelerdeki AEOI yasal çerçeveleri, genel olarak yüksek düzeyde uyumla tamamlanmış, kalan bazı sorunların da ele alınmasına devam edilmiştir. 2021 yılı AEOI Gözden Geçirme Raporunun yayınlanmasından sonra Kasım 2022'ye kadar 15 ülke, kendilerine yapılan tavsiyeler gereği yaptıkları çalışmaların yansımalarının görülebilmesi amacıyla, yasal çerçevelerinin tekrar değerlendirilmesini talep etmişlerdir. 2021 yılından 2022 yılı Kasım ayına kadar 74 ülke yapılan tavsiyeleri ele almak için değişiklikleri yürürlüğe koymuş ve sonuçta tüm ülkeler tarafından toplamda 584 tavsiye dikkate alınmıştır (OECD, 2022/c, s. 23-24).

Gözden Geçirme Raporunda genel olarak, ülkelerin AEOI Standardını uygulamak için yürürlüğe konan yasal çerçevelerle ilgili çok yüksek düzeyde uyum gösterdiği, 2020 yılına kadar bilgi değişimine başlamayı taahhüt eden 106'dan fazla ülkeden neredeyse tamamı (105 adedi veya %99'unun), AEOI görev tanımı ile tamamen uyumlu bir uluslararası yasal çerçeveye sahiptir.

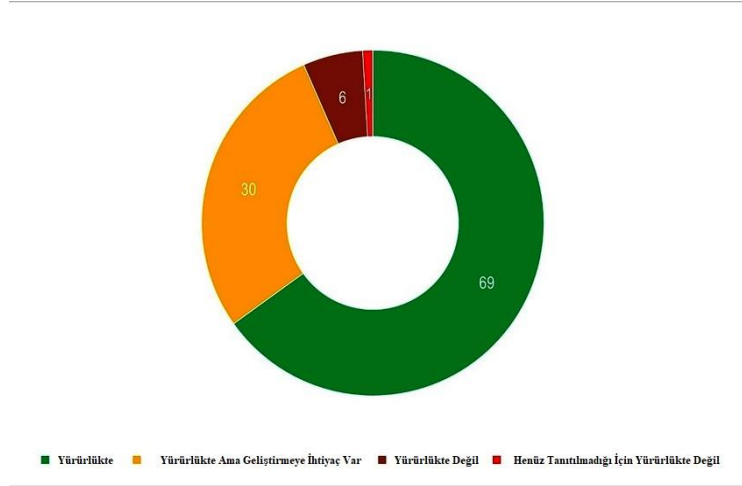
Ayrıca, ülkelerin çoğunluğu (69 adedi veya %65'i), yine AEOI görev tanımı ile tamamen uyumlu olan iç mevzuat çerçevesine sahiptir. Bu nedenle Küresel Forum, bu ülkeleri CR1

“Yürürlükte” olarak tanımlamıştır. Rapordaki ikinci büyük gruptaki 30 ülke (%28’i) ise, Küresel Forum CR2 için “Yürürlükte” ve CR1 için de “Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor” şeklinde tespitite bulunulan ülkelerdir. Bunlar için, AEOI görev tanımı ile tamamen tutarlı olmaları için iç mevzuat çerçevelerini değiştirmeye yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur. Sonuç olarak, 30 (%28’i) ülke için genel olarak toplamda “Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor” şeklinde bir değerlendirmede bulunulmuştur. Netice olarak; ülkelerin 2021 yılında %89’u tamamen veya büyük ölçüde yürürlükte olan ulusal ve uluslararası yasal çerçevelere uyumluluk oranı, 2022 yılında 99’a (%93’e) yükselmiştir. Bu sayı ve oran, görev tanımına genel olarak yüksek düzeyde uyum olduğunu göstermektedir (OECD, 2022/c, s. 24).

Geriye kalan ülkelerden altısı, gerekliliklerin çoğunu içeren ancak önemli eksiklikler bulunan bir iç mevzuat çerçevesine sahip olduklarından, bir ülke (Trinidad ve Tobago) ise henüz bir iç mevzuat çerçevesine sahip olmadığından (toplamda yedi ülke) genel olarak “Yürürlükte Değil” olarak değerlendirilmiştir (OECD, 2022/c, s. 24).

Gözden geçirme sonuçlarını grafiklerle gösterirsek aşağıdaki gibi özetlemiş oluruz:

Şekil 7: Yasal Çerçevelerle İlgili Genel Tespitler

Kaynak: OECD, 2022/c, s. 25.

Belirlenen yaygın sorunlar

Ülkeler, AEOI Standardına (gereksinimlere) genel olarak yüksek düzeyde uyum gösterebilirler de bazı alanlarda yaygın sorunların olduğu da görülmektedir. 2022 Gözden Geçirme Raporuna göre yasal çerçeveye ilgili en yaygın sorunlar (2022/c, s. 25):

- Kapsama giren ülkeler tarafından yerine getirilemeyen tavsiyelerin başında, AEOI Standardının gerekliliklerine uygun olmayan, ülkeye özgü bildirimde bulunmayan finansal kuruluşlar ve bildirim dışı bırakılan hesaplar gelmektedir.
- Diğer önemli bir sorun durum tespiti ve raporlama gerekliliklerinden kaçınmayı ele alma yetkilerindeki eksikliklerdir. Finansal kuruluşlar hesap sahiplerinin ve kontrol eden kişilerin (gerçek faydalanıcıların) tespiti için gerekli tüm kayıtları tutmak, bu tespitleri yapmak ve sahteciliği önlemekle yükümlüdürler. Bu yükümlülükler aykırı hareketlerin denetlenmesi ve müeyyideye bağlanması gerekir. Bu konularda boşlukların olması güvenilir bilgi değişimi yapılmasını olumsuz etkileyecektir.
- AEOI Standardındaki bazı ayrıntılı tanımlar, bunların tam ve uygun şekilde çalışmasını sağlamak için gereklidir, ancak bazı ülkelerde bu ayrıntıların atlanarak özetlendiği görülebilmektedir. Bu durumlarda bazı daha spesifik tavsiyede bulunulmuştur.

2.5.2.Uygulamada Etkinlik Zorunluluğu İle İlgili Sonuçlar

Tespitler, AEOI Standardının ülkeler tarafından uygulanmasına paralel olarak gerçekleştirilen ilk incelemeler sonucunda yapılmıştır. Durumun genel olarak beklentiler doğrultusunda geliştiği ve ülkelerin büyük çoğunluğunun uygulama yolunda olumlu yönde ilerlediği tespit edildiğinden, görünen tablo olumludur. Ayrıca, daha önce belirlenen sorunların (2021’de taslak değerlendirmeleri içeren ve 2022’de tamamlanan inceleme süreci dâhil) çoğu ele alınmıştır.

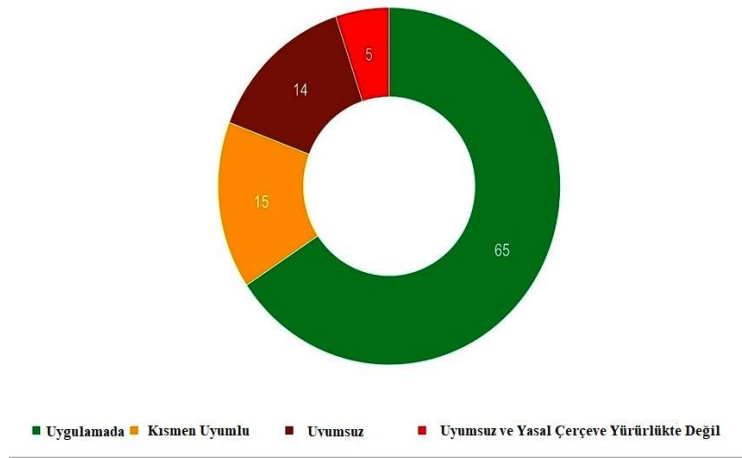
Raporda, 2022 Kasım ayı itibarıyla, 2017 veya 2018’de bilgi değişimine başlamayı taahhüt eden ülkelerin neredeyse üçte ikisi (65’i veya %66’sı), AEOI Standardını etkin şekilde uygulayabilme açısından “Uygulamada”, yani standarda uygun bulunmuştur. Bu ülkelerde, finansal kuruluşların, uygulamakta oldukları durum tespiti ve raporlama yükümlülüklerini etkin bir şekilde yerine getirmelerini sağlamak için eksiksiz bir idari uyum çerçevesi geliştirdikleri ve ortaya çıkan sorunları ele alarak bilgi değişimini

gerçekleştirmede başarılı oldukları görülmüştür. 15 ülkenin ise daha güvenilir çerçevelere ve planlara sahip olduğu ve genellikle teknik gerekliliklere uygun olarak başarılı bir şekilde bilgi alışverişinde bulunduğu, ancak çalışmalarını daha fazla geliştirmeye ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Bu ülkeler bu nedenle “Kısmen Uyumlu” olarak derecelendirilmiştir. Mevcut planların devamı halinde, bu ülkelerin birçoğundaki uygulamanın yakın gelecekte genel olarak çok daha uyumlu hale gelmesi beklenmektedir. Son olarak, 19 ülkenin çerçevelerinde temel eksiklikler olduğu (yani henüz tam olarak gelişmemiş oldukları) tespit edilmiş ve bu nedenle “Uygun Değil” olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla, bu ülkeler her yıl bilgi değişimi yapılırken, finansal kuruluşların tüm durum tespiti ve raporlama gerekliliklerine etkin bir şekilde uyduğunu doğrulamak için henüz eksiksiz operasyonel çerçevelere sahip değildir (OECD, 2022/c, s. 26).

Genel olarak, ülkelerin bilgi değişiminde iyileştirme hızları ve uygulamaya uyumları artan hızla devam etmektedir. Son iki yılda ülkelerin yaklaşık dörtte üçü, kendilerine gönderilen bilgilerin kalitesindeki artışa bağlı olarak alınan bilgileri eşleştirme becerilerinde iyileşmeler gördüklerini raporlamışlardır. Benzer bir gelişme olarak, bildirilen belgesiz hesapların sayısındaki azalma, vergi kimlik numaralarının toplanmasında da görülmüştür. Ayrıca doğum tarihlerini toplama ve değiştirme oranı %100’e yakın gerçekleşmiştir. Bilgi değişimindeki gecikmeler nispeten nadir görülmektedir ve ülkelerin üçte ikisi dosyaların hazırlanmasında iyileştirmeler göstermiş, daha az ret vakası görülmüştür (OECD, 2022/c, s. 26).

Aşağıdaki şekilde ülkelerin uygulama etkinlikleriyle ilgili genel değerlendirme sonuçlarının dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 8: Uygulama Etkinliğiyle İlgili Genel Derecelendirmeler

Etkinlikle ilgili belirlenen yaygın sorunlar

Rapora göre, gözden geçirme esnasında uygulamadaki etkinlikle ilgili en yaygın görülen sorunlar şunlardır (2022/c, s. 25):

- Finansal kuruluşların zorunluluklara uyumunu sağlamak için eksiksiz ve güvenilir bir operasyonel planın uygulamaya konmasında geciken ülkelerle ilgilidir. Çoğu durumda, tüm finansal kuruluşların bilgileri raporlamasını sağlamak için bazı faaliyetler gerçekleştirilmiştir (örneğin, düzenlenen kuruluşların ilgili listelerini çapraz kontrol etmek gibi), ancak raporlanan bilgilerin tam ve doğru olmasını sağlamak için sınırlı faaliyetler olmuştur. Ancak bu alanda iyileşmeler beklenmektedir.
- Daha önemsiz bir sorun ise, güvenilir planları olan ancak bunları uygulamaya henüz çok yakın zamanda başlamış olan bir ülke grubu vardır. Bunlarda, raporlanan bilgilerin eksiksiz ve doğru olmasını sağlamaya yönelik kontrollerin düzeyi henüz çok yeterli olmayabilir. Hâlihazırda yürürlükte olan güvenilir planlara sahip olan bu ülkeler için, genellikle hızlı bir şekilde iyileştirme göstermeleri beklenmektedir.
- Bilgi değişim pratiğinde, uygulama düzeyi çok yüksektir ve gelişmektedir. Tespit edilen sorunlar genellikle 2021’de ortaya çıkan Ortak Raporlama Standardı Şeması’nın yeni sürümüne geçişle ilgiliydi. Yine de ülkeler, sorunları ortaya çıktıkları anda çözmek için genellikle proaktif davranmışlardır.

Özetle, Forum tarafından gerçekleştirilen gözden geçirme sonucunda:

- İki temel zorunluluk bakımından yapılan değerlendirmede, yasal çerçeve açısından “Yürürlükte Değil” ve uygulama etkinliği açısından da “Uyumlu Değil” olarak değerlendirilen 5 ülke veya bölge tespit edilmiştir: Aruba, Belize, Curacao, Kosta Rika, Trinidad and Tobago.
- Uygulamada etkinlik açısından 14 ülke veya bölge “Uyumlu Değil” olarak değerlendirilmiştir: Antigua ve Barbuda, Bahamalar, Cook Adaları, Dominika Adası, Grenada, Hırvatistan, Montserrat, Panama, St. Vincent ve the Grenadinler, Seyşeller, Sint Maarten Adaları, Şili, Turks ve Caicos Adaları ve Vanuatu.
- Uygulamada etkinlik açısından 15 ülke veya bölge “Kısmen Uyumlu” olarak değerlendirilmiştir: Anguila, Arjantin, Brunei Sultanlığı, Cebelitarık, Estonya, Faroe Adaları, G.Afrika, İngiliz Virgin Adaları, İsrail, Marshall Adaları, Malta, Meksika, Pakistan, Romanya ve Türkiye.
- 30 ülke veya bölge de ise yasal çerçeve için zorunluluğu için “Yürürlükte Fakat İyileştirme Gerekliyor” değerlendirmesinde bulunulmuştur: Andorra, Antigua ve Barbuda, Avustralya, Arjantin, Azerbaycan, Bahamalar, Barbados, Belçika, Estonya, Gana, Hırvatistan, Hindistan, İsviçre, Japonya, Kanada, Letonya, Macaristan, Nijerya, Panama, Peru, Polonya, Rusya, St. Lucia, St. Vincent ve Grenadinler, Seyşeller, Sint Maarten, Şili, Turks ve Caicos Adaları, Umman, Uruguay.

2.6.RAPORDAKİ TÜRKİYE İLE İLGİLİ TESPİTLER

Aşağıdaki Tabloda, Türkiye’de 2021 yılında bildirimde bulunan finansal kuruluşların sayısı ile bildirilen finansal hesap sayısı gösterilmiştir. Bunlar, Türkiye’de mukim olmayan kişi ve kurumlara ait, ülkedeki finansal kuruluşlardaki hesaplar ile yurtdışında bulunmakla beraber bu hesapları kontrol eden kişilerle ilgili hesaplara ait bilgilerdir. Ancak rakamlar değerlendirilirken, müşterek hesaplar ve hesabı kontrol eden birden fazla kişi olabileceğinden aynı kişi veya hesabın birden fazla kez raporlanmış olabileceği dikkate alınmalıdır (OECD, 2022/c, s. 1046).

Tablo 14: Raporlanan Finansal Kuruluşların ve Finansal Hesapların Sayısı

2021’de Finansal Hesapları Raporlayan Finansal Kuruluş Sayısı	84
2021’de Raporlanan Finansal Finansal Hesap Sayısı	6.180.848

Kaynak: 2022 Gözden Geçirme Raporundan yararlanılarak üretilmiştir.

Otomatik bilgi değişimi kapsamında kaç finansal kuruluşun kaç adet kişi ve hesap hakkında bilgi verdiği ülkelerin nüfusuna, ekonomik büyüklüklerine, dışa açıklık derecelerine, finansal kuruluşlara dair regülasyonlarına, yurtdışında yaşayan vatandaş

sayılarına, turizm ülkesi olmalarına ve diğer birçok özel durumlarına (uzun yıllar banka sırlarını koruyan ülke olma, finans merkezi olma veya vergi cenneti olma gibi) göre değişebilmektedir. Ancak bir fikir verebilmesi ve Türkiye rakamlarıyla kıyaslama yapılabilmesi amacıyla Gözden Geçirme Raporu'ndaki bilgilerden faydalanılarak aşağıya bazı ülkelerin 2021 yılına ait bilgi değişim verileri tablolaştırılmıştır.

Tablo 15: Raporlanan Ülke, Finansal Kuruluş ve Finansal Hesap Sayılarına Örnekler

Sıra	Ülke	Raporlayan Finansal Kuruluş Sayısı	Raporlanan Finansal Hesap Sayısı	Ortak Ülke Sayısı
1	Almanya	3.956	6.984.924	74
2	Arjantin	146	26.734	76
3	Avustralya	3.076	6.966.261	72
4	Birleşik Arap Emirlikleri	204	539.920	70
5	Belçika	149	1.223.668	77
6	Brezilya	108	332.500	76
7	Cayman Adaları	19.097	450.071	73
8	Çin	2.627	18.994.224	75
9	Danimarka	234	884.475	76
10	Fransa	793	2.558.983	71
11	Güney Kıbrıs	471	2.575.541	74
12	Hollanda	578	2.331.082	70
13	Hong Kong	1.352	21.425.735	67
14	Endonezya	869	389.448	72
15	İngiliz Virgin Adaları	17.492	204.628	65
16	İngiltere	4.623	8.185.190	72
17	İrlanda	5.969	2.336.574	78
18	İsveç	518	1.255.729	73
19	İsviçre	4.348	3.403.874	72
20	Luxemburg	6.730	2.868.125	77
21	Malezya	641	1.791.196	69
22	Pakistan	30	327.250	61
23	Polonya	724	1.383.075	74
24	Singapur	6.152	4.070.212	70
25	Güney Afrika	6.570	303.142	76
26	Suudi Arabistan	64	490.343	74
	TOPLAM	87.521	92.302.904	1884

Kaynak: 2022 Gözden Geçirme Raporundaki bilgilerden yararlanılarak tarafımızdan oluşturulmuştur.

Tabloyu incelediğimizde Çin, Almanya ve İngiltere gibi ekonomik hacmi büyük ülkelerde bildirim konu hesap sayılarının yüksek olduğu görülmektedir. Listede dikkati çeken bir diğer durum, coğrafi ve nüfus olarak küçük olsalar da Singapur, Hong Kong (Çin), Lüksemburg ve İsviçre gibi uluslararası finans merkezlerinde (bunlar aynı

zamanda vergi cenneti listesindedirler) bildirim yapan finansal kuruluş ve bildirilen hesap sayılarının hem orantısal olarak hem de sayısal olarak yüksek olmasıdır.

Tablo 16’da, 2018-2021 yıllarında Türkiye’nin başarılı bir şekilde bilgi değişiminde bulunduğu ülkelerin sayısı yer almaktadır. Buna göre, Türkiye gerçek anlamda geniş tabanlı bir değişime 2020 ve 2021 yıllarında başlamıştır. (OECD, 2022/c, s.1046).

Tablo 16: Bilgilerin Başarıyla Gönderildiği Değişim Ortaklarının Sayısı

	2018	2019	2020	2021
Bilgilerin başarıyla gönderildiği ülke sayısı	1	1	52	68

Kaynak: OECD, 2022/c, s.1046.

2022 itibariyle Türkiye’nin otomatik bilgi değişimi yapma taahhüdünde bulunduğu 88 ülke ise şunlardır (OECD, 2022/c):

Almanya, Andorra, Arnavutluk, Arjantin, Aruba, Avustralya, Avusturya, Azerbaycan, Belçika, Bermuda, Birleşik Arap Emirlikleri, Brezilya, Brunei Sultanlığı, Bulgaristan, Kanada, Cayman Adaları, Cebelitarık, Çin, Cook Adaları, Çek Cumhuriyeti, Çin, Danimarka, Dominika, Ekvador, Estonya, Endonezya, Faroe Adaları, Finlandiya, Fransa, Gana, Grönland, Grenada, Guernsey, Güney Afrika, Hollanda, Hong Kong, Hırvatistan, Hindistan, İrlanda, İsveç, İsviçre, İngiltere, İngiliz Virgin Adaları, İspanya, İsrail, İtalya, İzlanda, Japonya, Jersey, Katar, Kazakistan, Kolombiya, Kore, Kosta Rika, Letonya, Lübnan, Lihtenştayn, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makao (Çin), Malezya, Malta, Man Adası, Mauritius, Meksika, Nauru, Nijerya, Norveç, Pakistan, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, San Marino, Suudi Arabistan, Seyşeller, Singapur, Sint Maarten, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, Şili, Turks ve Caicos Adaları, Uruguay, Vanuatu, Yeni Zelanda, Yunanistan.

Türkiye’de GİB, Sermaye Piyasası Kurulu, Vergi Denetim Kurulu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ve Sigortacılık Genel Müdürlüğü gibi düzenleyici ve denetleyici kurumların da desteğiyle, bildirimde bulunacak finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama yükümlülüklerini etkin bir şekilde uygulamalarını sağlamakla yükümlüdür. Raporlama yapacak finansal kuruluşların B-Trans sistemi üzerinden bilgi göndermeleri zorunlu kılınarak, bunlar tarafından bildirilen bilgilerin alınması ve doğrulanması için gerekli teknik çözümler uygulamaya alınmıştır. Alınan bilgiler XML Şeması doğrulamalarından geçmektedir. Bilgi değişiminde dosya hazırlama ve şifreleme

gereklilikleriyle birlikte, Ortak İletim Sistemi (the Common Transmission System - CTS) kullanılmaktadır (OECD, 2022/c, 1046-1047).

Rapor'da Türkiye'nin zaman içinde yapmış olduğu yasal değişiklikler ve uygulamalar anlatılmış ve ülke bölümünde aşağıda özetlenen tespitlerde bulunulmuştur (2022/c, s. 1045):

- Türkiye'nin AEOI Standardını uygulamaya ilişkin yasal çerçevesi yürürlüktedir (Uyumludur) ve AEOI görev tanımı gereklilikleriyle de uyumludur. Bu yasal çerçeve, Türkiye'de raporlama yapacak finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama prosedürlerinin (CR1) yürütülmesine ilişkin iç mevzuatı ve Türkiye'nin tüm ilgili uygun ortakları ile yapacağı bilgi değişimine ilişkin uluslararası mevzuatı (CR2) içermektedir. Bu nedenle Raporda yasal çerçeveye ilişkin genel tespit "Yürürlükte" olarak kayda alınmıştır.
- Türkiye'nin uygulaması, AEOI Standardının etkinliğini sağlamak için görev tanımı gereklilikleriyle "Kısmen Uyumlu"dur. Çünkü bildirimde bulunacak finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama prosedürlerini doğru bir şekilde yürütmeleri (CR1) ve bilgi değişimini zamanında ve etkin bir şekilde yapılması (CR2) konusunda önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu nedenle, Raporda Türkiye'nin uygulamadaki etkinliğe ilişkin genel derecelendirme durumu "Kısmen Uyumlu" olarak kayda alınmıştır.

Türkiye'nin 2022 itibariyle, bilgi değişimiyle ilgili taahhütte bulunduğu yükümlülüklerinin yerine getirilme durumları, yukarıdaki bölümde açıklanan ülke kriterleri çerçevesinde Raporda aşağıdaki şekilde ele alınmıştır. Rapordaki Türkiye'yle ilgili tespit ve değerlendirmeler Temel ve Alt Gereksinimler itibariyle Tablo:17'de özetlenmiştir. Rapordaki tespit ve değerlendirmeler anlaşılabilirliği artırmak ve takibi kolaylaştırmak amacıyla tarafımızdan tablolaştırılmıştır.

Tablo 17: 2022 Gözden Geçirme Raporundaki Türkiye Tespit ve Değerlendirmeleri

	CR(*): Temel Gereksinim	SR(*): Alt Gereksinim	Şartın Açıklaması	Türkiye Değerlendirmesi	Tavsiye	Sonuç
AEOI Mevzuatı	CR1: Ülke Yerel Mevzuatı		CR1 İç Mevzuat Çerçevesi (Domestic legal framework): Ülkelerin, raporlama yapan tüm finansal kuruluşların CRS'deki durum tespiti ve raporlama prosedürlerini yürütmesini gerektiren ve orada belirtildiği şekilde CRS'nin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayan bir yerel yasal çerçevesi olmalıdır.	Türkiye'nin yerel yasal çerçevesi mevcuttur ve bu çerçeve CRS ve Yorumunun tüm temel yönlerini ve raporlama yapacak finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama prosedürlerine ilişkin yürütme gerekliliklerini içermektedir (SR 1.1 – 1.3). Ayrıca gereklilikleri uygulamak için bir çerçeve sağlamaktadır (SR 1.4).		Yürürlükte
	CR1	SR 1.1	SR 1.1 Ülkeler, finansal kuruluşların raporlanmasının kapsamını CRS ile uyumlu olarak tanımlamalıdır.	Türkiye, finansal kuruluşların raporlama kapsamını kendi iç mevzuatında CRS ve Yorumuna uygun olarak belirlemiştir.	Tavsiyede Bulunulmadı	
	CR1	SR 1.2	SR 1.2 Ülkeler, raporlanabilir finansal hesapların kapsamını CRS ile tutarlı bir şekilde tanımlamalı ve bunların tespiti için durum tespiti prosedürlerini belirlemelidir.	Türkiye, raporlanması zorunlu olan finansal hesapların kapsamını ulusal mevzuat çerçevesinde belirlemiş ve bunları tespit etmek için uygulanması gereken durum tespiti prosedürlerini CRS ve Yorumlarına uygun olarak bünyesine katmıştır.	Tavsiyede Bulunulmadı	
	CR1	SR 1.3	SR 1.3 Ülkeler, CRS'nin I. Bölümünde yer alan (raporlanması gereken hesaplarla ilgili olarak gereken bilgileri içeren Genel Raporlama Gerekliliklerini) kendi iç mevzuatlarına dâhil etmelidir.	Türkiye, CRS ve Yorumlarına uygun olarak raporlama gerekliliklerini kendi iç mevzuat çerçevesine dâhil etmiştir.	Tavsiyede Bulunulmadı	
	CR1	SR 1.4	SR 1.4 Ülkeler, uygulamada CRS gerekliliklerinin uygulanmasına izin veren bir yasal çerçeveye sahip olmalıdır. Bu yasal çerçeve: 1-Finansal kuruluşların, kişilerin veya araçların durum tespiti ve raporlama prosedürlerini atlatmaya yönelik uygulamaları benimsemelerini engellemeli; 2- Raporlama yapan finansal kuruluşların, durum tespiti prosedürleri için atılan adımların ve dayanılan tüm kanıtların kayıtlarını, finansal kuruluşun raporlanması gereken bilgileri raporlama için öngörülen sürenin sona ermesini takip eden en az beş yıl boyunca tutmasını zorunlu kılmalı; 3- Yeni hesaplar için her zaman geçerli (kendi sertifikalarını alınmasını sağlamalı); 4- CRS gerekliliklerine uygunsuzluğu ele almalıdır.	Türkiye, CRS ve Yorumlarına uygun olarak gereklilikleri uygulamak için yürürlükte olan bir yasal çerçeveye sahiptir.	Tavsiyede Bulunulmadı	
	CR2: Uluslararası Mevzuat		CR2 Uluslararası yasal çerçeve (International legal framework): Ülkelerin, Model CAA'ya uygun olarak bilgi alışverişini sağlayan ve taahhüt ettiği şekilde tüm ilgili uygun ortaklarla yürürlükte olan değişim ilişkileri olmalıdır.	Türkiye'nin bilgi değişimine ilişkin uluslararası yasal çerçevesi mevcut olup Model CAA ve Yorumu ile tutarlıdır ve Türkiye'nin tüm ilgili uygun ortaklarıyla (yani Türkiye'den bilgi almakla ilgilenen ve gizlilik ve veri korumalarıyla ilgili olarak gerekli standardı karşılayan tüm ülkelerle) bilgi değişimini sağlayabilmektedir.) (SR 2.1 – 2.3).		Yürürlükte

	CR2	SR 2.1	SR 2.1 Ülkelerin, CRS bilgilerinin otomatik olarak değişimine izin veren tüm ilgili uygun ortaklarla yürürlükte olan değişim anlaşmaları olmalıdır.	Türkiye, tüm ilgili uygun ortakları ile yürürlükte olan CRS bilgilerinin otomatik olarak değişimine izin veren değişim anlaşmalarına sahiptir.	Tavsiyede Bulunulmadı	
	CR2	SR 2.2	SR 2.2 Böyle bir değişim anlaşması, ilgili uygun ortaktan bir ilgi beyanının alınmasını takiben, gereksiz bir gecikme olmaksızın yerine getirilmelidir.	Türkiye bilgi değişim anlaşmalarını gecikmeden uygulamaya koydu.	Tavsiyede Bulunulmadı	
	CR2	SR 2.3	SR 2.3 Ülkeler, yürürlükteki değişim anlaşmalarının, Model CAA'nın gerekliliklerine uygun olarak bilgi değişimini sağlamasına imkân tanınmalıdır	Türkiye'nin değişim anlaşmaları, Model CAA'nın gerekliliklerine uygun olarak bilgi değişimini sağlamaktadır.	Tavsiyede Bulunulmadı	
Uygulamadaki AEOI Etkinliği	CR1: Uygulamada Etkinlik		CR1 Uygulamada etkililik (Effectiveness in practice): Ülkeler, uygulamada, raporlama yapan finansal kuruluşların, durum tespiti ve raporlama prosedürlerini doğru bir şekilde uygulanmasını sağlamalıdır. Ki böyle bir uygulama için Ülkelerin, CRS'nin etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacak bir idari bir çerçeveye sahip olması gereklidir.	Türkiye'nin AEOI Standardı'nı uygulaması, raporlama yapan finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama prosedürlerini doğru bir şekilde yürütmesini sağlamak açısından kısmen uyumludur. Daha somut ifade etmek gerekirse, Türkiye, etkinliği sağlamak için değişim ortaklarıyla işbirliğine ilişkin beklentileri karşılarken (SR 1.6), etkili bir idari uyum çerçevesine ve ilgili prosedürlere sahip olmak gibi yerel bağlamda etkinliğin sağlanmasına ilişkin önemli sorunları bulunmaktadır (SR 1.5).		Kısmen Uyumlu
	Yurt içinde etkinliğin sağlanması	SR 1.5	SR 1.5 Ülkeler, uygulamada bildirimde bulunan finansal kuruluşların tuttıkları finansal hesapları tanımlamasını, bu finansal hesaplar arasındaki bildirilebilir hesapları ve bunların hesap sahiplerini ve ilgili durumlarda kontrol eden kişilerin tespiti için durum tespiti prosedürlerini doğru bir şekilde yürüterek belirlemesini ve toplamasını sağlamalıdır.	Türkiye, raporlama yapan finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama prosedürlerini doğru bir şekilde yürütmesini sağlamak için birçok şartı beklentiler doğrultusunda uygulamıştır. Ancak uygulamayla ilgili önemli sorunlar tespit edilmiştir. Temel bulgular aşağıdaki gibiydi:	Türkiye, risk değerlendirme sürecinin kapsamını, AEOI Standardının uygulanmasının etkinliği ile ilgili bir dizi kilit riski kapsayacak şekilde genişletmelidir. Türkiye, finansal kuruluşların AEOI Standardını etkili bir şekilde uygulayıp uygulamadıklarını doğrulamak için derinlemesine incelemeler de dâhil olmak üzere uygun bir çerçeve geliştirmeli ve uygulamalıdır. Türkiye, uygun olduğu şekilde cezaların ve yaptırımların uygulanması da dâhil olmak üzere, uyumsuzluk tespit edildiğinde yaptırım faaliyetlerini uygulamaya başlamalıdır.	

			o Türkiye, finansal kuruluşlar tarafından raporlanan bilgileri dikkate alan bir risk değerlendirmesi yaptıktan sonra geliştirilen AEOI Standardına uyumu sağlamak için kapsayıcı bir strateji uygulamıştır. Ancak Türkiye'nin risk değerlendirmesi, uyumluluk stratejisini şekillendirmek için sistemik ve kapsamlı bir risk değerlendirmesine sahip olmasını sağlamak için daha da genişletilebilir.		
			o Türkiye, GİB tarafından tutulan ilgili kuruluşların dâhili listesi, finansal düzenleyici kurumlar ve birlikler tarafından yayınlanan düzenlenmiş kuruluşların listesi gibi çeşitli ilgili bilgi kaynaklarını kullanarak, ilgili düzenlemeye tabi olmayan kuruluşlar da dâhil olmak üzere kendi finansal kuruluş popülasyonunu anlamak için etkili bir şekilde çalışmıştır. Yurtiçi FATCA mevzuatının yürürlüğe girmesiyle birlikte yabancı finansal kuruluşlar listesini FATCA amaçları doğrultusunda kullanmayı planlamaktadır. Türkiye, finansal kuruluşların kendilerini kendi iç kuralları çerçevesinde doğru bir şekilde sınıflandırması ve raporlanacak bilgilerin gerektiği gibi bildirilmesi için önlemler almaktadır.		
			o Türkiye'nin uyum stratejisini uygulamaktan sorumlu olan kurumun, görevlerini yerine getirmek için gerekli yetki ve kaynaklara sahip olduğu görülmektedir. Kaynak temini ile ilgili olarak, Türkiye, bilişim teknolojisi (IT) sistemlerine ve işlemleri yürütmek için gerekli araçlara erişimi olan, bildirim yapacak finansal kuruluşların uyumunu izlemek ve sağlamak için GİB (15 kişi) ve VDK'da (10 kişi) yeterli personel görevlendirmiştir.		
			o Türkiye'nin, finansal kuruluşların kayıtlarının incelenmesi ve uygunsuzluk durumunda caydırıcı cezalar ve yaptırımlar uygulanması da dâhil olmak üzere gereklilikleri etkin bir şekilde uyguladığı görülmektedir. Türkiye, en büyük 10 finans kuruluşunun masa başı denetimlerini yaparak başlamıştır ve yakın gelecekte bu programı yerinde ziyaretler de dâhil olmak üzere genişletmeyi planlamaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin, bu tür bir hilenin tespit edilmesi halinde gerekliliklerin aşılmasına yönelik etkili adımlar atmaya hazır olduğu görülmektedir. Türkiye, masa başı denetimler kapsamında öz sertifikaların gerektiği şekilde alınmasını sağlamak ve belgesiz hesapları takip etmek için faaliyetlere başlamıştır.		
			o Türkiye'nin, sürekli izleme için yetki alanına özgü bildirimde bulunmayan finansal kuruluşlar veya hariç tutulan (bildirim dışı kalan) hesaplar listesine sahip olmadığına dikkat çekilmiştir.		

			Türkiye tarafından toplanan ve gönderilen finansal hesap bilgilerinin, diğer birçok ülkeye kıyasla, çok düşük oranda vergi kimlik numarası içerdiği tespit edilmiştir. Ayrıca, doğum tarihlerinin toplanması ve bildirilmesi diğer ülkelere kıyasla, Türkiye de daha düşük bir oranda bildirilmiştir. Bu bilgiler, değişim ortaklarının bilgileri etkili bir şekilde kullanması için kilit verilerdir.		
			Türkiye'nin değişim ortaklarından alınan geri bildirimlere göre; değişim ortaklarından alınan bilgilerin vergi mükelleflerine ait veri tabanlarıyla eşleştirilmesinde, diğer ülkelere kıyasla, Türkiye'den gelen bilgilerin eşleştirmesinde çok daha düşük bir başarı düzeyine ulaşılabilmektedir. Ayrıca 20 değişim ortağı, alınan bilgilerle ilgili olarak eksik veya geçersiz VKN verileri, eksik doğum tarihi ve eksik adresler gibi sorunları vurgulamışlardır. Yapılan görüşmeler, Türkiye'nin bu konuların farkında olduğunu ve durumu iyileştirmeye çalıştığını doğrulamıştır.		
			Bu bulgulara dayanılarak; Türkiye'nin, gerekli idari uyum çerçevesi ve ilgili prosedürlerin yürürlükte olması da dâhil olmak üzere, finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama prosedürlerini doğru bir şekilde yürütmesini sağlama konusundaki beklentileri kısmen karşıladığı sonucuna varılmıştır. Daha açık olarak, uygunsuzluğu belirlemek ve ele almak için doğrulama mekanizmalarını içeren kapsayıcı bir uyum stratejisinin planlanması ve etkili bir şekilde uygulanmasıyla ilgili olanlar da dâhil olmak üzere önemli sorunlar belirlenmiştir. Bu nedenle Türkiye, yapılan tavsiyeleri ele alarak uygulama sürecini buna göre sürdürmelidir.		
Etkinliği sağlamak için uluslararası işbirliği	SR 1.6	SR 1.6 Ülkeler uyum ve uygulama konusunda işbirliği yapmalıdır. Bu şart, ülkelerin şunları yapmasını gerektirir: 1-Bir değişim ortağı tarafından ülkeye bildirilen hataları veya uyumsuzluğu ele almak için ülkenin iç mevzuatı kapsamında mevcut olan tüm uygun önlemleri kullanacaktır; 2- Eksik veya yanlış bilgi raporlamaya veya durum tespiti veya raporlama prosedürlerine uyulmamasına yol açabilecek hataların değişim ortağına bildirilmesi için etkili prosedürlere sahip olması gereklidir.	Uyum ve uygulama konusunda işbirliği yapmak için, Türkiye'nin kendisine bildirilen hususlarla ilgili tüm gereklilikleri (yani, MCAA'nın 4. Bölümü veya eşdeğeri kapsamında) beklentiler doğrultusunda uyguladığı görülmektedir. Henüz bu tür bir bildirim alınmamış olsa da, Türkiye'nin bunları gerektiği gibi işlemesi için gerekli sistem ve prosedürler bulunmaktadır. Ayrıca, Türkiye'nin alınan bilgileri kullanırken tespit ettiği hataları veya şüphelenilen uyumsuzlukları ortaklarına etkili bir şekilde bildireceği de görülmektedir. Bu bulgulara dayanarak, finansal kuruluşların durum tespiti ve raporlama prosedürlerini doğru bir şekilde yürütmesini sağlamak için Türkiye'nin bilgi değişim ortakları ile işbirliğine ilişkin beklentileri tam olarak karşıladığı sonucuna varılmıştır.	Tavsiyede Bulunulmadı	

CR2: Uygulamada Etkinlik		CR2 Uygulamada etkililik: Ülkeler, bilgiyi AEOI Standardına göre tasnif etmek, hazırlamak, doğrulamak ve iletmek de dâhil olmak üzere zamanında ve etkili bir şekilde pratikte değişime konu etmelidir.	Türkiye'nin AEOI Standardı'nı uygulaması, bilginin pratikte etkin ve zamanında değişimi açısından kısmen uyumludur. Daha açık olarak, Türkiye'nin; bilgileri doğru ve zamanında iletilmesi (SRs 2.5 – 2.8), bilgilerde düzeltme, değişiklik veya ekleme yapılması (SR 2.9) ve bilgilerin sıralanması, hazırlanması ve doğrulanması (SR 2.4) ile ilgili beklentileri karşılarken önemli sorunları bulunmaktadır.		Kısmen Uyumlu
	SR 2.4	SR 2.4 Şartı, ülkelerin bilgileri CRS XML Şeması ve buna ilişkin Kullanıcı Kılavuzu'ndaki ilgili gereksinimler ve Durum Mesajı Kullanıcı Kılavuzu'ndaki Dosya Hatası ve Düzeltme ile ilgili doğrulamalar (yani 50000 ve 80000) uyarınca sıralamasını, hazırlamasını ve doğrulamasını gerektirmektedir.	12 değişim ortağı (%17), Türkiye tarafından gönderilen bilgilerin hazırlanması ve formatı ile (genellikle yinelenen dosya referans numaraları ve CRS XML Şeması doğrulama sorunlarıyla) ilgili belirli konuları vurgulamışlardır. Örneğin, Türkiye'nin değişim ortaklarının 21'i (%30'u) alman dosyaların %25'inden fazlasını teknik gerekliliklerin karşılanmaması nedeniyle reddettiğini bildirirken, bunların 15'i (%22'si) alman dosyaların %50'sinden fazlasını aynı gerekçeyle reddettiğini bildirmiştir. Bu oranlar, diğer ülkelere kıyasla çok yüksektir. Türkiye, bazıları bir süre önce ortaya çıkanlar da dâhil olmak üzere, sorunların birçoğunu henüz ele almış değildir. Bu tespitlere dayanarak, Türkiye'nin bilgilerin tasnif edilmesi, hazırlanması ve doğrulanması ile ilgili beklentileri kısmen karşıladığı sonucuna varılmıştır.	Türkiye'nin, dile getirilen sorunları ele almak için değişim ortaklarıyla çalışmaya devam etmesi gerektiği ve AEOI Standardının gerekliliklerini karşıladıklarından emin olmak için değişim ortaklarına gönderilecek bilgilerin tasnif edilmesi, hazırlanması ve doğrulanması için sistemlerini ve prosedürlerini gözden geçirmesi tavsiye edilmiştir.	
	SR 2.5	SR 2.5 Gereksinimi ülkelerin, her değişim ortağıyla, verilerin bir minimum güvenlik standardına göre şifrelenmesi de dâhil olmak üzere iletim boyunca gizliliğini ve bütünlüğünü sağlamak için uygun minimum standartları karşılayan iletim yöntemleri üzerinde anlaşmalarını ve kullanmalarını gerektirmektedir.	Türkiye, bilgi değişimi ortaklarının her biri ile gizlilik, verilerin bütünlüğü ve şifreleme konularında uygun asgari standartları karşılayan, üzerinde anlaşmaya varılmış bir aktarım yöntemini yürürlüğe koymak için CTS'ye bağlanmıştır. Buna göre, Türkiye'nin her bir ortağıyla anlaşmaya varma ve uygun iletim yöntemlerini kullanma konusundaki beklentileri tam olarak karşıladığı sonucuna varılmıştır.	Tavsiyede Bulunulmadı	
	SR 2.6	SR 2.6 gereksinimi ülkelerin, tüm bilgi değişimlerinin, ilgili oldukları takvim yılının bitimini takip eden dokuz ay içinde yıllık olarak gerçekleştirilmesini gerektirmektedir.	7 (%10) değişim ortağı, Türkiye'nin bilgi göndermede geciktiğini bildirmiştir. Bu oran diğer ülkelere kıyasla çok yüksektir. Ancak yine de Türkiye'nin tüm konuları başarılı bir şekilde ele aldığı ve ardından en kısa sürede bilgileri gönderdiği kaydedilmiştir. Bu tespite göre, genel olarak Türkiye'nin zamanında bilgi alışverişi ile ilgili beklentileri karşıladığı sonucuna varılmıştır.	Türkiye, tüm ortaklarına zamanında bilgi göndermeyi sağlamalıdır.	
	SR 2.7	SR 2.7 Ülkeler, bilgileri kabul edilen iletim yöntemleri ve şifreleme standartlarına uygun olarak göndermelidir.	Türkiye'nin değişim ortaklarından alınan geri bildirimler, mutabık kalman iletim yöntemlerini kullanması ve dolayısıyla Türkiye'nin bu gerekliliği uygulaması konusunda herhangi bir endişeye yer olmadığını göstermiştir.	Tavsiyede Bulunulmadı	

	SR 2.8	SR 2.8 gereksinimi ülkelerin, bilgi almak için sistemlere sahip olmalarını ve bilgi alındıktan sonra gönderen ülkeye CRS Durum Mesajı, XML Şeması ve ilgili Kullanıcı Kılavuzu uyarınca bir durum mesajı göndermelerini gerektirmektedir.	8 değişim ortağı (%9) Türkiye tarafından durum mesajlarının gönderilmesindeki gecikmelere dikkat çekmişlerdir. Bu diğer ülkelere nisbetle yüksek bir oranı ifade etmekte olup zaman içinde iyileşme de göstermemiştir. Bu tespitler gereğince, genel olarak Türkiye'nin bilgilerin alınmasına ilişkin beklentileri karşıladığı sonucuna varılmış, ancak bir değişim ortağından bilgi alındığında durum mesajlarının zamanında gönderilmesine ilişkin olarak iyileştirmeye ihtiyaç olduğu da kaydedilmiştir.	Türkiye, durum mesajlarını tüm değişim ortaklarına zamanında göndermeyi sağlamalıdır.	
	SR 2.9	SR 2.9 gereksinimi ülkelerin, Model CAA'nın 4. Bölümündeki Açıklamada belirtilen zaman çizelgelerine uygun olarak, bu Bölümde atıfta bulunulan şekilde (Durum Mesajlarını içerebilir) bir değişim ortağından gelen bildirimlere cevap vermesini gerektirmektedir. Ülkeler, bildirimde bulunan finansal kuruluştan alınan düzeltilmiş, tadil edilmiş veya ek bilgileri, alındıktan sonra mümkün olan en kısa sürede göndermelidir.	Türkiye'nin bu konudaki yaklaşımı belirsiz olsa da, test edilmemiştir ve Türkiye'nin değişim ortakları tarafından ve dolayısıyla Türkiye'nin bu gereklilikleri uygulamasına ilişkin olarak bu tür endişeler dile getirilmemiştir. Bu nedenle, Türkiye'nin değişim ortaklarından gelen bildirimlere yanıt verme ve düzeltilmiş, değiştirilmiş veya ek bilgilerin gönderilmesine ilişkin beklentileri karşıladığı sonucuna varılmıştır.	Tavsiyede Bulunmadı	
		(*) CR: Core Requirement: Temel Gereksinim			
		(*) SR: Sub-Requirement: Alt Gereksinim			

Kaynak: 2022 Gözden Geçirme Raporu'ndaki veri ve açıklamalardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

2.7.AEOI TÜRKİYE UYGULAMASI

CRS kapsamında AEOI’de bulunmayı taahhüt eden dünyadaki diğer birçok ülke gibi Türkiye de; ülkesindeki finansal kuruluşların ayrıntılı durum tespiti prosedürlerinin gerçekleştirilebilmesi ve sağlıklı raporlamaların yapılabilmesi için birçok uluslararası anlaşma yapmış, Kanun ve rehber hazırlamış, değişime konu bilgileri toplamak, otomatik değişimi gerçekleştirmek ve veri gizliliğini sağlamak için idari uygulama ve teknik çözümler geliştirmiştir.

Türkiye, Anlaşma’yı (CRS MCAA), 21/04/2017 tarihinde imzalamıştır. Anlaşmayla Hazine ve Maliye Bakanlığı’na bağlı GİB, AEOI için gerekli bilgileri toplamaya, derlemeye ve diğer ülkelerle paylaşmaya yetkili makam olarak kabul edilmiştir.

İlk otomatik bilgi değişimleri de 2018 ve 2019 yıllarında Norveç ve Letonya’yla gerçekleştirilmiştir. Ancak 2020 yılına kadar Anlaşmaya taraf diğer ülkelerle herhangi bir değişim süreci başlatılmamıştır (GİB, 2021, s. 8). 2020 yılına gelindiğinde ise 54 ülkeyle karşılıklı olarak bilgi değişimi yapılmış, 17 ülkeden sadece bilgi alınmış, bilgi paylaşılmamış, Türk vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı 5 ülke (Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Avusturya) ve İsviçre’yle herhangi bir bilgi değişimi yapılmamıştır.

Türkiye’nin Anlaşmayı 2017’de imzalamasına rağmen yoğun ekonomik ilişkide bulunduğu ülkelerle uzun süre yürürlüğe koymaması üzerine; AB Konseyi’nin 22/02/2021 tarihinde gerçekleştirilen toplantısında bu konu gündeme alınarak Türkiye’nin Vergi Konularında İş Birliği Yapmayan Ülkeler Listesine (Kara Listeye) girmemesi için Türkiye’den bir takım taleplerde bulunulmuştur. Alınan kararda, Türkiye’nin hala otomatik bilgi değişimi sürecine dâhil etmediği ülkelerle de gerekli işlemleri tamamlayarak, 30/06/2021 tarihine kadar tüm AB üyeleriyle AEOI yapacağını gösteren en üst düzeyde siyasi teşebbüsü 31/05/2021 tarihine kadar yapması istenilmiştir. Kararda ayrıca, Türkiye’nin 2019 yılına ilişkin AEOI’yı 01/09/2021 tarihine kadar, 2020 ve 2021 yıllarına ait bilgi paylaşımlarını ise sırasıyla 30/09/2021 ve 30/09/2022 tarihlerine kadar yapması istenilmiştir (PWC, 2021, s. 1-3).

01/06/2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 4025 sayılı Cumhurbaşkanı Kararıyla; 2017 yılında imzalanan Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması’nın, en erken 01/01/2019 tarihinden sonra başlayan vergilendirme dönemlerine uygulanmaya başlamak üzere, 03/02/2020 tarihinde yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Bu karar çerçevesinde gelir veya kurumlar vergileriyle ilgili olarak ilk bilgi değişimi 2019 yılı için 01/09/2021 tarihine kadar gerçekleştirilmiştir. Takip eden yıllara ait bilgiler ise Anlaşmada öngörülen takvime uygun olarak ilgili yılı takip eden Eylül ayı sonuna kadar muhataplarına iletilmiştir. Türkiye de Anlaşma doğrultusunda bilgi değişim işlemlerini gerçekleştirmeye başlamıştır. CRS MCAA’yı imzalayan ülke sayısındaki artışa paralel olarak Türkiye’nin AEOI’da bulunduğu ülke sayısının da artması beklenmektedir.

Türkiye Anlaşmayı 21/04/2017 tarihinde imzaladığından ilk bilgi değişiminin 2017 ve/veya 2018 yılından itibaren başlaması beklenmekteydi, ancak 4025 sayılı Cumhurbaşkanı Kararında Anlaşmanın en erken 2019 vergilendirme döneminde uygulanmaya başlamak üzere, 03/02/2020 tarihinde yürürlüğe girmesine karar verildiğinden (ve AB Konsey kararında 2017 ve 2018 yıllarına ilişkin talep bulunmadığından) artık 2017 ve 2018 bilgilerinin paylaşılması ihtimali bulunmamaktadır. Kaldı ki özellikle 2017 yılı hesapları Türkiye açısından zamanaşımına uğramış olduğundan pratik bir faydası da kalmamıştır.

Türkiye, AB Konseyi’ne vermiş olduğu taahhüt doğrultusunda, bilgi değişimine başlayınca, Vergi Konularında İş Birliği Yapmayan Ülkeler Listesine (Kara Listeye) eklenmemiştir.

Onaylanan Anlaşma metnine göre imzacı ülkeler, vergi konularında karşılıklı yardımlaşma hususunda aralarındaki ilişkiyi daha da güçlendirerek uluslararası vergi uyumunu artırma niyetinde olduklarını ve vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığıyla mücadele etmek ve vergi uyumunu artırmak üzere CRS’yi uygulayacaklarını beyan etmektedirler.

Anlaşmaya göre (2. mad.); Sözleşme hükümleri uyarınca (6 ve 22. mad.) ve CRS ile uyumlu yürürlükteki bildirim ve durum tespiti hükümlerine bağlı kalınarak, her bir yetkili makam kendisi bakımından Anlaşmayı uygulanmakta olan diğer yetkili makamlarla vergisel bilgileri otomatik olarak yıllık bazda değişime tabi tutacaktır. Anlaşmada

bildirimi zorunlu hesaplar bakımından değişime tabi tutulacak bilgiler sayılmıştır, ancak aynı bilgilere çalışmamızın önceki bölümlerinde yer verildiğinden burada tekrarlanmamıştır.

Türkiye bu Anlaşmada da, Sözleşme ve Protokol hükümlerini sadece diplomatik ilişkisi bulunan taraf Devletlere yönelik uygulayacağını beyan ederek, Güney Kıbrıs Rum Yönetimiyle bilgi değişimi ilişkisine girmeyeceği çekincesini koymuştur.

Anlaşmada düzenlenen bazı özellikli konular şunlardır:

- Değişime tabi tutulacak bilgilerin neler olduğu
- Toplanan bilgilerin genel olarak bilginin ait olduğu takvim yılını takip eden dokuz aylık süre içerisinde gönderileceği
- Bilgilerin Genişletilebilir İşaretleme Dili (XML) kullanılarak paylaşılacağı
- Gizlilik ve veri korumaya yönelik konuların neler olduğu

Finansal hesap bilgilerinin otomatik değişimine ilişkin olarak hazırlanan bir Tebliğ Taslağı 2017 yılında ilgili finans kuruluşlarına görüş almak amacıyla dağıtılmış olmasına rağmen 2023/Ağustos itibariyle henüz yayımlanmamıştır, bunun dışında da bugüne kadar herhangi kanuni veya idari bir düzenleme de yapılmamıştır.

Ancak, konuyla ilgili olarak Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Konularında Karşılıklı Olarak Otomatik Değişim Standardı Bilgilendirme Rehberi adında bir kitapçık GİB tarafından 2020 yılında yayımlanmış, kitapçık 2021 ve 2023 yıllarında güncellenmiştir.

Yayımlanan Rehber’de “*Otomatik bilgi değişimi; kişilerin, yerleşik olduğu ülke dışındaki diğer ülkelerde bulunan finansal hesap bilgilerinin yerleşik olunan ülkeye, her yıl diğer ülke vergi idarelerince, vergisel amaçlarla kullanılmak üzere mütekabiliyet esasında ve otomatik olarak elektronik ortamda gönderilmesi*” (2021, s. 5) şeklinde tanımlamıştır. Buna göre bilgi değişim uygulaması, Türkiye’nin anlaşmaya taraf olan diğer ülkelerin mukimlerinin kapsama giren hesap bilgilerinin o ülkelerin yetkili otoritelerine göndermesi ve o ülkelere de Türkiye’de mukim olanların kapsama giren hesap bilgilerinin alması şeklinde gerçekleşecektir.

Uluslararası anlaşmalar ve OECD kaynakları esas alınarak hazırlandığı anlaşılan Rehber gereğince AEOI aşağıdaki şekilde uygulanacaktır (GİB, 2021):

- Anlaşmaya taraf ülkeler, karşılıklılık esasında, diğer taraf ülkelerde mukim gerçek ve tüzel kişilere ait finansal hesap bilgilerini, kendi ülkelerinde faaliyette bulunan finansal kuruluşlardan toplayacak ve ayrı bir talebe ihtiyaç olmaksızın otomatik olarak diğer taraf ülkelerle her yıl paylaşacaklardır.
- Hem gerçek kişilere ait (bireysel hesaplar) hem de tüzel kişilere ait olan kurum hesaplarına ait bilgiler karşılıklı olarak değişime tabi tutulabilecektir.
- Türkiye’de faaliyette bulunan finansal kuruluşlardaki finansal hesaplara ilişkin bilgiler otomatik bilgi değişimi kapsamındadır. Taşınmazlar ile taşıt, sanat eseri gibi taşınır mallara ilişkin bilgiler değişim kapsamında değildir.
- Kamu kurum ve kuruluşları ile uluslararası kuruluşlar kapsama girmemektedir. Kapsama giren 4 tür finansal kuruluş aşağıdaki gibidir:
  - i. Mevduat bankaları (katılım bankaları dâhil)
  - ii. Saklama kuruluşları (saklama bankaları vb.)
  - iii. Yatırım bankaları ve fonlar gibi yatırım kurumları
  - iv. Belirli nitelikteki sigorta şirketleri
- Sayılan finansal kuruluşlar nezdindeki;
  - i. Mevduat hesaplarına (vadeli ve vadesiz mevduat hesapları, döviz tevdiat hesapları, katılım bankalarındaki cari hesaplar, altın ve gümüşe dayalı mevduat hesapları vb.),
  - ii. Saklama hesaplarına (bankalar ile Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından lisanslı aracı kuruluşlardaki tahvil, bono ve hisse senetleri)
  - iii. Ortaklık ve borç ilişkisi menfaati (SPK’dan lisanslı portföy yönetim şirketlerince kurulan yatırım fonları ile yine SPK’dan lisanslı yatırım ortaklıklarındaki paylar),
  - iv. Nakdi değer sigorta sözleşmelerine (kasko, mal zarar sigortası, kaza sigortaları ve sorumluluk sigortaları bildirim kapsamında değildir. Yatırım maksatlı birikim değerli hayat sigortaları kapsama girmektedir. Nakdi değer sigorta kapsamına, yalnızca risk primi alınan hayat sigorta sözleşmeleri de girmemektedir.)
  - v. Düzenli ödeme sözleşmelerine (anüite) (yıllık gelir sigortası, emeklilik gelir planları vb. kapsama girmektedir, fakat bireysel emeklilik bu kapsamda değildir)

ilişkin finansal bilgiler paylaşılacaktır. Sayılan hesap türlerinde hesabın dönemsonu bakiye tutarı bildirimine konu edilecek, hesap bakiyelerinin kaynağını oluşturabilecek (kira geliri ve emekli maaşı gibi) bilgiler bilgi paylaşımı kapsamına girmeyecektir. Buna karşın, mevduat hesaplarına yıl içinde ödenmiş olan faizler de bildirimine konu edilecektir.
- Hisse senedi, tahvil vb. kıymetlerin tutulduğu saklama hesaplarına yıl içinde ödenen temettü, faiz, katılım kar payı ve diğer gelirler ile finansal varlıkların satışından elde edilen gelirler bilgi değişimi kapsamında bildirilecektir.

Mevduat ve saklama hesapları haricinde kalan diğer hesap çeşitlerinde ise (Ör: anüitelerde), hesap sahibi adına yapılan ödemeler de bildirilecektir.

- Değişime tabi olan bilgiler şunlardır: İlgili kişinin adı, soyadı, yerleşik olduğu ülke, adresi ve VKN'si, doğum tarihi ve yeri, hesap numaraları, hesap bakiyeleri ya da değerleri, ilgili hesaplara yıl içinde ödenen temettü ve faiz gibi gelirlerin ya da hesaplarda bulunan finansal varlıklardan sağlanan gelirlerin toplam brüt tutarıdır.
- Finansal kuruluşlar, yeni hesap açan müşterilerinden hangi ülkede yerleşik olduklarını gösterir beyanlarını almak zorundadırlar. Finansal kuruluşlar bunun yanısıra 01/07/2017 tarihinden önce açılmış olan finansal hesaplarda kayıt taraması yapmalıdırlar. Aşağıdaki kriterlerden en az birinin kayıtlarında bulunması durumunda kriterin ilgili bulunduğu ülkeye ilişkin olarak GİB'e bildirimde bulunulmalıdır:
  - i. Kişinin hangi ilgili ülkede yerleşik olduğuna dair kayıt
  - ii. İlgili ülkedeki güncel ikametgâh ya da yazışma adresi
  - iii. Türkiye'de kayıtlı bir telefon numarası yoksa ilgili ülkedeki telefon numarası
  - iv. Mevduat hesapları harici diğer finansal hesaplardan ilgili ülkedeki finansal hesaplara yapılan düzenli fon transferlerine dair talimat
  - v. İlgili ülkede adresi bulunan bir kişiye verilmiş olan imza veya temsil yetkisi (vekâletname)
  - vi. Finansal kuruluşun kendi kayıtlarında başka bir adres bulunmuyorsa posta gönderisi veya posta bekletme servisi talimatı için belirlenmiş olan adres

Bahsedilen işlemlerin yapılabilmesi için; finansal hesap sahiplerinin (banka vb.) finansal kuruluştaki adreslerini kontrol etmeleri ve güncel ikamet adreslerini kişisel beyan ve tevsik edici belge ile birlikte ilgili finansal kuruluşa bildirmeleri ve iletişim bilgilerini güncellemeleri gerekmektedir (GİB, 2020, s.13). Bu nedenle, Anlaşmanın imzalanmasından sonra finansal kuruluşlar müşterileriyle iletişime geçerek kayıtlarındaki eksik bilgileri tamamlamaya çalışmışlardır.

Genel kural olarak Türkiye'de kurulmuş olan herhangi bir şirketin imalat veya mal ticareti gibi aktif kabul edilen bir ticari faaliyetle iştigal etmesi durumunda, ortağı yurtdışında yerleşik de olsa ve ortaklık oranı kaç olursa olsun şirket hesapları AEOI kapsamına girmemektedir. Fakat Türk vatandaşlarının (vergi mükelleflerinin) yurtdışında ortak

oldukları şirketler adına Türkiye’deki finansal kuruluşlar nezdinde açtıkları hesaplar bildirimine konu olabilir (GİB, 2020, s. 16).

AEOI taahhüdünün yerine getirilip getirilmediği, OECD ve AB tarafından takip edilen ve “kara liste” olarak isimlendirilen vergisel bakımdan işbirliğinde bulunmayan veya şeffaf olmadığı kabul edilen ülkelere ilişkin listeler ve benzeri uygulamalarla takip edilmekte ve halen çeşitli tedbirler üzerinde çalışılmaktadır. Bu listeleme çalışmaları, uluslararası kredi ve finansal kuruluşlar nezdinde de önemlidir (GİB, 2020, s. 4-5).

Anlaşmanın öngördüğü AEOI uygulamasını Türkiye örneği üzerinden özetlemek gerekirse; tanımlanan (banka, sigorta şirketi vb.) finansal kuruluşlar Türkiye’de mukim olmayan müşterileriyle ilgili Anlaşma kapsamına giren finansal bilgileri, belirlenen standart formatta GİB’e bildirecekler, GİB kendisinde toplanan bu bilgileri Sözleşme kapsamında karşılıklı Anlaşma yaptığı diğer ülkelere göre tasnif edecek ve bilgilerin ait olduğu yılı takip eden yılın Eylül ayı sonuna kadar ilgili ülkelerin yetkili gelir idarelerine kendiliğinden otomatik olarak gönderecektir. Aynı şekilde Türkiye’de mukim olup da Anlaşma kapsamındaki diğer ülkelerde finansal hesabı olan gerçek ve tüzel kişilere ait bilgiler de söz konusu Anlaşmalar çerçevesinde aynı süre içerisinde ilgili ülkenin gelir idareleri tarafından GİB’e gönderilecektir.

2.8.TÜRKİYE’DE FİNANSAL RAPORLAMA YAPMAYACAK KURULUŞLAR

CRS çerçevesinde gerçekleştirilecek otomatik bilgi değişiminde bazı finansal kuruluşlar bildirim yükümlülüğünden muaf tutulmuşlardır. Ancak mevcuttaki bu muafiyetin ne kadar süreceğine ilişkin bir belirleme bulunmamaktadır. Buna göre finansal raporlama yapmayacak kurum ve kuruluşlar; T.C. Merkez Bankası, dar ve geniş katılımlı emeklilik fonları, uluslararası örgütlerin, kamu kurumlarının veya T.C. Merkez Bankasının emeklilik fonları, özelliği kredi kartı veren kurumlar, muaf olan kolektif yatırım kuruluşlarıdır. Ayrıca emeklilik ve emekli maaş hesapları ile belirli süreli hayat sigorta sözleşmeleri de “istisna hesaplar” başlığı altında sayılmıştır.

Türkiye’de bireysel emeklilik sistemi (BES) kapsamında düzenlenen sözleşme ve açılan hesaplar da normal şartlarda AEOI kapsamına girmemektedir. Ancak belirli şartlar

altında BES hesaplarının kullanımı için açılan hesaplar kapsama girebilir. Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının Türkiye’deki BES hesaplarının da bildirim kapsamında olmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre, BES şirketleri de şimdilik bildirimde bulunmak zorunda değildirler.

Gayrimenkuller, taşıtlar, sanat eserleri ve ticaret sicil bilgileri de finansal raporlama standardına dâhil edilmemiştir.

2.9.AEOI KAPSAMINDA BİLDİRİLECEK GELİR TÜRLERİ

CRS ve FATCA kapsamına giren hesaplar incelendiğinde, esas olarak finansal servetlerin bildirimde konu edileceği görülmektedir. Bu finansal servetlerin tutulduğu hesapların hangileri olduğu ilgili bölümlerde sayılmıştır. Bu başlıkta bildirim zorunluluğunu, servetin dayanağı olabilecek gelir türleri açısından değerlendirdik.

Türkiye’nin iç mevzuatına (Gelir Vergisi Kanunu’na - GVK) göre, gerçek kişiler bir takvim yılı içerisinde GVK’da sayılan yedi farklı kazanç ve irat unsurundan elde ettikleri gelirleri üzerinden vergilendirileceklerdir. Bunlar; “... ticarî kazançlar, ziraî kazançlar, ücretler, serbest meslek kazançları, gayrimenkul sermaye iratları (GMSI), menkul sermaye iratları (MSI) ve diğer kazanç ve iratlardır” (GVK 2. mad.). Kurumlar vergisine tabi kurum kazancı ise, “... gelir vergisinin konusuna giren gelir unsurlarından oluşmaktadır” (GVK 1. mad.). Kural olarak bir gerçek kişinin bir takvim yılında elde ettiği gelir bu yedi gelir unsurundan biri veya birden fazlasından elde edilmemişse vergilendirilemeyecektir.

Buna karşın OECD Model Anlaşması kapsamına giren gelirler aşağıdaki tabloda sayılmıştır. Tabloda ayrıca bu gelirleri vergilendirme yetkisinin esas olarak hangi ülkeye ait olduğu da belirtilmiştir. Fakat bu belirleme kesin olmayıp Model Anlaşmada belirtilen durumlarda değişiklik gösterebilmekte veya mukim ve kaynak ülke vergilendirme yetkisini paylaşabilmektedirler:

Tablo 18: OECD Model Anlaşmasına Göre Vergilendirme Yetkisi

No	Gelir Türü	Anlaşma Maddesi	Vergilendirme Yetkisi
1	Gayrimenkul varlıklardan elde edilen gelirler	6	Kaynak ülke
2	Ticari kazançlar	7	Kaynak ülke
3	Deniz, içsu yolu ve hava taşımacılığı	8	Mukim ülke
4	Bağımlı teşebbüsler	9	Mukim ülke. Ancak transfer fiyatlandırması varsa vergide düzeltme yapılacaktır.
5	Temettüer	10	Mukim ülke (kaynak ülkenin sınırlı tevkifat yetkisi vardır)
6	Faiz	11	Mukim ülke (kaynak ülkenin sınırlı tevkifat yetkisi vardır)
7	Gayrimaddi hak bedelleri	12	Mukim ülke (kaynak ülkenin sınırlı tevkifat yetkisi vardır)
8	Sermaye değer artış kazançları	13	Kaynak ülke
9	Serbest meslek faaliyetleri	14	Kaldırıldı
10	Ücret geliri	15	Mukim ülke (kaynak ülkenin sınırlı yetkisi vardır)
11	Yöneticilere yapılan ödemeler	16	Şirketin mukim olduğu ülke
12	Sanatçı ve sporcular	17	Kaynak ülke
13	Emekli maaşları	18	Mukim ülke
14	Kamu hizmeti	19	Ödemeyi yapan ülke (kaynak ülkenin sınırlı yetkisi vardır)
15	Öğrenciler	20	Kaynak ülke
16	Diğer gelirler	21	Kaynak ülke

Kaynak: OECD Model Anlaşması'ndan yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Mevcut halleriyle CRS ve FATCA, bu gelir türlerine bağlı bir bildirim öngörmemekte, yurtdışında mukim kişi ve kurumlara ait tanımlanmış finansal kuruluşlardaki belirli finansal hesapların dönemsonu bakiyeleriyle, bu hesaplardan dönem içinde elde edilen gelirlerin bildirilmesini istemektedir. Dolayısıyla faiz, kar payı ve temettü gibi hesabın kendisinden doğan gelirler dışındaki diğer gelirler, dönemsonu bakiyesi içerisinde kalmışlarsa bu tutarın bünyesinde bildirilecek, ancak mahiyetleri bilinmeyecektir.

Günümüzde elde edilen gelir türlerinin büyük bölümü finansal sistem üzerinden alınmakta veya transfer edilmektedir. Veyahut elde edilen gelir harcanmayıp servete dönüştüğünde bir şekilde finansal sisteme dâhil olmaktadır. Bu bağlamda, sapmaları olsa da, yabancı ülke mukimleri tarafından elde edilen gelirin türü ne olursa olsun, bir yılda elde edilen ancak harcanmayıp sistemde kalan ve finansal olmayan servete dönüşmeyen kısmı büyük ölçüde bildirim kapsamına girebilecektir. Önceki yıllara ait olup hisse

senedi, tahvil benzeri finansal servete dönüşenler de keza hesap bilgisi olarak bildirim konu edilecektir.

Bu durumda faiz, kar payı ve temettü gibi doğrudan finansal hesapta takip edilen veya burada doğan gelirler bildirim konu edildiğinde mukim olunan ülkede menkul sermaye iradı olarak vergilendirilecek, hisse senedi satış kazancı duruma göre dağır artış kazancı veya ticari kazanç olarak vergilendirilecektir. Buna karşın ücret, GMSI, ticari kazanç vb. diğır gelir unsurları, bildirim konu hesabın ancak dönem sonu bakiyesi içerisinde kalmışlarsa dolaylı şekilde raporlanacak ve duruma ve mahiyetine göre vergilendirilebileceklerdir.

Kira gelirleri, taşınır ve taşınmaz varlık satışından elde edilen gelirler veya emekli aylığı gibi gelirler finansal hesap tanımı içerisinde girmediğinden kural olarak AEOI kapsamında bilgi değışimine konu olmayacaktır. Ancak bu gelirlerin, AEOI kapsamına giren bir finansal hesaba (örneğin vadeli veya vadesiz mevduat hesabına) yatırılması halinde uygulama nasıl olacaktır? Finansal hesap bilgilerini yetkili vergi otoritesine bildirecek olan finansal kuruluşların, hesaptaki paranın kaynağını araştırma gibi bir yükümlülükleri bulunmamaktadır. Bu nedenle uygulamada anılan gelirlerin yatırıldığı finansal hesabın yılsonu bakiyesinin tamamı bildirim konu edilecektir. Ayrıca bu gelirlerin yıl içerisinde vadeli hesaba yatırılması neticesinde elde edilen faiz gelirleri de hesap bakiyesiyle birlikte faiz geliri olarak AEOI kapsamında muhatap ülkeye bildirilecektir.

Özetlersek; kural olarak faiz, katılım hesabı kar payı, kira sertifikası geliri, hisse senedi satış kazancı, temettü gibi gelirler finansal hesap üzerinden elde edildiğinden doğal olarak bildirim kapsamına girmektedirler. Diğır gelir türleri ise ya hesapların dönem sonu bakiyesi içerisinde kaldıklarında ya da önceki dönemlere ait olup finansal servete dönüşüklerinde, söz konusu finansal hesapların içinde bildirim konu olacaklardır.

2.10.TESPİT EDİLEN YURTDIŞI SERVETİN TÜRKİYE'DE VERGİLENDİRİLMESİNDE SORUN

Son yıllarda sık sık çıkarılan Mali Af benzeri Yapılandırma Kanunlarıyla yurtdışındaki varlıkların millileştirilmesi için gayret sarfedilmiş olsa da hala muhtelif nedenlerle, Türkiye'de mukim kişilere ait yurtdışında önemli miktarlarda para bulunduğu tahmin

edilmektedir. Anılan kişilere ait hesap bilgilerinin alınması her şeyden önce adil bir vergilendirmeyi sağlayacak dahası, caydırıcı etkisi olacaktır. Maalesef bugüne kadar, 2008 yılında uygulanan 4811 sayılı Kanunun (Varlık Barışı) sonuçları dışında, söz konusu Kanunlar neticesinde ülkeye ne kadar varlık ve paranın geldiği veya bunlarla ilgili olarak nasıl bir işlem yapıldığı kamuoyuna yansımamış, konuyla ilgili herhangi bir resmi açıklama, istatistik veya rapor yayınlanmamıştır. Fakat açık olan husus, bu Kanunlar çerçevesinde beyan edilerek yurda getirilen varlık ve paralar nedeniyle inceleme yapılamayacağı ve bunların vergilendirilemeyeceğidir. Bunun da istisnası karapara mevzuatı gereğince incelenebilmeleridir.

Türkiye’de gerçek kişilerin vergilendirilmesinde yaşanan en önemli handikaplardan birisi, “Kaynak Teorisi” üzerine kurulu olan mevcut sistemin sadece GVK’da sayılan 7 gelir unsurunu vergilendirmesi, bunlar dışında kalan diğer gelir türlerini kapsamamasıdır. Sistemdeki bu açık kayıtdışı ekonomik faaliyetlerle mücadeledeki en önemli zaafiyetlerden birini oluşturmaktadır. Her ne kadar 1998 yılında, 4369 sayılı Kanunla gerçekleştirilen Vergi Reformu ile “Net Artış Teorisi” kabul edilerek bu eksiklik giderilmeye çalışılmış ise de, Reform kapsamında GVK’da yapılan değişiklikler önce 1999 yılında 4444 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeyle 2022 yılı sonuna kadar ertelenmiş, daha sonra 2003 yılında yürürlüğe giren 4783 sayılı Kanunla tamamen kaldırılmıştır. Böylece, gelir vergisinde “Net Artış Teorisi” hiç uygulamaya girmemiş ve günümüze kadar “Kaynak Teorisi”ni esas alan uygulamaya devam edilmiştir.

GVK’da üretim faktörlerinin gelirlerini esas alan 6 gelir unsuru (ücret, serbest meslek kazancı, zirai kazanç, gayrimenkul sermaye iradı, menkul sermaye iradı ve ticari kazanç,) tanımlanmaktadır. 7’nci gelir unsuru olarak ise diğer kazanç ve iratlar adı altında, bazı mal veya hakların elden çıkarılması suretiyle elde edilen değer artış kazançlarıyla, süreklilik şartı aranmayan bazı arızî kazançlar tanımlanmıştır.

Kaynak teorisine dayanan mevcut sistem gereğince, bir gerçek kişiye ait kayıtdışı gelir tespit edildiğinde, bu gelirin yukarıdaki gelir unsurlarından hangisinin kapsamına girdiğinin kayıtdışılık iddiasında bulunan vergi idaresi tarafından ispatlanması beklenir. Bu 7 gelir unsurundan en az birisinin kapsamına girdiği ispat edilemeyen gelirlerin vergilendirilmesi mümkün değildir. Burada olayın mahiyetine ve özelliğine göre farklı

durumlar da ortaya çıkabilir. Özellikle ticari kazançta (tacirin basiretli davranma zorunluluğu ya da iktisadi ve ticari icaplara uygunluk) gibi harici varsayımlar da dikkate alındığında bazen ispat külfeti mükellefe de geçebilmektedir. Örneğin bir şahsi işletmenin banka hesabına, sürekli mal satılan bir ticari müşteriden gelen havale tutarı için fatura düzenlenmediyse, bunun ticari faaliyet dışında bir transfer olduğunu mükellefin ispatlaması gerekir. Bu tür durumlardaki hukuki dayanak VUK'un, "*İktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfeti bunu iddia eden tarafa aittir*" (VUK 3. mad.) hükmüdür.

AEOI kapsamında gelen bilgilerden, bir şahsın yurtdışında yüklü miktarda finansal serveti olduğu tespit edildiğinde, şayet bunun yukarıda bahsedilen gelir unsurlarından biri çerçevesinde elde edildiği iddia edilip ispatlanamıyorsa vergilendirilmesi hukuki anlamda soruna yol açacaktır. Tespit edilen servetin kaynağı muhtemelen önceki dönemlerdeki kayıtdışı faaliyetlerden elde edilen gelirlerdir. Ancak bu bağlantı kurulup ispatlanamazsa servetin kendisi için vergi tarh edilemeyecektir. Fakat bu finansal servetler üzerinden elde edilen faiz ve kar payı gibi gelirler menkul sermaye iradı olarak, menkul kıymet satış kazançları ise değer artış kazancı olarak ilgili dönemde vergiye tabi olacaktır.

Vergi dışı kalabilmek amacıyla mükellefler kayıtdışı finansal servetleriyle ilgili farklı izahlarda da bulunabilirler. Örneğin duruma göre, servetin kaynağının zamanaşımına uğramış (5 yıldan daha eski) dönemlerdeki faaliyetlerden elde edilen gelirler olduğunun beyan edilmesi halinde, aksi ispatlanmadığı sürece mevcut durumda yapılabilecek fazla bir şey bulunmamaktadır. Veya olayın özelliğine göre servetin kaynağının miras, bağış vb. olduğunun ifade edilmesi halinde yine aksi ispatlanmadığı sürece gelir vergisi istenemeyecektir. Böyle bir durumda veraseten veya ivazsız intikalden dolayı veraset ve intikal vergisi istenebilse de bu vergide oranlar ve cezalar gelir vergisine göre daha düşüktür.

Gelir vergisi mevzuatındaki bu boşluk çok uzun süredir gündemdedir. Bu alandaki eksikliğin sadece AEOI uygulamaları için değil kayıtdışı ekonomik faaliyetlerle daha etkin mücadele edilebilmesi ve gelir ve servet dağılımındaki adaletsizliklerin önlenmesi için de bir an önce giderilmesi zaruret arz etmektedir.

Son olarak, gerçek kişilerin vergilendirilmesindeki söz konusu zaafiyet dolaylı olarak kurumlar vergisi uygulamasını da etkileyebilecektir. İç mevzuatta, kurumların ayrı tüzel kişiliklerinin olması ve gelirlerinin tamamının ticari kazanç sayılarak kurum kazancına dâhil olması vergilendirmede kolaylık sağlasa da, örneğin yurtdışındaki kayıtdışı finansal varlığının gerçek kişi ortağının şirkete yaptığı katkı veya verdiği borç şeklindeki bir izahat yukarıdaki tartışmayı gündeme getirecektir. Üstelik bu izahın banka kayıtlarıyla tevsiki, idareyi aksini ispat yükümlülüğü altına sokacaktır.

2.11.BİLDİRİME TABİ (FAİZ, TEMETTÜ VB.) GELİRLERİN VERGİLENDİRİLMESİ

OECD'nin Model Anlaşmasında 16 gelir unsurunun hangi ülkede vergilendirileceği, vergilendirmeye yetkili ülkenin tespitinde hangi kriterlerin uygulanacağı düzenlenmiştir. Buna göre, temettüler, faiz, gayrimaddi haklar, deniz, iç su yolu ve havayolu taşımacılığı gelirleri ve ücretleri vergilendirme yetkisi genel olarak mukim olunan ülkeye aittir. Yöneticilere yapılan ödemeler de, şirketin mukim olduğu ülkede vergilendirilmektedir. Buna karşın, ticari kazançlar, sermaye değer artış kazançları, gayrimenkullerden sağlanan gelirler, öğrenci gelirleri ve diğer gelirler kural olarak kaynak ülke de vergilendirilecektir. Bunlar dışındaki gelirlerde ise vergilendirme yetkisi mukim ülke ile kaynak ülke arasında paylaşılmaktadır. Ancak tüm bu yetki paylaşımları keskin bir şekilde yapılmamıştır, Anlaşma metninde sayılan durumlara göre vergilendirme yetkisi el değiştirebilmekte, sınırlanabilmekte veya paylaşılabilir.

AEOI uygulamaları kural olarak kaynak ülkelerden mukim olunan ülkelere doğru bir veri akışını düzenlemektedir. Model Anlaşmanın düzenleme yaptığı 16 gelir unsurundan 2'si (ve kısmen değer artış kazancı) doğrudan AEOI'nın konusunu oluştururken diğerleri dolaylı olarak kapsama girmektedirler. AEOI'nın direkt gelir bilgisine ulaşmayı hedeflediği unsurlar; temettüler ve faiz gelirleridir. Bunlar dışında kısmen değer artış kazançları da finansal hesaptan doğabildiğinden hedeftedir. Faiz, aynı zamanda katılım hesabı kar paylarını ve kira sertifikası gelirlerini de içermektedir. Bunlar iç mevzuat açısından menkul sermaye iradı olarak vergiye tabidirler. AEOI, bu gelir unsurlarının kaydının tutulduğu saklama kuruluşları, mevduat bankaları gibi finans kuruluşlarını bilgi kaynağı olarak yükümlülük altına almıştır. Bu 2 gelir unsuru, Model Anlaşmanın

vergilendirme yetkisini mukim olunan ülkeye verdiği 6 gelir unsurundan finansal sermaye faktörüne dayalı olanları ifade etmektedir. Bunların mukim olunan ülke dışında farklı ülkelerden elde edilmesi halinde gelirin elde edildiği kaynak ülke, bu gelirlere ilişkin bilgileri elde edenlerin mukimi olduğu ülkeye periyodik olarak aktaracaktır. Model Anlaşma, her 2 gelir türü için de kaynak ülkeye tevkifat yoluyla sınırlı bir vergilendirme yetkisi tanımaktadır.

Mukim olunan ülkenin vergilendirme yetkisine sahip olduğu diğer 4 gelir unsurundan ücretler, yöneticilere yapılan ödemeler ve gayrimaddi hak bedelleri emek faktörüne ve şahsi mesaiye bağlı gelirlere olup zaten doğal olarak çoğunlukla emeği sağlayanın mukim olduğu ülkede elde edilmektedirler. Dolayısıyla istisnai durumlar dışında genellikle gelirin elde edildiği ülke ile mukim olunan ülke aynı olduğundan herhangi bir bilgi değişimine ihtiyaç olmamaktadır. Fakat son yıllarda gerek bilişim teknolojisinin sağladığı imkânların artması, gerekse covid-19 salgını ve savaş gibi zorlayıcı faktörler bu istisna alanını oldukça genişletmiş ve emeğin de mukim olmadığı ülkelerde hizmet vererek gelir elde etmesinin yolunu açmıştır.

Vergilendirme yetkisinin mukim olunan ülkeye verildiği son gelir unsuru olan deniz, iç su yolu ve havayolu taşımacılığı gelirlerinde ise; iç su yolu taşımacılığında benzer gerekçelerle hizmet zaten mukim olunan ülkede verilmek zorunda olduğundan bilgi değişim ihtiyacı olmamakta, deniz ve hava yolu taşımacılığında ise çok sayıda kaynak ülke olması ve kaynak ülke gelirlerinin ayrıştırılmasındaki fiili imkânsızlıklar nedeniyle zorunlu olarak bu gelirler mukim olunan ülkede vergilendirilmek durumundadır.

CRS ve FATCA kapsamında değişimi öngörülen finansal hesaplar dikkate alındığında; mevduat ve katılım hesapları üzerinden faiz ve katılım hesabı kar payları ve saklama hesapları üzerinden temettü gelirleri finansal kuruluşlar tarafından ilgili gelir idaresine bildirilecektir.

Özellikle gerçek kişiler tarafından elde edilen bu gelirler, mukim olunan ülke gelir idareleri tarafından beyan edilmedikleri tespit edilirse, ÇVÖA'ları da dikkate alınmak suretiyle vergilendirilebileceklerdir. Söz konusu gelirler üzerinden bildiri yapan kaynak ülke tarafından yapılan vergi tevkifat tutarları, mukim olunan ülkede tahakkuk edecek olan vergiden düşülebilecektir (23/A ve 23/B mad.).

2.12.AEOI'DA HATALI VEYA EKSİK BİLGİ VERİLMESİ DURUMUNDA UYGULANACAK MÜEYYİDE

Değişime tabi tutulan bilgilerde bir yanlışlık veya eksiklik olması durumunda nasıl hareket edileceğine ilişkin olarak Anlaşmada kesin bir müeyyide veya ceza öngörülmemiştir. Anlaşmaya (4. mad.) göre, kendisine hatalı veya eksik bilgi geldiğini düşünen taraf bu durumu karşı tarafın yetkili makamına bildirecek ve bildirim alan yetkili makam, uyumsuzluğu gidermek ve hataları çözmek için kendi iç mevzuatında bulunan duruma uygun tüm önlemleri alacaktır. Görüldüğü üzere Anlaşmada hata ve eksiklik halleri için etkin bir yaptırım öngörülmemiş, bunların giderilmesi ve cezalandırılması, bilgiyi temin etmekle yükümlü olan taraf devletin yetkili makamına ve kendi iç mevzuatına bırakılmıştır.

Bu durumu Türkiye açısından değerlendirirsek; bilgi değişimine muhatap devletlerden birinin yetkili makamından GİB'e bu yönde bir bildirim geldiğinde, GİB hata veya eksikliğin nereden ve neden kaynaklandığını ulusal mevzuattan aldığı yetki çerçevesinde inceleyecek ve tespit ettiği usulsüzlük ve kabahatlere VUK'ta düzenlenmiş olan cezaların uygulanmasını sağlayacaktır.

VUK'ta "Bilgi Toplama"ya ilişkin yükümlülükler 148 ila 152/A maddelerinde düzenlenmiştir. Bilgi vermekten çekinenler ile ilgili müeyyideler ise Kanunun mükerrer 355'inci maddesinde yer almaktadır. Buna göre;

"Bilgi verme zorunluluğuyla ilgili 148, 149, 150, mükerrer 242, 256 ve 257 nci maddelerinde yer alan zorunluluklara (Kamu idare ve müesseselerinde bilgi verme görevini yerine getirmeyen yöneticiler dâhil) uymayan;

1. Birinci sınıf tüccarlar ile serbest meslek erbabı hakkında 1.1.2023'dan itibaren 7.500 TL Türk Lirası,

2. İkinci sınıf tüccarlar, defter tutan çiftçiler ile kazancı basit usulde tespit edilenler hakkında 2023'dan itibaren 3.700 TL Türk Lirası,

3. Yukarıdaki bentlerde yazılı bulunanlar dışında kalanlar hakkında 1.1.2023'dan itibaren 1.900 TL Türk Lirası,

özel usulsüzlük cezası kesilmesi gerekmektedir" (VUK, Mük. 355. mad.).

AEOI uygulamaları esnasında yaşanacak hatalı veya eksik bilgi verilmesi durumları için Anlaşma her ülkenin kendi iç mevzuatına atıf yaptığından, mevcut uygulamada GİB bu

tür durumlarda yukarıda bahsedilen hükümler uyarınca özel usulsüzlük cezası uygulanması gerektiği görüşündedir. Ancak konuyla ilgili görüşümüz aynı yönde olmayıp bir sonraki bölümde tereddüt ve itirazlarımız açıklanmıştır.

2.13.ULUSLARARASI ANLAŞMALAR GEREĞİNCE BİLGİ DEĞİŞİMİ YETKİSİ VE CEZA UYGULAMASINDA TEREDDÜT

Türkiye ile ABD arasında yapılan FATCA Anlaşması (mad.5) uyarınca; bir taraf devlet idari veya diğer küçük hataların yanlış veya eksik bilgi aktarımına yol açtığını tespit ettiğinde diğer taraf devlete bildirimde bulunacak, diğer taraf devlet ise sorunu çözmek veya uyumsuzluğu gidermek için iç mevzuatını (cezaları) uygulayacaktır. Benzer bir hüküm Türkiye'nin yapmış olduğu Anlaşma'nın (CRS MCAA) 4'üncü maddesinde de bulunmaktadır. Bu hükümler gereğince gerek FATCA gerekse CRS kapsamında eksik veya hatalı bilgi değişimine neden olan hatalar için her ülkenin kendi iç mevzuat hükümlerine göre işlem tesis edilecektir.

Türkiye'nin ulusal mevzuatında, uzun süre uluslararası düzeyde bilgi paylaşımına ilişkin yasal bir düzenleme bulunmamıştır. Bu eksiklik, VUK'a 6487 sayılı Kanunla eklenen ve 11/06/2013 tarihinde yürürlüğe giren 152/A maddesiyle giderilmiştir. Böylece uluslararası vergilendirmenin son yıllardaki en önemli gündemlerinden biri olan şeffaflık ilkesine ilişkin iç mevzuatta hukuki bir zemin oluşturulmuş ve bu yönde gelebilecek muhtemel eleştiriler de engellenmiştir.

Söz konusu maddede GİB'e, yurt içinde bilgi toplama yetkisi verilmekle beraber, finansal kuruluşlardan alınan bilgilerin yabancı devlet vergi idareleriyle paylaşılmasına ilişkin herhangi bir yetki verilmemektedir. Bu nedenle, yürütme (GİB) tarafından toplanan bilgilerin paylaşımı, hukuken ancak uluslararası anlaşmalar temelinde mümkün olabilecektir (Yayman, 2018, s. 362). Türkiye'nin yapacağı uluslararası bilgi değişiminin hukuki dayanaklarını oluşturabilecek uluslararası metinler; ÇVÖA'ların 26'ncı maddeleri, vergi bilgi değişim anlaşmaları ve CRS MCAA'dır.

Toplanacak veriler ülkemizde vergi mahremiyeti, bankacılık sırrı, ticari sır, kişisel veri gibi özel kanuni hükümlerle koruma altına alınan bilgiler olduğundan ve ülke vatandaşlarına da ait olabilecek söz konusu veriler yabancı ülke idarelerine teslim

edileceğinden, gerek bilgilerin mahiyetinin tespitinde gerekse toplanması ve değişiminde çok dikkatli olunması zorunluluk arz etmektedir.

Yeni düzenlemeye göre;

“Uluslararası anlaşmalar gereğince bilgi değişimi

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı veya vergi incelemesi yapmaya yetkili olanlar, usulüne uygun olarak yürürlüğe girmiş uluslararası anlaşmalarda yer alan bilgi değişimi hükümleri çerçevesinde, Maliye Bakanlığınca tespit edilecek usullere göre bu Kanunun 1 inci maddesinde belirlenen şümulle sınırlı olmaksızın bilgi toplayabilir” (VUK, 152/A mad.).

Bilindiği üzere VUK’un kapsamına; (gümrük vergi ve resimleri dışındaki) “... genel bütçeye giren vergi, resim ve harçlar ile il özel idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim ve harçlar...” (VUK 1.mad.) girmektedir. Yapılan yeni düzenlemeyle, vergi idaresine bu kapsama girmeyen konularda da bilgi toplayabilme yetkisi tanınmıştır. Ancak bu konuda bazı hukuki tereddüt ve itirazlar da bulunmaktadır. 152/A maddesi kanun yapma tekniğine uygun değildir, özellikle VUK’un “1’inci maddesinde belirlenen şümulle sınırlı olmaksızın bilgi toplayabilir” cümlesi tartışmalıdır. İlk bakışta VUK’un kapsamı gümrükte alınan vergileri içermediği için böyle bir düzenleme yapıldığı düşünülebilecekse de yapılan düzenlemeyle, idareye sınırları açık ve net bir şekilde belirlenmemiş bir yetki verilmiştir (Bilgin ve Yılmaz, 2019 s. 364).

152/A maddesi hükmü kapsamında GİB’in bilgi toplayabilmesi için;

- Öncelikle usulüne uygun olarak yürürlüğe girmiş bir uluslararası anlaşmanın olması,
- Bu anlaşmada bilgi değişimine ilişkin açık ve net bir düzenlemenin bulunması,
- Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından bu hükme istinaden toplanacak bilgilere ilişkin usullerin belirlenmesi ve
- Bilgi toplama ve değişim işlemlerinin bu düzenlemelere uygun olarak gerçekleştirilmesi

şarttır. Bu koşullar madde hükmünde lafzen bulunduğundan, Kanuni şart durumundadırlar.

Kanun hükmünde “*Maliye Bakanlığınca tespit edilecek usullere göre...*” bilgi toplanabileceği ifade edilmişse de bugüne kadar bu konuyla ilgili olarak Genel Tebliğ veya benzeri bir idari düzenleme yapılmamıştır. Her ne kadar Maliye Bakanlığı (GİB) 2017 yılında “Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Konularında Otomatik Bilgi Değişimi Hakkında Genel Tebliğ Taslağı (Seri No:1)” hazırlayıp internet sitesi üzerinden muhataplarının paylaşımına açmış olsa da bu Taslak 2023 yılı Eylül ayına kadar yayımlanmamış, üstelik siteden de kaldırılmıştır. Buna karşılık idare (GİB) 2021 yılında, “Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Konularında Karşılıklı Olarak Otomatik Değişim Standardı Bilgilendirme Rehberi” adıyla bir kitapçığı internet sitesinden yayınlamıştır. Ancak bu Rehberdeki açıklamaların, Kanun hükmündeki “Maliye Bakanlığınca tespit edilecek usullere göre” şartını karşılayıp karşılamadığı kanaatimizce tartışmalıdır. Zira böyle bir hüküm karşısında idarenin, idari düzenleyici işlem olarak Genel Tebliğ hazırlayıp Resmi Gazete’de yayımlayarak ilgililerine tebliğ etmesi beklenir. Böylece yapılan düzenlemeyle belirlenen bilgi toplama ve değişime ilişkin usuller muhatapları açısından bağlayıcı hale gelmekte ve vatandaşlar açısından da bilinebilir ve uyulabilir hale gelmektedir. Rehber, adı üzerinde bağlayıcı olmayan yol gösterici ve açıklayıcı bir belge olup hukuki anlamda idari düzenleyici bir niteliği bulunmamaktadır. Üstelik Resmi Gazete’de yayımlanmadığından ve bağlayıcılığı hususu tartışmalı olduğundan, Rehberdeki açıklamalara aykırı işlem tesisi durumunda cezai müeyyide uygulanması söz konusu olamayacaktır.

Maliye ve Hazine Bakanlığı (GİB) tarafından bilgi toplama, işleme ve paylaşımına ilişkin usullerin mevzuatta düzenlenmemesi 2 açıdan soruna neden olabilir. Birincisi Küresel Forum’un gözden geçirme faaliyetlerinde dikkate aldığı ilk zorunluluk olan iç mevzuatın yeterliliği sağlanamamış olacak, ikincisi ise finansal kuruluşların eksik, hatalı veya hiç bildirimde bulunmaması halinde cezai müeyyide uygulanamayacaktır.

Ayrıca bilgi vermekten çekinenler ile ilgili özel usulsüzlük cezalarının düzenlendiği mükerrer 355’inci madde metninde de, bilgi toplamayla ilgili diğer yetki maddeleri bulunurken 152/A maddesine yer verilmemiştir. Söz konusu eksiklik, bu maddeye göre ceza kesilmesini hukuken imkânsız hale getirmektedir. Bu durumda “Suç ve Cezada Kanunilik İlkesi” gereği, otomatik bilgi değişimine ilişkin bilgileri eksik veya hatalı veren kişi ve kurumlar için bu maddeye göre ceza kesilemeyecektir.

Buna karşın, yayımlanmayan Genel Tebliğ Taslağı'nın "Uyumsuzluk ve yaptırım" başlıklı 75'inci maddesinde;

"VUK'un mükerrer 355 inci maddesinde:

- a) Gerekli bildirimleri yapmayanlara,*
- b) Eksik ya da yanltıcı bildirimde bulunanlara ve*
- c) Bu bildirimler için belirlenen süre ve usule uymayanlara*

her bir bildirim için uygulanır" (GT Taslağı, 75. Mad.)

düzenlemesine yer verilmiştir.

Her ne kadar böyle bir durumda idare tarafından, Kanunun 148'inci maddesi uyarınca bilgi verilmediği iddia olunup mükerrer 355'inci maddeye göre ceza kesilebileceği iddia edilebilirse de, vergi idaresi uluslararası anlaşmalar gereğince bilgi toplama yetkisini 152/A maddesinden aldığından doğrudan 148 ve mükerrer 355'inci maddeler uyarınca ceza kesilmesi hukuken mümkün değildir. İdare ancak hatalı veya eksik bilgi verildiğinin tespiti üzerine ilgili finans kuruluşundan tekrar 148'inci madde gereğince bilgi ister ve istenen bu bilgi verilmez ise özel usulsüzlük cezası uygulanabilecektir.

Dolayısıyla AEOI uygulamaları esnasında yaşanacak hatalı veya eksik bilgi verilmesi gibi uyumsuzluk durumlarında; Hazine ve Maliye Bakanlığı (GİB) tarafından Kanunun aradığı şartlardan olan usul tespiti yapılmadığından ve bu tür durumlarda uygulanacak cezaların belirlendiği mükerrer 355'inci madde de 152/A maddesine atıf yapılmadığından, mevcut hukuki düzenlemeler çerçevesinde herhangi bir vergisel ceza uygulanabilmesi mümkün görülmemektedir.

Yapılan açıklamalar çerçevesinde her ne kadar tarafımızca, uyumsuz finansal kuruluşlar için mevcut hükümlere göre cezai müeyyide uygulanamayacağı düşünülse de, gerek konuyla ilgili bazı çalışmalarda (Yayman, 2018, s. 680) gerekse Genel Tebliğ Taslağında (s. 46) bu tür durumlarda VUK'un mükerrer 355'inci maddesi uyarınca özel usulsüzlük cezası kesileceği ifade edilmektedir. Oysa ortada belirlenmiş bir usul yoksa usulsüzlükten bahsedilemez ve usulsüzlük fiilini tanımlayan bir kanun hükmü yoksa ceza kesilemez.

2.14.BİREYSEL EMEKLİLİK SÖZLEŞMELERİNİN (BES) DURUMU

Türkiye'de bireysel emeklilikle ilgili işlemler, 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu çerçevesinde yürütülmektedir. Yayımlanan Rehber'e göre,

gönüllü katılımı esas alan bireysel emeklilik hesaplarıyla, 4632 sayılı Kanunun ek 2'nci maddesi gereğince ücretli çalışanları bir emeklilik planına otomatik olarak dâhil etmek için açılan hesaplar bilgi değişimine konu edilmemektedir. Ancak, bireysel emeklilik sistemi üzerinden elde edilen hakların kullanılması amacıyla açılan hesaplar veya düzenlenen sözleşmeler belli koşullarda kapsama girebilmektedir (2021, s. 15).

Türkiye'de mukim vergi mükelleflerinin yurtdışında çok sayıda bu tür hesapları olduğu yönünde bir bilgi bulunmadığından, bireysel emeklilik sözleşmelerinin kapsama girmemesi, daha ziyade yurtdışında mukim olup Türkiye'de bireysel emeklilik hesabı olan mükellefleri ilgilendirmektedir. Bunların da daha çok yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları olduğu değerlendirilmektedir.

2021 yılı itibariyle, bireysel emeklilik sistemi içinde katkı payı ödeyen ve sisteme kayıtlı yazışma adresi yurtdışı görünen katılımcı sayısı 36.313 adet, bunların katkı payı ödemesi yaptıkları sözleşme sayısı toplamı 47.277 adet, devlet katkısı hariç toplam birikim tutarı 1,623 milyar TL ve devlet katkısı dâhil birikim tutarı ise yaklaşık 2 milyar TL'dir (Aktaş, 2021). Bu rakamların içinde, aslında yurtdışında mukim olup sisteme girerken Türkiye'deki bir adresi bildirenler bulunmamaktadır. Bunların daha büyük bir grubu oluşturması muhtemeldir. Şayet BES sözleşmelerinin değişim kapsamına girmesi halinde bunların büyük çoğunluğu (Türkiye'de ikamet belgesi sunamayanlar), katılımcıların mukim oldukları ülkelerin yetkili vergi makamlarına iletilecektir. Türkiye'nin BES'i uzun süredir vergisel teşvikler, katkı payı teşviği, otomatik katılım vb. yollarla desteklemeye çalıştığı ve döviz⁸ cinsinden sözleşmeleri de sisteme dâhil ettiği dikkate alındığında, BES'in bilgi değişimi kapsamına girmesi bu çabaları boşa çıkarabilecek ve potansiyel bir alanın (yurtdışı çalışan tasarrufları) kullanımını sınırlayabilecektir.

---

⁸ 24/04/2020 tarihinde yayımlanan "Bireysel Emeklilik Sistemine Yabancı Para Cinsinden Yapılan Katkı Payı Ödemeleri İçin Devlet Katkısı Oranının Belirlenmesine Dair" Cumhurbaşkanlığı Kararıyla, yabancı para cinsinden yapılan katkı payı ödemelerinde devlet katkısı oranı %10 olarak tespit edilmiştir.

3. BÖLÜM

AEOI ANLAŞMALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ, YETERSİZLİKLERİ VE KAÇMA YÖNTEMLERİ

CRS ve FATCA üzerine yapılan araştırmalarda genellikle olumlu beklenti ve tahminler ifade edilirken bazı olumsuz görüşler de bulunmaktadır. Örneğin FATCA'yla ilgili olarak; FATCA'nın halen devam eden bir çalışma olduğu, IRS bilgisayar bilgi protokolleri oluşturmuş olsa da, bunların güvenilirliğinin veya güvenliğinin garantisinin olmadığı, Ulusal Vergi Mükellefi Savunucuları Ofisi (National Taxpayer Advocates Office) tarafından defalarca bildirildiği üzere, IRS'e aşırı yüklenildiği, personel ve finansman olarak yeterince desteklenmediği, FATCA, vergi gelirlerini fiilen artırmak açısından önemsizken/ilgisizken, vergi mükelleflerine ve ekonomiye maliyetinin oldukça sarsıcı ve yüksek olduğu iddiaları öne sürülmüştür. Hatta FATCA, geçerli bir kamu denetimi olmaksızın kabul edilen, finansal piyasaların devlet tarafından kitlesel işgalidir şeklinde bile tanımlanmıştır (Byrnes ve Munro, 2017, s. 103).

CRS ve FATCA'nın, uygulamadaki ideal bir vergi sisteminin mükemmel bilgi edinme araçları olduğunu kimse iddia edemez. Fakat mevcut şartların imkân verdiği ölçüde oluşturulabilmiş, sınırlı bilgi alınmasına imkân sağlayan, geliştirilmeye açık uygulamalardır. Anılan uygulamalar dünya genelinde oluşturulacak küresel ölçekteki bir bilgi ağının ilk adımı olabilirler. Bu yönüyle konuyla ilgili çalışma yapan hemen hemen tüm araştırmacılar CRS'in vergi kaçırmak veya vergiden kaçınmak isteyen mükellefler için güçlü bir caydırıcı yönünün olduğunu kabul etmektedirler.

Bu bölümde önce söz konusu uygulamalar; bunlara uyumsuzluğun sonuçları, paylaşılan bilgilerin delil olma niteliği, beyan esasını ve masumiyet kuralını ihlal edip etmediği gibi konular açısından değerlendirilecek, sonrasında ise uygulamaların kayda değer bazı eksiklikleri ve önlerindeki engellere değinilecektir.

3.1.AEOI ANLAŞMALARINA UYUMSUZ OLMANIN SONUÇLARI: KARA LİSTEYE ALINMA

Kural olarak hiç bir devletin AEOI Anlaşmaları (CRS, FATCA) için uluslararası taahhütte bulunma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak FATCA için ABD, CRS için

de OECD (veya fiilen AB) özellikle finansal ilişkilerinin yoğun olduğu ülkeler üzerinde kapsama girmeleri için siyasi ve diplomatik baskı uygulamaktadırlar. ABD bu baskıyı, kendi finansal sistemi üzerinden gerçekleştirilecek finansal işlemler üzerinden %30 vergi kesintisi yapacağı tehdidiyle güçlendirirken, AB; bilgi değişimiyle ilgili gerekli girişimlerde bulunmayan ülkeleri “Vergi Konularında İşbirliği Yapmayan Ülkeler Listesi”ne (Kara Listeye) alıp, hem Birlik olarak hem de üyeler bazında vergi ve vergi dışı bazı tedbirler uygulayacağı tehdidiyle katılıma zorlamaktadır. Birlik tarafından uygulanabilecek tedbirler; listeye giren ülkelerin dış ticaretlerini ve doğrudan ve dolaylı yatırımlarını olumsuz etkileyebileceği gibi AB fonlarından faydalanma imkânının da sınırlandırılmasıyla sonuçlanabilecektir. AB’nin uyumsuz ülkeleri takip ettiği kara listede 14/02/2023 tarihi itibarıyla; ABD Virjin Adaları, Amerikan Samoa’sı, Anguilla, Bahamalar, Fiji, Guam, İngiliz Virjin Adaları, Kosta Rika, Marshal Adaları, Palau, Panama, Samoa, Tobago, Trinidad, Rusya, Turks ve Caicos Adaları ve Vanuatu bulunmaktadır. Küresel Forumun da, bu listeye benzer listeleme çalışmaları bulunmaktadır (GİB, 2023/a, s. 3). Listedeki ülkelere bazıları aslında CRS kapsamında taahhütte bulunmuşlardır, ancak uygulamadaki eksiklikler nedeniyle listede kaldıkları değerlendirilmektedir.

AB’nin kara liste dışında, vergi mevzuatını AB müktesebatıyla daha uyumlu hale getirmek için taahhütte bulunan ülkeleri takip ettiği bir de gri listesi bulunmaktadır. Bu listenin farkı, vergi uygulamalarında daha fazla incelenmesi gereken ama iyileştirme için değişim taahhüdünde bulunan ülkeleri içermesidir. Birlik gri listeyi, kara listeye girmeden önceki son aşamada olduğunu değerlendirdiği ülkeleri takip için tutmakta olup her yıl yaptığı komisyon toplantılarında listeyi güncellemektedir. Mesela 2020 yılından sonra; Kosta Rika, Arnavutluk, İsviçre, Sırbistan ve Mauritius gri listeden çıkarılmıştır. 2022 yılı Ekim ayı itibarıyla listede 22 ülke bulunmaktadır (Bahtiyar, 2023, s. 125-126).

Son yıllarda, AB’nin çabaları dışında da, uluslararası vergi standartlarında genel bir iyileşme eğilimi görülmektedir. OECD’nin çok taraflı baskısı, ticari ortakların ikili baskıları ve AB’nin kara listesinin neden olabileceği itibar sorunları, ülkeleri BEPS standartlarını ve AEOI’yi benimsemeye yönlendirmektedir (Collin, 2023, s. 37).

CRS’in hukuki dayanakları ikili ve çok taraflı uluslararası anlaşmalardır. Standarda uyumsuzluk gösterebilecek esas aktör bir devlet olabileceğinden, bir yaptırım

öngörülmesi de bunun uygulanması da son derece zordur. Bazı ülkelerin zaten kerhen katıldıkları böyle bir programda, devletler tarafından müeyyide uygulama yetkisi tanınmış bir uluslararası kuruluş da bulunmadığından uyumsuzlukların tespiti de, giderilmesi için yaptırım uygulanması da kolay değildir. Bu durum CRS'in zayıf yönlerinden biridir.

Açıklanan nedenlerle uyum göstermeyen devletler için açıkça tanımlanmış başka bir müeyyide söz konusu değildir. Fakat CRS uygulamasında asıl bilgi sağlayıcısı olan finansal kuruluşların uyum sağlamaması (bildirimde bulunmaması, eksik veya hatalı bildirimde bulunulması vb. durumlarda) halinde bunun takip, denetleme ve yaptırım uygulama sorumluluğu finansal kuruluşun mukim olduğu devlete bırakılmıştır. İlgili devletin kendi iç mevzuatı gereğince gerekli işlemleri tesis etmesi gerekmektedir.

CRS ve bu uygulamayı gözlemleyen Küresel Forum nisbeten yeni oluşumlar olmakla beraber OECD ve AB'nin sıkı takibi altındadırlar. AB, CRS'deki bu boşluğu, aksiyon olarak uyumsuzluk gösteren, işbirliği yapmayan ülkeleri idari ve fiili olarak tanımlanabilecek yaptırımlar uygulayarak doldurmaya çalışmaktadır. Bunlardan en önemlisi uyumsuz ülkenin, kara listeye alınmasıdır. Her şeyden önce bir ülkenin bu listeye alınması diplomatik olarak itibarı zedeleyici bir durumdur, ekonomik açıdan ise muhtemel risklerden dolayı yabancı yatırımcıları ve ülkenin dış ticaretini olumsuz etkileyen bir sürecin başlangıcıdır.

AB'nin yapmış olduğu listeleme çalışmasının amacı, vergi cennetlerinin Avrupa ülkeleri ve daha geniş anlamda dünya üzerindeki gelir yayılma etkilerini azaltmaktır. Bununla birlikte, listeleme uygulaması büyük ölçüde bir ülkenin vergi şeffaflığına ve BEPS minimum standartlarına bağlılığına odaklanmış olsa da, bu ülkenin küresel vergi geliri açısından oluşturduğu tüm riski hesaba katmamıştır. Amaç, ülkelerin ortaya çıkardığı dışsallıkları azaltmaksa eğer, listeleme sürecinin, daha büyük tutarlarda gizli servetlere veya kaydırılmış kâr paylarına ev sahipliği yapan ülkelere öncelik vermesi gerekir. 2018 yılında, vergi cennetlerine kaydırılan tahmini 1,1 trilyon doların yaklaşık %1,3'ü kara listeye alınan ülkelere, %33'ü gri listedeki ülkelere, %65'i ise o yıl hiçbir listede yer almayan ülkelere gitmiştir (Collin, 2023, s. 35). Bu durum bize BEPS Eylem Planının hedefinde olan matrahların büyük kısmının kaydırıldığı ülkelerin aslında listelere alınmadığını göstermektedir.

Bir ülke söz konusu listeye alınmak suretiyle (Taş, 2021);

- AB'nin kullandığı Stratejik Yatırımlar İçin Avrupa Fonu, Sürdürülebilir Kalkınma için Avrupa Fonu, Dışsal Borçlanma Görev Fonu gibi kaynakların kullanılmaması
- Ülke üzerinden gerçekleşen herhangi bir vergi yapılanmasının AB Komisyonu tarafından otomatik olarak ilgili üye ülkeye bildirilmesi
- Karapara aklamayla mücadele kapsamında AB tarafından alınacak tedbirler uyarınca öncelikli olarak gözden geçirilmesi
- Anılan ülkede bulunan şirketlerin, ülke bazlı raporlama bakımından daha sıkı kurallara tabi tutulabilmesi
- AB Komisyonu tarafından zaman içerisinde geliştirilen farklı tedbirlere muhatap olma

gibi durumlarla karşı karşıya kalabilecektir. Kara listeye alınmanın sonuçları çoğu zaman direkt devletleri muhatap almasa da o ülkede mukim olan şirketleri hedefleyen; bu şirketlere yapılan ödemelerin diğer ülkelerde vergisel açıdan gider olarak kabul edilmemesi, bu şirketlerin diğer ülke şirketleri tarafından kontrol edilen kurum gibi muamele görmesi gibi işlemler uygulanabilecektir (Taş, 2021). Söz konusu işlemler, ülkenin dış ticaretini ve uluslararası finansal durumunu hemen olumsuz etkileyebilecek uygulamalar olduğundan, devletin itibar kaybı dışında, ekonomik kaybı da söz konusu olacaktır.

Bunun dışında, asıl görev alanı karapara aklamayla mücadele olan FATF (Financial Action Task Force - Malî Eylem Görev Gücü) de çoğu kez devreye girerek uyumsuz ülkenin diğer ülkelerle olan finansal işlemlerini takibe alabilecek ve bunları şüpheli işlem olarak tanımlayarak ticaretin ve finansal işlemlerin aksamasına neden olabilecektir.

3.2.ŞEFFAFLIK VE VERİ GİZLİLİĞİ ARASINDA DENGENİN KORUNMASI

AEOI Anlaşmaları, finansal kuruluşların müşterilerinin finansal varlıkları hakkında yurtdışıyla bilgi paylaşılmasını gerektirdiği için veri gizliliği konusunda endişeleri beraberinde getirir. Kişisel finansal bilgilerin otomatik olarak raporlanması, veri güvenliği ve gizliliği konusunda riskler oluşturabilir. Bu nedenle uygulamaların ilk yıllarında bu konular önemli itiraz konularından biri olmuştur. Gerek CRS gerekse

FATCA'nın yasal dayanakları arasında ÇVÖA'ların 26'ncı maddeleri de olduğundan, verilerin gizliliği bu maddedeki gizlilik hükümlerine tabidir.

CRS, gizliliği sağlamak için taahhütte bulunan ülkelerin uymaları gereken sıkı kural ve standartlar öngörmektedir. Ayrıca ülkelerin iç mevzuatları da banka sırrı, ticari sır veya vergi mahremiyeti gibi adlarla bu gizliliği koruma altına almaktadır. Türkiye ve daha pek çok ülke bu sorunu aşabilmek amacıyla, kendi iç mevzuatlarında (VUK 152/A maddesi gibi) yasal düzenlemeler yapmışlar ve finansal kuruluşların bilgileri doğrudan yurtdışına değil ülkelerinin yetkili gelir idarelerine raporlamaları şeklinde anlaşmalar yapmışlardır.

Örneğin FATCA kapsamında finansal kuruluşlar raporlamaları GİB'e yapacak ve GİB'in de bunları konsolide ederek IRS'le paylaşacak olması sebebiyle kamuoyunda müşteri sırrıyla ilgili olarak oluşan tereddüt ortadan kalkacağından konuyla ilgili bir risk bulunmamaktadır. Fakat anılan paylaşım yalnızca FATCA'yla sınırlı olup bunun dışında kalan bilgilerin paylaşılması Borçlar Kanunu'na (mad. 73) göre yasak olduğundan paylaşılacak verilere dikkat edilmelidir. Finansal kuruluşlarca ilgisiz bilgilerin paylaşılması durumunda müşteri sırrı sorumluluğu ihlal edilmiş olacaktır (Kartal ve Yüksel, 2017, s. 37).

Şeffaflık ile veri gizliliği arasında doğal bir gerilim vardır. Normal şartlarda, AEOI Anlaşmaları kapsamında gerekli olan bilgi toplama, depolama ve raporlama, birçok ülkedeki veri gizliliği (banka sırrı, ticari sır, vergi mahremiyeti vb.) kurallarına ters düşecektir. AEOI Anlaşmaları kapsamında taahhütte bulunan ülkelerin birçoğundaki finansal kuruluşlar, bu devletler onlara bildirimleri yapmak için yasal yetki verene kadar Anlaşmayı uygulamaya devam edememişlerdir (KPMG, 2015, s. 15). Ülkeler bu ihtiyacı iç mevzuat düzenlemeleri yaparak çözmelidirler. Yukarıdaki bölümlerde AEOI Anlaşmalarının hem uluslararası hukuki dayanakları hem de Türkiye açısından yerel hukuki dayanakları açıklanmıştır. Günümüzde artık kapsamdaki ülkelerin çoğunluğu açısından bu yönde bir sorun olması muhtemel değildir, ancak sonradan sisteme giren veya girecek olan gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde iç mevzuattaki gizlilik kurallarıyla, AEOI Anlaşmaları kapsamında uluslararası bilgi paylaşımı arasında çelişki çıkması ihtimali her zaman vardır. Bunu ülkeler, yapacakları iç mevzuat düzenlemeleriyle aşabilirler. Uluslararası hukuki zemin ise daha önce bahsedilen uluslararası sözleşme ve

anlaşmalarla (ÇVÖA dâhil) sağlanmıştır, ülkelerin yapması gereken bunları imzalamak ve yürürlüğe koymaktan ibaret olacaktır.

Buna karşın veri gizliliğini, özellikle de banka sırlarını korumayı bir devlet politikası haline getirmiş ülkeler açısından sorun, AEOI Anlaşmalarına hukuki zemin kazandırmak değil bu Anlaşmalar nedeniyle ülkeden fon çıkışlarını durdurmandır. Bu sorun da, AEOI Anlaşmalarının çok hızlı şekilde yaygınlaşması ve bu ülkelerle beraber vergi cennetlerinin de çoğunu bünyesine almasıyla önemli ölçüde çözülmüş veya çözülmeye devam etmektedir. Bu hızlı yayılmada, bahse konu ülkelere yapılan uluslararası baskının etkisi de yadsınmaz.

AEOI kapsamında paylaşılan finansal bilgiler netice itibariyle farklı açılardan gizli kalması gereken verilerdir. Her ne kadar bu olguların AEOI'ya engel olmaması için bazı yerel veya uluslararası hukuki düzenlemeler yapılmış olsa da bu durum konunun ihtilaf konusu yapılmasına engel olamamıştır. Halen öncelikle AB'ne üye olan ülkeler olmak üzere çok sayıda ülkede CRS ve FATCA'in özellikle de gerçek faydalanıcının tespiti açısından orantılılık ilkesini aştığı iddiasıyla çok sayıda dava devam etmektedir. Konuyla ilgili davalar Avusturya, Almanya, Lüksemburg ve Birleşik Krallık'ta mahkemeler önünde derdest iken, gerçek faydalanıcının tespiti prosedürlerinin, bireylerin temel mahremiyet ve veri koruma haklarıyla uyumluluğuna ilişkin bir dosya da Avrupa Birliği Adalet Divanı'nda (Court of Justice of the European Union - CJEU) görülmektedir (Nosedá, 2022).

Son olarak, Türkiye'nin yapmış olduğu AEOI Anlaşmaları uluslararası anlaşma niteliğinde olduklarından, finansal hesap sahipleri 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa göre rıza göstermeseler dahi Anayasa'nın 90'ıncı maddesi uyarınca bilgi değişimi gerçekleştirilebilmektedir.

3.3.AEOI'NİN VERGİDE BEYAN VE MASUMİYET İLKELERİYLE MÜKELLEF HAKLARINA AYKIRI OLDUĞU İDDİASI

AEOI Anlaşmalarına karşı olanların öne sürdükleri iddialardan biri, vergi idarelerinin banka hesaplarının her zaman teyit/kontrol edebileceği, yabancı ülkede mukim olan kişilerin çoğunluğunun vergi kaçakçılığı yapmadığı, böyle bir sorgulamanın devlete olan güveni sarstığı ve toplum olma duygusunu erozyona uğrattığı, eğer vergi mukimliğini

yurtdışına taşımak geliri arttırıyorsa idarenin buna engel olmaması gerektiği şeklindedir (Matras, 2023, s. 112-115). Bu iddiaların temelinde devletin vatandaşa güvenmesinin esas olduğu, vergi hukukunda beyan esasının da bu güvene dayandığı, yurtdışında hesabı olan mükelleflerin peşinen potansiyel vergi kaçakçısı olarak değerlendirilemeyeceği düşünceleri yatmaktadır.

Teorik olarak, bir devletin kendi mükellefleri hakkında şüpheli bir durumun varlığı halinde yurt içinde bankalardan doğrudan, yurtdışındaki bankalardan ise ilgili devletlerin vergi idareleri aracılığıyla bilgi alabileceği ve detaylı incelemeler sonucunda varsa eksik ödenen vergileri tarh ve tahsil edebileceği doğrudur. Ancak, sayıları milyonları, tutarları trilyon dolarları bulan kişi ve hesaplar hakkında şüpheli durumların tespiti ve bu şüphelere dönük incelemelerin yapılması, tüm ülkeler için fiilen imkânsızdır. Hele bu işlemlerin her yıl gerçekleştirilmesi hiç mümkün değildir.

AEOI Anlaşmaları, ülkelere normal şartlarda fiilen elde edemeyecekleri bilgileri sağlamakta ve gerçekleştiremeyecekleri risk analizleri yapabilme imkânı sunmaktadır. Bilgisi alınan tüm mükellefler potansiyel vergi kaçakçısı gibi değerlendirilemez, ancak bu görüş, haklarında bilgi alınmasına ve alınan bilgilerin yerel bilgilerle eşleştirilerek analiz yapılmasına da engel değildir. Nitekim hemen hemen tüm ülkelerin vergi idareleri mevcut ve potansiyel tüm mükellefleri hakkında bilgi toplamakta, analiz etmekte ve riskli bir durumun tespiti halinde ise bunu inceleme veya soruşturmaya dönüştürmektedirler.

Bu görüşlere karşı, OECD ve bilgi değişim taahhüdünde bulunan ülkeler ise; kişi ve şirketlerin yurtdışı hesapları yoluyla vergilerini beyan etmemelerinin ulusal bütçe gelirlerinde azalmaya neden olduğunu, hükümetlerin ise bu azalmayı telafi edebilmek amacıyla kayıtlı durumdaki diğer mükelleflerin üzerindeki vergi yüklerini arttırmak zorunda kaldıkları görüşünü ileri sürmektedirler. Bu görüşe göre, sosyal adalette yaşanan bu bozulma CRS uygulamasıyla bir ölçüde giderilmeye çalışılmaktadır (Matras, 2023, s. 112-115).

3.4.AEOI VERİLERİNİN DELİL OLMA NİTELİĞİ

AEOI Anlaşmaları çerçevesinde elde edilen bilgilere istinaden gerçekleştirilecek vergisel işlemlere itiraz edilmesi durumunda, diğer ülkelere gelen bu bilgiler, ülkelerin iç uygulamalarında hukuken geçerli, tarihyata esas delil olarak kabul edilecek midir?

Uygulamanın henüz çok yeni olması nedeniyle konuyla ilgili kesin yargı kararları henüz oluşmamıştır. Konu ağırlıklı olarak iç hukuku ilgilendirdiğinden bu bölümdeki değerlendirmelerimiz daha ziyade Türkiye ile ilgili olacaktır. Hali hazırda GİB gerek yurt içinde bilgi toplarken gerekse yurtdışından bilgi alırken yapmış olduğu uluslararası anlaşmaları (FATCA, CRS vb.) ve VUK'un 152/A maddesini yeterli görmektedir.

Vergi hukuku, kamu hukukunun altında yer alan bir alt hukuk dalıdır. Vergilendirme işlemi sırasında gerçekleştirilen tarhiyat, tebliğ, tahakkuk ve tahsilat işlemleri birer idari işlem olup tüm hukuk devletlerinde olduğu gibi Türkiye'de de yargı denetimine tabidir. Gerek vergilendirme işleminde gerekse daha sonraki uyumsuzluk aşamalarında, dayanağını VUK'un 3'üncü maddesinden alan delil serbestisi ve ekonomik delil yaklaşımı uygulanmaktadır. Maddeye göre:

“Vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır.

Vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir. Şu kadar ki, vergiyi doğuran olayla ilgisi tabii ve açık bulunmayan şahit ifadesi ispatlama vasıtası olarak kullanılamaz.

İktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfeti bunu iddia eden tarafa aittir” (VUK, 3. Mad.).

Hükme göre vergi kanunları uygulanırken, olay ve işlemlerin özü esas alınarak, gerçek mahiyetlerinden hareketle vergilendirme yapılacak, bu mahiyet yemin hariç her türlü delille ispatlanabilecek ve iddia iktisadi, ticari ve teknik icaplara uygun olacaktır, aksi halde idare bunu ispatlamakla yükümlü olacaktır.

Anayasa'nın 90'ıncı maddesindeki;

“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası anlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır” (Anayasa, 90. Mad.).

hükmü ve VUK'un 152/A maddesindeki hüküm karşısında, CRS ve FATCA Anlaşmaları kapsamında bilgi toplanması, toplanan bilgilerin karşı taraf gelir idarelerine aktarılması ve karşı taraflardan bilgi alınmasında yetki ve temin edilen verilerin hukuki geçerliliği

konusunda henüz kamuoyuna yansımış bir ihtilafa rastlanmamıştır. Fakat alınan bilgilerin içeriğinin tartışmasız olarak doğru kabul edilmesi ve hukuken geçerli olduğu hususunda tereddütlerimiz bulunmaktadır.

AEOI Anlaşmaları kapsamında gelen bilgiler, yetkili vergi otoriteleri tarafından yürütülmekte olan vergi incelemelerinde kullanılmak veya yeni vergi incelemeleri için gerekçe/delil oluşturmak amacıyla alınmaktadır. Ancak bu bilgiler başka gerekli ve hukuken geçerli delillerle desteklenmediğinde veya somut olay bazında ilgili ülkeden teyit edilmediğinde, yargı mercileri tarafından vergi tarhiyatına esas veri olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışmaya açıktır. Anlaşma kapsamında gelen bu bilgilerin doğru olup olmadığı, teknik veya insani hatalar içerip içermediği zaman içinde uygulama sonuçlarına göre anlaşılabilir. Bu noktada vergi tarhiyatlarına karşı yargı mercilerinde yapılan itirazlar neticesinde oluşan içtihatlar vergi otoriteleri için yol gösterici olacaktır. Türkiye'nin tam anlamıyla bilgi paylaşımına 2021 yılında başladığını ve alınan verilerin henüz kullanılmaya başlanmadığını dikkate aldığımızda, yargı içtihatları için biraz daha beklenmesi gerekecektir. Buna karşın nadir de olsa yurtdışı örnekleri çıkmaya başlamıştır. Örneğin, Endonezya'da AEOI Anlaşmaları'ndan elde edilen bilgiye dayanılarak gerçekleştirilen bir vergi tarhiyatının yargıya intikal etmesi üzerine, mükellefin AEOI bilgilerinin tarafı olduğuna ve (Endonezya) Vergilendirme Genel Müdürlüğü tarafından tarhiyat için esas alınamayacağına ilişkin itirazı Mahkeme tarafından dikkate alınmıştır, fakat Mahkemenin karar gerekçesinde AEOI bilgilerinin mahiyeti tartışılmamıştır (Pohan, 2020, s. 125).

Bu husustaki değerlendirmemiz GİB'in ve vergi incelemesine yetkili olanların, AEOI kapsamında gelen bilgilere istinaden inceleme yapabileceği, ancak inceleme esnasında bu bilgilerin öncelikle mükellefler nezdinde teyit edilmesi gerektiği yönündedir. Şayet incelenen mükellef verileri teyit etmez ve itiraz ederse, yapılan itirazın mahiyetine göre yurtiçinde gerekli araştırmanın yapılması, bu araştırmadan yeterli güvenilir delil elde edilemezse ve diğer lüzum görülen hallerde yurtdışındaki finansal kuruluşlardan gelen bilginin somut olay bazında teyidi istenilmelidir.

Böyle bir durumda karar verilmesi gereken asıl konu ispat külfetinin kime ait olduğudur. İdarenin AEOI'dan elde edilen bilgileri mutlak doğru olarak kabul ederek doğrudan

tarhiyat yoluna başvurusu, ihtilaflara yol açabilecek ve bazı davaların da idare aleyhine sonuçlanması elde edilen verilerin güvenilirliğiyle ilgili de şüphelerin oluşmasına neden olacaktır. Böyle olumsuz bir sonucun ortaya çıkmaması için idarenin, yurtdışından gelen bilgileri yapacağı vergi incelemeleriyle desteklemesi, gelen bilgide bir hata varsa bunu mükelleflere yansıtmadan çözmesi gerekir. Zira en basit haliyle yurtdışından gelen verilerdeki, bir mükellefe ait banka hesabındaki bakiye tutarını gösteren tutar, kayıtdışı tutulan bir ticari kazanç olabileceği gibi önceki dönemlerde beyan edilerek vergilendirilen ve herhangi bir sebeple yurtdışına çıkarılan kayıtlı bir gelir veya servet unsuru da olabilir. İhtilafları azaltmak amacıyla incelemelere başlamadan önce idarenin mükellefleri izaha davet etmesinde fayda bulunmaktadır.

Elde edilen verilerden olumlu netice alınabilmesi için, VUK'un 3'üncü maddesindeki ilkelere uygun bir delillendirme yapılması, iktisadi, ticari ve teknik gerekliliklere uymayan veya durumun özelliğine göre normal ve mutad kabul edilemeyecek olan iddialardan kaçınılması önemlidir.

Mükellefin yurtdışı hesap bilgisini kabul etmesi veya konuyla ilgili olarak yurtdışındaki finansal kuruluştan teyit alınması durumunda ise ispat külfeti doğal olarak mükellefe geçecek ve bu gelir veya varlığın vergisel boyutunu izah etmesi gerekecektir. Ancak bu noktada 5.3. Bölümünde detaylandırdığımız, gelir vergisi mükellefleri açısından Türkiye'deki mevzuat boşluğu, vergi tarhiyatlarının önündeki önemli engellerden biri olarak ortaya çıkabilir.

3.5.YABANCI HESAPLARIN SAHİPLİK TÜRÜNE GÖRE DAĞILIMLARI

Kişi ve kurumlar yurtdışında çok farklı amaçlarla finansal hesap sahibi olabilmekte veya varlıklarını yurtdışına taşıyabilmektedirler. Bir gerçek kişi için yurtdışında öğrenim görürken banka hesabı açmak zorunda kalması gibi basit bir izahı olabileceği gibi, yasadışı yollardan elde ettiği gelirin tespitinin önlenmesi amacıyla vergi cenneti bir ülkede şirket kurulup bu şirket üzerinden gelirin aklanması gibi gayrimeşru bir izahı da olabilir. Konu şirketler olunca gerekçeler çok daha çeşitlenebilmektedir. Yurtdışında şube veya irtibat bürosu açılması, çok uluslu bir şirket olarak farklı ülkelerde iştiraklerinin

bulunması, dış ticaret işlemlerinin kolaylaştırılması veya kredi kullanılması gibi meşru amaçların yanı sıra uluslararası alanda vergi kaçırılması, karapara aklanması veya kaynak kullanımını destekleme fonu ödememek gibi gayrimeşru sebepleri de olabilmektedir. Bunlar gibi ekonomik gerekçelerin dışında, uluslararası tahkimden yararlanma, siyasi baskıdan kaçma, sosyal yardım veya özel yaşam (tatil, emeklilik vb.) gibi ekonomik olmayan gerekçelerle de kişi ve kurumlar yurtdışında hesap açabilmekte ve varlık edinebilmektedirler.

Bu bağlamda, sayılan gerekçelerle yurtdışında hesabı (varlığı) olan vergi mükelleflerini basitçe iki gruba ayırabiliriz; ekonomik gerekçeleri olan kurumsal yatırımcılar ve herhangi bir sebeple (öğrenim, yurtdışında çalışma, göçmenlik vb.) yurtdışı hesabı olan gerçek kişiler. İkinci gruptakilerin sayıları çok yüksek olsa da hesap tutarlarının düşük olması, birinci gruptakilerin ise sayılarının az fakat tutarlarının çok yüksek olması beklenir. Devletlerin ve uluslararası kuruluşların öncelikle takibe aldıkları ve çalışmaların yoğunlaştığı grup ilkidir.

Tablo 19: Sahiplik Türüne Göre Dağılım (2018)

		Hesap Bakiyesi		Hesap Sayısı	
		Toplam (Milyar USD)	Oran (%)	Toplam	Oran (%)
Eşleşen	Ortaklık (Partnership)	1.292	32,4	62.422	1,4
	Bireysel (Individual)	618	15,5	2.516.330	55,1
	Şirket (C Corp.)	401	10	20.345	0,4
	Vergiden İstisna Varlık (Tax Exempt Entity)	49	1,2	9.363	0,2
	Trust (Trust)	47	1,1	9.869	0,2
	Yabancı Şirket (Foreign Corp.)	21	0,5	6.491	0,1
	Şahsi Ortaklık (S Corp.)	37	0,9	8.515	0,2
Eşleşmeyen	VKN Eksik	1.018	25,5	1.695.750	37,1
	Eşleşmeyen Varlık	279	7	13.971	0,3
	Belirsiz Eşleşme	154	3,8	7.338	0,2
	Eşleşmeyen VKN	60	1,5	66.064	1,4
	Eşleşmeyen Kişi	7	0,1	150.316	3,3

Kaynak: Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 14.

Mevcut literatürde yabancı hesapların sahiplik bilgilerine ilişkin verilerin bulunduğu tek çalışma Johannesen ve diğerlerinin FATCA istatistikleri üzerinde yaptıkları çalışmadır. Veriler ABD'ye ilişkin olsa da ilk olmaları açısından önemlidir ve beklentilerle de

uyumlu olduklarından diğer ülkeler açısından emsal olabilirler. Yukarıdaki Tabloda, FATCA için verilen 8966 Formlarındaki bilgilere göre ABD vergi mükelleflerinin (ve vatandaşlarının) yurtdışı hesaplarının tutar ve sayıları gösterilmektedir. FATCA kapsamında IRS'e bildirilen yabancı hesaplar, sahipleri açısından irdelendiğinde (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 14);

- Yabancı hesapların büyük bölümünün (%55'inin) şahıslara ait iken toplam varlık tutarının çok az bölümünün (%15,5'inin) bu gruba ait olduğu, buna karşın hesapların çok azının (%2,1'inin) şirket ve ortaklıklara ait olmasına rağmen toplam varlığın önemli kısmının (%43,8'inin) anılan kurumlara ait olduğu,
- Toplam 1.933.439 adet yabancı hesabın sahiplik bilgisine, vergi kimlik numarasının olmaması veya eşleşmemesi gibi nedenlerle ulaşılamadığı, bunların toplam hesap sayısının %42,3'ünü oluşturduğu, bu hesaplardaki 1.518 milyar doların toplam hesap tutarının %38,1'ine denk geldiği,
- Toplam hesap tutarının %32,4'üne denk gelen 1.292 milyar dolarlık kısmına sahip olan 62.422 adet ortaklığın (partnership), toplam hesap sayısının yalnızca %1,4'ünü oluşturduğu,
- Sayıları toplamda 20.345 ile toplam hesap sayısının ancak %0,4'ünü oluşturan C-Corporation'ların hesaplarındaki 401 milyar USD ile toplam hesap tutarları toplamının %10'una sahip oldukları, böylece şirket başına yaklaşık 20 milyon Dolarlık bir varlık düştüğü

görülmektedir.

Toplam 4.569.774 adet yabancı hesabın %42,3'ünü oluşturan 1.933.439 adedinin kimlik bilgisine ulaşılamaması nedeniyle, yurtdışında tutulan toplam 1.518 milyar dolar varlığın (toplamın %38,1'inin) vergi beyannameleriyle bağlantısının ve karşılaştırılmasının gerçekleştirilemediği anlaşılmaktadır. Bu olumsuz sonuç, finansal kuruluşlar tarafından takip edilmesi gereken durum tespit süreçlerinin önemini ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki rakam ve oranlar, şimdiye kadar ki beklentilerle de tutarlıdır. Zira FATCA kapsamında IRS'e bildirilecek yabancı hesapların sahipliği noktasında iki büyük grup vardır: Birincisi ABD merkezli uluslararası şirketlerin diğer ülkelerdeki hesapları, ikinci grup ise ABD'ye yeni gelenlerin geldikleri ülkelerdeki hesapları veya yurtdışında yaşayan (veya hesabı olan) ABD vatandaşlarının/vergi mükelleflerinin hesapları. Bunlardan küresel sermayeyi temsil eden uluslararası şirketlerin sayısının az ama mevduat tutarlarının fazla olması, buna karşın gerçek kişilerden oluşan ikinci

gruptakilerin sayılarının fazla ancak mevduat tutarlarının göreceli olarak az olması zaten beklenmektedir.

Tablo 20: Sahiplik Türü ve Ükelere Göre Dağılım (2018, adet)

		Ülke Türü				Satır Toplamı
		Vergi Cenneti	Vergi Cenneti Dışı	Vergi Cenneti Dışı (EOI Var)	Vergi Cenneti Dışı (EOI Yok)	
Sahiplik Türü	Kişi (Individual)	403.909	2.262.500	1.705.589	556.911	2.666.409
	Ortaklık (Partnership)	42.592	19.669	15.024	4.645	62.261
	Diğer Varlıklar (Other Entity)	22.241	31.548	24.609	6.939	53.789
	Bilinmeyen (Unknown)	143.383	1.639.170	1.477.358	161.812	1.782.553
	Sütun Toplamı	612.125	3.952.887	3.222.580	730.307	4.565.012

Kaynak: Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 37.

Tablo 21: Sahiplik Türü ve Ükelere Göre Toplam Varlıklar (2018, milyar dolar)

		Ülke Türü				Satır Toplamı
		Vergi Cenneti	Vergi Cenneti Dışı	Vergi Cenneti Dışı (EOI Var)	Vergi Cenneti Dışı (EOI Yok)	
Sahiplik Türü	Kişi (Individual)	412	212	145	67	625
	Ortaklık (Partnership)	1.001	287	228	58	1.288
	Diğer Varlıklar (Other Entity)	291	255	210	44	546
	Bilinmeyen (Unknown)	231	1.265	1.196	68	1.497
	Sütun Toplamı	1.937	2.020	1.781	239	3.957

Kaynak: Johannesen ve diğerleri, 2023, s.37.

Tablo 20’de vergi cennetlerindeki ve vergi cenneti olmayan ülkelerdeki yabancı (ABD mükellef ve vatandaşlarına ait) finansal hesapların, sahiplik türlerine göre sayısal dağılımı gösterilmiştir. Tablo 21’de ise, aynı hesaplardaki varlıkların dağılımı tutar (dolar) olarak gösterilmiştir. Buna göre;

- Ortaklık ve şirketlere ait toplam 62.261 adet hesabın $(42.592/62.261=)$ %68,4’ü vergi cennetlerinde iken kalan %31,6’sı vergi cenneti olmayan ülkelerdedir. Buna karşın bireylere ait toplam 2.666.409 adet hesabın $(403.909/2.666.409=)$ %15,1’i vergi cennetlerinde iken geri kalan %84,9’u diğer ülkelerdeki finansal kuruluşlarda bulunmaktadır. Bu dağılım yukarıda izah edilen hesap sahibi olması muhtemel grupların hareket tarzına uygundur. Bireylere ait hesapların az bir kısmı vergi cennetlerinde iken buna kıyasla şirket ve ortaklıklara ait hesapların önemli bir kısmı vergi cennetlerindedir.
- Aynı dağılım tutar olarak yapıldığında; ortaklık ve şirketlere ait toplam 1.288 milyar doların $(1.001/1.288=)$ %77,7’i vergi cennetlerinde iken kalan

%22,3'üne denk düşen 287 milyar doları vergi cenneti olmayan ülkelere aittir. Bireylere ait toplam 625 milyar doların $(412/625=)$ %65,9'u vergi cennetlerinde iken geri kalan %34,1'ine denk düşen 212 milyar doları diğer ülkelerdeki finansal kuruluşlarda bulunmaktadır. Tutar olarak dağılımda, sahiplik türleri açısından aşırı bir oran farkı (%11,8) bulunmamaktadır. Bu durum gerek bireylerin gerekse şirket ve ortaklıkların vergi cennetlerinde ve diğer ülkelerdeki hesaplarındaki tutarlar arasında aşırı bir farklılık olmadığını göstermektedir.

- Gerçek kişilerin vergi cenneti olmayan ülkelere ait 2.262.500 adet finansal hesabın her birinde ortalama $(212 \text{ mlr}/2.262.500=)$ 93.700 dolar bakiye bulunurken, vergi cennetlerindeki 403.909 adet finansal hesabın her birinde ortalama $(412 \text{ mlr}/403.909=)$ 1.020.000 dolar bakiye bulunmaktadır. Ortaklıkların vergi cenneti olmayan ülkelere ait finansal hesaplarında ortalama $(287 \text{ mlr}/19.669=)$ 14.491.000 dolar bulunurken vergi cennetlerindeki hesaplarında ortalama $(1.001 \text{ mlr}/42.592=)$ 23.502.000 dolar bulunmaktadır. Bu istatistikler bize vergi cennetlerinde hesabı olan gerçek kişilerin üst gelir grubuna mensup olduklarını işaret etmektedir.
- Eşleştirilmesi yapılamayan 1.782.553 adet hesapta toplam 1.497 milyar dolar varlık bulunmaktadır. Ki bu oran sayı olarak toplamın %39'una, tutar olarak ise %37,8'ine denk gelmektedir. Bu hesapların $(143.383/1.782.553=)$ %8'i, toplam tutarın ise $(231/1.497=)$ %15,4'ü vergi cennetlerindedir. Hesapların %92'sinde tutulan toplam tutarın %84,6'sı ise diğer ülkelere aittir. Bu durum, gerek vergi cennetlerinde gerekse diğer ülkelere finansal kuruluşların müşterileri için güvenilir bir şekilde kimlik tespiti yapmadıklarını işaret etmektedir.
- Vergi cennetlerindeki, bireylere ait toplam 403.909 adet hesapta (%15,1), bireylere ait varlıkların %65,9'unu oluşturan 412 milyar dolar tutulmaktadır. Buna karşın hesap sayısının geri kalan %84,9'unu oluşturan ve diğer ülkelere tutulan 2.262.500 adet hesapta varlıkların %34,1'ini oluşturan 212 milyar doları bulunmaktadır. Bu rakamlar, bireylere ait vergi cennetlerindeki her bir hesapta ortalama olarak diğer ülkelere kıyasla 10 kattan daha yüksek bir tutarın tutulduğuna işaret etmektedir.
- Sahiplik türü açısından ayırım yapılmaksızın bir hesaplama yapıldığında; vergi cennetindeki bir hesapta ortalama 6,2 milyon dolar tutulurken diğer ülkelere ait bir hesapta ortalama 511 bin Doları tutulduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılık da neden vergi cennetleri üzerine yoğunlaştığını anlaşılır hale getirmektedir.

Tablolardan daha fazla sayıda sonuç üretmek mümkündür, ancak bu rakamların bize gösterdiği ana hedefler şunlardır; birincisi sahiplik türüne göre şirket ve ortaklıkların

hesaplarına yoğunlaşılması gerekir ikincisi ise ülke türü açısından vergi cennetlerine öncelik verilmelidir.

Bu istatistikler dolaylı olarak, vergi cennetlerinde tutulan kayıtdışı vergilendirilmemiş servet ve gelirlerin üst gelir gruplarına ait olduğunu dolayısıyla bunların takip edilmemesinin gelir ve servet dağılımı olumsuz etkileyerek adaletsizliği artıracak olduğunu göstermektedir. AEOI uygulamaları sayesinde elde edilen veriler ışığında üst gelir gruplarının bu kayıtdışı servet ve gelirlerinin vergilendirilmesi sağlanabilirse, aktarım mekanizması sayesinde sadece bunların vergilendirilmesi sağlanmamış olacak aynı zamanda vergi yükü azaltılarak veya yapılacak transferler yoluyla toplumun alt gelir grupları desteklenebilecektir.

3.6.FİNANSAL KURULUŞLARIN AEOI ANLAŞMALARINA UYUM MALİYETLERİNİN YÜKSEKLİĞİ

AEOI Anlaşmaları, yalnızca finansal kuruluşların işbirliğiyle sonuç alınabilecek uygulamalardır. Bu nedenle de her iki uygulamada da finansal kuruluşlardaki durum tespit süreçleri ayrıntılı olarak tanımlanmış ve bunun önemi vurgulanmıştır. Ancak finansal kuruluşların bu anlaşmalarla kendilerine verilen sorumlulukları yerine getirebilmelerinin de maliyeti vardır. Her şeyden önce teknolojik altyapıya yatırım gerektirmesi, yeni personel istihdamı, işlem süreçlerinin yenilenmesi, hizmet içi eğitim verilmesi ve müşteri bilgilendirme hizmetleri gibi giderler finansal kuruluşların üzerinde yük olarak kalacaktır. Özellikle çok sayıda küçük finansal kuruluşun bulunduğu az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu maliyetler, finansal kuruluşlarda isteksizliğe neden olacaktır. Örneğin 2021 yılı için Endonezya’da 869, Güney Afrika’da 6.570 adet finansal kuruluş bildirimde bulunmuştur (Tablo:15). Bunların da ötesinde yabancı müşterilerin bilgilerinin toplanması ve ilgili vergi idaresine sunulması bu kuruluşların müşteri kaybetmelerine neden olabilir. Bu konuya sonraki bölümde değinilmiştir.

Dünyada çok az kuruluş, tüm hesap sahiplerinin ikametgâhlarını tespit etmek için tek bir veri merkezine sahiptir. Çoğu yabancı finansal kuruluşun, hangi hesap sahiplerinin FATCA kapsamında ABD’ye bildirim zorunlu kişiler olduğunu belirlemek için gerekli olan kapsamlı arka plan ayrıntılarını içeren merkezi bir müşteri veri tabanına önceden

ihtiyacı yoktu. Bu durum, bir gruba bağlı yabancı finansal kuruluşlar için sorunludur, çünkü bağlı oldukları yabancı finansal kuruluşlar tarafından sağlanan bilgilerin doğruluğundan sorumlu tutulabilirler (Byrnes ve Munro, 2017, s.104).

KPMG ve Deloitte'in yapmış oldukları araştırmalar, yabancı finansal kuruluşların FATCA'ya uyum için yüksek maliyetlerle karşılaşacağını göstermektedir, buna göre 250.000'den fazla finansal kuruluş FATCA'dan etkilenecektir. FATCA'nın bu kuruluşlara maliyeti yüz milyonlarca dolardan milyarlarca dolara kadar değişebilecektir. Benzeri diğer çalışmalar, FATCA'nın tahmini uygulama maliyetinin kurum başına 235 milyon dolara kadar çıkabileceğini göstermektedir. Örneğin İspanya'nın en büyük bankalarından biri olan BBVA'nın Vergi Departmanı temsilcisi, Ekim 2013'te uyum maliyetlerinin yerel bir kuruluş için 8 milyon Euro'dan küresel bir kuruluş için 800 milyon Euro'ya kadar değişebileceğini belirtmiştir. İngiltere gelir idaresinin bu ülkedeki finansal kuruluşlar için yaptığı tahmine göre ise; IGA dikkate alındığında bile, ilk aşamada bir defaya mahsus yaklaşık 900 milyon £ – 1.600 milyon £ tutarında bir maliyet çıkacak ve devam eden yıllarda ise yıllık 50 milyon £ – 90 milyon £ arasında devam eden bir maliyetle karşılaşılacaktır (Byrnes ve Munro, 2017, s.110).

OECD, CRS'in uygulanma maliyetlerini gösteren toplu veriler sağlayamamaktadır. Konuyla ilgili olarak sadece ulusal banka birlikleri tarafından yapılan tahminler sunulmaktadır. Örneğin, Birleşik Krallık merkezli bankaların CRS uyum maliyetinin toplamda yaklaşık 125 milyon doları bulduğu tahmin edilmiştir (KPMG, 2015, s. 15). Ayrıca CRS ve FATCA'nın ayrı uygulamalar olması ve her birinin ayrı yapılanma gerektirmeleri de finansal kuruluşların muhtemel maliyetlerini artırabilecektir. Söz konusu maliyetlerin yüksekliğinin özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde, finansal kuruluşların uygulamalara katılımını zayıflatması muhtemeldir.

3.7.FİNANSAL KURULUŞLARIN AEOI ANLAŞMALARINA UYUMA KARŞI DİRENCELERİ

Raporlama yapacak finansal kuruluşlar, maliyet ve ticari kaygılarının yanısıra işlem süreçlerinin zorluğundan dolayı da AEOI Anlaşmalarına karşı direnç gösterebilirler. AEOI ile getirilen yeni düzenlemeler, finansal kuruluşların uygulamakta oldukları iş

süreçlerini ve teknik-sistemsel altyapılarını söz konusu regülasyonlara uyum sağlayacak şekilde geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede, tüm finansal kuruluşların özellikle mevcut müşterilerin incelenmesi ve değerlendirilmesi, şirketlerin sınıflandırılma ve kaydolma, yeni müşteri kabul, stopaj yapma, raporlama ve şirket içi uyum süreçlerini gözden geçirerek CRS ve FATCA'ya uyumlu hale getirmeleri gerekmektedir (KPMG, 2016). Finansal kuruluşların yapacağı tüm bu süreç yenilemeleri ek külfet getirmesinin de ötesinde, bu işlemlere ilişkin memnuniyetsizlikten kaynaklı müşteri kaybına ve potansiyel müşterilerin de hiç kazanılamamasına yol açabilecektir. Sırf bundan dolayı bile finansal kuruluşların AEIO için gönüllü olmaları beklenemez.

Bunun yanısıra bir banka, yabancı bir müşterisinin bilgilerini her zaman kolayca elde edemeyebilir veya verilen bilginin doğruluğundan her zaman emin olamayabilir. Örneğin ABD'nin FATCA kapsamında 2018 yılında aldığı yabancı finansal hesapların (4.566.774) yaklaşık %37,1'ini oluşturan 1.695.750 adet hesabın sahiplik bilgisine, vergi kimlik numarasının olmaması veya eşleşmemesi gibi nedenlerle ulaşılamamıştır. Sahiplik bilgisine ulaşılamayan bu hesaplardaki yaklaşık bir trilyon dolar bildirilen toplam hesap tutarının %25,5'ine denk gelmektedir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 14). Bu nedenle de özellikle de AEOI Anlaşmalarına uyumun başlangıç aşamasında müşteri bilgilerinin toplanması bikkınlığa ve yılgınlığa neden olabilecektir. Buna çözüm olarak devletlerin gerekli bilgileri finansal kuruluşa sunmayan müşterilere, vergi idarelerinin cezai yaptırım uygulaması için hukuki zemin oluşturması önerilebilir. Ancak bu tür bir yaklaşımda da, finansal kuruluş ile müşterisinin ilişkileri bozulabileceğinden, cezanın etkin olarak uygulanabilmesi zorlaşmaktadır. Kaldı ki finansal kuruluşun müşterisinin sunduğu hatalı bilgiyi gönüllü olarak kabul ettiği durumlarda yaptırım uygulanması çok daha zor olacaktır.

Buna rağmen uyumu artırabilmek amacıyla bazı devletler, yalnızca bilerek yanlış bilgi sağlayanlar için değil, aynı zamanda yanlış veya eksik veriler sağlayanlar için de müşterilere ceza vermeyi değerlendirmişlerdir. Örneğin İspanya, yakın zamanda bir finansal kuruluşa yanlış veya eksik CRS bilgisi sağlayan müşterilere 400 dolar tutarında ceza vermiştir (KPMG, 2015, s. 17).

Vergi gibi zora dayalı bir kamu geliriyle ilgili bilgi toplanması işleminde hiçbir menfaatleri olmayan finansal kuruluşların hem maliyetlere katlanıp hem de müşterileriyle sorun yaşayıp durumdan memnun olmaları zaten beklenemez. Bu nedenle, işlem süreçlerinin basitleştirilerek (mümkün mertebe dijitalleştirilerek) maliyetlerin azaltılması ve kolaylaştırılarak da işlem zorluklarına ilişkin şikâyetlerin azaltılması sağlanabilir. Ama yine de bazı kuruluşlar özellikle de yüksek hacimli hesabı olan müşterileriyle ilgili olarak direnç gösterecekler veya müşterisine bildirimden kaçınabilmesi için yardımcı olacaklardır. Bunları önlemek için vergi idarelerinin etkinlik ve uygunluk denetimi yapmaları gerekecektir. Fakat mevcut ve eski vergi cenneti ülkelerin bu denetimleri ne ölçüde yapacakları hususu da şüphelidir.

3.8.AEOI ANLAŞMALARININ KAPSAMININ DAR, İÇERİĞİNİN ÇOK SIĞ OLMASI

AEOI Anlaşmaları çerçevesinde alınan bilgilerin genel olarak dar kapsamlı olduğu yönünde oluşmuş bir kanaat bulunmaktadır (Piketty, 2013, s. 561). Bir ülke gelir idaresinin AEOI Anlaşmaları kapsamında diğer ülkelerle paylaşacağı bilgilerle ilgili üç temel çerçeve bulunmaktadır:

- i) Bildirimde bulunacak finansal kuruluşlar
- ii) Bu kuruluşların bildireceği hesaplar ve
- iii) Belirlenen bu hesaplarla ilgili finansal bilgiler

Bu üç temel unsur aynı zamanda bilgi değişiminin kapsamını da sınırlayan belirlemelerdir. Zira tüm finansal kuruluşlar bildirimde bulunmamakta, kapsama giren finansal kuruluşlardaki tüm hesaplar bildirimde konu edilmemekte ve kapsamdaki hesaplara ilişkin tüm finansal bilgiler de raporlanmamaktadır.

Genel olarak Merkez Bankaları, kamu kurumları, uluslararası kuruluşlar vb. finansal kuruluşların bildirim yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ülkeler arasında yapılan anlaşmalarda, taraflarca kapsam dışı kalması uygun bulunan bazı finansal kuruluşlar belirlenebilmektedir. Mesela İngiltere ile ABD arasında imzalanan anlaşma uyarınca; Bank of England ile şubeleri, IMF (International Monetary Fund - Uluslararası Para Fonu) gibi bazı uluslararası kuruluşların İngiltere'deki temsilcilikleri, kamu kuruluşları, yurtiçi piyasaya yönelik faaliyette bulunan küçük ölçekli finansal kuruluşlar, İngiltere'de

kurulan bazı emeklilik fonlarıyla kâr amacı olmayan kuruluşlar için azaltılmış FATCA yükümlülükleri getirilmiştir (Yurdakul, 2013, s. 102). Benzer şekilde bankalarda tutulan bazı sigorta hesapları ve UCITS⁹ gibi finansal araçlar da bu yükümlülüğün dışında tutulabilmektedir. Örneğin Türkiye'nin yaptığı FATCA Anlaşması da BES hesaplarını içermemektedir.

Ayrıca, AEOI Anlaşmaları en sık kullanılan finansal araç olan banka mevduat hesaplarını içerse de, bu hesaplarla ilgili olarak raporlanacak finansal konular çok sınırlı bilgileri içermektedir. Şu anki uygulamaya göre, CRS'de belirlenen nitelikteki mevduat hesabının dönem sonu (31 Aralık) bakiye tutarıyla, şayet varsa bu hesaba yıl içinde işleyen faiz, kar payı vb. gelirler bildirimine konu edilecektir. Bu bilgiler, bir vergi mükellefinin yurtdışında hesabı olduğunu gösterse de bu finansal servetin büyüklüğü ve dönemsel getirilerinin tespiti için yeterli değildir. Üstelik bildirim dışı kalmak isteyen mükelleflerin, kapsam dışına çıkması da kolaydır. En basit şekliyle, dönem sonundan (31 Aralık) hemen önce mevduatın geçici olarak çekilmesi veya benzer nitelikte fakat bildirimine konu olmayan farklı bir hesap türüne kaydırılmasıyla kapsam dışına çıkabilmektedir. Kanaatimiz, mevcut bilgi içeriği başlangıç aşaması için sığ seçilmiş olsa da, uygulamanın zaman içindeki gelişimine ve düzenli işlemesine bağlı olarak bu içeriğin de zenginleşeceği ve genişleyeceği şeklindedir.

Raporlanan bilgilerin sıklığıyla ilgili olarak, belirli bir zaman diliminde gerçekleştirilen uluslararası finansal akışların izlenmesine izin vermediği eleştirisi (Matras, 2023, s. 113) getirilmekte olup, buna katılmamak mümkün değildir. Zira bu tür finansal işlemlere yönelik bir politika geliştirilmesinde; zaman, tutar ve yer bilgilerini hızlı şekilde edinmek önemlidir. Belli bir zaman diliminde, bir ülkeden diğerine kaynağı ve amacı belirsiz yüksek tutarda fon akışlarının tespiti şüphe uyandırıcıdır. Bunun tespiti içinse uluslararası

---

⁹ UCITS (Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities - Transfer Edilebilir Menkul Kıymetlerde Kolektif Yatırım Teşebbüsleri); AB'ye üye ülkelerde kolektif yatırım planlarının oluşturulması, yönetimi ve pazarlanmasının uyumlaştırılmasına yönelik AB düzenlemelerini ifade eder. Yatırımcıların korunmasına ve ürün düzenlemesine güçlü bir şekilde odaklanır. Bu uyumlaştırılmış çerçeve sayesinde, UCITS fonları bir Üye Devlette tescil edildikten sonra AB genelinde serbestçe pazarlanabilir. UCITS Direktifi ilk kez 1985 yılında kabul edilmiştir (EFEMA, 2023).

finansal akışların takibi gerekir. Oysa mevcut AEOI uygulamaları durağan bir yapıda, dönem sonu bakiye tutarını almakla yetinmektedirler.

Ayrıca AEOI Anlaşmaları kapsamında gelen bilgilerin eksik, hatalı veya yanıltıcı olması veri kalitesini bozmakta, emek ve zaman kaybına neden olmaktadır (Pohan ve diğerleri, 2020, s. 127).

3.9.AEOI ANLAŞMALARININ ÇOK BÜYÜK HACİMDE BİLGİYİ İÇERMESİ

AEOI Anlaşmaları kapsamında raporlanacak bilgiler, vergi mükelleflerinin (ABD için vatandaşları dâhil) belirlenen tüm yurtdışı finansal hesaplarını kapsamaktadır. OECD'nin 2022 Gözden Geçirme Raporu'na göre, 2021 yılına ilişkin yaklaşık 11 trilyon Euro'luk toplam varlığı kapsayan 111 milyon finansal hesap hakkındaki bilgiler paylaşılmıştır (2022, s. 8). Uygulama ayrıca özellikle Türkiye, Endonezya veya Polonya gibi emek ihraç eden ülkeler için de tutar olarak olmasa da hacim olarak çok büyük miktarda bilginin raporlanmasına neden olabilecektir. Yüksek hacimdeki bu bilgilerin; veren açısından toplanması, işlenmesi, tasnif edilmesi ve raporlanması, alan açısından ise; alınması, işlenmesi, karşılaştırılması, analize tabi tutulması ve vergi tarhiyatlarının yapılması önemli bir maliyet ve süre gerektirmektedir. Üstelik bu işlemlerin her yıl yapılmak zorunda olması vergi idareleri üzerinde ciddi bir yük oluşturacaktır.

Alınan veya verilen bu bilgiler bazı ülkeler açısından toplumun geniş kesimlerini de etkileyebileceğinden, sadece ekonomik değil siyasi ve sosyal etkilerinin de olacağı kesindir. Bu tür muhtemel etkilerden dolayı Türkiye; vatandaşlarının yoğun olarak yaşadığı Almanya, Hollanda, Fransa, Avusturya ve Belçika'yla 2018 yılında başlaması gereken otomatik bilgi değişimine ancak 2021 yılında, AB'nin baskısıyla başlamıştır.

Paylaşılan bilgilerin büyüklüğü, finansal kuruluşlar tarafından sağlanan verilerin kalitesinin kontrol edilmesini de zorlaştırmaktadır. Örneğin, AB'de bile (Avrupa Sayıştay'ının Mart 2021 tarihli bir raporunda), üye Devletler tarafından toplanan bilgilerin kalite, eksiksizlik ve doğruluk açısından noksan olduğu tespit edilmiştir. Taahhütte bulunan devletlerin çoğu, diğer ülkelere iletilmeden önce verilerin kalitesini ve eksiksizliğini sağlamak için bildirimde bulunan finansal kuruluşları kontrol etmemektedir

(Matras, 2023, s. 112-115). OECD, CRS kapsamındaki ülkeler nezdinde gerçekleştirdiği yıllık gözden geçirme çalışmalarıyla bu ve buna benzer sorunları önlemeyi amaçlamaktadır.

Alınan bilgilerin büyüklüğü toplumun geniş kesimlerini etkileyebileceğinden dolayı birçok ülke gönüllü beyan programları düzenleyerek vergi mükelleflerinin, cezalı duruma düşmemeleri için, yurtdışı hesaplarda tuttıkları varlıklarını kendilerinin beyan etmelerini teşvik etmiştir.

Tablo: 26’da AEOI’nın henüz başlangıç aşamalarında dünya genelinde gerçekleştirilen gönüllü (pişmanlıkla) beyan) programları gösterilmektedir. Bilindiği üzere, Türkiye’de de 2008 yılından (5811 sayılı Kanundan) itibaren sık sık yurtdışı varlıkların beyanı ve muhasebe kayıtlarına alınması yönünde benzer Kanuni düzenleme yapılmıştır.

3.10.CEZAİ MÜEYYİDELERİN YETERSİZLİĞİ

Özellikle CRS için gündeme getirilebilecek eksikliklerden biri de, bu Standarda uyum sağlamayan ülke veya finansal kuruluşlar için uygulanabilecek olan müeyyidelerin yetersizliğidir. Soruna FATCA açısından bakarsak, bu program küresel finansal piyasalarda güçlü bir konumu olan ABD tarafından uygulandığından ve doğrudan finansal kuruluşları hedef alan %30 vergi kesintisi tehdidi içerdiğinden böyle bir eksiklikten bahsedilemez veya bu eksiklik ihmal edilebilecek seviyede önemsizdir.

Oysa günümüzde CRS, 123 ülke tarafından küresel çapta uygulanmakta ve OECD (Küresel Forum) tarafından gözetilmektedir. Lakin OECD’nin taahhütte bulunan ülkeler nezdinde kayda değer bir yaptırım gücü bulunmamaktadır. Bu Standarttaki en güçlü müeyyide, taahhüde aykırı davranan ülkenin AB tarafından kara listeye alınma tehdididir. Bu işleme bağlı yaptırımlar da hemen uygulanamamakta, müeyyidelerin uygulanması uluslararası kuruluşlar tarafından gerçekleştirileceğinden uzun bir süreci gerektirmektedir.

Bir ülkenin kara listeye alınması neticesinde, yaptırım direkt ülkeye değil ülkedeki finansal kuruluşların finansal işlemlerine kısıtlamalar getirilmesi şeklinde uygulanmakta

ve bu yolla ülkenin itibarına, ticari ilişkilerine ve ekonomisine zarar verme tehdidiyle uyum sağlamaya davet edilmektedir.

Değişime taraf olan ülkelerin ihmalkâr veya hatalı davranmaları durumunda uygulanacak olan yaptırımların kapsam ve nitelik olarak tespitinde fayda bulunmaktadır. Aksine bir durum, bazı ülkelerin durumu suiistimal etmelerine yol açabilecektir (Çakmakçı, t.y.). Ayrıca finansal kuruluşların, AEOI Anlaşmaları kapsamındaki uyumsuzluklarında nasıl bir cezalandırma yapılacağına ülkelerin iç mevzuatına bırakılması önemli bir eksikliklerdir.

CRS uygulamasındaki ihlaller için öngörülen cezaların, istenilen sonuca ulaşılması için yetersiz olduğu, daha ciddi ve caydırıcı yaptırımlar getirilmediği sürece elle tutulur somut sonuçların alınmasının zor olacağı yönünde genel bir kanı vardır (Piketty, 2013, s. 561). Hatta AEOI Anlaşmalarından somut elle tutulur sonuçlar elde edilebilmesi için sadece bilgi vermeyen finansal kuruluşlara değil, ülkede yerleşik olan finansal kuruluşların bilgi vermesine izin vermeyen devletlere de %30 (hatta daha yüksek) oranında gümrük vergisi alınması önerilmiştir (Piketty, 2013, s. 569).

3.11.ÇOKLU MUKİMLİK SORUNU

Günümüz dünyasında yüz milyonlarca insan çifte hatta ikiden de fazla ülkenin vatandaşı olarak yaşamaktadırlar. Yaşamak, çalışmak veya gezmek için buldukları ülkelerde hesap açabilmekte ve finansal işlemler gerçekleştirmektedirler. Bir bilgisayar mühendisi A ülkesinde doğmuş iken, iklimi nedeniyle B ülkesinde yaşayabilmekte ve C ülkesindeki bir şirkete uzaktan devamlı hizmet vererek ücret veya serbest meslek kazancı elde edebilmektedir. Aynı zaman da her üç ülkenin de vatandaşlığına da sahip olması ve üç ülkede de ikametgâhının bulunabilmesi muhtemeldir. Bu gibi durumlarda AEOI Anlaşmaları çerçevesinde, mühendisin hangi ülkenin mukimi olduğu ve hangi ülke veya ülkelerin bilgi paylaşımında bulunacağı tartışmalı hale gelmektedir.

Bu konumda olan kişilerin nerede mukim sayılacakları aslında ÇVÖA'larında genel olarak düzenlenmiştir, ama çoğu zaman Anlaşmalara göre de böyle durumlarda mukimlik sorunu net olarak çözüme kavuşturulamamakta, taraf devletlerin vergi idareleri arasındaki iletişimle çözülmesi beklenmektedir.

AEOI Anlaşmaları finansal kuruluşlardan, müşterilerinin nerede mukim olduğunu tespit etmelerini beklemektedir. Örneğe benzer bir durumda, elinde çok sayıda pasaport ve ikamet belgesi bulunan bir kişi, finansal kuruluşa istediği pasaportu ve adresi bildirerek yapılacak bildirim yönünü belirleyebilecektir. Veya çifte mukimlik durumunda kişi her bir ülkedeki hesaplarının olduğu finansal kuruluşa o ülkenin ikamet belgesini sunarak (diğer ülke mukimliği hakkında bilgi vermeyerek) bunların diğer ülkeye bildirimini engelleyebilir.

Bunu önlemenin yollarından biri, finansal kuruluşlara müşterinin tüm vatandaşlık ve ikamet bilgilerinin tespit ettirmek olabilir. Bu yöntemin işleyebilmesi finansal kuruluşların buldukları ülkenin gelir idareleriyle uyumlu çalışmalarına bağlıdır. Nitekim benzer bir yaklaşım, İrlanda ve Birleşik Krallık tarafından benimsemiştir, bu hususta beklenen diğer ülkelerin de bu adımı takip etmeleridir (KPMG, 2015, s. 15). Ancak müşterilere ait tüm vatandaşlık ve ikamet bilgilerinin finansal kuruluş tarafından tespit edilmesi uygulamada hiç de kolay değildir. Bu tespit ancak ilgili gelir idaresinin yurda giriş ve çıkış bilgilerini emniyet birimlerinden alması ve elektronik olarak takip ederek finansal kuruluşu bilgilendirmesiyle mümkün olabilir. Ki bu da özel hayatın gizliliğinin ihlali gibi yeni tartışmaları beraberinde getirecektir.

Anlaşma metinlerinde, finansal kuruluşlardan öngörülen durum tespit süreçlerini işleterek müşterisinin mukim olduğu ülkeyi tespit etmesi beklenmektedir. Ancak kanaatimizce çifte mukimlik durumlarında bunun finansal kuruluşlar tarafından güvenilir şekilde yerine getirilebilmesi mümkün değildir.

3.12.KONTROL EDEN KİŞİ TESPİTİNİN ZORLUĞU VE FİNANSAL KURULUŞLARIN TESPİTTE BULUNMADA GÖNÜLSÜZLÜĞÜ

Uluslararası finansal işlemler ve uluslararası vergi kaçırma operasyonları bankacılık sistemleri üzerinden gerçekleştiğinden, AEOI Anlaşmalarının öngördüğü uygulamalar da doğal olarak bu sistemler üzerine kurulmaktadır. AEOI Anlaşmalarından önce de kara para aklama ile mücadele de kullanılan araçlar da (şüpheli işlem bildirimleri gibi) bankacılık sistem ve işlemlerini takipte kullanılmaktaydı. Uluslararası vergi kaçırma organizasyonu yapanlar bu sistemleri kullanırlarken bazen bankalar da bu işlemlere gönüllü olarak

katılmışlardır. Bu nedenle, AEOI Anlaşmalarının önündeki önemli engellerden biri de bankaların bu uygulamaları sabote edebilecek şekilde tavrı alma ihtimalidir. Özellikle daha önce banka sırlarının korunduğu dönemlerde bu işlerden önemli kazançlar elde eden bankalar ile vergi cennetlerinde bulunan veya buralarla yüksek tutarlı işlemler yapan bankaların AEOI Anlaşmalarına gönüllü katılımı beklenmemelidir. Bu noktada ilk direnç noktaları, bildirim kapsamındaki hesapların ve hesap sahiplerinin tespitinde gereken özeni göstermemeleri olabilir. Özellikle kontrol eden kişi bilgisinin tespiti, bildirim yapacak olan finansal kuruluşun tavrına bağlı olduğundan, bu bilginin tespit edilmemesi bilgi değişimini anlamsız kılacaktır. Vergi kaçırma organizasyonlarında kontrol eden kişi bilgisi önemli olduğundan, varlıkların gerçek sahipleri yerine paravan şirket (shell corporation) bilgisi, kontrol eden kişinin mukim olduğu ülke yerine paravan şirketin merkezinin bulunduğu ülkeye bildirilecek veya bildirilmeyecektir. Bu nedenle OECD, taahhütte bulunan ülkelerin, bildirim yapacak finansal kurumların durum tespit süreçlerini sıkı şekilde takip etmelerini ve aykırı uygulamalar için ciddi yaptırımlar uygulamalarını istemektedir.

3.13.BAZI ÜLKELERİN CRS'E GÖNÜLSÜZ KATILIMI

Bazı ülkeler birçok farklı sebepten ötürü AEOI Anlaşmalarına taraf olmak istemeyebilmektedirler. Bunlar diplomatik baskı, yaptırım tehdidi, AB'ye uyum vb. sebeplerle Anlaşmalara katıldıklarından, sonraki aşamalarda uygulamaları da gönülsüz olarak gerçekleştirmektedirler.

CRS'yi resmi olarak onaylayan bazı ülkelerde Standart fiilen tam olarak uygulanmamaktadır. Örneğin Avrupa Birliği'nde Malta'ya karşı bu yönde itirazlar bulunmaktadır. CRS'ye katılan bazı ülkeler de, yabancı sermayeli varlıklara sahip kuruluşlara vergi yükümlülüğü getirmemektedir. Dolayısıyla bilgi değişimi, vergi yükümlülüklerine tam olarak yansımamaktadır (Matras, 2023, s. 114). Banka hesaplarıyla ilgili bilgileri raporlamaktan kaçınmanın en yaygın yolu, ikamet edilen ülkeyi Standardı uygulamayan bir ülkeyle değiştirmektir. Ayrıca, bazı araştırmalara göre, bilgi değişimine resmi olarak katılan ancak diğer ülkelere alınan raporları görmezden gelen birçok ülke vardır (Knobel ve Meinzer, 2014, s. 30-32).

Gözden geçirme faaliyeti de beklenildiği ölçüde yerine getirilememektedir. Henüz tam anlamıyla CRS'e uyum sağlayamayan ülkelerle ilgili çalışmalarda daha ciddi eksiklik ve hatalar tespit edilebilmektedir. Örneğin Levashenko ve Koval (2021), Rusya özelinde yaptıkları çalışmada; çoğu ülkenin tatmin edici bir yasal çerçeveye sahip olmasına karşın Rusya dâhil bazı ülkelerde önemli iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğu, Rusya'da öncelikle kendi kendini sertifikalandırmanın ihlali için etkili sorumluluk mekanizmalarının bulunmaması ve para birimi kontrol gerekliliklerinin sürdürülmesi ile ilişkili bir dizi sorunun devam ettiği tespitlerini yapmış ve bir dizi tavsiyede bulunmuştur. Bunlar: müşterilerin yanlış bilgi verme durumu için sorumluluk getirilmesi, CRS zorunluluklarının ihlali konusunda finansal kuruluşların sorumluluğunun artırılması, finansal kuruluşlar olarak yeni varlıkların (yatırım platformlarının operatörleri ve dijital finansal varlıkları ihraç eden bilgi sistemi operatörleri) tanımlanmasına ilişkin bir pozisyonun oluşturulması, yabancı hesaplar üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması, muhbirleri koruyan bir kurumun oluşturulması, sorumluluğa ilişkin özel hükümlerin getirilmesi vb. dâhil olmak üzere beyaz yakalı suçlarla mücadele tedbirlerinin uygulanması ve (AB önerilerini göz önünde bulundurarak) kamuya açık bir CbC Raporlamasının duyurulmasıdır. Çalışmada netice olarak, vergi kaçakçılığı risklerini en aza indirmek ve AEOI'nın etkinliğini artırabilmek için, Rusya'nın CRS MCAA ve CbC MCAA'ya katılımını sağlayacak adımlar atılması önerilmiştir. Ancak yapılan kapsamlı öneriler incelendiğinde, anılan ülkenin aslında uygulama kapsamına girme noktasında gönülsüz olduğu kanaati oluşmaktadır.

Ayrıca gelişmekte olan veya az gelişmiş, nüfus ve ekonomik olarak küçük ölçekte olan ülkelerin, mükelleflerinin yurtdışı varlık ve gelirlerini takip gibi öncelikli hedefleri de olmayabilir. Üstelik bu ülkeler açısından bazı gelişmiş ülkelere bilgi sağlamak için teknoloji ve personel maliyetlerine katlanmak da gönülsüzlük nedeni olabilir. ABD'de bile IRS'in, FATCA programını uygulamak ve yönetmek için yaklaşık 380 milyon dolar harcamış olduğu, buna rağmen Vergi İdaresi Hazine Genel Müfettişliği'nin (TIGTA - Treasury Inspector General for Tax Administration) son zamanlarda hazırladığı bir raporda, IRS'in FATCA'ya uyumu zorunlu kılmaya hâlâ hazır olmadığı sonucuna vardığı ifade edilmiştir (Beer ve diğerleri, 2019, s. 11-12).

Ülkelerin gönülsüz olabileceğine ilişkin başka bir örnek vermek gerekirse: AEOI kapsamında çok büyük miktarda veri transferi gerçekleştirilmektedir. Birleşik Krallığa bağlı ada ülkelerden birisinin yetkilisi, müşteri bilgilerini içeren şifreli DVD'leri verdikleri bazı ülkelerin, şifre çözme anahtarını bile istemediklerini raporlamıştır (Byrnes ve Munro, 2017, s. 120).

3.14.AEOI ANLAŞMALARININ UYGULAMA SONUÇLARINDA TESPİT EDİLEN EKSİKLİK VE ENGELLER

AEOI Anlaşmalarına ilişkin olarak yukarıda açıkladığımız eksikliklerin önemli bir kısmı, uluslararası kuruluşların ve bağımsız akademisyenlerin uygulama sonuçlarını analiz eden çalışmalarında da tespit edilerek raporlanmıştır. Son 3-4 yıllık uygulama sonucunda kapsama dâhil olan ülkeler, AEOI Standardına genel olarak yüksek düzeyde uyum gösterebilir de bazı alanlarda yaygın sorunların olduğu da görülmektedir. Bu konudaki en kapsamlı çalışmaları OECD yapmakta olup 2022 Gözden Geçirme Raporuna göre en yaygın sorunlar şunlardır (2022/c, s. 25):

- Kapsama giren ülkeler tarafından yerine getirilemeyen tavsiyelerin başında, AEOI Standardının gerekliliklerine uygun olmayan, ülkeye özgü bildirimde bulunmayan finansal kuruluşlar ve bildirim dışı bırakılan hesaplar gelmektedir.
- Bazı ülkelerde, finansal kuruluşların Standarda uyumunu sağlamak için eksiksiz ve güvenilir bir operasyonel planın uygulamaya konmasında gecikmeler yaşanmıştır. Çoğu kez tüm finansal kuruluşların bilgileri raporlamasını sağlamak için bazı faaliyetler gerçekleştirilmiştir (örneğin, düzenlenen kuruluşların ilgili listeleri çapraz kontrol edilmiştir), ancak raporlanan bilgilerin tam ve doğru olmasını sağlamak için sınırlı faaliyetler olmuştur.
- Diğer önemli bir sorun, durum tespiti ve raporlama gerekliliklerinden kaçınmayı ele alma yetkilerindeki boşluklardır. Finansal kuruluşlar, hesap sahiplerinin ve kontrol eden kişilerin tespiti için gerekli tüm kayıtları tutmak, bu tespitleri yapmak ve sahteciliği önlemekle yükümlüdürler. Bu yükümlülüklerle aykırı hareketlerin denetlenmesi ve müeyyideye bağlanması gerekir. Bu konularda boşlukların olması güvenilir bilgi değişimi yapılmasını olumsuz etkileyecektir.
- AEOI Standardındaki bazı ayrıntılı tanımlar, bunların tam ve uygun şekilde çalışmasını sağlamak için gereklidir, ancak bazı ülkelerde bu ayrıntıların atlanarak özetlendiği görülebilmektedir.

- Bazı ülkeler bilgi değişimi için güvenilir planlamalar yapmış, ancak bunları uygulamaya henüz çok yakın zamanda başlamışlardır. Örneğin, raporlanan bilgilerin eksiksiz ve doğru olmasını sağlamaya yönelik kontrollerin düzeyi henüz çok yeterli değildir. Buna örnek de, bilgilerin analiziyle sınırlı işlem yapılması, ancak henüz belirli finansal kuruluşlarla ilgili uyum faaliyetlerini yürütmemektir.

AEOI Anlaşmalarının kapsamında sorun olduğu, yukarıda açıklanan uygulama sonuçlarından da anlaşılmaktadır. Gözden Geçirme Raporu'nda bu sorunun ülkelerin kendine özgü tercihlerinden kaynaklandığı tespiti yapılmıştır. Kanaatimizce sorunun asıl kaynağı Anlaşmaların kapsamında bildirim konu olan hesapların ve hesaplara ilişkin diğer bilgilerin hem nicelik hem de nitelik olarak yetersiz olmasıdır. Ancak bu sorun, uygulama oturdukça kapsam genişletilerek ve içerik zenginleştirilerek çözülebilecektir.

Finansal kuruluşlarla ilgili olarak daha önce de ifade edilen; durum tespiti ve raporlamayla ilgili kurallardan kaçmayı/kaçınmaya ilişkin (cezai yaptırım eksikliği vb.) boşluklar ve raporlanan bilgilerin eksiksiz ve doğru olmasını sağlamaya yönelik denetimlere ilişkin (kontrol zorunluluğunun olmaması gibi) boşluklar, uygulamanın gelişmesiyle birlikte zamanla giderilebilecektir. Bu noktadaki asıl tereddüt, ülke yönetimlerinin bu boşlukları gidermeye niyetlerinin olup olmamasıdır.

Chiocchetti (2020), Piketty'nin danışmanlığında ve Zucman'ın hakemliğinde yaptığı çalışmada (2020, s. 9), CRS uygulamasının üç önemli eksikliği olduğu sonucuna varmıştır. Bunlar; ABD'nin uygulama kapsamında olmaması, vergi kaçırmak isteyen mükelleflerin "altın vize" uygulamaları sayesinde vergi cennetlerinde vatandaşlık elde edebilmeleri ve vergi kaçırmak isteyenlerin, varlıklarını bildirimde bulunmayan offshore finansal kuruluşlara veya bildirim kapsamına girmeyen finansal olmayan varlıklara yatırım yaparak AEOI'nın dışında kalabilmeleridir. ABD'nin kapsama girmemesi bir eksiklik olsa da, kanaatimizce "altın vize" uygulamaları ile varlıkların kapsama girmeyen offshore finansal kuruluş ve hesaplara kaydırılması eylemleri birer boşluk değil AEOI Anlaşmalarından kaçma çabalarıdır. Bu üç konu da ilgili bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Pohan ve diğerleri (2022, s. 117-138) Endonezya üzerinde yaptıkları çalışmada, bilgi değişimine taraf olan ülkeler tarafından yerine getirilmeyen birçok eksiklik olmasına

rağmen, AEOI Anlaşmalarının şimdiye kadar vergi kaçakçılığını azaltmada uluslararası standartlara göre oldukça etkili olduğu sonucuna varmışlar ve önünde 4 engelin bulunduğu tespitinde bulunmuşlardır:

- i. Bilgi değişiminde karşılıklılık (reciprocity)
- ii. Bankacılığın veri erişimine dirençli olma eğilimi
- iii. AEOI Anlaşmalarını destekleyen teknoloji eksikliği
- iv. Vergi geliri verilerinin dönüştürülmesinin karmaşıklığı

AEOI Anlaşmalarının uygulanmasının şartlarından biri, bilgi değişiminin karşılıklı olmasıdır. Bu şart, bir ülke otomatik olarak bilgi alırsa, diğer ülkeye de bilgi vermesini gerektirmektedir. Buna göre, bir ülke kendi yasa ve idaresine göre, muhatap ülkeden benzeri bilgileri elde edemez ve sağlayamazsa, ortak ülkesine bilgi vermek zorunda değildir.

Bankacılık sektörü verilere erişime karşı dirençli olma eğilimindedir. Endonezya'da bankacılık sektörü; finansal verilerin çok hassas ve gizli bilgiler olduğu, bu nedenle ifşa etmek için vergi makamlarının bu bilgileri vergi amaçları dışında sızdırmayacağını veya kullanmayacağını garanti etmesi gerektiğini savunmaktadır (Pohan ve diğerleri, 2022, s. 131).

Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin AEOI'ne gerekli olan teknolojiyi sağlamaları için zaman ve maliyete katlanmalarına gerekmektedir. Kapsama girecek tüm ülkelerin bilgi değişimi için yeterli bir veri tabanı sistemine sahip olmaları ve sahip oldukları bilgi teknolojisinin, OECD'nin talep ettiği gizlilik ve koruma standartlarını karşılaması gerekecektir. Bunları sağlamak sınırlı altyapıya sahip Endonezya gibi gelişmekte olan ülkeler için hiç de kolay değildir (Pohan ve diğerleri, 2020, s.130).

Engel olarak ifade edilen diğer bir konu, vergisel bilgileri eşleştirme ve dönüştürmenin karmaşıklığı ve zorluğudur. AEOI Anlaşmaları kapsamında gelen bilgilerde tam adresin olmaması, mukimliğin tespit edilememesi, hesap sahibinin adının olmaması bilgilerin kullanımını engellemektedir. Ayrıca gelen bilgilerin kripto para birimleri biçimindeki emlak ve yatırım verilerini içermiyor olması da ayrı bir eksikliktir. Vergi makamlarının gelen bilgileri, oldukça karmaşık ve uzun çeşitli doğrulama süreçlerinden geçirmesi gerekmektedir. 2018'den beri Endonezya'da AEOI aracılığıyla toplanan fonlar, katılımcı

ülkelerden (gelen) 2.742 trilyon IDR (Endonezya Rupisi)(yaklaşık 191 milyon dolar) ve yurt içinde 3.574 trilyon IDR (yaklaşık 250 milyon dolar) tutarındadır. Buna ek olarak, hala karmaşık bir doğrulama süreci kategorisinde yer alan finansal bakiyelerin nakit eşdeğeri varlıklarla eşleştirilmesinden elde edilen yaklaşık 5 trilyon IDR bulunmaktadır. Bu nedenle, vergi geliri fırsatının sadece temiz bir nefes olmaması için, hükümetin otomatik vergi bilgi değişiminin küresel standart sistemini geliştirmeye devam etmesi gerekmektedir (Pohan ve diğerleri, 2020, s. 132).

3.15.ABD’NİN CRS’E DÂHİL OLMAMASI VE VERGİ CENNETİ OLMA YOLUNDA İLERLEMESİ

CRS’in belki de en önemli eksikliği, dünya ekonomisinde özellikle de finansal piyasalarda çok önemli bir yere sahip olan ABD’nin sisteme dâhil olmamasıdır. ABD, FATCA aracılığıyla bir şekilde AEIO uygulamasının içinde görülebilir, ancak gerçekte bu Kanun ABD’nin kendi vergi mükellefleri hakkında diğer ülkelerden bilgi edinmesini sağlamayı hedefleyen bir sistem öngörmektedir. Uygulamada da ABD birçok ülkeye bilgi vermemekte veya ABD’li finans kuruluşları kontrol eden kişiler hakkında yeterince hassas davranmamaktadır (Matras, 2023, s. 112-115). Bu sebeple CRS sisteminin bütünlüğünün sağlanması için tüm diğer ülkeler gibi ABD’nin de taahhüt kapsamına alınması ve tüm dünyada aynı standartlara sahip bir küresel bilgi ağının tamamlanarak, alınan bilginin içeriğinin zenginleştirilmesi gerekmektedir.

ABD’nin kendine has federal yapısından dolayı bazı eyaletleri, uzunca bir süredir vergi cenneti benzeri uygulamalar geliştirmişlerdir. Özellikle Delaware ve Wyoming’de bir takım teşvikler uygulanmakta olup bunlar ödenmesi gereken vergiyi azaltmak veya varlıklarını alacaklılara karşı korumak isteyen tüzel kişiler tarafından kullanılmaktadırlar (Matras, 2023, s. 112-115). Bunun sonucunda ülkenin diğer eyaletlerinden ve dünyadan kişi ve kurumlar mükellefiyetlerini buralara taşıma eğilimi göstermektedirler.

Vergi Adaleti Ağı’nın (the Tax Justice Network-TJN) Finansal Gizlilik Endeksi’nde ABD, finans sektörünün büyüklüğü ve şeffaf bir yapıya sahip olmamasından dolayı, Cayman Adaları’ndan sonraki en yüksek ikinci puana sahip ülke iken (Chiocchetti, 2020, s. 9), en son 2022 Endeksi’nde bir numaraya yükselmiştir. 2022 Endeksi’nde ABD’yi

takip eden ülkeler sırasıyla; İsviçre, Singapur, Hong Kong ve Lüksemburg'dur. Vergi cenneti olarak bilinen İngiliz Virjin Adaları ve Guernsey dokuz ve onuncu sırada bulunmaktadır (TJN, 2022). Yine TJN tarafından yapılan bir araştırmaya göre; AB tarafından kara listeye alınan vergi cennetleri, AB üye ülkelerinin karşı karşıya olduğu finansal gizlilik hizmetlerinin yalnızca %1'inden sorumluyken, gizliliğin üçte biri (%34'ü) AB'ye üye diğer ülkelerdeki finans merkezleri tarafından sağlanmaktadır. Aynı raporda, AB'ye üye ülkelere karşı en yüksek finansal gizlilik sağlayan ülkenin %4,7 ile ABD olduğu; bu oranın, AB tarafından kara listeye alınan yedi vergi cenneti olan Amerikan Samoası, ABD Virjin Adaları, Guam, Samoa, Namibya, Trinidad ve Tobago ile Palau tarafından sağlanan finansal gizliliğin beş katı olduğu, AB'ye karşı finansal açıdan gizlilik hizmeti sağlayan ilk 10 tedarikçiden dördünün (2.Hollanda %4,3.Lüksemburg %3,8, 6.Almanya %3,3 ve 8.Fransa %2,3) AB'ye üye devletler olduğu tespitlerinde bulunulmuştur (Mansour, 2022). Mevcut durum küresel anlamda şeffaflık sorununun kaynağının sadece vergi cennetleri olmadığını, gelişmiş ekonomilerin de birbirlerine ve diğer ülkelere karşı finansal gizlilik sağladıklarını göstermektedir. Bu ve diğer sebeplerle TJN, AB'yi tüm ana hedefleri kaçırın bir vergi cenneti kara listesine bel bağlamaktan vazgeçmeye ve bunun yerine AEOI Anlaşmalarını imzalamamış ülkelere %30 oranında vergi stopajı uygulamaya çağırmıştır (Mansour, 2022).

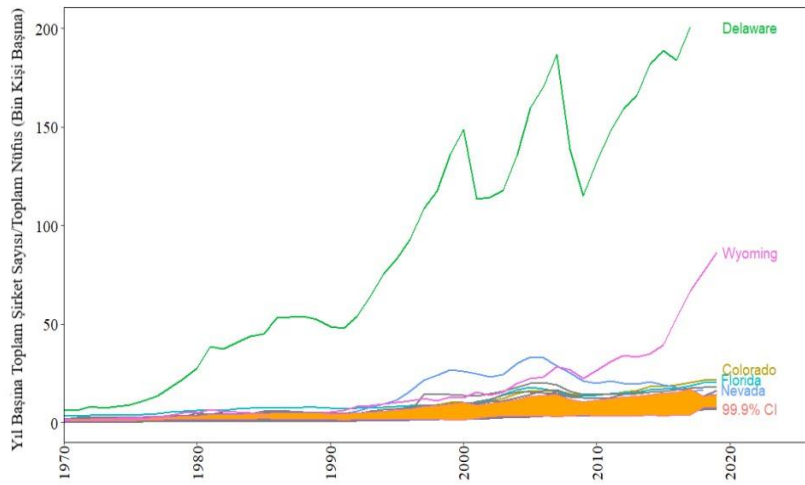
Ayrıca bazı çalışmalarda, CRS'nin uygulanmaya başlanmasından sonra ABD'de tutulan sınır ötesi mevduatların, TJN'in aynı gizlilik seviyesinde olduğunu tespit ettiği offshore merkezlerine kıyasla daha fazla arttığı (ki bu, ABD'nin CRS'ye katılmamasından dolayı daha çekici hale geldiğini göstermektedir) ve ABD vergi mükelleflerinin offshore olmayan ülkelere tuttukları mevduatların da arttığı tespit edilmiştir (Casi, Spengel ve Stage, 2019).

ABD federal bir devlet olmasına rağmen eyaletlerin çoğunluğunda şirket türleri ve tanımları benzer olduğundan eyaletler arasında karşılaştırma yapılabilmesi kolaydır. Bu eyaletlerden bazıları (özellikle de Delaware) farklı ülke ve eyaletlerdeki şirketleri çekebilmek amacıyla özel düzenlemeler uygulamaktadır. Aşağıdaki Şekilde, 1970 ile 2020 yılları arasında dönemler itibariyle, ABD'deki eyaletlerde 1.000 kişi başına düşen şirket sayıları gösterilmiştir. Buna göre, eğer şirketlerin eyaletler arasında coğrafi olarak uyumlu bir dağılımı olduğu varsayılırsa, 2017 yılında 1.000 kişi başına 3,8 ile 17,3 şirket

kurulmuş olmalıdır (Chiocchetti, 2020, s. 17). Buna karşın sadece 2011 yılında Delaware’de kurulan şirket (işletme) sayısı 133.297 olup bu rakam, Delaware’de yaşayan insan sayısından (897.934) daha fazla şirket (toplam 945.326) olduğunu göstermektedir. Şirket sayısının 900.000’i aşmasıyla Delaware, dünyada vergi cenneti olarak bilinen Hong Kong’dan sonra ikinci sıraya yerleşmiş ve İngiliz Virjin Adaları’nı geçmiştir (Byrnes ve Munro, 2017, s. 6).

Şekil 9: ABD Eyaletlerinde Her 1.000 Kişiye Düşen Yıllık Şirket Sayısı

Kaynak: Chiocchetti, 2020, s. 17.

ABD Virjin Adaları gibi offshore merkezi olan ABD topraklarında, geçerli kurumlar ve gelir vergisi oranlarının % 3,5’in altına düşürülmesi (Byrnes ve Munro, 2017, s. 6) ve Delaware ve Wyoming gibi eyaletlerin uyguladıkları sıradışı politikalar, ABD’nin zaman içerisinde giderek bir vergi cenneti gibi kabul edilmesine neden olmaktadır. Bu eyaletlerin izledikleri politikalar sadece uluslararası alanda değil eyaletler arasında da şirket merkezlerinin taşınmasına neden olabilmektedir. Bu sebeple ABD’nin bir şekilde CRS bünyesine alınması ve bu ülkeye (eyaletlere) gerçekleştirilen finansal fon akışlarının tespiti gerekmektedir.

3.16.KRİPTO VARLIKLAR VE CRS

16/04/2021 tarih ve 31456 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik’te kripto varlık; “... dağıtık defter teknolojisi veya benzer bir teknoloji kullanılarak sanal olarak oluşturulup dijital ağlar

üzerinden dağıtımı yapılan, ancak itibari para, kaydi para, elektronik para, ödeme aracı, menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracı olarak nitelendirilmeyen gayri maddi varlıkları...” (3. Mad.) ifade etmektedir. Anılan Yönetmelik uyarınca, kripto varlıklar Türkiye’de ödemelerde doğrudan veya dolaylı olarak dahi olsa kullanılamazlar, bu şekilde kullanılmalarına yönelik hizmet sunulamaz.

Son yıllarda kripto varlıkların (kripto paralar, tokenlar, NFT’ler vb.) ortaya çıkması ve hızla yaygınlaşması neticesinde, son 13 yıllık sürede söz konusu dijital varlıklara yapılan küresel yatırımların büyüklüğünün 3 trilyon doları aştığı iddia edilmektedir (E&Y, 2022). Buna karşın bahse konu varlıklara, geleneksel finansal kuruluşlar dışında da sahip olunabilmesi, gelir idarelerinin vergiye tabi işlemleri takip etmesini zorlaştırmakta ve mükelleflerin yükümlülüklerini doğru olarak yerine getirip getirmediğinin kontrolünde zaafiyete neden olabilmektedir.

Kripto varlıklar dışında, borsa gibi araçlarının ve diğer hizmet sağlayıcılarının oluşturduğu kripto piyasasının çok hızlı büyümesi, vergi matrahlarını aşındırma yönünden kayda değer bir risk oluşturmaktadır. Özellikle dijital ortamda olup kuruluş merkezi belli olmayan kripto varlık borsaları ve herhangi bir hizmet sağlayıcıya bağlı olmadan tutulabilen cüzdanlar (soğuk cüzdan) vergi dışı gelirleri ve suçtan elde edilen gelirleri saklamak için uygun ortam oluşturmaktadır.

Kripto varlıkların pek çok durumda CRS kapsamına girmesi beklenmemektedir. Her ne kadar çoğunlukla kripto varlıklar finansal varlık tanımı içerisine girse de, kişi ve kurumlar kripto varlıklara soğuk cüzdanlar veya CRS uyarınca paylaşım sorumluluğu bulunmayan kripto varlık borsaları vasıtasıyla sahip olabileceklerinden, CRS kapsamında raporlamaya konu edilmeyebilirler (Akbulak, 2022).

Kripto varlıkların sayısının ve hacminin artması CRS’i de etkilemektedir. Bu nedenle OECD, uluslararası alanda şeffaflığı sağlama çalışmaları çerçevesinde geliştirdiği Kripto Varlık Raporlama Çerçevesi’ne (Crypto-Asset Reporting Framework-CARF) ilişkin Raporunu 2023 yılı Haziran ayında yayınlayarak; kripto varlıklardaki işlemlere ilişkin vergi bilgilerinin, standart bir şekilde vergi mükelleflerinin ikamet ettiği ülkelerle yıllık bazda otomatik olarak paylaşılmasını sağlamayı hedeflemiştir. CARF’in üç farklı bileşenden oluşması planlanmıştır (OECDiLibrary, 2023/b, 8):

- CARF'yi uygulayan ülkelerle bağlantıya sahip Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcılarını Raporlayanlardan bilgi toplamak amacıyla yerel mevzuata aktarılabilecek Kurallar ve ilişkili Yorumlar. Bu Kurallar ve Yorumlar da dört esas başlık altında ele alınmıştır: i) Ele alınacak kripto varlıkların çerçevesi; ii) Bilgi toplama ve raporlama yükümlüklerine tabi kuruluşlar ve bireyler; iii) Raporlamaya konu olacak işlemler ve bunlara ilişkin olarak raporlanacak bilgiler; ve iv) Kripto varlıkların kullanıcılarını ve kontrol eden kişileri belirlemek ve raporlama ve değişimi yapacak ilgili ülkeleri belirlemek için gerekli prosedürler (due diligence procedures).
- CARF uyarınca Otomatik Bilgi Alışverişine İlişkin Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşması (CARF MCAA) ve ilgili Yorumu (veya ikili anlaşmalar veya düzenlemeler); ve
- CARF bilgilerinin değişimi amacıyla yetkili makamlar tarafından ve ayrıca Kripto Varlık Hizmet Sağlayıcılarını Raporlayanlar tarafından CARF bilgilerinin vergi idarelerine rapor edilmesi amacıyla (iç kanunların izin verdiği şekilde) kullanılacak bir elektronik format (XML şeması).

CARF’da “kripto varlık”; işlemleri güvence altına almak ve doğrulamak amacıyla kriptografik olarak güvenli olarak dağıtılmış bir deftere veya bunun benzeri bir teknolojiye dayandırılmış değerın dijital temsili anlamına gelmektedir. Ayrıca, CARF çerçevesinde yapılan değişikliklerle, CRS’in bazı elektronik para ürünlerini ve Merkez Bankalarının dijital para birimlerini kapsamına alması sağlanmıştır. Türevler ve yatırım araçları aracılığıyla kripto varlıklara yapılan dolaylı yatırımların da artık CRS kapsamında olmasını sağlamak için de değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca, durum tespiti ve raporlama zorunluluklarını güçlendirmek (her kontrol eden kişinin rolünün raporlanması dâhil) ve gerçek kar amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik bir düzenlemeyi içeren değişiklikler yapılmıştır (OECDiLibrary, 2023/b, 8). Böylece daha önce CRS kapsamında bildirim tabi olan kripto varlıkların kapsamı genişletilirken, CRS kapsamına girmeyenlerin de CARF kapsamında bilgi değişimine tabi olması sağlanmıştır.

Rapora göre CARF kapsamında, kripto varlık borsaları ile aracı kurumlar, komisyoncular ve kripto varlık ATM operatörleri gibi borsa hizmetleri sunan diğer araçlar da bildirim yükümlülüğü altına alınmıştır. Bunlar aşağıda sayılan dört tür işlem türünü raporlamakla yükümlüdürler:

- İtibari paralarla kripto varlıklar arasındaki takaslar
- Kripto varlıkların veya türlerinin kendi aralarındaki takaslar

- Raporlanabilir perakende ödeme işlemleri ve
- Kripto varlıkların transfer işlemleri (raporlanabilir perakende ödeme işlemleri dahil).

3.17.DİĞER BAZI SORUNLAR

3.17.1.“Kazara Amerikalı” Sorunu

ABD dışında yaşayan ve doğum, eğitim vb. bir sebeple ABD vatandaşı olmasına rağmen bu ülkeyle ailevi, ticari veya kişisel herhangi bir bağı olmayan kişiler (California Eyalet Barosu gibi çeşitli sektör katılımcıları tarafından) “Kazara Amerikalılar” (the Accidental American) olarak adlandırılmaktadır. Bu kişiler de diğer ABD vatandaşları gibi dünya çapındaki tüm geliri üzerinden gelir vergisine tabidir. Bunlar dışında ABD’de daimi ikamet iznine (Lawful Permanent Resident – LPR) sahip olup sonradan kendi ülkelerine dönen kişiler de FATCA kapsamındadır ve aynı bilgi raporlama zorunluluklarına tabidirler. Ancak karmaşık durum tespit ve raporlama süreçleri nedeniyle yabancı finansal kuruluşların bu iki gruptaki kişilerin hesaplarını kapatma eğilimi gösterebilecekleri düşünülmektedir. Nitekim Eylül 2015’te yayınlanan bir ankette (2014 Yurtdışı Demokratlar FATCA Anketi) diğer sonuçların yanında, altı kıtada yaşayan Amerikalılardan gelen 6.552 yanıtta; ankete katılan her altı kişiden birinin, FATCA nedeniyle yabancı finansal kuruluştaki hesaplarının kapatıldığını bildirdiği, yüzde 21’inin artık ortak hesapları olmadığını veya ayrı hesaplara geçmeyi düşündüklerini bildirdiği, birçok kişinin, raporlama gerekliliklerinin kendileri ve Amerikalı olmayan eşleri arasında strese ve çatışmaya neden olduğunu belirttiği tespitleri yapılmıştır (Byrnes ve Munro, 2017, s. 108-109). Görüldüğü üzere, ABD vatandaşı olsalar da ya da oturma iznine sahip olsalar da artık ABD ile bağı kalmayan ve dışarda yaşayan kişilere ait hesaplar dahi FATCA çerçevesinde bildirim konusu edilecektir. Bu durum kapsamdaki kişiler açısından rahatsız edici ve vergilendirmede belirsizliğe neden olan bir durum ortaya çıkarmaktadır. Örneğin anne veya babasının görevi veya eğitimi nedeniyle ABD’de oldukları bir dönemde doğan bir Türk vatandaşı aynı zamanda otomatik olarak ABD vatandaşı olacak ve bu ülkeyle uzun süredir bir ilişkisi olmasa dahi Türkiye’deki hesapları ABD’ye bildirilecektir.

Bu husustaki ikinci sorun ise finansal kuruluşların “Kazara Amerikalı” olanları nasıl tespit edeceğidir. Uzun yıllardır ABD’ye gitmeyen, bu ülkeyle herhangi bir ilişkisi kalmayan birinin yaşadığı ülkede bir bankaya bu durumu beyan etmesi ve bankanın bunu ilgili gelir idaresi yoluyla veya doğrudan IRS’e bildirmesi çok zor bir uygulamadır. Kaldı ki bu kişinin ABD’de vergilendirilmesi de ayrı bir tartışma konusudur.

3.17.2.Bilgilerin Kötüye Kullanılma İhtimali

Otomatik bilgi değişiminde yaşanabilecek bir başka sorun da, bilgilerin yozlaşmış yönetimler veya hükümet çalışanları tarafından kötüye kullanılabilme ihtimalidir. CRS ve FATCA’da mütakabiliyet esası geçerli olduğundan toplanan bilgiler aynı zamanda adam kaçırmamanın, şantaj ve fidyeciliğin yoğun yaşandığı ülkelere de gidecektir.

Örneğin FATCA’nın mütakabiliyeti nedeniyle, ABD tarafından üçüncü ülkelere sağlanan finansal bilgiler, yolsuzluğu beslemek veya siyasi rakipleri bastırmak için kullanılma ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle mütakabiliyet esası yönünden tartışmalar devam etmektedir (Byrnes ve Munro, 2017, s. 119).

3.17.3.Alınan Bilgilerin Vergi Dışı Amaçlarla Kullanılmaması

AEOI’larla ilgili diğer bir sorun da alınan bilgilerin vergisel amaçlar dışında karapara aklamayla mücadele, yolsuzlukla mücadele gibi amaçlarla kullanılıp kullanılmayacağıdır.

Bazı yazarlara göre; CRS, vergisel amaçlarla alınan bilgilerin diğer alanlarda kullanımını açıkça kısıtlamakta ve yolsuzlukla mücadele ve kara para aklamayla mücadele için maliyetsiz bir şekilde kolluk kuvvetlerine fayda sağlayabilecek olan bilgi paylaşımını açıkça yasaklamaktadır (Knobel ve Meinzer, 2014, s.1-2).

Vergi Konularında Karşılıklı İdari Yardımlaşma Sözleşmesi’nin 22’nci maddesinin 2’nci paragrafı gereğince kural olarak, alınan bilgiler yalnızca vergilerin tahakkuku, tahsili veya cebri icra takibi için kullanılabilir ve bu işlemlerle ilgili olan (adli, idari veya denetim birimlerinin) yetkilileriyle paylaşılabilir. Ancak aynı maddenin 4’üncü paragrafında; bilgiyi sağlayan tarafın iç mevzuatının bilginin başka amaçlarla da

kullanılmasına müsait olması ve bu tarafın alan tarafa izin vermesi halinde, alınan bilgilerin farklı amaçlarla da kullanılabileceği düzenlenmiştir. Buna göre, bilgiyi sağlayan taraftan onay alındığı sürece AEOI kapsamında alınan bilgiler vergi dışı amaçlarla da kullanılabilecektir. Kaldı ki bilgilerin vergi dışı amaçla kullanılmasına izin verilmesi dahi alan taraf bilgi ıtılama girdikten sonra alternatif yollarla (FATF, sosyal güvenlik anlaşması, mahkeme kararı vb.) da bunları zaten isteyebilir.

FATCA için Türkiye örneğini incelediğimizde ise, Anlaşmada böyle bir maddeye yer verilmediği görülmektedir. Bu nedenle ABD-Türkiye arasındaki FATCA Anlaşması kapsamında sağlanan veriler sadece vergisel amaçlarla kullanılabilecek, diğer amaçlarla kullanılamayacaktır. Tabi bu durum vergisel bir bilgiyi alan taraf devlet tarafından farklı alternatif yollarla ayrıca bilgi istenilmesine engel değildir.

3.18.AEOI ANLAŞMALARINDAN KAÇMA YÖNTEMLERİ

Yurtdışı finansal varlıklara vergisel açıdan bakınca, kayıtdışı tutulmak amacıyla yurtdışına çıkarılanlar ve gerçek mahiyetteki ticari veya özel işlemlerde kullanılmak amacıyla kayıtlı olarak çıkarılanlar olarak iki ana gruba ayırmak mümkündür. Kayıtdışı olarak yurtdışına çıkarılanları da genel olarak, vergilendirilmesini önlemek amacıyla çıkarılanlar ve suç teşkil eden fiillerden elde edildiği için çıkarılanlar olarak tasnif edebiliriz. İlk gruba, kayıtlı olup vergilendirilmiş olmasına rağmen kişisel, siyasi, terör, iç savaş vb. nedenlerle yurtdışına çıkarılan varlıklar da dâhil edilebilir, ancak bunların tutarları gözardı edilebilecek kadar düşük olduğundan ve çalışma alanımıza girmediğinden ihmal edilmiştir. Çalışmamızda öncelikli olarak dikkate alınanlar, vergi dışı kalmak amacıyla yurtdışında tutulan varlık ve gelirlerdir. Konusu suç teşkil eden fiillerden elde edilen gelirler de vergiye tabi olduğundan ve bunların ilk gruptan ayrı olarak takip edilmesi mümkün olmadığından analiz ve değerlendirmelerimizde bunlar birlikte dikkate alınacaktır. Kaldı ki inceleme konusu yurtdışı varlıkların büyük çoğunluğu da tutar olarak zaten bu gruptadır.

Suçtan elde edilen gelirlerin, mukim olunan ülkede özel bir düzenlemeyle af edilmedikleri sürece bu ülkeye resmi kanallardan dönmesi veya vergi cennetlerinde ve/veya üçüncü ülkelerde kalmalarına rağmen mukim olunan ülkede sahipleri tarafından

beyan edilerek kayda girmeleri beklenemez. Dolayısıyla bu gruptaki varlıkların ya aşağıda açıklanan veya diğer alternatif yöntemlerle finans sistemi içinde kalması ama bildirim tabi olmayacak şekilde pozisyon alması veya tamamen kayıtdışı (fiziki para, altın, kıymetli maden, sanat eseri vb. olarak) kalması beklenir. Ama spesifik inceleme yapılmadan kayıtdışı kalan varlığın hangi gruba ait olduğu tespit edilemez.

Şimdiye kadar AEOI Anlaşmalarından nasıl kaçınıldığına veya kaçılabilceğine ilişkin ayrıntılı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu konuya genelde, FATCA veya CRS hakkında yapılan çalışmalarda kısa birkaç cümlede veya paragrafda açıklama yapılmasıyla yetinilmiştir. Oysa AEOI Anlaşmalarının hata ve eksiklikleri nedeniyle bu kaçma yolları oluşmakta olup yaygınlaşmaları halinde başarısızlığa neden olabileceklerdir. Uluslararası kamuoyunun konuyu bu yönüyle ele alıp bir an önce bu yolları kapacak şekilde harekete geçmesi gerekmektedir.

Bu bölümde yaygın olarak kullanılacak kaçma yöntemleri üzerinde durulmuş olup bunlar dışında çok daha karmaşık uluslararası organizasyonların gerçekleştirilmesi de ihtimal dâhilindedir.

Normalde raporlamaya tabi hesabın bakiyesinin, raporlama gününden (31/12) hemen önce boşaltılması da bir kaçma yöntemi olarak sayılabilir. Ancak bu yöntemin çoğunlukla, özellikle de yüksek miktarda fonlar için, diğer yöntemlerin bir aşamasını oluşturması muhtemeldir. Çünkü yüksek miktardaki bir sermaye hesaptan çekilince nereye alınacaktır? Ya kapsam dışı bir ülkeye kaydırılacak veya kapsam dışı bir finansal kuruluşa aktarılacak veyahutta kapsam dışı bir varlığa dönüştürülecektir. Bu nedenle son gün hesabı boşaltmak ayrı bir başlıkta değerlendirilmemiştir.

3.18.1. “Altın Vize” Programları

Bazı ülkelerin uyguladıkları “Yatırım Yoluyla Vatandaşlık” (Citizenship by Investment-CBI) ve “Yatırım Yoluyla İkamet” (Residence by Investment-RBI) (veya “altın vatandaşlık” ve ”altın vize” olarak da bilinen) programlar, uluslararası vergi kaçakçılarının AEOI Anlaşmaları kapsamında raporlamadan kaçmak için, bazı ülkelerin vatandaşlığını veya oturma iznini almalarını sağlamaktadır. Bu programlar, yabancı bireylerin bir ülkeye yaptıkları yerel yatırımlar temelinde veya sabit bir ücret karşılığında

o ülkede vatandaşlık veya geçici veya kalıcı oturma hakkı elde etmelerine izin vermektedir (OECD, 2023/f).

Bu bağlamda OECD, finansal kuruluşların CRS durum tespiti yükümlülüklerini yerine getirirken, belirlediği yüksek riskli CBI/RBI programlarına ilişkin analizinin sonuçlarını dikkate almalarını istemektedir. Kuruluş, CRS'yi onaylayan ülkeler tarafından sunulan 100'den fazla CBI/RBI planını analiz ederek, aşağıdaki planların CRS'nin bütünlüğüne yönelik potansiyel olarak yüksek risk teşkil ettiğini belirlemiştir (OECD, 2023/f). Liste sürekli güncellenmektedir.

Tablo 22: Altın Vize (CBI/RBI) Programları

Ülke	Programın Adı
Antigua and Barbuda	Yatırım Yoluyla Antigua ve Barbuda Vatandaşlığı
Antigua and Barbuda	Daimi İkamet Belgesi
Bahamalar	Bahamalar Ekonomik Daimi İkamet Belgesi
Bahrevn	Yatırım ile Bahrevn İkamet Belgesi
Barbados	Özel Giriş ve Oturma İzni
Kıbrıs (GKRY ¹⁰)	Yatırım Yoluyla (GKRY) Vatandaşlığı: İstisna Yoluyla
Kıbrıs (GKRY)	Yatırım Yoluyla Kıbrıs (GKRY) İkamet Belgesi
Dominika	Yatırım Yoluyla Dominika Vatandaşlık
Grenada	Yatırım Yoluyla Grenada Vatandaşlığı
Malta	Malta Bireysel Yatırımcı Programı
Malta	Malta Oturma ve Vize Programı
Saint Kitts and Nevis	Yatırım Yoluyla Vatandaşlık
Saint Lucia	Yatırım Yoluyla Saint Lucia Vatandaşlığı
Sejšeller	Tip 1 Yatırımcı Vizesi
Turks and Caicos Adaları	Ev Taahhüdü ve Yatırım Yoluyla Daimi İkamet Belgesi
Turks and Caicos Adaları	Belirlenmiş Kamu Sektörü Projesine Yatırım Yoluyla
Turks and Caicos Adaları	Ev veya İş Yerine Yatırım Yoluyla Daimi İkamet Belgesi
Birlesik Arab Emirlikleri	Yatırım Yoluyla BAE İkamet Belgesi
Vanuatu	Kalkınma Destek Programı
Vanuatu	Kendi Kendine Finanse Edilen Vize
Vanuatu	Vanuatu Arazi Sahibi Vizesi
Vanuatu	Yatırımcı Vizesi

Kaynak: OECD, 2023/f.

¹⁰ Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

Tabloda yer almayan, bazı ülkelerdeki CBI/RBI programları zararlı (yüksek riskli) uygulamalar olarak değerlendirilmemiştir. Bir kısmı ise AB ve OECD'nin baskıları sonucu uygulamadan kaldırılmıştır. Örneğin İrlanda ve Portekiz önemli sayılabilecek tutarda gelir elde ettikleri programları sonlandırmak zorunda kalmışlardır. Portekiz, 2012 yılı Ekim ayından bu yana uyguladığı Programdan 10 yılda toplam 6.754 milyon Euro gelir elde etmesine karşın 2023 yılının Şubat ayında kaldırmıştır (Sözcü, 2023).

OECD (2023/f), gerçek kişi vergi mükelleflerine offshore finansal varlıklar üzerinde %10'dan daha düşük bir gelir vergisi oranı sağlayan ve bir yılda ülkede en az 90 gün fiziksel olarak bulunmayı gerektirmeyen programları yüksek riskli kabul etmektedir. CRS veya FATCA'nın durum tespiti prosedürlerinden kaçmak ve bildirim dışı kalmak amacıyla gerçekleştirilecek "altın vize" uygulamasında, mükellef gerçekte ikamet ettiği ülke dışında farklı bir ülkede kaydi olarak oturma izni veya vatandaşlık almakta ve bu ülkedeki ve diğer ülkelerdeki finansal kurumlara (gerçekte oturmadığı) bu kaydi ikamet belgesini, kimlik kartını veya pasaport gibi bir vatandaşlık belgesini sunmaktadır. Böylece gerçekte oturduğu ülkedeki finansal hesapları dahi diğer ülkeye bildirilmek durumunda kalılabilmektedir. Kaydi ikametgâhı veya vatandaşlığı alınacak ülke olarak ise genellikle düşük vergi oranlarının uygulandığı ülkeler tercih edilmektedir. Ancak günümüzde, iş veya yaşam tarzı nedeniyle çifte vatandaş veya çifte mukim olma durumuyla sıklıkla karşılaşıldığından, gerçekten ikamet edenler ile kaydi ikamet edenleri ayırabilmek amacıyla asgari %10 vergi oranı ile 90 gün fiili ikamet şartı getirildiği anlaşılmaktadır.

Bu duruma somut bir örnek olarak; aslında Türkiye'de mukim olan ve İngiliz Virjin Adalarında, üzerinden yüklü miktarda kayıtdışı gelir elde ettiği bir serveti bulunan bir kişinin (K), bunların Türkiye'ye bildirilmesini engellemek amacıyla Malta'dan Malta İkamet ve Vize Programı veya Malta Gerçek Kişi Yatırımcı Programı kapsamında ikamet belgesi veya pasaport alarak İngiliz Virjin Adaları'ndaki servetinin bulunduğu finans kuruluşuna Malta adresini bildirmesi, verilebilir. Böylece bu kişinin Adalardaki sermayesi asıl mukim olduğu Türkiye'ye değil bilgi transferini perdelemek için kullandığı Malta'ya bildirilecek ve muhtemelen Malta bu gelen bilgiyle ilgili herhangi bir işlem tesis etmeyecektir. Örnekte, takibi biraz daha zorlaştırmak isteyen Türkiye'de mukim gerçek kişi (K), Malta vatandaşı olup bu vatandaşlık üzerinden İngiliz Virjin

Adaları'nda bir şirket (A) kurup, bu şirketi de Cayman Adalarındaki farklı bir şirketin (B) hâkim ortağı yapıp, bu (B) şirketine de Lihtenştayn'daki bir bankada hesap açtırıp varlıklarını bu hesapta tutabilir. Böyle bir durumda Lihtenştayn'daki banka, hesap sahibi olarak görünen (B) şirketi için Cayman Adalarına bildirimde bulunacaktır. Şayet banka, hesabı şüpheli bulup kontrol eden kişi için araştırma yapsa dahi ilk olarak (A) şirketine ulaşabilecek ve İngiliz Virjin Adaları'na bildirimde bulunacak, çok daha detaylı araştırma yaptığında ise en son gerçek kişi olarak (K)'yı tespit edebilecek ve bu kişi için vatandaşlığının ve ikametinin görüldüğü Malta'ya bildirimde bulunacaktır. Böylece bu kişinin yurtdışındaki kayıtdışı geliri Türkiye'de gelir idaresinin kayıtlarına hiç girmeyecek, takip edilemeyecektir.

OECD bu tür durumlarda; bildirim yükümlülüğü bulunan finansal kuruluşun elinde bulunan tüm ilgili bilgileri dikkate aldığında, mevcut gerçekler ve şartlar eğer bir hesap sahibinin veya kontrol eden kişinin vergi mukimliği hakkında şüphe duymasına yol açıyorsa, finansal kuruluşun bu kişinin vergi mukimliğini tespit etmek için uygun önlemleri almasını istemektedir. Bu kapsamda finansal kuruluş; kişinin bir CBI/RBI programı kapsamında oturma hakkı olup olmadığını, başka ülkelerde ikametinin olup olmadığını, önceki yıl içinde başka herhangi bir ülkede 90 günden fazla kalıp kalmadığını, önceki yıl içinde hangi ülkelerde kişisel gelir vergisi beyannamesi verdiğini sorarak kendisine sunulan ikamet belgesinin yanlış veya güvenilmez olup olmadığını değerlendirebilecektir (OECD, 2023/f). Ancak yukarıdaki ikinci örnekte olduğu gibi ilişkiler giriftleştikçe ve CRS kapsamına girmeyen ülkeler de devreye girdikçe kontrol eden kişinin tespiti güçleşecektir. Finansal kuruluşların yapacağı durum tespitine ilişkin prosedürlerdeki açıklar, CRS'in bir eksikliği olarak düşünülebilirse de, üçüncü veya dördüncü ülkelerin devreye girdiği uluslararası ilişkilerde finansal kuruluşun bunların ortaya çıkarması beklenemez. Kanaatimizce böyle bir durumda ilgili finansal kuruluşun yetkili gelir idaresini bilgilendirmesi yeterli olmalı, daha fazla sorumluluk yüklenmemelidir. OECD'nin bu yönde belirlemeler ve standartlar tespit etmesi gerekecektir.

Yatırım yoluyla vatandaşlık (altın vatandaşlık) uygulamasına her zaman vergiden kaçma amacıyla başvurulamayabilir. Farklı amaçlardan biri de AB pasaportu temini suretiyle vizesiz seyahat edebilmektir. Özellikle Türkiye gibi AB üyesi olmayan ancak AB ile

yoğun ilişkileri olan ülkelerin vatandaşları, rahat seyahat edebilmek gayesiyle bu tür uygulamalara başvurabilmektedir.

3.18.2. İkametgâhı Kapsamdışı Ülkelere Taşıma

AEOI kapsamına girmek istemeyen vergi mükelleflerinin başvurdukları yöntemlerden biri de, finansal varlıkların sahibinin ikametgâhını henüz AEOI kapsamında bildirimde bulunmayan (Tablo: 9) ülkelere taşımasıdır. Bunlardan biri de Gürcistan iken bu ülke 2024 yılından itibaren bildirimde bulunma taahhüdünde bulunmuştur. Bu tür bir işlemi gerçek kişiler yukarıdaki bölümde açıklandığı gibi “altın vize” veya “altın vatandaşlık” uygulamalarıyla yapabilecekleri gibi duruma göre gerçekte de ikametlerini taşıyabilirler. Gerçek kişi olmayan kurumlar ise merkezlerini taşımak suretiyle kapsam dışına çıkmayı deneyebilirler.

Böyle bir işlemde sonuç alınabilmesi için kapsam dışı bir ülkeye taşınan gerçek kişi ikamet bilgisinin veya kuruma ait adres bilgisinin, eski ikametgâhın bulunduğu ülkedeki finansal kayıtlara ve varsa farklı üçüncü bir ülkede tutulan finansal varlıklar için de bu finansal kuruluşlara bildirilmesi gerekir. Böylece eskiden Türkiye’de yaşayan bir kişinin (veya kurulu bulunan bir kurumun) Lüksemburg’daki bir bankadaki hesapları için 2023 yılında kapsamdışı bir ülkenin ikamet belgesi ve iletişim bilgileri sunulduğunda, Lüksemburg gelir idaresi, banka bilgilerini herhangi bir ülkeye bildirmeyecektir. Veya kişi veya kurum Türkiye’deki banka hesapları için de kapsamdışı ülkenin adresini ve iletişim bilgilerini bankaya sunabilir, bu durumda da teorik olarak Türkiye bu hesaba ilişkin bilgileri herhangi bir ülkeye bildirmeyecektir. Fakat bu durumda, kişinin ticari, sosyal ve özel hayatı Türkiye’de yoğunlaşıyorsa, gelir idaresi bu bilgilere çok rahat erişebileceğinden dolayı oldukça riskli bir durum teşkil edecektir.

İlerleyen zaman içerisinde tüm ülkeler AEOI için taahhütte bulunsalar dahi, vergi kaçakçıları, bilgilerinin gerçekten mukim oldukları ülkeye bildirilmesini engelleyebilmek amacıyla; taahhütte bulunan farklı bir ülkede sahte¹¹ ikametgâh kaydı oluşturabilir veya

---

¹¹ Sahte ikametgâh; bir kişinin ailevi, sosyal ve ekonomik ilişkilerinin yoğunlaştığı gerçek ikametgâhının olduğu ülke dışında, bu tür ilişkilerin olmadığı gerçekte yerleşmediği bir ülkede kayden oluşturduğu ikamet adresini ifade etmektedir.

bundan daha da kötüsü bir vergi cennetinde sahte ikametgâh alabilirler. Bu tür bir işlem neticesinde, finansal hesap bilgilerinin olduğu ülke, bunlara ait bilgileri kişinin hiçbir sosyal veya ekonomik ilişkisinin olmadığı alakasız bir ülkenin gelir idaresine bildirecektir (Knobel ve Meinzer, 2014, s. 29). Bu durumda ortada bir bilgi değişimi olsa dahi bilgileri alan ülke hiçbir işlem tesis etmeyeceğinden vergilendirme işlemi gerçekleştirilemeyecek ve görünürde işlemler kayıtlı bile olsa gerçek mukim olunan ülkeye bildirimde bulunulmadığından kayıtdışılık devam edecektir.

3.18.3.Kapsamdışı Ükelere Kaydırma

AEOI Anlaşmaları sonrasında kapsam dışı kalmanın üçüncü yolu, bildirimde konu olabilecek finansal varlıkların, henüz taahhütte bulunmayan üçüncü ülkelere kaydırılmasıdır. Ancak bu her zaman verimli sonuçlar doğurmayabilir. Zira yüksek tutarlı finansal varlıkların ülkeler arasında aktarılmasında dikkate alınması gereken tek husus vergi değildir. Bunun dışında işlem maliyetleri, karapara takip prosedürleri, güvenlik riski, gittiği ülkedeki getirisi, alternatif getirileri ve bankacılık kuralları gibi dikkate alınması gereken faktörler de bulunmaktadır.

Tüm bunlar dikkate alınarak gerçekleştirilen bir varlık aktarma işlemi sonucunda, finansal varlıkların bulunduğu ülke herhangi bir taahhütte bulunmadığından bu varlıklar ve getirileri için sahiplerinin mukim oldukları ülkeye bildirimde bulunmayacaklardır.

CRS'in kapsamının çok hızlı şekilde genişlediği gözönüne alındığında gidilen ülkenin, yakın zamanda kapsama girmeyeceğinin de bir garantisi yoktur. Kapsama girmesi ihtimali düşük olan (K. Kore, Suriye ve bazı Afrika ülkeleri gibi) ülkelere ise finansal varlık taşınması son derece risklidir. Bu nedenle bu alternatif, varlık sahipleri için geçici bir çözüm gibi görünmektedir.

Her ne kadar AEOI uygulamalarıyla ilgili yapılan çalışmalarda (Ahrens ve Bothner 2019; Casi, Spengel ve Stage, 2019; Ottøy, 2023; Johannesen ve diğerleri, 2023) vergi cennetlerine olan finansal akışların azaldığı ve buralardan vergi cenneti olmayan ülkelere doğru bir kaymanın olduğu tespit edilmiş olsa da bu aktarmaların vergilendirilebilecek şekilde kayda girmeyi mi yoksa kayıtdışı kalma amacıyla mı gerçekleştirildikleri bilinmemektedir. Ayrıca yer değiştiren finansal varlıkların ne kadarlık kısmının kayıtdışı

kalabilmek için yeni yuva arayışına yönelik olduğunun tespiti de bugünkü verilerle mümkün değildir.

3.18.4.Kapsamdışı Finansal Kuruluşlara/Hesaplara Aktarma

Yurtdışı finansal varlıkların gelir idareleri açısından kayıtdışı kalmalarını sağlayacak diğer bir yol da, bu varlıkların buldukları ülkenin değiştirilmemesi ama CRS veya duruma göre FATCA kapsamına girmeyen bir finansal kuruluşa aktarılması veya kapsamdışı finansal varlıklara dönüştürülmesidir. CRS uygulamasında vergi kaçırma amacıyla kullanılma ihtimali düşük olan bazı finansal kuruluşlar ülkelerin de talebi üzerine bildirim zorunluluğu dışında bırakılabilmektedir (Chiocchetti, 2020, s. 9). Kapsama girmeyen finansal kuruluş ve hesaplar için belli standartlar belirlenmeye çalışılmış olsa da ülkeler arasındaki farklılıklar nedeniyle bu her zaman sağlanamamaktadır. Örneğin Türkiye açısından bireysel emeklilik sigortası (BES), CRS açısından bildirim kapsamına girmemektedir.

FATCA üzerine yapılan çalışmalarda, Amerikan gelir idaresine rapor vermeye zorunlu olmayan “Devredilebilir Menkul Kıymetlerde Kollektif Yatırım Taahhütleri”ne (Undertakings for Collective Investments in Transferable Securities - UCITS) yapılan yatırımlarda artış olduğuna dair kanıtlar bulunmuştur. UCITS, normalde FATCA kapsamına girmesi gerekmesine rağmen dâhil edilmemiş ve vergi stopajı zorunlu tutulmamıştır. Muhtemelen bu nedenle, 2012’den sonra Avrupa’daki üç vergi cennetindeki UCITS yatırımlarında artış görülmüştür. Bu artışlar, diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla olup FATCA sonrasında vergi cennetlerinde farklı bir etkinin olduğunu göstermektedir. Bu da, bazı ABD’li yatırımcıların, muhtemelen ABD vergilerinden kaçmaya devam etmek için offshore finansal varlıklarını UCITS fonlarına yönlendirdiğini işaret etmektedir (De Simone ve diğerleri, 2019, s. 5). Ayrıca Hong Kong’da da CRS uygulamasının başında gelir idaresi yetkilileri, aynı zamanda Hong Kong’da ikamet edenler için uygulanan emeklilik fonları olan Mesleki Emeklilik Planlarını (Occupational Retirement Schemes - ORSE) ve Zorunlu İhtiyat Fonlarını (Mandatory Provident Funds - MPF) bildirim kapsamına almamışlardı, fakat daha sonra MPF ve ORSE Programları, 2020’den itibaren raporlama yapan kurumlar haline gelmişlerdir (Chiocchetti, 2020, s. 10). Görüldüğü üzere kapsam dışı finansal kuruluş

veya hesap sistemde boşluk oluşturduğu anda mükellefler bu boşlukları hemen değerlendirmektedirler.

Günümüzde kapsama girmeyen finansal kuruluş ve hesap sayısı son derece sınırlı olduğu için bu yolun etkin olarak kullanımı oldukça zordur. Ayrıca aktarılan finansal kuruluşun veya finansal varlığın her an kapsama alınma ihtimali bulunmaktadır. Üstelik bu kuruluş veya hesaplardan hangi oran ve tutarda gelir elde edilebileceği de aktarma kararında etkilidir. Bu fonlar, muhtemelen daha önce de risk faktörü veya getiri düşüklüğünden dolayı tercih edilmemiş olabilirler.

Kayıtdışı kalma amacıyla hareket eden mükelleflerin bir kısmı da kripto varlıklara yönelebilmektedir. Aslında kripto varlıklar genel olarak finansal kuruluşlar üzerinden işlem görmektedir. Ancak son yıllarda kripto varlık borsalarının artmış olması ve soğuk cüzdan denilen uygulamayla varlığın finansal sistemden bağımsız (çevrimdışı) olarak kullanılabilmesi, bu varlıkları da alternatif kaçış yollarından biri haline getirmiştir. Fakat OECD kripto varlıklar için özel olarak yaptığı CARF adını verdiği özel bir düzenlemeyle kripto varlıkların da CRS kapsamında bildirimini zorunlu hale getirmeye gayret etmektedir. Ancak bu yöntemde de diğerlerinde olduğu gibi ölçek sorunu vardır, belli büyüklüğe kadar olan tutarların çevrilmesi mümkün iken büyük fonların bu yolla finans sistemi dışında bildirimden kaçması zordur.

3.18.5.Finansal Olmayan Varlıklara Dönüştürme

AEOI kapsamına ilk aşamada tespiti ve raporlanması kolay, mevduat hesabı, saklama hesabı, nakdi değer sigorta sözleşmeleri gibi finansal hesaplar alınmıştır. Gayrimenkul, taşıt, sanat eseri gibi finansal olmayan varlıkların genelde sicil kayıtları mevcut olsa da bunlar henüz kapsamda olmadığından raporlanmamaktadırlar. Ancak her ne kadar kurumlar açısından bu varlıklar öncelikli olarak tercih edilmese de gerçek kişiler bu tür varlıklara da (finansal varlıklar kadar olmasa da) yurtdışında yatırım yapabilmektedirler. Bunlar dışında takibi zor olan kıymetli maden ve taşlar da bildirim kapsamında değildir.

Çok büyük boyutlara ulaşmasa da, özellikle bireyler açısından başvurulabilecek kaçma yollarından biri de yurtdışındaki finansal varlıkların, finansal olmayan bu tür servet unsurlarına dönüştürülmesi olabilir. FATCA ile ilgili yapılan çalışmalarda, yabancılara

gayrimenkul satışının yasak olmadığı ülkelerin, konut fiyatlarının alışlagelmiş belirleyicileri (konut kiralarının seviyesi, nüfus, GSYİH) kontrol edilerek konut fiyatlarının arttığı görülmüştür. Ayrıca, İsviçre kantonlarında, serbest limanlarda depolanan, sanat eserlerinin ithalatında da bir artış tespit edilmiştir (Chiocchetti, 2020, s. 10). Ancak bu yöntemin, çok yüksek rakamların dönüştürülememesi ve bu varlıkların da her an kapsama alınabilmesi gibi mükellefler açısından zayıf yönleri bulunmaktadır.

Yatırımcıların yabancı finansal varlıklardan gayrimenkule kayması durumunda, FATCA'nın uygulanmasının ardından artan gayrimenkul talebi nedeniyle gayrimenkul fiyatlarında artış olmasını beklenmelidir. FATCA üzerine yapılan bir çalışmada, konut fiyatlarının bilinen diğer belirleyicilerini kontrol edilerek, yabancı alıcı kısıtlamalarının olmadığı piyasalarda gayrimenkul fiyatlarının bu kısıtlamaların olduğu piyasalara göre arttığına dair bazı zayıf kanıtlar bulunmuş ve yabancı finansal varlıklardan gayrimenkul piyasasına doğru bir kayma olduğu sonucuna varılmıştır (De Simone ve diğerleri, 2019, s. 5-6). Bu çalışmada ayrıca, UCITS, emlak ve sanat piyasalarında vergi kaçakçılığını tespit etmenin zor olduğu belirtilerek ve olası tüm alternatif açıklamaların göz ardı edilemeyeceği kabul edilerek, toplu tanımlayıcı kanıt ve geçerli ölçütlere göre FATCA sonrası bu varlıklara yapılan yatırımların arttığına tespit edildiği vurgulanmıştır.

Bu yolun kapatılabilmesi için öncelikle kayda tabi (çeşitli sicillerde takip edilen) gayrimenkul, taşıt, bazı sanat eserleri ve kıymetli maden ve taşların bildirim kapsamına alınması, gelir idareleri tarafından önemli tespitlerin yapılmasını sağlayabilir.

3.18.6.Hesapları Mukim Kişi Ve Kurumlara Aktarma

Yurtdışında kayıtdışı varlığı bulunan kurum ve kişiler AEOI kapsamı dışına çıkabilmek amacıyla, bahse konu varlıklarını, varlıkların olduğu ülkede mukim kişilerin hesabına devredebilirler. Ancak bu yol hem güvenlik hem de kontrol eden kişinin tespiti gibi nedenlerle istisnai şekilde uygulanabilir. Ayrıca bu yola başvurulabilmesi için varlıkların devredildiği kişinin, bu işlem nedeniyle mukim olunan ülkede vergilendirilmemesi veya düşük oranda vergilendirilmesi ve kara aklama soruşturması kapsamına girmemesi gerekmektedir.

Bu yöntemde, hesapları devralan kişi devreden asıl malike genellikle vekâletname vererek hesaplar üzerinde işlem ve değişiklik yapabilmesini sağlar. Ancak bu vekâletname, finansal kuruluşların yapacakları durum tespiti süreçlerinde, asıl malikin kontrol eden kişi olarak tespit edilmesine ve hesap bilgilerinin asıl malikin mukim olduğu ülkeye raporlamasına sebep olabilir.

Asıl malik bu işlem için, doğrudan kendisi veya üçüncü bir ülkede kurduğu şirket aracılığıyla bu ülkede kuracağı bir şirketi kullanabilir. Mevcut varlıklarını ülkede mukim görünen söz konusu şirkete aktararak bildirim dışı kalmalarını sağlamaya çalışabilir. Fakat bu durumda dahi kurulan şirket belli niteliklere sahip değilse (pasif şirketse), durum tespit süreçlerinde, yurtdışındaki asıl malik veya kurduğu şirket kontrol eden kişi olarak tespit edilip bildirim kapsamına girebilir.

3.18.7.Hesapları Vakıf, Trust vb. Kurumlara Aktarma

Pek çok ülkede (ABD, Surinam vb.) kendilerine özgü vakıf, trust, fon gibi kurumlar bulunabilmektedir. Bu vakıflar gerçek hayırsever amaçları dışında vergisel amaçlarla da kullanılabilen ve daha az vergi ödeyecek şekilde konumlandırılabilir (İşeri, t.y). Kişiye ya da aileye mahsus bir vakıf kurularak varlıkların buraya aktarılması durumunda vakıf tüzel kişiliğinin bulunduğu ülke tarafından vakfa ait finansal varlıkların diğer ülkelere bildirim gerekmeyebilir. Bu tür vakıflarda genellikle varlıklar, daha sonra vasiyet yoluyla asıl malikin mirasçılara devredilebilmektedir. Fakat bu alternatifte de vakıf, pasif kurum statüsünde ise kurucusu veya yöneticisi kontrol eden kişi olarak bildirim konusu olabilir.

3.18.8.AEOI Anlaşmalarından Kaçma Yöntemlerine İlişkin Özet

Aşağıdaki Tabloda yukarıda açıklanan kaçma yöntemlerine ilişkin muhtemel sonuç ve riskler özet olarak verilmiştir.

Tabloda özetlendiği üzere, “altın vize” dışındaki yöntemlerin uygulama alanları sınırlı ve tespit edilme riskleri bulunduğundan, günümüzde en çok “altın vize” yoluyla bildirim dışı kalmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu nedenle OECD (2023/f) bu yöntemi ayrıca takip ederek bu çerçeveye giren programları raporlamaktadır.

Tablo 23: AEOI'dan Kaçma Yöntemleri

No	Yöntem	Sonuç	Risk ve Kapsam Durumu
1	“Altın Vize” Uygulamaları	Vergi bilgileri mukim olunan ülkeye değil farklı bir ülke veya ülkelere gideceğinden vergilendirilemez.	Tespiti zordur. Geniş bir uygulama alanına sahiptir.
2	İkametgâhın Kapsam Dışı Ülkelere Taşınması	İkametgâh kapsam dışı bir ülkeye taşındığından bildirim yapılmaz, vergilendirilemez.	Tespiti zordur. Ancak kapsama girmeyen ülke sayısı azalmıştır. Taşınan ülkenin kapsama girmesi bildirim riskini yükseltmektedir. Ayrıca getiri düşüklüğü, güvenlik vb. riskler taşır.
3	Varlıkların Kapsam Dışı Ülkelere Kaydırılması	Varlıklar bildirim yapma yükümlülüğü olmayan bir ülkeye taşındığından bildirim zorunluluğu yoktur, vergilendirilmez.	Tespiti zordur. Ancak kapsama girmeyen ülke sayısı çok azaldığından, taşınan ülkenin kapsama girmesiyle bildirim riski yükselecektir. Güvenlik ve getiri düşüklüğü riski de bulunmaktadır.
4	Varlıkların Kapsam Dışı Finansal Kuruluşlara veya Hesaplara Aktarılması	Finansal kuruluş veya hesap bildirim kapsamında olmadığından bildirilmez ve vergilendirilmez.	Uygulama alanı dardır. CRS'nin bilgi kapsamının genişlemesiyle birlikte bildirim riski vardır.
5	Finansal Varlıkların Finansal Olmayan Varlıklara Dönüştürülmesi	Gayrimenkul, taşıt, sanat eseri gibi varlıklar kapsama girmediğinden bildirimde bulunulmaz ve vergilendirilmez.	Uygulama alanı sınırlıdır. Bu varlıkların CRS kapsamına alınması halinde bildirim riski vardır.
6	Hesapların Mukim Kişiler ve Kurumlar Üzerine Aktarılması	Ülkede mukim olan kişi ve kurumlar için bildirim verilmeyeceğinden kapsama girmez ve vergilendirilmez.	Uygulama alanı sınırlıdır. Güvenlik ve tespit edilme riski vardır.
7	Hesapların Vakıf, Trust vb. Kurumlar Üzerine Aktarılması	Ülkede mukim olan kişi ve kurumlar için bildirim verilmeyeceğinden kapsama girmez ve vergilendirilmez.	Uygulama alanı sınırlıdır. Tespit edilme ve bildirilme riski vardır.

Tablodaki “vergilendirilmez” ibareleri, mükellefin yurtdışındaki varlıkları nedeniyle mukim olduğu ülkede vergilendirilemeyeceğini ifade etmekte olup bu durum varlıkların bulunduğu ülkede vergilendirmesine engel değildir.

Sayılan bu yöntemler dışında da kişisel yöntemler olabilir, ancak bunlar yaygın değildir. Karmaşık uluslararası organizasyonlar aracılığıyla da finansal varlıkların asıl sahipleri gizlenebilmekte ve bildirim dışı kalmaları sağlanabilmektedir. Fakat bunların finansal kuruluşların uyacakları durum tespit süreçleriyle tespiti son derece zor olduğundan ve standart uygulamalar olmayıp sınırsız sayıda örneği olabileceğinden ayrıntılarına

girilmemiştir. Ayrıca çok uluslu şirketlerin karmaşık vergi planlaması projeleriyle de kapsam dışı kalma ve vergisel yüklerini azaltma çabalarının olacağı beklenmektedir. Buna karşı da küresel asgari kurumlar vergisi, BEPS Eylem Planı ve ülke bazlı raporlama gibi özel çalışmalar yürütülmektedir.

4. BÖLÜM

AEOI ANLAŞMALARININ OLASI ETKİLERİ VE YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME YÖNTEMİ

Son 10 yılda AEOI Anlaşmalarının etkilerinin ölçülebilmesi amacıyla çok sayıda araştırma yapılmıştır. 2023 yılına kadar yapılan araştırmaların çoğu, özellikle Uluslararası Ödemeler Bankası veya OECD istatistiklerine dayanmakta olup bunlar dolaylı veriler olduğundan tam güvenilir sonuçlar elde edilememiş, bu sebeple araştırma sonuçları genellikle tahminler ve beklentiler olarak ifade edilmiştir. Sadece 2023 yılı Mart ayında yayınlanan bir araştırma (Johannesen ve diğerleri, 2023) bilgi değişimi neticesinde elde edilen daha somut (IRS) verilere dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Anılan çalışmayı, bir grup akademisyen IRS temsilcileri birlikte resmi FATCA verilerine dayalı olarak gerçekleştirdiklerinden daha güvenilir, rakamsal ve kullanılabilir sonuçlara ulaşmışlardır.

CRS kapsamında bilgi değişimi 2018 yılında başladığı ve alınan yığın bilgilerin derlenip analize tabi tutulmasının ve bunlardan elde edilen bilgilerin vergi tarhiyatlarında kullanılmasının uzunca bir süre alacağı dikkate alındığında, CRS için orta ve uzun vadeli somut resmi verilere dayalı analiz yapmak için henüz erken olduğunu kabul etmek gerekir. Ancak ABD, FATCA uygulamasına daha önce başladığından 2015-2018 verileri üzerinde araştırma yapılabilmektedir.

Türkiye, her ne kadar FATCA kapsamında ABD ile 2015 yılında anlaşmış olsa da 2022 yılına kadar bilgi değişimi yapmamıştır. CRS için ise 2011 yılında taahhütte bulunmuş, 2017 yılında anlaşmayı onaylamış ama tam anlamıyla bilgi değişimine 2019 yılı verilerinden itibaren başlamak üzere 2021 yılında başlamıştır. Dolayısıyla anlamlı sonuçlar elde edilebilmesi için henüz yeterli veri seti oluşmamıştır. GİB'in de almış olduğu bu bilgileri ne şekilde kullandığına ve analiz ettiğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Konuyla ilgili olarak çalışmamız esnasında yapmış olduğumuz başvurudan da maalesef olumlu sonuç alınamamıştır¹². Türkiye CRS kapsamında bilgi

---

¹² CRS ve FATCA'nun uygulama sonuçlarıyla ilgili istatistikler ve konuyla ilgili bazı veriler, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında GİB'den talep edilmiş olmasına rağmen maalesef, "... söz konusu başvurunuzda

değişimine geç başlamış olmasına karşın diğer ülkeler 2018 yılından itibaren değişimde bulunmaktadır. OECD sekreteryasında Küresel Forum, taahhütte bulunan tüm ülkelerin uygulamalarını yıllık olarak takip edip raporladığından çalışmamızda bu Gözden Geçirme Raporlarından da yararlanılmıştır.

AEOI Anlaşmalarına ilişkin olarak uygulamalar öncesinde ve sonrasında yapılmış olan araştırmaların bir kısmına ilişkin özet bilgilere aşağıdaki Tabloda yer verilmiştir:

Tablo 24: AEOI Anlaşmalarına İlişkin Yapılan Araştırmalar

No	Yazar	Yılı	Sonucu	Veri Kaynağı
1	Zucman	2013	Hanehalklarının mali servetinin yaklaşık %8'i vergi cennetlerinde tutulmaktadır ve bunların dörtte üçü kayıtdışıdır. Bu kayıtdışı varlık stoğu, zengin dünyanın (AB ve ABD'nin) kayıtlı net borcunun iki katıdır. Bu yurtdışı varlıklar, zengin dünyayı net borçlu durumdan net bir alacaklıya dönüştürmektedir. İki öneri getirmiştir, birincisi bankaların gerçek faydalanıcı bilgisini raporlaması, ikincisi ise offshore merkezlerinde AEOI'nın yapılmasıdır.	İsviçre Ulusal Bankası (Swiss National Bank - SNB)
2	Alstadsaeter, Johannesen ve Zucman	2018	Dünya GSYİH'sının yaklaşık %10'una eşdeğer varlık vergi cennetlerinde tutulmakta olup, bu oran İskandinav ülkelerinde GSYİH'nın %1-2'sini geçmezken Kıta Avrupası'nda yaklaşık %15'e, Rusya, Körfez ülkeleri ve bazı Latin Amerika ülkelerinde %60'a kadar çıkabilmektedir.	SNB, BIS, Küresel Yatırım İstatistikleri (Global Investment Statistics)
3	Ahrens ve Bothner	2019	CRS anlaşmalarını uygulayan ülkelerdeki bireysel mükimlerin vergi cennetlerindeki hesaplarda tuttukları sermayeyi artırmaya yönelik dinamik sürecin durduğu tespit edilmiştir. Çalışmada standardın benimsenmemesi durumunda, 2019 yılı sonuna kadar bireylerin offshore merkezlerinde tuttukları varlıklarda %67'lik bir artışın görülebileceği hesaplanmıştır. Ancak ABD'ye veya CRS kapsamında olmayan vergi cennetlerine doğru bir fon akışı (kaydırma) tespit edilememişlerdir.	BIS
4	Casi, Spengel ve Stage	2019	CRS'in, vergi cennetlerinde vergi kaçakçılığı amacıyla tutulan mevduatta diğer ülkelere kıyasla, en az %14 ila %36 oranında bir azalmaya neden olduğu tespitinde bulunmuşlardır. Ayrıca CRS'yi taahhüt etmeyen ABD'nin, sınır ötesi vergi kaçakçılığı için potansiyel olarak çekici bir yer olarak ortaya çıktığı tespitinde bulunulmuştur. CRS sonrasında, ABD'de tutulan sınır ötesi mevduat tutarı, diğer vergi cenneti olmayan ülkelere kıyasla ortalama %9 ila %47 daha yüksektir.	BIS
5	Menkhoff ve Miethe	2019	AEOI'nin, vergi cenneti olmayan ülkelerin, vergi cennetlerinde tuttukları varlıkları üzerinde azaltıcı yönde bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Mevcut kanıtlar, söz konusu anlaşmaların başarısını göstermektedir, ancak aynı zamanda vergi kaçakçıları, mevduatlarını uyumlu olmayan vergi cennetlerine yönlendirmek, vergi cenneti olmayan yerlerde yasal boşluklar aramak veya mevduatlarını anlaşma yükümlülüklerini atatabilecek yeni kılıklara sokmak gibi yeni yöntemler bulabilmektedirler.	BIS
6	Beer, Coelho ve Leduc	2019	AEOI Anlaşmalarının, vergi cenneti olmayan ülkelerin, vergi cennetlerindeki varlıkları üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Ancak vergi cenneti olan ülkelerin	BIS

belirtilen bilgiler ayrı veya özel bir araştırma, inceleme ya da analiz gerektirdiğinden tarafınıza bildirilmesi mümkün bulunmamaktadır” (GİB’in 28/07/2023 tarihli cevabı) gereğinceyle reddedilmiştir.

			olmayan ülkelerdeki bankalardaki varlıkları üzerinde anlamlı bir etkisini tespit edememişlerdir.	
7	De Simone, Lester ve Markle	2019	FATCA üzerine yapılan çalışmada; offshore finansal hesapların kullanımı yoluyla ABD’de bireysel vergi kaçakçılığının amaçlandığı gibi azaldığına dair kanıtlar sunulsa da, ABD vatandaşlarının artan yurtdışına çıkışları ve yatırımın alternatif varlık sınıflarına kayması dâhil olmak üzere diğer önemli dolaylı etkileri de belgelenmiştir. Sonuçlar, yabancı banka hesapları yoluyla offshore vergi kaçakçılığını azaltmaya çalışılırken, FATCA’nın diğer varlıklar yoluyla offshore vergi kaçakçılığını artırdığını göstermektedir. Elde edilen veriler, dünya çapında vergi kaçakçılığını etkili bir şekilde azaltmak için çok daha fazla varlık sınıfında daha geniş raporlamanın gerekli olacağını göstermektedir.	ABD Hazinesi Uluslararası Sermaye Sistemi (U.S. Treasury International Capital - TIC) System) Verileri
8	Chiocchetti	2020	Çalışmada; sınır ötesi varlıklar, mevduatlar ve portföy yatırımları olarak iki başlıkta incelenmiş ve CRS’in; sınır ötesi mevduatlar üzerinde önemli bir etkisi olmazken, vergi cennetlerinde tutulan sınır ötesi portföy yatırımları üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, vergi cennetlerinin elindeki servetin, vergi kaçakçılığı politikalarına karşı, cennet olmayan ülkelerin doğrudan vergi cennetlerindeki göre daha hassas olduğu ve bu nedenle, kaçak servetin daha çok offshore yapılar aracılığıyla tutulduğu gerçeğiyle yorumlanabilir.	BIS
9	Johannesen ve diğerleri	2023	FATCA üzerine yapılan çalışmada; ABD vergi mükelleflerin 2018 yılında yurtdışındaki yabancı hesaplardaki varlıklarının toplamı 3.982 milyar dolar olarak hesaplanmış ve bunun yaklaşık yarısını oluşturan 1.940 milyarlık kısmının vergi cennetlerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Yaklaşık 1,5 milyon ABD vergi mükellefine ait bu yabancı sermayenin GSYİH’ye oranı yaklaşık %10’dur. Çalışmada; ABD’de gelir dağılımında en üst onbinde birdeki (%0,01’deki) hanelerin yaklaşık %62’sinin, FATCA tarafından oluşturulan verilerde tanımlanmış bir yabancı hesaba sahip olduğu, aynı gruptakilerin yaklaşık %57’sinin vergi cennetlerinde varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Gelir dağılımında toplumun %0,01 oluşturan en üst gelir grubunun, yurtdışında bulunan yabancı hesaplardaki toplam varlıkların yaklaşık %30’una sahip olduğu, %1’lik kesim dikkate alındığında ise bu oranın %64’e çıktığı, buna karşın toplumun en alt gelir grubunu oluşturan %50’lik kesimin ise %15 civarında bir varlığa sahip oldukları görülmektedir.	FATCA Verileri (Form 8966)
10	Matras	2023	CRS’nin etkinliğinin doğru bir şekilde hesaplanmasının çok zor olduğu vurgulanmakta ve tüm analitik sonuçların vergi cennetlerine yönelik finansal akışlarda bir azalmayı işaret ettiğini ifade etmektedir. Fakat bunun vergi kaçakçılığını zorlaştıran yeni düzenlemelerin bir sonucu mu yoksa farklı sebepler mi olduğunu net olarak belirlemek mümkün değildir. AEOI optimum şekilde çalışmamakta olup reform yapılmasına ihtiyaç vardır. CRS tarafından üretilen ek gelirler, vergi optimizasyonu tarafından üretilen vergi kayıplarına kıyasla düşüktür.	Yok
11	Ottøy	2023	Offshore finans merkezlerinde (OFC) tutulan sınır ötesi mevduatlarda, offshore olmayan ülkelerde tutulan sınır ötesi mevduatlara kıyasla, istatistiksel ve ekonomik açıdan önemli, ortalama %34,8’lik bir düşüş rapor edilmiştir. Bu sonuç doğrudan sınır ötesi vergi kaçakçılığı düzeyi üzerinde tahmini bir etkiye çevrilemese de, CRS’nin OFC’ler aracılığıyla sınır ötesi vergi kaçakçılığını azaltmada başarılı olduğu varsayılmıştır. ABD’de bulunan sınır ötesi mevduatların, CRS’nin kullanılmaya başlanmasından sonra diğer offshore olmayan ülkelerdeki sınır ötesi mevduatlara kıyasla arttığı tespit edilmiştir. Bu nedenle, ABD’nin vergi kaçakçıları için çekici bir mevduat yeri olarak ortaya çıktığı ve CRS’nin genel sınır ötesi vergi kaçakçılığı düzeyi üzerindeki etkisi hakkında sonuçlar çıkarmanın zor olduğu ifade edilmiştir.	BIS

Bugüne kadar yapılan çalışmalar ve kendi yaptığımız araştırmalar neticesinde, AEOI'nın başlıca olası etkilerinin aşağıdaki gibi olabileceği sonucuna varılmıştır. Aşağıda açıklananlar dışında AEOI'nın çok sayıda daha etkisinin olması muhtemeldir. Örnek vermek gerekirse; koleksiyon ürünleri, şarap ve kripto para birimleri gibi opak pazarlara yapılan yatırımların CRS ve FATCA'dan sonra artması beklenmektedir (De Simone ve diğerleri, 2019, s.40).

Bu Bölümün sonunda, AEOI Anlaşmalarının tespit edilen olası etkilerinin uygulama sahasında da algılanıp algılanmadığı nitel araştırma kapsamındaki veri toplama yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle teyit edilmiştir.

4.1.EGEMEN DEVLET ALGISINA ETKİSİ

Vergi, devletlerin egemenlik haklarına dayanarak aldıkları karşılıksız kamu gelirleridir. Bir devletin vergi tahsil ederken dayandığı temel argüman egemenlik olup kimden veya hangi sektörlerden hangi tutar veya oranlarda vergi alacağını belirleyen ise o ülkede izlenen ekonomi politikası ve buna bağlı olarak oluşan kamu harcamalarının büyüklüğüdür.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "egemen": "*Yönetimini hiçbir kısıtlama veya denetime bağlı olmaksızın sürdüren, bağımlı olmayan, hükümler, hâkim*" (TDK, t.y) şeklinde tanımlanırken, "egemenlik"; "*milletin ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi, hükümlerlik, hâkimiyet*" (TDK, t.y) şeklinde tanımlanmıştır.

AEOI Anlaşmalarının egemenlik kavramıyla ilişkisi iki zıt bakış açısından değerlendirilebilir: Bir taraftan, böyle bir otomatik bilgi verme işlemi, kendi vatandaşlarına ait olanları da içeren bilgilerin, anlaşmaya taraf diğer devlete verilmesini gerektirdiğinden veya bir devletin aslında istemediği bilgileri de diğer tarafa vermek zorunda kalacağı dikkate alındığında devletin egemenliğini olumsuz etkilediği iddia edilebilir. Fakat diğer yandan devletin; kendi vergi mükelleflerinin yurtdışı varlık ve gelirleri hakkında bilgisinin olmaması ve takip edememesi nedeniyle vergilendirememesi veya yurtdışından gelen çok uluslu şirketlerin ülkedeki faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları diğer ülkelere aktarmaları nedeniyle vergilendirememesi gibi durumlar egemen bir devletin vergi alamaması sonucunu doğurduğundan, egemenlik algısını

olumsuz etkileyebilecektir. Söz konusu devlet AEOI Anlaşmaları sayesinde bu kişi ve kuruluşların yurtdışı varlık ve gelirleri hakkında bilgi edinerek vergilendirebilecektir. Böylece egemen devlet algısı da güçlenmiş olacaktır.

Bahsedilen zıt iki etkinin hangisinin geçerli olduğu veya hangisinin daha baskın olduğu ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Gelişmiş ülkeler açısından ikinci etkinin daha baskın ve önemli olduğu, bu ülkelerin üye oldukları OECD ve G20 Platformu gibi oluşum ve kuruluşların faaliyetlerinden anlaşılmaktadır. Bunlar önceliği kendilerinde mukim olan çok uluslu şirketlerin ve büyük sermayedarların diğer ülkelerdeki varlık ve gelirlerinin kavranmasına vermişlerdir. Anılan devletlerin uluslararası alanda şeffaflığı ön plana çıkardıkları da göz önüne alındığında, bilgi vermektense dolayısı egemenliklerinin ihlal edildiği gibi bir kaygıların olması beklenemez. Buna karşın gelişmiş ülkelere veya doğal kaynak zengini ülkelere yabancı sermaye çekmeye çalışan ve bu sebeple vergi oran ve tutarlarını düşüren geliştirmekte olan veya az gelişmiş ülkeler açısından aynı şey söylenemez. Bu ülkelerin önemli bir kısmı aynı zamanda net emek ihraç eden ülkelerdir ve vatandaşlarının yurtdışında kazandıkları gelirler genellikle anılan ülkeler açısından bir gelir veya finansman kaynağıdır. Bunların kendi vatandaşlarının yurtdışında kazanarak ülkeye getirdikleri sermaye hakkında muhatap ülkelere bilgi vermektense kaçınmaları beklenir.

Bir ülke Anlaşmaya taraf olan diğer bir ülkeye bilgi verirken, diğer ülkede mukim olan kişi ve kurumlara ilişkin bilgileri sunmaktadır. Bahse konu kişiler veya kurumların ortakları ilk devletin vatandaşı olabilirler, fakat diğer devlette mukim olduklarından ve muhtemelen ekonomik faaliyetleri de bu diğer devlette yoğunlaştığından Model Anlaşmalara (ÇVÖA) göre de diğer devlette vergilendirilmeleri gerekecektir. Zaten geleneksel bilgi edinme yollarına başvurulmuş olması halinde de anılan bilgilerin verilmesi gerekecekti. Dolayısıyla AEOI uygulamalarıyla, eski duruma nazaran egemenliğe zarar veren bir yeni pozisyona geçilmemiştir.

Meseleye alınan bilgiler açısından bakıldığında ise bilgileri alan taraf, egemen bir devlet olarak bunları kendi vergi sisteminde istediği şekilde kullanabilecektir. Özellikle belli büyüklüklerin üzerinde olup diğer ülkelere karşı emek, sermaye ve girişimci kaybeden devletler, aldıkları bilgileri bir taraftan kayıtdışı gelir ve servetlerin tespiti için kullanırken

diğer taraftan da yaptıkları tespitlerle muhtemelen bu üretim faktörlerinin çıkışını önlemeye yönelik politika değişikliklerini gündemlerine alacaklardır.

AEOI uygulamalarıyla egemenliğe zarar verebilecek olan hususlar, karşılıklılık ilkesine uyulmaması (tek taraflı bilgi verilmeye zorlanması), bilgileri alan ülkenin bunları vergisel amaçlarla kullanmasının engellenmesi veya mukimlik ilkesinin aşılarak bir devletten kendi mukimlerine ait vergisel bilgilerin de istenerek vergilendirilmeye çalışılması olabilir. Bunlar ve benzeri hususlar olmadıkça mevcut durumda egemenliği olumsuz etkileyecek bir durumun bulunmadığını değerlendiriyoruz.

Ancak ABD'nin küresel finans sistemindeki güçlü durumu nedeniyle konumu farklıdır. FATCA'da Model II (ABD'nin doğrudan finansal kuruluşlarla anlaşma yapıp bilgi alması) uygulamasında egemenlik alanı tartışılır hale gelmektedir. ABD, 2023 yılı Nisan ayı itibariyle bu kapsamda 14 ülkeyle bu Modelde anlaşmıştır. Her ne kadar bu Modeli kabul edenlerin genelde vergisel anlamda egemenlikle ilgili bir kaygıları olmasa da teorik olarak bu Model egemenliğe zarar verebilmektedir. Zira egemen bir devlette yerleşik finansal kuruluşların farklı bir devletin vergi idaresiyle doğrudan iletişime geçmesi ve bilgi vermesi tartışmaya açıktır. Buna karşın bu ülkelerin; bilgi değişim maliyetlerine katlanmak istememeleri, egemenliklerinin zaten tartışılır durumda olması (Hong Kong, Tayvan vb.), küçük ölçekli olmaları (San Marino, Moldova) veya kendi öznel (İsviçre, Irak) durumlarından dolayı mükelleflerinin yurtdışındaki varlık ve gelirlerini vergilendirmek gibi gayelerinin olmaması gibi hususlar ön plana çıkmakta ve egemenlik kaygısı gözardı edilebilmektedir.

4.2.VERGİ POLİTİKASI OLUŞTURMA ESNEKLİĞİNE ETKİSİ

Piketty; *“Geçmiş yüzyıllarda kurulan ulus-devletler 21. yüzyılın servete dayalı küresel kapitalizmine kural dayatamayacak kadar küçük olduklarının farkına varmaya başladılar”* (2013, s. 568) demek suretiyle aslında ABD dışındaki devletlerin CRS'e neden yoğun ilgi gösterdiklerini de açıklamaktadır.

AEOI uygulamaları sayesinde, yurtdışı varlıkların, mukim olunan ülkelere geri dönmesi veya ülkeler arasında, faiz oranlarının daha yüksek olduğu ülkelere kayması gibi ekonomik gerekçelere uygun olarak hareket etmesiyle, bu varlıklar kaynak ülkelerde

kayda girmeye başlayacaktır. Böylece gerek mukim olunan ülkeler gerekse kaynak ülkeler vergi politikalarını belirlerken daha rahat hareket etmeye başlayabileceklerdir. Vergi politikaları belirlenirken, vergi kaynağı olan varlıkların vergi cennetlerine gidebileceği endişesiyle ihmal edilebilen ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar artık daha fazla dikkate alınabilecektir.

Zaman içinde bu politika değişikliklerinin yaygınlaşmasıyla beraber 1980'lerden itibaren görülen "dibe doğru yarış" benzeri zararlı trendlerin sona ermesi veya en azından sınırlanması beklenilmelidir. Gelişmekte olan ülkelerin yabancı sermaye çekebilmek, gelişmiş ülkelerin ise sermaye çıkışını engellemek amacıyla uygulamak zorunda kaldıkları vergi indirimleri belli ölçülerde bu süreçten etkilenecektir. Ayrıca kayıtdışı yurtdışı gelir ve servetlerin tespit edilebildiği ve vergilendirilebildikleri ölçüde vergi gelirleri artacak ve az da olsa buradan sağlanan finansmanla politika belirlenirken daha rahat hareket edilebilecektir.

Ancak çalışmamız kapsamında yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde toplanan verilerden, AEOI sonrasında vergi rekabetinin devam edebileceği hatta ortaya çıkan yeni durumda kendine yer arayan sermaye nedeniyle bir kısım ülkeler arasında vergi rekabetinin artabileceği ortaya çıkmıştır. Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer husus ise, bu rekabetin ülke bazlı raporlama ve küresel asgari kurumlar vergisi beklentisi nedeniyle %10-15 gibi bir alt sınırının olacağıdır. Bu nedenle; çalışmanın bu aşamasında AEOI'nın vergi rekabetini azaltacağına ilişkin ilk kanaatimiz yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin analizi sonucunda değişmiş olup gerekçesi 9. Bölümde açıklanmıştır.

OECD üyelerinin çoğunluğu gelişmiş batı ülkelerinden oluşmakta olup bunlar aynı zamanda uluslararası sermayenin (çok uluslu şirketlerin) mukim olduğu ülkelerdir. Dolayısıyla mukimlik ilkesini esas alan OECD Model Anlaşması'nı benimsemeleri, transfer fiyatlandırmasını önleme çalışmaları yapmaları ve bunları diğer ülkelere empoze etmeye çalışmaları, bu ülkeler açısından doğaldır. BEPS Eylem Planını ve CRS taahhütlerini de bu kapsamda değerlendirmek gerekir. Ancak bu durum söz konusu niteliğe sahip olmayan gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin de kendi ekonomik ve siyasi çıkarları aleyhine olacak şekilde bu eylem ve uygulamalara dâhil olacağı anlamına

gelmemelidir. Her ne kadar gerek CRS de gerekse FATCA da vergi kesintisi ve kara listeye alınma tehdidi ile diğer ülkeler ve finansal kuruluşlar taahhüt vermeye ve sonrasında uygulamalara dâhil olmaya zorlansa da, şimdilik bu uygulamaya başlama taahhütleri devletlerin ekonomik bağımsızlıklarını tehdit eder boyutta değildir.

Her egemen devlet kendi ihtiyaç ve imkânları doğrultusunda öznel vergi politikaları uygulayabilmelidir. Fakat bu ilke, bir devletin diğer devletlerin sahip oldukları emek, sermaye veya girişimcilerini haksız bir şekilde kendi ülkesine çekebileceği anlamına da gelmemektedir. Vergisel alandaki uluslararası yardımlaşmada egemenlik ilkesi, muhatap olunan ülkelerin de egemen devletler olduğu dikkate alınarak dengeli bir şekilde uygulanmalıdır.

Uluslararası kuruluşların, BEPS Eylem Planı, küresel asgari kurumlar vergisi ve ortak (konsolide) kurumlar vergisi matrahı gibi çalışmalarını ağırlıklı olarak çok uluslu şirketlerin mukim olduğu gelişmiş ülkeler tarafından gündeme getirilmektedir. Bilindiği üzere bu ülkelerin vergi yapılarında, kurumlar vergisi gibi dolaysız vergiler önemli yer tutmaktadır. Kurumlar vergisi gelirlerinde oluşan kayıpları önlemek için anılan çalışmalara yönelmişlerdir. Her ne kadar şeffaflık gibi bir amaç öne sürülse de, ABD'nin FATCA'ya, OECD'nin ise CRS'ye öncelik vermelerinin ve etkili bir şekilde uygulamaya koymalarının arkasında da benzer bir güdü bulunmaktadır.

Kanaatimizce, mevcut halleriyle AEOI uygulamaları muhatap devletlerin egemenlik haklarına zarar verecek bir içeriğe sahip değildir, nitekim büyük çoğunlukla mütekabiliyet (karşılıklılık) ilkesine dayanarak uygulanmaktadır. Kaldı ki, gelişmekte olan ülkelerin, gündemdeki uluslararası çalışmaları engelleme veya vergileme hakkının tamamen kaynak ülkeye verilmesini sağlamaları mümkün değildir. O halde gelişmekte olan ülkeler açısından öncelikli konu, oluşan karın dağıtımında mukim ülke ile kaynak ülkeler arasında adil bir dağılımı sağlayacak yöntemlerin kabul görmesinin sağlanmasıdır.

Her ne kadar küresel asgari kurumlar vergisi ve ortak (konsolide) kurumlar vergisi matrahı gibi çalışmalar az da olsa kısıtlayıcı etki oluştursalar da, dibe doğru yarışa benzer ortamların tekrar oluşma ihtimalinin azalmış olması devletlerin vergi politikası oluşturmalarında hareket alanlarını genişletmiştir.

4.3.VERGİLEMEDE ŞEFFAFLIĞA ETKİSİ

CRS'in ortaya çıkmasındaki esas faktörlerden biri de OECD'nin uluslararası alanda vergisel anlamda şeffaflığın sağlanmasıdır. Uluslararası şeffaflığın sağlanması, ödenmesi gereken verginin tespitine imkân tanıyacağı gibi bu verginin doğru yer ve zamanda ödenmesine de katkı sağlayacaktır. Uluslararası vergileme alanında şeffaflık sadece CRS ile sağlanmayacak, geleneksel bilgi değişim yöntemleri ve BEPS Eylem Planları çerçevesinde yapılacak ülke bazlı raporlama (CbC) gibi diğer bilgi değişim uygulamaları da buna katkıda bulunacaktır.

Şeffaflığın ve bilgi değişiminin vergisel etkileri konusunda yapılan ampirik araştırmalarda, şeffaflığın vergi beyanlarını olumlu etkilediği tespit edilmiştir. 2012 yılında ABD Hazine Bakanlığı tarafından yapılan bir çalışmada; bilgi değişiminin dolayısıyla da şeffaflığın bulunduğu bir ortamda, %1 ila %8 arasındaki bir oranda vergiye tabi gelirin ya da matrahın eksik beyan edilebilme riskinin bulunduğu, fakat şayet bilgi değişimi ve şeffaflık çok az şekilde varsa vergiye tabi gelirin veya matrahın %56'sının eksik veya yanlış olarak beyan edilme riskinin bulunduğu görülmüştür. Söz konusu sonuçtan, şeffaflığın ve yeterli bilgi değişiminin bulunmadığı ortamlarda vergiye tabi gelir veya matrahların önemli bir bölümünün idare tarafından tespit edilemediği ve kayıtdışı kalarak vergilendirilemediği anlaşılmaktadır (Belçim, 2020, s. 165).

OECD raporlarında, uluslararası şeffaflık standartları uygulanarak offshore vergi kaçakçılığı veya kaçınmasına karşı mücadelede, özellikle gönüllü beyan programları ve offshore merkezlerine yönelik vergi incelemeleri sayesinde 2023 yılına kadar yaklaşık 126 milyar Euro ek gelirin (vergi, faiz ve cezanın) elde edildiği tespit edilmiştir (OECD, 2023/b). 2021 yılına kadar elde edilen gelir tutarının 107 milyar Euro olması ve bu tutarın 29 milyar Euro'sunun gelişmekte olan ülkeler tarafından rapor edilmiş olması da önemlidir (OECD, 2021/a, s. 36).

OECD sekreteryasında faaliyetlerini sürdüren Küresel Forum'un üye sayısı günümüzde 168'e ulaşmış ve dünya geneline yayılmıştır. Forum'un öncelikli amacı küresel düzeyde şeffaflığın tesisi ve vergi alanındaki bilgi değişim standartlarının uygulanmasıdır. Bu amaçla üç temel faaliyeti icra etmektedir: Talep üzerine bilgi değişimi standardı, AEOI standardı ve kapasite geliştirme ve teknik yardım faaliyetleri. Kapasite geliştirme ve

teknik yardım faaliyetleri, tüm üyelerin destek almasını ve uluslararası vergi standartlarının uygulanmasına yönelik araçlardan faydalanmasını sağlamayı hedeflemektedir (OECD, 2023/b).

Uluslararası vergilendirme alanında sağlanacak şeffaflığın ülkelere yararları noktasında tartışma bulunmamaktadır, önemli olan bu argümanın, gelişmiş ülkelerin farklı amaçlarını perdelemek amacıyla kullanılmamasıdır.

4.4.VERGİ GELİRLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

4.4.1.Vergiye Gönüllü Uyumu Olumlu Etkileyecektir

AEOI; talep üzerine bilgi değişiminden (EOIR) farklı olarak bir ülkenin herhangi bir vergi incelemesi veya şüpheli duruma dayalı talebi üzerine gerçekleştirilmemekte, bu ülkenin vergi mükelleflerine ait yurtdışı hesap bilgilerinin diğer ülke tarafından toplu olarak kendiliğinden bildirilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Geleneksel bilgi edinme yöntemleri, sınırlı bilgi ve delille az sayıdaki vergi incelemesinde kullanılabilirken, AEOI’da ortada herhangi bir delil veya şüphe yokken bile alınan toplu bilgilerin derlenip işlenmesi ve analize tabi tutulmasıyla oldukça yüksek miktarlarda kayıtdışı gelir veya varlık tespit edilebilecektir. Fakat her durumda bu kapsamda elde edilen verilerin ve tespit edilen kayıtdışı gelir ve servetlerin tamamının inceleme veya soruşturma ile sonuçlanması da beklenmemelidir. Bu iki bilgi değişim yöntemi arasındaki fark; EOIR’in genellikle yapılmakta olan bir vergi incelemesi esnasındaki bir bilgi ihtiyacı nedeniyle gündeme gelmesi, AEOI’nin ise ortada böyle bir ihtiyaç yokken otomatik olarak toplu bilgi gelmesini sağlaması ve çok sayıda (belki de binlerce sayıda) vergi inceleme sürecinin başlamasına neden olmasıdır.

AEOI uygulamasının iktidarlar için ekonomik, siyasi ve sosyal maliyetlerinin yüksek olabileceği beklenmektedir. Ülkeden ülkeye geçişebilmekle beraber çok geniş toplum kesimlerini ilgilendirebilecek bu toplu tespitler için (olabileceklerin farkında olan) hükümetler, söz konusu değişimlere başlamadan önce, gönüllü beyan programları uygulamışlardır. Devletler bu programlarla, vergi mükelleflerinin söz konusu tespitler

henüz somutlaşmadan ve resmileşmeden kendiliklerinden beyanda bulunmalarını ve cezalı duruma düşmelerini engellemek istemişlerdir.

OECD raporlarına göre, CRS'nin etkisi henüz uygulamaya girmeden önce bile vergi gelirleri üzerinde olumlu etki oluşturmuştur. CRS kapsamında henüz bilgi değişimi tam başlamadan önce, 2014-20 döneminde uygulanan Gönüllü Beyan Programları (Voluntary Disclosure Programs -VDPs) sayesinde dünya çapında en az 65 milyar Euro vergi, faiz ve cezalar gibi ek gelir elde edilirken (2021/b, s. 12), 2021 yılına kadar elde edilen gelirin tutarı 107 milyar Euro'ya çıkmış (2021/a, s. 36), en son 2023 yılına kadar ise elde edilen gelir toplamı yaklaşık 126 milyar Euro'yu bulmuştur (2023/b).

Gerek kendiliğinden beyan edilenler gerekse gelen bilgilerin derlenmesiyle ilaveten tahsil edilen vergi gelirlerine ilişkin istatistiki sonuçlar umut vericidir. AEOI standardının uygulanmasının, geçmiş yıllarda beyan edilmeyen yabancı varlık veya gelirlerin kendiliğinden beyan edilmesiyle veya bu uyumsuzlukların geçmişe dönük olarak incelenmesiyle, tutarı öngörülemez de yurt içi gelirlere uzun vadeli bir artışa yol açacağı beklenmektedir. Ancak bu sonuçları yetersiz bulan araştırmacılar da bulunmaktadır, örneğin çalışmasında genel olarak CRS'in sonuçlarını eksik ve yetersiz bulan Matras; 65 milyar Euro'luk değer, CRS'nin etkinliği hakkında bir izlenim verdiğini, fakat altı yıllık bir süreyi kapsadığı ve bilgi değişim sürecine çok sayıda ülkenin dâhil olduğu dikkate alındığında nispeten düşük kaldığı değerlendirmesinde bulunmuştur (2023, s.110).

CRS ayrıca bazı ülkelerde vergi dairelerinde kayıtlı vergi mükelleflerinin sayısında da önemli bir artışa katkıda bulunmuştur. Örneğin Nijerya'da, uygulanan gönüllü beyan programı (VDP) sayesinde, kayıtlı vergi mükellefi sayısı 2016'da 14 milyondan 2019'da 19 milyona çıkmıştır (OECD, 2021/b, s. 12).

AEOI bağlantılı olarak gündeme gelen gönüllü beyan programları sayesinde milyonlarca vergi mükellefinin ortaya çıktığı raporlanmaktadır. Örneğin, küçük bir Avrupa ülkesi OECD'ye, 2016-2019 yıllarında 60.000'den fazla vergi mükellefinin gönüllü beyan programından yararlandığını bildirmiştir. 2012'de beyanda bulunan mükellef sayısının 3.300 olduğu düşünüldüğünde 2019 yılında 27.800 kişinin beyanda bulunması ciddi bir artışı işaret etmektedir. Asya'da, gelişmekte olan bir ülke ise 2016 yılında 950.000'den

fazla vergi mükellefinin beyanda bulunduğunu bildirmiştir. Bu sayısal artışlar başta AEOI olmak üzere artan şeffaflık zemininde gerçekleşebilmiştir (OECD, 2021/a, s. 42).

Aşağıdaki Tablo AEOI'nın henüz başlangıç aşamalarında dünya genelinde gerçekleştirilen gönüllü beyan programlarını göstermektedir.

Tablo 25: Gönüllü Beyan Programları

Ülke	Kalıcı VDP'nin Yoğunluğu	Özel VDP
ABD	Düşük	2009-Ç1 & 2011-Ç1:2012-Ç1 & 2014-Ç3
Almanya	Yüksek	-
Arjantin	-	2012-Ç1:2014-Ç2 & 2016-Ç2:2018-Ç1
Avustralya	Düşük	2010-Ç2 ve 2014-Ç2:2014-Ç4
Avusturya	Yüksek	2013-Ç1:2013-Ç4
Belçika	Orta	-
Brezilya	-	2016-Ç2:2016-Ç3 & 2017-Ç2:2017-Ç4
Çek Cum.	Düşük	-
Danimarka	Düşük	2012-Ç2:2013-Ç2
Endonezya	Düşük	2016-Ç3:2017-Ç1
Fransa	-	2009-Ç2:2009-Ç4
Güney Afrika	Düşük	2010-Ç4:2011-Ç4 & 2016-Ç4:2017-Ç3
Hindistan	-	2016-Ç2:2017-Ç1
Hollanda	Orta	2009-Ç1:2010-Ç2&2013-Ç4:2014-Ç2
İngiltere	Düşük	2007-Ç2 & 2010-Ç4 & 2013- Ç1
İrlanda	Düşük	2009-Ç4
İspanya	Orta	2012-Ç2:2015-Ç1
İsrail	-	2015-Ç2:2016-Ç4 & 2017-Ç4
İsveç	Düşük	-
İsviçre	Düşük	-
İtalya	Düşük	2015-Ç1:2015-Ç3
Japonya	Düşük	-
Jersey	Düşük	-
Kanada	Düşük	-
Kore	Düşük	-
Kosta Rika	Orta	-
Malezya	Düşük	-
Malta	Yüksek	2009-Ç4:2010-Ç4
Meksika	-	2017-Ç1:2017-Ç3
Norveç	Düşük	-
Polonya	Yüksek	-
Portekiz	Orta	2010-Ç1:2011-Ç1
Rusya	Düşük	2015-Ç2:2017-Ç4
Singapur	Düşük	-
Slovak Cum.	Düşük	-

Slovenya	Yüksek	-
Şili	Düşük	2015-Ç1:2015-Ç4
Türkiye	Düşük	2011-Ç2 & 2016-Ç3:2017-Ç2
Yeni Zelanda	Düşük	-
Yunanistan	Düşük	2013-Ç2:2011-Ç1

Kaynak: Tablodaki veriler Chiochetti (2020, s 56) tarafından, 2015 sonuna kadar olan kısmı OECD verilerinden, 2016 ile 2017 yıllarına ait olanlar Menckoff ve Miethe (2019)'den, 2018 ve 2019 yılları ise devlet sitelerinden derlenmiştir.

Tabloda kalıcı gönüllü beyan programlarının yoğunluğu, program kapsamında beyan edilen servet için verilen cezanın düzeyine göre ayrıştırılmış ve herhangi bir ceza yoksa bu programın vergi kaçakçılarını servetlerini beyan etmeye güçlü bir şekilde teşvik ettiği kabul edilmiştir (Chiochetti 2020, s. 29).

Liste 2019 öncesi dönemi kapsadığından Türkiye için sadece 2011(Ç2) ve 2016(Ç3)-2017(Ç2) dönemlerinde gönüllü beyan programı uygulandığı bilgisi görülmektedir. Fakat bilindiği üzere, sonraki yıllarda sıklıkla çıkarılan yeniden yapılandırma kanunları (7143, 7256, 7326, 7417 sayılı Kanunlar) çerçevesinde yurtdışı varlıkların kayda alınması gerekmesiyle daha fazla sayıda uygulama gerçekleştirilmiştir.

Bazı devletler, vergi mükelleflerinin AEOI'ya sorunsuz şekilde intibak sağlayabilmesi için, finansal kuruluşların sadece gelir idarelerine raporlama yapmakla sınırlı kalmamalarını, aynı zamanda müşterisi olan mükelleflere haklarında idareye bilgi raporlandığına dair bilgi vermelerini isteyeceklerdir. Böylece mükelleflerin bu finansal hesapları vergi beyanlarına dâhil etmeleri sağlanabilecektir. Ayrıca CRS kapsamında yapılacak bildirimlerde hatayı en aza indirmek amacıyla, finansal kuruluşlar gelir idaresine bildirimde bulunmadan önce bu bilgilerin müşteri tarafından teyit edilmesini de isteyebilirler (KPMG, 2015, s. 17).

OECD, CRS'in gönüllü uyumu artıran etkisine vurgu yapmakta ve bu tür uygulamaların vergi mükelleflerini ilgili tüm bilgileri beyan etmeye teşvik eden caydırıcı etkilerinin olduğunu ifade etmektedir (2016/a, s. 7). Hatta sayıları az da olsa bazı ülkelerin, otomatik olarak alınan bilgileri, mükelleflerinin gelir vergisi beyannamelerini önceden doldurulabilecek şekilde kendi sistemlerine entegre edebildikleri görülmüştür (2016/a, s. 7). Bu uygulamalar Türkiye'de, banka yoluyla tahsil edilen kira gelirlerinin beyanı için 2012 yılında kullanılmaya başlanılan ve günümüzde ücret, menkul sermaye iradı ve diğer kazançların da kapsama alındığı Hazır Beyan Sistemine benzemektedir. Bu sistem

kapsamında gelir idaresi, bankalardan toplanan kira geliri bilgileri çerçevesinde hazırladığı beyannameleri vergi mükelleflerinin kullanımına hazır olarak sunmaktadır (GİB, 2023/b). Aslında CRS'ye katılım dönemlerinde ülkelerin uyguladıkları gönüllü beyan programları neticesinde buna benzer bir sonuç ortaya çıkmış ve yurtdışındaki finansal varlıklarının veya gelirlerinin tespit edileceğini düşünen vergi mükellefleri ya varlıklarını mukim oldukları ülkeye getirmek veya bildirimde bulunmak suretiyle kayda almışlardır.

FATCA kayıtlarında gözlemlenen büyük miktarda offshore serveti, FATCA'nın uygulanmasından sonra offshore hesaplarını sürdürenlerin uyum yanıtının, FATCA'nın genel uyum etkisinin önemli bir belirleyicisi olacağını göstermektedir. Ancak bu etkinin büyüklüğü, hesap sahiplerinin gönüllü uyum tepkileri daha iyi anlaşılmadan oldukça belirsizdir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 5-6).

Yakın zamanda AEOI'nin vergi uyumu üzerindeki etkisini İsviçre'deki vergi affı üzerinden inceleyen bir çalışmada (Baselgia, 2023, s. 43-44); öncelikle, makro düzeyde ekonomik olarak büyük bir uyumluluk etkisi tespit edilmiştir, AEOI'nin duyurulmasının bir sonucu olarak, 107 bin vergi mükellefinin yaklaşık 35,2 milyar İsviçre frangı, yani GSYİH'nin %5'inden fazlasına denk gelen tutarda gizli serveti ortaya çıkmıştır. Bu kadar çok sayıda vergi kaçakçısının (tüm vergi mükelleflerinin yaklaşık %2'sinin), AEOI sayesinde vergi yükümlülüklerine uyum göstermelerinin nedeni, muhtemelen üçüncü taraf bildirim olmaksızın vergi uygulamasının çok yetersiz olduğu gerçeğidir. Çalışmadaki diğer bir tespit ise; mikro düzeyde, bu davranışsal uyum tepkilerinin zaman içinde devam ettiğinin görülmesidir. Bir vergi mükellefi (kaçakçısı) vergi affına katıldığında, yani daha uyumlu hale geldiğinde, beyan edilen vergilendirilebilir serveti ortalama %50'den fazla artmakta ve benzer özelliklere sahip vergi mükelleflerine göre ısrarla bu yüksek seviyede kalmaktadır.

Türkiye'de son yıllarda gerek seçimler gerekse diğer nedenlerle sık sık yurtdışı varlıkların yurda getirilmesiyle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Yurtdışı varlıkların millileştirilmesiyle ilgili olarak çok sayıda Kanun yayımlanmış olmasına rağmen bunların sonuçları hakkında resmi veriler maalesef yayınlanmamaktadır. Bunun istisnası Meclis çalışmaları kapsamında sorulan sorulara verilen cevaplar içindeki bilgilerdir. 2020 Kasım

ayındaki bir cevaba göre; 2010 yılında 47,3 milyar TL, 2013 yılında 69 milyar TL, 2018 yılında 16 milyar TL ve 2019 yılında 17 milyar TL tutarında varlık beyan edilmiştir. Bu tutarların Türk vatandaşlarının yurtdışındaki hesaplarının büyüklüğüne kıyasla düşük kaldığı değerlendirilmektedir (Türkmen, 2020).

Gerek Türkiye'nin FATCA'yı 2022'den itibaren, CRS'i ise tam olarak 2021 yılından sonra uygulamaya başlaması gerekse sık sık yapılandırma Kanunları çıkarılmasına rağmen sonuçlarının yayınlamaması ve yapılandırma Kanunlarının yurtdışı varlıklarla ilgili hükümlerinin vergi planlaması (!) amacıyla kullanılmaları nedeniyle¹³, gönüllü beyan programı olarak kabul edilebilecek bu düzenlemelerin sonuçlarının bugün için sağlıklı analiz edilemeyeceği düşünülmektedir.

4.4.2. Vergi Gelirlerini Artırması Beklenmektedir

AEOI Anlaşmalarının, devletlerin vergi gelirleri üzerinde olumlu etkisi olacağı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Ancak bu olumlu etkinin boyutu, ne şekilde gerçekleşebileceği ve sürekliliği tartışmaya açıktır. Söz konusu etki iki aşamada belirgin olarak fark edilebilecektir. Öncelikle AEOI uygulamaları başlamadan önce Anlaşmaların duyulması üzerine, yaptırıma maruz kalmak istemeyen mükelleflerin kendiliklerinden beyanda bulunmalarıyla gelir artışı görülebilir. Ki daha önce yapılan araştırmalardaki tespitler de bu yöndedir. Bunların durumu gönüllü uyumla ilişkili olduğundan daha önce açıklanmıştı. Diğer ise bilgi değişimine başladıktan sonra gerek mükellef davranışlarının sonucu olarak gerekse vergi idarelerinin takibi sonucunda vergi gelirlerinde artış görülmesidir. OECD buna ilişkin bazı toplu verileri açıklasa da, istatistiklerin oluşumu için biraz zamana ihtiyaç vardır, daha ayrıntılı verilerin yakın zamanda açıklanması beklenmektedir.

---

¹³ Yapılandırma Kanunlarının yurtdışı varlıklarla ilgili hükümleri uyarınca; genellikle belli bir tarihe kadar yurtdışından getirildiği beyanıyla (!) bankaya para yatırılması halinde vergi istenilmemiş, belli tarihlerden sonra beyan edilenlerde ise kademeli olarak düşük oranda vergi uygulanmıştır. Bankaya yatırılarak vergi dairesine beyan edilen paraların sonradan işletmeden çekilmesi durumunda ise herhangi bir vergisel yükümlülük getirilmemiştir. Bu ve buna benzer düzenlemeler işletmeler tarafından vergi planlaması amacıyla kullanılmıştır.

Konuyla ilgili öncelikle ifade edilmesi gereken husus, CRS ve FATCA gibi AEOI uygulamalarının yaygınlaşmasının, bunların doğası nedeniyle vergi kaçakçıların daha verimli ve kolay bir şekilde tespit edilme olasılıklarını teorik olarak artıracaktır (Chiocchetti, 2020, s. 2). Bu bağlamda, AEOI Anlaşmaları sayesinde elde edilen verilerin işlenmesi ve analize tabi tutulması sonucunda elde edilen verilerin ilgili devletler tarafından üç temel şekilde kullanılması beklenmelidir:

- i) Birincisi, geniş kesimleri ilgilendiren, düşük rakamlı varlık ve gelirlerin kendiliğinden kayda alınmasını ve vergilendirilmesini hedefleyen gönüllü beyan programlarının uygulanmasıdır. Böyle bir uygulamanın başarıya ulaşması halinde, hükümetler açısından siyasi riskler içerebilecek ve gelir idaresi üzerinde ciddi şekilde personel ve maliyet yükü oluşturabilecek bir süreç daha kolay atlatılabilecektir. Ayrıca bu yolla vergi gelirleri kısa sürede, maliyetsiz şekilde artırılabilir. Nitekim bugüne kadar ki uygulamalardan olumlu sonuçlar alınmıştır. Aksi durumda uzun yıllar sürebilecek, mükellef bazında da bütçesel anlamda da çok da getirisi olmayan yıpratıcı süreçlerin yaşanması muhtemeldir. Böylesi bir sürecin hükümetler üzerinde de olumsuz siyasi etkileri olacağı tabidir. AEOI'nın düşük gelirli mükellef grupları üzerindeki caydırıcı etkisi daha farkedilir düzeyde olacaktır. Konuyla ilgili olarak ilgili bölümde ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır.
- ii) Gönüllü beyan programlarının, bazı istisnaları olabileceksin de, yurtdışındaki kayıtdışı büyük fonlar üzerindeki caydırıcı etkisinin küçük tutarlı fonlar kadar olmayacağı beklenmelidir. Bunda, artan oranlı vergi tarifeleri, yüksek rakamlar nedeniyle katlanılacak mali külfetin yüksek olması ve alternatif kaçış yolları aramak için degecek büyüklükte varlıklara hükmedilmesi gibi hususlar etkilidir. Büyük tutarlı fonlar için, özellikle de çok uluslu şirketleri içeren, detaylı ve kapsamlı vergi inceleme ve araştırma süreçleri başlatılabilir. Zaten gerek BEPS Eylem Planının gerek CRS'in öncelikli hedefi çok uluslu şirket ve oluşumların uluslararası arenadaki vergi kaçırma veya vergiden kaçınma operasyonlarıdır. Ancak söz konusu kuruluşlar profesyonel destek aldıklarından daha bilgi değişimi başlamadan önce kendileri açısından gerekli gördükleri adımları atarak, tedbirleri almış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Bahse konu büyük fonlara yönelik incelemelerin bütçe gelirleri üzerinde olumlu etkisi olacaktır. Bu etki, hem incelemeler sonucunda gerçekleştirilen vergi tahsilatlarıyla hem de geleceğe dönük caydırıcılıkla görülecektir.
- iii) Beklenebilecek üçüncü hareket tarzı ise, konusu suç teşkil eden (rüşvet, ihaleye fesat karıştırma, uyuşturucu, terör vb.) eylemlerden elde edilen varlık ve gelirlerin tespitine yönelik adli ve idari soruşturma süreçlerinin başlatılmasıdır. Bu dosyalarda öncelik vergilendirmeden ziyade, suçun

önlenmesi, tespit edilmesi ve cezalandırılmasıdır. Keza özellikle kara para tanımı içerisine giren öncül suçların çoğunda söz konusu suçlardan elde edilen gelir ve varlıklar adli makamların kararıyla müsadere edilmektedir.

AEOI Anlaşmaları öncesinde vergi cennetlerinde ve vergi cenneti olmayan diğer ülkelerdeki varlıklar nedeniyle elde edilen ancak bu varlıkların sahiplerinin mukim oldukları ülkelerde beyan edilmeyen, vergi dışı kalan, ne kadar gelir ve servet olduğu sorusunun cevabı bilinmiyordu. Günümüzde ülkelerin yetkili vergi otoriteleri bir taraftan yurtdışı varlıkları tespit etmeye çalışırken diğer taraftan da bu varlıklardan cari vergilendirme dönemlerinde elde edilen bu gelirleri tespit etme gayreti içerisinde bulunmaktadır. Her ne kadar daha önceki çalışmalarda bazı tahminler yapılmış olsa da somut veriler ancak FATCA ve CRS kapsamında bilgi değişiminin başlamasıyla idarelerin eline geçebilmiştir.

Örneğin Johannesen ve diğerlerinin IRS yetkilileri ile birlikte resmi veriler üzerinden yaptıkları araştırmada; yabancı finansal kuruluşlardan FATCA kapsamında gelen verilerde bazı kısıtlar mevcut olmasına rağmen, 2018 vergilendirme döneminde yurtdışı varlıklardan; toplamda yaklaşık 13,2 milyar dolar faiz geliri, 28,5 milyar dolar temettü geliri, 274 milyar dolar brüt hasılat ve itfa geliri ve 208 milyar dolar “diğer gelirler” elde edildiği görülmüştür (Tablo: 26). Buradaki brüt hasılat tutarı, (menkul kıymet vb.) varlıkların satışından elde edilen brüt tutarları ifade etmektedir. Ayrıca bu brüt akıştan, vergiye tabi sermaye kazancı miktarını elde edebilmek için tüm bu satışlardan toplam maliyet tutarını çıkarmak gerekir ki bu tutarlar FATCA kapsamında verilen Form 8966’da yer almamaktadır (2023, s. 11-12).

Tablo 26: Ülke Türüne Göre Toplam Varlıklar ve Gelirler(2018)

	Ülke Türü			
	Vergi Cenneti	Vergi Cenneti Dışı	Vergi Cenneti Dışı (EOI Var) ¹⁴	Vergi Cenneti Dışı (EOI Yok)
Hesap Sayısı	612.406	3.954.216	3.222.800	731.416
Toplam Varlık (trilyon dolar)	1,9	2,0	1,7	0,2
Toplam Faiz (milyar dolar)	4,6	8,5	5,9	2,5
Toplam Kar Payı (milyar dolar)	17,9	10,5	9,4	1,1

¹⁴ Tablo, vergi cennet olmayan ülkeleri, söz konusu ülkenin hükümetinin ABD ile FATCA’dan önce, vergi bilgi değişim anlaşmaları ve/veya önceden bilgi alışverişi olarak adlandırılan bilgi değişiminde bulunmayı kabul edip etmediğine bağlı olarak ayrıştırmıştır (EOI).

Toplam Brüt Gelir/İtfalar (milyar dolar)	132,6	141,8	107,0	34,7
Toplam Diğer Gelir (milyar dolar)	173,7	34,2	14,6	19,5

Kaynak: Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 36.

Aynı çalışmada, FATCA kapsamında beyan edilen kayıtdışı gelirler dışında potansiyel gelir hesabı da yapılmıştır. Buna göre, vergi cennetlerinde 1,9 trilyon dolar tutarında toplam servetin bulunduğu ve %5-7’lik nominal getiri oranı olduğu dikkate alındığında, vergi cennetlerindeki servetin 95 ila 133 milyar dolar arasında gelir sağlayabileceği hesaplanmıştır. Bu varlıkların çoğunluğunun gelir dağılımının en üstünde yer alanlara ait olduğu bilinmesine rağmen, anılan gelir üzerindeki ortalama etkin marjinal vergi oranı; mal sahibinin gelirinin özelliklerine (zararları mahsup edebilmesi veya vergiye tabi olmaması vb.) ve mal sahibi türüne (gerçek kişi, ortaklık, trust vb.) göre etkin marjinal vergi oranlarındaki farklılıklar nedeniyle belirsizdir. Ancak vergi cennetlerindeki varlıklardan sağlanan finansal gelirlerin, IRS kayıtlarında “Az veya hiç bilgi raporlamasına tabi olmayan gelir” kategorisinden “Bazı bilgi raporlamasına tabi gelir” kategorisine taşınmasıyla kabaca; %25’lik efektif vergi oranı ve uyum oranındaki yüzde 35’lik bir değişiklik, bu kesim üzerindeki toplam uyum etkisinin yıllık 8 milyar ila 12 milyar dolar olacağı hesaplanmıştır. Daha kötümser bir varsayımla; %15’lik efektif vergi oranı ve yüzde 5’lik uyum oranıyla ise, toplam etki 700 milyon dolar ila 1 milyar dolar arasında olacaktır. Daha iyimser bir varsayımla ise; potansiyel toplam etkinin üst sınırı çok daha yüksek olacaktır: Örneğin, %90’lık bir uyum oranı ve %25’lik bir efektif vergi oranıyla, toplam etki 21 ila 30 milyar dolar arasına da çıkabilecektir (2023, s. 29-30). Araştırmacılar bu ihtimallerden hangisinin gerçekleşebileceği hususunda kesin bir görüş bildirmemişlerdir.

Ancak FATCA uygulamasından sonra yurtdışında çok az servet kaldıysa, vergi cennetlerinde (uyumdaki değişiklikten bağımsız olarak) hesap bulunduranlar için toplam uyum etkisinin küçük olduğu sonucuna varılabilir. Bulgular ayrıca, toplam uyum etkisinin önemli bir bileşeninin, özellikle ortaklıklar (şirketler vb.) üzerindeki uyum etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Ortaklıklar, vergi cennetlerindeki gözlemlenen 1,9 trilyon doların en az %50’sine sahiptir, bu nedenle genel uyum oranlarındaki değişimin yaklaşık yarısını ortaklık davranışları belirleyecektir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 30).

Zucman (2015, s. 47-48) tarafından yapılan daha eski tarihli bir çalışmaya göre ise; ihtiyatlı bir tahminle bile, vergi cennetlerinden kaynaklanan ABD vergi geliri kayıpları ortadan kaldırılabılırsa, en yüksek %0,1'lik gelir grubundaki tüm vergi mükellefleri için yaklaşık %20'lik bir vergi artışına neden olabilecektir. Çalışmada, vergi cennetleri sebebiyle dünya genelindeki vergi kaybının ise yaklaşık 190 milyar dolar olduğu hesaplanmıştır.

Zucman'a göre, bu yoldaki kilit adım, hisse senetleri ve tahvillerde kimin neye sahip olduğunu kaydeden dünya çapında bir mali servet kaydının oluşturulmasıdır. Bu küresel mali sicil; hükümetler ve uluslararası kuruluşlar tarafından koordine edilerek, ulusal vergi idarelerinin vergi kaçakçılığıyla mücadele etmesine ve sermaye geliri akışları ile servet stokları üzerinden vergi toplamasına imkân sağlayacaktır. En sonunda bu kayıt sisteminin, ulusal hükümetler veya ulusal hükümetlerin bölgesel koalisyonları tarafından seçilen daha yüksek artan oranlı vergi oranlarıyla tamamlanabilecek ortak bir asgari kayıt vergisiyle (örneğin bireysel net servetin %0,1'i) bir araya gelmesi gerektiğini savunmaktadır.

IRS verileri üzerinden yapılan FATCA analizleri olumlu beklentileri desteklemektedir. Fakat ilk uygulamaya girdiği yıllarda FATCA'nın, kendisinden beklenen gelir artışı tutarlarını sağladığı noktada ciddi şüphelerin de bulunduğunu ifade etmeliyiz. 2010-2020 yılları arasında FATCA'dan yıllık ortalama 870 milyon dolar, on yıllık dönemde toplam 8,7 milyar dolar gelir elde edilmesi öngörülmüştür. Ama bu gelir beklentilerinin abartılı olduğu ve elde edilen gelirin de farklı gerekçelerle kesilen cezalardan geldiği iddia edilmiştir. Örneğin, nezdinde denetim yapılmayan kişilerin, bildirilmeyen offshore faaliyetlerini (pişmanlıkla) beyan etmelerine ve azaltılmış hukuki ve mali ceza indirimlerinden/aflarından yararlanmalarına olanak tanıyan kısmi bir af programı olan Offshore Gönüllü Beyan Programı'nın başlatılmasından sonra, 2009 yılında 56 binden fazla vergi mükellefi ödenmemiş vergi, faiz ve ceza olarak toplam 11,1 milyar dolar ödemiştir. Ancak, bu gelirlerin büyük kısmının, bunun yerine Yabancı Banka ve Mali Hesaplar Raporu (Foreign Bank and Financial Accounts Report - FBAR) formunu doldurmamaları nedeniyle bireylerin yabancı varlıklarına uygulanan kara para aklamayı önleme cezalarından geldiğine düşünülmektedir (Byrnes ve Munro, 2017).

Matras da CRS'in etkilerini raporlayan araştırmaların sonuçlarını değerlendirirken; CRS'nin etkinliğinin doğru bir Şekilde hesaplanmasının çok zor olduğunu vurgulamakta ve bu durumun OECD'nin 2021 yılında yaptığı 65 milyar Euroluk ek vergi geliri tahmini için de geçerli olduğunu belirtmektedir. Vergi gelirlerindeki artışın sadece standardın uygulanmasına bağlamak resmin tamamını ortaya koymamaktadır. Vergi idarelerinin ek gelir elde etme olanakları çok daha karmaşıktır ve çoğu kez ulusal vergi kanunundaki değişikliklerden kaynaklanmaktadır (2023, s.111).

Offshore hesapları bulunan kişi ve kurumlar üzerindeki gönüllü uyumluluk etkisi, FATCA'nın toplam gelir etkisinin tek bileşeni değildir. Eğer bazı vergi mükellefleri, FATCA'nın etkisiyle vergi cennetlerine varlık aktarmayı durdurup ũlkeye geri donüş yapmaya başarlarsa veya yurtdışındaki varlıkları kayda alırlarsa bunlar ilave bir gelir etkisi oluşturacaktır. FATCA uygulaması çerçevesinde vergi cennetlerini terkeden varlıklara ilişkin verilerin kullanımı neticesinde ũlkesine donen varlıkların yılda 1,6 ila 3,3 milyar dolar daha gelir getirebileceği öne sürölmektedir (De Simone ve diğerleri, 2020). Finansal varlıklarını vergi cennetlerinden çıkaranlar onları fiilen ũlkelerine geri göndermez ve ilgili yatırım geliri üzerinden vergi ödemeye başlamazlarsa, etkinin daha küçük olacağı açıktır. Ek olarak, FATCA bilgilerinden yararlanılması, IRS'nin denetimler ve tahsilatlar yoluyla daha fazla vergi geliri toplamasını sağlayabilecektir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 30).

4.4.3.Daha Az Maliyetle Daha Fazla Vergi Toplanacaktır

AEOI uygulamaları öncesinde, yurtdışı varlıkların sahipleri kendiliklerinden beyanda bulunmadıkça bunların gelirlerinin tespiti zordu, bu sebeple de istisnai durumlar dışında gelir idarelerinin yurtdışı varlıkları takip etme ve vergilendirme imkânları da sınırlıydı. Çok uluslu şirketler nezdindeki transfer fiyatlandırması incelemeleri ve ihbar veya şikâyete dayalı incelemeler dışında yurtdışı gelirlere yönelik bir sektörel incelemenin gündeme gelmesi de pek mümkün değildi.

AEOI neticesinde, çok uzun süren ve maliyeti de yüksek olan yurtdışından bilgi alma süreçleri hızlanmış, artık bilgiler dönemsel olarak kendiliğinden geldiğinden gelir idarelerinin bunları işleyip analiz etme hızlarına bağlı olarak vergilendirme işlemleri

hızlanmaya başlamıştır. Alınan bilgiler, vergi incelemelerinin esas amacı olan ödenmesi gereken verginin doğruluğunu sağlama amacına hizmet edecektir. Bundan sonra gelir idarelerinin işlem hacimlerine bağlı olarak daha az maliyetle daha fazla tarhiyat gerçekleştirilebilecek, vergi gelirleri artırılabilir.

4.4.4.Vergi Denetiminde Etkinlik Artacaktır

AEOI çerçevesinde alınan bilgilerin kapsamı dar ve içeriği sığ olsa da vergi mükelleflerinin yurtdışı hesap bilgileri hakkında ipucu sağlama anlamında gerçek bir katkısı olacaktır. Bir gerçek kişi vergi beyannamesinde yurtdışı hesaplarına ilişkin herhangi bir bildirimde bulunmamasına karşın AEOI'dan gelen bilgilerde bir veya birden fazla ülkede finansal hesabı olduğu anlaşıldığında, gelen bilgiler sadece dönemsonu bakiyesini gösterse dahi ilgili gelir idaresi buradan hareketle muhatap ülkeden hesap bilgilerinin de vererek ayrıntılı bilgi isteyebilecek ve mükellefin diğer varlıklar da dâhil kayıtdışı kalmış varlıklarını ve dönem içi hareketlerini öğrenebilecektir. Böylece elde ettiği güvenilir bilgilerle ödenmesi gereken vergiyi tespit ederek mükellefinden isteyebilecektir. AEOI kapsamında gelen yurtdışı varlık bilgileri en azından gelir idarelerinin nereye odaklanmaları gerektiğini işaret edecek ve politika ve stratejilerini belirlemede gerekli olan veriyi sağlayacaktır.

BEPS Eylem Planı ve küresel asgari kurumlar vergisi projesiyle birlikte AEOI sayesinde, çok uluslu şirketlerin faaliyetleri daha verimli bir şekilde takip edilerek hangi ülkede ne kadar gelir elde ettikleri veya varlıkları oldukları tespit edilerek vergilendirilebilecektir. Bundan uluslararası vergilendirme alanında çok uluslu şirketler ve diğer mükelleflerle ilgili hiçbir sorun olmadan vergilendirme işlemlerinin yapılabileceği anlamını çıkarmamak gerekir. Elde edilen bilgilerin gerçek kişilerin vergilendirilmesinde daha kolay ve hızlı bir şekilde kullanılması ve sonuç alınması beklenir, ama çok uluslu şirketlerde yine vergi planlaması operasyonları nedeniyle daha uzun bir dönemde daha yorucu ve kapsamlı incelemelerle sonuç elde edilebilecektir. Fakat en azından bu projeler tamamlandığında bu şirketlerin küresel faaliyetleri hakkında daha detaylı bilgi sahibi olunabilecek ve incelemeler daha verimli şekilde gerçekleştirilebilecektir.

4.5.GELİR VE SERVET DAĞILIMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Finansal sermayenin küreselleşerek büyümesi dünya çapında gelir ve servet dağılımını olumsuz etkilemekte ve zaten adaletsiz olan dağılım giderek üst gelir grupları lehine değişmektedir. OECD, AB ve G20 gibi uluslararası kuruluşların yürüttükleri programlar daha çok gelişmiş ülkelerin gelir kayıplarını önlemeye yöneliktir ve gelir veya servet dağılımında adaleti sağlamanın öncelikli amaçları olduğu söylenemez. Bunun dışında Piketty'nin kendisinin de ütopyik bulduğu sermayeden küresel çapta artan oranlı bir vergi alınması gibi eşitsizlikleri gidermeye yönelik görüşler olsa da bunların günümüzde hayata geçmesi neredeyse imkânsız görünmektedir (2013, s. 560).

AEOI Anlaşmalarından beklenen esas amaç, ülke vatandaşlarının veya vergi mükelleflerinin yurtdışına çıkardıkları varlıkları ile bunlardan elde ettikleri gelirleri tespit edebilmek ve vergilendirebilmektir. Bu tür varlıkların çok önemli kısmının toplumun üst gelir gruplarına ait olduğunu tahmin etmek hiç de zor değildir. İktisadi açıdan sosyal faydanın maksimize edilebilmesi ve vergilemede adaletin sağlanabilmesi amacıyla, elde edilen gelirlerin artan oranlı olarak vergilendirilmesi büyük ölçüde kabul edilen bir yöntemdir. AEOI'den elde edilecek veriler, her şeyden önce bu yüksek gelirli kesimlerin kayıtdışı yurtdışı varlık ve gelirleri hakkında bilgi edinilmesini ve bunların kayda alınmasını sağlayarak öngörülen amaca ulaşılmasına önemli katkı sağlayabilecektir.

AEOI Anlaşmaları öncesinde EOIR gibi geleneksel yöntemlerle, yurtdışı varlıklar ve bunlardan elde edilen gelirlere ilişkin çok sınırlı bilgi alınabildiğinden, bu yöntemle sağlanan bilgilerin gelir ve servet dağılımı üzerindeki toplam etkisi yok denecek kadar azdır. CRS veya FATCA sayesinde sağlanan kitlesel verilerin vergilendirme amacıyla kullanımının artmasının söz konusu dağılımları olumlu etkileyeceğini beklenmektedir. Ayrıca anlaşmaların caydırıcı etkisiyle uygulamalar öncesinde bile özellikle vergi cennetlerine ve diğer ülkelere giden sermayenin ülkelere dönmesi veya ülkelerinde kayda girmeye başlamasıyla birlikte üst gelir gruplarına mensup bireylerin daha yüksek oranlarda vergilendirilmeye başlayacağı açıktır. Ancak bu etkinin doğru bir şekilde ölçülebilmesi için uzun bir zaman diliminin geçmesi ve elde edilen verilerin sonuçlarının bir veri seti oluşturması gerekmektedir. Çok kısıtlı olarak 2018 yılında, kapsamlı olarak ise 2021 yılında bilgi paylaşımına başlayan Türkiye açısından somut verilerin elde edilip

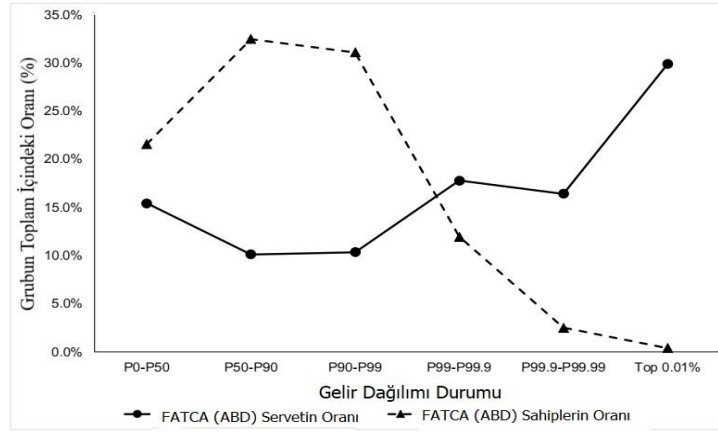

bunların gelir dağılımı üzerindeki etkisinin analiz edilebilmesi bugün için çok zordur. Ancak bu konunun, orta vadede, yeterli veri birikimi oluştuktan sonra araştırılmasında fayda bulunmaktadır.

Vergi uyumluluğu ve daha yüksek vergi oranları geliri artırdığı için ülkeler, AEOI sayesinde dağıtım politikasıyla vatandaşlarına bakma becerisini yeniden kazanacaklardır. Dahası, anılan anlaşmalar eşitsizliğin yükselişini kontrol altında tutmaktadır. AEOI Anlaşmaları aynı zamanda, son yıllarda sermaye ve emek arasında görülen kazanç eşitsizliğinde sermaye lehine olan artış eğilimini, sermayenin uygun şekilde vergilendirilmesini sağlayarak azaltmaktadırlar (Ahrens ve Bothner, 2020, s. 862-863).

FATCA, 2012 yılında uygulamaya girdiğinden CRS'e göre buradan elde edilen veriler daha uzun dönemlidir. Johannesen ve diğerleri (2023, s. 21-25) tarafından, gerçekleştirilen çalışmada; ABD'de gelir dağılımında en üst onbinde birdeki (%0,01'deki) hanelerin yaklaşık %62'sinin, FATCA tarafından oluşturulan verilerde tanımlanmış bir yabancı hesaba sahip olduğu, aynı gruptakilerin yaklaşık %57'sinin vergi cennetlerinde varlıklarının bulunduğu tespit edilmiştir. Diğer bilgilerle birlikte aşağıdaki Şekil incelendiğinde, 2018 yılı FATCA verilerine göre, gelir dağılımında toplumun %0,01 oluşturan en üst gelir grubunun, yurtdışında bulunan yabancı hesaplardaki toplam varlıkların yaklaşık %30'una sahip olduğu, %1'lik kesim dikkate alındığında ise bu oranın %64'e çıktığı, buna karşın toplumun en alt gelir grubunu oluşturan %50'lik kesimin ise %15 civarında bir varlığa sahip oldukları görülmektedir. Çalışma, daha önceki araştırmalardaki gibi veri sızıntılarına veya gönüllü açıklamalara dayanan çok daha küçük alt örnekler yerine, kapsamlı resmi (IRS, FATCA) verilere dayandığından, yapılan tahminler göreceli değil, mutlak olarak da anlamlıdır.

Şekil 10: FATCA Etkisi: Gelir Durumlarına Göre Servet ve Sahiplerinin Dağılımı

Kaynak: Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 25.

Şekil 10'da, gelir dağılımının farklı gruplarının, yabancı ülkelerdeki servetteki payları gösterilmektedir. Servet payları, gelir dağılımının en üst gruplarında bulunanlarda çok yüksek iken yabancı ülkelerde hesabı olanların çoğunluğunun çok yüksek gelirlili olmadığı gözlenmektedir.

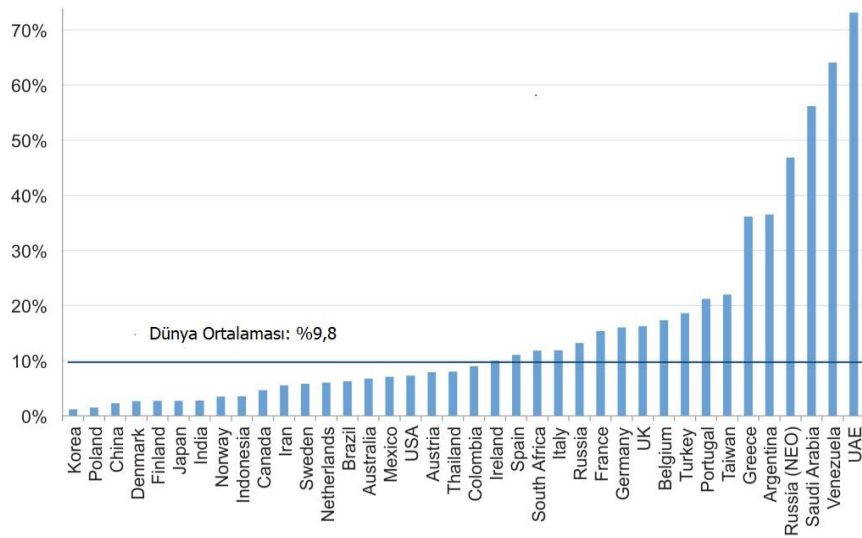
Yabancı hesaplarda tutulan servete ilişkin Şekil 10'daki bilgiler, iki açıdan yol göstericidir. Birincisi FATCA'nın gelir etkisi, ikincisi ise muhtemel uyum dağılımıdır. FATCA'nın vergi geliri etkilerinin gelir dağılımının en tepesini hedeflemesine rağmen, FATCA'ya ilişkin ortaya çıkacak uyum maliyetlerinin, gelir dağılımı boyunca yer alan daha geniş bir vergi mükellefleri kesimini etkileyeceği görülmektedir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s.23-25).

Ülkelerin gelir dağılımı ve servet dağılımına ilişkin analizler mevcut veriler ışığında yapılmaktadır. Oysa üst gelir gruplarına ait olup yurtdışında bulunan ve bu veriler içerisinde yer almayan daha fazla varlığın ve gelirin bulunduğu gerçeği bize hesaplamalarda önemli sapmalar olabileceğini düşündürmektedir. Özellikle offshore merkezlerinde kayıtdışı olarak tutulan servetlerin ilgili ülkelerin kaydına girmesiyle hem ülke içi analizler hem de ülkeler arası karşılaştırmalarda zamanla değişikliklerin olması muhtemeldir.

Alstadsæter ve diğerleri (2018) tarafından, İsviçre'de ve diğer vergi cennetlerinde tutulan servet miktarının toplamı, Dünya GSYİH'sının yaklaşık %10'u olarak tahmin edilmiş ve 200 milyar doların üzerindeki GSYİH'ye sahip ülkeler bazında offshore merkezlerinde tutulan servetlerin miktarı hesaplanarak aşağıdaki şekilde gösterilmiştir. 2007 yılı için

İskandinav ülkelerinin offshore merkezlerindeki servetleri GSYİH'larının yalnızca yüzde birkaçına eşdeğer bir tutara sahip iken, bu oran Kıta Avrupası'nda yaklaşık %15'e, Rusya, Körfez ülkeleri ve bazı ülkelerde %60'a kadar çıkmaktadır. Türkiye'nin de %20'ye yakın bir oranla üst sıralarda olduğu dikkat çekmektedir. Çalışmada dikkati çeken diğer bir husus ise; en düşük offshore varlık stoğuna sahip ülkeler arasında, dünyanın en yüksek vergi oranına sahip ülkelerle (Danimarka, Norveç gibi), çok düşük vergi oranına sahip ülkelerin (Kore) birlikte bulunmasıdır. Ancak her iki gruptaki ülkeler de listenin sonunda yer almaktadırlar.

Şekil 11: GSYİH'nın Yüzdesi Olarak Offshore Servetleri

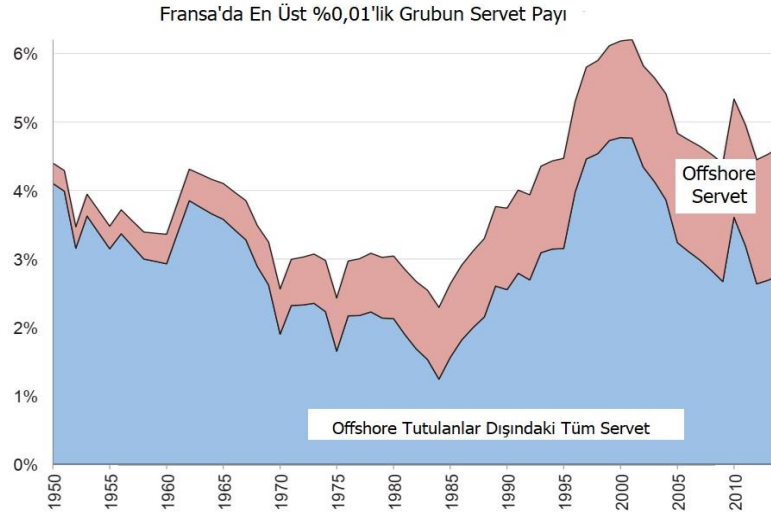

Kaynak: Alstadsæter ve diğerleri, 2018, s. 27.

Peki offshore merkezlerindeki varlıklar dikkate alındığında servet dağılımı nasıl etkilenmektedir? Yapılan çalışmalarda, vergi cennetlerini yoğun bir şekilde kullanmayan İskandinav ülkelerinde bile offshore merkezlerindeki varlıkların kayda alınmasının en yüksek %0,01'lik servet payını önemli ölçüde (yaklaşık %4'ten %5'e) artırdığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, etkinin büyüklüğünün ülkeler arasında farklılıklara bağlı olması da doğaldır. Şekil: 12'de bu merkezlerdeki servetin de dâhil olduğu Fransa örneğinde dağılımın en yüksek %0,01'lik dilimindeki değişim gösterilmektedir. Offshore zenginliği, tahminlere göre en zengin %0,01'lik hane halkının tüm servetinin %30 ila %40'ının yurtdışında tutulduğu Birleşik Krallık, İspanya ve Fransa'da eşitsizlik üzerinde daha büyük bir etkiye sahiptir. Fransa, offshore varlıkları göz ardı edildiğinde İskandinav ülkelerinden daha eşit görünürken, kayda alma gerçekleştiğinde daha eşitsiz hale

gelmektedir. Bu etki Rusya gibi, servetin büyük bölümünün offshore merkezlerinde tutulduğu ülkelerde çok daha büyük olacaktır (Alstadsæter ve diğerleri, 2018, s. 16-17).

Şekil 12: Offshore Servetin En Üst %0,01'lik Dilim Üzerindeki Etkisi

Kaynak: Alstadsæter ve diğerleri, 2018, s.31.

AEOI'dan elde edilen bilgilerin verimli bir şekilde kullanımı vergilendirmede etkinliğe katkı sağlayacaktır. Özellikle toplumun üst gelir gruplarının yurtdışındaki kayıtdışı varlık ve gelirlerinin vergilendirilmesi toplumsal faydanın maksimize edilmesinde etkili olabilecektir. Anlaşmalar, vergi mükelleflerini yükümlülükleri konusunda eğitmeye yardımcı olabilecek, vergi gelirlerini artıracak ve böylece daha adil bir vergilendirmeye yol açacaktır. Bunlar, tüm vergi mükelleflerinin paylarına düşen vergileri, adil bir şekilde, doğru zamanda, doğru yerde ödemelerini sağlayacaktır (OECD, 2016/a, s. 7).

Her ne kadar vergi cennetlerindeki sermayenin esasen farklı kaynak ülkelerde elde edildiği ve vergisel veya diğer amaçlarla vergi cennetlerinde (özellikle de offshore merkezlerinde) park ettiği kabul edilse de, rakamlar çok yüksek tutarlara ulaşabildiğinden bu bölgelerde de önemli tutarlarda gelir elde edilebilmektedir. Johannesen ve diğerlerinin yaptığı çalışmada (2023, s. 5), offshore servetin yıllık ortalama getiri oranının %3 ile %6 arasında olduğu ve vergi cennetlerinde servetin önemli ölçüde daha yüksek getiri sağladığı tahmin edilmiştir. Bu tahminler daha önceki çalışmadaki makro toplamlara dayalı kalibrasyonlarla kabaca uyumludur. FATCA raporlamasının gelir istatistiklerinin oluşturulması anlamında bazı sınırlamaları bulunmaktadır. Finansal kuruluşlar,

hesapların yaklaşık %45'i ve toplam servetin %41'i için FATCA raporunda gelir bilgisi vermemiştir. Gelir bilgisi eksik olan kayıtların ayrıntılı bir analizi yapıldığında, geliri bildirilmeyen servetin önemli bir gelir potansiyelinin olduğu sonucuna varılmaktadır.

Günümüzde pek çok ülkede artan oranlı bir gelir vergisi tarifesi uygulandığından, yurtdışı varlıklardan elde edilen gelirlerin kayda alınıp vergilendirilmesi neticesinde mükellefler daha üst vergi dilimlerinden vergilendirilmeye başlayacaklardır. Bunlardan elde edilen gelirin alt gelir grupları için kullanımı dağılımda adaletle katkı sağlayabilecektir.

4.6.VERGİ KAÇAKÇILIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

İnsanlar rasyonel canlılardır ve karlarını azamileştirme gayretiyle ekonomik faaliyetlerini sürdürürler. Bu saikle hareket eden insan ve onun oluşturduğu kurumlar vergi ödemek istemezler. Olması gerekenden daha az vergi ödeme ise, vergi kaçırmak veya vergiden kaçınmak suretiyle iki şekilde gerçekleştirilebilir. Her ne kadar bazen ikisi arasındaki fark çok ince bir çizgiyle ayrılıyor olsa da birincisini vergi ödememenin yasal olmayan yöntemi ikincisini ise yasal yöntem olarak tasnif edebiliriz. Özellikle çok uluslu şirketler ve büyük sermaye sahipleri toplamda daha az vergi ödemek amacıyla, bu iki yöntemden birini veya her ikisini birlikte kullanmak suretiyle uluslararası çapta vergi planlaması organizasyonları gerçekleştirmektedirler.

Vergi kaçakçılığı, oranı ve yoğunluğu farklı olabilmekle beraber istisnasız tüm ülkelerde görünen yaygın bir olgudur. Avrupa Komisyonu'ndan alınan güncel istatistikler, yalnızca AB içinde yıllık yaklaşık 1 trilyon Euro tutarında tahmini vergi kaçağı olduğunu iddia ederken, uyumsuz vergi davranışları nedeniyle ABD'de yıllık ortalama 458 milyar dolar tutarında bir vergi kaybı olduğu tahmininde bulunmaktadır. Bu tutarların bir kısmı yurtiçinde elde edilen ancak bildirilmeyen gelirden kaynaklanırken, önemli bir kısmı yurtdışında elde tutulan bildirilmeyen gelirden kaynaklanmaktadır (Casi, Spengel ve Stage, 2019, s. 5-6). Özellikle çok uluslu şirketlerin devasa büyüklüklere ulaşmış olması uluslararası alandaki vergi kaybının da çok ciddi tutarlara çıkmasına neden olmuştur.

Bu bağlamda, mükelleflerinin varlıklarını vergi cennetlerine taşımalarının en önemli sebebi de kuşkusuz kayıtdışı kalıp vergi yüklerini hafifletmektir. Yapılan çalışmaların çoğunda (Beer ve diğerleri, 2019; Casi, Spengel ve Stage, 2019; Ahrens ve Bothner, 2020;

Johannesen ve diğeri, 2023; Ottøy, 2023) AEOI Anlaşmaları nedeniyle vergi cennetlerindeki varlıkların zaman içerisinde azaldığı görülmektedir, üstelik bu azalış sadece vergi cennetleriyle sınırlı da değildir genel olarak yurtdışı varlıklarda azalma tespit edilmektedir. Bu durum uluslararası vergi kaçakçılığında da bir azalmayı işaret etmektedir. Bazı araştırmalar ise, vergiden kaçan servetin AEOI'a uyumlu ülkelere daha az uyumlu ülkelere doğru yöneldiğini söylerken (Johannesen ve Zucman, 2014), bazıları bahsekonu servetleri gizlemek için yeni farklı yöntemlere başvurulduğu sonucuna varmıştır (Menkhoff ve Mieth, 2019). CRS'ye uyma taahhüdünde bulunan ülke sayısının çok hızlı artmış olması, buna karşın büyük fonların ülkeler arasında bu kadar hızlı hareket edememesi bunda etkili olmuştur. Ayrıca bir vergi mükellefi açısından artık kayda girerek vergilendirdiği bir sermayeyi yurtdışında tutmasının da anlamı kalmamaktadır. CRS'in vergi kaçakçılığı üzerindeki etkilerine dair bir çalışmada ise; ABD'nin vergi kaçırma amacıyla serveti ve ilgili gelirleri çektiğine dair kanıtlara ulaşılmış, CRS sonrasında ABD'deki sınır ötesi mevduatların %9 ila %47 arasında arttığı tespit edilmiştir (Casi, Spengel ve Stage, 2019). Üstelik benzer sonuca varan daha güncel çalışmalar da bulunmaktadır (Ottøy; 2023). Bu tersine akımda bazı ülkelerin uygulamış oldukları gönüllü beyan programlarının da etkisi olduğu yadsınamaz. Fakat kesin olan husus, düzeyi tartışılabilir olmakla beraber, AEOI Anlaşmalarının vergi cennetlerindeki varlıkları azalttığı ve vergi kaçakçılığıyla mücadelede etkili sonuçlar doğurduğu gerçeğidir.

CRS ve FATCA'nın uluslararası vergi kaçakçılığı üzerindeki etkilerini araştıran Ahrens ve Bothner, bu anlaşmaların sınır ötesi vergi kayıp ve kaçakçılığını azaltmada başarılı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Vergi kaçakçılığına karşı gerçek anlamda etkili ilk uluslararası işbirliğinin hayata geçirilmesinden (AEOI'nın başlamasından) sonra vergi cennetlerindeki hanehalklarının sınır ötesi varlıklarının %69 oranında azaldığı tahmin edilmiş, anlaşmalar neticesinde sınır ötesi vergi kaçakçılığının büyük bir oranda azaldığı tespit edilmiştir. Yapılan analizlerde, vergi cennetlerinde tutulan varlıkların azalmasının sebebi olarak AEOI Anlaşmalarının küresel düzeyde onaylanması ve uygulanması dışında belirgin bir bulguya rastlanılmamıştır (2020, s. 849-864).

AEOI Anlaşmalarının, vergi cennetlerinde yasa dışı yatırımları olan kişi ve kurumların, bunların yerleşik olduğu ülke yetkilileri tarafından tespit edilme olasılığını büyük ölçüde

artıracağını, bu kişi ve kurumların ise değişen yeni duruma ya vergiye uyum sağlayarak ya da tespit edilmekten kaçmaya çalışarak tepki vereceklerini ifade etmişlerdir. Buna göre vergi kaçırınlar Anlaşmalara üç şekilde tepki gösterebileceklerdir (Ahrens ve Bothner, 2020, s. 853):

- i. Varlıklarını vergi cennetinde tutmak ve bunları yerleşik oldukları ülke yetkililerine beyan etmek
- ii. Varlıklarını mukim oldukları ülkeye aktarmak ve beyan etmek veya
- iii. Varlıkları başka bir yabancı ülkeye taşımak ve bunları beyan etmek veya vergi kaçırmaya devam etmek

(i) seçeneği vergi cennetlerine yapılan yatırımların temel amacını, yani finansal gizliliği ortadan kaldırdığı için varlıkların bu ülkelerde tutulmasının anlamı kalmamaktadır, bu nedenle (ii) ve (iii) seçeneklerinin gerçekleşmesi daha olasıdır. Her iki seçenek de sınır ötesi varlıkların vergi cennetlerinden çekilmesi sonucunu doğuracaktır. Dolayısıyla, yaygınlaşan AEOI Anlaşmalarıyla birlikte vergi kaçırınların vergi cennetlerindeki varlıklarını azaltmaları beklenmelidir.

Fakat Ahrens ve Bothner'in "i" seçeneğiyle ilgili "anlamı kalmadığı" değerlendirmesi, yarı yapılandırılmış görüşmelerde topladığımız bazı verilerle örtüşmemektedir. Örneğin bazı katılımcılar (K2, K3 vb.) görüşmelerde; AEOI neticesinde yurtdışı finansal varlıkların buldukları (vergi cenneti) ülkelere kayda girmek amacıyla mukim oldukları ülkelere veya kayıtdışı kalmak amacıyla diğer ülkelere transferlerinin şartlara bağlı olduğunu, eğer buldukları ülkelere getiri oranları yüksekse varlıkların buldukları yerde tutularak beyan edilebileceğini ifade etmişlerdir. Bu durumda yeterli getiri sağlanıyorsa bazı mükelleflerin beyandışı kalmak için çaba sarfetmeyeceği de söylenebilir. Bunun dışında varlıkların yurtdışında tutulmasının tek sebebi vergi yükü olmadığından diğer siyasi, ekonomik ve sosyal nedenler de bunların sahiplerinin mukim oldukları ülkeye dönüşü mümkün olmayabilir.

Burada asıl vurgulanması gereken konu, AEOI sonrası için yurtdışı hesaplar yoluyla vergi dışı kalma imkânlarının daralması ve AEOI Anlaşmalarının özellikle de büyük fon sahibi mükellefler üzerinde caydırıcı etkisinin önemli derecede hissedilmesidir.

CRS ve FATCA, büyük ölçüde etkili olan bir politika değişikliğini uygulamakta ve böylece vergi kaçakçılığıyla mücadelede yeni bir dönem başlatmaktadır. Böylece, yapılan

anlaşmalar vergi kaçakçılığının neden olduğu acil sosyo-politik işlevsizlikleri hafifletmektedir. Karşılaştırmalı veriler, portföy sermayesi üzerindeki vergilerin onlarca yıllık azalan oranlardan sonra yeniden arttığını göstermektedir (Ahrens ve Bothner, 2020, s. 862-863).

Her ülkenin kendi özel durumuna göre AEOI Anlaşmalarına ilgi seviyesi değişebilmektedir. Nasıl Türkiye yurtdışında yaşayan vatandaşlarının Türkiye’de tuttukları finansal varlıklarını ilgili ülkeye bildirme noktasında isteksiz davranıyorsa farklı bir ülke de vatandaşlarının yurtdışında tuttukları varlıkları ve elde ettikleri gelirler hakkında bilgi alabilmek için AEOI’ya yoğunlaşabilmektedir. Örneğin, Pohan ve diğerleri Endonezya özelinde AEOI’nın etkilerinin tespiti için yaptıkları çalışmada (2020, s.118); yurtdışındaki Endonezya vatandaşlarının varlıklarının çoğunun Singapur’da bulunduğu ve bunun toplam yurtdışı varlık tutarı olan 75 milyar doların yaklaşık %60’ına ulaştığı düşünüldüğünde, Endonezya hükümetinin AEOI’ya ilgisinin bilgi edinme ve yurtdışındaki Endonezya vatandaşlarına ait fonları ülkeye geri çekme çabalarından ayrılamayacağını değerlendirmişlerdir. Bu nedenle Endonezya’nın Singapur da dâhil olmak üzere birçok ülke ile AEOI Anlaşmaları yapmaya çalışması doğaldır. Endonezya, AEOI kapsamında 2018’den 2020 yılına kadar, değeri 246,6 milyar Euro’yu aşan 1,6 milyondan fazla finansal bilgi almıştır (Pohan ve diğerleri, 2020, s. 126).

Bilgi değişim anlaşmalarının, offshore merkezlerindeki sınır ötesi mevduatları azaltmadaki etkisinin ampirik olarak test edildiği ve anlaşmaların bu merkezlerdeki vergi kaçakçılığını azaltmadaki etkilerinin değerlendirildiği bir çalışmada; özetle herhangi bir AEOI Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonra buradaki mevduatların ortalama yüzde 25 oranında düşmesiyle, AEOI’nin vergi kaçırma için offshore merkezlerinin kullanımını sınırlamada etkili olduğunu gösteren güçlü kanıtlar bulunmuştur. Bununla birlikte, bu gözlemin küresel vergi kaçakçılığına yönelik kesin sonuçları belirsizdir, çünkü bir offshore merkezindeki vergi kaçakçılığı mevduatındaki bir azalma, başka bir yerde vergi kaçakçılığı mevduatında bir artış anlamına gelebilir. Ayrıca, offshore merkezlerindeki tüm sınır ötesi mevduatların vergi kaçakçılığı amacıyla orada olduğu da kesin değildir (Beer ve diğerleri, 2019, s. 26-27).

Beer ve diğçerleri (2019, s. 26-27) ayrıca, CRS'nin güçlü bir istatistiksel ilişki ile etkili sonuçlar doğurduğunu tespit ederken, FATCA'nın etkisinin çoğunlukla istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varmışlardır. Dahası, offshore merkezlerle FATCA Anlaşmasının imzalanmasının, ABD'deki mevduatları artırdığı; bu durumun, ABD'nin daha cazip bir yer haline gelmiş olabileceğine dair önceki bulgularla tutarlı bir sonuç olduğu vurgulanmaktadır.

Bu aşamada değinilmesi gereken bir husus da, CRS'nin EOIR'den farklı olarak, gelir idarelerinin henüz şüpheli bir durum tespitinde bulunmadan önce, otomatik olarak gelen bilgiler sayesinde uyumsuzluk vakalarının tespit edilmesine yardımcı olabileceği ve kayıtdışı gelirin vergilendirilmesini sağlayabileceği gerçeğidir. Böylece verginin bir yatırım getirisi veya temel sermaye tutarı üzerinden kaçırıldığı durumlarda uyumsuzluk hakkında zamanında bilgi sağlanabilecektir (OECD, 2016/a, s. 7).

Ayrıca, offshore şirketlerinin, kişinin gerçek ikamet ettiği ülkeyi gizlemek için kullanabileceği tek enstrüman olmadığına dikkat çekmek gerekmektedir. Zira Common Law¹⁵ ülkelerine özgü kuruluşlar olan trustlar, kamuya açık olarak kayıtlı olmayarak daha yüksek düzeyde gizlilik sundukları için genellikle vergi kaçakçılığı planlarına dâhil olabilmektedirler (Chiocchetti, 2020, s. 15).

4.7.YURTDIŞI VARLIKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

AEOI Anlaşmalarının giderek daha geniş bir kapsama ve çok taraflı bir uygulamaya sahip olacağı beklenmektedir. Vergiden kaçmak veya kaçınmak isteyen mükellefler, bu anlaşmalara ilişkin ilk duyurudan ve müteakip uluslararası onaylardan sonra tam olarak hangi ülkelerin anlaşmalara katılacağından ve bilgi değişiminde bulunacağından emin olamamışlardır. Uyum sağlamayan ülkelerdeki mükellefler veya uyumsuz vergi cennetlerine yatırım yapan mükellefler bu nedenle, ikamet ettikleri ülkelerin veya tercih ettikleri vergi cennetlerinin gelecekte AEOI'ya katılacağından korkmuşlardır. AEOI

¹⁵“Ortak Hukuk veya Anglo-Sakson Hukuk Sistemi; Birleşik Krallıkta doğan ve bu ülke ile ABD, Kanada, Avustralya, Güney Afrika, Hindistan ve bazı eski Birleşik Krallık sömürgelerinde uygulanan hukuk sistemidir. Bu sistemin özelliğı kanun kodifikasyona dayalı olmaması ve örf ve adet kuralları ile içtihatlardan güç alarak oluşmasıdır. Uygulamaya dayanan ve yargısal içtihatlarla belli prensiplere ulaşan Anglosakson hukuk sistemi mahkemelerin verdiği bağlayıcı kararların benzer somut olaylara uygulanması yoluyla gelişmiştir” (Hukukbook, 2023).

haberleri nedeniyle vergi cennetlerindeki varlıklarda düşüş görülmüş olup bu erken düşüşün nedeni, tespit olasılığındaki bir artışla birlikte belirsizliğin bir sonucu olarak yorumlanmaktadır. AEOI, vergi kaçakçılarında ve danışmanlarında, mukim oldukları ülkelerdeki yetkili vergi makamları tarafından tespit edilme ihtimalinin artması nedeniyle olası önemli kayıplar konusunda korku aşılacaktır. Bunun sonucunda ilgili ülkeler bir AEOI Anlaşması imzalanmamış olsa bile bu mükelleflerin vergi cennetlerindeki varlıklarını çekmelerine yol açmıştır (Ahrens ve Bothner, 2020, s. 862-863).

Beer ve diğerleri (2019, s. 4), BIS verileri üzerinden yapmış oldukları çalışmada: 230.000'den fazla gözlemden oluşan bir örneğe dayanarak, EIOR ile ilgili ikili anlaşmaların akdedilmesinin ardından offshore merkezlerinde tutulan mevduatların %8 ila %12 oranında azaldığı tespit edilmiş, ancak bu ilişkinin istatistiksel önemi zayıf bulunmuştur. Buna karşılık, AEOI Anlaşmalarının önemli ölçüde daha etkili oldukları ve offshore merkezlerindeki mevduatları yaklaşık yüzde 25 oranında azalttıkları tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmada, bilgi değişim anlaşmalarının offshore merkezlerindeki mukim olanlar tarafından (veya aracılığıyla) tutulan offshore olmayan merkezlerdeki mevduatlar üzerindeki etkisi de ölçülmeye çalışılmıştır. Lokal bankacılık istatistikleri, nihai mülkiyetten ziyade anında mülkiyeti gösterdiğinden, offshore merkezlerinde ikamet eden kuruluşlar aracılığıyla akan paranın mülkiyeti, o offshore ülkesinde yerleşik kişilere değil, daha ziyade mevduatları elinde bulunduran offshore olmayan bankanın mukimlerine veya üçüncü kişilere ait olabilir. Offshore merkezi sakinleri tarafından offshore olmayan bankalarda tutulan mevduatlardaki tepkiyi test eden sonuçlar, bilgi değişimlerinin olası gidiş-dönüş planlarına karşı koymadaki etkisini de doğrulama eğilimindedir. Ancak, FATCA'nın ABD'ye gidiş-dönüş seferlerini azalttığına dair kanıt bulunamamıştır. Buna karşılık, FATCA IGA'ların yürürlüğe girmesinin ardından offshore merkezlerinden ABD'ye yapılan mevduatların arttığı görülmüştür. Ama bu durum, stopaj vergisi tehdidinin kaldırılması, ABD'nin karşılıklı bilgi değişiminde bulunması ve mukim olmayanlar tarafından alınan belirli ABD kaynaklı portföy faizlerine vergi uygulanmaması gibi çeşitli faktörlerle ilgili olabilir.

AEOI uygulamalarının başlayacağını duyulması özellikle vergi cennetlerinde bulunan varlık sahiplerini telaşlandırmış ve oluşan belirsizlik ortamında vergi cennetlerindeki varlıklarda azalma görülmüştür. Azalan varlıkların bir bölümünün ABD'ye yöneldiği

anlaşılmaktadır. Bu yönelme, Johannesen ve diğerlerinin (2023) çalışmasında vurgulandığı gibi FATCA'nın caydırıcı etkisiyle kayda girme ve vergiye tabi olma amaçlı olabileceği gibi Matras (2023) ile Casi, Spengel ve Stage'in (2019) vurguladıkları ABD'nin yeni bir vergi cenneti gibi algılanmasının sonucunda da gerçekleşmiş olabilir.

Yapılan analizlerde, genel olarak vergi cennetlerindeki sınır ötesi varlıkların, AEOI Anlaşmalarının uluslararası olarak onaylanmasından hemen sonra düştüğü ve anlaşmaların yürürlüğe girmesinin ardından daha fazla fark edilebilir bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Bu davranışın nedeni olarak, vergi kaçakçıları için önemli bir belirsizlik getiren AEOI Anlaşmalarının geniş kapsamlı olması ve aşamalı olarak bunun artacak olması görülmektedir. Ayrıca uluslararası destek, fiilen AEOI Anlaşması imzalamamış ülkelerden gelen varlıkları da azaltmaktadır (Ahrens ve Bothner, 2020, s. 852).

4.8.VARLIKLARI KAPSAMDİŞİ ÜLKELERE KAYDIRMA ETKİSİ

AEOI Anlaşmalarının duyulması veya uygulamaya girmesiyle birlikte, yurtdışında kayıtdışı varlığı bulunan mükelleflerin verebileceği tepkilerden biri de söz konusu varlıkların AEOI taahhüdünde bulunmayan kapsam dışı ülkelere kaydırılmasıdır. Tüm mükelleflerin aynı tepkiyi vermeleri beklenemez, ancak özellikle yüksek tutarlı fon sahipleri ile uluslararası ticari ilişkileri olan şirketlerde bu yönde bir eğilimin olması muhtemeldir. Böyle bir eğilimin artması ve AEOI'ların yeterince hızlı genişleyememesi durumunda, uluslararası vergi kaçırma/kaçınma faaliyetleriyle mücadelede zaafiyet doğacak ve ileride yeni vergi cennetlerinden bahsedilebilecektir. Günümüzde en güçlü aday olarak ABD eyaletleri görünmektedir.

Johannesen ve diğerleri; ABD vergi mükelleflerin 2018 yılında yurtdışındaki yabancı hesaplardaki varlıklarının toplamını 3.982 milyar dolar olarak hesaplanmış ve bunun yaklaşık yarısını oluşturan 1.940 milyarlık kısmının vergi cennetlerinde¹⁶ bulunduğunu

---

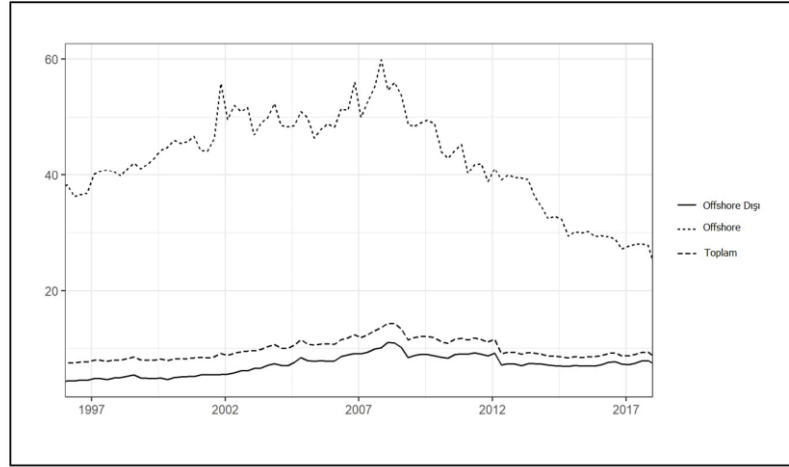
¹⁶ Çalışmada vergi cenneti olarak kabul edilen ülkelerin listesi şu şekildedir: Antigua, Aruba, Anguilla ve Barbuda, Bahamalar, Bahreyn, Bermuda, Belize, Britanya Virjin Adaları, Cayman Adaları, Cook Adaları, Kıbrıs, Guernsey, Grenada, Man Adası, Jersey, Hong Kong, Lihtenştayn, Lüksemburg, Malta, Mauritius, Monako, Saint Kitts ve Nevis, Panama, Saint Lucia, Singapur, İsviçre, Turks ve Caicos Adaları.

tespit etmişlerdir (2023, s. 13-16). Vergi cennetlerindeki varlık tutarı önceki çalışmalarda; Zucman (2014) tarafından makro finansal verilere dayanarak 2007 yılı için kabaca 1,2 trilyon dolar; Alstadsæter ve diğerleri (2018) tarafından ise 1,0 trilyon dolar olarak tahmin edilmiştir (Aktaran; Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 15). Bu 1,0 trilyon dolar 2007 yılı GSYİH'nin yaklaşık %7'sine denk gelirken, yeni çalışmada 2018 tahmini yaklaşık %10'una denk gelmektedir. 2007 yılına ilişkin 1,0 trilyonluk tahmin, asgari dönüş olduğunun kabulüyle, yıllık %5-6 oranında artışla 2018 yılına ilişkin hesaplanan tutara yaklaşmaktadır (Johannesen ve diğerleri, 2023, s.13-16).

2022 Gözden Geçirme Raporunda, AEOI'nın, vergi kaçırmak amacıyla offshore merkezlerindeki finansal işlemleri de ciddi şekilde etkilediği, bunda yakalanma riskinin artmış olmasının önemli bir rol oynadığı tespitine yer verilmiştir. Ayrıca akademik çalışmalar, uluslararası finans merkezlerinde tutulan finansal yatırımların bu zaman diliminde %22 oranında azaldığını göstermiştir ki bu AEOI Standardının uygulanmasıyla bağlantılıdır (2022/c, s. 8).

Aşağıdaki Şekilde; sınır ötesi varlıkların (yabancı mevduatların) GSYİH'ya oranının, offshore ülkelerde, offshore dışı ülkelerde ve toplamda zaman içinde gösterdiği değişimler gösterilmektedir. Buna göre, toplam yabancı mevduatların herhangi bir çeyrekte GSYİH'ya oranı yaklaşık %10 civarındadır. Toplam yabancı sermayeli mevduatlar 2003'ten başlayarak artmış ve 2008'de GSYİH'nin yüzde 15'ine ulaşmıştır. Ancak, bu yıldan sonra, 2000'lerin başında gözlemlenen seviyelere tekrar düşmüştür. Şekil, toplam eğilimin offshore ve offshore dışı ülkeler için çok farklı iki durumunu göstermektedir. Beklenebileceği gibi, offshore merkezlerinin yabancı mevduatlarının GSYİH'ya oranı tarihsel olarak çok daha yüksek seviyelerde oluşmuştur. Bununla birlikte, zaman içinde hatırı sayılır bir oynaklık göstermiş ve 2008 yılında yaklaşık %60'la en yüksek seviyeye ulaştıktan sonra belirgin bir düşüş eğilimi göstermiştir. Buna karşılık, offshore olmayan ülkelerdeki sınır ötesi mevduatın GSYİH'ya oranı, çok daha istikrarlı gelişmiştir (Beer ve diğerleri, 2019, s. 16-17). Özetle, Şekilden de anlaşılacağı üzere 2008 yılından itibaren offshore merkezlerindeki yabancı mevduat, GSYİH'ya oran olarak, önemli ölçüde azalmıştır.

Şekil 13: Yabancı Mevduatların Gelişimi (GSYİH'nın yüzdesi olarak)

Kaynak: Beer ve diğerleri, 2019 s.17.

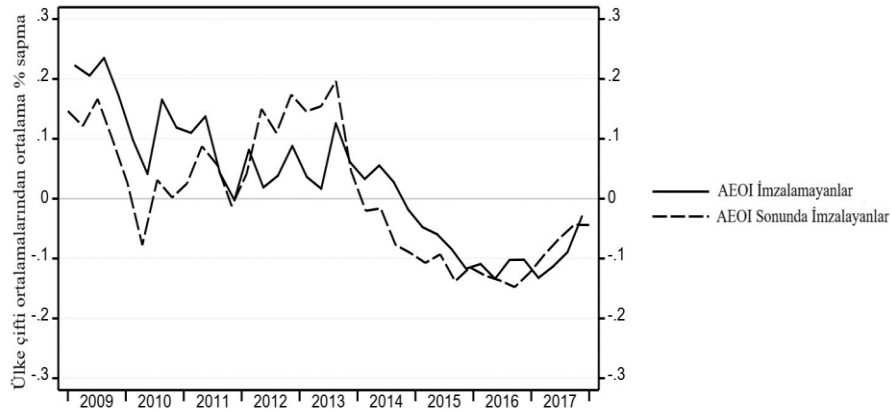
Beer ve diğerlerinin 1995-2017 yıllarını kapsayan ampirik çalışmalarında; genel olarak sonuçlar, AEOI Anlaşmalarının offshore merkezlerindeki yabancı mevduatları azaltmada güçlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkisini doğrulamıştır. Bu tür mevduatların, AEOI için anlaşmaların onaylanmasının ardından (CRS için) %35 ile (AB Tasarruf Direktifi) %50 arasında azaldığı tespit edilmiştir. Buna karşılık, EOIR'nin offshore merkezlerindeki mevduatları yaklaşık %12 azalttığı, ancak bu etkinin çoğu spesifikasyonda istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığı ifade edilmiştir (2019, s. 18).

Matras da, CRS'nin etkinliğinin doğru bir şekilde hesaplanmasının çok zor olduğunu vurgulamakta ve tüm analitik sonuçların vergi cennetlerine yönelik finansal akışlarda bir azalmayı işaret ettiğini ifade etmektedir. Ona göre, CRS'nin uygulamaya başlamasından sonra, OECD bölgesi dışındaki finansal transferlerin sayısı inkâr edilemez bir şekilde azalmıştır, fakat bunun vergi kaçakçılığını zorlaştıran yeni düzenlemelerin bir sonucu mu yoksa farklı sebepler mi olduğunu net olarak belirlemek mümkün değildir (2023, s. 111).

Ahrens ve Bothner'in yapmış oldukları araştırmada ise; AEOI Anlaşmalarının uygulanacağını netlik kazanmaya başladığı 2013'ün sonu, 2014'ün başlarından itibaren vergi cennetlerindeki cennet olmayan ülkelerin varlıklarında gözle görülür bir düşüş olmuştur. Vergi cennetlerindeki bu varlık azalmalarında, vergi cennetinin 2017 yılı sonuna kadar AEIO Anlaşması yapmamış olması veya sonunda imzalamış olması arasında kayda değer bir fark da görünmemektedir (Şekil: 14) (2019, s. 857). Ayrıca, mevcut verilerin, mevduat kaydırma yoluyla, AEOI kapsamına giren ülkelerdeki

varlıkların uyumlu olmayan vergi cennetlerine aktarıldığına ilişkin bir kanıt içermediğini, bu yolla anlaşmaların atlatıldığını göstermediği sonucuna varmışlar ancak gelecekte daha karmaşık çabaların kullanılmasının muhtemel olduğunu da not etmişlerdir (2020, s. 849-864). Bu çabalara örnek olarak, bazı ülkelerin uyguladıkları “altın vize” benzeri programlarla bir kişinin aslında yerleşik olmadığı bir ülkeden vatandaşlık, vize veya ikamet belgesi alması gösterilebilir. AEOI’dan kaçma çabalarına ilgili bölümlerde değinilmiştir.

Şekil 14: Vergi Cennetlerindeki Diğer Ülkelerin Varlıkları

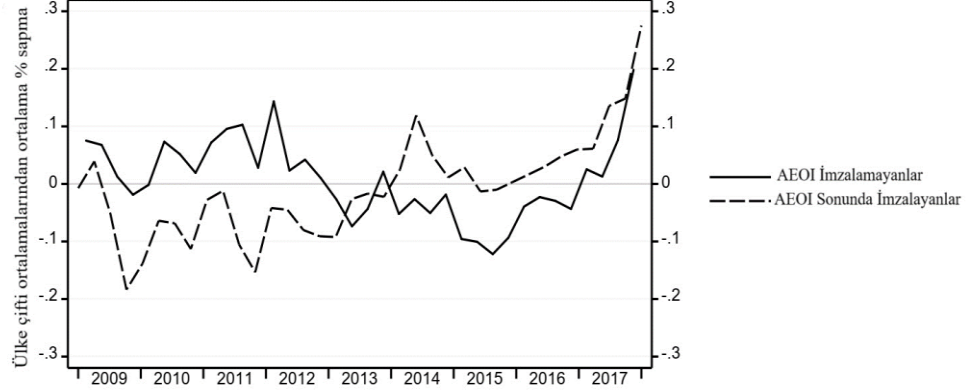
Kaynak: Ahrens ve Bothner, 2020, s.857.

Şekil 14, vergi cenneti olmayan ülkelerin vergi cennetlerindeki varlıklarını, AEOI anlaşmalarını hiç imzalamamış olanlar ile sonradan imzalamış olanlar ayırımına göre göstermektedir. Her veri noktası, belirli çeyrek yıllar için bu çifte özgü araçlardan ortalama yüzde sapmayı işaret etmektedir (Ahrens ve Bothner, 2020, s. 857).

Şekil 15, vergi cenneti olmayan (diğer) ülke mükimlerinin yine vergi cenneti olmayan (diğer) ülkelerde bulunan varlıklarını göstermektedir. AEOI Anlaşmalarının onaylanmasından sonra söz konusu varlıklar azalmamış ve 2013’ün sonlarından itibaren anlaşmayı hiç imzalamayan ve sonradan imzalayan ülke gruplarında benzer bir pozitif eğilim izlemeye başlamıştır. Şekil 15, vergi cenneti olmayan ülkelerdeki varlıklarda, AEOI Anlaşmalarının imzalanıp imzalanmadığına bakılmaksızın bunlara tepki olarak azalmadığını gösteriyor. Şekil 14 ve 15’i birlikte incelediğimizde; vergi cennetlerindeki varlıkların AEOI’yı takiben vergi cenneti olmayan ülkelerdeki varlıklara göre ciddi şekilde azaldığı buna karşın diğer ülkelerdeki varlıkların arttığı görülmektedir. Bunlar, AEOI’nın sınır ötesi vergi kaçakçılığını azalttığı ilk göstergesidir. Ayrıca, bu etki

sadece Anlaşmaya dâhil olan vergi cennetlerinde değil kapsama girmeyen vergi cennetleri üzerinde de görünmektedir (Ahrens ve Bothner, 2020, s.858).

Şekil 15: Diğer Ülkelerin Diğer Ülkelerdeki Varlıkları

Kaynak: Kaynak: Ahrens ve Bothner, 2020, s. 858.

Konuyla ilgili yapılan çalışmaların neredeyse tamamı, AEOI Anlaşmalarının duyulması ve onaylanmalarıyla birlikte vergi cennetlerindeki yabancı varlık tutarlarında önemli azalmaların yaşandığını göstermektedir. Buna karşın buralardan çıkan sermayenin nereye gittiği konusunda tam mutabakat bulunmamakta, önemli ölçüde ABD'ye ve vergi cenneti diğer ülkelere gittiğini gösteren çalışmalar olduğu gibi, vergi cennetlerinden Anlaşma kapsamına girmeyen ülkelere doğru gittiğini gösteren kanıt bulunmamaktadır sonucuna varan çalışmalar da bulunmaktadır.

4.9.ÇİFTE MUKİMLİĞE ETKİSİ

Uluslararası vergilendirmede ciddi sorunlara neden olan çifte mukimlik durumunda mükellefin ÇVÖA'lara göre nerede (mukim/vatandaş olduğu, iş ve aile hayatının yoğunlaştığı ülkede) vergilendirileceğine ilişkin tespit AEOI Anlaşmaları sayesinde daha güvenilir şekilde yapılabilecektir.

OECD Model Anlaşması, taraf Devletlerden birinin veya her ikisinin birden mukimi olan kişilerin diğer ülkelerde gelir elde etmesi halinde uygulanabilmektedir. Dolayısıyla, her iki Devlette de mukim olmayan, örneğin üçüncü bir Devlette mukim olan kişilere uygulanamayacaktır. "Mukim" kavramı, Anlaşma'nın 4'üncü maddesinde gerçek kişiler ve tüzel kişiler açısından ayrıntılı olarak tanımlanmış olup buna göre; "... bir Akit

Devletin mukimi; bu Devlet ve herhangi bir politik alt bölümü veya mahalli idaresi de dâhil olmak üzere, bu Devletin mevzuatı gereğince ikametgâh, mukimlik, yönetim yeri veya benzer yapıda diğer herhangi bir kriter nedeniyle vergiye tabi olan kişi” (Model Anl. 4. mad.) anlamına gelmektedir. Bir gerçek veya tüzel kişinin her iki taraf Devlette de mukim olması durumunda hangi Devletin mukimi kabul edileceğine ilişkin kurallar da Anlaşmanın 4’üncü maddesinde belirlenmiştir.

Yakın tarihe kadar bir ülke vatandaşlarının veya mukimlerinin diğer ülkelerdeki ikametleri, kendileri beyan etmediği veya özel olarak araştırılmadığı sürece, vatandaşı veya mukimi olduğu ülke tarafından bilinmemekteydi. Ancak AEOI sonrasında milyonlarca gerçek veya tüzel kişinin yurtdışı adres bilgileri de asıl yerleşik oldukları ülkelere bildirilmiştir. Bunun doğal sonucu olarak, çifte mukimlik sorunlarında artış beklenmelidir. Özellikle yurtdışına çalışmaya, eğitim vermeye veya eğitim almaya gidenler, yurtdışında işyeri bulunanlar, emekli olup yılın belli dönemlerini yurtdışında geçirenler vb. nedenlerle çifte mukim kişi sayısı son yıllarda oldukça artmıştır.

Yetkili vergi idareleri açısından bunlar öncelikli hedef olmasa da zaman içerisinde alınan bilgilerin düzenli olarak işlenmeye ve kullanılmaya başlanmasıyla birlikte söz konusu kişilerin yurtdışı hesaplarındaki varlık ve gelirleri de kontrol edilmeye başlanacak ve hangi ülkenin vergilendirmeye yetkili olduğu sorusu gündeme gelecektir. AEOI Anlaşmaları kapsamında alınan ikamet adresi, iletişim, hesap bilgisi gibi veriler çifte mukimlik sorununun çözümü için ÇVÖA’larında öngörülen kriterlerin uygulanmasında kullanılabilir. Böylece AEOI bir taraftan tespit edilerek çifte mukimlik sorununun ortaya çıkmasına sebep olurken diğer taraftan bu yolla elde edilen bilgiler sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

4.10.ÇVÖA’LAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Günümüze kadar ÇVÖA’lara çoğunlukla çok uluslu şirketler ve büyük fon sahibi mükellefler başvurmuşlardır. Düşük gelir gruplarına mensup mükellefler, gerek sınır ötesi işlemlerinin az veya düşük tutarlı olması gerekse gelir idarelerinin ilgi alanlarına fazla girmemeleri nedeniyle ÇVÖA hükümlerine istisnai durumlar dışında pek başvurmamışlardır. Ancak AEOI’lar neticesinde bu kesimlere ilişkin yığın bilgilerin ve

bu bilgilere bağılı tespitlerin gelir idarelerinin dosyalarına girmesiyle birlikte, ister istemez bu mükellef grupları için de işlem yapılmaya ve ÇVÖA'lar karşısındaki durumları değerlendirilmeye başlanacaktır.

AEOI Anlaşmaları uygulamaya başlanılmadan veya başlandıktan hemen sonra pek çok ülkede gönüllü beyan programları uygulandığından ve bilgilendirme çalışmaları yapıldığından ilk yıllarda bu mükellef gruplarıyla ilgili tespit sayısının az olması doğal karşılanmalıdır. Ancak günümüzde mükellefler, iş veya özel yaşamları gereği mecburen sınırötesi işlem yapabilmekte, varlık alabilmekte veya finansal hesap açmak zorunda kalabilmektedir. Bunların büyük çoğunluğu da muhtemelen yasal işlemlerdir. Örneğin Türkiye gibi yurtdışına milyonlarca işçi veya nitelikli personel gönderen ülkelerde, bunların ikametgâhları yurtdışında bulunmasına rağmen çoğunlukla yatırımlarını vatandaşı oldukları ülkelere yapmaktadırlar. Bu yatırımlara ilişkin bilgilerin (özellikle finansal hesap, gayrimenkul ve ortaklık bilgilerinin) paylaşılmaya başlanmasıyla birlikte, vergilendirme yetkisinin mukim ülkede mi yoksa kaynak ülkesinde mi ait olduğu noktasındaki kadim tartışma gündeme gelebilecek ve ÇVÖA'lar daha sık uygulanmaya başlanacaktır.

4.11.YURTDIŞINDA YAŞAYAN TÜRK VATANDAŞLARI ÜZERİNDEKİ MUHTEMEL ETKİLERİ

CRS'in mahiyeti gereği bilgi değişiminde vatandaşlık değil mukimlik esas olduğundan, yurtdışında mukim olan Türk vatandaşlarının Türkiye'deki hesapları da otomatik olarak paylaşılacak bilgiler arasındadır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken bir husus bunların aynı zamanda Türkiye'de mukim olması durumudur. Şayet Türkiye'deki finansal hesaplarında yurtdışı iletişim bilgileri kayıtlıysa, bu hesaplar da mukim oldukları ülkelere bildirilecektir. Buna karşın finansal kuruluşlara Türkiye'deki ikamet adresi bildirilmiş ve yurtdışında yaşadığına dair diğer (yabancı telefon, yabancı mail adresi vb.) bilgiler bildirilmemiş ise finansal kuruluş doğal olarak bunları bildirim kapsamına dâhil etmeyecektir.

Ancak bu durum, söz konusu kişilerin ÇVÖA'lar gereğince ailevi, kişisel veya ticari hayatlarının yoğunlaştığı yabancı ülkede vergilendirilmeleri gerektiği gerçeğini

değiştirmemektedir. Bunların Türkiye'deki varlık veya gelirleri hakkında yabancı ülkenin herhangi bir surette bilgi edinmesi halinde, şayet beyan edilmemişlerse, müeyyideli bir şekilde vergilendirilebilecekleri kuşkusuzdur.

Ayrıca yurtdışında bulunan vatandaşların önemli bir bölümü düşük gelirli olduklarından, yaşadıkları ülkede asgari geçim standardını yakalayabilmek amacıyla kira, geçim, eğitim, bakım vb. sosyal yardımlardan da yararlanmaktadır. Buna karşın bunların Türkiye'de de varlıkları olabilmektedir. Belli nitelik ve tutarda varlık sahibi olmak ise sosyal yardım almaya engeldir. Bu sebeple AEOI çerçevesinde alınmakta olan ve ileride kapsamın genişlemesiyle alınacak olan bilgiler, idareler tarafından bu şekilde sosyal yardımlara ilişkin denetimler gibi vergi dışı alanlarda da kullanılmak istenecektir.

Her ne kadar AEOI kapsamında edinilen bilgilerin farklı amaçlarla kullanılmayacağı öngörülmüş olsa da ülkeler karşılıklı olarak bunun tersi yönde mutabakata varabileceklerdir. Böyle bir durumda, vergideki beş yıllık süreden farklı olarak, geriye dönük sosyal yardımların alınabilmesine ilişkin geçerli olan zamanaşımı süreleri daha uzun olduğundan, çok daha yüksek tutarlı maddi iade ve ceza tutarlarıyla karşılaşılması muhtemeldir. Ayrıca AEOI'dan elde edilen bilgilerin sosyal güvenlik anlaşmaları, talep üzerine bilgi değişimi ve yargı kararı gibi yollarla da teyidi ve kapsamının genişletilmesi mümkündür.

Türkiye'nin CRS kapsamında bilgi değişimine başlayacağını kamuoyuna yansımaları üzerine, yurtdışındaki Türk vatandaşları Türkiye'deki finansal hesap ve diğer varlıklarını Türkiye'deki üçüncü kişilerin üzerine transfer etme, hesapları kapatma veya bulunduğu ülkede gönüllü beyanda bulunma gibi yollarla yeni duruma uyum sağlamaya çalışmaktadırlar.

4.12. VERİ TOPLAMA: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME

Türkiye'nin CRS kapsamında tam anlamıyla bilgi paylaşımı yapmaya 2021 Eylül ayında, FATCA kapsamında ise 2022 sonunda başladığı dikkate alındığında, analiz yapabilmek için bugüne kadar orta veya uzun vadede yeterli verinin henüz oluşmadığı söylenebilir. 2021 yılında alınan veriler için de 2023 yılı Temmuz ayı itibariyle kayda değer bir işlem yapılmadığı, alınan bilgilerin vergi incelemesine dolayısıyla da vergi tarhiyat veya

tahsilatına dönüşmediğini de unutmamak gerekir. Kaldı ki AEOI'nın Türkiye uygulamasının sonuçlarına ilişkin veriler uzun vadede oluşsa dahi GİB'in geleneksel yaklaşımı bunların akademik çalışmalarda kullanılmasına izin vermeme yönündedir. Nitekim CRS istatistikleri için yapmış olduğumuz resmi başvuru kabul edilmemiştir. Bu kısıtlardan dolayı AEOI sonuçlarıyla ilgili analizlerimizde, dünyada bugüne kadar Uluslararası Ödemeler Bankası veya İsviçre bankacılık istatistikleri gibi verilere dayalı olarak yapılmış akademik çalışmalar (Zucman, 2013; Alstadsaeter, Johannesen ve Zucman, 2018; Ahrens ve Bothner, 2019; Chiocchetti, 2020; Matras, 2023; Ottøy, 2023 vb.) ile FATCA'nın fiili uygulama verilerine dayalı çalışmalardan (Johannesen ve diğerleri, 2023) elde edilen sonuçlar kullanılmıştır. Yapılan analizlerde, araştırmacının uzun yıllar boyunca vergi denetim elemanı, GİB ve Maliye Bakanlığı'nın taşra ve merkez teşkilatında vergi denetimi, vergi uygulamaları ve politikaları alanlarında orta ve üst düzey yönetici olarak ve özel sektörde vergi danışmanı (YMM) olarak edindiği mesleki tecrübenin de etkisinin bulunduğunu ifade etmeliyiz.

Yaptığımız çalışmada ulaştığımız sonuçların sahada karşılığının olup olmadığı, somut istatistiki verilerle teyit edilemediğinden, anket veya mülakat yöntemiyle saha araştırması yapılarak bir yönüyle nitel bir çalışma yapılması kararlaştırılmıştır. İlk olarak, yeterli mesleki birikime sahip meslek mensupları (yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavirler) ile bankacılar nezdinde anket yönteminin kullanılması değerlendirilmiş ancak yapılan görüşmelerde spesifik araştırma konusuyla ilgili gerekli bilgi ve tecrübeye sahip yeterli sayıda meslek mensubu veya bankacıya ulaşamayacağı, konuyla alakası sınırlı katılımcılarla yapılacak ankette elde edilen bulguların ise güvenilir olamayacağı değerlendirilerek vazgeçilmiştir. Bunun üzerine, nitel araştırmalarda veri toplama yöntemi olarak kabul gören yarı yapılandırılmış mülakat yönteminin kullanılması kararlaştırılmıştır. Nezdinde görüşme yapılacak kişiler olarak da, araştırma konusuyla ilgili yeterli bilgi ve tecrübe birikimine sahip, konuya hâkim meslek mensupları, akademisyen, bankacı ve denetçi/danışmanlar seçilmiştir. Böylece çalışmada varılan sonuçlara benzer sonuçların sahada da görülüp görülmediği test edilmiştir. Bu yöntem, her ne kadar nitel araştırma çerçevesinde ele alınıyor olsa da, yaptığımız çalışma özelinde katılımcıların çoğunluğu meslekleri gereğince araştırma konusuyla ilgili fiili işlemler gerçekleştirmeleri, konuyla ilgili danışmanlık hizmeti vermeleri veya denetim yapıyor olmaları sebebiyle, verdikleri bilgilerin aslında kısmen

nicel verilere dayandığı da söylenebilir. Fakat söz konusu bilgilerin mahrem (vergi mahremiyeti, ticari sır, müşteri sırrı, banka bilgisinin gizliliği gibi) olması nedeniyle ve çalışma alanıyla ilgili istatistiki bilginin tutulmaması sebebiyle katılımcılardan nicel veri talep edilmemiştir.

4.12.1.Yarı Yapılandırılmış Görüşme (Mülakat)

Son yıllarda yapılan bilimsel araştırmalarda kullanılma sıklığı gittikçe artan nitel araştırmayı; “... gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma...” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39-40) olarak tanımlamak mümkündür. Bu yöntemde genellikle üç tür veri toplanmaktadır:

- i. Çevre verisi: Bu veriler, araştırmanın gerçekleştirildiği ortamın psiko-sosyal, fiziksel, demografik ve kültürel özelliklerine ilişkindir.
- ii. Süreç verisi: Araştırma boyunca neler yaşandığı ve bunların araştırma grubu olarak seçilen kümeyi nasıl etkilediğine ilişkindir.
- iii. Algı verileri: Seçilen araştırma grubundaki bireylerin süreç hakkında ne gibi düşüncelere sahip olduklarına ilişkindir.

Sayılan bu üç veriyi toplayabilmek amacıyla araştırmacı genellikle üç çeşit metod kullanabilmektedir: Bunlar, görüşme, gözlem ve yazılı materyallerin incelenmesidir. Uygulamada söz konusu nitel yöntemlerden en çok kullanılmakta olan görüşme yöntemidir. Anılan yöntem; insanların öznel deneyimlerini, bakış açılarını, değerlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymak amacıyla kullanılabilen güçlü bir yöntem olup bu yöntemde kullanılan esas usul sözlü iletişimdir. Görüşme yönteminde sürecin, yazılı doküman ve gözlemlerden sağlanan ilave verilerle güçlendirilmesi, araştırmanın güvenilirlik ve geçerliliğini arttıracaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 40-41). Görüşme, insanların, çalışılan alandaki bilgi, düşünce, davranış ve tutumlarıyla bunların muhtemel sebeplerinin öğrenilmesinde kullanılan en kestirme yollardan olup önemli ve bir o kadar da eski bir yöntemdir (Karasar, 2012, s.166). Görüşme aslında iki gerçek kişi arasında sözlü olarak gerçekleştirilen bir iletişim sürecidir. Farklı bir bakış açısıyla görüşme yöntemiyle, araştırmada cevabı aranan sorular vasıtasıyla görüşme yapılan kişilerden veri toplanmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s. 150).

Görüşme yöntemi, iletişimde uygulanan “kuralların” katılığına göre; yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış şeklinde üç gruba ayrılmaktadır. Yapılandırılmış görüşme, önceden hazırlanan ve sorulacak sorular ve toplanacak verilerin ayrıntılı olarak belirlendiği bir görüşme planı çerçevesinde gerçekleştirilen, açık uçlu soruların çok nadiren bulunduğu, katılımcının hareket alanının çok sınırlandırıldığı, cevapların derlenmesinin ve sayısallaştırılmasının kolay olduğu bir yöntemdir. Diğer uçta bulunan yapılandırılmamış görüşme ise, katılımcıya geniş bir hareket ve yargı alanının bırakıldığı, esnek, kişisel görüş ve kanaatlere inilmeyi hedefleyen, açık uçlu soruların sorulduğu, sorular önceden hazırlanmış olsa da duruma göre görüşmede yeni soruların sorulabildiği bir yöntemdir. Bu yöntemin dezavantajı toplanan verilerin işlenmesinin ve değerlendirilmesinin zor olmasıdır. Uygulamada görüşmelerin önemli bir bölümü bu iki yöntemin ortasında olan yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemde de, önceden hazırlanmış sorular çerçevesinde görüşme süreci yürütülmekte ancak gerekli durumlarda açık uçlu sorularla katılımcının konuyla ilgili özgün bilgi ve düşüncesi ortaya konulmaya çalışılmakta, daha detaylı ve derin bilgiye ulaşılmaya çaba gösterilmektedir (Karasar, 2012, s.166; Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 71, 120-121).

Yapılacak görüşmede açık uçlu sorulara yer verilmesi, katılımcıya çok genel, geniş kapsamlı soruların yöneltmesi anlamına gelmemektedir. Sorular, araştırılan konunun belirli yönlerine odaklanmalı, birbirleriyle ve araştırmanın ilgili oldukları yönleriyle mantıksal bir ilintiye ve bütünlüğe sahip olmaları gerekir. Görüşmede, soyut ve genel sorular yöneltmek yerine katılımcıların tecrübelerine odaklanmış, konuyla ilgili belirgin soruların sorulması tercih edilmelidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

4.12.2. Uygulama Aşamaları

Yıldırım ve Şimşek, bir nitel araştırmanın temel aşamalarını; araştırma sorununun tespiti, kavramsal/kuramsal kapsamın oluşturulması, araştırma sorularının yazılması, araştırma alanının/örneklemine belirlenmesi, araştırmacının rolünün belirlenmesi, veri toplama araçlarının/stratejilerinin geliştirilmesi, veri toplama (görüşme), veri analizi, bulguların betimlenmesi ve yorumlanması, sonuçların sınırlandırılması ve analitik genellemelere ulaşılması ve araştırmanın kuram ve uygulama için doğurduğu sonuçlar şeklinde saymışlardır (2008, s. 89-90). Çalışmamızda mümkün olduğunca söz konusu çerçeveye

uygun hareket edilmeye gayret edilmiştir. Bu bağlamda görüşme yönteminden bağımsız olarak, öncelikle konuyla alakalı olarak daha önce yapılmış araştırmalardan yararlanılarak kavramsal bir çerçeve oluşturulmuş, bu çerçevede araştırmacı mesleki birikimini de kullanarak verileri ve sonuçları analiz etmiş, varılan sonuçların sahada karşılığının olup olmadığını öğrenilebilmesi amacıyla görüşme soruları hazırlanmış, konuya uygun bir katılımcı (uzman) listesi belirlenmiş, görüşmelerde tarafsız bir davranış sergilenerek katılımcıların konuya ilişkin bilgi ve düşünceleri eksiksiz ve doğru olarak alınmaya gayret edilmiş ve elde edilen veriler tekrar analiz edilerek önceki sonuçlarla uyumu değerlendirilmiştir. Sonuçlar araştırma konusuyla sınırlanmaya çalışılarak öneriler geliştirilmiştir.

Görüşme yöntemi oldukça esnek bir araştırma aracı olduğundan araştırma sürecinin tüm basamaklarında kullanılabilir. Tekniğin bu yönü en önemli avantajlarından biridir. Bu bağlamda temel veri toplama aracı olarak kullanılabilmesi gibi eldeki verilerden varılan sonuçların doğruluğunun ve temsil kabiliyetinin kontrolünde de kullanılabilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s. 150-151).

4.12.3. Görüşmeler

4.12.3.1. Araştırmanın Çalışma Grubu

Yapılan araştırmada çalışma grubu, araştırmacının kendisi ile görüşmenin katılımcıları olan meslek mensupları (YMM), uluslararası denetim ve danışmanlık şirketi yöneticisi, akademisyen ve bankacılardan oluşmaktadır. Aşağıda katılımcıların kimler olduğu, araştırmacı ve araştırmacının rolü hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

4.12.3.2. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmanın mahiyeti uluslararası vergilendirme alanında teknik bilgi ile vergi, finans, muhasebe ve denetim alanlarında tecrübe gerektirdiğinden, konu hakkında yeterli bilgiye sahip kişilere ulaşmakta zorluk çekilmiştir. Bu niteliklere sahip uzman sayısı sınırlıdır ve mevcut olanların bir kısmı da yaptığımız davete icap etmemişlerdir. Bu nedenle yarı yapılandırılmış mülakat için toplam 10 adet katılımcı sayısı yeterli görülmüştür.

Araştırma konusunun farklı yönleri hakkında bilgi ve veri temin edebilmek amacıyla, vergi ve muhasebe meslek mensubu olarak 6 adet yeminli mali müşavir (YMM), 2 adet bankacı, 1 adet AEOI işlemleri için danışmanlık hizmeti veren bir uluslararası denetim şirketinin (bilgi değişim bölümünün) denetçi/yöneticisi ve 1 adet konuyla ilgili ulusal ve uluslararası alanda çok sayıda araştırma ve sunum yapmış olan bir akademisyen katılımcı olarak seçilmiştir. Eski bankalar yeminli murakıbbı olan bankacılar aynı zamanda YMM unvanına, uluslararası denetim şirketi yöneticisi ise SMMM unvanına sahiptir. Araştırmaya katkı sağlayan uzmanların kimlik bilgilerinin mahremiyetini sağlayabilmek için katılımcılar “K1, K2 ... K10” şeklinde kodlanmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri aşağıdaki gibidir.

Ayrıca katılımcıların üçüncü kişilere danışmadan, kendi özgün fikirlerini aktarması, toplanacak verinin kollektif değil bireysel olması açısından önemlidir. Bu sebeple, görüşmeler katılımcılarla birebir yapılmış, üçüncü kişilerin katılımı istenmemiştir. Böylece veri kaynağının teyidi sağlanmış ve toplanan verilerin anket yöntemiyle elde edilenlere göre geçerliliklerinin daha yüksek olması temin edilmiştir (Karasar, 2012).

Tablo 27: Katılımcı Bilgileri

Kodu	Öğrenim Durumu	Mesleği	Tecrübesi	Yaşı
K1	Doktora	YMM (E. Hesap Uzmanı, E. GİB Daire Başkanı)	13 yıl denetim elemanı, 7 yıl yönetici, 7 yıl özel sektör	51
K2	Yüksek Lisans	YMM (E. Bankalar Yem. Mur., E. Emeklilik Şti. Gen. Md.)	12 yıl denetim elemanı, 15 yıl özel sektörde yöneticilik ve danışmanlık	51
K3	Lisans	Ul. Den. Şti.'de (PWC) Kıdemli Müd. (Denetçi), SMMM	8 yıl özel sektör denetçisi ve yöneticisi	32
K4	Yüksek Lisans	YMM (E. Gelirler Kontrolörü, E. GİB Daire Başkanı)	11 yıl denetim elemanı, 7 yıl yönetici, 9 yıl (4 yılı yurtdışında) özel sektörde yönetici ve danışmanlık	49
K5	Lisans	YMM (E. Vergi Dairesi Müdürü)	Emekli VD Müdürü, 26 yıldır özel sektörde YMM	74
K6	Doktora	Bankacılık ve Finans Danışmanı (YMM, E. Bankalar Yem. Mur.)	20 yıllık bankacılık ve finans tecrübesi	45
K7	Yüksek Lisans (Doktora Öğr.)	Mali Danışman, YMM (E. Maliye Müft., E. GİB Grup Başk.)	15 yıl kamuda denetim elemanı ve yöneticilik, 8 yıl (5 yılı yurtdışında) özel sektörde mali danışmanlık.	45
K8	Yüksek Lisans	YMM (E. Hesap Uzmanı, E. GİB Daire Başkanı)	17 yıl kamuda denetim elemanı ve yöneticilik, 8 yıl özel sektörde YMM	50
K9	Doktora (Prof.)	Akademisyen (Hukukçu)	Vergi hukuku alanında 21 yıl akademisyenlik	46
K10	Yüksek Lisans	YMM (E. Maliye Müfettişi, Hukukçu)	22 yıllık denetim elemanı ve YMM	46

4.12.3.3.Araştırmacı

Araştırmacı, lisans öğrenimini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye Bölümü'nde, yüksek lisans derecesini Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Maliye Anabilim dalında yapmış olup aynı Enstitüde Maliye alanında doktora öğrenimine (tez aşamasında) devam etmektedir.

Mesleki tecrübe olarak da, Hazine ve Maliye Bakanlığı'nda uzun süre Gelirler Kontrolörü olarak ülke genelinde vergi denetimi ve vergi idaresi teftişinde bulunmuş, daha sonra sekiz (8) süreyle GİB'in taşra ve merkez teşkilatında orta ve üst düzey yönetici olarak vergi mevzuatı, denetimi ve uygulamaları alanlarında görev yapmış, kamuda son olarak (Vergi Konseyi Genel Sekreteri olarak) yaklaşık beş yıl vergi politikaları alanında çalışmış olup 2023 yılı itibariyle de beş (5) yıldır özel sektörde vergi danışmanlığı alanında faaliyette bulunmaktadır. Aynı zamanda on (10) yıldan uzun süredir YMM ve bağımsız denetçi ruhsatlarına sahiptir.

4.12.3.4.Görüşme Ortamı

Yarı yapılandırılmış görüşme yönteminde araştırmacının, katılımcılarla birebir (yüzyüze) görüşme yapması tercih edilse de gerek (covid-19) pandemi sürecinin devam ediyor olması gerekse katılımcıların hiçbirinin Ankara'da yerleşik olmaması (3'ü yurtdışında, 7'si farklı şehirlerde) nedeniyle görüşmeler uzaktan (elektronik ortamda) gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla görüşmeler, onların uygun bulduğu tarih ve saatlerde sözlü iletişim yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Görüşmeler katılımcıların izni alınmak suretiyle elektronik ortamda video kaydına alınmıştır. Tutulan video kayıtları mahremiyete riayet edilerek muhafaza edilmektedir.

Görüşmeler öncesinde katılımcılara Gönüllü Katılım Formu gönderilmiş, araştırma konusuyla ilgili bilgi verilmiş, araştırmaya katılımın gönüllük esasına bağlı olduğu, istenilmeyen sorulara cevap verilmeyebileceği, istenildiği anda görüşmeden çıkılabileceği, görüşmede verilen bilgilerin sadece araştırmada kullanılacağı, kişi temelli bir inceleme yapılmayacağı, kişisel bilgilerin hiç kimseye paylaşılmayacağı ve gizli

tutulacağı gibi hususlarda kendilerine bilgi verilmiş ve onayları alınmıştır. Ayrıca video kayıtları esnasında Gönüllü Beyan Formu'nu okudukları ve onayladıkları teyit edilmiştir.

Dijital ortamda kayda alınan görüşmeler daha sonra araştırmacı tarafından gözden geçirilerek çalışma için gerekli olan bilgi ve görüşler derlenmiştir.

4.12.3.5. Verilerin Güvenilirliği ve Araştırma Etiği

Araştırmanın ilk aşamasından itibaren tüm verilerin geçerli ve güvenilir bir şekilde toplanmasına ve derlenmesine özen gösterilmiştir. Bu kapsamda yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerden önce tüm katılımcılara konuyla ilgili bilgi verilmiş, kimliklerinin açıklanmayacağı hususu açıklanmış, Gönüllü Katılım Formları sunulmuş ve izinleri alınmıştır. Gönüllü Katılım Formlarının imzalanarak taratılması ve elektronik ortamda tarafımıza tevdi sağlanmış olup, kayıtlı görüşmelerde bu durum katılımcılar tarafından teyit edilmiştir. Verdikleri bilgilerin sadece bu çalışmada kullanılacağı hakkında katılımcılar bilgilendirilmiştir. Araştırmaya katılan uzmanların isimleri deşifre edilmemiş, gizliliğe riayet edilmiş, görüşme verilerinin analizi gerçekleştirilirken katılımcıların isimleri yerine (K1, K2 gibi) kodlar kullanılmıştır.

Araştırmada tarafsızlığın ve önyargının önlenmesi amacıyla çalışma konusuyla ilgili ayrıntılı bir şekilde literatür taraması gerçekleştirilmiş ve konuyla alakalı lehte ve aleyhteki görüşler toplanarak değerlendirilmiştir. Görüşmeler esnasında araştırmacı kendi görüşlerini beyan etmekten kaçınmıştır.

Araştırmanın ve veri toplama aracının etik kurallara uygunluğu Hacettepe Üniversitesi – Etik Komisyonu tarafından kontrol edilmiş ve onaylanmıştır (EK:1).

4.12.3.6. Sorular

Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi son yıllarda nitel araştırmalarda yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu yöntemde, araştırmacı önceden belirlediği sorular çerçevesinde görüşme yapabildiği gibi görüşme esnasında ortaya çıkan konu veya duruma göre yeni sorular da sorabilmektedir. Araştırmacı aynı zamanda, yeni gelişmeler karşısında ek soru

sorabildiği veya önceden belirlediği soruyu değiştirebildiğinden belli ölçüde bir esnekliğe sahiptir (Güler ve diğerleri, 2015, s. 115). Bu çalışmada da, katılımcılara önceden hazırlanmış sorular yöneltilmiş ve duruma göre gerek katılımcının soruyu doğru ve eksiksiz olarak anlayabilmesi için gerekse katılımcının konuyla ilgili görüş ve bilgisinin derinlemesine alınabilmesini teminen ilave soru sorulmuş veya açıklamalar yapılmıştır.

Görüşmelerde cevaplanmak üzere toplam 13 soru hazırlanmıştır. Bunlardan 1 adedi katılımcının demografik bilgilerini (yaşı, öğrenim durumu vb.) öğrenmek, 1 adedi çalışma alanıyla ilgisini teyit etmek, 10 adedi konunun farklı yönleri hakkında bilgi ve düşüncelerini alarak veri toplamak amacıyla hazırlanmış, son soru ise katılımcının eklemek veya açıklamak istediği farklı bir husus varsa bunların ifade edilebilmesi amacıyla açık uçlu olarak sorulmuştur. Konu hakkındaki 10 soru, çalışmamızın önceki bölümlerinde tespit edilen AEOI'nın olası etkileri esas alınarak, bu konularda sahadan veri toplamak amacıyla içeriklendirilmiştir. Yani hazırlanan bu sorularla, AEOI'nın olası etkileri hakkındaki katılımcıların bilgi ve düşünceleri alınmaya çalışılmıştır. Görüşmeler esnasında gerekli hallerde soruların derinleştirilebilmesi veya cevabın eksik kalmaması amacıyla da toplam 15 adet sonda sorusu hazırlanmış ve duruma göre katılımcılara yöneltilmiştir.

Bazı sorularda AEOI'nın mükellef davranışları üzerindeki etkisini anlamaya ve ölçmeye yönelik içerik de bulunmaktadır. Bu sorularda özellikle YMM ve SMMM unvanlı katılımcılardan cevap beklenmiştir. Görüşmelerin sonlarında sorulan "10, 11 ve 12'nci" sorular ise Türkiye'yle ilgilidir. Bu sorularda AEOI uygulamalarının Türkiye ve yurtdışındaki Türk vatandaşlarını nasıl etkileyebileceği anlaşılmaya çalışılmıştır.

Görüşmelerde sorulan standart sorular daha önceki çalışmalar üzerinden yaptığımız analizlerin sonuçlarına göre hazırlanmış olup Gönüllü Katılım Formu ve Görüşme Soruları EK:2'deki gibidirler.

4.12.3.7.Görüşme Süreci

Üniversitenin Etik Komisyonu'nun uygun bulma yazısı tarafımıza 01/08/2023 tarihinde tebliğ edilmiş olup hemen daha önceden hazırlanan katılımcı listesi üzerinden davetlerde bulunulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşmelere ilk olarak 05.09.2023 tarihinde

başlanmış olup görüşmeler dijital ortamda (Zoom) gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 21.09.2023 tarihinde tamamlanmıştır. Yapılan görüşmeler katılımcıların izni alınmak suretiyle elektronik olarak (ses ve video) kayda alınmıştır. Görüşmelerin tamamı katılımcıların uygun buldukları tarih ve saatlerde, yine onların kendileri için uygun gördükleri şartlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin en kısası 15, en uzununu 47 dakika sürmüştür. Yapılan görüşmelere (YY) ilişkin özet bilgiler aşağıdaki tablodaki gibidir:

Katılımcı	Tarih	Veri Türü	Süre (dk.)	Veri Toplama Biçimi
K1	05/09/2023	YY Görüşme	28	Video Kaydı
K2	08/09/2023	YY Görüşme	23	Video Kaydı
K3	08/09/2023	YY Görüşme	47	Video Kaydı
K4	10/09/2023	YY Görüşme	15	Video Kaydı
K5	11/09/2023	YY Görüşme	18	Video Kaydı
K6	15/09/2023	YY Görüşme	23	Video Kaydı
K7	17/09/2023	YY Görüşme	36	Video Kaydı
K8	18/09/2023	YY Görüşme	19	Video Kaydı
K9	19/09/2023	YY Görüşme	26	Video Kaydı
K10	21/09/2023	YY Görüşme	19	Video Kaydı

4.12.4.Bulgular

Bu bölümde AEOI hakkında bilgi sahibi katılımcılardan, bilgi değişiminin önceden belirlenmiş alanlarda ne gibi etkileri olabileceği konusunda bilgi ve düşünceleri toplanmış ve toplanan veriler yaptığımız çalışma ve araştırmalar ışığında analiz edilmiştir. Yapılan içerik analizi neticesinde elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Görüşmelerde konuyla ilgili sorulan 10 soruya, katılımcılar tarafından verilen cevapların özetleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Tablo, katılımcıların özgün düşüncelerinin mümkün olduğu kadar kısa özeti çıkarılarak hazırlanmıştır. İlk 2 soru katılımcının demografik bilgileri ve konuyla ilişkisine yönelik olduğundan, son soru ise açık uçlu olduğundan tabloya alınmamıştır.

Tablo 28: Katılımcıların Görüşmelerde Aktardıkları Düşüncelerinin Kısa Özetleri

SORULAR	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	K10
3- Bu anlaşmalarla vergi mükelleflerinin yurtdışı varlıkları hakkında düzenli bilgi alınması, dünya genelinde mükellefleri gönüllü uyuma sevk eder mi?	Sevk eder	Sevk eder. Ama sapmalar da olur	Sevk eder	Sevk eder	Sevk eder	Sevk eder, ama tepki süresinde kültürel farklar önemli olacaktır	Sevk eder	Sevk eder	Sevk eder	Sevk eder
4-Anlaşmaların vergi gelirleri üzerinde nasıl bir etkisi olabilir?	Artırır, ama ölçüsü ne olur belli değil	Artırır	Artırır	Artırır	Artırır	Artırır	Artırır	Artırır	Kesinlikle artırır	Artırır
5-Anlaşmaların uzun vadeli uygulanması sonucunda, gelir ve servet dağılımı nasıl etkilenir?	Olumlu etkiler	Olumlu etkiler	Olumlu etkiler	Olumlu etkiler. Ama bazen tersi de olabilir	Olumlu etkiler	Olumlu etkiler	Olumlu etkiler	Sonuçlarını tahmin etmek güç, net bir şey söylenemez	Olumlu etkiler	Olumsuz etkiler. Gelişmiş ülkeler oranları azalır
6-Anlaşmalar, dünya genelinde mükelleflerin yurtdışı varlıklarının kayda alınmasını sağlayabilir mi?	Sağlar	Sağlar	Sağlar	Sağlar	Sağlar, ama tüm ülkeler katılmadığından sapmalar olabilir	Sağlar	Sağlar, ama alternatif yatırım araçları oranı etkiler	Sağlar	Teoride evet kayda girer. Ancak sistemin boşlukları bu etkiyi sınırlayabilir	Kesinlikle sağlar
7-Bilindiği üzere vergi rekabeti kısaca, devletlerin daha fazla yabancı yatırımcı çekebilmek amacıyla vergi oranlarını azaltma yarışına girmesini ifade ediyor. Sizce Anlaşmalar sonucunda ülkeler arasındaki vergi rekabeti azalır mı?	Artırır	Azalır, vergi politikasında esneklik sağlar	Tartışmaya açık bir konu, tereddütüm var.	Artırır. Ülkeler ortaya çıkan yeni durumda daha fazla vergi indirimi yaparlar	Artırır	Tartışmaya açık bir konu, tereddütüm var.	Artırır. Yatırımcı daha az vergi ödeyeceği yer arayışına girer	Artma ihtimali daha fazladır.	Anlaşmalar küresel bir işbirliğini gerektiriyor	Artırır
8-Anlaşmalar, vergi cenneti olmayan ülkelere vergi cennetlerine doğru olan finansal fon akışlarını nasıl etkiler?	Azalır	Bu akışın yönünü diğer ülkelerin kararlılığı belirleyecektir	Azalır	Azalır, tersine akım başlar	Kaçma niyetine bağlı olarak her iki yönde de akım olabilir	Azalır	Azalır	Artırır	CbC MCAA veya asgari KV gibi diğer düzenlemeler daha çok etkiler	Azalır, tersine alım olur

9-Anlaşmalar sonucunda mükelleflerin yurtdışı varlıklarının tespit edilmesi çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarını (ÇVÖA) nasıl etkiler?	Önemleri artar	Önemleri artar ve modellerde çeşitlenme olur	Daha çok kullanılma ya başlarlar ve zamanla değiştirilmeleri gerekir	Önemleri artar	Önemleri artar	Önemleri artar	Önemleri artar	Önemleri artar	ÇVÖA'ları işe yaramaya başlar	Önemleri artar
10-Anlaşmalar, yabancı vergi mükelleflerine ait olup Türkiye'de bulunan finansal varlıkların ülkeden ayrılmasına neden olur mu?	Olabilir. Ancak bazıları mukim olduğu ülkeyi değiştirebilir	Olabilir, ama getiri oranı ve vergi oranları akımın yönünü belirler	Ayrılma kararında getiri ve vergi oranları etkili olur	Olabilir	Olabilir, ancak muhatap ülkeye göre değişir	Yabancılar için etkisi olmaz ama yurtdışındaki Türklere açısından çıkışa neden olur	Mükellefler vergi yükü, getiri oranı ve ekonomik durum vb. dikkate alarak rasyonel karar vereceklerdir	Olabilir	Çok etkisi olmaz	Olacaktır
11-Anlaşmalar kapsamında, yurtdışında yerleşik Türk vatandaşlarının Türkiye'deki finansal varlık ve gelirleri hakkında yaşadıkları ülkelere bilgi verilince, bunların yurtdışındaki vergi yükleri ve aldıkları sosyal yardımlar sizce nasıl etkilenir?	Olumsuz etkilenir	Olumsuz etkilenir	Kesinlikle olumsuz etkilenir	Olumsuz etkilenir	Olumsuz etkilenir	Olumsuz etkilenir	Olumsuz etkilenir	Olumsuz etkilenir	Kesinlikle olumsuz etkilenir	Kesinlikle olumsuz etkilenir
12-Anlaşmaların uygulanmasıyla, Türkiye'deki mükelleflere ait olup yurtdışında bulunan finansal varlıkların ülkeye dönme ve kayda girme ihtimali nedir sizce?	Kayda girmeye etkisi olur	Etkisi olur	Çok fazla dönüş olmaz	Sınırlı etkisi olur. Türkiye'de ekonomik ve kurumsal şartlar iyileşirse dönüş olabilir	İdare sıkı uygularsa kayda girmeye etkisi olur	Varlık Barışları nedeniyle zaten dönüş oluyor. Anlaşmaların çok etkisi olmaz	Döneceğini sanmıyorum. Vergi yükü ve ekonomik duruma (getiri oranı, istikrar vb.) bağlı bir karar	Bu şartlarda biraz zor gibi.	Çok etkisi olmaz	Çok fazla dönüş olmaz

Görüşmelerde elde edilen verilerin analiz edilmesindeki amaç, söz konusu verilerle araştırma konusunun kaynaşmasını sağlamaktır. Bu işlem yapılırken de; verilerin araştırma hipotezini destekleyip desteklemediği, mevcut literatürü destekleyip desteklemediği ve görüşülen katılımcıların söylediklerinin makaleler ile çelişip çelişmediği göz önünde bulundurulur (Büyüköztürk ve diğerleri, 2012, s. 163-164). Bu Bölümde ve takip eden Bölümde, yarı yapılandırılmış görüşmelerde toplanan verilerin çalışmamızın 8. Bölümü'nde hipotez olarak ortaya konan AEOI'nın olası etkilerini destekleyip desteklemedikleri ve sonuçların uyumlu olup olmadıkları her bir etki itibariyle analiz edilmektedir.

Her bir soru itibariyle katılımcılardan elde edilen veriler, içerik analizleri yapılmak suretiyle aşağıya alınmıştır. Tüm katılımcıların bütün ifadelerinin alınması okumayı, anlamayı ve incelemeyi güçleştireceğinden, genelde aynı doğrultuda olan görüşler yukarıdaki tabloda özetlenmiş ve aşağıda bunların yüzdesine yer verilmiştir. Ayrık, farklı veya özellikli olan görüşler ise aşağıdaki başlıklarda her bir soru itibariyle veriler değerlendirilmiştir. Katılımcıların görüşmeler esnasında aktardığı bilgi ve düşünceler genellikle özetlenerek ve okuma kolaylığı açısından ifadeler düzeltilerek alınmıştır. Ayrıca tekrardan kaçınılmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilerin sorular itibariyle içerik analizi aşağıdaki gibidir.

4.12.4.1.AEOI'nın Gönüllü Uyuma Etkisi

AEOI Anlaşmalarının mükelleflerin vergiye gönüllü uyumuna etkisine ilişkin; "3-Bu anlaşmalarla vergi mükelleflerinin yurtdışı varlıkları hakkında düzenli bilgi alınması, dünya genelinde mükellefleri gönüllü uyuma sevk eder mi?" şeklindeki sorumuza katılımcıların %100'ü (10 adedi), Anlaşmaların mükellefleri gönüllü uyuma sevk edecekleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu sonuç tarafımızdan yapılan araştırma sonucunda varılan sonuçla aynıdır. Literatürdeki görüşler de aynı yönde olduğundan alınan sonuç beklentilerle örtüşmektedir.

Görüşlerin tamamı aynı yönde olmasına karşın bazı katılımcılar farklı bazı ilave açıklamalar yapmışlardır. Örneğin K2; "Bu anlaşmalar mükellefleri gönüllü uyuma sevk edecektir. Ancak özellikle büyük sermayede sapmalar olabilir, onlar kaçış yolları

arayacaklardır. Hatta son zamanlarda kripto paralardaki artışın bir nedeni de bu anlaşmalar olabilir” derken; K3, “... bir mükellefin yurtdışındaki bazı vergisel bilgilerinin mukim olduğu ülkeyle paylaşılması bu gelirlerin %100 vergilendirileceği anlamına gelmemektedir. Bunların zaten beyan ediliyor olması, mukim ülkenin kendi iç mevzuatı veya ÇVÖA hükümleri gereğince mukim ülkede vergiye tabi olmaması gibi etkenler nedeniyle, bilgisi alınan gelirler vergiye tabi olmayabilir. Ama her halükarda gelirler kayıt altına alınmış olacağı için genel olarak bilgi paylaşımı neticesinde vergiye gönüllü uyumun artacağı söylenebilir... Ayrıca AEOI programlarının özelliği gereği bir teşvikten ziyade bir tespit ve cezalandırarak vergilendirme söz konusu. Ülkelerin amacı bilgiyi alıp mükelleften vergiyi tahsil etmektir” şeklinde görüş beyan etmiştir.

K3 fiili uygulayıcı özelliği nedeniyle, alınan gelir bilgilerinde sapmalar olabileceğini, bu nedenle de her bildirilen gelirin ilave vergi doğurmayacağını ifade etmektedir. Böyle bir durumda gelir bildirilse dahi bunların bir kısmı daha önceden beyan edilip vergilendirildiğinden bu kısımlar için ilave bir gelir olması beklenmemelidir. Bu açıklama, Johannesen ve diğerlerinin (2023, s. 29-30) gelir beklentileriyle ilgili hesaplamalarıyla da paraleldir. Nitekim söz konusu çalışmada da, FATCA kapsamında bildirilen gelirlerin gelir artırıcı etkisi için %5, %35 ve %90 gibi alternatif uyum oranlarına göre hesaplamalar yapılmıştır.

Diğer bir katılımcı K6: “Anlaşmalar mükellefleri gönüllü uyuma sevk edecektir. Ama bu konuda kültürel farklılıklar davranışlarda etkili olacaktır. Özellikle batı toplumlarında insanlar daha çabuk uyum gösterirken, Türkiye gibi doğu ülkelerinde ancak anlaşmaların vergisel sonuçları görüldükten ve bunlar kamuoyunda duyulduktan sonra uyum gösterme eğilimi olacaktır.” Bu açıklamadan, mükelleflerin AEOI Anlaşmalarına olan tepkilerinde toplumların sosyal ve kültürel özelliklerinin de etkili olacağını anlayabiliyoruz.

9 No.lu katılımcı ise anlaşmaların vergi mükellefleri üzerinde etkili olabilmesi için bazı koşulların olması gerektiğini vurgulamış, bunları: “Şu 2 koşul oluşursa anlaşmalar mükellefleri gönüllü uyuma sevk eder. Birincisi mükellefler bilgilerin kesinlikle alınacağına inanmalı ikincisi ise bilgi alındıktan sonra bunların işleneceğine ve gerekirse ceza uygulanacağına inanmalıdırlar” şeklinde açıklamıştır.

4.12.4.2.AEOI'nın Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkisi

“4-Anlaşmaların vergi gelirleri üzerinde nasıl bir etkisi olabilir?” şeklindeki soruya katılımcıların tamamı (%100, 10 adedi), artış yönünde olumlu etkisinin olacağı şeklinde cevap vermişlerdir. Zaten gerek CRS gerekse FATCA'nın asıl amacı vergi gelirlerinde şeffaflığı sağlayarak gelirleri artırmak olduğundan ve konuyla ilgili çalışmaların genelinde de olumlu etkisi olacağı şeklinde tahminler olduğundan, bu sonuç da beklentilerle uyumludur. Ancak etkinin ölçüsü noktasında net bir açıklamada bulunulamamaktadır. Örneğin K1, “Artırır, ama ölçüsü ne olur belli değil” şeklinde cevap verirken; K3; “Vergi gelirlerinde artış olur. Vergi mükelleflerinin diğer tüm dünyada elde ettikleri gelirleri mukim oldukları ülkede vergilendirilmesi gerekir. ABD ve Türkiye dâhil tüm dünyada uygulama bu yöndedir. Bu anlaşmalar vergi gelirlerini artıracığını bekliyoruz, ama elimizde net bir rakam yok. Ben OECD'nin yakında buna ilişkin istatistikleri yayımlayacağını düşünüyorum” demiştir.

K6 ise, mükelleflerin gerçek kişi ve kurum olmasının farklı davranışlara neden olabileceğini ifade ederek; “Genel olarak vergi gelirlerini artıracaktır. Ancak gerçek kişilerle şirketlerin davranışları farklılık gösterebilir. Gerçek kişiler vergisel uyum gösterdiğinden vergi gelirleri artarken, şirketler yine de ülkeler arasındaki farklılıklardan yararlanarak vergi optimizasyonu sağlamaya ve daha az vergi ödemeye eğilimli olacaklardır. Bu sebeple şirketler açısından gelir etkisi biraz daha sınırlı olabilir” şeklinde fikir beyan etmiştir. Önceki bölümlerde de beyan ettiğimiz kanaatimiz de bu yöndedir. Nitekim çalışmalarımızın farklı bölümlerinde istatistikleri verilen gönüllü beyan programlarının sonuçları da buna işaret etmektedir. Bu programlar sayesinde birçok gelişmekte olan ülkede, gerçek kişiler için önemli sayılarda yeni vergi mükellefiyeti tesis edilmiştir. Buna karşın çok uluslu şirketlerin ve büyük fon sahiplerinin vergiyi asgarileştirebilmek adına alternatif yollar arayacakları zaten beklenmektedir.

K7 ve K10 vergi geliri artışının gelişmiş ülkelerde daha çok hissedileceğini ifade etmişlerdir. Örneğin K7, “Özellikle yoğun sermaye birikimi olan ülkelerde gelir artışı olacaktır. Daha önce offshore merkezleri (Lüksemburg gibi) bu gelişmiş, yüksek tutarda sermayesi bulunan (Almanya gibi) ülkelere sermaye çektiklerinden, bu varlıklar asıl sahiplerinin bulunduğu ülkelerde vergilendirilmiyordu. Bilgi paylaşımı sonrasında

vergilendirilmeye başlanılacağından bu gelişmiş ülkelerde vergi gelirlerinde artış olacaktır” diyerek vergi geliri artışının esas olarak sermaye sahiplerinin mukim oldukları ülkelerde gerçekleşeceğini açıklamıştır. K10 da; “... Bu anlaşmalar ve küresel asgari vergi vb. çalışmalarla mükellefler kayda girmeye başlayacaklar, eğer büyük ülkeler yüksek vergi almaya başlamazlarsa ki ben düşüreceklerini düşünüyorum, bu ülkelerdekilere ait olan yurtdışındaki sermaye, vergiler de düşük olunca dönmeye başlayacaktır, bu da söz konusu ülkelerde vergi gelirlerini artıracaktır. Özellikle çok uluslu şirketler risk azaldıkça mukim oldukları ülkelere döneceklerdir” demiştir.

9 No.lu Katılımcı: “Aslında çok somut veriler bulunuyor, OECD’nin topladığı veriler var, ancak Türkiye’ye ilişkin veriler bulunmuyor. Şeffaflık adına da Türkiye’nin dışarıdan aldığı bilgilerin ve bu bilgilere dayalı olarak gerçekleştirilen tarhiyatların açıklanması gerekiyor. Çünkü bu anlaşmaların gerçekleştirilebilmesi için hem personel mesaisi anlamında hem de teknik ekipman ve teknolojik altyapı için çok ciddi maliyetlere katlandı. Bunların neticesinde ülke olarak ne elde ettiğimiz hakkında toplumun bilgilendirilmesi gerekir diye düşünüyorum. Sonuç olarak özetle anlaşmaların vergi gelirlerini kesinlikle artıracığını düşünüyorum” demiştir. Katılımcı bu açıklamasıyla, AEOI’nın asıl amacı olan şeffaflığın farklı bir boyutuna işaret etmekte ve AEOI uygulamaları için katlanılan maliyetler karşılığında devletin ve toplumun ne gibi kazanımlar elde ettiğinin toplumla paylaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Birçok ülke (ABD) ve kuruluş (OECD), örneğin Johannesen ve diğerlerinin (2023) çalışmasında olduğu gibi oldukça zengin verileri açıklarken ve bunlar üzerinden akademik çalışmalar yapılabilirken Türkiye’de konuyla ilgili hiçbir verinin paylaşılmamış olmasının bir eksiklik olduğuna değinilmiştir. Maalesef konuya ilişkin kanaatimiz de aynı yöndedir.

4.12.4.3.AEOI’nın Gelir ve Servet Dağılımı Üzerindeki Etkisi

“5- Anlaşmaların uzun vadeli uygulanması sonucunda, gelir ve servet dağılımı nasıl etkilenir?” sorusuna katılımcıların %80’i (8 adedi) olumlu etkiler şeklinde cevap verirken, biri (K10) olumsuz etkileyeceğini biri (K8) ise “Sonuçlarını tahmin etmek güç, net bir şey söyleyemem” demiştir. Aslında bu soru, vergi gelirlerine etkisine ilişkin ilk sorunun devamı niteliğinde olduğundan ve ilk soruda cevapların %100’ü olumlu etkisi olacağı yönünde verildiğinden, bu soruda da cevapların tamamının gelir ve servet

dağılımına etkisinin olumlu yönde olacağı şeklinde olması beklenilir, ancak aşağıda açıklanan nedenlerle 2 katılımcı farklı görüş beyan etmişlerdir. Buna karşın yine de %80 oranı ve cevapların önceki sorunun cevaplarıyla uyumlu olması katılımcıların tutarlı cevaplar verdiklerini göstermektedir.

Olumlu etkiye dair K7'nin açıklamasını örnek olarak alırsak: “Önceki durumdan en fazla istifade edenler varlıklı, sermaye sahibi kesimlerdi. Gelirin yeniden dağılımı noktasında bu anlaşmaların iyi bir gelişme olduğunu göz önüne alırsak gelir dağılımında adaletsizliği azaltarak olumlu etkisi olacaktır. Servet dağılımı da bununla doğrudan bağlantılı olduğundan bu da olumlu etkileyecektir” demiştir. Diğer katılımcılar da bu açıklamaya benzer yorumlarda bulunmuşlardır.

K1 soruya şu şekilde açıklık getirmiştir: “Daha yüksek gelirlilerden daha fazla vergi alınmasını sağlayacağı için gelir ve servet dağılımını olumlu katkı vermesi beklenir. Bunda artan oranlı vergilendirmenin ve bütçeye gelir kaydedilen tutarların sosyal yardımlarda kullanımı etkili olacaktır... Vergi cenneti olan ülkeler de artık kendi vergileme ve bilgi verme konusunda kendilerine çeki düzen vermeye başladılar. Geçenlerde galiba Bermuda’ydı, bir açıklama yaparak “artık sıfır vergilemeden vazgeçiyoruz, yeni vergi oranları getiriyoruz” diyorlar. %10’dan daha düşük vergi oranı uygulayan ülkelerin de oranları artırma eğiliminde olduklarına ilişkin bilgiler gelmeye başladı... Bu ülkeler hem bilgi paylaşımı uygulamaları hem de küresel asgari kurumlar vergisi oranının uygulanma ihtimali arasında iki yönlü olarak sıkışıyorlar. Bu sebeple normal ülkelerde %25-30 kurumlar vergisi varken bu ülkeler cazibelerini koruyabilmek ve küresel asgari vergi oranını dikkate alarak %10-15 civarında bir oran uygulamaya çalışacaklardır. Böylece uluslararası sermayeye en az maliyetli ortamı oluşturarak kendilerine çekmeye çalışacaklardır.” Bu cevap da aynı zamanda AEOI'nın küresel bazda vergi oranlarını nasıl etkileyebileceğine değinilmektedir.

K2 ise: “Mevcut şartlarda teknik olarak gelir ve servet dağılımını olumlu etkileyebilir. Ama bu gelişme daha çok devletlerin bu anlaşmaların ne kadar arkasında duracağına ve siyasi kararlılıklarına göre değişiklik gösterebilir” demek suretiyle AEOI Anlaşmalarının uzun vadeli olumlu sonuç doğabilmeleri için devletlerin kararlılığının etkili olacağını vurgulamıştır.

Katılımcılardan K4 konuya farklı bir açıdan bakarak ortak görüşe katılmakla beraber kurulan sistemde açık kapı bırakılması halinde ters sonuçların dahi doğabileceğine değinmiştir: K4; “Olumlu etkisi olabilir diye düşünüyorum. Ancak bu anlaşmalar sonucunda aynı zamanda insanlar, varlıklarının gelir idareleri tarafından öğrenilmesiyle vergi planlaması yaparak yeni kayıtdışı kalma yolları bularak da varlıklarını farklı ülkelere taşıyarak da kayıtdışı kalabilirler. Böyle bir durumun gelir ve servet dağılımlarında olumsuz etkisi de olabilir” demiştir.

9 No.lu Katılımcı: “Anlaşmalar gerçekten uygulanırsa söz konusu dağılımları olumlu etkileyeceği kanısındayım. Ama gerçekten uygulanması gerek, çünkü bilgilerin gelmesi bir boyut işlenmesi ise diğer bir boyut...” demek suretiyle olumlu etkinin teoriden ziyade iyi bir uygulamayla doğacağına vurgu yapmıştır.

Diğerlerinden tamamen farklı bir görüş öne süren K10; “Büyük devletler anlaşmalar sonucunda tespit ettikleri mükellefleri, yüksek oranlarda vergilendirmeye çalışırlarsa risk artacağı için kaçış devam edecektir, ama bence büyük devletler büyük şirketlerle anlaşıp vergi oranlarını da aşağıya çekerek paranın ülkelerine dönmesini sağlamaya çalışacaklardır. Bu da zenginlerin daha az vergilendirilmesine neden olacaktır. Mesela Amazon dünya genelinde yayılmış durumda, bu anlaşmalar sonucunda Amazon ABD ile anlaşıp vergisini makul oranlarda burada ödemeyi tercih edecektir” şeklinde düşüncelerini aktarmıştır. Aslında bu açıklama, anlaşmaların gelir ve servet dağılımı üzerindeki etkisinin ülkeden ülkeye, bu ülkelerin vergi oranları noktasında nasıl bir yaklaşım sergileyeceklerine bağlı olarak, değişebileceğini de göstermektedir. Gerçekten de vergi rekabeti devam eder ve bazı gelişmiş ülkelerde oranlar ciddi anlamda düşerse, sermayenin vergi cennetlerinde veya üçüncü ülkelerde kalmalarının önünde önemli nedenlerden biri kalkmış olacaktır.

K8 ise, güçlü olan ülkelerin sonuç alacağı bir uygulama olacağını düşündüğünü, sonuçların kestirilmesinin güç olduğunu, olumsuz etkileyebileceğini, ama çok net bir bilgisinin de olmadığını ifade etmiştir.

4.12.4.4.AEOI'nın Yurtdışı Varlıkların Kayda Alınmasına Etkisi

CRS ve FATCA'nın esas amaçları, vergi mükelleflerinin yurtdışında bulunan kayıtdışı varlıklarının ve bunların gelirlerinin tespit edilmesi ve mukim oldukları ülkelere bildirimlerini sağlanarak vergilendirilmeleridir. Bu amaca ulaşıp ulaşılamayacağına ilişkin, “Anlaşmalar, dünya genelinde mükelleflerin yurtdışı varlıklarının kayda alınmasını sağlayabilir mi?” şeklindeki sorumuza katılımcıların %100'ü (10 adedi) katkı sağlanacağı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Bu soruyu K3: “Bilgi paylaşımı neticesinde gelen bilgiler yurtdışı varlıkları kayda almaya yardımcı olacaktır. Bugün vergi cenneti olarak adlandırılan ülkeler de CRS kapsamına girmiş durumdadır. Ama benim, vergi cennetlerinin bu anlaşmalara ne ölçüde gönüllü katılım sağlayacaklarını ve samimiyetleri noktasında şüphelerim var” diyerek cevaplamış; cevaba derinlik kazandırmak amacıyla sorulan “Dünyada ve ülkemizde mükellefler bu anlaşmalardan kaçmak için nasıl bir yöntem izleyebilirler?” sonda sorusuna ise; “... Çok uzun zamandır, örneğin 10 yıldır yurtdışında varlığı olan bir kişinin bir anda CRS çıktı diye varlıklarını mukim olduğu ülkeye taşıması zordur, bunu da dikkate almak gerekir. Kaçma yolu olarak, varlığının olduğu ülkeden veya kapsama girmeyen bir ülkeden vatandaşlık almak veya varlıklarını kapsama girmeyen bir ülkeye aktarmak sayılabilir. Ama haritaya baktığımızda böyle bir ülke bulabilmek de mümkün mü bilmiyorum, çünkü gittikçe zorlaşıyor. Çünkü FATCA ve CRS kapsamına girmeyen ülke sayısı gittikçe azalıyor. Bir diğer yöntem bize sık sık yansıyan bilgilere göre, kişinin raporlamaya esas alınan son günde (31/12) hesabın bakiyesini sıfırlayarak başka bir ülke ya da kuruluşa transfer etmek. Ama bu uygulama da ne kadar sürdürülebilir emin değilim” şeklinde cevap vermiştir. K3, uluslararası bir denetim ve danışmanlık şirketindeki saha tecrübesinden yola çıkarak çalışmamızın 7'nci bölümünde açıklanan kaçma yöntemlerinden 4'ünün kullanılabilirliğini açıklamıştır. Bunlardan özellikle raporlama gününde hesabın sıfırlanarak başka bir ülke ya da (kapsamdışı) kuruluşa transferiyle sıklıkla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Söz konusu açıklama 7.1., 7.3., 7.4. ve 7.5. No.lu başlıklarda incelediğimiz kaçma yöntemlerinin sahada da kullanıldığını göstermektedir. Bu arada, K3'ün “... varlığının olduğu ülkeden ... vatandaşlık almak” şeklinde açıkladığı yol ise çalışmamızda şimdiye kadar irdelenmemiş ve önceki araştırmalarda da rastlanmamıştır. Bahse konu yol, özellikle yurtdışında yaşayan Türk

vatandaşlarının Türkiye'deki varlıklarını bildirim dışı bırakabilmek için finansal kuruluşlara Türkiye'deki bir adresi bildirmeleri şeklindeki yönteme benzemektedir. Mümkün olması halinde varlığın bulunduğu ülkenin vatandaşlığının edinilmesi, bu ülke CRS kapsamında olsa dahi varlıkları otomatik olarak bildirim dışında bırakacaktır. Fakat varlıkları bulunduğu ülkenin vatandaşlığının edinilmesi, altın vize uygulamaları dışında, sık kullanılabilecek bir yol değildir.

Katılımcı K4: “İlk başlarda kayda girmeyi sağlar. Fakat vergi cennetleri bilgi paylaşımına başladılarsa, sonra insanlar varlıklarının yine vergi dışı kalması için farklı yöntemler arayacaklardır” şeklinde verdiği cevapla kısa vadede varlıkların kayda gireceği görüşüne katılmakta ama uzun vadede mükelleflerin yine vergilendirmeden kaçmak için yeni yollar arayacaklarına işaret etmiştir.

K5 ve K6 ise kayda alınma sürecinde ülke idarelerinin kararlılık ve samimiyetlerinin etkisinin olacağını vurgulamışlardır. K5, “Katkı sağlar, ama tüm ülkeler katılmadığından sapmalar olabilir” derken; K6, “Mutlaka kayda alınmasına katkısı olacaktır. Fakat bu tür uluslararası anlaşmalar transatlantiklere benzerler, hareketleri yavaş ve sonuç alınması zaman alır. Eğer ülke idareleri kararlılık gösterirlerse, politika önceliğiyle hareket ederlerse zaman içerisinde kayıtdışı varlıklar kayda girecektir. Örneğin İsviçre'nin gönüllü katılımı ne ölçüde olacaktır? Bunlar önemli olacaktır ” demiştir.

Katılımcı K2 konuya farklı bir açıdan bakarak: “Anlaşmaların caydırıcı etkisi olacaktır. Özellikle taraf ülkelerin sayısı arttıkça kayda alınma oranı artacaktır. Hatta zengin kesimler açısından çifte vatandaşlıklar artacak ve 6 ay boyunca hangi ülkede yaşayacaklarına ilişkin kararları değişebilecektir. Bu kararların alınmasında ülkeler arasındaki vergi oranları farkı önemli hale gelecektir” demiştir. Katılımcının bu açıklaması, AEOI uygulamalarının mükellef davranışlarını etkileyebileceğine yöneliktir. Buna göre, özellikle üst gelir grubuna mensup mükellefler, hangi ülkede daha az vergi ödeyeceklerse veya hangi ülkede vergi oranları düşükse, bir yıl zarfında o ülkede geçirdikleri süreyi 6 ayın üzerinde tutarak mukim sayılacaklar ve orada vergilendirilmeyi tercih edeceklerdir.

K7, mükelleflerin bilgi değişimi sonrasında alternatif yatırım alanlarına yönelme imkânlarının kayda alınma oranını etkileyeceğini şu şekilde izah etmiştir; “Anlaşmalarla

getirilen yasal düzenlemelerin efektif olarak uygulanması temin edilebilirse, çünkü bildiğim kadarıyla yüksek sayıda ülke katılım sağladı, bu şekilde devam ederse kayda girmeyi sağlayacaktır. Farklı yöntemlerle bilgi değişiminin kapsamından kaçmaya çalışılabilir. Ama bu eskisi kadar kolay olmayacaktır, daha kompleks işlemler gerektirir. Finansal varlıklardan reel yatırımlara dönüş olabilir, ama reel yatırım kararını etkileyen çok değişken vardır. İnsanları yurtdışında pasif karakterli, gayrimenkul gibi varlıklara yatırım yapmaya sevk edebilir. Ama bunlar hukuki güvenlik gibi değişkenlere de bağlıdır. Bunlara benzer nitelikteki finansal olmayan varlıklara yatırım imkânları kayda girme oranını etkileyecektir.”

9 No.lu katılımcı, şu ifadesiyle önceki bölümlerde ayrıntılı olarak işlediğimiz ABD'nin olumsuz etkisine işaret etmiştir: “Teoride evet kayda girer. Ancak sistemin boşlukları var, bunlar engel çıkarabilir. En önemli boşluğu ABD’de oluşturuyor. ABD’nin vergi cenneti olması olumsuz etkileyecek. FATCA aslında iki taraflı çalışmalı ama gerçekte ABD genelde tek taraflı çalıştırıyor.”

4.12.4.5.AEOI'nın Vergi Rekabetine Etkisi

Görüşmeleri gerçekleştirmeden önce gerek literatür taramasından gerekse kendi araştırmamızın sonucunda vardığımız kanaat, bilgi değişimi sonrasında vergi rekabetinin azalacağı yönündeydi (8.2. Bölüm). Bu kanaate varmamızın en önemli nedeni; anlaşmaların uygulanmasıyla ülkelerin yurtdışındaki kayıtdışı varlıklarının büyük kısmının kayda girerek vergilendirileceği, bu varlıkların sahiplerinin ortaya çıkan risk nedeniyle servetlerini mukim oldukları ülkelere taşıyacakları, bunun sonucunda ülkelerin yurtdışından sermaye çekebilmek amacıyla vergi oranlarını azaltmaya çok fazla ihtiyaç duymayacakları şeklinde oluşan düşünceydi. Ancak konuyla ilgili yapılan görüşmelerde katılımcılara sorduğumuz “Sizce Anlaşmalar sonucunda ülkeler arasındaki vergi rekabeti azalır mı?” şeklindeki sorumuza verilen cevapların çoğunluğunda bu kanaatimize iştirak edilmemiş, aksine rekabetin artacağı şeklinde değerlendirmelerde bulunulmuştur. 3 katılımcı (%30) konunun net olmaması nedeniyle tereddütleri olduğunu söylerken, 6 (%60) katılımcı ise bilgi değişimi sonrasında vergi rekabetinin artmasının daha muhtemel olduğunu ifade etmişlerdir. 1 (%10) katılımcı ise vergi rekabetinin azalabileceğini söylemiştir. Aşağıya konuyla ilgili katılımcı görüşleri alınmıştır:

K1: “Vergi rekabetinin ortadan kalkmasını beklemiyorum. Anlaşmaların uygulanmasıyla vergi cennetlerinden çıkan sermayeyi çekmek isteyen diğer ülkeler arasında vergi oranlarını aşağı çekerek sermayeyi çekme yarışı olacaktır. Ama burada asgari küresel kurumlar vergisi bir alt sınırı oluşturacaktır...” “Gelir üzerinden alınan vergiler vergi rekabeti nedeniyle son yıllarda çok azaldı, ama AEOI sonucunda ben rekabette bir azalma beklemiyorum”.

K3: “Konuya teorik açıdan baktığımızda evet vergi rekabetini azaltabilir, ama pratikte bunu etkileyecek farklı durumlar söz konusudur. Öncelikle ülkeler arasında düzenlenmiş olan ÇVÖA’ları bulunuyor. İkincisi vergi oranını azaltarak yatırımcı çekme politikaları her zaman başarılı mı? Değil. Dünyaya baktığımızda bunun her zaman doğru olmadığını görüyoruz. Mesela hisse senetleri genelde stopaj yoluyla vergilendirilir. Türkiye ise yabancı yatırımcının hisse senedi kazancından herhangi bir vergi almıyor. Peki, verginin hiç alınmaması ülkeye yabancı sermaye ya da yatırımcı çekmede işe yarıyor mu? Hayır çekemiyor. Yatırımı etkileyen çok farklı değişkenler bulunuyor...”

“Ülkeler daha fazla vergi gelirine sahip olacağından politika belirlemede daha rahat hareket edebilirler. Ayrıca ülkelerin yurtdışı varlık ve gelirlere ilişkin daha somut verileri elde etmeleri, bunların kullanılarak daha etkin ve sonuca matuf politika oluşturulabilmesini de sağlayabilecektir. Tabi bu ülkelerin mükelleflerinin tüm bilgisine sahibim o halde yüksek oranda vergilendirebilirim anlamına da gelmiyor.”

K4: “Anlaşmalar sonucunda ortaya çıkan yeni durumda, sermaye gidecek yer aradığı için, ülkeler daha fazla sermaye çekebilmek amacıyla vergi oranlarında indirimle gidebilirler, yani vergi rekabeti artabilir. Örneğin İrlanda’nın vergi indirimleri yoluyla teknoloji şirketlerini çekmesi gibi.”

K7: “Daha önce vergi dışı kalmak amacıyla vergi cennetlerine giden sermayenin üzerindeki vergi yükü neredeyse sıfırdı. Vergi cennetlerinin vergi rekabeti açısından mutlak bir üstünlüğü vardı. Ama bilgi değişimi sonrasında bu ortadan kalkınca, ekonomik aktörler açısından vergi yükünün yine en az olduğu bir ortam arayışı başlayacaktır. Daha rasyonel hareket ederek kendi ülkesine getirmesiyle diğer ülkelere tutma arasında bir hesaplama yapacak ve daha avantajlı ülkelere doğru bir yönelim olacaktır. Daha güvenli ama vergi oranı daha düşük ülkelere yöneleceklerdir.”

K8: “Artırma ihtimali daha fazladır. Çünkü kayda alınma arttığı zaman, yurtdışındaki varlıklar daha çok gelişmiş ülkelere ait olduğundan sermaye bu ülkelere doğru hareket eder. Bu durumda, diğer ülkeler artık kayıtlı olan ve vergilendirilen sermayeyi kendi ülkelerine çekebilmek için bir havuç uzatmaları gerekir, bu da daha düşük vergi oranlarıdır. Daha düşük vergi oranlarının uygulanmaya başlaması da vergi rekabetini artıracaktır diye düşünüyorum.”

9 No.lu Katılımcı konuyu farklı bir açıdan değerlendirerek bunu şu şekilde ifade etmiştir: “Teorik olarak herkesin sisteme dâhil edilmesi gerekiyor, ama sistemdeki boşluklar nedeniyle (ABD örneği gibi) sistem doğru çalışmayabilir. Sistem daha sağlam şekilde ve boşluklar olmadan dizayn edilirse sorunu çözer. Mükellef yabancı bir ülkenin yarattığı boşluktan yararlanıyorsa, mükellefin mukim olduğu ülkenin iradesi olsa da mükellef vergiden kaçabilir. Sistemden istenen sonuçların elde edilebilmesi için, sistemin iyi kurulması ve bilgi alma ve alınan bilgiyi kullanma yönünde güçlü bir iradenin olması gerekir... Anlaşmaların uygulanabilmesi küresel bir işbirliğini gerektiriyor.”

K10 da, vergi rekabetinin devam edeceği yönünde görüş beyan etmiştir: “... Örnek vermek gerekirse yakın zamanda iktidar partileri Almanya’da kurumlar vergisi oranını %15’e indirme konusunda anlaşılabilir. Kişisel kanaatim ülkeler küresel asgari vergiye uyum sağlamaya başlayacaklar... Türkiye’de %25 vergilendirme olduğu için bazı firmalar merkezlerini Almanya’ya taşıma kararı aldılar. Burada tabii önemli olan know-how, karı know-how aracılığıyla taşıyorlar”. Ancak K10’nun diğer sorulara verdiği cevaplar da dikkate alındığında vergi rekabetinin devam etmesine ilişkin görüşünün sadece anlaşmaların etkisine değil, küresel asgari kurumlar vergisi, AB’ye kolay ihracat, yüksek oranda vergilendirilme riskinin azalması gibi faktörlere dayandığı anlaşılmaktadır.

Vergi rekabetinin artacağı yönündeki görüşlerin temelinde, iyi uygulanması halinde anlaşmalar sonrasında dünyada özellikle kurumsal mükelleflerin sıfır veya buna yakın vergi ödeyebilecekleri yerlerin kalmayacağı, bunun sonucunda mükelleflerin rasyonel bir davranışla bir hesaplama yaparak mevcut durumda en az vergi yükünün çıktığı ülkeye merkezlerini taşıma ve kaçınılmaz hale gelen vergiyi bu ülkede düşük olarak ödemeyi tercih edecekleri düşüncesi yatmaktadır. Bunun sonucunda, devletler BEPS Eylem Planı,

küresel asgari kurumlar vergisi vb. çalışmaları da dikkate alarak vergi oranlarını makul seviyelere indirerek harekete geçen sermayeyi kendi ülkelerine çekmeye çalışacaklardır. Bu ise vergi rekabetinin devam etmesine neden olacaktır.

Daha önceki bölümlerde; anlaşmalar neticesinde vergi rekabetinin azalacağı ve devletlerin vergi politikası oluşturmada esnekliklerinin artarak, vergi oranlarını belirlemede etkinliklerinin artacağı yönündeki düşüncemiz, katılımcılarla yapılan görüşmeler sonrasında, belli ölçülerde (asgari %10-15'in altına inmeyecek şekilde) vergi rekabetinin devam edebileceği şeklinde değişmiştir. Ancak yaptığımız araştırmalar esnasında AEOI Anlaşmalarının vergi rekabetiyle ilişkisine dair daha önce yapılmış herhangi bir çalışma veya iddiaya (teze) rast gelmediğimizi ve görüşmelerde topladığımız veri dışında elimizde bunu ispatlayacak veya çürütecek herhangi bir veri bulunmadığını ifade etmeliyiz.

Son olarak K6: “Anlaşmaların vergi rekabetini nasıl etkileyebileceği konusunda çok emin değilim. Bir etkisi olacağını sanmıyorum. Belki uzun vadede rekabeti etkileyebilir ama kısa vadede bir etkisi olacağını düşünmüyorum” diyerek net bir fikir beyan etmemiştir.

4.12.4.6.AEOI'nın Vergi Cenneti Olmayan Ülkelerden Vergi Cennetlerine Doğru Olan Finansal Fon Akışlarına Etkisi

Başlıktaki soruyla ilgili olarak katılımcıların %60'ı (6 adedi) azalacağı, %10'u (1 adedi) kaçma niyetine bağlı olarak her iki yönde de akım olabileceği, %10'u (1 adedi) akımın yönünün ülkelerin kararlılığına göre değişebileceği, %10'u (1 adedi) CbC MCAA veya asgari kurumlar vergisi gibi diğer düzenlemelerin akımın yönünü daha çok etkileyeceği son %10'u (1 adedi) ise akımı artıracığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Kaçma niyetine bağlı olarak her iki yönde de akım olabileceği görüşü ile akımın yönünün ülkelerin kararlılığına göre değişebileceği görüşü farklı gerekçelerle de olsa akımın duruma göre iki yönde de gelişebileceğini ifade ettiklerinden %20 (2 adedi) iki yönde de olabilir şeklinde kabul edilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen genel sonuç, daha önce incelediğimiz akademik araştırmalar ve tarafımızdan varılan sonuçlarla aynı yöndedir. Bununla beraber, araştırmaların büyük çoğunluğu vergi cennetlerine doğru olan akımın azalarak diğer ülkelere doğru akımın

artacağına işaret ederken katılımcıların %60 gibi nisbeten düşük oranla bu görüşe katılmaları dikkat çekicidir. Orandaki düşüklüğün sebebi katılımcıların daha çok Türkiye özelinde konuyu değerlendiriyor olmalarına bağlı olabileceği gibi araştırmaların BIS verileri gibi dolaylı verilere dayanıyor olması ve diğer ülkelere olan akımın gerekçesinin bilinmemesi veya ölçülememesinin de etkisinin olabileceği değerlendirilmektedir. Zira akademik çalışmalarda AEOI Anlaşmaları sonrasında sermaye akımlarının yönü tespit edilirken, akımın yönünün değişmesinde etkili olabilecek küresel asgari vergi, BEPS Eylem Planı, CbC MCAA raporlama gibi faktörlerin etkisi gözardı edilmiştir. Nitekim konuyla ilgili uzun süredir araştırmalar da yapan bir katılımcı soruya verdiği cevapta bu noktaya vurgu yaparak “CbC MCAA veya asgari kurumlar vergisi gibi diğer düzenlemeler daha çok etkiler” şeklinde yorumda bulunmuştur.

Çoğunluğu görüşüne örnek olarak K1’in: “Vergi cennetlerinde finansal varlık tutmanın temel amacı vergisel yükten kaçınmaktır, AEOI sonucunda vergisel yük tekrar ortaya çıkınca sermayenin vergi cennetlerinde tutulmasının bir anlamı olmayacaktır, bu nedenle sermaye sahiplerinin mukim olduğu ülkelere doğru gidebilir” ve K3’ün, “Eğer CRS listesinde vergi cennetlerinin çoğunu görmüyor olsak CRS sonrasında sermayenin buralara doğru kaçacağını düşünürdük. Ama CRS’in öncelikli amacı zaten vergi cennetlerini kapsamaktı ve bugün bunların çoğu katılımcı oldular. Sonuç olarak ben vergi cennetlerine doğru bir akımın olacağını, kaçış olacağını sanmıyor” ifadeleri verilebilir.

Net bir görüş ifade etmeyen K2 bunun sebebini şu şekilde izah etmiştir: “Fon akımının yönünü belirleyecek olan vergi cennetlerinden ziyade diğer 100-110 ülkedir. Bunların siyasi kararlılıkları vergi cennetlerini ve mükellefleri etkileyecektir. Yeterli seviyede bir kararlılık cennetlere olan akımı azaltacaktır. Aksi halde para her zaman akacak yer bulur, bunların hiçbirisi yeterli olmayabilir de. Ama alanın daraldığını da söylemem gerekiyor.”

Vergi cennetlerine doğru sermaye akımının artabileceğine ilişkin görüşün sahibi K8, bunun gerekçesini; “Bu biraz da bu fonların kaynağına bağlıdır. Eğer sermayenin kaynağıyla ilgili çok sorun yoksa bunların sahipleri gri olarak tanımladığımız alanlara pek girmek istemezler. Bu nedenle de aynı miktar yatırımla Tanzanya’da 5 yılda kazanacağını ABD’de 10 yılda kazanacak olsa dahi, risk sevmiyorsalar ABD’de kalmayı tercih edebiliyorlar. Ama kaynağı sıkıntılı olan bir sermaye ise FATCA veya CRS’i çok

önemsemeden vergi cenneti benzeri ülkelerde kalmayı veya bu tür ülkelere kaymayı tercih edebilirler. Bu nedenle, artırma ihtimali daha yüksektir” diyerek açıklamıştır.

9 No.lu Katılımcı ise; “Şu ana kadar ki gelişmeler çok uluslu şirketler için çok şeyi değiştirmiyor. Onları asıl etkileyecek olan Pillar 2, asgari küresel kurumlar vergisi ve CbC MCAA, ülke bazlı raporlamanın sonuçları olacaktır. Aslında FATCA ve CRS de çok uluslu şirketleri etkiliyor çünkü finansal bilgileri ortaya çıkıyor. Mesela ICIJ’nın Luxleaks belgelerinde ortaya koyduğu üzere bu tür işlemlerde şirket formu çok kullanılıyor. Çok zengin kişiler şirketleri veya trustları kullanarak vergi kaçırıyorlar. Türkiye’de trustın olmaması Türklerin bunu kullanmadığı anlamına gelmiyor. Türkler de yurtdışında trust kurarak bu tür işlemler yapabiliyorlar. Bu nedenle bunun da incelenmesi gerekiyor...” demiştir. Söz konusu katılımcıya göre vergi cennetlerine olan akımı, AEOI’dan daha çok diğer çalışmalar etkileyecektir.

9 No.lu Katılımcı farklı bir soruya verdiği cevapta “Vergi cennetlerinde bazı muhasebesel işlemlerle vergi avantajları sağlayarak yine vergi cenneti avantajlarını uygulamayı sürdürebilir miyiz diye tartışıyorlar” açıklamasını yaparak, anlaşmalardan kaçabilmek amacıyla muhasebe alanında da yeni yöntem arayışlarının olduğunu ifade etmiştir. Çok uluslu şirketlerin muhasebe işlemleriyle bildirimden kaçmaya veya vergi dışı kalmaya yönelik bir yönetime önceki çalışmalarda ve kendi araştırmalarımızda rastlanılmamıştı. Konu çok net olmamakla beraber bu açıdan kaçma yöntemi olarak yenidir. Ayrıca katılımcının trustlar kullanılarak bildirim dışı kalma çabasına 7.7. Bölümde değinilmişti.

K10 genelin görüşünü bir örnekle açıklamıştır; “Tersine bir akım başlar. Örneğin Dubai ve ABD’de Delaware’de vergi oranı sıfırdı, vergileme başladı. Şirketler Dubai’de vergi ödemek yerine kendi mukim olduğu yere dönecektir.”

4.12.4.7.AEOI’nın ÇVÖA’lara Etkisi

“Anlaşmalar sonucunda mükelleflerin yurtdışı varlıklarının tespit edilmesi çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarını (ÇVÖA) nasıl etkiler?” sorusuna katılımcıların tamamı (%100’ü, 10 adedi) ÇVÖA’larının önemlerinin artacağı şeklinde cevap verirken, aşağıda örnekleri verilen gerekçeleri de ifade etmişlerdir.

K2: “ÇVÖA’nın önemi artar ve ortaya çıkan sorunlar nedeniyle ÇVÖA modellerinde çeşitlenmeler olur.”

K3: “Çok yoğun olarak kullanılmaya başlayacaklardır. Bilgiler paylaşıldıkça ÇVÖA’ların önemi artacak, mesela ÇVÖA’ların vergisel avantaj sağladığı durumlarda paylaşılan bilgiye göre işlem tesis edilen mükellefler ÇVÖA’lara başvuracaklardır.” Vergi rekabetiyle ilgili soruya verdiği cevabın içinde ise: “Günümüzde ÇVÖA’ların çoğu OECD formatında bence uzun vadede ÇVÖA’ların değişmesine neden olacak...” ifadesini kullanmıştır.

K6: “Anlaşmalar, belli ölçüde ÇVÖA’ların daha efektif kullanılmasına neden olabilecektir. Ülkeler daha fazla ÇVÖA yapma eğiliminde olacaklardır.”

K7: “Bilgi değişimi sonucunda bir ülkenin (Almanya’nın) kendi vergi mükellefinin başka bir ülkede (Lüksemburg) parası olduğunu tespit edecek ve duruma bakacak, vergilendirme yetkisi kimde, orada ödenen vergileri nasıl dikkate alınacak, mahsup yöntemi mi yoksa farklı bir alternatif mi kullanılacak? Bu tür sorular gündeme gelecek. Bu soruların cevapları için de ÇVÖA’lara bakması gerekecektir. Bu da ÇVÖA’ların daha yoğun kullanılmasına neden olacaktır.”

K8: “Eskiden de, günümüzde de ÇVÖA’lar çok spesifik alanlarda uygulanıyordu, ancak mecbur kalınca başvuruluyordu. Ama bundan sonra bu anlaşmalara daha fazla kişi muhatap olacak ve önemleri artacaktır. Daha önce Türkiye’de 100.000-TL mevduatı olan bir yabancının ÇVÖA’dan haberi bile olmazdı, ama şimdi mukim olduğu ülkeye örneğin Almanya’ya bu gelir bildirildiğinde Almanya bu geliri vergilendirdiğinde, Türkiye’de de vergilendirileceğinden ÇVÖA’ya başvuracaktır. Hatta anlaşmaların müzakeresi eskisi gibi kısa sürede bitmeyecek çok daha uzun sürebilecektir.”

9 No.lu Katılımcı: “ÇVÖA’lar işe yaramaya başlar. Bilgiler yokken bu anlaşmalar uygulanmıyordu, bilgiler gelince uygulanmaya başlar...”

Genel olarak katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar çalışmamızın, AEOI Anlaşmalarının “ÇVÖA’lar Üzerindeki Etkisi” başlıklı “8.10.” Bölümünde vardığımız sonuç ve bunun gerekçeleriyle de uyumludur. AEOI Anlaşmaları neticesinde dünya genelinde sayıları belki de yüzmilyonları bulan mükellefler hakkında trilyon dolarlarla

ifade edilen hesap bilgileri paylaşılmaktadır. Zamanla bilgi paylaşımının kapsamının genişlemesi ve içeriğinin zenginleşmesini de beklemekteyiz. Bu bilgilerin işlenmesi ve vergisel sonuçlar doğurmaya başlamasıyla birlikte mükelleflerin vergi yüklerini azaltabilmek amacıyla başvurabilecekleri ilk kaynaklardan biri de ÇVÖA'lar olacaktır. Ayrıca devletler de kendi mükelleflerine ait yurtdışı varlıklarla ilgili somut bilgileri aldıkça bunların vergilendirilmesine ve ülkeye dönüşüne yönelik yeni politika arayışına gireceklerdir, bu politika enstrümanlarından biri de ÇVÖA'lar olacaktır. Yeni durumda mükelleflerle devletler ve devletlerle diğer devletler arasında yaşanan vergi ihtilafı sayıları da eskisine nazaran önemli oranda artacak ve bunların ÇVÖA'ların metinlerine yansımaları mutlaka görülecektir. Tüm bunların neticesinde; ÇVÖA'lar çok daha yoğun şekilde kullanılmaya başlayacak, ortaya çıkan yeni sorunlar nedeniyle müzakerelerin yapılmasına ihtiyaç duyulacak ve bunlar daha uzun sürecek, muhtemelen ÇVÖA modellerinin sayısı artacak veya mevcut modeller ihtiyaca göre değiştirilecektir.

4.12.4.8.AEOI'nın Yurtdışında Mukim Mükelleflerin Türkiye'deki Varlıkları Üzerindeki Etkisi

Anlaşmaların yurtdışında mukim vergi mükelleflerinin Türkiye'deki finansal varlıklarının çıkmasına neden olup olmayacağıyla ilgili soruya katılımcıların %60'ı (6 adedi) çıkışa neden olabilir, %10'u (1 adedi) çok etkisi olmaz, %10'u belli olmaz şeklinde cevap verirlerken %20'si (2 adedi) sermaye çıkışının mükelleflerin vergi yükü, getiri oranı ve ekonomik durum vb. dikkate alarak alacakları kararlara bağlı olduğunu söylemişlerdir. Aslında sermaye çıkışı olabilir diyen %60 içerisinde de bunun getiri ve vergi oranlarına bağlı olarak gerçekleşeceğini söyleyenler bulunmaktadır. Hatta bir katılımcı (K6), yabancılarda çıkış etkisinin olmayacağını ama yurtdışındaki Türkler açısından çıkışın olacağını düşündüğünü beyan etmiştir. Katılımcı görüşlerinin özetleri aşağıdaki gibidir.

K1: "Normal şartlarda sermaye sahiplerinin varlıklarını mukim oldukları ülkeye taşımaları beklenir. Ama bazıları da anlaşmalardan kaçabilmek amacıyla, bilgilerinin asıl mukim oldukları ülkelere bildirilmesini önlemek için, farklı ülkelerden ikamet belgesi de alabilirler. Böylece asıl mukim olduğu ülkeye bildiri mi engelemiş olurlar."

K2: “Olabilir. Ama akımın yönünde asıl belirleyici olan ülkeler arasında sermayeden elde edilen gelir, vergi oranları ve ÇVÖA hükümleri olacaktır.”

K3: “Bir kişinin başka bir ülkede yatırım yapmasının nedenlerinden biri vergiden kaçmak veya kaçınmak olabilir ama en önemli sebebi daha yüksek gelir elde etmektir. Türkiye’deki yabancı (sıcak) sermayenin de asıl amacı ülkedeki yüksek getiri olabilir. Bu durumdaki bir mükellef CRS sonrasında varlığını mukim olduğu ülkeye taşımak yerine vergisini ödemeyi tercih edip varlıklarını Türkiye’de tutmaya devam edebilir. Bize finansal kuruluşlardan, bazı müşterilerinin, bilgilerinin yaşadıkları ülkelerle paylaşılması nedeniyle itirazlar geldiği, ama konuyu açıklayınca ve hangi kuruluşa giderlerse gitsinler bildireceğini anlayınca ikna oldukları yönünde haberler geliyor. Bence Türkiye’deki bu çerçevedeki varlıkların ülkeden ayrılıp ayrılmayacağı, ülkeler arasındaki getiri ve vergi farklarına bağlı, Türkiye’de getiri oranları yüksek olduğu sürece vergiyi kabul edip kalacaklardır.”

K6: “Yabancılar açısından çok etkisi olacağını düşünmüyorum. Ama yurtdışında yerleşik Türkler ülkedeki varlıklarını çıkarabilirler. Bunların Türkiye’de ciddi varlıkları bulunuyor, önemli bir bölümü de çifte vatandaş, dolayısıyla anlaşmalar yürürlüğe girince bu varlıklarını buldukları ülkelere taşıyabilirler.”

K7: “Burada tabi temel faktörlerden birisi vergi yükü olacaktır. Bildirimler başladıktan sonra vergi ödenmeye başlanacak, Türkiye’de vergi yükü yüksek değil ama kendi ülkesinde de vergi yükü ortaya çıkacak. Sermayeyi Türkiye’de tutması toplamda mükellefin üzerindeki vergi yükünü artırmıyorsa sermayeyi Türkiye’den çıkarmayacağını düşünüyorum. Ama tersi durum olursa yani Türkiye’de tutmasından dolayı kendi ülkesindeki mevzuattan dolayı vergi yükü artacaksa parayı ülkesine götürecektir. Burada tabi Türkiye’deki ekonomik durum, getiri oranı ve faiz oranları bu hesaplamada önemli olacaktır. Türkiye’nin genel olarak sermaye güvenliğiyle ilgili durumu, kredi notu ve kredibilitesi kararda etkili olacaktır. Anlaşmalar sonrasında vergi avantajı ortadan kalkınca artık ekonomik aktörler normal şartlara göre yani rasyonel karar alma süreçleri içerisinde karar alacaklardır. Bu karara temel teşkil eden parametreler de vergi yükü, getiri oranı ülkenin ekonomik durumu vb.dir.”

K8: “Türkiye bir vergi cenneti ülke değil ama anlaşmalar kapsamında ne ölçüde bilgi veriyoruz bilemiyorum. Eğer bilgi veriyorsak sermaye çıkışı olacaktır. Özellikle çevre ülkelerden (Suriye, Irak, Rusya vb.) siyasi veya ekonomik istikrarsızlıklar nedeniyle gelen sermayenin bu ortamda kendi ülkelerine dönüşü de zor, ama başka ülkelere gidebilir. Bizim bu durumu iyi değerlendirip vergi rekabetiyle bu sermayeyi ülkede tutmaya çalışmamız gerekir.”

9 No.lu Katılımcı: “Bizim ne kadar yatırımcı çektiğimiz bir soru işareti, buna ilişkin hiçbir veri yok. Bence çok büyük değil. Bize gelen yatırımcının bu anlaşmaları çok dert edineceğini sanmıyorum, bu nedenle çok sermaye çıkışı olacağını düşünmüyorum.”

Katılımcıların cevaplarını incelediğimizde, AEOI Anlaşmalarının Türkiye’den sermaye çıkışına neden olmayacağını ifade eden katılımcının da (9 No.lu Katılımcı) gerekçesinin; aslında ülkedeki yabancı sermaye miktarının yeterli olmadığı, ülkeye gelen sermayenin de vergisel avantajlar nedenlerle gelmediği, bu nedenle vergilendirileceği endişesiyle çıkmayacağı düşüncesine dayandığı anlaşılmaktadır.

Katılımcıların %60’ı AEOI uygulamalarının çıkışa neden olacağını ifade ederken bunun mutlak anlamda gerçekleşeceğini düşünmemektedirler, bunların bir kısmı da sermaye getiri oranlarının ve vergisel yüklerin bunda etkili olacağını değerlendirmektedir. Ayrıca sermaye çıkışının olabileceği ama aynı zamanda bazı sermaye sahiplerinin mukim oldukları ülkeyi değiştirerek bildirim dışı kalmayı deneyebileceği de ifade edilmiştir (K1).

Bu soruyu “8.7. Yurtdışı Varlıklar Üzerindeki Etkisi” ve “8.8. Varlıkların Kapsam dışı Ülkelere Kaydırılması” başlıklı bölümlerdeki açıklamalarla birlikte değerlendirdiğimizde: Her ne kadar bazı itirazlar olsa da bu bölümlerdeki açıklamalara göre AEOI Anlaşmaları sonucunda vergi cennetlerinden diğer ülkelere doğru bir akım söz konusudur. Özellikle kapsam dışı ülkelere olan kısmı dikkat çekmektedir. Türkiye her ne kadar bir vergi cenneti olmasa da özellikle yurtdışında yaşayan Türkler ve çevre ülkeler açısından sermaye tutulan bir ülkedir. Katılımcıların cevapları da anılan bölümlerdeki sonuçları teyit eder şekilde Türkiye’deki finansal varlıkların (getiri oranları, vergisel yükler vb. göz önüne alınarak) yurtdışına çıkabileceğine göstermektedir. Ancak cevaplardan katılımcıların daha ziyade mükellef davranışlarını dikkate alarak cevap

verdikleri anlaşılırken, önceki araştırmalar dolaylı istatistikî verilere dayanmaktadır. Katılımcıların bir kısmının mükelleflerin yeni kaçış yolları arayacağı düşüncesi bazı araştırmalardaki sonuçlarla da örtüşmektedir (Menkhoff ve Miethe, 2019).

4.12.4.9.AEOI'nın Yurtdışındaki Türk Vatandaşlarının Vergi Yükleri ve Aldıkları Sosyal Yardımlar Üzerindeki Etkisi

Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının vergi yükleri ve aldıkları sosyal yardımların, AEOI Anlaşmalarından nasıl etkileneceğine ilişkin soruya katılımcıların tamamı (%100'ü, 10 adedi) olumsuz etkilenirler şeklinde cevap verirken bazıları olumsuzluğu pekiştirmek için "Kesinlikle olumsuz etkilenirler" ifadesini kullanmışlardır. Cevaplar aynı yönde olsa da gerekçelerinin anlaşılabilmesi için bazılarının özetleri aşağıya alınmıştır:

K1: "... Türk vatandaşlarının yurtdışındaki vergi yükleri muhtemelen artacak ve sosyal yardımları kesilebilecektir. Nitekim idaredeyken bu tür olayların yaşandığını yazışmalardan görüyorduk. Mesela Türkiye'deki finansal varlık veya kapsama girmeyen gayrimenkul varlıklarından dolayı yardımları kesilebiliyor..."

K3: "Kesinlikle etkilenir. Eğer bu gelir ve varlıklar o ülkelerde beyan edilmemişse vergi yükleri artacak ve daha önce haksız sosyal yardım aldılarsa geri ödemek durumunda kalacaklardır..."

K7: "Kesinlikle negatif etkilenirler... Çoğu kişi tüm dünyada elde ettiği gelirleri mukim olduğu ülkede beyan etmek zorunda olduğunun farkında değil. Mükellef iyiniyetli olsa dahi, vergi kaçırma niyeti olmasa dahi beyan edilmiyordu. Bilgi değişimi başladıktan sonra (örneğin Almanya) Türkiye'deki varlık ve gelirlerini öğrenince mükellefi vergilendirecek, dolayısıyla da hem vergi yükü artacak hem de sosyal yardımı azalacaktır."

9 No.lu Katılımcı: "Kesinlikle olumsuz etkilenir. Bunun daha yaşanmış bir delili var, Dresdner Bank Skandalı yaşanmıştı. Aynı işlemleri sürdürüyorlarsa kesinlikle sorun yaşayacaklardır... Yurtdışındaki Türklerin bildirim dışı kalmak amacıyla kullandıkları

yöntemlerden biri de kiralık kasa tutmak. Kasanın içindeki miktarın bilinmesi mümkün olmadığı için rahatlıkla bu amaçla kullanılabilir”.

K10: “Kesinlikle olumsuz etkisi olur... Yurtdışındaki Türkler şu an varlıklarını Türkiye’deki yakınlarının üzerine aktarma arayışı içerisine girdiler. Bunu yapamazlarsa ya Türkiye’deki gri alanlardan yararlanarak kapsam dışı kalmaya çalışırlar yoksa süreçten olumsuz etkilenirler”.

Katılımcılardan toplanan ortak görüş olumsuz etkilenecekleri yönünde olup, “8.11. Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları Üzerindeki Muhtemel Etkileri” başlıklı bölümde yaptığımız açıklama ve değerlendirmelerle paraleldir. Ancak bu olumsuz etkinin çerçevesinin anlaşılabilmesi ve boyutlarının ölçülebilmesi ayrı bir araştırma yapılması gereklidir.

4.12.4.10.AEOI’nın Yurtdışında Bulunan Varlıklar Üzerindeki Etkisi

Anlaşmaların, Türkiye’de mukim vergi mükelleflerinin yurtdışı varlıklarını ülkeye getirmeye etkisi olup olmayacağına yönelik soruya, katılımcıların %60’ı (6 adedi) çok etkisi olmaz, %30’u (3 adedi) kayda girer ve %10’nu da (1 adedi) şartlara bağlı olarak sınırlı etkisi olur şeklinde kısaca özetleyebileceğimiz cevaplar vermişlerdir. Soruya dair katılımcı görüşlerinin bazıları aşağıya alınmıştır:

K1: “AEOI Anlaşmaları varlıkların ülkeye dönüşünü başlatabilir. Zaten son yıllarda uygulanan Varlık Barışı uygulamalarıyla da bu sağlanmaya çalışılıyordu. Anlaşmalar bu sürece katkı sağlayacaktır... Ama mali suçlara konu olan gelirlerin bankalar üzerinden Türkiye’ye getirilmesi zaten beklenmez.”

K3: “Türkiye’de yaşayıp da yurtdışındaki varlıklarından gelir elde eden mükelleflerin vergi beyanında bulunmaları gerekiyor. Eğer beyan etmemişlerse Türkiye’ye bu bilgiler geldiğinde bunlar vergiye tabiyse vergisini isteyecektir. Ama bu varlıkların ülkeye getirilmesini zorunlu tutamaz, orada da kalabilirler. Bu varlıkların sahipleri de getirmek istemeyeceklerdir. Dolayısıyla CRS ya da FATCA uygulamasıyla Türkiye’nin vergi mükelleflerinin diğer ülkelerdeki varlıkları tespit edilse dahi bunları ülkeye taşımak istemeyeceklerini düşünüyorum”.

K4: “Anlaşmaların etkisi sınırlı olur. Yurtdışındaki varlıkların yurda getirilmesinde asıl önemli faktör Türkiye’deki ekonomik şartlardır, eğer ekonomik şartlar ve Türkiye’nin her anlamdaki kurumsal kapasitesi iyileşirse yurda dönüş olabilir.”

K6: “Türkiye’de Varlık Barışı Kanunları çıktığı ve avantajlı imkânlar sağlandığı sürece ülkeye varlık girişi olacaktır. Yurtdışı varlıkların yurda dönüşünde asıl etkisi olan bu yasal düzenlemelerdir, bu bağlamda söz konusu anlaşmaların etkisinin olacağını düşünmüyorum. Asıl etkili olan bu Kanunlar olacaktır.”

K7: “Anlaşmalardan dolayı bir dönüş olacağını sanmıyorum. Mükellef vergi yüküne, getiri oranına ve ekonomik güvenlik ve istikrara bakarak karar alacağından şu ortamda dönüş kararı alacaklarını düşünmüyorum. Ama illegal kaynaklardan elde edilen gelirler, Varlık Barışları kapsamında vergi güvencesi altında gelebilir. Ama bu ortalama bir ekonomik aktörün parasını getirmesiyle ilgili değil. Bu hareket karapara sorgulaması olmadan ülkeye para sokmayla ilgili. Türkiye özelinde sırf vergi idaresine bildirilecek diye yurtdışındaki sermayenin döneceğini zannetmiyorum...”

K8: “Bunlar senelerdir konuşulan konular. Yaptırımlar uygulanabilirse ve paranın kaynağıyla ilgili sorun olursa belki gelebilir, ama bence çok da gelmez. Öncelikle bu paraların neden ülke dışına çıktığına bakmak gerekir, bu sebepler ortadan kalkmadan dönüşleri zor gibi geliyor.”

K9: “İyi bir uygulamayla yüksek bir ihtimal. Aslında paranın Türkiye’ye dönmesine gerek de yok, kayda girmesi ve vergilendirilmesi önemli. Kaçan para ülkenin sistemine güvenmiyorsa o parayı otomatik bilgi değişimiyle getiremezsiniz. Dünyada sermayenin serbest dolaşımını geçerli. Zaten bilgi değişiminin de asıl amacı paranın geri gelmesi değil...”

K10: “Son zamanlarda Türkiye’den Balkan ülkelerine doğru bir sermaye hareketi yaşanıyor. Bunun sebebi de AB ülkelerine kolay ihracat ve ithalat yapabilmek. Sermayeleri nerede daha az vergilendirilecekse orayı tercih ediyor. Ancak Varlık Barışları çıktıkça gayriyasal gelirleri olanlar bunları ülkeye getiriyorlar. Bunun dışında dönüş zor... Ayrıca anlaşmalar, vergi rekabeti, küresel asgari vergi vb. etkisiyle Türkiye’deki sermaye daha az vergi ödeyeceği ülkelere yöneliyor”.

Bu soruya verilen cevapları özellikle gönüllü uyum, kayda alınma ve vergi gelirleri artışına dair sorulara verilen cevaplarla birlikte değerlendirdiğimizde; katılımcıların tamamı AEOI Anlaşmalarının yurtdışında finansal varlığı olan mükellefleri gönüllü uyuma sevk edeceği, bu sayede varlıkların kayda girerek vergilendirilebileceği ve vergi gelirlerinin artacağı düşüncesine katılmaktadırlar. Fakat Türkiye özelindeki soruya verdikleri cevapta ülkenin kendine özgü ekonomik, siyasi ve sosyal şartlarını dikkate alarak çoğunluğu Türk vergi mükelleflerinin varlıklarını ülkeye getirmeyeceği sonucuna varmaktadırlar. Söz konusu varlıkların yurda getirilmesinde ise Varlık Barişlarının AEOI Anlaşmalarından daha fazla etkisi olabileceği beyan edilmiştir.

Bazı katılımcılar (3 ve 9 No.lu) yurtdışı varlıkların bildirilmesiyle mükelleflerin beyanda bulunabileceklerini, beyan edilen gelirlerin vergilendirilebileceğini ama bu durumun varlıkların Türkiye'ye getirileceği anlamına gelmediğini söylemişlerdir. Ayrıca, yurtdışı varlıkların zaten vergilendiriliyor olması, vergiye tabi olmaması veya ÇVÖA'lar nedeniyle ilave vergi yükü çıkmaması da söz konusu olabilir. Bu gibi durumlarda zaten bildirim kapsamına girme nedeniyle ilave bir vergi yükü oluşmayacağından, varlığın bulunduğu yerle ilgili bir değişiklik ihtiyacı da olmayacaktır.

Ayrıca katılımcıların cevaplarından, yurtdışı varlıklarının Türkiye'ye getirilmesinde; ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi şartlarının gelirin vergilendirilmesinden daha fazla etkili olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu nedenle 8. Bölümün değişik alt başlıklarında bahsettiğimiz AEOI sonrasında vergi cennetlerinden diğer ülkelere doğru sermaye akımlarının olacağı veya artacağı yönündeki olası etkinin, Türkiye için geçerli olmayabileceği anlaşılmaktadır.

4.12.4.11.Açık Uçlu Soru

Görüşmelerin sonunda “Konuyla ilgili olarak eklemek veya açıklamak istediğiniz bir husus var mı?” şeklindeki açık uçlu sorumuza bazı katılımcıların verdiği cevaplar aşağıya özetlenmiştir:

K1: “AEOI anlaşmaları sanki bir entegre paketin parçaları gibi duruyor. 2013 yılından itibaren OECD bünyesinde takip edilen BEPS Eylem Planı, son iki üç yıldır gündemde olan Ayak1 ve Ayak2 (Pillar 2), asgari küresel kurumlar vergisi ve büyük şirketlerin asıl

faaliyette buldukları ülkelerde vergilendirilmesine yönelik çalışmalar var. Bunların hepsi birbirini tamamlayan parçalar. Sadece AEOI tek başına sistemi hareket ettirip dönüştürmeye yetersizdir. AEOI'yı diğer çalışmalarla birlikte değerlendirdiğimizde genel olarak vergiye uyum seviyesinin artacağını, vergi cenneti statüsünde olan ülkelerin sayısının azalacağını veya artık ortadan kalkacaklarını, bankacılık sırrı gerekçesine dayanarak bilgi vermekten kaçınma uygulamalarının artık ortadan kalkacağını söyleyebiliriz.

K3: “Finansal kuruluşlarda beyan esaslı söz konusudur. Müşterinin verdiği adres vb. bilgileri, farklı bir şekilde gelmediği sürece kontrol etmeleri çok zordur. Eğer müşteriye farklı bir ülkede adresiniz var mı diye sorduğunda “yok” deniliyorsa yani yanlış bir bilgi veriyorsa finansal kuruluş bu bilgiye göre bildirimde bulunacaktır. Finansal kuruluşun yurtdışı bilgiyi teyit etme imkânı yoktur...”

“Ayrıca finansal kuruluşlar bu anlaşmalara uyum için ciddi maliyetlere katlanmaktadırlar. Bir finansal kuruluş, müşterisinin kendisine yanlış bir bilgi verdiğini tespit ederse o kuruluşun FATCA ve CRS kapsamında aksiyon alması zorunludur; ya müşteriye raporlayacak, ya beyanı geçersiz kılacak veya müşterisine tekrar ulaşmalıdır. Türkiye’deki büyük bankaları düşündüğümüzde bankanın milyonlarca müşterisine ait bilgileri kontrol etmek ve işlemek zorundadır. Bu da uygulamada hata ve eksikliklere neden olmaktadır. Her ülke bu tür zorlama yapar mı, ya da finansal kuruluşları bu yönüyle takip eder mi? Tartışılır.”

K6: “Kripto varlıkların daha doğrusu bunların borsalarının denetimine ilişkin FATF tarafından bir “recommendation” yayımlandı. Bu düzenlemeye göre, kripto varlık borsalarının, kurulu buldukları ve ilgili oldukları ülkeler tarafından denetlenmesi isteniyor. Ama bu borsaların merkezlerinin tespiti çok zor, çoğu sanal ortamda faaliyette bulunuyor, fiziken hiçbir ülkede görünmüyorlar, hatta yarısının ait olduğu yer (kuruluş yeri) belli değil. Dolayısıyla düzenleme havada kalıyor, bunun tekrar ele alınıp düzenlenmesi gerekiyor. Kripto varlıkların global bir bakış açısıyla düzenlenmesi ve denetlenmesi gerekiyor. Aksi halde vergisel kaçak alanı oluşturabilirler. Daha farklı bir bakış açısıyla dijital alan düzenlenmelidir. Bunlar da aslında tamamen kayıtdışı değil

takip edilebilirler ve iz bırakıyorlar. Yurtdışı varlıkların kripto varlığa dönüştürme ve izini kaybettirme çabası olacaktır.”

K10: “Son BM Zirvesi’nde de gördüğümüz üzere, daha önce ancak Bakan düzeyinde kabul edilen küresel sermaye sahipleri artık Devlet Başkanı, Cumhurbaşkanı ve Başbakan seviyesinde kabul görmeye başladılar, muhatap kabul ediliyorlar. Bu önemlerinin ne kadar arttığını gösteriyor. Günümüzde artık küresel bir vergilendirme veya uluslararası güvenlik ihtiyacı ortaya çıktı.”

En son cevaptan başlarsak, çalışmamızın Giriş Bölümü’nde değindiğimiz üzere küresel sermayeyi temsil eden çok uluslu şirketler her anlamda devasa boyutlara ulaştıklarından ortalama bir ülkenin tek başına bunları kavrayabilmesi ve vergilendirebilmesi çok zordur. Bu nedenle de gelişmiş olsun olmasın neredeyse tüm ülkeler küresel çaptaki AEOI gibi uluslararası çalışmalara destek vermektedirler. Katılımcı tarafından yapılan yorum da bu görüşümüzü desteklemektedir.

Kripto varlıklarla ilgili olarak “6.16. Kripto Varlıklar ve CRS” başlığı altında, yapılan çalışmalar ve bunlarla ilgili değerlendirmelerimize yer verilmiştir. K6’nın gündeme getirdiği; kripto varlıklara ilişkin tespitlerin FATF mevzuatı çerçevesinde, bu varlıkların işlem gördüğü borsaların kurulu olduğu ülkeler tarafından yerine getirilmesi gerektiği şeklindeki düzenlemelerin, borsaların kuruluş yerlerinin olmaması veya bulunamaması nedeniyle uygulanamayacağı eleştirisi, OECD’nin bu varlıklara ilişkin 2023 yılında yayınladığı Kripto Varlık Raporlama Çerçevesi (CARF) için de geçerlidir. CARF’a göre de, kripto varlık borsaları ile aracı kurumlar gibi borsa hizmetleri sunan diğer araçlar da bildirim yükümlülüğü altına alınmıştır. VKN alan borsalar açısından takibi ve bildiri yapacak ülke bellidir, ancak uygulamada borsaların nerede kurulu olduğu tespit edilemezse bildirim nasıl yapılacağı sorun olacaktır.

K3’ün ifade ettiği, finansal kuruluşların uygulamada yaşadıkları maliyetler, müşteri bilgilerinin güvenilir şekilde temini gibi konular AEOI’nın değerlendirilmesi, eksikleri, kaçma yolları ve önerilerin açıklandığı (6., 7. ve 10.) bölümlerde ayrıntılı olarak irdelenmiştir.

K1'in değindiği BEPS Eylem Planı, asgari küresel kurumlar vergisi gibi uluslararası çalışmalar hakkında da çalışmamızın genelinde gerekli açıklama ve değerlendirmeler yapılmış, son olarak Öneriler ve Sonuç Bölümlerinde konuyla ilgili vardığımız sonuçlar ve getirdiğimiz öneriler açıklanmıştır.

4.12.5. Görüşmelerin Özeti ve Değerlendirilmesi

Yukarıda ilgili konu başlıklarının altında katılımcıların cevapları irdelenmiştir. Bu bölümde ise toplu bir değerlendirme yapılarak, cevapların ilgili bölümlerde açıkladığımız önceki çalışmalarda ve tarafımızdan yapılan araştırmada vardığımız sonuçlarla ilişkisi kurulmaktadır. Bu çerçevede, görüşmeler esnasında katılımcıların verdikleri cevapları aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

Tablo 29: Görüşmelerdeki Cevapların Dağılımı

Sorular	Görüş Özeti	Yüzdesi	İlgili Bölüm
9.4.1.-Bu anlaşmalarla vergi mükelleflerinin yurtdışı varlıkları hakkında düzenli bilgi alınması, dünya genelinde mükellefleri gönüllü uyuma sevk eder mi?	Sevk eder	% 100	8.4.1.
9.4.2.-Anlaşmaların vergi gelirleri üzerinde nasıl bir etkisi olabilir?	Artırır	% 100	8.4.2., 8.4.3, 8.4.4.
9.4.3.-Anlaşmaların uzun vadeli uygulanması sonucunda, gelir ve servet dağılımı nasıl etkilenir?	Olumlu etkiler	% 80	8.5.
	Olumsuz etkiler	% 10	
	Net bir şey söylenemez	% 10	
9.4.4.-Anlaşmalar, dünya genelinde mükelleflerin yurtdışı varlıklarının kayda alınmasını sağlayabilir mi?	Katkı sağlar	% 100	8.6., 8.7., 8.8.
9.4.5.-Sizce Anlaşmalar sonucunda ülkeler arasındaki vergi rekabeti azalır mı?	Artar	% 60	8.1., 8.2.
	Azalır	% 10	
	Net bir şey söylenemez	% 30	
9.4.6.-Anlaşmalar, vergi cenneti olmayan ülkelere vergi cennetlerine doğru olan finansal fon akışlarını nasıl etkiler?	Artar	% 10	8.7., 8.8.
	Azalır	% 60	
	İki yönde de olabilir	% 20	
	Diğer faktörler daha fazla etkiler	% 10	
9.4.7.-Anlaşmalar sonucunda mükelleflerin yurtdışı varlıklarının tespit edilmesi çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarını (ÇVÖA) nasıl etkiler?	Önemleri artar	% 100	8.9., 8.10.
9.4.8.-Anlaşmalar, yabancı vergi mükelleflerine ait olup Türkiye'de bulunan finansal varlıkların ülkeden ayrılmasına neden olur mu?	Olabilir	% 60	8.7., 8.8., 8.11.
	Çok etkisi olmaz	% 10	
	Sonuç belli olmaz	% 10	
	Vergi ve getiri oranına göre değişir	% 20	

9.4.9.-Anlaşmalar kapsamında, yurtdışında yerleşik Türk vatandaşlarının Türkiye'deki finansal varlık ve gelirleri hakkında yaşadıkları ülkelere bilgi verilince, bunların yurtdışındaki vergi yükleri ve aldıkları sosyal yardımlar sizce nasıl etkilenir?	Olumsuz etkiler	% 100	8.11.
9.4.10.-Anlaşmaların uygulanmasıyla, Türkiye'deki mükelleflere ait olup yurtdışında bulunan finansal varlıkların ülkeye dönme ve kayda girme ihtimali nedir sizce?	Etkisi olur.	%30	8.4., 8.7.
	Etkisi olmaz	%60	
	Sınırlı etkisi olur	%10	

Tabloda ayrıca görüşmecilere sorulan soruların buldukları bölümlerle, ilgili oldukları önceki bölümlerin numaralarına da yer verilmiştir. Çalışmamızın 8'inci Bölümünde AEOI'nın olası etkileri ana başlıklar itibariyle irdelenmiştir. Fakat bu Bölümdeki ilk 3 başlık egemen devlet algısına etkisi, vergi politikası oluşturmaya etkisi ve şeffaflığa etkisi gibi daha soyut, tek soruyla algılanması ve yorumlanması zor ve kişilerin subjektif değerlendirmesine açık konular olduğundan doğrudan sorular kısmına alınmamıştır. Buna karşın vergi rekabeti sorusu vergi politikasıyla ilgili olduğundan 8.1. ve 8.2. Bölümlerle ilgilidir.

Yukarıda verilen cevapları incelediğimizde, 9.4.1., 9.4.2., 9.4.4., 9.4.7. ve 9.4.9.'uncu bölümlerdeki sorulara katılımcıların tamamının aynı yönde (%100) cevap verdikleri ve verilen cevapların daha önceki araştırmalar ve 8'inci bölümde yer alan çalışmamız neticesinde vardığımız sonuçlarla paralel oldukları görülmektedir. Görüşmelerden elde edilen verilere göre:

- Anlaşmalar mükellefleri gönüllü uyuma sevk edeceklerdir.
- Anlaşmaların vergi gelirleri üzerinde olumlu etkisi olacaktır.
- Anlaşmalar mükelleflerin yurtdışı varlıklarının kayda alınmasına katkı sağlayacaktır.
- Uygulamalar neticesinde ÇVÖA'ların önemleri artacaktır.
- Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının vergi yükleri artacak ve aldıkları sosyal yardımlar olumsuz etkilenecektir.

Bu 5 bölümdeki cevaplar, akademik çalışmalar ve tarafımızdan yapılan analizlerle aynı doğrultuda olduklarından ve ilgili bölümlerde değerlendirildiklerinden çok fazla tartışma ihtiyacı bulunmamaktadır.

9.4.3. Bölümdeki soru, aslında 9.4.2. Bölümdeki sorunun devamı niteliğinde olup Anlaşmaların gelir ve servet dağılımı üzerindeki etkilerini ölçmeye yöneliktir. Anlaşmaların vergi artışı sağlayacağı yönünde tüm katılımcılar ortak fikir beyan etmişler

iken, gelir ve servet dağılımı üzerindeki etkisinin olumlu olacağına ilişkin olarak 8 katılımcı (%80) görüş bildirmiştir. Farklı görüş beyan ederek "...konu hakkında bu aşamada net bir şey söylenemeyeceğini..." ifade eden K8'in açıklamaları dinlendiğinde konuyu farklı algıladığı ve gelişmiş, zengin ülkelerle az gelişmiş, fakir ülkeler arasındaki dağılım açısından olayı değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Diğer farklı görüşü beyan eden K10'un açıklamaları dinlendiğinde ise, cevabın bilinçli bir tercihle verildiği anlaşılmaktadır. K10'a göre, büyük (gelişmiş) ülkeler kendi mukimi olan büyük şirketlerle (çok uluslu şirketlerle) anlaşarak vergi oranlarını aşağıya çekecek ve yurtdışı varlıklarının ülkeye dönmesini sağlamaya çalışacaklardır. Bunun neticesinde ise toplumun zengin kesimleri daha az vergi yüküne muhatap olacaklardır. Konuya ilişkin katılımcı görüşleri büyük oranda aynı yönde olsa da K10'un yaptığı izah, bazı ülkelerin uygulayacakları farklı vergi politikalarının farklı etkilerinin olabileceğine işaret etmektedir.

Anlaşmaların vergi rekabetini nasıl etkileyeceğine ilişkin sorumuza katılımcılar beklentilerimize zıt yönde cevap vermişlerdir (9.4.5.). Yaptığımız araştırma neticesinde vardığımız sonuç, Anlaşmalar neticesinde yurtdışı varlıkların mukim oldukları ülkelere dönmesiyle yurtdışından sermaye çekmeye yönelik ihtiyacın azalacağı bunun da vergi oranları üzerinden yapılan rekabeti azaltacağı yönündeydi. Ancak katılımcıların %60'ı bu düşüncemizin aksine bilgi değişimi sonrasında vergi rekabetinin artmasının daha olası bir sonuç olduğu yönünde görüş bildirirken, %30'u konunun net olmadığını ve tereddütleri olduğunu %10'u ise vergi rekabetinin azalabileceğini söylemiştir. Vergi rekabetinin artacağına ilişkin görüşün gerekçesi, Anlaşmaların iyi bir şekilde uygulanması halinde dünyada sıfır veya buna yakın vergi yükü olan bir yer kalmayacağı için küresel sermayenin rasyonel bir davranışla en az vergi yükü olan ülke arayışına gireceği, sermayeyi kendi ülkesine çekmek isteyen ülke idarelerinin de bu sermayeyi çekebilmek için vergi oranlarını daha makul seviyelere indirecekleridir. Toplanan bu veri bizim de görüşümüzün değişmesine neden olmuştur. Buna göre, AEOI uygulamaları sonucunda vergi rekabetinin, BEPS Eylem Planı, CbC MCAA ve küresel asgari kurumlar vergisi gibi çalışmalar nedeniyle "dibe doğru yarış" şeklinde olmasa da %10-15 gibi makul oranlara inecek şekilde devam etme ihtimali daha yüksektir.

9.4.6.'nci Bölümde değerlendirdiğimiz diğer ülkelerden vergi cennetlerine olan sermaye akımının nasıl etkileceğine ilişkin soruya katılımcıların %60'ı, 8.6. ve 8.7.'nci Bölümlerdeki açıklamalarımıza ve değerlendirmelerimize uyumlu şekilde cevap vermişler, sadece 1 katılımcı zıt yönde akımın olabileceğini ifade etmiştir. 2 katılımcı (%20) ise akımın duruma göre 2 yönlü olabileceğini söylemişlerdir. Önceki çalışmaları göz önüne aldığımızda %60 oranı beklediğimizden daha düşük bir orandır. Ayrıca bu soru, Türkiye'ye dönük sorduğumuz ve sonuçlarını 9.4.10.'uncu Bölümde işlediğimiz Türkiye'de mukim mükelleflere ait varlıkların ülkeye dönüp dönmeyeceğine ilişkin soruyla aynı mahiyettedir. Ancak 9.4.10.'daki soruda Türkiye'ye özgü durumlar nedeniyle bu sorudaki istatistiklerden farklı bir sonuç çıkmıştır.

9.4.8.'inci Bölümde değerlendirdiğimiz Anlaşmaların yurtdışında mukim kişilerin Türkiye'deki finansal varlıklarını çekmelerine neden olup olmayacağına dair sorumuza; katılımcıların %60'ı çıkışa neden olabilir, %20'si ise ülkeden sermaye çıkışı için mükelleflerin ülkeler arasındaki vergi yükünü, getiri oranlarını ve ekonomik durumu dikkate alarak alacakları kararlara bağlı olduğunu söylemişlerdir. Bu cevapları ilişkili olduğu 9.4.1. ve 9.4.4. Bölümlerde açıklanan ve daha önceki sonuçlarla (%100) aynı yönde olan cevaplarla birlikte irdelediğimizde; aslında yurtdışında mukim olan ama Türkiye'de bulunan sermayenin Anlaşmaların uygulanmasıyla gönüllü uyum göstererek kayda girme ve mukim oldukları ülkelere dönme ihtimali yüksektir, ancak bu kesin bir sonuç değildir. Bu soruya verilen cevapların %100 aynı doğrultuda olmamasının sebebi olarak bazı katılımcıların da ifade ettiği gibi Türkiye'ye sermaye gelmesinin nedeni vergisel olmayabilir, bu nedenle ayrılmasında da sadece vergisel nedenler değil getiri oranı, ekonomik durum vb. nedenler de etkili olacaktır. Çıkan sonuç, 9.4.10. Bölümde açıklanan sonuçla, yani ekonomik, sosyal ve siyasi değişkenler nedeniyle, Anlaşmaların yurtdışı varlıkların Türkiye'ye dönüşüne yol açmayacağı sonucuyla uyumlu ve tutarlıdır. Ayrıca 9.4.1. ve 9.4.4. Bölümlerdeki soru ve cevaplar daha çok vergi cennetleriyle bağlantılıdır, oysa Türkiye vergi cenneti değildir. Dolayısıyla sermayenin ülkeden ayrılmasında daha farklı faktörlerin ön plana çıkması muhtemeldir.

Anlaşmaların Türkiye mukimi mükelleflerin yurtdışındaki varlıklarını yurda getirmelerine etkisi olup olmayacağına ilişkin soruda (9.4.10.); katılımcıların %60'ı çok etkisi olmaz derken %30'u kayda girer şeklinde cevap vermişlerdir. Soru 8.4. ve 8.7.'nci

bölümlerle ilgilidir. Anılan bölümlerde, Anlaşmaların gönüllü uyuma katkı sağlayacağı, vergisel beyanları artıracacağı, yurtdışındaki varlıkların mukim oldukları ülkelere dönmesine katkı sağlayacağı açıklanmıştı. Bu Bölümlere ilişkin sorulara katılımcılar da beklentilerle tam uyumlu (%100) cevaplar vermişlerdir. Ancak bunlarla ilişkili Türkiye'ye özel olan soruda katılımcıların çoğunluğu, Türkiye'de mukim vergi mükelleflerinin bildirim tabi olsalar, kendileri beyanda bulunsalar ve vergilendirilseler dahi yurtdışındaki finansal varlıklarını ülkeye getirmeyebileceklerini ifade etmişlerdir. Buna gerekçe olarak da; ülkenin ekonomik şartlarını, ekonomik güvenlik ve istikrarı, kurumsal kapasitesini, getiri oranlarını ve mali suçlara konu gelirlerin zaten getirilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan toplanan veriler Türkiye'nin bu bağlamda dünya ülkelerinden ayrı değerlendirilmesi gerektiğini, yurtdışı varlıkların yurda geri dönüşünde vergisel nedenlerden daha çok ekonomik, siyasi veya sosyal gerekçelerin ön planda olduğunu göstermektedir. Ayrıca bazı cevaplarda, yurda geri dönen varlıklarda AEOI Anlaşmalarından daha çok çıkarılan Varlık Barışı Kanunlarıyla getirilen vergisel güvence ve avantajların etkili oldukları ifade edilmiştir. Varlık Barışı Kanunları önceki bölümlerde de tarafımızdan irdelenerek benzer bir sonuca varılmıştı.

AEOI uygulamalarından kaçma için kullanılabilen yöntemleri 7. Bölümde açıklamıştık. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde bu Bölümde yer almayan, açıklamadığımız 3 farklı alternatif yöntemin de kullanıldığı/kullanılabileceği ifade edilmiştir. Bunlar; finansal varlıkların bulunduğu ülkenin vatandaşlığının edinilmesi, kiralık kasa tutulması ve bazı muhasebe işlemleriyle vergi cenneti avantajlarının sürdürülmesidir. Varlıkların bulunduğu ülkelerin vatandaşlığının edinilmesi çoğu zaman mümkün olabilecek bir durum değildir. Ancak varlıkların bulunduğu ülke "altın vize/vatandaşlık" imkânı tanıyorsa veya konut vb. alım karşılığı vatandaşlık hakkı sağlıyorsa uygulanabilir. Bunun dışında yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının varlıklarının bulunduğu Türk finansal kuruluşlarına Türkiye'deki bir adresi bildirmeleri de bu çerçevede kabul edilebilir. Kiralık kasa tutulması yönteminde, finansal varlıkların (menkul kıymet, kıymetli taş veya maden vb.) fiziki varlıklara dönüştürülerek kiralık kasalarda saklanması mümkündür. Daha çok gerçek kişilerin kullanabileceği bu yöntem, çok büyük tutarlı varlıklar ve likit tutulması gereken varlıklar için kullanılamaz. Uluslararası danışmanlık hizmeti veren çevrelerde tartışılan; vergi cennetlerinde varlığı bulunan şirketlere, bazı muhasebe işlemleriyle vergi avantajları sağlayarak yine eskisi gibi vergi cenneti avantajları

sürdürebilir mi arayışı her zaman mevcut olan bir çabadır. Bunlar daha önce de ifade ettiğimiz gibi karmaşık organizasyon ve muhasebe işlemleri gerektirmektedir. Bugün için bunlara standart bir işlem tanımı yapamıyoruz, zaman içerisinde bu işlemlerin detayları ortaya çıktıkça tanımlanabilecek ve tasnif edilebileceklerdir. Şimdilik sadece vergi cennetlerinde yapılan muhasebesel işlemlerle vergi dışı kalma olarak açıklayabiliriz.

5. BÖLÜM

ÖNERİLER

Bu bölümde, küresel çapta bir otomatik bilgi ağı oluşturmayı hedefleyen, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin geneli tarafından kabul görmüş CRS'in iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için neler yapılabileceği değerlendirilmektedir.

FATCA, ABD tarafından kendi iç mevzuatına ve ABD'nin diğer ülke veya finansal kuruluşlarla yaptığı ikili anlaşmalara dayanan bir program olduğundan ayrıca bu uygulamaya yönelik bir öneride bulunulmamıştır. ABD için getirilebilecek en önemli ve öncelikli öneri bir an önce CRS'e dâhil olması veya FATCA'yı CRS'e entegre etmesidir. ABD'nin eksikliği aynı zamanda CRS'in de en ciddi zaafiyetlerindedir.

CRS'in iyileştirilmesiyle ilgili önerilerin bazıları politik karar gerektiren köklü değişiklikleri içerirken diğerleri mevcut uygulamanın iyileştirilmesi ve etkinleştirilmesine yöneliktir.

5.1.ABD CRS KAPSAMINA DÂHİL EDİLMELİDİR

ABD diğer ülkelerden farklı olarak AEOI yöntemi olarak CRS'i değil kendi oluşturduğu FATCA'yı kullanmaktadır. Her iki sistem de hukuki ve teknik olarak birbirine benzemektedir. FATCA daha önce (2010) kabul edilerek başarıyla uygulanmaya başladığından, CRS de bu uygulamadan yararlanılarak oluşturulmuştur. Her ne kadar günümüzde CRS hızla yaygınlaşarak genel kabul görmüş olsa da ABD daha önce açıklanan (cezai müeyyide uygulayabilme, bazı durumlarda tek taraflı bilgi paylaşımı, ABD'nin bilgi vermemesi, doğrudan finansal kuruluşlardan bilgi alma gibi) kendine özgü nedenlerle bu uygulamaya dâhil olmamış, kendi oluşturduğu bağımsız uygulamayı sürdürmeyi tercih etmiştir.

Ancak ABD'nin finansal sisteminin hacminin büyüklüğü, yeni model bir vergi cenneti gibi uygulamalarının olması, CRS'in küresel bütünlüğünün sağlanması ve etkinliğinin artırılması ve ilerleyen dönemlerde finansal olmayan bilgilerin de kapsama alınması gibi sebeplerle ABD'nin bir an önce CRS'e katılımının sağlanması veya FATCA'nın CRS'e entegre edilmesi gerekmektedir. Özellikle ABD'nin bazı eyaletlerinin vergi cenneti

benzeri uygulamaları yaygın olarak kullanmaları, yabancı sermaye çekmeye yönelik algılanmaktadır. Bu durum ABD'nin bir taraftan FATCA'yla, vergi mükelleflerinin yurtdışındaki varlıklarını tespit etmeye ve ülkeye dönüşlerini sağlamaya çalıştığını diğer taraftan eyaletlerinin uyguladıkları politikalarla da yabancı sermaye ve yatırımcıları çekmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bu iki zıt politika arasındaki tezatlık ülkenin samimiyetinin sorgulanmasına sebep olmaktadır.

5.2.GÖZDEN GEÇİRME SÜREÇLERİ ETKİNLEŞTİRİLMELİDİR

Yukarıda OECD Sekretaryasında Küresel Forum tarafından yürütülen gözden geçirme (peer review) faaliyetleri hakkında bilgi verilmişti. Bu faaliyetlerin hukuki dayanağı zayıf olduğundan ve yaptırım gücü de bulunmadığından raporların yazım dili son derece naif ve edilgendir. Bunda kuşkusuz CRS'in henüz yeni olmasının, kapsamının tüm dünyaya genişletilmeye çalışılmasının ve diplomatik nezaketin de etkisi vardır. Bazı ülkeler zaten kerhen sisteme dâhil edilebildiğinden raporlar çekingen bir üslupla kaleme alınmıştır. Bu durum ülkeler arası diplomatik ilişkilerin hassasiyetinden dolayı anlaşılabilir, ancak bu yaklaşımın sürdürülmesi halinde CRS'in kısa sürede etkinleştirilebilmesi ve başarılı sonuçlar elde edilmesi zorlaşacak veya uzun zaman alacaktır.

CRS'nin etkinliğini artırmak için uygulamadaki etkinliğini, eksik ve aksayan yönlerini, kapsama alınan bilgilerin kullanılma şeklini, iyi uygulama örneklerini ve her bir ülke tarafından elde edilen somut sonuç ve faydaları içermesi gereken bir gözden geçirme faaliyeti gerçekleştirilmelidir. İncelemelerde bu pratik yönlere öncelikle bakılmalıdır. Ülkelerin alınan verilerin kullanımını nasıl maksimize ettiğinin keşfedilmesi, en iyi uygulamaların ve pratik rehberliğin oluşturulmasına olanak sağlayacaktır (Matras, 2023, s. 115). Mevcut uygulamada sadece değişilen bilgiye ilişkin veriler raporlanmakta, alınan verilerin kullanılıp kullanılmadığı ve uyumsuz finansal kuruluşların denetimine ilişkin veriler henüz raporlanmamaktadır. Yaptırım gücü bulunmasa dahi bir ülkenin taahhüt etmiş olduğu yükümlülükleri yerine getirmemiş olduğunun açık ve net bir şekilde raporlanması onu uyuma zorlayabilecektir. Uyum göstermeyen veya uyumda eksiklikleri olan ülkelerin duyurulmasına ilişkin kurallar ve standartlar belirlenerek bunlara uygun uygulamalar gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca gözden geçirme faaliyetleri, ülkelerin bilgi paylaşım sonuçlarını da içerecek şekilde gerçekleştirilmeli ve ülke bazlı faaliyet sonuçları yayınlanmalıdır. Böylece paylaşılan bilgilerin amacı doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığı ve etkin sonuçlar üretip üretmediği de tespit edilebilecektir. Sonuçlardan yola çıkılarak aynı zamanda verileri değerlendirmekte zorlanan ülkeler ortaya konulabilir ve bu ülkeler diğer ülkelerin iyi uygulama örneklerinden faydalanabilirler. Bu kapsamda, AEOI'dan elde edilen verilerin incelenmesi sonucunda ihtiyaç duyulan ilave bilgi ve belgelerin de ülkelerarasında, EOIR çerçevesinde, mümkünse elektronik ortamda hızlı bir şekilde paylaşılması önemlidir.

5.3.ÜLKELERİN GÖZETİMİ FATF BENZERİ BİR ULUSLARARASI KURULUŞLA SAĞLANMALIDIR

Küresel Forum, CRS için taahhütte bulunan ülkelerin faaliyetlerini gözlemleyerek, sonuçlarını yıllık olarak raporlamaktadır. Fakat mevcut hukuki altyapı ülkeleri uyuma zorlayacak müeyyideler ve bunları takip edip uygulayacak birimleri içermemektedir.

1989 yılında G-7 ülkelerinin öncülüğünde kurulan ve halen 39 üyesi bulunan FATF (Malî Eylem Görev Gücü - Financial Action Task Force), üyesi olan ülkelerin karapara aklamayla mücadele ve terörün finansmanının önlenmesi konularında gösterdikleri faaliyetleri takip etmekte, dönemsel olarak denetlemekte ve değerlendirmektedir (MASAK, 2023). OECD sekreteryasında faaliyet gösterecek FATF benzeri, gri/siyah listeye alma veya üyeliğin askıya alınması gibi müeyyideleri uygulayabilen, özerk yapıda, hızlı hareket edebilen bir kuruma ihtiyaç bulunmaktadır. OECD'nin uluslararası alandaki vergisel sorunlar için almış olduğu aksiyonların son yıllarda artmış olması da orta ve uzun vadede böyle bir yapılandırmayı zorunlu kılmaktadır.

Kaldı ki CRS'in mevcut yapısı hatalı bilgi veren ülkeyle alan ülkeyi karşı karşıya getirme potansiyeli taşımaktadır. Örneğin Endonezya vergi makamlarının, ortak ülkelerin bilgi sağlama konusunda şeffaf olmadığına dair göstergeleri/iddiaları bulunmaktadır (Pohan ve diğerleri, 2020, s. 134).

Ayrıca günümüzde çok uluslu şirketlerin geldikleri devasa ölçekler dikkate alındığında ve bunların özellikle yeterli ekonomik güce sahip olmayan devletlerle mevcut ilişkileri

dikkate alındığında da böyle güçlendirilmiş bir uluslararası kuruluşa ihtiyaç olduğu görülmektedir. AEOI dışında özellikle çok uluslu şirketlerin faaliyetlerini kontrol edebilmek amacıyla oluşturulan BEPS Eylem Planı kapsamındaki (ülke bazlı raporlama vb.) faaliyetler ve küresel asgari kurumlar vergisi gibi uygulamaların hayata geçmesi bahsekonu kuruluşu elzem kılacaktır.

Bu çerçevede, söz konusu kuruluş bünyesinde, CRS'e taraf olan ülkeler arasındaki sorunları çözecek veya bağlantıyı kuracak şekilde yetkilendirilmiş komisyon, hakem heyeti veya tahkim kurulu benzeri yapıların oluşturulması da süreçleri hızlandırabilecektir. Tabi öncelikle bunun hukuki altyapısının kurulması gerekecektir.

5.4.KÜRESEL BİR VERGİ KİMLİK NUMARASI KULLANILMALIDIR

CRS'in eksikliklerinden biri, alınan bilgileri analiz etmek için gerekli olan vergi kimlik numaralarının (VKN – TIN – Tax Identification Number) verilmesini ve toplanmasını teşvik eden etkili hükümlerin bulunmamasıdır (Knobel ve Meinzer, 2014, s. 3). Oysa devletlerin sınır ötesi gerçekleşen iktisadi faaliyetler konusunda bilgi alma ihtiyacı zaman içerisinde sürekli olarak artarak daha önemli hale gelmiştir. Bu durum bütün Devletlerin, bilgi değişiminde kullanılmak üzere vergi yükümlülerine Dünya genelinde tek bir VKN vermeleri önerisini beraberinde getirmektedir (Öz, 2013, s. 164).

Zucman (2015), dünyanın en zengin kıtası olan Avrupa'nın servetini gizleyebileceğini ama kalıcı olarak başka yere taşıyamayacağını ifade ederek, vergi cennetleri yoluyla kıtanın aslında kendinden çaldığını, ortada finansal anlamda bir ikiyüzlülüğün var olduğunu iddia etmektedir. Ona göre, küresel çapta oluşturulacak bir finansal kayıt, AEOI'nın yaygınlaştırılması ve çok uluslu şirketlerin vergilendirilebilmesi için yeni yöntemlerinin bulunması buna çözüm olabilecektir.

CRS ve FATCA uygulamalarının başarısı, yurtdışından gelen bilgilerin yurtiçi vergisel verilerle eşleştirilip karşılaştırılabilmelerine bağlıdır. Gelen yığın bilgi, standart referans değerlerle tasnif edilip yurtiçi vergi mükelleflerinin beyanlarıyla karşılaştırılabildiği ölçüde anlamlı ve değerlidir. Bu aşamada en önemli referans değerler ise VKN'dir. Nasıl

motorlu araçların takibi için küresel ölçekte şase numarası¹⁷ veya motor numarası gibi referans değerler varsa benzer şekilde vergi mükellefleri için de küresel ölçekte geçerli bir VKN'nin uygulanması günümüzde çok da zor olmasa gerek.

Küresel bir VKN eksikliği, gelen bilgilerin verimli şekilde kullanılmasının önündeki en öncelikli sorun gibi görünmektedir. Örneğin ABD'de FATCA çerçevesinde 2018 yılı itibariyle toplam 4.566.774 adet hesaba ait bilgi gelirken bunlardan, 1.477.183 adedinin sahibinin ABD mükellefi olduğu tespit edilebilmiş, ancak 1.664.587 adedinin ise ABD mükellefi olup olmadığı tespit edilememiştir (Tablo:5). Bu tespitlere esas olan bilgi ise VKN'dir. Sayısı milyonlarla ifade edilen hesaplarla ilgili bilgi alınabilmişken, bu hesapların %36,5'inin sahipleri ABD'deki mükelleflerle eşleştirilemediğinden işlem yapılamamıştır. VKN eksikliği nedeniyle sadece ABD'de eşleştirilemeyen varlık tutarının yaklaşık 1.018 milyar dolar olması durumun vehametini ortaya koymaktadır (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 11, 14).

Küresel ölçekte bir takip sisteminin oluşturulabilmesi ve AEOI'lar çerçevesinde paylaşılan bilgilerin alınan ülke tarafından güvenilir şekilde karşılaştırılabilmesi için ortak bir VKN'ye ihtiyaç vardır. Bu ortak-tek (uniq) numaranın hem gerçek kişiler hem de tüzel kişiliği olan veya olmayan kurumlar için de tanımlanmış olması önemlidir. Keza Piketty'nin (2013), küresel servet vergisi önerisi de küresel bir VKN altyapısını zorunlu kılmaktadır.

5.5.FİNANSAL KURULUŞLAR VERGİ KİMLİK NUMARALARINI TEMİN ETMEYE ZORLANMALIDIR

Ülkemizde olduğu gibi dünyanın pekçok ülkesinde, uluslararası karapara ve vergi mevzuatındaki zorunluluklar sebebiyle, finansal kuruluşlardan hesap sahiplerinin kimlik, adres ve vatandaşlıklarını tespit etmeleri talep edilmektedir. Bu tespitlerden en önemlisi kuşkusuz VKN veya sosyal güvenlik numarasının (SGN, SSN-Social Security Number) kayda alınmasıdır. Söz konusu zorunluluk, AEOI Anlaşmalarının yürürlüğe girmesiyle

¹⁷ Şaşı numarası ya da araç kimlik numarası (VIN - vehicle identification number), 17 haneden oluşan, motorlu bir taşıtın tanımlanarak diğerlerinden ayrıştırılmasına yarayan, uluslararası ölçekte standartlaştırılmış bir numaradır.

birlikte artık kişi ve kurumların uluslararası takibi mümkün hale geldiğinden farklı bir anlam taşımaya başlamıştır.

Finansal kuruluşların kimlik bilgilerini tespit etme aşamasında iki durum söz konusu olabilmektedir. Birincisi hesap sahibinin raporlamayı önlemek için bilgi vermek istememesi, eksik veya hatalı bilgi vermesi, ikincisi ise finansal kuruluşun müşterisini koruyabilmek amacıyla, sisteme eksik veya hatalı bilgi girmesidir. FATCA sonuçları üzerinde yapılan çalışmalar bizi ikinci ihtimalin hiç de ihmal edilmemesi gerektiği hususunda uyarmaktadır. Bir önceki bölümde verilen, ABD'yle paylaşılan VKN'si eksik toplam 1.664.587 adet (toplam hesabın %36,5'i) hesap bilgisinin neredeyse tümü (%99,4), FATCA kapsamında Model 1 IGA Anlaşması yapılan ülkelerden gelmektedir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 10). Bu istatistiğin örtülü bir anlamı da, her ne kadar FATCA anlaşmalarının büyük çoğunluğu bu modelde yapılmış olsa da, finansal kuruluşlarla ABD gelir idaresi arasında ilgili ülkenin gelir idaresi girdiğinde eksik VKN bildirim ihtimalinin arttığı, ama finansal kuruluş doğrudan ABD gelir idaresiyle muhatap olduğunda hata ihtimalinin azaldığı da olabilir.

Bu yaygın hatadan dolayı, yabancı hükümetler aracılığıyla dolaylı olarak bilgi alınan Model 1 IGA ülkeleri için, IRS, 2020 yılına kadar eksik VKN'ler konusunda yabancı finansal kuruluşları önemli uyumsuzluk içinde bulmayacağını ve vergi kesintisi uygulamayacağını açıklamıştır (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 8). AEOI uygulamalarında sıkı takibi sonucunda zamanla bu hatalı bildirimlerin sayısının azalması beklenmelidir. Bunu azaltacak en önemli faktör ise bilerek eksik veya hatalı bildirimde bulunduğu tespit edilen finansal kuruluşlar için, vergi kesintisi öncesinde işlem başına uygulanacak etkili bir usulsüzlük cezası uygulanmasıdır. Daha önce açıklandığı üzere uyumsuz finansal kuruluşların cezalandırılması her ülkenin kendi iç mevzuatına bırakılmıştır. Bunun yerine ülkelerin doğrudan tespit ettiği veya muhatap ülkelere gelen bilgi üzerine uyum göstermediğini anladığı finansal kuruluşlara, önceden anlaşılmış bir tutar/oran üzerinden, alt ve üst sınırları belirlenmiş uyumsuzlukla orantılı bir özel usulsüzlük cezası kesilmelidir. Ayrıca uygulanan ceza hususunda muhatap ülkeye geri bildirimde bulunulmalıdır.

Bunun yanısıra uyum oranının artırılabilmesi ve hataların azaltılması için yetkili gelir idarelerinin, finansal kuruluşlara OECD'nin belirlediği standartlarda eğitim vermesi ve bilgilendirici faaliyette bulunması da olumlu etkide bulunacaktır. Ayrıca bir önceki başlıkta açıklanan küresel bir VKN'nin uygulamaya girmesi halinde, bunun finansal kuruluşlar tarafından kayda alınmasının önemi daha da artacaktır.

5.6.RAPORLANACAK BİLGİNİN KAPSAMI GENİŞLETİLMELİ, İÇERİĞİ ZENGİNLEŞTİRİLMELİDİR

Finansal hesaplarla ilgili olarak kapsama girmeyen finansal kuruluşların ve hesapların kapsama alınması ve raporlanacak hesap içeriğinin zenginleştirilmesi AEOI Anlaşmalarının işlevselliğini artıracaktır. Bu bağlamda asıl faydayı sağlayacak olan şey, hesapların dönem içi işlemlerinin muhatap ülkeye aktarılmasıdır. Ancak anılan işlem çok yüksek miktarda veriyi içerebileceğinden gelen tüm verilerin işlenmesi ve analize tabi tutulması son derece zor olacaktır. Bu işlemler ancak konuyla ilgili bilişim altyapısının geliştirilmesiyle gerçekleştirilebilecektir. Bunlar oluncaya kadar, mizan denetimlerinde olduğu gibi dönem içi işlemlerin kümülatif toplamalarının (hesaba yatan ve çekilen tutar bilgilerinin) alınması ve yapılan analizlerde şüpheli bir durumun tespiti halinde yine elektronik ortamda muhatap ülkeden ilgili hesapların dökümünün hemen alınabileceği bir sistemin kurulması faydalı olacaktır. Kümülatif rakamların alınması hesabın aktif olarak kullanılıp kullanılmadığını gösterecek ve dönem sonlarına doğru kapatılan veya bakiyesi azaltılan hesapların tespitini sağlayacaktır.

Ayrıca yapılan çalışmalar da, dünya çapında vergi kaçakçılığını etkili bir şekilde azaltmak için taşınmazlar, sanat eserleri veya bazı menkul kıymet türleri gibi çok daha fazla varlık sınıfında daha geniş raporlamanın gerekli olacağını göstermektedir (De Simone ve diğerleri, 2019, s. 41).

Bu nedenle, öncelikle kapsamda olmayan UCITS, BES, kredi kartı kuruluşları vb. finansal kuruluşlar ve finansal araçlar ile resmi bir sicilde takip edilen taşınmazlar, taşıtlar (otomobil, gemi, yat, uçak vb.), ortaklıklar ve sanat eserlerine ilişkin bilgiler kapsama alınmalı, sonrasında ise resmi sicili olmayan diğer sanat eserleri, menkul varlıklar, mücevherat vb. kapsam dışı varlıklar bildirim kapsamına alınmalıdır.

Ayrıca şu an kapsamda olmayan, şirketlerin, ortaklıkların, trustların ve vakıfların ticaret sicil bilgilerinin AEOI kapsamına dâhil edilmesi de uygulamaların başarıya ulaşmasında önemlidir. Doğum, aile ve ölüm kayıtları da vergisel açıdan önemli olabilmektedir. Ölüme bağlı olarak veraset ilamının çıkarılması veraseten intikalden alınan vergiler açısından zorunludur. Vatandaşı olmadığı bir ülkede ikamet eden bir şahsın, kendi ülkesinde vefatı halinde çıkarılan veraset ilamının ikamet ettiği ülkeye ulaşması bazen vergisel açıdan da gerekli olabilir.

Diğer bir ifadeyle, finansal kuruluşlar dışında bulunan ve elektronik ortamda aktarmaya müsait (trafik-taşıt, tapu, nüfus, ticaret ve gemi sicili gibi) tüm sicil kayıtlarının bilgilerinin değişiminin mümkün olması amaca ulaşmada büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Aksi halde birkaç bin Doları veya TL banka hesabı olan bir gerçek kişinin bu bilgileri mukim olduğu ülkeye bildirilecek ve muhtemelen vergilendirilecekken aynı ülkede mukim olan ama adına finansal hesap olmamasına rağmen gemi, yat, şirket, villa veya lüks araba kayıtlı bir diğer kişi için herhangi bir bildirimde bulunulmayacaktır.

Bunlar dışında; vergilendirmede, vergiyi doğuran olayın tespiti kadar vergiye konu olan varlıkların takibi ve kesinleşen verginin tahsili de önemlidir. Aksi halde yapılan incelemeler sonuçsuz tarhiyatlardan ibaret kalır, caydırıcılık sağlanamamış olur. Hem ÇVÖA'lar hem de Sözleşme hükümleri vergi tahsilatına ilişkin bilgilerin değişiminin yapılabileceğini düzenlemektedirler. O halde tahsilata yönelik de yukarıda sayılan bilgilerin değişimi önemli hale gelecektir. Ayrıca, hâlihazırda uygulanmakta olan CRS çerçevesinde, uluslararası finansal fon akışlarının takibine yönelik bir bilgi paylaşımı yapılmamaktadır. Oysa bu tür bilginin hızlıca temini vergiye konu olan finansal varlıkların kesin olarak tespitini ve muhtemel bir vergilendirme neticesinde tahsilini kolaylaştıracaktır.

5.7.YAPTIRIMLAR ARTIRILMALI VE KAPSAMI GENİŞLETİLMELİDİR

AEOI Anlaşmalarının başarıya ulaşabilmesi için getirilebilecek önerilerden biri de uyumsuz finansal kuruluşlara ve müşterilere uygulanacak müeyyidelerin kapsamının

genişletilmesi ve artırılmasıdır. Konuyla ilgili farklı bir alternatif de tüm ülkeler için standart müeyyidelerin belirlenmesi olabilir.

Bunların da ötesinde uyum göstermeyen devletlere müeyyide uygulanması gerektiğini öne süren görüşler de vardır. Örneğin ülkesinde yerleşik olan finansal kuruluşların bilgi paylaşmasına izin vermeyen devletlere %30 (hatta daha yüksek) oranında gümrük vergisi alınarak cezalandırılması gerektiğini ileri süren yazarlar da vardır (Piketty, 2013, s. 569).

Uyumsuz finansal kuruluşlarla ilgili müeyyide uygulanması her ülkenin kendi iç mevzuatına bırakılmıştır. Fakat bu durum, ülke mevzuatına yeterince hâkim olunamamasından dolayı gözden geçirme faaliyetlerinde atlamalara veya yanlış anlamalara sebep olabilmektedir. Nitekim daha önce ayrıntılı olarak ifade edildiği üzere Türkiye’de hukuken uygulanabilecek bir müeyyide bulunmamasına karşın gözden geçirme raporlarında hukuki altyapı yeterli görülmüştür.

Mevcut sistem sadece uyumsuz finansal kuruluşlara yaptırım uygulanmasını öngörmektedir, oysa çoğu olayda finansal hesap bilgilerinin eksik veya hatalı bildirilmesinin nedeni müşteriden kaynaklanabilmektedir. Bu durumda müşterinin muhatabı gelir idaresi olmadığından herhangi bir yaptırım söz konusu değildir. Hatalı bilgi sayısını en aza indirebilme amacıyla, finansal kuruluşlara eksik veya hatalı bilgi veren müşterileri hedef alan bir yatırım mekanizmasının oluşturulması gerekmektedir. Böyle bir mekanizma ise ancak finansal kuruluşların ilgili gelir idaresini bilgilendirmesi üzerine işleyebilecektir.

5.8.GELİŞMEKTE OLAN VE AZ GELİŞMİŞ ÜLKELER İÇİN TEKNİK VE MALİ DESTEK SAĞLANMALIDIR

CRS’den beklenen neticenin alınabilmesi için, değişime tabi verileri toplamak, doğrulamak, tasnif etmek ve eşleştirmek için kullanılan bilişim teknolojisi sistemleri standart hale getirilmelidir. Vergi idarelerinin elinde bir araç olarak AEOI, ilgili ülkeler doğru bilgileri sağladığında ve katılan tüm ülkeler, alınan bilgileri beyan edilmeyen varlıkları tespit etmede ve vergi toplamada kullanmak için gerekli teknik ve idari yeteneklere sahip olduğunda başarılı olacaktır. Bu nedenle, CRS’yi uygulayan tüm

ülkeler tarafından benimsenen, bilgi değişimi ve doğrulama için ortak bir bilişim teknolojileri sistemi oluşturulmalıdır (Matras, 2023, s. 115).

Bunun yanısıra, CRS kapsamındaki pek çok ülkede uygulama için zorunlu olan teknik altyapıyı tedarik etme hususunda eksiklikler bulunmaktadır. Örneğin Endonezya üzerine yapılan bir çalışmada, AEOI uygulayabilmek için kapasitenin geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiş ve Endonezya gibi gelişmekte olan ülkelerin AEOI sistemlerinden faydalanmasına yardımcı olmak için OECD'den eğitim, bilişim teknolojileri altyapısı ve yasal düzenleyici değişiklikler konusunda yardım gibi maddi ve teknik desteğe acilen ihtiyaç duyulduğu raporlanmıştır (Pohan ve diğerleri, 2020, s.134).

Bu sebeple, finansal bilgilerin finansal kuruluşlar tarafından raporlanması, gelir idareleri tarafından birleştirilerek işlenmesi ve tasnif edilmesi, ülkeler bazında paylaşılması, alan ülkenin katılımcı tüm ülkelere gelen verileri işleyerek tasnif etmesi, vergi mükellefleriyle eşleştirmesi ve eksik beyanları tespit etmesi süreçlerinde kullanılacak teknik altyapı için ortak standart ve teknolojiler geliştirilmelidir. Bu altyapı orta ve uzun vadede diğer bilgilerin paylaşımında da kullanılabilir şekilde tasarlanmalı ve kurgulanmalıdır.

OECD veya oluşturulacak yeni kuruluş, standarda kavuşturulan bu teknik altyapıyı kurma konusunda katılımcılara teknik destek sağlamalı, gerekirse gelişmekte olan veya az gelişmiş olan ülkelere finansal destek vermelidir.

5.9. BEPS EYLEM PLANI VE KÜRESEL ASGARİ KURUMLAR VERGİSİ BENZERİ ÇALIŞMALAR HIZLANDIRILMALIDIR

Bu başlığa kadar yapılan öneriler AEOI'nın amacına ulaşabilmesi için nasıl geliştirilebileceğine yönelik tavsiyelerdir. Ama asıl önemli olan nokta, AEIO uygulamalarının doğmasına neden olan uluslararası alandaki kaygan zeminin, yani çok düşük oranda vergi alan veya hiç vergi almayan ülke ve bölgelerin varlığı ve başka ülkelerde elde edilen gelirlerin bu ülke ve bölgelere kaydırılmasıdır. Vergi tabanının ülkeler arasında transferine neden olan bu avantajlı ortamlar kaldırılmadıkça daha az vergi ödeme arayışı bitmeyecektir.

AEOI'nın gündeme gelmesine neden olan ortamı ortadan kaldırmak amacıyla yürütülmekte olan, BEPS Eylem Planının uygulanması ve küresel asgari kurumlar vergisinin hayata geçirilmesi önemlidir. Özellikle 13 Nolu Eylem çerçevesinde ülke bazlı raporlamaya ilişkin (CbC MCAA) çalışmaların hızlandırılmasının AEOI'yi tamamlayıcı etkisi olacaktır. Çok uluslu şirketlere yönelik bu projeler, kazançların tam olarak vergilendirilmesini sağlayamasa da AEOI, CbC MCAA raporlama, küresel asgari kurumlar vergisi gibi uygulamalar çemberi daraltmakta ve anılan şirketlerin hareket alanlarını sınırlamaktadır. Çok uluslu şirketler için riskler arttıkça elde edilen kazançların beyan edilme oranlarında artış beklenmelidir.

5.10.DİĞER ÖNERİLER

Yukarıdaki başlıklarda sayılanlar dışında bazı farklı önerilerde de bulunulabilir:

- Vergi mükelleflerinin AEOI'ya sorunsuz şekilde intibak sağlayabilmesi için, finansal kuruluşların sadece gelir idarelerine raporlama yapmakla sınırlı kalmamaları, aynı zamanda müşterisi olan mükelleflere de haklarında idareye bilgi raporlandığına dair bilgi vermeleri zorunlu tutulabilir.
- Kara para aklama ve yolsuzlukla mücadele amaçlarıyla CRS verilerinin engellenmeden kullanılması için uluslararası bir hukuki çerçeve oluşturulabilir.
- CRS uygulamasının verimliliğini artırmak için dijital para birimlerinin ve kripto varlıkların da sisteme tam olarak dâhil edilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Dünya ekonomisinde özellikle son 40-50 yılda yaşanan küreselleşmeyle birlikte sermaye akımları sınır tanımaz hale gelmiş ve siyasi rejimi, ekonomik sistemi, sosyal ve kültürel yapısı ne olursa olsun neredeyse tüm ülkelere girmiş ve girdiği ülke ekonomilerini farklı seviyelerde etkilemiştir. Bununla ilişkili olarak emeğin ve girişimcilerin de ülkeler arasında dolaşımı kolaylaşmış, bir kişinin aynı zamanda birden fazla ülkenin vatandaşı olması ve buralarda ikamet ederek gelir etmesi, mümkün ve olağan hale gelmiştir.

Küreselleşme süreci, devasa finansal servetlerin oluşmasını sağlarken servet dağılımındaki adaletsizliği daha da arttırmıştır. 1970’lerden 2010 yılına kadar geçen dönemde yeni bir servet kapitalizmi ortaya çıkararak, 1970’lerin başında dünyanın tüm zengin ülkelerinde 2-3 yıllık milli gelire denk gelen toplam özel servet değeri, 2010’lu yılların başına gelindiğinde 4-7 yıllık milli gelire denk bir tutara ulaşmıştır (Piketty, 2013, s. 185). Piketty, bu artışı düşük demografik büyümeye, 1970 ve 1980’lerde yapılan özelleştirmelere ve gayrimenkul ve borsa fiyatlarındaki yükselişe bağlamaktadır. Ancak önerdiği küresel servet vergisi, son 40 yılda küresel çapta kurumlar vergisi oranlarında görülen düşüş ve vergi cennetleri gerçeği göz önüne alındığında, bu nedenlere başta çok uluslu şirketler olmak üzere sınırötesi işlem yapan mükelleflerin yeterince vergilendirilememesinin de eklenmesi gerekir kanaatindeyiz.

Gelişmekte olan ülkelerin çoğunluğunda tasarruf oranları düşük olduğundan ve yeterli sermaye birikimine sahip olmadıklarından, yurt içi yatırımlarının artırılabilmesi için yabancı sermayeye ihtiyaç duymaktadırlar. Yabancı sermayeye olan ihtiyaç sadece finansman kaynaklı olmayıp aynı zamanda sürdürülebilir bir büyüme için bilgi ve teknoloji transferi açısından da önemlidir. Bu nedenle özellikle büyük sermaye birikimine ve yüksek teknolojiye sahip uluslararası şirketlerin ülkelerinde yatırım yapması için devletler çok çeşitli teşvik edici politikalar uygulamaktadırlar. Geçtiğimiz 40 yıllık dönemde bu politikalar içerisinde vergi indirimleri ön plana çıkmış ve ülkeleri “dibe doğru yarış” olarak adlandırılan bir rekabetin içine sürüklemiştir.

Uygulanan zararlı vergi rekabeti politikaları nedeniyle devletler çoğu zaman, yabancı sermaye çekme kaygısından uzak, ülkenin sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının ön planda tutulduğu vergi politikaları izleyememişlerdir. Bu bağlamda, sermayeden ziyade emeğin

vergileştirildiği ve toplam vergi gelirleri içerisinde dolaylı (tüketim) vergilerin oranının sürekli arttığı gözlemlenmektedir. Bu durumun doğal sonucu olarak gelir ve servet dağılımını da olumsuz etkilenmiştir.

Teknoloji ve iletişim kanallarında görülen hızlı gelişme, günümüzde kişi ve kurumlara sahip oldukları varlıklara uzaktan yön verme, gerçek zamanlı alım veya satım yapma imkânları sunmaktadır. Bu gelişmeler aynı zamanda gelir, kazanç ve servetleri çok kısa sürede yurtdışına transfer edebilme, gelir veya kazancın transfer fiyatlandırması vb. yollarla vergi oranlarının düşük olduğu ülkelerde oluşmasını sağlama fırsatları da sunmuştur. Konuyla ilgili ilk çalışmalar (Zucman, 2013, s. 1321) ihtiyatlı tahminler içerse de, hanelerin küresel servetinin yaklaşık %8'inin vergi cennetlerinde saklandığını ve bunların dörtte üçünün kayıtdışı kaldığını göstermiştir. Daha güncel çalışmalarda (Alstadsaeter, Johannesen ve Zucman, 2018) bu oran yaklaşık %10 olarak hesaplanırken, bölgesel bazda kıta Avrupası ülkeleri için GSYİH'nın %15'e, Rusya, Latin Amerika ve Körfez ülkeleri için ise %60'a yakın olduğu tespit edilmiştir.

Vergi cennetlerinde tutulan servetin ülkeler bazında tutar olarak dağılımına ilişkin resmi bir veriye veya bugüne kadar yapılmış bir akademik çalışmaya rastlanılmamıştır. Sadece, IRS'nın FATCA verileri üzerinden yapılan bir çalışmada (Johannesen ve diğerleri, 2023); 2018 yılında ABD vergi mükelleflerinin yurtdışında 3.892 milyar dolar finansal serveti olduğu, bunun 1.940 milyar dolarlık kısmının vergi cennetlerinde tutulduğu, bu tutarın ise GSYİH'nın yaklaşık %10'una eşdeğer olduğu hesaplanmıştır. Bu araştırmanın FATCA kapsamında verilen bildirimlere dayandığı ve bazı servet unsurlarının bildirim dışı kaldığı göz önüne alındığında, verilen tutar ve oranlar asgari tutar ve oranlar olarak karşımız çıkmaktadır.

Piketty (2013, s. 563), küresel düzeyde bir servet vergisi önerirken; bu vergiden asıl beklenenin sosyal devleti finanse etmesi değil, kapitalizmi düzenleme altına alması olduğunu ve bunun birinci faydasının sahip olunan servet hakkında bilgi edinilmesi olduğunu vurgulamaktadır. Gerçekten de bir alanı düzenleyebilmek için zorunlu ilk koşul alanla ilgili gerekli bilgilere sahip olabilmektir. Bugüne kadar yapılan çalışmalar (BIS verileri gibi) dolaylı veriler üzerinden yapılan tahminlere dayanmakta olup devletlerin elinde yurtdışı varlıklara ilişkin gerçek tutar ve oranlar mevcut değildir. Küreselleşme nedeniyle devletler sınır ötesi işlem yapan mükelleflerinin, özellikle de ülkelerinde

faaliyette bulunan veya mukim olan çok uluslu şirketlerin gelirleri ve servetleri hakkında yeterince bilgi sahibi olamamaktadırlar. Dolayısıyla bunların doğru şekilde vergilendirildiklerinden hiçbir zaman emin olunamamaktadır.

Bir taraftan daha az vergi ödemek isteyen vergi mükellefleri, özellikle de çok uluslu şirketler, vergi rekabeti sonucunda vergi yükünün azaldığı ülke ve bölgelere doğru yatırımlarını kaydırırken, diğer taraftan hiç vergi ödemek istemeyen veya izini kaybettirmek isteyen mükellefler ise servetlerini vergi cennetlerine aktarmışlardır.

Bahsettiğimiz vergi rekabetinden ve vergi cennetlerine olan sermaye akımından en çok gelişmiş ülkeler şikâyetçi olmuş ve seslerini yükseltmişlerdir. Başta ABD olmak üzere OECD ülkeleri 1990'lı yılların başından itibaren altlarından kayan vergi tabanını tekrar kontrol edebilmek için mücadele etmişlerdir. Ancak Saraç'ın da (2006, 397) ifade ettiği gibi OECD ülkeleri de başlangıçta vergi rekabetinden faydalanmışlar, ancak kendileri açısından maliyeti getirisinden fazla olmaya başladığında ve süreç gelişmekte olan ülkeler lehine döndüğünde şikâyetçi olmuşlardır, bu yönüyle tavırları çifte standart içermektedir.

Fakat konunun OECD gibi bir uluslararası kuruluş tarafından ele alınmasının farklı bir yönü daha bulunmaktadır. Küresel ölçekte bir güç olmayan devletlerin, günümüzde devasa boyutlara ulaşan çok uluslu şirketlere (özellikle de teknoloji şirketlerine) karşı tek başlarına, bağımsız politikalar geliştirebilmeleri ve başarılı olmaları çok zordur. Çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin kavranabilmesi ve kontrol edilebilmesi uluslararası işbirliğini ve eşgüdümü zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle durumun farkında olan ülkelerin çoğunluğu OECD üyesi olmasalar da çalışmalara katkı sağlamaktadırlar.

Vergi cennetlerindeki olağanüstü servet birikimi ve bunlardan elde edilen kazancın büyüklüğü özellikle 2008 krizinden sonra daha da dikkat çekici hale gelmiş ve ABD krizin faturasının da etkisiyle yurtdışındaki finansal varlıkları kayda alabilmek amacıyla çalışma başlatmıştır. 2010 yılında kabul edilen FATCA vasıtasıyla ABD, gerek devletlerle gerekse finansal kuruluşlarla doğrudan anlaşmalar yaparak kendi vergi mükelleflerinin yurtdışındaki varlıklarının IRS'e bildirilmesini sağlamıştır. FATCA uygulamasının başarılı olduğunun görülmesiyle birlikte OECD de paralel bir çalışmayla CRS'i dünyanın gündemine getirmiştir.

2013 yılında, önce G8 liderlerinin sonra G20 liderlerinin talep etmesi üzerine, OECD 2014 yılında küresel ölçekte geçerli olacak bir otomatik bilgi değişim standardı (CRS) geliştirerek uygulamaya koymuştur (OECD, 2016/a, s. 2).

CRS ve FATCA çerçevesinde gerçekleştirilen AEOI; ödenmesi gereken verginin doğru olarak tespit edilebilmesi ve tahsilatının sağlanabilmesi amacıyla; bir ülke yetkili vergi makamı tarafından, diğer ülke mukimlerine ilişkin finansal hesap bilgilerinin, önceden tanımlanmış standartlara uygun veri seti olarak, yıllık bazda, elektronik ortamda, hesap sahiplerinin mukim oldukları ülkelerin yetkili vergi makamlarıyla, mütakabiliyet esasında, otomatik olarak paylaşılmasını ifade etmektedir.

Bu anlaşmaların uygulanması kısaca şu şekilde gerçekleşmektedir; finansal kuruluş önce durum tespit süreçleriyle yabancı ülkelerde mukim olan müşterilerine ilişkin (kimlik, adres, finansal hesap bakiyesi, kontrol eden kişi vb.) bilgileri tespit etmekte, bunları öngörülen sürelerde ülkenin gelir idaresine raporlamakta, yetkili gelir idaresi finansal kuruluşlardan gelen bilgileri tasnif ederek ve işleyerek raporlamaya ilişkin standartlara uygun hale getirmekte ve takip eden yılın Eylül ayı sonuna kadar muhatap ülkelerle elektronik ortamda paylaşmaktadır. Diğer ülkelerden de benzer şekilde bilgi gelmektedir.

Türkiye, ABD ile 2015 yılında FATCA'yı imzalamış olmasına rağmen Anlaşma uzun süre uygulamaya girmemiş, ancak 14/06/2021 tarihinde yürürlüğe girerek 2022 sonunda bilgi paylaşımına başlanılmıştır. CRS'i ise kısmi olarak 2018 yılında, tam olarak ise 2021 yılında uygulamaya başlamıştır. Türkiye 2022 yılında, 2021 yılına ilişkin olarak 84 yurtiçi finansal kuruluştan topladığı, yurtdışında mukim kişi ve kurumlara ait toplam 6.180.848 adet finansal hesap hakkında bilgi paylaşımında bulunmuştur. Buna karşın gelen bilgilere ilişkin herhangi bir veri yayınlanmamış, yazılı başvurumuza ise cevap verilmemiştir. Ancak gerek gelir idaresinin gerekse vergi denetim birimlerinin, yurtdışından temin edilen bilgilerin işlenmesi, tasnifi, analizi, incelenmesi ve değerlendirilmesine yönelik bugüne kadar herhangi bir işlem tesis etmediği bilinmektedir. Bundan dolayı 2023 yılı Ağustos ayı itibarıyla Türkiye'de CRS veya FATCA kaynaklı bir tarhiyat veya tahsilattan bahsedilememektedir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla, bugüne kadar dünyada da CRS ve FATCA'nın resmi verileri üzerinden sadece bir araştırma yapıp yayınlanabilmiştir (Johannessen ve

diğerleri, 2023). Diğer çalışmalar ağırlıklı olarak BIS ve İsviçre banka istatistiklerine dayalı dolaylı veriler üzerinden yapılmıştır.

Çalışmamızda, öncelikle konuyla ilgili daha önce yapılan akademik araştırmalar taranarak incelenmiş, başta OECD olmak üzere yayınlanan rapor ve istatistikler derlenmiş ve irdelenmiş, CRS ve FATCA ilgili diğer metinlerle birlikte analize tabi tutularak değerlendirilmiş ve uygulamaları irdelenmiştir. Bu anlaşma ve standart farklı açılardan değerlendirmeye alınarak analiz edilmiş, eksik veya hatalı bulunan yönleri tespit edilmiş, bunlardan kaçmak için kullanılabilircek yol ve yöntemler araştırılmış, anlaşmaların olası ekonomik, siyasi ve sosyal etkileri analiz edilmiştir. Son olarak ise anlaşmaların başarılı olabilmesi için dikkate alınması gerektiği düşünölen öneriler sayılmıştır. Ayrıca yeri geldikçe Türkiye'nin anlaşmalara katılımı, uygulamaları ve bazı eksiklikleri açıklanmıştır.

Mevcut durumda, 2023 yılı itibariyle anlaşmaların Türkiye özelindeki etkileriyle ilgili nicel bir araştırma yapabilmek için yeterli veri bulunmamaktadır. Ama anlaşmaların olası sonuçlarının sahada da görölüp görölmediğinin veya algılanıp algılanmadığının tespiti de önemlidir. Bu nedenle, konuyla ilgili uzmanlar nezdinde gerçekteşirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerle veri toplanmış ve elde edilen veriler yaptığımız çalışmanın sonuçlarıyla mukayese edilmiştir. Sonuçlar değerlendirilirken görüşmelerin büyük çoğunluğunun Türkiye'deki uzmanlarla gerçekteşirildiğinin dikkate alınması gerekmektedir.

Anlaşmaların Değerlendirilmesi

ABD'ye özđü bir uygulama olan FATCA'da, anlaşmaya uyum göstermeyen finansal kuruluşlar için ABD üzerinden yapılacak transferlerde %30 vergi kesintisi yaptırımı öngörölmektedir. Hem yaptırım tehdidi hem de ABD'nin küresel finans sistemindeki ağırlığı nedeniyle ölkeler ve finansal kuruluşlar büyük ölçüde uyum sağlamışlardır. Kapsamdaki bir öлке için, küresel ölçekte bir uygulama olan CRS'e uyumsuz olmanın en önemli yaptırımı ise "kara liste" olarak tanımlanan ve AB tarafından takip edilen Vergi Konularında İşbirliği Yapmayan Ölkeler Listesi'ne girmektir. Bunun yüksek oranda vergi kesintisi gibi doğrudan bir sonucu bulunmamakta, AB fonlarından yararlanamama ve parasal kontrollere tabi olma gibi daha tali ve dolaylı ekonomik sonuçları olmaktadır.

Kara listenin en önemli etkisi uygulandığı ülkenin itibar kaybına neden olmasıdır diyebiliriz.

AEOI uygulamalarına başlangıçta bankacılık sırrı, ticari sır, vergi mahremiyeti, kişisel verilerin korunması, mükellef hakları ve masumiyet ilkesi gibi kavramlar açısından itirazlar gelmiş ve akademik ve hukuki tartışmalar yapılmıştır. Halen çeşitli Avrupa ülkelerinde konuyla ilgili devam eden hukuki ihtilaflar da bulunmaktadır. Ancak gelinen aşama itibariyle biraz da yapılan yeni hukuki düzenlemelerin de etkisiyle bu tartışmalar bitme noktasına gelmiş ve uluslararası bilgi değişiminin bahsekonu ilke ve kavramları ihlal etmediği genel kabul görmüştür.

Bugüne kadar fazla gündeme gelmese de, elde edilen verilerin işlenmesi ve vergi denetimlerinde kullanımlarının artmasıyla beraber gündeme gelebilecek önemli itirazlardan biri de, gelen bilgilerin teyit edilmeksizin ülkelerin iç mevzuatına göre delil olarak kabul edilip edilmeyeceğidir. İlgili gelir idarelerinin uygulama şekillerine göre sorunun yoğunluğu ortaya çıkacaktır. Gelen bilginin mutlak doğru olarak kabul edilip tarhiyata esas alınması durumunda mükelleflerin itirazları yargı mercileri nezdinde ihtilaf konusu olabilecektir. Konuyla ilgili durum ancak idari ve kazai (yargı) uygulamaların sonuçlarına göre ortaya çıkacağından ve ülkeden ülkeye değişiklik gösterebileceğinden bugünden genel bir tespit ve yorumda bulunmak mümkün değildir.

Yukarıda saydıklarımız dışında, CRS’de ve uygulamalarında görülen önemli eksiklik ve sorunlar olarak:

- ABD’nin kapsama girmemesi
- Finansal kuruluşların uyum maliyetlerinin yüksekliği
- Müşteri kaybı ve işyükü gibi kaygılarla finansal kuruluşların üstü örtülü şekilde AEOI uygulamalarına direnmeleri
- Anlaşmalar kapsamında paylaşılacak bilgilerin sınırlı ve derinliklerinin az olması, buna karşın çok yüksek hacimde bilginin paylaşılması
- Özellikle CRS’ye uyumsuz olanlar için yaptırımların yetersiz olması
- Finansal kuruluşların gerçek faydalanıcıya ve kontrol eden kişiye ulaşmasındaki zorluklar
- Bazı ülkelerin CRS’e katılım için gönülsüz olması ve
- Uygulama sonuçlarının takibinin yeterli düzeyde yapılamaması

sayılabilir. Ancak en önemli ve öncelikli sorun ABD'nin CRS kapsamına girmeyip küresel uygulama dışında hareket etmesi ve belli ölçülerde vergi cenneti uygulamaları sergilemesidir.

Geneli ilgilendiren bu eksiklik ve sorunlar dışında; aslında ABD ile kişisel veya ticari kalıcı bir ilişkisi olmamasına rağmen (doğum vb. yollarla) bir şekilde ABD vatandaşlığı alan ve ABD dışında yaşayanlara, yani “kazara ABD vatandaşı” olanlara ilişkin finansal bilgilerin, mukim oldukları ülke tarafından ABD ile paylaşılmak zorunda olması ve diğer ülkelerle paylaşılan bilgilerin siyasi veya ideolojik olarak veyahut suç teşkil edecek şekilde kötüye kullanımı gibi anlaşmaların kendisinden kaynaklanmayan uygulama sorunları da bulunmaktadır.

Anlaşmalardan Kaçma Yöntemleri

Gerek CRS gerekse FATCA kapsamına giren ülke sayısının hızla artması, yurtdışında kayıtdışı varlığı bulunan kişi ve kurumları yeni arayışlara yöneltmiştir. Bu arayışlarda iki temel akımın öne çıktığı görülmektedir. Birincisi, finansal varlıkların pozisyonunda değişiklik yapmadan sahiplerinin statü veya mukimliklerini değiştirmesi iken ikincisi, finansal varlığı dönüştürmek veya bulunduğu yeri değiştirmektir. Bu çerçevede, AEOI Anlaşmalarından kaçmak için en sık kullanılan yöntemler şunlardır:

- “Altın vize” veya “altın vatandaşlık” edinmek
- Varlık sahibinin ikametgâhının kapsam dışı bir ülke veya bölgeye taşınması
- Hesapların, varlıkların bulunduğu ülkenin mukimi olan kişi ve kurumlar (vakıf, trust, şirket vb.) üzerine aktarılması
- Finansal varlıkların kapsam dışı bir ülke veya bölgeye taşınması
- Finansal varlıkların kapsam dışı finansal kuruluşlara veya hesaplara aktarılması
- Finansal varlıkların finansal olmayan varlıklara dönüştürülmesi
- Finansal varlıkların bulunduğu ülkenin vatandaşlığının edinilmesi
- Varlıkların kiralık kasalarda tutulması
- Bazı muhasebe işlemleriyle vergi cenneti avantajlarının sürdürülmesi

Vergi cennetlerinde kayıtdışı varlığı bulunan üst gelir grubuna mensup bir kişi için AEOI kapsamından çıkmanın en kolay yolu “altın vize” veya “altın vatandaşlık” edinmek suretiyle bu varlıklara ilişkin bildirim asıl mukim olunan ülkeye değil vatandaşlığı veya vizesi alınan yeni ülkeye bildirimini sağlanmasıdır. Hatta bu ülke AEOI kapsamında değilse bildirimde dahi bulunulmayacaktır. Anılan programları uygulayan ülkelerin de

gelen bildirimler için mukim olunan ülkeyi araştırma ve bildirimleri ulaştırma gibi bir kaygıları bulunmamaktadır.

Söz konusu yöntemle mücadele edebilmek amacıyla OECD, CRS kapsamında olan ülkeleri tarayarak potansiyel yüksek risk taşıyan bu tür uygulamaları tespit etmiş ve listelemiştir. Listeyi sürekli güncelleyerek duyurmaktadır (OECD, 2023/f).

Yapılan araştırmalarda; CRS sonrasında vergi cennetlerine olan sermaye akımının önemli ölçüde durduğu; CRS'nin vergi cenneti olmayan ülkelerin, vergi cennetlerinde tuttıkları varlıkları üzerinde azaltıcı yönde bir etkisi olduğu (Beer, Coelho ve Leduc, 2019); aynı zamanda vergi kaçakçılarının, mevduatlarını uyumlu olmayan vergi cennetlerine doğru yönlendirdiği (Menkhoff ve Miethe, 2019); CRS'in uygulanmamış olması durumunda vergi cennetlerindeki varlıkların %67 oranında daha yüksek olacağı (Ahrens ve Bothner, 2019); CRS'in, vergi kaçakçılığı amacıyla vergi cennetlerinde tutulan varlıklarda diğer ülkelere kıyasla, en az %14 ila %36 oranında bir azalmaya neden olduğu, ayrıca CRS sonrasında, ABD'de tutulan sınır ötesi varlık tutarının %9 ila %47 arasında arttığı (Casi, Spengel ve Stage, 2019); FATCA'nın diğer varlıklar yoluyla offshore vergi kaçakçılığını artırdığı (De Simone, Lester ve Markle, 2019) ve CRS'in, vergi cennetlerinde tutulan sınır ötesi portföy yatırımları üzerinde olumsuz etkisinin olduğu (Chiocchetti, 2020) tespitlerinde bulunulmuştur. Ancak konuyla ilgili yapılan akademik çalışmalarda, AEOI Anlaşmaları sonrasında sermaye akımlarının yönü tespit edilirken BEPS Eylem Planı, CbC MCAA ve küresel asgari kurumlar vergisi gibi birbiriyle bağlantılı uluslararası projelerin etkisinin gözardı edildiği görülmektedir. Oysa yarı yapılandırılmış görüşme verilerinden de anlaşılacağı üzere söz konusu projelerin, vergisel kaygı kaynaklı uluslararası sermaye hareketliliği üzerinde önemli etkisi vardır.

Tüm bu sonuçlar bize, AEOI sonrasında vergi cennetlerine olan sermaye akımının azaldığını, vergi cennetlerindeki fonların diğer ülkelere doğru akmaya başladığını göstermektedir. Söz konusu tersine akımın AEOI kapsamında olmayan ülkelere doğru olduğunu gösteren bazı çalışmalar (Menkhoff ve Miethe, 2019) olsa da, fon akımlarının tamamının bildirim dışı kalmak amacıyla yapıldığı söylenemez. Zira AEOI uygulamaları öncesinde ve sonrasında yapılan gönüllü beyan programlarıyla önemli tutarlarda sermayenin mukim olunan ülkelere dönüşünün sağlandığı bilinmektedir (Chiocchetti 2020; OECD, 2021/a; OECD, 2022/c). O halde AEOI'den kaçmak maksadıyla kapsam

dışı ülkelere doğru bir miktar sermaye akışı olsa da kayda girmek amacıyla asıl mukim olduğu ülkelere de önemli miktarlarda sermaye akımı gerçekleşmiştir. Örneğin OECD raporlarına (2023/b) göre; gönüllü beyan programları ve offshore merkezlerine yönelik vergi incelemeleri sayesinde, toplam 126 milyar Euro ek vergi geliri elde edilmiştir. Ayrıca, gelişmekte olan bir Asya ülkesinde 2016 yılında 950.000'den fazla vergi mükellefinin gönüllü beyanda bulunması gibi örnekler de dikkat çekmektedir (OECD, 2021/a, s.42).

AEOI'dan kaçmaya yönelik diğer yöntemler, aşağıda muhtemel etkileriyle birlikte değerlendirilmiştir.

Anlaşmaların Olası Etkileri

AEOI'lardan elde edilen verilerin işlenmesi ve incelenmesi ve bu işlemlerin yaygınlaşması neticesinde, gerek gerçek ve kurumsal mükelleflerin gerekse devletlerin uluslararası finansal işlemlere ilişkin vergisel bakışlarında zamanla değişmelerin olması beklenmelidir. Her şeyden önce mükelleflerin bu işlemlerle ilgili risk algısı değişecek, kayıtdışı parasını yurtdışına çıkarınca kendini eskisi gibi güvende (!) hissedemeyecektir. Gelir idareleri ise artık yurtdışı işlemler hakkında çok daha hızlı bir şekilde aksiyon alarak tespit ve değerlendirmede bulunabileceklerdir. Elllerinde oluşan veri seti sayesinde, çok daha kapsamlı ve etkin vergi denetimleri yapabileceklerdir. Yürütülmekte olan vergi incelemeleri esnasında mükellefin yurtdışında varlığının veya gelirinin olduğunun tespit edilip mükellef nezdinde sorgulanması bile ciddi şekilde caydırıcı olacaktır.

CRS ve FATCA'yı farklı açılardan incelediğimizde siyasi, ekonomik ve sosyal etkilerinin özetle aşağıdakiler gibi olabileceğini değerlendirmekteyiz:

- Her şeyden önce egemen devlet algısı güçlenecektir.
- Vergisel kaygıların azalmasıyla birlikte devletler daha rahat bir şekilde vergi politikası belirleyebileceklerdir.
- Uluslararası alanda vergisel anlamda şeffaflığa katkı sağlayacaktır.
- Vergiye gönüllü uyumu artırmak, vergi toplama maliyetlerini azaltmak, denetimlerde etkinliği sağlamak ve uluslararası vergi kaçakçılığını azaltmak suretiyle vergi gelirlerinde artış sağlayacaktır.
- Gelir ve servet dağılımı üzerinde olumlu etkileri olacaktır.
- Vergi cennetlerindeki kayıtdışı varlıklarda azalma sağlayacaktır.
- Kayıtdışı yurtdışı varlıkların kapsam dışı ülkelere kaymasına neden olabilecektir.

- Kapsama girmeyen/tespit edilemeyen kripto varlık, UCITS, BES gibi finansal varlık ve hesaplara olan yatırımları artırabilecektir.
- Yurtdışında finansal olmayan (taşınmaz, taşıt, sanat eseri, şarap, koleksiyon ürünleri gibi) varlıklara olan yatırımları artıracaktır.
- Çifte mukimlik tespitleri artacağından bundan kaynaklı sorunlar artacaktır.
- Eskisine kıyasla çok daha fazla sayıda yurtdışı işlemin tespiti ÇVÖA'larının daha yoğun ve aktif olarak kullanılmasına neden olacaktır.

Bunlar haricinde Türkiye özelinde; yurtdışındaki Türk vatandaşlarının Türkiye'deki kayıtdışı varlıklarını azaltmaları, üçüncü kişilerin üzerine geçirmeleri, finansal kuruluşlara Türkiye'de bir adresi beyan etmeleri veya mukim oldukları ülkede varlıkları beyan etmeleri gibi etkiler görülebilecektir. Bunlardan düşük gelir gruplarına mensup olup yaşadıkları ülkelerde sosyal yardım alanların, eğer Türkiye'de finansal varlıkları varsa bunların tespit edilerek aldıkları sosyal yardımların kesilmesi ve daha önce alınanların da cezalı olarak tahsili gündeme gelebilecektir. Her ne kadar AEOI kapsamında alınan bilgiler muhatap ülkenin onayı olmadan vergisel amaçlar dışında kullanılamasa da, kayıtdışı varlık bilgisine ulaşan idareler (sosyal güvenlik anlaşmalarının bilgi edinme hükümleri, yargı kararı vb.) diğer alternatif yollarla edindikleri bilgilerle de işlem tesis edebileceklerdir.

AEOI çerçevesinde elde edilen bilgilerin hızlı ve etkili bir şekilde kullanılarak vergi tarhiyat ve tahsilatına dönüştürülmesi egemen devlet algısını güçlendirecektir. Mükellefin, kayıtdışı varlıklarını yurtdışına çıkarması halinde dahi bunun devlet tarafından tespit edilip vergilendirilebileceği riskinin yüksek olması mükellefleri beyanda bulunmaya ve vergisel düzenlemelere uyuma zorlayacaktır. Nitekim çok uluslu şirketlerin, gerek AEOI gerekse BEPS Eylem Planı ve küresel asgari kurumlar vergisi gibi birbirini destekleyen diğer projelerin etkisiyle son yıllarda faaliyette buldukları devletlerle daha fazla uyumlu çalışmaya başladıkları gözlenmektedir.

AEOI sayesinde kayıtdışı yurtdışı varlıkların mukim olunan ülkelere geri dönmesi, bunlara ilişkin somut verilerin elde edilmesi ve bu sayede nisbi de olsa gelir artışının olması sayesinde devletler daha esnek şekilde vergi politikalarını oluşturabileceklerdir. Böylece söz konusu kaygılar nedeniyle daha önce dikkate alınamayan ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar daha fazla karşılanabilecektir. Fakat vergi politikalarında sağlanacak olan bu esnekliğin sadece AEOI sayesinde olacağını iddia etmek biraz abartılı olacaktır. Bu değişimde biraz önce sayılan destekleyici projelerin de katkılarının olacağı kesindir.

AEOI'nın uluslararası şeffaflığı artırmasıyla birlikte gelir idareleri, mükelleflerinin yurtdışı varlıkları hakkında bilgi sahibi olabilmekte ve bunları vergilendirebilmektedirler. Bahsekonu anlaşmaların; mükelleflerin vergiye olan gönüllü uyumunu arttırmak, idarelerin vergi toplama maliyetlerini azaltmak ve vergi denetimlerinde etkinliği sağlamak suretiyle vergi gelirlerinde artış sağlayacağı yönünde genel bir kabul vardır. Ancak bu gelir beklentilerinin abartıldığını iddia eden araştırmaların da (Byrnes ve Munro, 2017) bulunduğunu ifade etmeliyiz. Buna karşın resmi FATCA verilerine göre, 2018 yılında ABD vergi mükelleflerinin yurtdışı finansal varlıklarından yaklaşık 13,2 milyar dolar faiz geliri, 28,5 milyar dolar temettü geliri, 274 milyar dolar brüt hasılat ve itfa geliri ve 208 milyar dolar “diğer gelirler” elde edildiği tespit edilmiştir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s. 11-12). Aynı çalışmada; ABD mükelleflerinin vergi cennetlerinde yaklaşık 1,9 trilyon dolar serveti olduğu, %5-7'lik nominal getiri oranıyla bu servetten 95 ila 133 milyar dolar gelir sağlanabileceği, bu gelirin büyük çoğunluğunun üst gelir gruplarına ait olduğu dikkate alınarak kabaca %25'lik efektif vergi oranı ve %35'lik uyum oranıyla yıllık toplam 8 milyar ila 12 milyar dolar vergi geliri etkisi olacağı hesaplanmıştır. Daha kötümser bir varsayımla; %15'lik efektif vergi oranı ve yüzde 5'lik uyum oranıyla, toplam etkinin 700 milyon dolar ila 1 milyar dolar arasında, daha iyimser bir varsayımla ise %25'lik bir efektif vergi oranı ve %90'lık bir uyum oranıyla 21 ila 30 milyar dolar arasına çıkabileceği hesaplanmıştır (2023, s. 29-30). Üstelik bu rakamlar içerisinde FATCA'nın eskisiyle daha önce kayda giren ve vergilendirilen servet ve gelir tutarları bulunmamaktadır.

Vergi cennetlerindeki finansal varlıkların çok büyük bölümünün, toplumların üst gelir grubuna mensup mükelleflere ait olduğunda terddüt bulunmamaktadır. Nitekim 2018 verileriyle, ABD'de gelir dağılımında en üst %0,01'deki hanelerin yaklaşık %62'si yabancı hesaba sahiptir, aynı gruptakilerin yaklaşık %57'sinin vergi cennetlerinde serveti vardır, bunlar yabancı hesaplardaki toplam servetin yaklaşık %30'una sahiptir. %1'lik kesim dikkate alındığında ise bu oranın %64'e çıkmakta, buna karşın toplumun en alt gelir grubunu oluşturan %50'lik kesim ise %15 civarında bir servete sahiptir (Johannesen ve diğerleri, 2023, s.21-25).

Yurtdışındaki servetlerin gelirlerinin mukim oldukları ülkelerde vergi beyanlarına dâhil edilmeleri halinde, doğal olarak tarifinin üst dilimlerinden vergilendirileceklerinden gelir etkisi ortalamanın üzerinde olacaktır. Bunlara yönelik incelemelerin servetlerin

kaynaklarını da içerecek şekilde yapılması sadece gelirlerin değil servetlerin de vergilendirilmesini sağlayabilecektir. (Ancak bu konuda Türkiye için hukuki düzenleme eksikliğinden dolayı tereddüt bulunmaktadır.) Üst gelir gruplarının kayıtdışı gelir ve servetlerinin vergilendirilmesinin gelir ve servet dağılımını olumlu etkileyeceği kuşkusuzdur. Ayrıca böyle bir sürecin toplumun diğer kesimlerinin de gönüllü uyumu ve toplumsal barışın temini noktasında katkısı olacaktır.

AEOI uygulamalarının en azından gelir ve servet dağılımındaki adaletsizliğin yükselişini engelleyici etkisi olması beklenir. Ayrıca son yıllarda sermaye ve emeğin vergilendirilmesinde emek aleyhine işleyen süreci en azından yavaşlatıcı etkisi olacaktır.

Uluslararası alanda AEOI'nın vergi kaçakçılığı/vergiden kaçınma üzerinde ne gibi etkileri olacağına ilişkin araştırmalarda farklı sonuçlara ulaşılabilmektedir. Örneğin bazı araştırmalarda (Johannesen and Zucman, 2014) bu tür bir bilgi değişimine başlamanın daha önce vergi kaçırma/kaçınma amacıyla varlıklarını vergi cennetlerinde tutan mükellefleri, kayda girmemek için bu varlıklarını bilgi değişimi kapsamına girmeyen ülke ve bölgelere doğru kaydırmaya sevk edeceği sonucuna varılmıştır. Diğer bir grup araştırmacıya (Menkhoff and Miethe, 2019) göre de, bu kapsamdaki mükellefler vergi cennetlerindeki varlıklarının vergilendirilmemesi için yeni vergi kaçırma yöntemleri üzerinde çalışacaklardır. Anlaşmalar neticesinde vergi cennetlerindeki sınır ötesi varlıkların %69 oranında azaldığı ve sınır ötesi vergi kaçakçılığının büyük bir oranda azaldığı tespit edilmiştir (Ahrens ve Bothner, 2020). Diğer bir araştırmada ise AEOI'nın vergi gelirleri, vergi kaçakçılığı ve gelir dağılımı üzerindeki spesifik etkileri tespit edilememiş, offshore finans merkezlerindeki servetler üzerindeki etkisi araştırılarak, vergi kaçakçılığını azalttığı varsayılmıştır (Ottøy, 2023).

Genel kabul AEOI'nın vergi kaçakçılığıyla mücadelede etkili olduğu yönünde olmasına karşın farklı düşünenler de bulunmaktadır. Örneğin Beer ve diğerlerine (2019) göre; anlaşmalar sonrasında yurtdışı mevduatların azalmasıyla, AEOI'nın vergi kaçırmak için offshore merkezlerinin kullanımını sınırlamada etkili olduğunu gösteren güçlü kanıtlar bulunsa da, bu gözlemin küresel vergi kaçakçılığına yönelik kesin sonuçları belirsizdir, çünkü bir offshore merkezindeki mevduatlardaki azalma, farklı bir yerde vergi kaçakçılığı mevduatında bir artış anlamına gelebilir. Üstelik offshore merkezlerinde bulunan sınır ötesi varlıkların tamamının vergi kaçakçılığı amacıyla orada bulunduğu da

kesin değildir. Ancak bu yorum CRS'in hızla yayılması ve kapsam dışı alanların daralarak sadece güvenlik riski ve yeterli altyapısı bulunmayan ülkelerin dışarda kalmasıyla geçerliliğini yitirmektedir. Yurtdışı servet sahiplerinin vergi ödememek amacıyla sistem dışı kalma çabalarının devam etmesi doğaldır, ama gerek coğrafi gerekse finansal ürün olarak alanın daralması bir aşamadan sonra onları da kayda girmeye zorlayacaktır.

CRS ve FATCA'nın duyulmasıyla birlikte daha uygulanmadan önce vergi cennetlerine doğru olan sermaye akımlarında azalmalar tespit edilmiş ve bu ülke ve bölgelerden diğer ülkelere, özellikle kapsamda olmayan ülkelere doğru olan sermaye akımlarında artış görülmüştür. Tersine sermaye akımında en dikkat çeken nokta ABD'ye olan sermaye akımlarında görülen artıştır. Bunda ABD'nin ve eyaletlerinin gittikçe artan şekilde hissedilen vergi cenneti benzeri politikalarının etkisi büyüktür (Casi, Spengel ve Stage, 2019; Ottøy, 2023). Delaware ve Wyoming gibi bazı ABD eyaletlerinin yatırımcı ve sermayedar çekebilmek amacıyla bilinçli bir tercihle vergi cenneti benzeri politikaları izledikleri uzun süredir bilinmektedir. Yapılan araştırmaları birlikte değerlendirdiğimizde, ABD'nin FATCA vasıtasıyla bir taraftan kendi mükelleflerinin yurtdışında bulunan servetlerini tespit edip vergilendirerek ülkeye dönüşlerini sağlamaya çalıştığı diğer taraftan ise özellikle eyaletlerin uyguladıkları politikalarla yabancı sermayeyi ülkeye çekmeye çalıştığı görülmektedir. Bu nedenle de, ABD'nin kaçınılmaz olmadıkça CRS'ye katılmaya yanaşmayacağı kanatındeyiz.

AEOI'nın bir diğer muhtemel etkisi de, herhangi bir sebeple bulunduğu vergi cennetini terk edemeyen servetin veya mukim olmadığı bir ülkede serveti olan mükelleflerin servetlerinin türlerini değiştirerek uygulamadan kaçmaya çalışmaları olabilir. Bu dönüşüm; ya kapsama girmeyen (UCITS, BES gibi) finansal varlıklarla takas veya (taşınmaz, sanat eseri, koleksiyon ürünler gibi) finansal olmayan varlıklarla takas şeklinde iki yolla sağlanabilir. Kapsamda olmayan taşınmazlar ve taşıtlar gibi varlıklara anlaşmalar öncesinde de sonrasında da yatırım gerçekleştirilmektedir. Nitekim yapılan çalışmalarda FATCA sonrasında, yabancıya satışın serbest olduğu ülkelerde konut fiyatlarında ve İsviçre kantonlarındaki serbest limanlarda depolanan sanat eserlerinin ithalatında artış tespit edilmiştir. Fakat bunların resmi kayıtlarının olması zaman içinde kapsama alınma ihtimallerini artırmaktadır (Chiocchetti, 2020, s.10).

Günümüzde resmi kayıta olmayan önemli finansal varlıklardan biri de kripto varlıklardır, yurtdışı servetlerin bir kısmının da bu varlıklara dönüştürüldüğü tahmin edilmektedir. OECD, kripto varlıkları CRS kapsamına alabilmek amacıyla 2023 yılı Haziran ayında Kripto Varlık Raporlama Çerçevesi'ni (CARF) yayınlamıştır. Ancak CARF'in da FATF'in karapara düzenlemelerindeki eksiklikler gibi bazı zayıf yönleri vardır. Henüz uygulama sonuçları alınmamış olmakla beraber özellikle fiziki kuruluş yerleri olmayan veya tespit edilemeyen kripto varlık borsaları ve benzerleri için, kuruluş yerinin bulunduğu ülkenin bildirimden sorumlu tutulması uygulamayı baştan sekteye uğratabilecektir.

AEOI'dan elde edilen kimlik, adres ve finansal hesap bilgileri sayesinde; küresel çapta milyonlarca kişinin çifte mukim olduğu, uluslararası çifte vergilendirmeye maruz kaldığı veya hiç vergilendirilmediği, hatalı olarak fazladan vergilendirildiği veya vergi kaçakçılığı yaptığı tespit edilebilir hale gelmiştir. Tabi bu kanaate ülkelerin bu yönde iradelerinin mevcut olduğu varsayımıyla varılmaktadır. Zira OECD raporlarına yansıdığı kadarıyla bazı ülkeler muhatap ülkelere, aldıkları dijital verilerin şifrelerini dahi istememişlerdir.

AEOI çerçevesinde yapılan tespit ve vergilendirmeler duruma göre ÇVÖA hükümlerinin daha yoğun şekilde kullanımına yol açacaktır. Küresel Forum'a mensup 168 üye arasında 2009 ve sonrasında toplamda 370.000'den fazla bilgi talebinin gerçekleşmiş olması ve sayılarının her geçen gün artması ÇVÖA'ların önemini arttıracaktır (OECD, 2023/i). AEOI uygulamalarının sonuçlarının alınmaya başlamasından bir müddet sonra bu anlaşmalarda revizyon ve iyileştirme girişimlerinin olması muhtemeldir.

Görüşme Sonuçları

Çalışmamızda tespit edilen AEOI'nın olası etkilerinin uygulama sahasında karşılığının olup olmadığının teyidi amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle veri toplanmış ve toplanan veriler analiz edilmiştir. Yaptığımız araştırma sonucunda vardığımız sonuçlar, görüşmeler vasıtasıyla toplanan verilerle karşılaştırılarak bir anlamda test edilmiştir. Özetle sahadan toplanan verilerin de yaptığımız tespit ve analizleri çoğunlukla teyit ettiği görülmektedir. Buna göre:

1. Anlaşmalar mükellefleri gönüllü uyuma sevk edeceklerdir.
2. Anlaşmaların vergi gelirleri üzerinde olumlu etkisi olacaktır.

3. Anlaşmalar mükelleflerin yurtdışı varlıklarının kayda alınmasına katkı sağlayacaktır.
4. Uygulamalar neticesinde ÇVÖA'larının önemleri artacaktır.
5. Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının vergi yükleri artacak ve aldıkları sosyal yardımlar olumsuz etkilenecektir.
6. Gelir ve servet dağılımı olumlu etkilenecektir.
7. Vergi cennetlerine olan sermaye akımı azalacaktır.
8. Yurtdışında mukim kişiler vergi yüküne, getiri oranına ve ekonomik duruma göre Türkiye'den varlıklarını çekebileceklerdir.
9. Türkiye mukimi mükelleflerin yurtdışındaki varlıklarını sadece AEOI Anlaşmaları nedeniyle yurda getirmeleri zordur.
10. Vergi rekabeti makul ölçülerde devam edecektir.

Yukarıdaki ilk 5 sıradaki sonuçlar daha önceki çalışmalar ve bizim vardığımız sonuçlarla tam olarak (%100) uyumludur. 6 ila 9'uncu sıralardakilerde ise katılımcılar %60 ila %80 oranlarında benzer görüş beyan etmişler, ancak 10'uncu sıradaki vergi rekabetiyle ilgili katılımcı görüşleri araştırmamız sonucunda vardığımız kanaatten farklılık arz etmiştir. Konunun tekrar değerlendirilmesi neticesinde ise önceki kanaatimiz değişerek, tarafımız da katılımcı görüşlerine iştirak etmiştir. Buna göre, AEOI Anlaşmaları neticesinde vergi rekabetinin tamamen bitmemesi, "dibe doğru yarış" şeklinde olmasa da, BEPS Eylem Planı, küresel asgari kurumlar vergisi ve CbC MCAA gibi çalışmalar da dikkate alınarak %10-15 gibi makul oranlara inecek şekilde devam etmesi ihtimali daha yüksektir.

Görüşmelerde katılımcıların özellikle vurguladıkları bir konu, AEOI'nın olası etkilerinin ortaya çıkmasında uygulamanın ve ülke idarelerinin kararlılığının etkisinin büyüklüğüdür. AEOI'nın sadece teoride kalmasının anlamının olmayacağı, ortaya çıkabilecek sorunlara karşı idarelerin irade göstermelerinin önemli olduğuna vurgu yapılmıştır.

Öneriler

AEOI'dan amaçlanan sonuçlara ulaşılabilmesi için mevcut eksiklik veya hataların giderilerek geliştirilmesi ve kapsamının genişletilmesi gerekmektedir. Her ne kadar konunun ülkelerarası diplomatik ve siyasi yönleri ve çekinceleri olsa da OECD ve önde gelen ülkeler en azından görünürde uygulamalara devam etme eğilimindedirler. AEOI ile ilgili olarak yapılabilecekler aşağıda özetlenmiştir:

- ABD en kısa sürede CRS kapsamına alınmalı veya entegre edilmelidir.

- OECD bünyesinde FATF benzeri bir uluslararası kurum kurularak gözden geçirme faaliyetleri etkinleştirilmelidir.
- Küresel ortak bir VKN kullanıma konulmalıdır.
- Finansal kuruluşların VKN, kontrol eden kişi veya gerçek faydalanıcı gibi tespitleri yapmaları teşvik edilmeli/zorlanmalıdır.
- Raporlanacak bilgilerin kapsamı genişletilmeli, içeriği zenginleştirilmelidir.
- Uygulama etkinliğini artıracak şekilde yaptırımlar getirilmelidir.
- Bilginin toplanmasında, tasnifinde, paylaşımında ve alınan bilginin işlenmesinde ve değerlendirilmesinde standardizasyon sağlanmalı ve teknik altyapının kurulmasında gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelere destek sağlanmalıdır.
- Küresel asgari kurumlar vergisi ve BEPS Eylem Planı gibi projeler hızlandırılarak CRS ile tam olarak entegre edilmelidir.

Yukarıdaki gibi genel öneriler dışında daha somut, uygulamaya yönelik olanlar da bulunmaktadır. Bunlara örnek olarak; gönüllü uyumu artırabilmek amacıyla, finansal kuruluşların sadece gelir idarelerine değil eş zamanlı olarak müşterilerine de bilgilendirmede bulunmalarının sağlanması; paylaşılan bilgilerin önceden belirlenmiş (karapara aklama, suç teşkil eden fiiler vb.) amaçlarla da kullanımına izin verilmesi için hukuki dayanak oluşturulması verilebilir.

ABD'nin küresel ekonomideki önemi, uluslararası finansal sistemdeki rolü ve potansiyel bir vergi cenneti olma ihtimali nedeniyle bir an önce CRS kapsamına alınması zorunludur. Aksine bir durumun CRS'in başarısı için en ciddi risk olacağını değerlendirmekteyiz.

Küresel Forum tarafından gerçekleştirilen gözden geçirme faaliyetleri sonucunda düzenlenen raporlar incelendiğinde, son derece naif ve edilgen bir dilin kullanıldığı görülmektedir. Bunda OECD veya Forum'un yaptırım gücünün olmamasının da etkisi bulunmaktadır. Ayrıca Forum'un kurumsal yapısının zayıf olması ve diplomatik nezaket de etkin bir raporlama yapılmasını zorlaştırmaktadır. Bu sebeple, öncelikle uyumsuz ülke ve finansal kuruluşlar için güçlü yaptırımların gündeme alınması ve yıllık gözden geçirmeleri gerçekleştirecek ve yaptırımları uygulayacak FATF benzeri bir kurumun OECD bünyesinde kurulması elzemdir. Güçlü kurumsal bir yapı oluşturulmadığı sürece ülkeler sadece itibar kaybına uğramamak adına uyum göstereceklerdir. Mevcut düzenlemelere göre uyumsuz finansal kuruluşlara iç mevzuata göre yaptırım uygulandığından inisiyatif tamamen ülkelerin kendisinde kalmaktadır.

AEOI kapsamında gelen bilgilerin yurtiçi vergi beyanlarıyla eşleştirilebilmesi için isim, unvan, adres ve VKN gibi bilgiler kullanılmaktadır. Ancak bunlar içerisinde en kolay ve hatasız sonuç veren bilgi VKN'dir. ABD'nin 2018 yılında FATCA çerçevesinde hakkında bilgi aldığı 4.566.774 adet hesabın sadece 1.477.183 adedinde (%32,3'ünde) VKN bilgisi bulunduğundan ABD mükellefleriyle eşleştirilebildiği, 1.644.587'sinin (%36,5'inin) ise VKN eksikliğinden dolayı eşleştirilemediği ve bu eşleştirilemeyen hesapların bakiyesinin 1.018 milyar dolar olduğu (Johannesen, 2023, s. 10-11) dikkate alındığında VKN bilgisine olan ihtiyaç daha iyi anlaşılmaktadır. VKN, AEOI dışında ülke bazlı raporlama, küresel asgari kurumlar vergisi gibi diğer uluslararası projeler için de zorunlu bir altyapı ihtiyacıdır. Küresel bir bilgi ağı ancak VKN ve standart bilişim teknolojileri gibi altyapıların kurulmasıyla mümkündür.

Ayrıca gerek CRS'de gerekse FATCA'da finansal kuruluşlardan, anlaşmalardaki durum tespit süreçlerini kullanarak müşterilerinin mukim olduğu ülkeyi tespit etmeleri ve bildirmeleri beklenmektedir. Fakat özellikle çifte mukimlik durumlarında finansal kuruluşların güvenilir bir şekilde bunu gerçekleştirebilmesi çok zordur. Finansal kuruluş personelinin, müşterilerinin yanlış beyanını her zaman farketmesi mümkün olmadığı gibi farketse bile bunu (ticari kaygılar veya diğer nedenlerle) raporlaması beklenmemelidir. Bunun yerine, gelir idaresinin emniyet birimlerinden aldığı yurda giriş ve çıkış belgeleri üzerinden oluşturduğu bir veri tabanını, mukimliğin tespiti için finansal kuruluşlara açması sorunun çözümüne katkı sağlayabilir. Ancak bu işlemde de özel hayatın gizliliğinin ihlal edilme ihtimali gözönünde bulundurulmalıdır. Bu sorunu aşabilmek için finansal kuruluşlara sadece müşterilerin ülkede mukim olup olmadığı bilgisi sağlanabilir.

Çalışmamızda CRS'in en önemli eksikliklerinden biri olarak, uyumsuz finansal kuruluşlara uygulanacak olan yaptırımlardaki belirsizlik görülmüştür. Mevcut düzenlemeler, finansal kuruluşların hatalı veya eksik bilgi vermesi veya hiç vermemesi gibi uyumsuzluk durumlarında cezai yaptırım olarak iç mevzuatın uygulanacağını öngörmektedir. Yani standart bir yaptırım öngörülmemiştir. Şimdiye kadar ki uygulama; finansal kuruluşların müşteri kimliğini tespit etmede ve kontrol eden kişi tespitlerinde, yani durum tespit süreçlerinin işletilmesinde ve gerekli altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde gönülsüz olduklarını gösteriyor. Bu sorunun çözümü için, uluslararası gözetimde etkinliğin sağlanmasının yanısıra yaptırımlarda standart ve

etkinlik sağlanmalı, ödül ve teşvik mekanizmaları oluşturulmalı ve geliştirmekte olan ve az gelişmiş ülkeler için finansal destek programları sağlanmalıdır.

Günümüzde AEOI çerçevesinde değişime tabi olan finansal hesaplar ve içerikleri çok sınırlı ve sığdır. Kamu kurumları, merkez bankaları ve kredi kartı kuruluşları gibi finansal kuruluşlar ile UCITS, BES gibi finansal araçlar kapsama girmediği gibi taşınmazlar, taşıtlar, şirket ortaklıkları, kıymetli taş ve madenler, sanat eserleri ve koleksiyon ürünleri gibi varlıklar da kapsamda değildir. Vergiden kaçmak için yurtdışına çıkan servetlerde alternatif kaçış yollarının daraltılması amacıyla öncelikle resmi sicili olan taşınmaz, taşıt, sanat eseri ve şirket bilgileri gibi bilgilerin daha sonra ise zamanla diğer alternatif yatırım araçlarının bilgilerinin paylaşımına açılması gereklidir.

Ayrıca finansal bilgilerde derinliği sağlamak ve daha nitelikli analizler gerçekleştirebilmek için; yetkili gelir idarelerinin tüm ayrıntılı finansal işlem bilgilerini, tamamını paylaşmasa da kendisinde toplaması, diğer ülkelerle öncelikle mizan bilgilerine benzer şekilde, (belli bir dönemde hesaba yatan ve çekilen tutarların toplamları gibi) yıllık işlem hacmini içeren kısıtlı bilgi değişiminde bulunulması, ilgili ülkenin şüpheli işlem tespit etmesi halinde ise VKN üzerinden elektronik ortamda hızlı bir şekilde ayrıntılı bilgi paylaşımının gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Bu şekilde hızlı ve sonuç alıcı bir sürecin kısa sürede caydırıcı etkisi görülebilecektir. AEOI çerçevesine girmeyen finansal kuruluşların, hesapların ve varlıkların kapsama alınması, alınan bilgilerin zenginleştirilerek içeriklerinin derinleştirilmesi anlaşmaların etkinliğini artıracak ve amaca daha hızlı ulaşılmasına yardım edecektir.

AEOI Anlaşmaları hakkında vurgulanması gereken önemli konularda biri de; söz konusu anlaşmaların asıl amacı olan uluslararası alanda şeffaflığın sağlanabilmesi için BEPS Eylem Planı, küresel asgari kurumlar vergisi, CbC MCAA raporlama ve konsolide kurumlar vergisi matrahı gibi aynı veya benzer amacı taşıyan uluslararası projelerle tam bir eşgüdümünün sağlanmasıdır. Bu projelerin uluslararası alanda faaliyette bulunan mükellefleri tam olarak kavramasıyla ancak daha doğru bir vergilendirme zemini oluşabilecektir.

Türkiye

AEOI Anlaşmalarının Türkiye uygulamalarının hukuki boyutuyla ilgili olarak öncelikle çözülmesi gereken iki sorun bulunmaktadır. Birincisi, müşterilerin kendileriyle ilgili

olarak finansal kuruluşlara verdikleri veya finansal kuruluşların müşterileri hakkında toplayarak gelir idaresine verdikleri bilgilerin hatalı, eksik veya yanıltıcı olması halinde uygulanması gereken müeyyidelerin bir an önce Kanuni dayanağının oluşturulması zorunluluğudur. Zira kanaatimizce mevcut hukuki düzenlemeler eksiktir ve cezai yaptırım uygulanması hukuken mümkün değildir.

VUK'da bilgi vermekten çekinenler ile ilgili özel usulsüzlük cezaları mükerrer 355'inci maddede düzenlenmiştir, ancak bu maddede bilgi toplamayla ilgili diğer maddeler bulunurken, "Uluslararası anlaşmalar gereğince bilgi değişimi" başlıklı 152/A maddesine yer verilmemiştir. Bu eksiklik "Suç ve Cezanın Kanuniliği İlkesi" gereği anılan maddeye göre ceza kesilmesine hukuken engel teşkil etmektedir. Ayrıca 152/A maddesine göre idare, "*Maliye Bakanlığınca tespit edilecek usullere göre*" bilgi toplayabilecek iken böyle bir belirlemenin henüz yapılmamış olması da ceza uygulanmasını tartışmalı hale getirmektedir. Hukuki dayanak eksikliği için yasal değişiklik yapılmalı, usul eksikliği için de idari düzenleyici işlem (Genel Tebliğ) yayımlanmalıdır.

Hukuki boyuttaki ikinci sorun ise, GİB'in gerçek kişilerle ilgili yurtdışından aldığı bilgilere istinaden vergi dairelerince yapılacak tarhiyatların hukuki dayanağında yaşanabilecek olan boşluğun doldurulması zorunluluğudur. Bilindiği üzere Türkiye'de gelir vergisi sistemi "kaynak teorisi"ne dayanmakta olup GVK'da sayılmayan veya kaynağı ispatlanamayan gelir unsurları vergilendirilememektedir. Bunun doğal sonucu olarak, bir gerçek kişinin yurtdışında önemli tutarlarda kayıtdışı serveti tespit edilse dahi bu servetin kaynağı olan gelir beş yıldan daha eski bir tarihte elde edildiyse veya son beş yılda elde edilmesine rağmen gelir idaresi bu servetin kaynağının GVK'da sayılan yedi gelir unsurundan biri veya birkaçı olduğunu ispatlayamıyorsa, bu servetin vergilendirilmesinde ciddi hukuki ihtilaflar çıkacak ve muhtemelen vergilendirilemeyecektir. Bu eksikliğin tamamen giderilebilmesi ancak köklü bir reform paketiyle mümkündür. Ancak konjonktürün buna uygun olmaması halinde GVK'nın gelirin tanımıyla ilgili maddelerinde ve VUK'un tarhiyatla ilgili maddelerinde yapılacak düzenlemelerle kapsamlı düzenlemeler yapılmıyaya kadar yurtdışında tespit edilen vergilendirilmemiş servetlerin vergilendirilmesi sağlanabilir.

Araştırmamızda dünya geneli için vardığımız, AEOI uygulamalarının yurtdışı varlıkların, sahiplerinin mukim oldukları ülkelere dönüşüne yol açabileceği kanaati, yarı

yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerden Türkiye özelinde doğrulanmamıştır. Yurtdışı varlıkların Türkiye'ye getirilmesinde diğer ülkelerden farklı olarak ülkenin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve siyasi şartlar ve çıkarılan Varlık Barışı Kanunları, AEOI'dan çok daha fazla etkilidir.

Son olarak; konuyla ilgili olarak bundan sonraki akademik araştırmalar için yapılabilecek önerilerden biri; özellikle Türkiye ile ilgili olarak; yeterli veri birikimi oluştuktan sonra somut veriler üzerinden CRS ve FATCA'nın yurtdışı finansal varlıklar, uluslararası sermaye hareketleri, vergi gelirleri ve mükellef davranışları üzerindeki etki ve sonuçlarının araştırılması olabilir. Ancak yapılacak araştırmalarda, 2023'ün Mart ayına kadar uygulamada kalan yurtdışı varlıkların ülkeye getirilmesiyle ilgili düzenlemelerin (Yapılandırma/Varlık Barışı Kanunlarının) ve son yıllardaki radikal faiz politikası değişikliklerinin etkilerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Zira her iki faktörün de saptırıcı etkilerinin yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

Diğer bir araştırma konusu önerisi ise; AEOI Anlaşmaları'nın yurtdışında yaşayan Türk vatandaşları üzerindeki muhtemel etkilerinin çerçevesinin anlaşılabilmesi ve boyutlarının ölçülebilmesine ilişkin olabilir. Fakat bu araştırmanın da örnek bir ülkenin seçilerek yapılması konunun somut sonuçlarının analizinin yapılabilmesi açısından faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- 6487 sayılı Bazı Kanunlar ile 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2013). T.C. Resmi Gazete, 28674, 11 Haziran 2013.
- 6677 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti Arasında Genişletilmiş Bilgi Değişimi Yoluyla Uluslararası Vergi Uyumunun Artırılması Anlaşması ve Eki Mutabakat Zaptının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun. (2016) T.C. Resmi Gazete, 29655, 16 Mart 2016.
- 7018 sayılı Vergi Konularında Karşılıklı İdari Yardımlaşma Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun. (2017). T.C. Resmi Gazete, 30071, 3 Mayıs 2017.
- Ahrens L. ve Bothner F. (2020). The Big Bang: Tax Evasion After Automatic Exchange of Information Under FATCA and CRS. *New Political Economy*, 25:6, 849-864.
- Akbank. (2023). Erişim: FATCA. Erişim: 27 Ekim 2022, <https://www.akbank.com/tr-tr/genel/Sayfalar/fatca.aspx>
- Akbulak, Y. (3 Ağustos 2022). OECD'nin G20 Ekim 2022 Toplantısına Dönük "Kripto Varlıklara Vergi Çerçevesi". Erişim: 2 Eylül 2023, <https://legal.com.tr/blog/genel/oecdnin-g20-ekim-2022-toplantisina-donuk-kripto-varliklara-vergi-cercevesi/>
- Akçura, A. (2020). Finansal Hesap Bilgileriniz Vergi İdareleri Arasında Otomatik Paylaşıyor. Erişim: 21 Aralık 2021, <https://www.verginet.net/dtt/1/finansal-hesap--bilgileriniz-otomatik-paylasiliyor.aspx>
- Aktan, C.C. ve Vural, İ.Y. (2012). Vergi Rekabeti. *Maliye Dergisi*. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayın No:2012/420, 273-292.
- Aktaş, Z.C. (2021). Otomatik Veri Değişimine BES Dâhil mi?, Erişim: 10 Mart 2023, <https://www.zeynepcandanaktas.com/blog/2021/1/9/otomatik-veri-degisimine-bes-dahil-mi>

- Alstadsaeter, A. Johannesen, N. ve Zucman G. (2018). Who Owns the Wealth in Tax Havens? Macro Evidence And Implications for Global Inequality. *Journal of Public Economics*, 162, 89–100. Erişim: 12 Aralık 2022, <https://gabriel-zucman.eu/files/AJZ2018.pdf>
- Ateş, L. (2015). Vergisel Bilgilerin Otomatik Değişimi Standardı ve Türkiye. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, 665-682.
- Aydın, F. (2010). Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarının Değerlendirilmesi. *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi*, 77.
- Bahtiyar, E. (2023). Vergilemede Bilgi Değişimi ve Vergi Cennetlerine İlişkin Kurumsal Önlemler. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 2022 Özel Sayısı , 117-132 . DOI: 10.18092/ulikidince.1239205
- Balcı, B. (2003). Uluslararası Çifte Vergilendirme Sorunları – III. *Vergi Dünyası*. Eylül, 265.
- Balcı, S.H. (2010). Vergi Alanında Uluslararası Bilgi Değişimi. *Vergi Dünyası Dergisi*, 347, 34-43.
- Baselgia E. (2023). The Compliance Effects of the Automatic Exchange of Information: Evidence from the Swiss Tax Amnesty. *EU Tax Observatory Working Paper*. No:19. Erişim: 12 Temmuz 2023. https://www.taxobservatory.eu/wp-content/uploads/2023/06/EUTO_WP19_Baselgia_AEOI_Compliance_June2023.pdf
- Batirel, Ö.F. (2014). Vergi Bilgi Değişim Anlaşmaları ve Vergi Cennetleri. *Journal of Life Economics*, 43-50.
- Beer, S., Coelho, M. ve Leduc, S. (2019). Hidden Treasures: The Impact of Automatic Exchange of Information on Cross-Border Tax Evasion. IMF Report (IMF Working Paper), WP/19/286, Erişim: 10 Kasım 2022, <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2019/12/20/Hidden-Treasure-The-Impact-of-Automatic-Exchange-of-Information-on-Cross-Border-Tax-Evasion-48781>

- Belçim, Ö. (2020). *Uluslararası Vergilendirmede Bilgi Değişimi ve Avrupa Birliği Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilgin, S. ve Yılmaz, A. (2019). Vergi Güvenliği Açısından Otomatik Bilgi Değişimi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı, 358-375, Erişim: 17 Kasım 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/assam/issue/48907/585752>
- Bilici, N. (2012), *Vergi Hukuku* (30. bs.), Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bilici, N. (2013). *Avrupa Birliği ve Türkiye: Mali Yardımlar, Vergilendirme*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bilicka, K. ve Fuest, C. (2012). With Which Countries do Tax Havens Share Information?, Oxford University Centre for Business Taxation, Erişim: 12 Temmuz 2023, <https://oxfordtax.sbs.ox.ac.uk/files/wp1211.pdf>
- Büyüköztürk Ş., Çakmak E. K., Akgün Ö. E., Karadeniz Ş. ve Demirel F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (11. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Byrnes, W. ve Munro, R.J. (2017). Background and Current Status of FATCA. Texas A&M University School of Law Legal Studies Research Paper No. 17-31, Erişim: 15 Mart 2023. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2926119>
- Casi, E. Spengel, C. ve Stage B.M.B. (2019). Cross-Border Tax Evasion After The Common Reporting Standard: Game Over?. *Journal of Public Economics*, 190, Erişim: 15 Mart 2023, https://ntanet.org/wp-content/uploads/2019/03/Session1249_Paper1553_FullPaper_1.pdf
- Chiocchetti, A. (2020). The Effects of Automatic Exchange of Information on Evaded Wealth. (T. Piketty, Sup.) Paris School of Economics. Erişim: 14 Mart 2023, <http://piketty.pse.ens.fr/files/Chiocchetti2020.pdf>
- Collin, M. (2023). *The Impact of Tax Blacklisting*. World Bank Group Policy Research Working Paper 10435. Erişim: 2 Haziran 2023,

<https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/fd37cbee-ab3e-401b-a49b-163b0a2bc0cc>

Çakmakçı, A. (t.y.). Yurtdışında Geliri Olup Beyan Etmeyenlerin Acilen Pişmanlık Hükminden Yararlanmaları Gerekmemektedir. Erişim: 19 Mart 2023, <https://www.adenymm.com.tr/yurtdisinda-geliri-olup-beyan-etmeyenlerin-acilen-pismanlik-hukminden-yararlanmalari-gerekmemektedir>

Çelikkaya, A. ve Bişgin, A. (2012). Uluslararası Alanda Vergi İdareleri Arasında Bilgi Değişimi: Türkiye'nin Taraf Olduğu Anlaşmalar Açısından Konunun Değerlendirilmesi, *Maliye Dergisi*, 163, 76-94.

De Simone, L., Lester, R. ve Markle, K. (2019). Transparency and Tax Evasion: Evidence from the Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA). Working Paper No. 3744, Erişim: 17 Kasım 2022. <https://www.gsb.stanford.edu/faculty-research/working-papers/transparency-tax-evasion-evidence-foreign-account-tax-compliance>

Deutsche Welle Türkçe. (6 Haziran 2021). Küresel Vergi Reformu Neyi Kapsıyor? Erişim: 10 Nisan 2023, <https://www.sondakika.com/haber/haber-kuresel-vergi-reformu-neyi-kapsiyor-14183023/>

Deloitte. (2015). Vergi Sirküleri, 69, Erişim: 26 Aralık 2020, <https://www.verginet.net/dtt/11/Vergi-Sirkuleri-2015-69.aspx>

Denizbank. (2023). Kısa Kısa FATCA. Erişim: 27 Mart 2023, <https://www.denizbank.com/kisa-kisa/fatca.aspx>

Doğan, A. ve Kabayel M. (2016). Küresel Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri Üzerine Değerlendirmeler-Global Tax Competition and Assesments on The Tax Heavens. *LDT Dergisi*, 81, 75-98.

Edizdoğan, N. (2007). *Kamu Maliyesi*. Ankara: Ekin Kitabevi.

EFAMA. (2023). UCITS. The European Fund and Asset Management Association. Erişim: 10 Ağustos 2023. <https://www.efama.org/policy/eu-fund-regulation/ucits>

- Ernst and Young (E&Y). (12 Mayıs 2022). Kripto Para ve Dijital Varlık Yatırımcıları Tüm Dünyada Vergi Düzenlemelerini Dikkatle İzlemeli. Erişim: 22 Ağustos 2023, https://www.ey.com/tr_tr/news/2022/05/kripto-para-ve-dijital-varlik-yatirimcilaritum-dunyada-vergi-duzenlemelerini-dikkatle-izlemeli
- Erol, K.O. (8 Kasım 2022). Uluslararası Vergilendirmenin Ekonomi Politikası, Erişim: 10 Mayıs 2023, <http://www.vergisorumlari.com.tr/yazi/kazim-okan-erol/uluslararasi-vergilendirmenin-ekonomi-politigi/342>
- Euronews. (8 Ekim 2021). OECD'den Küresel Vergi Reformu Açıklaması: 136 Ülke Uluslararası Şirketlerden Yüzde 15 Vergi Alacak. Erişim: 15 Mayıs 2023, <https://tr.euronews.com/2021/10/08/oecd-den-kuresel-vergi-reformu-ac-klamas-136-ulke-uluslararasi-sirketlerden-yuzde-15-vergi->
- European Commission. (2016). Proposal for a Council Directive on a Common Consolidated Corporate Tax Base (CCCTB). COM(2016) 683 Final. Strasbourg. Erişim: 112 Şubat 2023, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016PC0683>
- European Commission. (2018). A Fair Share: Taxation in the EU for the 21st Century, Erişim: 12 Ocak 2023, https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2018-04/a_fair_share_brochure_taxud_en_0.pdf
- European Court of Auditors (European Union). (2019). Exchange of Tax Information in the EU: Audit Preview Information on an Upcoming Audit. Erişim: 10 Aralık 2022, https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/ap19_14/ap_tax_information.pdf
- European Court of Auditors (European Union). (2021). *Exchanging of Tax Information in the EU: Solid Foundation, Cracks in the Implementation*. (Special Report). Erişim: 3 Mayıs 2022, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_03/SR_Exchange_tax_inform_EN.pdf
- Gago, U. Yalçın B. ve Akarkarasu E. (2015). Otomatik Bilgi Değişiminde Yeni Dünya: Common Reporting Standards. *PWC Bankacılık ve Sermaye Piyasaları Bülteni*. Erişim. 15 Ekim 2022,

<https://www.pwc.com.tr/tr/publications/industrial/banking/pdf/bankacilik-ve-sermaye-piyasalari-bulteni-20-subat-2015-bcm.pdf>

Gedikli, B. (2018). *Vergilendirmede Otomatik Bilgi Değişimi Üzerine OECD ve ABD Çalışmaları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Gelir Vergisi Kanunu. (1961). T.C. Resmi Gazete, 10700, 6 Ocak 1961.

GİB. (2020). *FATCA Anlaşmasıyla İlgili Sıkça Sorulan Sorular*. Erişim: 26 Aralık 2020, http://www.gib.gov.tr/uluslararası_mevzuat/fatca-sorular.

GİB. (2021). *Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Konularında Karşılıklı Olarak Otomatik Değişim Standardı Bilgilendirme Rehberi*, GİB Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı Yayın No: 1. Ankara

GİB. (2023/a). *Finansal Hesap Bilgilerinin Vergi Amaçlı Otomatik Değişimi Broşürü*. Ankara.

GİB. (2023/b). *Hazır Beyan Sistemi*. Erişim: 1 Mayıs 2023, <https://hazirbeyan.gib.gov.tr>

Gravelle, J.G. (2022), *Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion. Congressional Research Service*. Erişim: 26 Mayıs 2023, <https://sgp.fas.org/crs/misc/R40623.pdf>

Grinberg I. (2012). *The Battle Over Taxing Offshore Accounts*. *UCLA Law Review*. 60. 317-318. Erişim: 15 Nisan 2023, <https://www.uclalawreview.org/the-battle-over-taxing-offshore-accounts/>

Güler, A., Halıcıoğlu, M. B. ve Taşğın, S. (2015). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Sosyal Bilimlerde (Teorik Çerçeve, Pratik Öneriler, 7 Farklı Nitel Araştırma Yaklaşımı, Kalite ve Etik Hususlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Hınçal B. (2020). *Ötelenen FATCA ve CRS Kardeşler*. Erişim: 26 Aralık 2021, <https://www.pwc.com.tr/tr/medya/kose-yazilari/baris-hincal/otelenen-fatca-ve-crs-kardesler.html>

- Hukukbook (22 Mart 2018). Anglo-Sakson Hukuk Sistemi. Hukuk Ansiklopedisi. Erişim: 10 Temmuz 2023, <https://hukukbook.com/anglo-sakson-hukuk-sistemi/>
- ICIJ. (2012). Swiss Leaks: The Leaked HSBC Files Offer a Rare Glimpse Inside One of the World's Most Private Banking Systems. Erişim: 17 Aralık 2022, <http://www.icij.org/project/swiss-leaks/explore-swiss-leaks-data>
- ICIJ, (2021). Pandora Papers: Offshore Havens and Hidden Riches of World Leaders and Billionaires Exposed in Unprecedented Leak. Erişim: 17 Nisan 2023, <https://www.icij.org/investigations/pandora-papers/global-investigation-tax-havens-offshore/>
- IRS. (2023). FATCA Foreign Financial Institution (FFI) List Search and Download Tool. Erişim: 21 Temmuz 2023. <https://apps.irs.gov/app/fatcaFfiList/flu.jsf>
- İskender E.K. (2010). *Zararlı Vergi Rekabetine Karşı Vergi Reformları ve Türk Vergi Sistemindeki Çalışmalar*. Yüksek lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- İşeri, A. (t.y.). Amerikan Vakıfları Üzerine Bir İnceleme. Erişim: 5 Mayıs 2023, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/638001>
- Johannesen N. ve Zucman G. (2014). The End of Bank Secrecy? An Evaluation of the G20 Tax Haven Crackdown. *American Economic Journal: Economic Policy*. 6, 65–91. Erişim: 21 Ocak 2023. <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/pol.6.1.65>
- Johannesen, N., Reck, D., Risch, M., Slemrod, J., Guyton, J. ve Langetieg, P. (2023). The Offshore World According to FATCA: New Evidence On The Foreign Wealth Of U.S. Households. *NBER Working Paper Series*, Working Paper: 31055. Erişim: 30 Mart 2023, <http://www.nber.org/papers/w31055>
- Kahrıman, H. ve Tepekule, U. (2014). Uluslararası Vergilemede Yeni Bir Otomatik Bilgi Değişim Uygulaması Olarak FATCA. *Prof. Dr. Naci Birol Muter'e Armağan*. Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi. 85-106. Manisa.

- Kara, M. C. ve Öz, E. (2016). Bir Küresel Vergi Uyumu Projesi: BEPS. *Vergi Dünyası*, 414, 173-181.
- Karabulut, M.F. (2014). Çifte Vergilendirmenin Önlenmesine Yönelik BM ve OECD Modellerinin Karşılaştırılması. *Vergi Dünyası*. 398, 89-98.
- Karakuş, M. (5 Nisan 2013). 32 trilyon dolarlık sızıntı. Erişim: 30 Mart 2023, <https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/32-trilyon-dolarlik-sizinti, RZ7n2ouWNkS9uhv1BpHrVw/igKGDYF8-kmmi50S6k97Gw>
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (23.bs.). Ankara: Nobel Kitap.
- Kartal, M.T. ve Yüksel, S. (2017). Türk Bankacılık Sektörü Açısından Yabancı Hesaplar Vergi Uyum Yasası (FATCA) Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 6:3, 30–41.
- Kaya, Ö. (2023). *Çok Uluslu Şirketlerin Kurumlar Vergisi Matrahının Belirlenmesinde AB Yaklaşımı ve Türkiye'ye Etkileri*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kızılgül, U. ve Beşel, F. (2019). Uluslararası Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşma Modelleri ve Türkiye'nin Model Yaklaşımı, *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 5, 3.
- Knobel, A. ve Meinzer, M. (2014). The End of Bank Secrecy? Bridging the Gap to Effective Automatic Information Exchange. Erişim:12 Nisan 2023, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2943979>
- Köse, Y. (2022). Uluslararası Vergileme İş Birliğinde Güncel Eğilimler. *InTraders International Trade Academic Journal*, 5 (2) 250-275.
- KPMG. (2015). International, Frontiers in Finance. for Decision-Makers in Financial Services. Erişim: 15 Nisan 2023, <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2016/04/frontiers-finance.pdf>
- KPMG (2016). FATCA ve CRS Anlaşmaları Yükümlülüklerine Genel Bakış. Erişim: 10 Haziran 2023, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2018/05/fatca-ve-crs-anlasmalari-ve-yukumluluklerine-genel-bakis.pdf>.

Kurumlar Vergisi Kanunu. (2006). T.C. Resmi Gazete, 26205, 21 Haziran 2006.

Levashenko A.D. ve Koval A.A. (2021). Impact Analysis of Automatic Exchange of Financial Information in Tax Matters for Business and Natural Persons. Working Papers w2022065. Rusya Ulusal Ekonomi ve Kamu İdaresi Başkanlık Akademisi. Erişim: 15 Şubat 2023, <https://ideas.repec.org/p/rnp/wpaper/w2022065.html>

Mączyński, D. (2018). The BEPS Influence on Tax Information Exchange. *Studia Iuridica Lublinensia*, 2, 127-141. Erişim: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=722783>

Mansour, M.B. (2018). Tax Justice Network: EU Tax Haven Blacklist Blocks Just 1% of Financial Secrecy Services Threatening EU Economies. Erişim: 15 Haziran 2023, <https://taxjustice.net/press/eus-tax-haven-blacklist-blocks-just-1-of-financial-secrecy-services-threatening-eu-economies/>

MASAK. (2023). Mali Eylem Görev Gücü, Erişim: 10 Mayıs 2023, <https://masak.hmb.gov.tr/mali-eylem-gorev-gucu>

Matras, T. (2023). Analysis of the Functioning of the Automatic Exchange of Information about Financial Accounts after Implementation of the Common Reporting Standard. *Wrocław Ekonomi Üniversitesi Bilimsel Çalışmaları*, 67(1). 106-117. Erişim: 10 Nisan 2023, <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1109166>

Menkhoff, L. ve Miethe, J. (2019). Tax Evasion in New Disguise? Examining Tax Havens' International Bank Deposits. *Journal of Public Economics*. 176. 53-78. Erişim: 27 Nisan 2023, ScienceDirect.

Nadaroğlu, H.. (1998). *Kamu Maliyesi Teorisi*. (10. bs.). İstanbul: Beta Basım.

Nosedá, F. (2022). FATCA, CRS and Public BO Registers: A Report on the Direction of Travel—the Next 12 Months. *Trusts & Trustees*, 28/6, 482–487. Erişim: 11 Ocak 2023. <https://doi.org/10.1093/tandt/ttac067>

OECD. (1998). Harmful Tax Competition An Emerging Global Issue, Erişim: 10 Nisan 2023, <https://www.oecd.org/tax/harmful/1904176.pdf>

- OECD. (2000). Towards Global Tax Co-operation, Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices, Erişim: 10 Nisan 2023, <https://www.oecd.org/tax/harmful/2090192.pdf>
- OECD. (2002). Agreement on Exchange of Information on Tax Matters, Erişim: 14 Mayıs 2023, <https://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/2082215.pdf>
- OECD. (2006/a). Manual on the Implementation of Exchange of Information Provisions for Tax Purposes: Module 1 - Exchange of Information on Request.
- OECD. (2006/b). Manual on the Implementation of Exchange of Information Provisions for Tax Purposes: Module 2 - Spontaneous Exchange of Information.
- OECD. (2006/c). Manual on the Implementation of Exchange of Information Provisions for Tax Purposes: Module 3 - Automatic (or Routine) Exchange of Information.
- OECD. (2006/d). Manual on the Implementation of Exchange of Information Provisions for Tax Purposes: Module On General and Legal Aspects of Exchange of Information.
- OECD. (2006/e). Manual On The Implementation of Exchange of Information for Tax Purposes: Module 5 - On Conducting Simultaneous Tax Examinations.
- OECD. (2011) The Multilateral Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters Amended by the 2010 Protocol. Erişim: 18 Aralık 2022, <https://www.oecd.org/tax/the-multilateral-convention-on-mutual-administrative-assistance-in-tax-matters-9789264115606-en.htm>
- OECD. (2012/a). Update to Article 26 of the OECD Model Tax Convention and Its Commentary. Paris. Erişim: 11 Eylül 2022, [https://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/120718_Article%2026-ENG_no%20cover%20\(2\).pdf](https://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/120718_Article%2026-ENG_no%20cover%20(2).pdf)
- OECD. (2012/b), Automatic Exchange of Information What It is, How It Works, Benefits, What Remains to be Done. Erişim: 12 Aralık 2022, <https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/automaticexchangeofinformationreport.htm>

- OECD. (2015). Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilere İlişkin Model Anlaşma Kısaltılmış Basım (GİB Çev.). Ankara.
- OECD. (2016/a). Automatic Exchange of Financial Account Information Background Information Brief Updated. Erişim: 24 Ekim 2022, <https://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/Automatic-Exchange-Financial-Account-In>
- OECD. (2016/b). Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes. Erişim: 10 Nisan 2023, <https://www.oecd.org/tax/transparency/>
- OECD. (2017/a). Model Tax Convention on Income and on Capital: Condensed Version 2017.
- OECD. (2017/b). Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters. (2. bs.). Paris: OECD Publishing. Erişim: 10 Ocak 2023, <https://doi.org/10.1787/9789264267992-en>
- OECD. (2019). Common Reporting Standard XML Schema: User Guide for Tax Administrations, Version 3.0. Erişim: 12 Aralık 2022, <https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/common-reporting-standard-xml-schema-user-guide-for-tax-administrations-june-2019.pdf>
- OECD. (2020). Tax Transparency and Exchange of Information in Times of Covid-19 2020 Global Forum Annual Report. Erişim: 11 Ocak 2023, <https://www.oecd.org/tax/transparency/documents/global-forum-annual-report-2020.pdf>
- OECD. (2021/a). OECD Secretary-General Tax Report to G20 Finance Ministers and Central Bank Governors. Erişim: 12 Aralık 2022, www.oecd.org/tax/oecd-secretary-general-tax-report-g20-finance-ministers-february-2021.pdf
- OECD. (2021/b). Toolkit for the Implementation of the Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information. Erişim: 30 Nisan 2023, https://www.oecd.org/tax/transparency/documents/aeoi-implementation-toolkit_en.pdf

- OECD. (2022/a). OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS Progress Report September 2021 – September 2022. Erişim: 15 Şubat 2023, <https://www.oecd.org/tax/beps/oecd-g20-inclusive-framework-on-beps-progress-report-september-2021-september-2022.htm>
- OECD. (2022/b). Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes: Türkiye 2022 (Second Round): Peer Review Report on the Exchange of Information on Request, Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes. OECD Publishing. Erişim: 17 Nisan 2023, <https://doi.org/10.1787/b2af0142-en>
- OECD. (2022/c). Peer Review of the Automatic Exchange of Financial Account Information 2022. Erişim: 10 Şubat 2023, https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/peer-review-of-the-automatic-exchange-of-financial-account-information-2022_36e7cded-en
- OECD. (2022/d). Activated Exchange Relationships for CRS Information: Questions and Answers. Erişim: 9 Kasım 2022, <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/international-framework-for-the-crs/exchange-relationships/>
- OECD. (2022/e). OECD/G20 Base Erosion and Profit Shifting Project, Country-by-Country Reporting – Compilation of 2022 Peer Review Reports Inclusive Framework on BEPS: Action 13, Erişim: 23 Mart 2023, <https://www.oecd.org/tax/beps/country-by-country-reporting-compilation-of-2022-peer-review-reports-5ea2ba65-en.htm>
- OECD. (2023/a). Convention on Mutual Administrative Assistance in Tax Matters. Erişim: 15 Şubat 2023, <https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/convention-on-mutual-administrative-assistance-in-tax-matters.htm>.
- OECD. (2023/b). Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes. Erişim: 15 Nisan 2023, https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/global-forum-on-transparency-and-exchange-of-information-for-tax-purposes-peer-reviews_2219469x

- OECD. (2023/c). Understanding Tax Avoidance. Erişim: 23 Mart 2023, <https://www.oecd.org/tax/beps/>
- OECD. (2023/d). Action 13 Country-by-Country Reporting. Erişim: 28 Mart 2023, <https://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions/action13/>
- OECD. (2023/e). International Framework for the CRS. Erişim:31/03/2023, <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/international-framework-for-the-crs/>
- OECD. (2023/f). Residence/Citizenship by Investment Schemes. Erişim: 7 Mart 2023, <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/crs-implementation-and-assistance/residence-citizenship-by-investment/>
- OECD. (2023/g). Automatic Exchange Of Information (AEOI): Status Of Commitments. Erişim: 24 Mayıs 2023, <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/commitment-and-monitoring-process/AEOI-commitments.pdf>
- OECD. (2023/h). Questions and Answers on International Exchange Relationships for CRS Information, Erişim: 12 Nisan 2023, <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/international-framework-for-the-crs/exchange-relationships/Questions-and-answers-international-exchange-relationships-crs-information.pdf>
- OECD. (2023/i). Putting an End to Offshore Tax Evasion, Erişim: 15 Nisan 2023, <https://www.oecd.org/tax/transparency/>
- OECD. (2023/j). Status of Convention, Erişim: 28 Mart 2023, https://www.oecd.org/ctp/exchange-of-tax-information/Status_of_convention.pdf
- OECD. (2023/k). Automatic Exchange Portal. Erişim: 10 Ağustos 2023, <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/>
- OECDiLibrary. (2023/a). Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes. Erişim: 15 Nisan 2023. https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/global-forum-on-transparency-and-exchange-of-information-for-tax-purposes-peer-reviews_2219469x

- OECDiLibrary. (2023/b). Crypto-Asset Reporting Framework and 2023 Update to the Common Reporting Standard. Erişim: 15 Ağustos 2023, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/896d79d1-en.pdf?expires=1694859121&id=id&accname=guest&checksum=4F116CD7CADEA073215D7BC91903BC54>
- Ottøy, I. (2023) *An Evaluation of the Effect of the Common Reporting Standard on Crossborder Tax Evasion*. Yüksek Lisans Tezi. Norveç Bilim ve Teknoloji Üniversitesi.
- Öner, C. (2008). *Uluslararası Alanda Vergi İdareleri Arası Bilgi Değişimi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Öz, E. (2021). Uluslararası Vergilemede Bilgi Değişimi ve Türkiye Uygulamaları. İstanbul YMM Odası Platform Toplantısı (Sunum). Erişim: 22 Eylül 2021, http://istanbulymmoo.org.tr/Data/PlatformYazi/2021_09eyl%C3%BCI/202109-01.pdf
- Öz, N.S. (2013), OECD Anlaşma Modelinin Bilgi Değişim Maddesinde Değişiklikler. *Vergi Sorunları Dergisi*. 292, 157-165.
- Özdemir, B. (2006). *Küreselleşme Bağlamında Türk Vergi Sisteminin Değerlendirilmesi*. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Piketty, T. (2013). *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*, (H. Koçak, Çev.). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pohan, C.A., Rahmi, N., Arimbhi, P. ve Junaidi, A. (2022). Automatic Exchange of Information Review from the Perspective of its Effectives in Minimizing. *Ilomata International Journal of Tax & Accounting*. 3(2), 117-138.
- Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 22 (Özel Sayı 2), 161-182.

- PWC. (2021). Vergi Konularında Otomatik Bilgi Değişimini Düzenleyen Çok Taraflı Yetkili Makam Anlaşmaları Yürürlüğe Girdi. PWC Vergi Bülteni 2021/42. Erişim: 15 Mart 2023, <https://www.pwc.com.tr/tr/hizmetlerimiz/vergi/bultenler/2021/vergi-konularinda-otomatik-bilgi-degisimini-duzenleyen-cok-tarafli-yetkili-makam-anlasmalari.html>
- Saraç, Ö. (2006). *Küresel Vergi Rekabeti ve Ulusal Vergi Politikaları: Türkiye Değerlendirmesi*, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Soydan, B.Y. (1994). Vergi Anlaşmalarında Uluslararası Çifte Vergilendirmenin Ortadan Kaldırılması Yöntemleri. *Vergi Sorunları Dergisi*, 71.
- Soydan, B.Y. (1995). *Uluslararası Vergi Anlaşmaları*. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Sözcü. (17 Şubat 2023), Portekiz Altın Vize Uygulamasını Sonlandırdı. Erişim: 15 Mayıs 2023, <https://www.sozcu.com.tr/2023/dunya/portekiz-altin-vize-uygulamasini-sonlandirdi-7595343/>
- Taş, B. (23 Eylül 2019). Vergi Alanında Uluslararası Otomatik Bilgi Değişimi ve Türkiye. Erişim: 15 Şubat 2023, <https://vergialgi.net/vergi-alaninda-uluslararasi-otomatik-bilgi-degisimi-ve-turkiye>
- Taş, B. (01/03/2021). Türkiye Bilgi Almak mı Vermek mi İstemiyor? Erişim: 18 Aralık 2022, <https://vergialgi.net/turkiye-bilgi-almak-mi-vermek-mi-istemiyor>
- Tax Justice Network (TJN). (2022). The Financial Secrecy Index. Erişim: 16 Haziran 2023, <https://taxjustice.net/indexes-tools/>
- TDK. (t.y.). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Erişim: 15 Haziran 2023. <https://sozluk.gov.tr/>
- TRT. (6 Kasım 2017). Off-shore Yatırımları ‘Cennet Belgeleri’ adıyla Yayınlandı. Erişim 30/03/2023, <https://www.trthaber.com/haber/dunya/off-shore-yatirimlari-cennet-belgeleri-adiyla-yayimlandi-340189.html>
- Türkmen, N. (2020). Yurtdışındaki Parasını Bildirmeyenlerin İmdadına Varlık Barışı Yetiştirdi, Sözcü Gazetesi. Erişim: 17 Ekim 2022, <https://www.sozcu.com.tr/2020>

/yazarlar/nedim-turkmen/yurtdisindaki-parasini-bildirmeyenlerin-imdadinavarlik-barisi-yetisti-6125696/

Uluatam, Ö. (1999). *Kamu Maliyesi*, (6. bs.) Ankara: İmaj Yayınevi.

U.S. Department of the Treasury. (2023). Foreign Account Tax Compliance Act. Erişim: 18 Nisan 2023, <https://home.treasury.gov/policy-issues/tax-policy/foreign-account-tax-compliance-act>

VOA. (8 Şubat 2021). İsviçre Bankalarının Gizliliği Almanya’da Yeni Tartışma Yarattı. Erişim: 30 Mart 2023, <https://www.voaturkce.com/a/a-17-2010-02-08-voa25-banka-gizlilik-88195492/880645.html>

Vergi Usul Kanunu. (1961). T.C. Resmi Gazete, 10703, 10 Ocak 1961.

Yayman, D. (2018). Uluslararası Vergi Bilgi Değişiminin Türk Vergi Mevzuatına Yansımaları. 1. Uluslararası Çağdaş Eğitim ve Sosyal Bilimler Sempozyumu (22-25 Kasım 2018). *ISCESS Tam Metin Kitabı*, 664-697.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (7. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, G.H. (2015). Uluslararası Vergi Adaleti için OECD BEPS Eylem Planı. Erişim: 23 Mart 2023, https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/consumer-business/hulyayilmaz_eylulkasim.pdf

Yılmaz, M. (2018). Vergi Cennetleri ve Ülke Uygulamaları. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 16: 4. 197-222.

Yurdakul, M.O. (2013). ABD’ye Yönelen Yasadışı Fon Akımlarına Karşı Bir Araç Olarak FATCA Yasası ve Olası Etkileri. *Uzman Bakış*, 95-103.

Yüksel, A.N. (2020). Nitel Bir Araştırma Tekniği Olarak: Görüşme, *International Social Sciences Studies Journal*, 6:56, 547-552.

Zucman, G. (2013). The Missing Wealth of Nations: Are Europe and the U.S. Net Debtors or Net Creditors? *The Quarterly Journal of Economics*. 128 (3), 1321–1364. Erişim: 13 Ekim 2023, <https://gabriel-zucman.eu/files/Zucman2013QJE.pdf>

Zucman, G. (2015). *The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens*. The University of Chicago Press. şikago ve Londra. Erişim: 10 Aralık 2022, <https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/H/bo20159822.html>

EK 1: ETİK KOMİSYONU KARARI

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00002991395
Konu : Etik Komisyon İzni (Aziz ÖZBEK)

01/08/2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 10.07.2023 tarihli ve E-12908312-300-00002942817 sayılı yazınız.

Enstitünüz Maliye Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencilerinden **Aziz ÖZBEK**'in **Prof. Dr. İbrahim Erdem SEÇİLMİŞ** danışmanlığında hazırladığı “**Otomatik Bilgi Değişim Anlaşmaları ve Olası Etkileri**” başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **25 Temmuz 2023** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Sibel AKSU YILDIRIM
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: D49C2B57-D03B-4664-A68E-BF9CFDAAC7C

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Musa KAYA

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Memur

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992

Telefon: 3051008

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK 2: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU VE GÖRÜŞME SORULARI

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu araştırma, “Otomatik Bilgi Değişim Anlaşmaları ve Olası Etkilerini” tespit etmek ve irdelemek üzere hazırlanmıştır. Görüşmeler konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip meslek mensupları, denetçi ve bankacı gibi profesyonellerle gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda sizinle görüşme yapmanın nedeni; konuyla ilgili bilgi, görüş ve fikirlerinizi öğrenmek, bu sayede akademik bir çalışmaya veri sağlamaktır.

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından onaylanmıştır.

Uygulamaya katılmak ve soruları cevaplandırmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Uygulamaya katılıp katılmamayı seçme hakkı size aittir. Hiçbir katılımcı gönüllü olmadığı sürece soruları cevaplandırmak zorunda değildir. Katılım sağlandıktan sonra da istenilen anda vazgeçilmesi mümkündür ve hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Bu araştırmaya katılmanın normal hayatta karşılaşılanların dışında hiçbir riski ve rahatsızlık veren yönü yoktur. Her koşulda rahatsızlık hissedildiğinde çalışmadan çekilmek mümkündür; rahatsızlığınızın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır.

Görüşmede verilen bilgiler sadece bu araştırmada kullanılacak, kişi temelli bir inceleme yapılmayacaktır. Kişisel bilgileriniz hiç kimseye paylaşılmayacak, gizli tutulacaktır. Soruları cevaplarken özel olduğunuzu düşündüklerinizi cevaplamayabilirsiniz. Araştırma kapsamında sizden toplanan bilgilerin size ait olduğu gizlilik ilkesi gereği açıklanmayacak ve kimse ile paylaşılmayacaktır. Anonimlik korunacaktır.

Görüşmenin yaklaşık 30-40 dakika süreceği tahmin edilmektedir, ancak ilave bilgi ve görüş paylaşımında bulunmak istemeniz halinde uzaması da mümkündür. Görüşmede konuyla ilgili kendi özgün fikir ve önerilerinizi de paylaşmanızı rica ediyoruz. İzin vermeniz halinde görüşme kayıt altına alınacaktır. Bu sayede görüşmenin uzamaması ve verdiğiniz bilgilerin daha iyi incelenmesi mümkün olabilecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa lütfen sormaktan çekinmeyiniz. Ayrıca görüşme sonrasında aşağıda yazan telefon ve e-posta adresi aracılığıyla araştırmacıya soru sorabilir ve sonuçlara ilişkin bilgi alabilirsiniz.

Otomatik bilgi değişim anlaşmalarının olası sonuç ve etkilerini incelemeyi hedefleyen bu çalışmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Tarih:

Katılımcı:

Ad- Soyad:

Adres:

Telefon:

İMZA

Araştırmacı:

Prof. Dr. Erdem SEÇİLMİŞ

Adres: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü İİBF Maliye Bölümü

Telefon: 0 312 297 86 75

E-posta: ies@hacettepe.edu.tr

GÖRÜŞME SORULARI

- 1- Yaşınız, öğrenim durumunuz, mesleğiniz ve mesleki kıdeminizle ilgili kısaca bilgi verebilir misiniz?
- 2- Otomatik bilgi değişim anlaşmaları (FATCA, CRS) hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?
- 3- Sizce bu anlaşmalarla vergi mükelleflerinin yurtdışı varlıkları hakkında düzenli bilgi alınması, dünya genelinde mükellefleri gönüllü uyuma (vergisel beyanda bulunmaya) sevk eder mi?
Sonda1: Almanya başta olmak üzere birçok ülkede mükellefleri, yurtdışı varlıklarını beyana çağıran Gönüllü İfşa/Beyan Programlar düzenlendi, sizce bu tür uygulamalar başarılı olur mu?
- 4- Anlaşmaların vergi gelirleri üzerinde nasıl bir etkisi olabilir?
Sonda1: Dünya genelinde ve Türkiye'de vergi gelirleri artar mı azalır mı?
Sonda2: Artışın (veya azalışın) büyüklüğü ne olur sizce?
- 5- Anlaşmaların uzun vadeli uygulanması sonucunda, gelir ve servet dağılımı nasıl etkilenir?
Sonda1: Bu etki olumlu mu olur olumsuz mu?
Sonda2: Etkinin büyüklüğü ne olur sizce?
- 6- Anlaşmalar, dünya genelinde mükelleflerin yurtdışı varlıklarının kayda alınmasını sağlayabilir mi?
Sonda1: Anlaşmalara rağmen kayda girmek istemeyen mükellefler, farklı yurtdışı faaliyetleriyle vergiden kaçınabilirler mi?
Sonda2: Dünyada ve ülkemizde mükellefler bu anlaşmalardan kaçmak için nasıl bir yöntem izleyebilirler?
- 7- Bilindiği üzere vergi rekabeti kısaca, devletlerin daha fazla yabancı yatırımcı çekebilmek amacıyla vergi oranlarını azaltma yarışına girmesini ifade ediyor. Sizce Anlaşmalar sonucunda ülkeler arasındaki vergi rekabeti azalır mı?
Sonda1: Peki, vergi oranları üzerindeki indirim baskısı azalınca devletler daha esnek ve rahat şekilde vergi politikaları oluşturmaya başlayabilirler mi?
- 8- Anlaşmalar, vergi cenneti olmayan ülkelere vergi cennetlerine doğru olan finansal fon akışlarını nasıl etkiler?
Sonda1: Finansal fon akışları azalır mı artar mı?
Sonda2: Bunda bilgi değişim anlaşmalarının etkisi nedir sizce?
- 9- Anlaşmalar sonucunda mükelleflerin yurtdışı varlıklarının tespit edilmesi çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarını (ÇVÖA) nasıl etkiler?
Sonda1: Ülkelerin mükelleflerinin yurtdışı varlıklarıyla ilgili bilgi almaları ÇVÖA'larının daha fazla kullanılmasına yol açar mı?
- 10- Anlaşmalar, yabancı vergi mükelleflerine ait olup Türkiye'de bulunan finansal varlıkların ülkeden ayrılmasına neden olur mu?
Sonda1: Sizce, bu varlıklar ülkeden çıkarılarak, sahiplerinin yerleşik oldukları ülkelerde kayda mı sokulur yoksa yeni bazı işlemlerle başka ülkelerde yine kayıtdışı kalınmaya mı çalışılır?
- 11- Anlaşmalar kapsamında, yurtdışında yerleşik Türk vatandaşlarının Türkiye'deki finansal varlık ve gelirleri hakkında yaşadıkları ülkelere bilgi verilince, bunların yurtdışındaki vergi yükleri ve aldıkları sosyal yardımlar sizce nasıl etkilenir?
Sonda1: Bu kişiler, varsa Türkiye'de kayıtdışı kalmış varlıklarını yerleşik oldukları ülkelerde beyan ederek vergilerini öderler mi?
Sonda2: Yabancı devletlerde aldıkları sosyal yardımlar azaltılır mı veya geri istenir mi?
- 12- Anlaşmaların uygulanmasıyla, Türkiye'deki mükelleflere ait olup yurtdışında bulunan finansal varlıkların ülkeye dönme ve kayda girme ihtimali nedir sizce?
Sonda1: Bu varlıkları suçtan elde edilenler ve sadece kayıtdışı faaliyetlerden elde edilenler diye ikiye ayırırsak, kayıtdışı kalan varlıklar ülkeye döner mi?
- 13- Konuyla ilgili olarak eklemek veya açıklamak istediğiniz bir husus var mı?

EK:3: ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	00
		Revizyon Tarihi Rev.Date	

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 21/12/2023

Tez Başlığı* Otomatik Bilgi Değişim Anlaşmaları ve Olası Etkileri

Yukarıda başlığı verilen tezimin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 354 sayfalık kısmına ilişkin, 21/12/2023 tarihinde ~~şahsım~~/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7 'dir.

Uygulanan filtrelemeler**:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezimin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Aziz ÖZBEK	Öğrenci No	N12244727
	Enstitü Anabilim Dalı	Maliye		
	Programı	Maliye		
	E-posta/Telefon	azizozbek42@gmail.com	551 123 34 86	
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr ☐	

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. A. Nil TOSUN

*Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

FRM-DR-21 Rev.No/Tarih: 00/22.11.2023

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ		Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-DR-21
			Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	22.11.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>		Revizyon No <i>Rev. No.</i>	00
			Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	
TO HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE				
Date: 21/12/2023				
Thesis Title (In English): Automatic Exchange of Information Agreements and Possible Effects Thesis Title (In German/French):...				
According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 21/12/2023 for the total of 354 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 7 %.				
Filtering options applied**:				
1. ☒ Approval and Declaration sections excluded				
2. ☒ References cited excluded				
3. ☐ Quotes excluded				
4. ☒ Quotes included				
5. ☒ Match size up to 5 words excluded				
I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.				
I respectfully submit this for approval.				
Date and Signature				
Student Information	Name-Surname	Aziz ÖZBEK	Student Number	N12244727
	Department	Maliye		
	Programme	Maliye		
	E-mail/Phone Number	azizozbek42@gmail.com	551 123 34 86	
	Status	PhD ☒	Combined MAMSc-PhD	☐

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Assoc. Dr. A. Nil TOSUN

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 4: TÜRKİYE’NİN YÜRÜRLÜKTE BULUNAN ÇVÖA’LARI

(04.01.2022 tarihi itibarıyla)							
				Yayımlandığı Resmi Gazete		Vergiler Açısından Uygulanmaya Başlandığı Tarih	
		Taraf Devlet	Anlaşmanın İmza Edildiği Tarih	Tarih - No	Yürürlük Tarihi		
	1)	Avusturya	03.11.1970	01.08.1973 - 14612	24.09.1973	01.01.1974	
		Avusturya(Revize)	28.03.2008	26.06.2009 - 27270	01.10.2009	01.01.2010	
	2)	Norveç	16.12.1971	21.12.1975 - 15445	30.01.1976	01.01.1977	
		Norveç (Revize)	15.01.2010	28.05.2011 - 27947	15.06.2011	01.01.2012	
	3)	Güney Kore	24.12.1983	02.10.1985 - 18886	25.03.1986	01.01.1987	
	4)	Ürdün	06.06.1985	15.07.1986 - 19165	03.12.1986	01.01.1987	
	5)	Tunus	02.10.1986	30.09.1987 - 19590	28.12.1987	01.01.1988	
	6)	Romanya	01.07.1986	21.08.1988 - 19906	15.09.1988	01.01.1989	
	7)	Hollanda	27.03.1986	22.08.1988 - 19907	30.09.1988	01.01.1989	
	8)	Pakistan	14.11.1985	26.08.1988 - 19911	08.08.1988	01.01.1989	
	9)	İngiltere	19.02.1986	19.10.1988 - 19964	26.10.1988	01.01.1989	
	10)	Finlandiya	09.05.1986	30.11.1988 - 20005	30.12.1988	01.01.1989	
		Finlandiya (revize)	06.10.2009	24.03.2012 - 28243	04.05.2012	01.01.2013	
	11)	K.K.T.C.	22.12.1987	26.12.1988 - 20031	30.12.1988	01.01.1989	(1)
	12)	Fransa	18.02.1987	10.04.1989 - 20135	01.07.1989	01.01.1990	
	13)	Almanya	16.04.1985	09.07.1986 - 19159	30.12.1989	01.01.1990	(2)
		Almanya (Yeni)	19.09.2011	24.01.2012 - 28183	01.08.2012	01.01.2011	
	14)	İsveç	21.01.1988	30.09.1990 - 20651	18.11.1990	01.01.1991	
	15)	Belçika	02.06.1987	15.09.1991 - 20992	08.10.1991	01.01.1992	(3)
	16)	Danimarka	30.05.1991	23.05.1993 - 21589	20.06.1993	01.01.1991	
	17)	İtalya	27.07.1990	09.09.1993 - 21693	01.12.1993	01.01.1994	
	18)	Japonya	08.03.1993	13.11.1994 - 22110	28.12.1994	01.01.1995	
	19)	B.A.E.	29.01.1993	27.12.1994 - 22154	26.12.1994	01.01.1995	(4)
	20)	Macaristan	10.03.1993	25.12.1994 - 22152	09.11.1995	01.01.1993	
	21)	Kazakistan	15.08.1995	08.11.1996 - 22811	18.11.1996	01.01.1997	
	22)	Makedonya	16.06.1995	07.10.1996 - 22780	28.11.1996	01.01.1997	
	23)	Arnavutluk	04.04.1994	05.10.1996 - 22778	26.12.1996	01.01.1997	
	24)	Cezayir	02.08.1994	30.12.1996 - 22863	30.12.1996	01.01.1997	
	25)	Moğolistan	12.09.1995	30.12.1996 - 22863	30.12.1996	01.01.1997	
	26)	Hindistan	31.01.1995	30.12.1996 - 22863	30.12.1996	01.01.1994	
	27)	Malezya	27.09.1994	30.12.1996 - 22863	31.12.1996	01.01.1997	(5)
	28)	Mısır	25.12.1993	30.12.1996 - 22863	31.12.1996	01.01.1997	
	29)	Çin Halk Cum.	23.05.1995	30.12.1996 - 22863	20.01.1997	01.01.1998	
	30)	Polonya	03.11.1993	30.12.1996 - 22863	01.04.1997	01.01.1998	
	31)	Türkmenistan	17.08.1995	13.06.1997 - 23018	24.06.1997	01.01.1998	(6)
	32)	Azerbaycan	09.02.1994	27.06.1997 - 23032	01.09.1997	01.01.1998	
	33)	Bulgaristan	07.07.1994	15.09.1997 - 23111	17.09.1997	01.01.1998	
	34)	Özbekistan	08.05.1996	07.09.1997 - 23103	30.09.1997	01.01.1997	

35)	A.B.D.	28.03.1996	31.12.1997 - 23217	19.12.1997	01.01.1998	
36)	Beyaz Rusya	24.07.1996	22.04.1998 - 23321	29.04.1998	01.01.1999	
37)	Ukrayna	27.11.1996	22.04.1998 - 23321	29.04.1998	01.01.1999	
38)	İsrail	14.03.1996	24.05.1998 - 23351	27.05.1998	01.01.1999	
39)	Slovakya	02.04.1997	03.10.1999 - 23835	02.12.1999	01.01.2000	
40)	Kuveyt	06.10.1997	28.11.1999 - 23890	13.12.1999	01.01.1997	
41)	Rusya	15.12.1997	17.12.1999 - 23909	31.12.1999	01.01.2000	
42)	Endonezya	25.02.1997	15.02.2000 - 23965	06.03.2000	01.01.2001	
43)	Litvanya	24.11.1998	10.05.2000 - 24045	17.05.2000	01.01.2001	
44)	Hırvatistan	22.09.1997	10.05.2000 - 24045	18.05.2000	01.01.2001	
45)	Moldova	25.06.1998	25.07.2000 - 24120	28.07.2000	01.01.2001	
46)	Singapur	09.07.1999	18.07.2001 - 24466	27.08.2001	01.01.2002	(7)
47)	Kırgızistan	01.07.1999	12.12.2001 - 24611	20.12.2001	01.01.2002	
48)	Tacikistan	06.05.1996	24.12.2001 - 24620	26.12.2001	01.01.2002	
49)	Çek Cumhuriyeti	12.11.1999	15.12.2003 - 25317	16.12.2003	01.01.2004	
50)	İspanya	05.07.2002	18.12.2003 - 25320	18.12.2003	01.01.2004	
51)	Bangladeş	31.10.1999	15.12.2003 - 25317	23.12.2003	01.01.2004	
52)	Letonya	03.06.1999	22.12.2003 - 25324	23.12.2003	01.01.2004	
53)	Slovenya	19.04.2001	23.12.2003 - 25325	23.12.2003	01.01.2004	
54)	Yunanistan	02.12.2003	02.03.2004 - 25390	05.03.2004	01.01.2005	
55)	Suriye	06.01.2004	28.06.2004 - 25506	21.08.2004	01.01.2005	
56)	Tayland	11.04.2002	08.01.2005 - 25694	13.01.2005	01.01.2006	
57)	Sudan	26.08.2001	17.09.2003 - 25232	31.01.2005	01.01.2006	
58)	Lüksemburg	09.06.2003	08.01.2005 - 25694	18.01.2005	01.01.2006	(8)
59)	Estonya	25.08.2003	04.07.2004 - 25512	21.02.2005	01.01.2006	
60)	İran	17.06.2002	09.10.2003 - 25254	27.02.2005	01.01.2006	
61)	Fas	07.04.2004	22.06.2005 - 25853	18.07.2006	01.01.2007	
62)	Lübnan	12.05.2004	17.08.2006 - 26262	21.08.2006	01.01.2007	
63)	Güney Afrika Cum.	03.03.2005	20.11.2006 - 26352	06.12.2006	01.01.2007	
64)	Portekiz	11.05.2005	15.12.2006 - 26377	18.12.2006	01.01.2007	
65)	Sırbistan	12.10.2005	08.08.2007 - 26607	10.08.2007	01.01.2008	(9)
66)	Karadağ	12.10.2005	08.08.2007 - 26607	10.08.2007	01.01.2008	(9)
67)	Etiyopya	02.03.2005	09.08.2007 - 26608	14.08.2007	01.01.2008	
68)	Bahreyn	14.11.2005	21.08.2007 - 26620	02.09.2007	01.01.2008	
69)	Katar	25.12.2001	05.02.2008 - 26778	11.02.2008	01.01.2009	
	Katar (revize)	18.12.2016	30.12.2018 - 30641	31.12.2018	01.01.2019	
70)	Bosna-Hersek	16.02.2005	08.04.2007 - 26487	18.09.2008	01.01.2009	
71)	Suudi Arabistan *	09.11.2007	03.02.2009 - 27130	01.04.2009	01.01.2010	
72)	Gürcistan	21.11.2007	10.02.2010 - 27489	15.02.2010	01.01.2011	
73)	Umman	31.05.2006	13.03.2010 - 27520	15.03.2010	01.01.2011	(10)
74)	Yemen	26.10.2005	13.03.2010 - 27520	16.03.2010	01.01.2011	
75)	İrlanda	24.10.2008	10.08.2010 - 27668	18.08.2010	01.01.2011	
76)	Yeni Zelanda	22.04.2010	04.07.2011 - 27984	28.07.2011	01.01.2012	
77)	Kanada	14.07.2009	29.04.2011 - 27919	04.05.2011	01.01.2012	
78)	İsviçre	18.06.2010	12.01.2012 - 28171	08.02.2012	01.01.2013	
79)	Brezilya	16.12.2010	12.01.2012 - 28171	09.10.2012	01.01.2013	
80)	Avustralya	28.04.2010	21.05.2013 - 28653	05.06.2013	01.01.2014	

	81)	Malta	14.07.2011	27.04.2013 - 28630	13.06.2013	01.01.2014	
	82)	Meksika	17.12.2013	06.06.2015 - 29378	23.07.2015	01.01.2016	
	83)	Kosova	10.09.2012	28.08.2015 - 29459	15.10.2015	01.01.2016	
	84)	Filipinler	18.03.2009	10.04.2011 – 27901	11.01.2016	01.01.2017	
	85)	Vietnam	08.07.2014	05.06.2017 – 30087	09.06.2017	01.01.2018	
	86)	Gambiya	11.02.2014	07.06.2017 – 30089	26.01.2018	01.01.2019	
	87)	Ruanda	01.12.2018	25.09.2020 - 31255	21.10.2020	01.01.2021	
	88)	Venezuela	03.12.2018	04.10.2021-31618	14.10.2021	01.01.2022	
	89)	Çad	26.12.2017	04.04.2020 - 31089	20.10.2021	01.01.2022	
	(1)	Anlaşmanın 5 inci maddesinin 2 nci fıkrasının (h) bendinin 2 nci fıkrası, 11 inci maddesinin 3 üncü fıkrasının (c) bendi ve 14 üncü maddesinin 2 nci fıkrası gereğince bir Akit Devlette vergilendirilmeyecek olan kazanç ve iratlar hakkında 1.1.1987 tarihinden itibaren başlayan vergilendirilme dönemleri için yürürlüğe girmiştir.					
	(2)	Anlaşmanın deniz ve hava taşımacılığına ilişkin hükümleri 1.1.1983 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Ancak söz konusu anlaşma feshedilmiş olup, hükümleri 1.1.1990 – 31.12.2010 tarihleri arasındaki vergilendirme dönemleri için uygulanmaktadır.					
	(3)	Anlaşma, uçakların uluslararası trafikte işletilmesinden sağlanan kazançlar yönünden 1.1.1987 tarihinden itibaren elde edilen gelirler üzerinden alınan vergilere uygulanacaktır. Anlaşmanın “Genel Tanımlar” başlıklı 3 üncü maddesinin 1(h)(ii) fıkrasını, “Bilgi Değişimi” başlıklı 26 ncı ve “Tahsilatta Yardımlaşma” başlıklı 27 nci maddesini değiştiren “Türkiye Cumhuriyeti ile Belçika Krallığı Arasında 2 Haziran 1987 Tarihinde Ankara’da İmzalanan Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasını Değiştiren Protokol” 09.07.2013 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu Protokol 03.08.2018 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, hükümleri 01.01.2019 tarihinden itibaren uygulanmaktadır.					
	(4)	Anlaşma, hava taşımacılık faaliyetlerinden elde edilen gelirler ile bu kazançlar için açtırılan mevduat hesabı dolayısıyla elde edilen faizgelirleri için 1.1.1988 tarihinden itibaren uygulanacaktır.					
	(5)	Anlaşmanın “Bilgi Değişimi” başlıklı 25 inci maddesini değiştiren “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Malezya Hükümeti Arasında 27 Eylül 1994 Tarihinde Ankara’da İmzalanan Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşmasını Değiştiren Protokol” 17.02.2010 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu Protokol 25.12.2013 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, hükümleri bu tarihten itibaren uygulanmaktadır.					
	(6)	Anlaşma hükümleri müteahhitlik yönünden 17.08.1995; diğer hükümler yönünden ise 1.1.1998 tarihinden itibaren uygulanacaktır.					
	(7)	Anlaşmanın “Bilgi Değişimi” başlıklı 26 ncı maddesini değiştiren “9 Temmuz 1999 Tarihinde Singapur’da İmzalanan Türkiye Cumhuriyeti ile Singapur Cumhuriyeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşmasını Değiştiren Protokol” 05.03.2012 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu Protokol 07.08.2013 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, hükümleri 07.08.2013 tarihinden itibaren uygulanmaktadır.					
	(8)	Anlaşmanın “Bilgi Değişimi” başlıklı 26 ncı maddesini değiştiren “Türkiye Cumhuriyeti ile Lüksemburg Dükalığı Arasında Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşmasını Değiştiren Protokol” 30.09.2009 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu Protokol 14.07.2011 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, hükümleri 01.01.2012 tarihinden itibaren uygulanmaktadır.					
	(9)	Sırbistan ve Karadağ döneminde, 12 Ekim 2005 tarihinde imzalanmış olan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sırbistan ve Karadağ Bakanlar Kurulu Arasında Gelir ve Servet Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması” hem Sırbistan hem de Karadağ açısından geçerli olup, Anlaşma hükümleri 01.01.2008 tarihinden bu yana uygulanmaktadır.					
	(10)	Anlaşma, Gulf Air tarafından uluslararası trafikte hava taşımacılığı işletmesinden elde edilen kazançlar ile işletilen vasıtaların veya bunların işletilmesiyle ilgili menkul varlıkların elden çıkarılmasından doğan kazançlar yönünden 1.1.1987 tarihinden itibaren uygulanacaktır.					
	*	"Türkiye Cumhuriyeti ile Suudi Arabistan Krallığı Arasında İki Akit Devletin Hava Taşımacılık Teşebbüslerinin Faaliyetleri Dolayısıyla Alınan Vergilerde Karşılıklı Muafiyet Anlaşması" 11.01.1989 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşma, 09.08.1990 tarihinde yürürlüğe girmiş olup, hükümleri 01.01.1987 tarihinden itibaren uygulanmaktadır. Söz konusu Anlaşma, yalnızca Akit Devletler tarafından havataşımacılık faaliyetleri dolayısıyla alınan vergileri kapsamaktadır.					

**EK 5: VERGİ KONULARINDA KARŞILIKLI İDARİ YARDIMLAŞMA
SÖZLEŞMESİNE KATILAN ÜLKELER – 22 MART 2023**

ÜLKE/YETKİ ALANLARI	ORJİNAL SÖZLEŞME			PROTOKOL(P)/DEĞİŞTİRİLMİŞ SÖZL. (DS)				
	İMZA (Açılış tarihi: 25-01-1988)	ONAY, KABUL VEYA ONAY BELGESİNİN TEVDİİ	YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ	İMZA (Açılış Tarihi: 27-05-2010)	ONAY, KABUL VEYA ONAY BELGESİNİN TEVDİİ	YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ		
1	ARNAVUTLUK					01-03-2013 (AC)	08-08-2013	01-12-2013
2	ANDORRA					05-11-2013 (AC)	25-08-2016	01-12-2016
3	ANGUİLLA ¹							01-03-2014
4	ANTİGUA AND BARBUDA					27-07-2018 (AC)	16-10-2018	01-02-2019
5	ARJANTİN					03-11-2011 (AC)	13-09-2012	01-01-2013
6	ERMENİSTAN					24-01-2018 (AC)	06-02-2020	01-06-2020
7	ARUBA ²			01-02-1997				01-09-2013
8	AVUSTRALYA					03-11-2011 (AC)	30-08-2012	01-12-2012
9	AVUSTURYA					29-05-2013 (AC)	28-08-2014	01-12-2014
10	AZERBAYCAN	26-03-2003	03-06-2004	01-10-2004	23-05-2014 (P)	29-05-2015		01-09-2015
11	BAHAMALAR					15-12-2017 (AC)	26-04-2018	01-08-2018
12	BAHREYN					29-06-2017 (AC)	03-05-2018	01-09-2018
13	BARBADOS					28-10-2015 (AC)	04-07-2016	01-11-2016
14	BELÇİKA	07-02-1992	01-08-2000	01-12-2000	04-04-2011 (P)	08-12-2014		01-04-2015
15	BELIZE					29-05-2013 (AC)	29-05-2013	01-09-2013
16	BENİN					27-11-2019 (AC)	24-01-2023	01-05-2023
17	BERMUDA ³							01-03-2014
18	BOSNA HERSEK					26-11-2019 (AC)	21-09-2020	01-01-2021
19	BOTSVANA					29-09-2020 (AC)	15-06-2021	01-10-2021
20	BREZİLYA					03-11-2011 (AC)	01-06-2016	01-10-2016
21	BRİTANYA VİRJİN ADALARI ⁴							01-03-2014
22	BRUNEİ SULTANLIĞI					12-09-2017 (AC)	28-03-2019	01-07-2019
23	BULGARİSTAN	26-10-2015				26-10-2015 (P)	14-03-2016	01-07-2016
24	BURKİNA FASO					25-08-2016 (AC)	13-12-2022	01-04-2023
25	CABO VERDE					26-11-2019 (AC)	06-01-2020	01-05-2020
26	KAMERUN					25-06-2014 (AC)	30-06-2015	01-10-2015
27	KANADA	28-04-2004				03-11-2011 (P)	21-11-2013	01-03-2014
28	CAYMAN ADA. ⁵							01-01-2014
29	ŞİLİ					24-10-2013 (AC)	07-07-2016	01-11-2016
30	ÇİN (HALK CUM.)					27-08-2013 (AC)	16-10-2015	01-02-2016
31	KOLOMBİYA					23-05-2012 (AC)	19-03-2014	01-07-2014
32	COOK ADALARI					28-10-2016 (AC)	29-05-2017	01-09-2017
33	KOSTA RİKA					01-03-2012 (AC)	05-04-2013	01-08-2013
34	HRVATİSTAN					11-10-2013 (AC)	28-02-2014	01-06-2014

35	CURAÇAO ⁶			10-10-2010			01-09-2013
36	KIBRIS	10-07-2014	19-12-2014	01-04-2015	10-07-2014 (P)	19-12-2014	01-04-2015
37	ÇEK CUM.				26-10-2012 (AC)	11-10-2013	01-02-2014
38	DANİMARKA	16-07-1992	16-07-1992	01-04-1995	27-05-2010 (P)	28-01-2011	01-06-2011
39	DOMİNİK				25-04-2019 (AC)	30-04-2019	01-08-2019
40	DOMİNİK CUM.				28-06-2016 (AC)	02-08-2019	01-12-2019
41	EKVADOR				29-10-2018 (AC)	26-08-2019	01-12-2019
42	EL SALVADOR				01-06-2015 (AC)	26-02-2019	01-06-2019
43	ESTONYA				29-05-2013 (AC)	08-07-2014	01-11-2014
44	ESWATİNİ (KRALLIĞI)				29-09-2020 (AC)	16-03-2021	01-07-2021
45	FAROE ADA. ⁷			01-01-2007			01-06-2011
46	FİNLANDİYA	11-12-1989	15-12-1994	01-04-1995	27-05-2010 (P)	21-12-2010	01-06-2011
47	FRANSA ⁸	17-09-2003	25-05-2005	01-09-2005	27-05-2010 (P)	13-12-2011	01-04-2012
48	GABON				03-07-2014 (AC)		
49	GÜRCİSTAN	12-10-2010	28-02-2011	01-06-2011	03-11-2010 (P)	28-02-2011	01-06-2011
50	ALMANYA	17-04-2008	28-08-2015	01-12-2015	03-11-2011 (P)	28-08-2015	01-12-2015
51	GANA				10-07-2012 (AC)	29-05-2013	01-09-2013
52	CEBELİTARIK ⁹						01-03-2014
53	YUNANİSTAN	21-02-2012	29-05-2013	01-09-2013	21-02-2012 (P)	29-05-2013	01-09-2013
54	GRÖNLAND ¹⁰			01-04-1995			01-06-2011
55	GRENADA				18-05-2018 (AC)	31-05-2018	01-09-2018
56	GUATEMALA				05-12-2012 (AC)	09-06-2017	01-10-2017
57	GUERNSEY ¹¹						01-08-2014
58	HONDURAS				11-07-2022 (AC)		
59	HONG KONG ¹²						01-09-2018
60	MACARİSTAN	12-11-2013	07-11-2014	01-03-2015	12-11-2013 (P)	07-11-2014	01-03-2015
61	İZLANDA	22-07-1996	22-07-1996	01-11-1996	27-05-2010 (P)	28-10-2011	01-02-2012
62	HİNDİSTAN				26-01-2012 (AC)	21-02-2012	01-06-2012
63	ENDONEZYA				03-11-2011 (AC)	21-01-2015	01-05-2015
64	İRLANDA				30-06-2011 (AC)	29-05-2013	01-09-2013
65	MAN ADASI ¹³						01-03-2014
66	İSRAİL				24-11-2015 (AC)	31-08-2016	01-12-2016
67	İTALYA	31-01-2006	31-01-2006	01-05-2006	27-05-2010 (P)	17-01-2012	01-05-2012
68	JAMAİKA				01-06-2016 (AC)	29-11-2018	01-03-2019
69	JAPONYA	03-11-2011	28-06-2013	01-10-2013	03-11-2011 (P)	28-06-2013	01-10-2013
70	JERSEY ¹⁴						01-06-2014
71	ÜRDÜN				29-09-2020 (AC)	11-08-2021	01-12-2021
72	KAZAKİSTAN				23-12-2013 (AC)	08-04-2015	01-08-2015
73	KENYA				08-02-2016 (AC)	22-07-2020	01-11-2020
74	KORE	27-05-2010	26-03-2012	01-07-2012	27-05-2010 (P)	26-03-2012	01-07-2012
75	KUVEYT				05-05-2017 (AC)	17-08-2018	01-12-2018
76	LETONYA				29-05-2013 (AC)	15-07-2014	01-11-2014

77	LÜBNAN				12-05-2017 (AC)	12-05-2017	01-09-2017
78	LİBERYA				11-06-2018 (AC)	26-08-2021	01-12-2021
79	LİHTENŞTAYN				21-11-2013 (AC)	22-08-2016	01-12-2016
80	LİTVANYA	07-03-2013	04-02-2014	01-06-2014	07-03-2013 (P)	04-02-2014	01-06-2014
81	LÜKSEMBURG	29-05-2013	11-07-2014	01-11-2014	29-05-2013 (P)	11-07-2014	01-11-2014
82	MAKAU ¹⁵						01-09-2018
83	MADAGASKAR				07-07-2022 (AC)		
84	MALEZYA				25-08-2016 (AC)	03-01-2017	01-05-2017
85	MALDİVLER				11-08-2021 (AC)	20-09-2021	01-01-2022
86	MALTA				26-10-2012 (AC)	29-05-2013	01-09-2013
87	MARSHALL AD.				22-12-2016 (AC)	22-12-2016	01-04-2017
88	MORİTANYA				12-02-2019 (AC)	29-04-2022	01-08-2022
89	MAURİTİUS				23-06-2015 (AC)	31-08-2015	01-12-2015
90	MEKSİKA	27-05-2010	23-05-2012	01-09-2012	27-05-2010 (P)	23-05-2012	01-09-2012
91	MOLDOVA	27-01-2011	24-11-2011	01-03-2012	27-01-2011 (P)	24-11-2011	01-03-2012
92	MONAKO				13-10-2014 (AC)	14-12-2016	01-04-2017
93	MOĞOLİSTAN				26-11-2019 (AC)	19-02-2020	01-06-2020
94	KARADAĞ				03-10-2019 (AC)	28-01-2020	01-05-2020
95	MONTSERRAT ¹⁶						01-10-2013
96	NAMİBYA				29-09-2020 (AC)	09-12-2020	01-04-2021
97	FAS				21-05-2013 (AC)	22-05-2019	01-09-2019
98	NARURU				28-06-2016 (AC)	28-06-2016	01-10-2016
99	HOLLANDA	25-09-1990	15-10-1996	01-02-1997	27-05-2010 (P)	29-05-2013	01-09-2013
100	YENİ ZELANDA				26-10-2012 (AC)	21-11-2013	01-03-2014
101	NİJERYA				29-05-2013 (AC)	29-05-2015	01-09-2015
102	NİUE				27-11-2015 (AC)	06-06-2016	01-10-2016
103	K. MAKEDONYA				27-06-2018 (AC)	30-09-2019	01-01-2020
104	NORVEÇ	05-05-1989	13-06-1989	01-04-1995	27-05-2010 (P)	18-02-2011	01-06-2011
105	UMMAN				26-11-2019 (AC)	07-07-2020	01-11-2020
106	PAKİSTAN				14-09-2016 (AC)	14-12-2016	01-04-2017
107	PANAMA				27-10-2016 (AC)	16-03-2017	01-07-2017
108	PAPUA YENİ GİNE				11-08-2021 (AC)		
109	PARAGUAY				29-05-2018 (AC)	15-07-2021	01-11-2021
110	PERU				25-10-2017 (AC)	28-05-2018	01-09-2018
111	FİLİPİNLER				26-09-2014 (AC)		
112	POLANYA	19-03-1996	25-06-1997	01-10-1997	09-07-2010 (P)	22-06-2011	01-10-2011
113	PORTEKİZ	27-05-2010			27-05-2010 (P)	17-11-2014	01-03-2015
114	KATAR				10-11-2017 (AC)	17-09-2018	01-01-2019
115	ROMANYA	15-10-2012	11-07-2014	01-11-2014	15-10-2012 (P)	11-07-2014	01-11-2014
116	RUSYA				03-11-2011 (AC)	04-03-2015	01-07-2015
117	RUANDA				11-08-2021 (AC)	29-08-2022	01-12-2022
118	SAINT KİTLERİ VE NEVİS				25-08-2016 (AC)	25-08-2016	01-12-2016

119	SAINT LUCIA				21-11-2016 (AC)	21-11-2016	01-03-2017
120	SAINT VİNCENT VE GRENADİNLER				25-08-2016 (AC)	31-08-2016	01-12-2016
121	SAMOA				25-08-2016 (AC)	31-08-2016	01-12-2016
122	SAN MARİNO				21-11-2013 (AC)	28-08-2015	01-12-2015
123	S. ARABİSTAN				29-05-2013 (AC)	17-12-2015	01-04-2016
124	SENEGAL				04-02-2016 (AC)	25-08-2016	01-12-2016
125	SEYŞELLER				24-02-2015 (AC)	25-06-2015	01-10-2015
126	SİRBİSTAN				13-06-2019 (AC)	30-08-2019	01-12-2019
127	SİNGAPUR				29-05-2013 (AC)	20-01-2016	01-05-2016
128	SINT MAARTEN ¹⁷			10-10-2010			01-09-2013
129	SLOVAK CUM.				29-05-2013 (AC)	21-11-2013	01-03-2014
130	SLOVENYA	27-05-2010	31-01-2011	01-05-2011	27-05-2010 (P)	31-01-2011	01-06-2011
131	GÜNEY AFRİKA				03-11-2011 (AC)	21-11-2013	01-03-2014
132	İSPANYA	12-11-2009	10-08-2010	01-12-2010	11-03-2011 (P)	28-09-2012	01-01-2013
133	İSVEÇ	20-04-1989	04-07-1990	01-04-1995	27-05-2010 (P)	27-05-2011	01-09-2011
134	İSVİÇRE				15-10-2013 (AC)	26-09-2016	01-01-2017
135	TAYLAND				03-06-2020 (AC)	22-12-2021	01-04-2022
136	TOGO				30-01-2020 (AC)		
137	TUNUS				16-07-2012 (AC)	31-10-2013	01-02-2014
138	TÜRKIYE				03-11-2011 (AC)	26-03-2018	01-07-2018
139	TURKS&CAICOS A. ¹⁸						01-12-2013
140	UGANDA				04-11-2015 (AC)	26-05-2016	01-09-2016
141	UKRAYNA	20-12-2004	26-03-2009	01-07-2009	27-05-2010 (P)	22-05-2013	01-09-2013
142	BİR. AR. EMİRL.				21-04-2017 (AC)	21-05-2018	01-09-2018
143	BİRLEŞİK KRAL.	24-05-2007	24-01-2008	01-05-2008	27-05-2010 (P)	30-06-2011	01-10-2011
144	ABD	28-06-1989	13-02-1991	01-04-1995	27-05-2010 (P)		
145	URUGUAY				01-06-2016 (AC)	31-08-2016	01-12-2016
146	VANUATU				21-06-2018 (AC)	28-08-2018	01-12-2018
147	VİETNAM				22-03-2023 (AC)		

1) Birleşik Krallık tarafından Uzatma.

2) Hollanda Krallığı tarafından uzatma.

3) Birleşik Krallık tarafından uzatma.

4) Birleşik Krallık tarafından uzatma.

5) Birleşik Krallık tarafından uzatma.

6) Hollanda Krallığı tarafından uzatma. Curacao, orijinal Sözleşmenin 01-02-1997 tarihinden itibaren geçerli olduğu "Hollanda Antilleri"nin bir bileşeniydi.

7) Danimarka Krallığı tarafından uzatma.

8) Sözleşmenin Fransa tarafından Y. Kaledonya'ya bölgesel olarak genişletilmesi ile ilgili olarak, yürürlük tarihi 01/12/2018'dir.

9) Birleşik Krallık tarafından uzatma.

10) Danimarka Krallığı tarafından uzatma.

11) Birleşik Krallık tarafından uzatma.

12) Çin Halk Cumhuriyeti Tarafından Uzatma

13) Birleşik Krallık tarafından uzatma.

14) Birleşik Krallık tarafından uzatma.

15) Çin Halk Cumhuriyeti Tarafından Uzatma

16) Birleşik Krallık tarafından uzatma.

17) Hollanda Krallığı tarafından uzatma. Sint Maarten, orijinal Sözleşmenin 01-02-1997 tarihinden itibaren geçerli olduğu "Hollanda Antilleri"nin bir bileşeniydi.

18) Birleşik Krallık tarafından Uzatma.

EK 6: CRS MCAA'YI İMZALAYAN ÜLKELER

(16/05/2023 İtibariyle)

YETKİLİ MAKAMIN YETKİ ALANLARI	ÖNGÖRÜLEN İLK BİLGİ DEĞİŞİMİ DÖNEMİ	YETKİLİ MAKAMIN YETKİ ALANLARI	ÖNGÖRÜLEN İLK BİLGİ DEĞİŞİMİ DÖNEMİ
1. ARNAVUTLUK	Eyl.18	61. KORE	Eyl.17
2. ANDORRA	Eyl.18	62. KUVEYT	Eyl.18
3. ANGUİLLA	Eyl.17	63. LETONYA	Eyl.17
4. ANTİGUA VE BARBUDA	Eyl.18	64. LÜBNAN	Eyl.18
5. ARJANTİN	Eyl.17	65. LİBERYA	Eyl.20
6. ARABA	Eyl.18	66. LEYHTENSTEIN	Eyl.17
7. AVUSTRALYA	Eyl.18	67. LİTVANYA	Eyl.17
8. AVUSTURYA	Eyl.18	68. LÜKSEMBURG	Eyl.17
9. AZERBAYCAN	Eyl.18	69. MAKAU, ÇİN	Eyl.18
10. BAHAMALAR	Eyl.18	70. MALEZYA	Eyl.18
11. BAHRAYN	Eyl.18	71. MALDİVLER	Eyl.22
12. BARBADOS	Eyl.17	72. MALTA	Eyl.17
13. BELÇİKA	Eyl.17	73. MARSHALL ADALARI	Eyl.18
14. BELİZE	Eyl.18	74. MAURİTİUS	Eyl.18
15. BERMUDA	Eyl.17	75. MEKSİKA	Eyl.17
16. BREZİLYA	Eyl.18	76. MOLDOVA	Eyl.23
17. İNGİLİZ VİRGİN ADALARI	Eyl.17	77. MONAKO	Eyl.18
18. BRUNEY	Eyl.18	78. KARADAĞ	Eyl.23
19. BULGARİSTAN	Eyl.17	79. MONTSERRAT	Eyl.17
20. KANADA	Eyl.18	80. FAS	Eyl.21
21. CAYMAN ADALARI	Eyl.17	81. NARURU	Eyl.18
22. ŞİLİ	Eyl.18	82. HOLLANDA	Eyl.17
23. ÇİN (HALK CUM.)	Eyl.18	83. YENİ ZELANDA	Eyl.18
24. KOLOMBİYA	Eyl.17	84. NİJERYA	Eyl.19
25. COOK ADALARI	Eyl.18	85. NIUE	Eyl.17
26. KOSTA RİKA	Eyl.18	86. NORVEÇ	Eyl.17
27. HIRVATİSTAN	Eyl.17	87. UMMAN	Eyl.20
28. CURAÇAO	Eyl.17	88. PAKİSTAN	Eyl.18
29. KIBRIS	Eyl.17	89. PANAMA	Eyl.18
30. ÇEK CUM.	Eyl.17	90. PERU	Aralık 2020
31. DANİMARKA	Eyl.17	91. POLONYA	Eyl.17

32. DOMİNİK	Eyl.20	92. PORTEKİZ	Eyl.17
33. EKVADOR	Eyl.21	93. KATAR	Eyl.18
34. ESTONYA	Eyl.17	94. ROMANYA	Eyl.17
35. FAROE ADALARI	Eyl.17	95. RUSYA FEDERASYONU	Eyl.18
36. FİNLANDİYA	Eyl.17	96. RUANDA	Eyl.25
37. FRANSA	Eyl.17	97. SAINT KİTLERİ VE NEVİS	Eyl.18
38. YENİ KALEDONYA dâhil	Eyl.20	98. SAINT LUCIA	Eyl.18
39. GÜRCİSTAN	Eyl.24	99. SAINT VİNCENT VE GRENADİNLER	Eyl.18
40. ALMANYA	Eyl.17	100.SAMOA	Eyl.18
41. GANA	Eyl.18	101.SAN MARİNO	Eyl.17
42. GIBRALTAR	Eyl.17	102. SUUDİ ARABİSTAN	Eyl.18
43. YUNANİSTAN	Eyl.17	103. ŞEYŞELLER	Eyl.17
44. GRÖNLAND	Eyl.17	104. SİNGAPUR	Eyl.18
45.GRENADA	Eyl.18	105. SINT MAARTEN	Eyl.18
46. GUERNSEY	Eyl.17	106. SLOVAK CUM.	Eyl.17
47. HONG KONG, ÇİN	Eyl.18	107. SLOVENYA	Eyl.17
48. MACARİSTAN	Eyl.17	108. GÜNEY AFRİKA	Eyl.17
49. İZLANDA	Eyl.17	109. İSPANYA	Eyl.17
50. HİNDİSTAN	Eyl.17	110. İSVEÇ	Eyl.17
51. ENDONEZYA	Eyl.18	111. İSVİÇRE	Eyl.18
52. İRLANDA	Eyl.17	112. TAYLAND	Eyl.23
53. İSRAİL	Eyl.18	113. TÜRKİYE	Eyl.18
54. MAN ADASI	Eyl.17	114. TURKS & CAICOS AD.	Eyl.17
55. İTALYA	Eyl.17	115. UGANDA	Eyl.23
56. JAMAİKA	Eyl.22	116. UKRAYNA	Eyl.24
57. JAPONYA	Eyl.18	117. BİRLEŞİK ARAP EMİR.	Eyl.18
58. FORMA	Eyl.17	118. İNGİLTERE	Eyl.17
59. KAZAKİSTAN	Eyl.20	119. URUGUAY	Eyl.18
60. KENYA	Eyl.22	120. VANUS	Eyl.18

